ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
1
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
1er DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11377 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.377

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Հայ մշակոյթի երկնակամարին վրայ յաւերժօրէն փայլող անչէջ ու լուսատու աստղ մըն է, հայ երգի հանճարեղ ու անդուլպան վարպետ մը՝ Կոմիտաս վարդապետ, որ աշխարհ եկաւ չուրջ հարիւր տարի առաջ, Փոքր Ասիոյ մէկ անկիւնը, խոնարհ ընտանիքի մը մէջ :

Աւելի քան վեց տասնեակ տարիներէ ի վեր համայն Հայութեան պաշտամունքին առարկայ է իր անունը :

Տեղծագործ հանճար մըն է, որ իր արտակարգ լոյսով ճեղքեց խաւարը եւ բացաւ նոր ճամբայ մը : Թարմ չունչ ու ոգի ներարկեց դարաւոր տարկուքեան ձիրաններուն մէջ տատայող բազմութեանց հոգիներուն մէջ :

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը Ջարթոնքի նոր շրջան մըն էր բացած արեւմտահայութեան համար : Նոր դարձած կէտ մը կը սկսէր Հայոց պատմութեան մէջ : Փայլուն հեռանկարներ կը պարզուէին մեր առջեւ :

Հոյսի եւ հաւատքի այդ աննախընթաց, խանդավառ օրերուն կարծես դարերէ ի վեր սպասուած Մեսիան էր, որ կուգար, աստիճան մը աւելի զօտեպնդելու մեզ, ամրապնդելու մեր հաւատքը :

Իսկական Մեսիա մըն էր Կոմիտաս, փրկիչ մը, ազատարար մը, որ կորուսեալ փրկեց մեր պապերու եւ հայրերու թանկագին ժառանգութիւնը :

Համակ զգայութիւն ու կամք՝ բիւր դարերու հոգեվիճակներու գնով մտաւ ժողովրդական, դիւցազնական անուս ու խոնարհ խաւերէն ներս, անոնց բերնէն հաւաքեց մեր նախահայրերու յօրինած ու երգած ու սերունդէ սերունդ փոխանցուած երգերն ու հայրէնները :

Կոկեց, մաքրեց, զտեց անտաշ ու անձեւ հանքը եւ մէջէն հանեց չորսկին ադամանդը :

Հայկական երաժշտութիւնը մաքրագործեց օտարամուտ տարրերէ եւ զայն դարձ բարձրութեան մը վրայ, որ նա՝ խանձը կը շարժէ քաղաքակիրթ ազգերու :

Հպարտութիւնը կ'ուտեցնէ մեր կուրծքերը, երբ օտարներ սքանչացումով կը փառաբանեն մեր երգերը,— կոմիտաս՝ նաեւ հայաշունչ, հայրենապաշտ, հայ քինաբաղձ ու կարօտի սիրատոչոր սքանչելի երգերը :

Հրաշքի հաւատացած մըն է, որ հնութենական թրքահպատ որբ Սողոմոնի քայլերը կ'ուղղէր դէպի Էջմիածին :

Եւրոպական ատեաններու մէջ կատարելագործելով իր մասնագիտութիւնը, հայ երաժշտութիւնը պիտի ծանօթացնէր օտարներուն՝ Գերմանիա, Ֆրանսա, Զուիցերիա եւ Կովկաս : Պիտի մասնակցէր միջազգ. համագումարներու :

Ճիշդ 62 տարի առաջ, 1906 Դեկտեմբեր 1ին Փարիզի Սալ ոէ դ'Ակրիքիւլթիւրի մէջ կատարեր իր առաջին համերգը՝ մասնակցութեամբ Արմենակ Շահմուրատեանի, Բաբայեան քոյրերուն եւ Ֆրանսացի երգիչներու :

Ցառաջիկայ տարի Սեպտեմբեր 26ին ծննդեան հարիւրամեակն է : Հայութիւնը ամէնուրեք հանդիսաւորապէս պիտի ոգեկոչէ իր անմոռանալի յիշատակը :

Իրրեւ նախաօճակ, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը կատարեց մեծ համերգ մը Դեկտեմբերի առաջին Շաբաթ իրի – կունը, Թուական մը որ կը դուզադիպի Կոմիտասի փարիզեան առաջին համերգին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

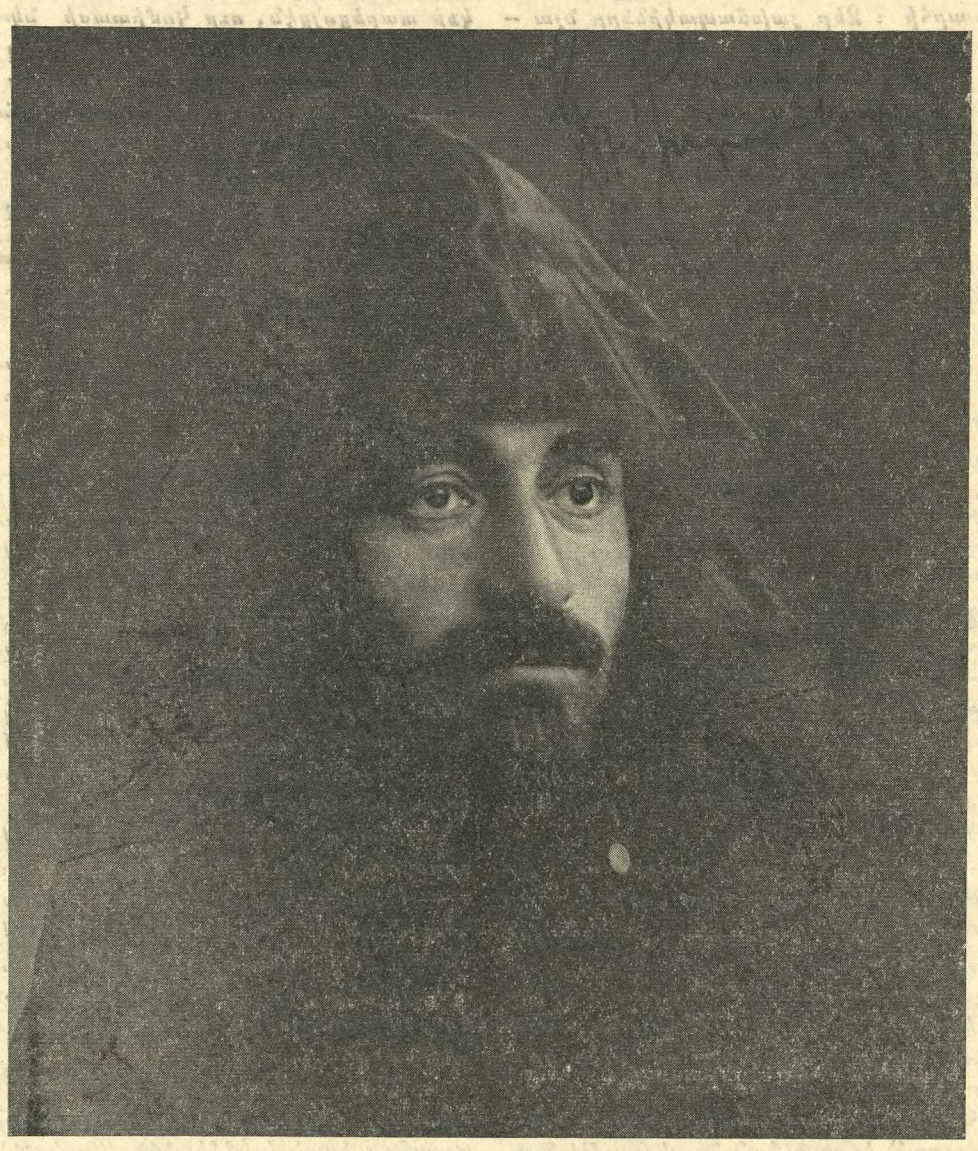

ԴՈՒ՛Ի – Վարդապետ ,
Դու Ամենայն Հայոց երգի Վեհափառն ես,
Դու՝ մեր երգի Մեսրոպ Մաշտոց,
Գիրն ու տառն ես Հայոց երգի :
Հայոց երգի
Անծիր հերկի
Ե՛ւ ակօսն ու խորունկ առն ես,
Ե՛ւ մատնըներիր սերմը նրա ,
Ե՛ւ խոստումը գալիք բերքի ...

Եւ ծիրանի մեր այն ծառն ես,
Որ ինչքան էլ նզովուտր՝
Շտկըւել է եւ բար տուել ,
Ու... մեր դարդը իրար տուել ...

Եւ հայրենի այն ծիծառը ,
Որ յաւիտեան բոյն է դրել
Մեր հոգու մէջ ,
Մեր կիսաւեր ու դեռ կանգուն
տաճարների
Ու մեր երկնի գմբէթի տակ ...
Դու՝ մեր տաւիղ ,
Եւ ֆո լարը
Մինչ անգամ եւ հատուելիս ,
Հայերէն է նորից ճնգում :

Դու՝ մեր սրտի ճայնալարը ,
Մինչեւ անգամ վհատուելիս
Հայերէն ես դարձեալ տնփում ...

Դու ես բարը
Եւ սրբատաշ մեր պատշարը .
Հացը օրուայ
Եւ նեղ ժամի մեր պաշարը .
Մեր փակ հոգիի, բաց աշխարհը ,
Սրբագործուած մեր նշխարհը .
Եւ մեր ճարը՝
Օտարամուտ ախտի դիմաց .
Խնկածաւալ մեր տաճարը՝
Օտարամուտ ադտի դիմաց.
Վերադարձի մեր պատճառը՝
Մեր հարկադիր գաղթի դիմաց .

Համահաւաք մեր հանճարը՝
Ազգասըփիւռ բախտի դիմաց ...
Դու մեր հաստատ Մասիս սարը՝
Վատահելի թիկունքն ես մեր ,
Մեր երգերի Ծովասարը
Ու բիւրակեաց ակունքն ես մեր,
Մեր արնոտուած հաւքի լեզուն ,
Մեր կարօտած փիդան եարը ,
Մեր լեփլեցուն հոգիների ճայնատարը ,
Մեր երգերի խազը նոտան-ճայնատա՛ռը,
Ջայնատիր՛ուղ կենդանի
Ու ճայների թանգարանը ,—
Մեր հայկական երգարանը ...

Արտը մեզնից՝ դու ես մաճկալ ,
Ցարդը մեզնից՝ ցորենը դու ,
Հարթը մեզնից՝ կատար դու սեզ .
Լուրթը մեզնից՝ երկինքը դու ,
Շուրթը մեզնից՝ դու համբոյրը ,
Ցուրտը մեզնից՝ իսկ դու՝ կրակ ,
Իսկ դու՝ օջախ ,
Իսկ դու՝ թոնիր ...

Եւ մեզանից արդ ընդունիր
Երախտիքի այս խաչբո՛ւռը ,
Այս խաչբուռը՝ ֆո՛ իսկ հերկի :

Ընդունիր դո՛ւ, դո՛ւ՝ մեր երգի
Մշտահնչիւն նուագարան .
Ընդունիր դո՛ւ՝ մեր ցաւուցիր
Մասունիթների հաւաքարա՛ր .
Դու՝ խազերի մեր բերական ,
Դու՝ հոգեւոր մեր շարական .
Դու՝ սրբազան մի աւազան ,
Որ մեր հոգին ախտահանեց .
Դու՝ բիբլիական մի գաւազան ,
Որ ուր դիպաւ՝ աղբիւր հանեց .
Դու մեր կարօտ ու մեր մորմոք ,
Մեր տաղի բուրմ ,
Մեր խաղի մոգ ,
Մեր մշտահունչ ու մշթարթուն ,
Անլռելի զանգակատո՛ւն ...

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

"ՍԻՐՏՍ ՆՄԱՆ Է..."

... Վարդապետին բոլոր արժանիքնե – րուն մէջ — տաղանդ, արուեստ, դիտու – թիւն, կամք եւ խանդավառութիւն — տիրական պիտի մնայ ոդին, այնքան վը – ճիտ, խորունկ եւ ծաւալուն :

Ի՞նչ պիտի ըլլար արմատախիլ բազ – մութեանց հոգեկան պատկերը այսօր, եթէ Վարդապետը դուրս ելած չըլլար էջ– միածինէն կամ Կովկասէն : Եթէ հանդի – պած չըլլար Պոլիս, Բիւթանիա, Փոքր – Ասիա, Եգիպտոս եւ այլուր :

Վարդապետին առաքելութեան չէ՞ք պարտիր ինչ որ կը թրթռայ ձեր ական – ջին, կը սարսռայ ձեր չրթունքներուն վը– րայ մինչեւ այսօր : Ծռվերէ ծռվ եւ ցա – մաքէ ցամաք :

Ի՞նչ ունէինք երբեմնի սուլթանախնամ ոստանին մէջ, Կոմիտասի գալուստէն ա – ռաջ :

Եւ, բոլոր երգերուն ինչպէս երգիչնե – րուն կամ երգչախումբերուն մէջ, ո՞րն էր այն բացառիկը, որ ամէնէն աւելի ոդի, խռովք, ուժ արեւ եւ արցունք ցանեց սիրտերու մէջ, ծաւալեցաւ ու տեւեց :— Կը տեւէ՛ մինչեւ այսօր :

Երգեր չա՞տ էինք լսեր, մինչեւ Կոմի – տասի գալուստը : Ու կը լսենք մինչեւ այսօր :

Եւ սակայն, ո՞ր կանչը, նոյնիսկ մըր– մունջը այնքան ուժգնօրէն ճեղքեց խա – ւարը, անդղալաբար լեցնելով անջրպե – տը, փարթամ այլ անմահ քաղաքները խոնարհեցնելով դիւղին առջեւ :

Վարդապետը յաղթեց, վարդապետը դերազանցեց, որովհետեւ իրեն հետ ու – նէր լեռն ու դաշտը, հովն ու արօրը, սէրն ու աշխատանքը, ժպիտն ու արեւը, վտակն ու «Կռունկ»ը, խոյանք ու սար – սուռ ամբողջ ժողովուրդ մը իր հարազատ յոյզերով, փոթորիկներով, ուրախու – թեամբ եւ տրամութեամբ :

Սիրտս նման է էն փլած տներ,
Կոտրեր գերբնեներ, խախտեր է սներ ...

Նոր Կոմիտասի մը կարօտն ունինք մենք այսօր, անուշանելու համար մեր սիրտը, որ ահա կը փլի, չատերու համար փլա՞ծ է արդէն «Նման էն տնե՛ր »— հե– ռու դիւղէն ու դաշտէն, ազօտ յիշա – տակի մը վերածելով հայրենի լեռն ու դեան ու դերանդին :

Կարո՞ն ունինք խանդակաթ սրտի մը եւ հզօր արուեստի մը, որ կրկին ու կրկ– նին պեղելով անսպառ ակունքը ժողովրդ– դական երգին, քիչ մը չոզ, պուտ մը ա– ւելի հեղուր մեր հոգիներուն մէջ :

Ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան խմորուած, նոյնացած է իր երգերուն հետ, որքան այս հալածական բազմութիւնը :

Եւ ոչ մէկ ժողովրդական երգ այնքան հրաշագործ ազդակ մը եղած է ինքնա – պաշտպանութեան համար, որքան հայ – կականը :

Կոմիտաս խորասոյզ ըմբռնեց այդ խոր– հուրդը,— եւ առաջ խզափոխութիւն մը կատարած եղաւ, տիրական եւ ինք – նուրոյն : Շ.

Hommage à Komitas

Այս տիտղոսը տուած է Գառզու, իր գործին, ճօնուած Կոմիտասի, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի կազմակերպած համերգին յաւտապղին համար :

Մեծարանքը, զոր սիրայօժար կերպով կ'ընէ Գառզու, կոզք կոզքի կը բերէն արուեստի աշխարհին երկու մեծեր՝ մէկը, որ անմահացուց հայ երգը եւ անմահա – ցաւ անով, ու միւսը՝ որ իր անզուգական վրձինով անմահութեան աշխարհ մը կը ստեղծէ ամէն օր :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

ԴԷՊԻ ՔԷՕԹԱՀԻԱ

1957 տարին մեր պատմութեան խորունկ էջերը վերապրիլ տուաւ ինձ :

Նախ Պոլիս՝ երաժշտագէտ Սարգիս Թագոսեանի այրին սրտաբուխ ժէստը կը կատարէր ինծի նուիրելու իր ամուսնոյն երաժշտական գիրքերն ու ձեռագիրները: Երբ կը բանայի տրցակը, կը գտնէի Կոմիտասի կողմէ նուիրուած դաշնակի հրահանգներու տետր մը. «Բարեկամական յիշատակ Սարգիս Թագոսեանի» , Իզմիր 1915: Նօթերու առընթեր՝ Թագոսեանի անգլերէնէ հայերէն՝ թարգմանութիւնը կար :

Բայց ամէնէն աւելի զիս յուզողը՝ դողդոջ, տժգոյն, վիրաւոր ձեռագիր մըն էր. « Կռունկ, ուստի՞ կուգաս», որուն քով կ՚երեւէր մեծ արուեստագէտին կողմէ գրուած. —

Գրի առաւ եւ դաշնակեց Կոմիտաս վարդապետ :

Յետոյ « Բամ փորոտանը » , « Անձինք նուիրեալք» շարականը 76 մէթրոնոմի նշանով, հայկական պատարագին սկզբնաւորութիւնը : Իսկ մնացեալ ձեռագիրները կը պատկանէին Թագոսեանի, որ հեղինակած է կարգ մը մեներգներ եւ խմբերգներ՝ շատ յաճախ իր ոտանաւորներուն վրայ :

Անցեալ տարի, աշնան սկիզբը, վերյիշելով Տաքսի ջերմուկները, կը բացատրէի մեր քէօթահիացի Ֆիլոյին, թէ ի՞նչպէս անոնք բարերար ազդեցութիւն մը կ՚ունենային հիւանդներուն վրայ :

— Ա՛խ, օրիորդս, ըսաւ, դուն Քէօթահիոյ բաղնիքներն ու ցեխի տաք բաղնիքները տեսնելու էիր :

Այդ ըսածը բաւական էր, որպէսզի երեկոյ մը, ժամը 20ին Հայտար – Փաշայէն կառախումբ նստէինք Ֆիլօն եւ ես : Առաւօտեան ժամը 5ին կը հասնէինք Էսկիշէհիրի արդիական ոճով հսկայ կայարանը: Հոն մեզ դիմաւորելու եկած էր ծանօթ դեղագործ մը, որ մեզի տաք « սալէպ» հրամցնելէ ետք, մեզ կ՚առաջնորդէր դէպի Քէօթահիա մեկնող փոքր շոգեկառք մը :

Ժամը 9ին կը հասնէինք «Լանտօ» սեւ կառքեր կը սպասէին ճամբորդներուն : Տղայութեանս միայն տեսած էի նման կառքեր, այնպէս որ Պոլսէն եկած ըլլալ կը թուէին ինձ: Հակառակ մեր փափաքին՝ բարեկամ դեղագործը թոյլ չտուաւ որ պանդոկ մը իջեւանինք: Ու մեզ ընդունեցաւ իր նորաշէն բնակարանին մէջ, ուր երկու անկողինով, լուսաւոր սենեակ մը պատրաստած էր: Իր կինը լռակեաց ու դեղեցիկ Զէրքէզուհի մը, շալվարով, գլուխը շղարշով ծածկած, մեզի թէյ կը սպասարկէր : Շուրջը կը դառնային հինգ զաւակները, որոնց մեծերը, 10 եւ 12 տարեկան աղջիկներ, ինծի ցոյց կուտային իրենց դասագիրքերը եւ երաժշտական տետրակները: Աղջնակներէն մէկուն գիրը ուշադրութիւնս գրաւեց իր բացառիկ դեղեցկութեամբ , դասարանին առաջինը ,տասը միջինով : «Դուք, Քէօթահիացիներդ, կրնաք հպարտանալ, ըսի , մեծատաղանդ երաժիշս երգահանով մը , զոր ձեր քաղաքը տուեր է միջազգային աշխարհի : Ձեր յախճապակիները նշանաւոր պատմութիւն մը ունին թէ՛ Եւրոպայի, թէ՛ Ամերիկայի մէջ »:

Դեղագործ, իրենց հայրը, խօսքերէս խանդավառուած, խոստացաւ տեղեկութիւններ քաղել Կոմիտասի մասին :

Նոյն օրը, կառապանը կը զրկէր ըսելով.— « Պարոնը ձեզի կը սպասէ Ազգ. Մատենադարանին մէջ, տնօրէնին սենեակը» :

Շունչ մը առի, խորհելով որ պահիկ մը առանձինն պիտի կրնայի դիտել Քէօթահիոյ փողոցները :

Սեւ ակնոցներս դրած՝ փնտռեցի... եկեղեցի ու տեսայ քաղաքին կեդրոնը հատ մը, ազնուական կեցուածքով, ժամացոյցով եւ զանգակատունով , որոնք լռեր էին ալ :

Ընդհանուր տնօրէնը, տարեց, քաղաքավար, կը հարցնէր թէ ի՞նչպէս կրնայ օգտակար ըլլալ :

— Կը փափաքիմ գիտնալ թէ Կոմիտաս վարդապետի մասին որեւէ արձանագրութիւն ունի՞ք :

— Դժբախտաբար ոչինչ ունիմ: Միայն հայերէն գիրք մը տեսած եմ, իր կենսագրականով եւ նկարներով :

— Պարոն, Կոմիտասի երգերն ու իր մասին գրութիւնները ունիմ, այժմ կը հետաքրքրուիմ իր շրջանի մշակութային մակարդակով :

— Շատ պատուական հայ բարեկամներ ունեցած եմ, մին՝ այժմ Լիոն հաստատուած՝ ճանչցած է Կոմիտասը, մենք սովոր էինք ամէն Շաբաթ երեկոյ, իրենց տան մէջ, լարաւոր գործիքներով եւ դաշնամուրով՝ եւրոպական երաժշտութիւն ընելու : Ես ալ ջութակ կը նուագէի : Այսօրուան Քէօթահիան չի կրնար գաղափար մը տալ ձեզի հին Քէօթահիոյ մասին: Արտօնեցէ՛ք, որ մեր որմնադիրը, Սարգիսը, կանչեմ, կարելի է ճանչցած ըլլայ Կոմիտասը:

Եւ ներս եկաւ Սարգիս, ծեր՝ բայց ժպտադէմ, ծեփը ձեռքին, գործաւորի հագուստով :

— Նստէ՛, Սարգիս եւ մեզի ըսէ՛ թէ Կոմիտասի մասին ի՞նչ դիտես :

— Ի՛նչ մարդ էր, ի՛նչ ոսկի ձայն ունէր: Կարծես ջուրի մը պէս կը բխէր տասը հոգիի բերնէ, այնքան հարուստ եւ ուժեղ ձայն էր: Յետոյ ... դիտէ՞ք, Եւրոպացիները իր կոկորդը գնել ուզեր են երկու հազար հինգ հարիւր ոսկիի : Այդ առաջարկը ահ ու դող պատճառեր է իրեն եւ խելքը կորսնցուցեր է :

— Իր ազգականներէն ո՞վ մնացած է հոս, հարցուցի :

— Միհրան Քէօյլիօզլուն, կինը, զաւակը եւ Կոմիտասի մօրաքրոջ աղջիկը , որ Ֆապրիքան կ՚աշխատի :

Պարոն դեղագործին հետ գացինք Քէօյլիօզլուենց տունը: Տեսայ տիկինը, թըրքախօս, որ պատմեց թէ եղեռնի տարիներուն՝ Կոմիտասի վերաբերեալ գիրք ու թուղթ ստիպուեր էին այրել, հիմա ոչինչ ունէին իրենց մօտ, բացի «Թէոդիկ»ի տարեցոյցէն, ուր Կոմիտասի նկարը կ՚երեւէր իր կենսագրականով: Մօրաքրոջ աղջիկը, թախծոտ աչքերով ծեր բանուորուհի մը, ցոյց տուաւ Կոմիտասի ծնած ու ապրած տունը, իրենց տան մօտիկ: Հայ քահանային տան դիմացն էր, երկաթէ տառով եւ իր շինութեան տարին նշող՝ երկաթեայ , անջնջելի տառերով :

Մեկնումիս նախօրեակին, մեր տանտէրը հրաւիրեց բոլորը, եւ ես տեսայ Միհրան էֆէնտին, որ հայախօս էր, եւ իր որդին, քսանեւվեցամեայ երիտասարդ մը, որ աչք ծակող նմանութիւն մը ունէր Կոմիտասի հետ :

Երկար նայեցայ իր բարի աչքերուն եւ լայն պայծառ դէմքին : Ռատիոյի եւ ելեկտրական մեքենաներու քաջ մասնագէտ է եւ շատ սիրուած Քէօթահիոյ մէջ:

Շնորհապարտ զգացի ինքզինքս ի դիմաց բարեկամ դեղագործին, որ այդքան նուիրումով ուզեց ինծի օգտակար ըլլալ:

Օր մըն ալ կ՚առաջնորդէր զիս մօտակայ սրճարան մը , ուր նստած էր կլկլակը բերանը, թաւ պեխերով ծերունի մը :

— Քէլլէճեան էֆէնտի, քեզի կը ներկայացնեմ Պոլսէն օրիորդ մը :

— Անունդ ծանօթ է ինծի, բայց ի՞նչ գործ ունիս Քէօթահիոյ մէջ , ըսաւ :

— Մեր Քէօթահիացի Ֆիլօ Քըլըճեանի հետ եկած եմ: Ջերմուկները տեսնելու համար, այլ մանաւանդ Կոմիտասի մասին տեղեկութիւն քաղելու: Պարոն Ա...ը եղբօրս բարեկամն է ու մեզ իր տան մէջ հիւրասիրեց :

— Աղէկ, հիմա հասկցայ : Գալով Կոմիտասի՝ հայրս, իմանալով իր ձայնը , պատճառ եղած է Էջմիածին զրկուելուն 1910ին, երբ ուսանողութենէն ետքը, վերադարձած է Քէօթահիա, երգահանդէս մը կազմակերպած ենք, հարիւրէ աւելի տղաք ժողվելով եւ երգեցիկ խումբ կազմելով : Անմոռանալի տպաւորութիւն մը պահած էր այդ հանդէսէն :

« Վարդապետը չէն ու կատակասէր : Միասին անտառ կ՚երթայինք, ուր կ՚ընտրէր, իբր թիկնաթոռ, ծառի մը բունը : Մէկ հատին վրայ փորագրեալ կը մնայ իր անունը: Երբ երգէր, անտառը կը դողար, հովն ու ջուրն ալ իրեն ընկերակից կ՚ըլլային» :

Ես տեսայ այդ անտառը, որ կը կոչուի « Զամլըճա» : Անհամար ձորերէ կը բարձրանան չքնաղ ու սլացիկ այդ եղեւիները: Ականջ տալով ջուրերուն ձայնին, քալեցի կախարդական այդ արահետներէն, երեւակայելով Կոմիտասը եւ վերյիշելով իր դաշնաւորումները, ուր յստակ կը լսուէին ձայները հովին, թռչունին եւ առուակին : Բարձրաբերձ եղեւինները, խոկումով լի, զիս կը կախարդէին ու զրեթէ ինքնամոռաց՝ դեռ պիտի շարունակէի դէպի վեր բարձրանալ, երբ նշմարեցի Ֆիլօ ճանս, որ ան ալ իր տարիքն ու յոգնութիւնը մոռցած, աղջիկներուն հետ պար մը կը դառնար : Լուսինը ելած էր, պահն էր անդիմադրելի եւ ուժեղ՝ հայրենի հոգին նման :

Երբ « Ըլըճայ»ի ջերմուկները գացինք, Ֆիլօն նոյն այդ թափով՝ նետեց հագուստը վրայէն եւ շապիկով ջուրը նետուեցաւ, այդ տաք լճին մէջ: Աւազափի (փլաժ) տպաւորութիւնը կուտան այդ բացօթեայ լիճերը , որոնց մէկը կը կոչուի «Կէլին եուտան»: Տաք եւ աւազուտ այդ ջուրերը, ձգուած բնական վիճակի մէջ, յաճախ կը դառնան վտանգաւոր : Լիճերէն մին, ջինջ ու մաքուր, կը ծառայէ վերջին օճառը ընելու : Այդպէս տեսայ դեղեցիկ հարս մը, որ միայն վիզին ոսկիները պահած՝ կ՚օճառուէր ու կ՚օճառուէր այդ տաք լճին կողքին, կեսուր մօր ներկայութեան :

Արդիականը ու նախնականը շատ ալ հեռու չեն իրարմէ :

Պարոն դեղագործը վերջին դիշերը տուն բերաւ ծեր աշուղ մը, «Պաղլամա»ն ի ձեռին : Երեք թելով այս «քէմէնչէ»ն հնչեց երկար, հնչեց անոյշ, սենեակին մէջ: Այդ փոքր գործիքով՝ խոշոր անտառը կը ձայնէր ականջիս :

Սիրոյ երգ մը ուզեց երգել : Յոգնած էր ձայնը . «Մեղք որ քսան տարի առաջ չեկար, կ՚ըսէր, ձայնս այլեւս չելլեր»:

— Ո՞ւր են այդ երգերուն նոթերը , հարցուցի :

— Նոթը ի՞նչ պիտի ընեմ, պատասխանեց, անոնք սրտիս վրայ գրուած են :

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

« Հով արէքը» Կոմիտաս վարդապետի լաւագոյն գործերից մէկն է: 11 տարեկանին արդէն գրի է առել այս երգը : Դաշնաւորումը դասական երաժշտութեան դեղարուեստական կերտուածքն ու վայելչութիւնը ունի : Գեղջուկի շրթների վրայ թրթռացող այս խորունկ երգը օտար տաղանդաւոր արուեստագէտների ուշադրութեան է արժանացել : Սարերի

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Անհրաժեշտ էր, մանաւանդ այս օրերուն՝ (*) երբ վերլուծման փորձերու հետ թերագնահատումի հակումներ ալ կը նշմարուին, յիշատակել թէ Կոմիտաս փիլիսոփայութիւն կարդաց գերմ. համալսարաններու մէջ իր երաժշտական ուսումը աւարտելէ վերջ: Նոյնիսկ թէզ մը պատրաստեց՝ իբրեւ պսակաւոր փիլիսոփայութեան :

Անհրաժեշտ էր այս յիշատակութիւնը, որպէսզի դիւրին ըլլայ քննել ոչ միայն թերագնահատումի որեւէ փորձ, այլ եւ նման փորձերու ոգին:

Ինծի համար զարմանալի է կարդալ, աժան յօդուածներու կարգին, Սպիրիդոն Մելիքեանի գրիչին ալ տակ (*), թէ Կոմիտաս «իր մշակոյթների մէջ էլ ամենեւին չի ազատագրուել էտնոգրաֆի հոգեբանութիւնից»: Եւ ահա Կոմիտասը, — սեւեր հագած մարդ մը, կը շրջի գիւղէ գիւղ, ե՛րգ կը հաւաքէ: Եթէ ներելի ըլլար, պիտի ըսէին.— Հնավաճառ մը:

Հայաստանի մտաւորականներուն համար , որոնք յօդուած գրեն թէ ուսումնասիրութիւն, պարտաւոր են ողջունելու Մարքսի Կապիտալը, — ճիշդ ինչպէս երբեմն Պապը–Ալիի հայ խմբագիրները, փիլաւ ուտել մը նկարագրելու ատենն իսկ, ստիպուած էին ողջունելու Սուլթանին ստուերը, կամ վերջապէս ստրուկ Հելվետիացին, փողոցէն անցած ժամանակ, հարկադրուած էր ողջունելու Գէսլէրի գլխարկը, — դիտե՛մ, պարտադրութիւն է գրել որ, եթէ Կոմիտաս «չի ազատագրուել էտնոգրաֆի հոգեբանութիւնից », պատճառն այն էր «որ այդ էր պահանջում Էջմիածնի պատերի մէջ 15 տարի շարունակ կռուած ու կոփուած նրա ազգային – պահպանողական աշխարհայեացքը, մի աշխարհայեացք, որը գիւղը յեղաշրջելու ոչ մի իտէալ չունի, — այդ էր պահանջում այն էտնոգրաֆիկ հոսանքը , որը 70ական թուականներից Գարեգին եպիսկ. Սրուանձտեանի գլխաւորութեամբ իշխում էր թէ գրականութեան մէջ, թէ կրթական հիմնարկութիւններում, որը ահազանդ էր խփում գիւղն արշաւող կապիտալիզմի աւերիչ ոտների տակից փըրկելու այն ամէնը, ինչ որ ենթակայ էր կորստեան, վերջապէս այդ էր պահանջում նրա շրջապատը, մանր բուրժուական ինտելիգենցիան, որը տոգորուած նոյն պահպանողական իտէոլոգիայով՝ աւելի մեծ եւ նոր պահանջներ չունէր»:

Զեմ ուզեր հարցնել թէ Լենինկրատի հայ երաժշտագէտներէն Փրոֆ. Քուշնարեան, երբ էտնոգրաֆիկ աշխատանքներ կը կատարէ Հայաստանի մէջ, պարբերաբար կուգայ ժողովրդական երգեր ու եղանակներ գրի կ՚առնէ հայկական գիւղերէն, ո՞ր էտնոգրաֆիկ հոսանքին կը պատկանի, կամ քանի՞ տեսակ էտնոգրաֆիկ շարժում կայ: Զեմ ուզեր նոյնպէս պնդել երբ Արեւելահայերը , մեզմէ աւելի լաւ դիտեն գնահատել ազգագրական հարստութեանց արժէքը, բայց Ս. Մելիքեան չունի նոյն գնահատական վերաբերումը հայ ժողովրդական դանձերու մասին:

Մնաց որ Սպ. Մելիքեան հակասութեան մէջ է: Արձանագրելէ վերջ թէ Կոմիտաս փոփոխութիւններ չէ մտցուցած ժողովրդական երգերուն մէջ, — տուած է այնպէս՝ ինչպէս առած է ,— կ՚աւելցնէ թէ կոմիտասեան ստեղծագործութիւններուն գլխաւոր յատկանիշն է բազմաձայնութիւնը:

— « Ամենագլխաւոր նորութիւնը, որ բերում է Կոմիտասը իր մշակոյթներում, դա էտնոգրաֆիկ՝ դարերով բիւրեղացած միաձայն ժողովրդական երգի բազմաձայն դարձնելու խնդիրն է, երաժշտական արուեստի արեւելեան եւ արեւմտեան պրինցիպների (սկզբունք) սէնթէզի (համադրութիւն) խնդիրը» (էջ 28):

— « Նա ոչ թէ պոլիֆոնիկ ոճի ֆորմուլաներին է ենթարկում ժողովրդական երգը, այլ ժողովրդական երգի հոգեբանութիւնից եւ նրան իրական կեանքում շրջապատող իրական պայմաններից է բխեցնում իր պոլիֆոնիկ բազմաձայնը » (էջ (29):

Ուրեմն, Կոմիտաս պարզ արհեստաւոր մը չէ, որ միայն տաշեր, յղկեր ու մշակեր է ժողովրդական երգը, այլ եւ իրրեւ արուեստագէտ՝ զգեստ է հագցուցեր անոր, իր ստեղծագործ հոգիին ապրշումով հիւսած: Բայց այսքա՞ն:

Այստեղ կանգ կ՚առնեն անոնք որ փորձեր են ուսումնասիրել կոմիտասեան նըպաստը (ափոր) հայ երաժշտութեան: Ծուլութիւն մը կ՚արդիլէ քիչ մը եւս յառաջանալ, ճշդելու համար թէ ի՞նչ կը հետապնդէր Կոմիտաս, — կառչած մնալով ազգագրական տարրերուն» եւ «յարելով բազմաձայնութեան»:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1 – Շար.)

(*) Նարդունին այս ուսումնասիրութիւնը գրած է Վարդապետին մահուան վաղորդայնին (Յառաջ՝ Նոյ. 1935):

(*) Կոմիտասի ստեղծագործութիւնների անալիզը, տպ. Երեւան, 1932:

«ՅԱՎՈՏ ՅԱՎՈՒԹՈՒ ԴԱՍՑՆ»

1913 թուի 1914թ. սկիզբները։ Սիմեոնի ֆաֆլի ցառայիչությունն էր ընթանում Ս. Գեղեցկ եկեղեցում։ Ամբիոնի վրայ Ս. Գրիգոր Նարեկացին էր։ Լայն էր եկեղեցին, բայց ներսը ամբոխ էր։ Ամբոխի մեջ էին ոչ միայն հասարակ ժողովուրդ, այլ նաև ազգի ընտրյալները։ Ամբիոնի ստորոտին կանգնած էր Ս. Գրիգոր Նարեկացու մեծ արձանը։ Ամբոխը նայում էր նրան, ապա նորից դարձնում իր հայացքը դեպի ամբիոնը։ Ամբիոնի վրայ կանգնած էր մի ուրիշ Գրիգոր, որ ոչ միայն նմանվում էր Նարեկացուն, այլ նաև նրա պես էր հագնված։ Նա նույնպես վարդապետ էր։ Նրա ձեռքում էր մի մեծ մագաղաթ, որի վրա գրված էին նրա քարոզի գլխավոր կետերը։ Նա կարդում էր մագաղաթը, ապա նայում ամբոխին, ինչպես որ Նարեկացին էր նայում իր արձանին։ Ամբոխը լսում էր նրան, ինչպես որ նա էր լսում Նարեկացուն։ Ամբոխը ոչ միայն լսում էր, այլ նաև ապրում էր նրա հետ։ Ամբոխը ոչ միայն ապրում էր, այլ նաև ստեղծագործում էր նրա հետ։ Ամբոխը ոչ միայն ստեղծագործում էր, այլ նաև ստեղծում էր նրա հետ։ Ամբոխը ոչ միայն ստեղծ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԷՄ ՎԷ ՏԷ·Ն ԿԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Խորհ· Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէն եւ Նախարարաց Խորհուրդը որոշեցին որ Հանր· Կարգի ապահովութեան նախարարութիւնը վերստանայ իր հին անունը՝ ԷՄ ՎԷ ՏԷ, հանրածանօթ տխրահռչակ Բերիայի օրով :

ԷՄ ՎԷ ՏԷն ուղղակի ժառանգորդն է նշանաւոր Չեկային (1917 – 22) եւ նոյնքան նշանաւոր Կեպէուի (1922 – 34) : ԷՄ ՎԷ ՏԷն անհետացած էր 1966էն ի վեր, բայց կը թուի թէ կը վերադառնայ աւելի քան երբեք զինուած :

Միւս կողմէ սակայն, Ռումանիա աւելի քան երբեք «գլուխ կը բռնէ» եւ կը հաստատէ իր անկախութիւնը : Չէուչէսկու շեշտած է մանաւանդ, առջի օր, թէ «համայնավար աշխարհը զեկավար կեդրոնի մը պէտք չունի» ինչ որ շատ յըստակ տեսակէտ մըն է Մոսկուայի նկատմամբ : Նոր Եուկոսլաւիոյ հիմնադրութեան 25ամեակին առթիւ, Թիթօ ճառ մը խօսած է եւ շեշտած .— «Քաջալերանք մը կը տեսնենք այն իրողութեան մէջ որ խաղաղասէր եւ յառաջդիմական ուժերու ձայնը աւելի քան երբեք վճռական է երբ կը պահանջէ որ ժողովուրդներու եւ պետութեանց խաղաղութիւնն ու անկախութիւնը պահպանուին եւ ջընջուի որեւէ միջամտութիւն ուրիշին ներքին գործերուն : Եուկոսլաւիա պիտի շարունակէ յարատեւութեամբ պայքարիլ այս սկզբունքներուն համար խաղաղասէր միւս բոլոր երկիրներուն եւ յառաջդիմական ուժերուն հետ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱԶԱՐ որ երկու ամիս է մահաքունի մէր էր, աւելի լաւ է քանի մը օրէ :

ՄԱՏՐԻՏԻ համալսարանին մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են : Ոստիկանները որոնք փիլիսոփայութեան լսարանը մտած են ցրուելու համար ուսանողները, որոնք կը դրաւէին հաստատութիւնը, fnfթէյլ Մոլոտովներ ստացած են :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը յայտարարած է որ որոշած է Ս· Վայրերու մուտքը ազատ ձգել բոլորին, նոյնիսկ Արաբներուն համար, Ծնունդի տօնական օրերուն :

ՆԱՍՐ կարեւոր նկատուած ճառ մը պիտի խօսի Երկուշաբթի օր, Ընկերվարական միութեան Ազգ· Համագումարին առջեւ : Ծանօթ է որ այս համագումարը հրաւիրուած է մանաւանդ ուսանողական վերջին խառնակութեանց պատճառով :

ՎԻԷԹՔՈՆԿԸ հրահանգ տուած է իր Ֆետայիներուն որ ամէն կողմ յարձակին Սայկոնի ուժերուն վրայ :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Յորդանան գետի արեւելեան ափի քրիստոնեայ համայնքները որոշած են հանդիսաւոր տօնակատարութիւններ չընել Ծնունդի առթիւ : Յայտարարութեամբ մը զոր ստորագրած են Հռովմայեցի կաթողիկէ, յոյն կաթողիկէ, յոյն – օրթոտոքս, հայ եպիսկոպոսները եւ բողոքական հովիւները, կը շեշտուի թէ Ս· Վայրերու դրաւումը Իսրայէլի կողմէ, հաղարաւոր գաղթականներու տառապանքը եւ ընդհ· կացութիւնը ժողովուրդին, պատճառ եղած են այդ որոշումին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վրայ թանձր մշուշ մը իջած է եւ Ուրբաթ օր Օրլիի եւ Պուրժէի օդակայանները երթեւեկութիւնը դադրած էր : Կառքերու արկածներն ալ կը բազմանան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է խիստ հսկողութիւն մը կատարել գիներու վրայ, բայց Երկուշաբթիէն պիտի սղեն պերճանքի ապրանքները (մուշտակ, անուշահոտութիւն, զոհարեղէն եւն·) :

ՀՌՈՄԻ մէջ, Ռումոր, վարչապետ նշանակուած քանի մը օր առաջ, յոյս ունի որ Ծնունդէն առաջ իր դահլիճը կազմած կ'ըլլայ :

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան եւ իրենց աղջիկը՝ Իզապէլ, Այրի Տիկին Ե· Շեղիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեան, Օր· Զ· Շեղիկեան, Պ· Վահան Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քրխեան ինչպէս նաեւ Պետիկեան, Երանոսեան, Եաղճեան, Մկրտիչեան, Տէմիրճեան, Ալեքսանտրեան, Պառաւեան, Քխեան, Թորոսեան եւ Գարակէօզեան ընտանիքները անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, թոռան, եղբօր զաւկին, քրոջ զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՎՐՈՅՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆի

դառնազէտ ու յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ առաւօտ, Նոյեմբեր 23ին, իր բնակարանը, 18 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Դեկտ· 4, ժամլը 14·15ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Էփինէ Սիւռ Սէնի դերեզմանատունը (ժամը 16ին) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՂՈՐԴ· ՄԻՋՈՑ.— Կառ տիւ Նոռէն կառախումբ, իջնել՝ Էփինէ Սիւռ Սէն :

ՆՈՒԷՐ

Լիոնէն Տիկին Մարի Ղազարեան – Աճէմեան յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Նարդունիի գործերու Ֆոնտին եւ յիսուն Ֆր· «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին :

×

Ռոմանէն Պ· Տօնապէտեան քառասուն Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութեան, Կիրակի (Դեկտ· 8), ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ) :

Այս առթիւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը անձնապէս պիտի յանձնէ Ալֆորվիլի պատուոյ քաղաքացիի վերմէյ մետալը Տիկին Էլլէն Բիւզանդի :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկ· ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Կը խնդրուի «Ռոստոմ» եւ «Եօթնեղբայրեան» խումբերուն ընկերներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին :

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր· Միութեան Կաղանդի ծառը Յունուար 12ին :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր : Զուարթ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 22, Տօնածառի հանդէսը : Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ծննդեան 100ամեակի առիթով)

ՄԵԿՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ՝

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ղեկավարութեան տակ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Օրիորդներ ՇԱՔ Է ՊԷՆԿԵԱՆԻ, ԷՕԺԷՆԻ ԱԼԵՍԵԱՆԻ, Պ· Պ· ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ ՌԸՆԷ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ :

Պիտի երգուին՝ Կրօնաշունչ, հովուական, հարսանեկան, սիրոյ, աշխատանքի եւ հերոսական երգեր ու մեներգներ :

Շաբաթ, Դեկտ· 7, ժամը նիշդ 20·45ին,
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS
Métro : Miromesnil

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ· Միութեան, Ամանօրեան Յայդօնք, Դեկտ· 31ին, Ազգ· Տան մեծ սրահին մէջ : Նուագ, ճոխ կերուխում : Մանրամասնութեանց համար դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը :

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 16ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20 :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ ութին, Սփըլանտիտի մէջ :

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինդ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Բիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Չորեքշաբթի իրիկունները 8ին, 26 Բիւ տէ Քովալէսան :

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

×

Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 30ին Պրոնի օդակայանին սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը, ի նպաստ Օդափ· կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին, Փետրուար 9ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբ· Հայր· Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1969ի պատի օրացոյցը : Գին 3 Ֆրանք :

Դիմել տեղական վարչութիւններուն :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
3 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11378 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.378

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Քիմ Ֆիլպի 1940ի ամառը հրաժարելով Թայմզի պատերազմական թղթակիցի պաշտօնէն Ֆրանսայի մէջ, կը մտնէ անդլիական գաղտնի սպասարկութեան (Ինթէլիճէնս սըրվիս) մէջ :

Այս վերջինը 1946ին կ'որոշէ զինքը զրկել Թուրքիա, մասնաւոր առաքելութեամբ : Նախ քան մեկնումը, մասնագիտական որոշ դասընթացքի կը հետեւի Անգլիոյ մէջ եւ 1947 Յունուարի վերջերը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Պոլիս, Գահիրէ եւ Սէուտի Արաբիա հանդիպելով :

Հայրը՝ Հէրրի Սէյնթ Պրիճըր Ֆիլպի՝ յայտնի արեւելագէտ եւ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական խնդիրներուն մասնագէտ, երկար տարիներէ ի վեր Սէուտի Արաբիոյ ծառայութեան մէջ էր : Ճէտտայի մէջ զինքը դիմաւորելով տարած էր Բիյատ եւ Էլ Խարճ :

Քանի մը բառով ներկայացնենք իր հայրը: Հէրրի Ֆիլպի նախապէս ծառայած է Պատուլայի մէջ, Սէյլան (1885ին), 1900ին Պէյրութ, 1915ին անդլ. գործակալ Իրաքի մէջ, յետոյ Արաբիա՝ 1917 – 1918: Ի վերջոյ 1926ին կը հաստատուի Ճէտտա : 1930ին կ'իսլամանայ եւ կը դառնայ խորհրդական Արաբիոյ թագաւոր Ապտիւլ Ազիզ Իպն Սէուտի , որ մեծապէս կ'աջակցի իրեն հետազօրատական աշխատանքներուն համար : Հեղինակած է բազմաթիւ գրքեր արաբական աշխարհի մասին :

1947ին Պոլիս հասնելով, Քիմ Ֆիլպի տուն մը կը վարձէ Պէյլէրպէյի եզերքը , ուր կ'ապրի երեք տարի, շոգենաւով Վոսփորի ասիական ափէն եւրոպականը անցնելով ամէն օր :

Իր իսկական առաքելութիւնը ծածկելու համար դեսպանատան աւագ քարտուղարի տիտղոս առեր է , հետեւելով Ինթէլիճէնս Սըրվիսի աւանդութեան: Իբրեւ պետ անդլ. գաղտնի գործակալութեան , իր ձեռքին տակ ունեցեր է քանի մը պաշտօնեաներ, որոնցմէ մէկը՝ քաջ թրքագէտ:

Թուրքիոյ Ապահովութեան գրասենեակը տեղեակ էր իրենց գոյութեան մասին : Երկուստեք լաւ յարաբերութիւններ ունէին, որովհետեւ Թուրքերը կը կարծէին թէ Ֆիլպիի ղեկավարած սպասարկութիւնը կը գործէր Խորհ. Միութեան եւ Պալքաններու դէմ :

Թուրքերու բարեացակամ աջակցութիւնը ապահովելու համար Ինթէլիճէնս Սըրվիսը որոշ ամսական մը յատկացուցեր էր Ապահովութեան Պոլսոյ գրասենեակին , որ իբրեւ թէ զանազան քննութիւններ կ'ընէր իր հաշուոյն : Տարակոյս չկայ որ, կ'ըսէ Ֆիլպի, մեր տուած գումարները Պոլսոյ Ապահովութեան պաշտօնատան բարձրաստիճան պաշտօնեաներու գրպանը կը մտնէին :

Թուրք Ապահովութեան Քննչութեան բուն կեդրոնը կը գտնուէր Անգարա, ուր կ'այցելէր Ֆիլպի ամիսը անգամ մը , պաշտօնի բերումով : Պետն էր խոշոր փորով եւ դողոշի դէմքով մարդ մը, զոր կը կոչէին «Ընքըլ Նէտ» (Նէտ աղբար) :

Այստեղ խօսքը տանք իրեն .

« Նախ կը սկսէի խնդրել կարգ մը դիւրութիւններ այս կամ այն գործողութեան, օրինակ՝ արեւելեան Թուրքիայէն Խորհրդային Հայաստան գործակալ մը անցընելու համար : Զայնը կը ցածցնէր, քանի մը բառ կը փսփսար թարգմանին , հսկայ յետոյքը կը շարժակէր թիկնաթոռին մէջ եւ սուրճ կ'ուզէր: Յետոյ ինծի կ'առաջարկէր բերել գործակալն ու դրամ : Ինք կը ստանձնէր գլուխ հանել գործողութիւնը եւ արդիւնքը տեղեկացընել մեզի : Պարզապէս բարեւ ըսելու պէս բան մը : Երբ անցուդարձը հասկնալու չափ թուրքերէն սորվեցայ, մեր խօսակցութիւնները կը վերջանային թարգմանիս հետ բուռն վէճով մը: Մարդը դիանագիտական ցանկին վրայ չըլլալով , կը վախնար Ընքըլ Նէտի հակառակութենէն»:

Պոլսոյ մէջ Ֆիլպի սկսած է սերտ կապեր մշակել տեղւոյն Ապահովութեան գրասենեակի պետին հետ, որու շրջանին մէջ կ'անցնէր իր գաղտնի գործունէութեանց մեծագոյն մասը : Այդ պետը, որ շատ կը սիրէր ուտել – խմելն ու դրամը, ճանչցուած էր Թանթ Ճէյն անունով : Քանի մը շաբաթ ետք իր պաշտօնեաներէն թրքագէտ Ուիթոլը նշանակած էր իբրեւ կապ. ինք շատ բացառիկ պարագաներու մէջ միայն կը տեսնէր թրքական գրասենեակի պետը, որուն ի պատիւ ընդունելութիւն կը սարքէր տարին երկու անգամ :

Թանթ Ճէյնի գրասենեակը կը հակակշռէր Էտիրնէինը, որ Պուլկարիայէն մաքսանենգներու եւ պատահական գաղթականներու բերած լուրերը կը հաւաքէր: Պոլսոյ գրասենեակը կարեւոր էր ասնոր համար, որ փոխանցման կեդրոն էր, Պալքաններէն եւ Կեդրոնական Եւրոպայէն փախած գաղթականները ի վերջոյ Պոլիս կը հասնէին :

Սակայն թուրք հետախուզական պաշտօնեաները անկարող էին եւ անփորձ, որով չէին կրնար անհրաժեշտ հարցումներն ուղղել տգէտ փախստականներուն եւ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղել անոնցմէ : Թուրքերու ապիկարութենէն յուսահատ՝ անգլիացիք իրենք կը հարցաքննէին զանոնք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Կիրակիէն ի վեր արդէն վառելանիւթը երեք սանթիմի յաւելում մը կրած է եւ նոյնքան ալ պիտի կրէ Յունուար 1էն սկսեալ : Կառավարութիւնը կ'ուզէ առաջքն առնել գիներու ընդհանուր յաւելումի մը, բայց անխուսափելի յաւելումներ կան, իբրեւ հետեւանք արժէքին վրայ աւելցած տուրքի (ԹԷ ՎԷ Ա.) սակերու փոփոխութեան :

Հաւանական կը թուի սակայն թէ կարգ մը գիներ Յունուարէն ետք միայն բարձրանան, բայց արդէն իսկ ճաշարան, վարսայարդար, կապարագործութիւն եւն. եւն. պիտի սղեն : Տրուած ըլլալով այս կացութիւնը կառավարութիւնը բարձրացուցած է ամիկը (միջարհեստակցական երաշխաւորուած նուազագոյն թոշակ) 2·72 առ հարիւր , ինչ որ կը նշանակէ թէ Դեկտեմբեր մէկէն սկսեալ ժամական թոշակը չի կրնար 3 Ֆ. 08էն պակաս ըլլալ :

Գլխաւոր մտահոգութիւնն այն է որ չի բաւեր որոշում տալ Ֆրանքը չարժեզրկելու, եթէ կարելի չըլլայ այս ամիսներոն տէրը մնալ կացութեան եւ այդ քաջ որոշումը չըլլայ պարզապէս ժամանակ շահելու հարց մը : Սէնտիքաներու պատասխանատուները կարգով կ'ընդունուին նախարարապետին կողմէ: Կարեւոր է առաջքն առնել ընկերային բարդութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ փոխ – վրէժի գործողութեանց դիմած է առջի օր: Քոմանտօ մը Յորդանան մտած է եւ օդը հանած է երկու կամուրջներ երկրին վաթսուն քիլոմեթր ներսը : Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մոշէ Տայեան յայտարարած է թէ նախընտրելի է պատերազմը քան ամերիկեան եւ խորհրդային ճնշումով պարտադրուած խաղաղութիւն մը :

ԹԻԹՕ յայտարարած է թէ Եուկոսլաւիա հարկ եղածին չափ ուժով է որպէսզի ինք առանձին պաշտպանէ իր գերիշխանութիւնը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ շատ գոհ է որ յարաբերութիւնները կը բարելաւուին Փրակայի հետ : Միւս կողմէ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ նաեւ որ Ֆրանսա չէ արժեզրկաց Ֆրանքը եւ գլուխ բռնած է «Գերմանիոյ վրիժառու եւ ռազմապաշտ քաղաքականութեան»:

ՊՈԼՍՈՅ Էշիլքէօյի օդակայանը ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցած է Տարիօ Մօրենօ, եւ քիչ ետք մեռած հիւանդանոցը ուր փոխադրուած էր: Բուն անունով Տավի Առիւքէթէ , ծագումով թուրք հրեայ (Իզմիր ծնած) արուեստագէտի իր ասպարէզը Ֆրանսա ըրած է: Երգիչ ու դերասան, 47 տարեկան էր:

ՄԵՔՍԻՔՈՅԻ մէջ ալ կը շարունակուի ուսանողական տագնապը, բայց որոշ յուսալքութիւն կը նշմարուի 17 հազար ուսանողներու մօտ, որոնք հինգ ամիս է գործադուլ կ'ընեն :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը երկրէն արտաքսած է 26 ամերիկեան յիսուսեաններ իբրեւ «անբաղձալի»:

ՆԻՔՍԸՆ Ամերիկայի վաղուան նախագահը Միջին – Արեւելք զրկած է Սքրէնթընը, լրատուութեան առաքելութիւն մը կատարելու համար :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ ԿԱԶՄՈՒԱԾ Է ՃԱՄՊԱԶԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, ԿԸՐԹԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ և ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱԶԳՕԳՈՒՏ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՎ

Հիմնադիրը՝ Գրիգոր Ճամպազեան, շինարարական մեծ ձեռնարկի մը հասոյթին քսան առ հարիւրը, շուրջ 650 հազար տոլ. կը յատկացնէ հիմնարկութեան՝ իբրեւ սկզբնական դրամագլուխ

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, արժանթինահայ գաղութը, երիտասարդ տարրերու անձնդիր գործունէութեամբ, արտակարգօրէն աշխոյժ է եւ այս՝ ոչ միայն Հայկական Դատին առընչութեամբ, որ կը հանդիսանայ Պուէնոս-Այրէսի մեր ընկերներուն հիմնական աշխատանքը, այլ նաեւ հայկական կեանքի ներքին կազմակերպման եւ բարգաւաճման տեսակէտէն, ինչ որ թանկագին նըպաստ կը բերէ ինքնին հայապահպանման մեր ճիգերուն:

Պուէնոս – Այրէսի մեր պաշտօնակից «Արմենիա»յէն ուրախութեամբ կը տեղեկանանք, թէ Հոկտեմբեր 25ին հիմը դրուած է գործի մը, որ իր վսեմ առաջադրանքներով, պատուաբեր ձեռնարկ մըն է Արժանթինի Հայութեան համար: Արդարեւ, այդ օր, պաշտօնապէս կեանք առաջ է Ճամպազեան Հիմնարկութիւնը, աննախընթաց՝ իր կազմակերպութեամբ եւ հետապնդած նպատակներով:

Արժանթինի մեր ազգանուէր հայրենակիցներէն Գրիգոր Ճամպազեան, նախկին պոլսեցի, կառուցողը Պուէնոս – Այրէսի «Խրիմեան» Երկրորդական վարժարանի հոյակապ շէնքին, այս անգամ նախաձեռնարկ եղած է ազգօգուտ այլ գործի մը որ, վստահ ենք, ուրախութիւն պիտի պատճառէ բոլոր անոնց, որ ազգային գերագոյն շահերու մտահոգութեամբ կ'ապրին:

Պր. Ճամպազեան հաստատած է նոր ընկերութիւն մը, շինարարական խոշոր « Քոմփլեքս » մը, որուն գործառնութեանց ձգած շահին քսան առ հարիւրը, իր անունը կրող Հիմնարկութեան միջոցով, պիտի յատկացուի յօգուտ արժանթինահայ գաղութի ազգային, կրթական, մշակութային եւ ընկերային կեանքի զարգացման:

Ինչպէս կը հասկցուի, սահմանափակուած չէ ազգային նպատակներուն յատկացուելիք գումարը: Գր. Ճամպազեանի գլխաւորած ընկերութիւնը ծաւալելու լայն հնարաւորութիւններ ունի եւ նոր հեռանկարներու դուռ կը բանայ՝ գաղութին օգտակար ըլլալու տեսակէտէն: Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութիւններուն համաձայն, շինարարական այս մեծ ձեռնարկին բերելիք շահին քսան առ հարիւրը ինքնին պատկառելի գումար մըն է, կը հասնի շուրջ 650 հազար տոլարի ու պիտի յատկացուի «Ճամպազեան Հիմնարկութեան», իբրեւ սկզբնական դրամագլուխ:

«Արմենիա» առանձին գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ, որ Պր. Ճամպազեան ոչ մէկ պայման կը դնէ եւ ոչ ալ դափնեպսակ կը փնտռէ. պարզապէս՝ խանդավառուած գաղութին մէջ ստեղծուած նպաստաւոր մթնոլորտէն, եւ գոհացում տալով իր ազգասիրական զգացումներուն, կ'ուզէ իր նպաստը բերել գաղութի վերելքին: Իր ընտրութեամբ իսկ նշանակուած է արդէն Հիմնարկութեան տնօրէնութիւնը, որուն մաս կը կազմեն գործունեայ եւ եռանդուն տարրեր.— Եդուարդ Սէֆէրեան, Յովհաննէս Բագուպեան, Տոքթ. Անդրանիկ Արսլանեան, ճարտարապետ Նուրհան Փանոսեան եւ Յովսէփ Օղուլեան:

Սրտանց կը մասնակցինք արժանթինահայ գաղութին անխառն ուրախութեան, այն միակ մաղթանքով, որ Պուէնոս-Այրէսի մէջ իրականացուած այս կարեւոր ձեռնարկը վարակիչ դառնայ մեր բոլոր գաղութներուն համար, որոնք նոյնքան պէտք ունին ազգօգուտ հիմնարկութիւններու՝ ի խնդիր մեր մշակութային, կրթական եւ ազգային կեանքին զարգացման:

Մինչ այդ, մեր խնդակցութիւնները արժանթինահայ գաղութի այն գաղափարապաշտ տարրերուն, որոնք իրենց անդուլ ճիգերուն առանցքը դարձուցած են հայ կեանքի վերածնունդը, գործնապէս սատարելով մեր համազգային պայքարին:

ԸՆԿ. ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Թեհրանի մէջ, Նոյեմբեր 24ին իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Հայկակ Կոսոյեան: Բնիկ Վասպուրականցի, շուրջ 80 տարեկան, մեր ողբացեալ վեթերան ընկերը աւարտած է Գէորդեան Ճեմարանը, ապա ուսուցչական պաշտօններ վարած Աղթամար եւ այլուր: Մասնակցած է Վանի հերոսամարտի կռիւներուն , ապա անցած Կովկաս, եւ Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք հաստատուած՝ Պարսկաստան : Կ'աշխատակցէր «Ալիք»ի եւ «Յառաջ»ի (մեր մօտ ունինք դեռ վերջերս ստացուած իրմէ, անտիպ յօդուածներ), հեղինակն է նաեւ քանի մը գիրքերու :

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուած են Նոյեմբեր 29ին:

Ո՞Վ Է ՀԱՅ ԳՐՈՂԸ

Հայկական ծագումով, բայց օտար լեզուով գրող հեղինակներ ունինք, որոնք միջազգային գրական շրջանակներու մէջ համբաւի տիրացած են եւ մրցանակներու արժանացած : Անոնցմէ մէկը նոյնիսկ անդամ է Ֆրանս. Ակադեմիին : Անգլերէն, Ֆրանսերէն եւ սպաներէն լեզուները մասնաւորաբար յաջողութեան եւ ծաղկումի լայն ասպարէզներ սկսած են ընծայել հայածին տաղանդներու :

Մեր մամուլը յաճախ կը յիշատակէ անոնց անունը, թարգմանաբար կը հրատարակէ հատուածներ անոնց գործերէն, իսկ մենք՝ հայ ընթերցողներս կ՚ուրախանանք, կը հպարտանանք :

Բնական բան մըն է ազգի մը համար տեսնել իր զաւակները դափնիներու տիրացած օտար մրցադաշտերու վրայ եւ հրճուիլ : Անոնց անունէն փառքի ճառագայթներ կ՚իյնան նաեւ մեր ժողովուրդի անտեսուած գոյութեան վրայ :

Սակայն, ո՞ր չափով «հայ գրող» կրնանք համարիլ զանոնք, ո՞ր չափով կը պատկանին հայ գրողներու ընտանիքին եւ հայ գրականութեան :

Անոնց ամէնէն տաղանդաւորներէն եւ համակրելիներէն մէկը՝ Ուիլեըմ Սարոյեան, որ իսկապէս հայ մնացած է հոգիով, առիթով մը գրած է.—

« Թէեւ կը գրեմ անգլերէն եւ ծնունդով ամերիկացի եմ, բայց ես ինձ հայ գրող կը համարիմ : Իմ օգտագործած բառերը անգլերէն են, միջավայրը՝ որու մասին կը գրեմ՝ ամերիկեան, բայց այն ոգին որ ինձ կը ստիպէ գրելու, հայկական է : Կը նշանակէ ես հայ գրող եմ, եւ հայ գրողներու ընտանիքին պատկանիլը մեծ պատիւ կը համարիմ » :

Զենք կասկածիր բնաւ Սարոյեանի անկեղծութեան վրայ, երբ այսքան յստակ եւ վճռական ձեւով իր հայ ըլլալը կ՚աղաղակէ ի լուր աշխարհին : Կը հաւատանք, թէ ան Հայու ապրումներով կը դիտէ կեանքը եւ Հայու ոգիով գրականութիւն կը մշակէ : Պատշաճութիւններ յարգելու համար չէ որ կը յայտարարէ՝ «ես հայ գրող եմ եւ հայ գրողներու ընտանիքին պատկանիլը մեծ պատիւ մը կը համարիմ» : Սարոյեան ստիպուած չէ տուրք տալու : Քիչեր իր համբաւը եւ նիւթական միջոցները ունին : Սարոյեանի եղունգը չարժող գրողներ ունինք, որոնք կը նախընտրեն օտար անունի մը տակ ծածկուած մնալ :

Ուրե՞մն : Կարելի՞ է Ուիլեըմ Սարոյեանի գրականութիւնը մաս նկատել մեր մշակոյթին եւ իր անունը անցընել հայ գրականութեան պատմութեան մէջ : Կամ ինչպէս ինք կ՚ըսէ՝ կարելի՞ է Սարոյեանը իբրեւ հայ գրող ընդունիլ :

Դժբախտաբար ոչ : Հազա՛ր ափսոս այս «ոչ»ին համար, որովհետեւ Սարոյեանի սքանչելի պատմուածքները, վէպերն ու թատրերգութիւնները իրապէս պիտի հարստացնէին մեր գրականութիւնը եւ նոր աւիւն պիտի ներարկէին անոր : Ի զօրու չենք տէր կանգնելու անոր ժառանգութեան, հակառակ այն բացարձակ իրողութեան, որ Սարոյեանը գրելու մղող ոգին հայկական է :

Այս կէտը նշանակութիւն ունի միայն բացատրելու համար գրագէտին ստեղծագործական յատկանիշները, տաղանդին ինքնուրույնութիւնը եւ կեանքի հարցերուն մօտենալու կերպը : Ներկայ եւ ապագայ քննադատները գուցէ վեր առնեն անոր հայկական ծագումը եւ Հայու ոգին՝ շեշտելու համար թէ Սարոյեան ի՞նչպէս եւ ի՞նչ նորութիւններ բերաւ ամերիկեան գրականութեան :

Այսքա՛ն :

Մնացած ամբողջ հարստութիւնը կը պատկանի օտարին :

Գրականութիւնները իրարմէ բաժնող սահմանը ոչ թէ գրողներու ազգային ծագումն է, այլ լեզուն : Հայ գրականութեան մաս կը կազմեն հայերէնով գրուած էջեր միայն : Գեղեցիկ է եւ յուզիչ մինչեւ իսկ Սարոյեանի մէջ վառ մնացող հայ ոգին, բայց աւա՛ղ, «օգտագործած բառերը անգլերէն են», հետեւաբար իր գրականութիւնն ալ՝ ամերիկեան կամ անգլիական :

Տարօրինակ այս հակասութիւնը յատուկ չէ միայն մեր ազգին : Համաշխարհային համբաւի տէր պելճիքացի երկու մեծ գրողներ՝ Մօրիս Մեթերլինկ եւ Վերհարըն Ֆրանսական գրականութեան կը պատկանին, պարզ այն պատճառով, որ Ֆրանսերէն լեզուով գրած են իրենց գործերը :

Ինքնախաբէութեան անձնատուր չըլլանք : Լեզուն է հիմքը գրականութեան եւ առհասարակ մշակութային գանձերու պահպանման : Սփիւռքի մեր անբնականոն կեանքի պայմանները կը ստիպեն, որ ոմանք տարբեր կարծիքներ սկսին պաշտպանել .— «ոգին է կարեւորը, լեզուն կարելի է կորսնցնել, բայց ոգիով հայ մնալ » :

Անհատական տեսակէտէն հաւանաբար որոշ ճշմարտութիւն կայ այս տեսակէտին մէջ : Սարոյեան Հայ է անկասկած : Հայ են նաեւ Ֆրանսայի կամ Միացեալ Նահանգներու մէջ ապրող հազարաւոր նորահաս երիտասարդներ, հակառակ անոր որ իրենց մայրենի լեզուն կորսնցուցած են : Բայց անոնց մտաւոր վաստակը, անոնց ստեղծած երգն ու բանաստեղծութիւնը, անոնց Հայու տաղանդին ամբողջ բերքը կը հոսի՞ օտար մշակոյթներու գանձարանին մէջ :

Մենք աւելի խոր երախտագիտութիւն պէտք է սնուցանենք այն հայ գրողին հանդէպ, որ կը յամառի մեսրոպեան տառերով եւ մայրենի հարազատ բարբառով գրականութիւն մշակել, քան հայերէն լեզուն մոռցած կամ լքած փայլուն պսակաւորին : Առաջինն է ընտանիքին սիւնը, տունը շէնցնողն ու կերակրողը, օճախը վառ պահողը : Միւսը, նախանձելին, յաջողածը հպարտանքի առիթ է անշուշտ, բայց կորուսեալ ուժ մը մեր կեանքին ու պատմութեան համար :

Նպատակս օտար լեզուով գրող հայ հեղինակները մեղադրանքի տակ առնել չէ երբեք : Ասոնց թիւը հետզհետէ աւելի պիտի շատնայ անխուսափելիօրէն, քանի կը տեւէ գաղթաշխարհի հայ կեանքը : Մանկութենէն մինչեւ համալսարան Ֆրանսերէնով կամ անգլերէնով ուսում ըստացած հայ երիտասարդը ի՞նչ լեզուով կ՚ուզէք որ գրէ, երբ, գրելու պահանջ ունենայ եւ տաղանդ : Ըմբռնենք երեւոյթը, սակայն նոյն ատեն պարզ թող ըլլայ, թէ մեր ժողովուրդի այդ զաւակներուն մշակած գրականութիւնը մեզի չի պատկանիր :

Միջազգային հրապարակներու վրայ մուրացիկի ափ երկարելու պէս բան մըն է անցորդներուն ականջին փսփսալ . — դիտէ՞ք, Սարոյեանը մերն է, Թրուայան մերն է :

Փա՛ռք Աստուծոյ, հայ լեզուի ամբարները դեռ լեցուն են :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Զօր. տը Կոլ բարդ եւ, միեւնոյն ատեն, յաջողութեան հասնելու տեսակէտով անյոյս «ճակատամարտ»ի մը մէջ նետուեցաւ, հաւանաբար, երբ վերջերս յայտարարեց, թէ այսուհետեւ պիտի աշխատի, որ « հաստատուած բոլոր տուրքերը ... իրապէս զանձուին » :

Ոչ թէ որովհետեւ Ֆրանսացիները հայրենասէր չեն, այլ, որովհետեւ, չեն սիրեր տուրք վճարել : Ու ըլլալով հաստատակամ իրենց տեսակէտներուն եւ տրամադրութիւններուն մէջ, երբ տուրք վճարելու կարգը գայ, կը դառնան փախստական կամ չափազանց խորամանկ :

Տուրքէ խուսափելու սովորութիւնը կու գայ Լուի ԺԶ.ի օրերէն եւ կը բխի այն համոզումէն, թէ ի զուր է օգնել կառավարութեան մը, որ չօգնէր քեզի : Այս համոզումը դիմացաւ մէկ յեղափոխութեան, երկու կայսրութեանց եւ չորս հանրապետութիւններու շրջանին, եւ դարձաւ սովորութիւն :

Միեւնոյն ատեն, դրամ ունեցող Ֆրանսացիները կը սիրեն դրամը եւ, ինչպէս կ՚ըսէր վերջերս Ֆիկարօ, « կը նախընտրեն իյնալ ռազմաճակատին վրայ ... քան դպչիլ իրենց քսակին » : Իսկ անոնք որ չունին դրամագլուխ, «կը նախընտրեն մեռնիլ պատնէշներու վրայ, քան թէ թեթեւնալ իրենց գրպանի լումաներէն » :

Միջակորեար մարդուն տուրքի տարին կը բաժնուի չորս եղանակներու, բոլորն ալ ամպոտ : Տուրքի գարունը Յունուարին կամ Փետրուարին կը հանդիպի, երբ տուրքի զանձիչը կանխավճար մը կը պահանջէ, որ կը հաւասարի սահմանուած տուրքին մէկ երրորդին : Տուրքի ամառը Մարտի ընթացքին է, երբ տուրքի յայտարարութիւնը պէտք է կատարել, իսկ աշունը կուգայ Մայիսին, երբ պէտք է վճարել նախորդ տարուան տուրքին երկրորդ մէկ – երրորդը :

Զմեռը կուգայ շուտով, երբ այս անգամ կը ներկայացուի մնացեալ տուրքին վճարելի հաշուեցոյցը : Հոս պէտք է զեղչել երկու նախորդ վճարումներուն գումարները, անշուշտ եթէ վճարուած են :

Եթէ այդ հաշուեցոյցին միայն մէկ մասը վճարուած է, բաւական քաղաքավար ոճով գրուած յիշեցումի գիր մը կը ստանայ ենթական յաջորդ տարեսկիզբին : Ենթակային նկատողութեան կը յանձնուի, թէ այժմ տասը առ հարիւր աւելի պիտի վճարէ : Եւ եթէ ընթացք չտայ դիմումին, զանձիչը աւելի կծու գիր մը կը յղէ : Պաշտօնաթուղթին գոյնը, որ նախապէս ճերմակ էր, այս անգամ կը դառնայ կանաչ, հուսկ ուրեմն՝ վարդագոյն՝ հրահանգելով անմիջական վճարում, այլապէս ինչքերու դրաւում :

Հիմա ժամանակը եկած է Ֆրանսացիին համար պաղարիւն դտնուելու : Արդարեւ, կացութիւնը կարծուածին չափ ալ անյոյս չէ, որովհետեւ փորձառութեամբ դիտէ, թէ «երեք օրուան մէջ վճարելի» պայմանաժամը եւ պարտադրութիւնը արձակուած պարապ սպառնալիք մըն է : Հրահանգին կը յաջորդէ մօտ երկու ամսուան լռութիւն մը, որովհետեւ զանձիչը զբաղած է բոլոր չվճարող Ֆրանսացիներուն սպառնալով ...

Այսուհանդերձ, ժամանակը եկած է այժմ բանակցելու : Օրէնքը կը թոյլատրէ պատճառաբանել, ինքզինքը արդարացընել զանձիչին մօտ՝ նամակով կամ անձամբ ներկայանալով, ինչ որ այրերը կ՚ընեն իրենց հին վերարկուն հագած, իսկ կիները՝ պչնազարդուած :

Ֆրանսացի զանձիչները թերեւս վախնալով, որ ոչ մէկ դումար կը յաջողին ձեռք ձգել, կամ՝ յուզուած հիւանդութիւններու, մահերու հէքեաթային նկարագրութիւններէն, հնուց անտի տրամադրութիւն ցոյց տուած են «կարգադրութիւններ» ընելու : Ասիկա կը նշանակէ, թէ պարտատէրը խօսք կուտայ կանխավճար մը ընելու անմիջապէս, իսկ մնացեալ պարտքը վճարելու մաս առ մաս՝ վեց ամսուան կամ տարուան մը ընթացքին : Եթէ վճարումի այս ձեւը ընդունուի եւ համապատասխան թուղթերը ստորագրուին, ենթական հնարաւորութիւն պիտի ունենայ յաջորդ տարուան տուրքերու վճարումին համար ըսելու. « կը

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Կոմիտաս նուիրուած էր հանճարային աշխատանքի մը, — բանաձեւել ազգային երաժշտութիւն մը :

Իր համեստ արտայայտութիւններուն մէջ դժուար չէ գտնել փաստեր որ հաստատեն տառապանքը վիթխարի այդ ծրագրին համար :

«Հայ Քնար»ի յառաջաբանին մէջ Կոմիտաս կը գրէր, թէեւ համեստ աշխատանքի մը նկարագիրը տալու ձեւով, թէ ուզեր է «պահել ինքնուրոյն բնաւորութիւն ունեցող եւ զուտ ազգային դրոշմ կրող հայ գիւղական եղանակների ոճն ու ոգին» : Ու միաժամանակ կը խոստանայ տալ «մի դիտական երկասիրութիւն մեր ժողովրդական երաժշտութեան մասին» : Շատեր գիտեն նաեւ որ Կոմիտաս ծրագիր մը ունէր Երաժշտանոց մը հիմնելու Պոլսոյ մէջ, — ասիկա պիտի ըլլար, ապահովաբար, ուսումնարան մը ուր պիտի մշակուէին հայ երաժշտական վարդապետութեան նախատարրերը :

Իր «ժողովրդական» երգերով, Կոմիտաս հրաշալի նուաճում մը կատարեց եւ «քաղաքացի Հային» հասկցուց որ, «իր դեղջուկ եղբօր պարզ, բայց շատ ինքնատիպ եղանակները» կրնան պատուով ներկայանալ եւրոպական երաժշտական շրջանակներուն, ուզելով ըսել «բացառապէս եւրոպական երաժշտութեան ուսման նուիրուած քաղաքացի Հային» թէ ժամանակ է վերադառնալ «զուտ ազգային դրոշմ կրող հայ գիւղական եղանակներին, — ազգային երաժշտութեան :

Եւ հիմա, բանաձեւելէ առաջ Կոմիտասի արուեստի փիլիսոփայութիւնը, զետեղենք այս մեծ երաժիշտը պատմական փլանի վրայ :

1500 տարի առաջ, երկու վիթխարի ուժեր, հանճարեղ երիտասարդներով շրջապատուած, հայկական տառեր կը յօրինեն եւ կ՚ուսուցանեն՝ պաշտպանելու համար ժողովուրդի մը քաղաքակրթութիւնը ընդդէմ արեւելքին եւ արեւմուտքին : Պահպանողական եւ յետադիմական սերունդը տակաւին կ՚աշխատի մեզի բացատրել թէ Ոսկեդարու հրաշքը արդիւնքն էր քրիստոնէութեան յաղթանակին : Արդի վերագնահատող սերունդը կը մերժէ այդ տեսակէտը եւ կ՚ըսէ թէ առանց հայկական տառերուն՝ քրիստոնէութիւնը ոչ թէ կը փրկէր մեզ, այլ անպայման կը կործանէր : Տառերն էին որ ազգայնացուցին գրականութիւնը, երիտասարդութիւնը, պետութիւնը, եկեղեցին :

1500 տարի ետք, — սկիզբն ենք ընդհ. պատերազմին :

Խաբուսիկ ազատութեան մը մէջ՝ հայ միտքը չի մտածեր վտանդի մասին, որ կը սպառնայ :

Արեւմտեան հատուածը՝ Պոլիսը իրեն շօշափուկ դարձուցած, կ՚աշխարհաքաղաքացիանար հետզհետէ բարքերով, զգացումներով, ճաշակով :

Արեւելեան հատուածը Կովկասը իրեն շօշափուկ դարձուցած՝ ռուսեւրոպացիական պատմուճան կը նետէր իր ուսերուն :

Էջմիածինը գործիք՝ ռուսական աշխարհակալութեան, (երբ առիթը ներկայանայ, կը պարզենք նաեւ մեր գրականութեան մեղքերը, կրօնական պայքարը Մուրացանի կամ Բաֆֆիի գործերուն մէջ) :

Պոլսոյ Պատրիարքարանը մեղապարտ՝ Ֆրանսական եւ ամերիկեան աշխարհակալութեան միսիոնարական հատուածին գործունէութեան մէջ :

Հին սերունդը վերածնունդ կը կոչէ այս շրջանը :

Եւ ի՛նչ վերածնունդ, — ժանեակներու բանաստեղծութիւն, սալոնի գրականութիւն : Հայը անունով էր Հայ :

Կը հաւատամ որ Կոմիտաս նշմարեց վտանդը : Անզօր էին այլեւս մեր զէնքերը, — եկեղեցին չէր կրնար ոչ թէ վերականգնել մեր ժողովուրդը, այլ նոյնիսկ պաշտպանել անոր գոյութիւնը : Մեր դպրոցները կքեր էին թարգմանածոյ բանաստեղծութեամբ եւ անհաճ գրականութեամբ խճողուած դասագիրքերու տակ, (ինծի մի՛ յիշեցնէք շատ գովաբանուած քանի մը –հայ բանաստեղծներ, որոնք կրնան արդարանալ միայն իրենց ժամանակով՝ եթէ յետպատերազմեան վերագնահատումը հասցնենք մինչեւ իրենց ստեղծագործութիւնները) :

Երաժշտութիւնը միայն կրնար փրկել հայ ժողովուրդը եւ ծաղկեցնել հայ բանաստեղծութիւն, հայ նկարչութիւն, վերջապէս հայ արուեստը :

Առանց ինքնուրոյն եւ ազգային երաժշտութեան՝ պատրանք է խօսիլ մշակութային անհատականութեան մասին :

Կոմիտաս ուզեց նախ երաժշտութիւն տալ այս ժողովուրդին՝ առաջնորդելու համար զայն իր պատմութեան :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2 – Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թ. ՏԱՍ

ՍՈՎՈՐ

ՎԱՎԱՇՈՏ

ԹՂԹԱԿՑԻ ՀԱՍՑԷ

Ծերը ոտքերը իրարու խառնեց, ինչպէս որ սովորութիւն ունէր, երբ մտածմունքի մէջ ընկղմէր, եւ իրարու խառնած ոտքերուն նայեցաւ ինքզինքին պէս: Երբ լսուեցաւ ան, ձայնը դանդաղ ու ծանր էր, ինչպէս որ կ՚ըլլայ ծերերունը:

— Չէ՛, չէ՛, չէ՛, ինչ որ ալ ըսես, ես չեմ կրնար հաւատալ: Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ: Ես ինքս տեսայ: Ես ինքս տեսայ, որ Ասլանը ինքզինքը ձգեց ջուրերուն մէջ, ետեւէն ալ Վարդանը: Ես ինքս տեսայ, որ Վարդանը ետ դարձաւ, Ասլանը՝ ոչ: Ես ինքս տեսայ, որ Ասլանը ետ դարձաւ, Վարդ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան եւ ընտանիք՝ Իզապէլ, Այրի Տիկին Ե. Շեղիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Մկրտիչեան, Օր. Զ. Շեղիկեան, Պ. Վահան Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քրմեան (ինչպէս նաեւ Պետիկեան, Երանոսեան, Եաղճեան, Մկրտիչեան, Տէմիրճեան, Ալեքսանտրեան, Պառաւեան, Քրմեան, Թորոսեան եւ Գարակէօզեան, Իւլիսպէյեան ընտանիքները) կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, թոռան, եղբօր զաւկին, քրոջ զաւկին, զարմիկին եւ աղգականին՝

ՎՐՈՅՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

դառնադէպ ու յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ առաւօտ, Նոյեմբեր 23ին, իր բնակարանը, 18 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Զորեքշաբթի Դեկտ. 4, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իփիւէ Սիւր Սէնի դերեզմանատունը (ժամը 16ին) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Կառ. տիւ Նորէն կառախումբ, իջնել՝ Էփիւէ Սիւր Սէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր բարեսպասակ ձեռնարկներուն համար։ Տիկին Արսլանկիւլեան, Տիկին Սիմոն Գարամանճեանի մահուան 20րդ տարեդարձին առթիւ հարիւր ֆրանք։ Տիկին Աստղա Թորոսեան իր ամուսնոյն Հրանդ Թորոսեանի մահուան տարեդարձին առթիւ յիսուն ֆր.։ Տիկին Մարգարիտա Շըմաւոնեան, Մարկոս Վէզիրեանի (Վանան), Մարի Վէզիրեանի, Պետիկ Սաճեանի ի յիշատակ իրենց մահուան 150 ֆրանք։

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին հետեւեալ նուէրները ստացած է ողբ. Յովհ. Պանտիկեանի մահուան առթիւ։ փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեան հարիւր Առաջնորդարանին, Պ. Դաւիթ Պանտիկեան հարիւր եկեղեցւոյ, եւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Շմաւոր Փափազեան յիսուն եկեղեցւոյ, Շաբաթ Թատերախումբ յիսուն եկեղեցւոյ, Պօմոնի Զաւարեան ենթակայ միսէ յիսուն Առաջնորդարանին, Յովհ. Հայցաղործեան 30 առաջնորդարանին եւ քսան կապ. Խաչին, Յովհ. Հրաչեան 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նազարեան քսան եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Հրաչեան քսանական եկեղեցւոյ եւ կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Պալոյեան տասնական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Աւետեան տասնական եկեղեցւոյ եւ առաջնորդարանին, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան տասնական առաջնորդարանին եւ եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պապիկեան տասը եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Անտէ Պաղտասարեան քսան եկեղեցւոյ, Միքայէլ Նաւէր (Պոլսոյ Հայր. Միութիւն) քսան եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տաւուտեան տասը եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ղազարեան տասը եկեղեցւոյ։

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլլէն Պ. Արշակ Մկրեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան Ֆոնտին եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Համախաբբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի չրջանի 1969ի պատի օրացոյցը։ Գին 3 ֆրանք։

Դիմել տեղական վարչութիւններուն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի (Դեկտ. 8), ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, (մետրօ Քատէ)։

Այս առթիւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը անձնապէս պիտի յանձնէ Ալֆորվիլի պատուոյ քաղաքացիի վերմէյ մետալը Տիկին Էլլէն Բիւզանդի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրխտափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Կը խնդրուի «Ռոստոմ» եւ «Եօթնեղբայրեան» խումբերուն ընկերներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայր. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Դեկտ. 9, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին Բէժան սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ։ Օրակարգ.— Ա.) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան։

Յունուար 12ին։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին։

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան կազմի ծառը Յունուար 12ին։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, կիրակի օր։ Զուարթ աճակնկալներ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 22, Տօնածառի հանդէսը։ Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ։

×

ՏՕՆԱԾԱՌ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հայկ. վարժարանի տօնածառը՝ Դեկտեմբեր 22ին։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ ՄԱՐՏ 9ԻՆ

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «ՀՆԱՐՔԸ» կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին։

×

Մարսէյլ քաղաքի, կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, վօվրնաւակ, էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը։ Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռէքս, 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Րիւ տէ Ռովալէսաս։

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 16-ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ ութին, Սիրք-լանտիտի մէջ։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ։

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ծննդեան 100ամեակի առիթով)

ՄԵԿՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ՝

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ղեկավարութեան տակ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Օրխորդներ ՇԱՒԷ Պէնկեանի, Էօժէնի Ալեմեանի, Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՐԹԱՑԵԱՆԻ։

Պիտի երգուին՝ կրօնաշունչ, հովուական, հարսանեկան, սիրոյ, աշխատանքի *եւ հերոսական երգեր ու մեներգներ։*

Շաբաթ, Դեկտ. 7, ժամը ճիշդ 20·45ին,
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS
Métro : Miromesnil

Տոմսերու համար դիմել երգչախումբի անդամներուն, 17 Րիւ Պլէօ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկուն, Հրանտ - Սամուէլ զրատուն եւ «Յառաջ»։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ 0-ժանդակ Մարմինի կողմէ։

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլենտիտ չքեղ սրահներուն մէջ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԼԻՐ ԺԻՒԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ՋԱՆԻՆԻ Ինչպէս նաեւ « ՍԱՄՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻՒ ՃԷ ՔՕԹԻՑԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ դրասենեակէն, 7 Րիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ ձշմարտացած ծանուցով ազգերու համար են, չորրորդ էջը։

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմանագրութ համար դիմել Վարչութեան։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
4 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11379 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.379

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

Գ. ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Հակառակ իրենց համբաւին, Թուրքիոյ եւ Լիբանանի Ապահովութեան պաշտօնատուները լաւ չէին կազմակերպուած, կը գրէ Քիմ Ֆիլպի :

Պէյրութի մէջ կեղծ վաւերաթուղթերու առեւտուրը ծաղկեալ վիճակ ունէր Ապահովութեան պաշտօնատան քթին տակ : Իսկ Թուրքիոյ մէջ եուկոսլաւ, պուլկար եւ ռումանացի տարագիրներ տեղւոյն վրայ կեղծ տեղեկագիրներ պատրաստելով 1940ական թուականներուն սուզ գիներով կը ծախէին Ամերիկացիներուն, որոնք պատասխանատու են լրտեսներուն տրուած գումարներու սակին բարձրացման :

Ինթէլիճէնս Սըրվիսը 1947էն սկսեալ կեղծարարները դիմակազերծ ընելով սակը իջեցուցեր է :

Լոնտոնի մէջ Ֆիլպիի ըսեր են, որ չափազանցեալ ուշադրութիւն չդարձնէ Պալքաներուն վրայ, իր գլխաւոր նպատակը Խորհրդ. Միութիւնը պէտք է ըլլայ :

Զանազան ծրագիրներ կազմեր է թռուցիկ - գործակալներ զրկելու համար Սեւ Ծովու ռուսական նաւահանգիստները՝ Օտեսա, Նիկոլայեւ, Նովորոսիսկ եւ այլուր հանդիպող առեւտրական նաւերու միջոցաւ :

Սակայն որոշեր է աւելի ազդու արդիւնքներ ձեռք բերել արեւելեան սահմանագլուխի կողմէն, որ լայն ճակատի մը վրայ դէպի Խորհ. Միութիւն գործակալներ սպրդեցնելու կարելիութիւնը կ՝ընծայէր :

Ուստի ամբողջ 1947ի ամառը անձամբ հետախուզութիւններ կատարեր է Թուրքեւխորհրդային սահմանագլուխին վրայ, քննելու համար թէ Թուրքերը ի՞նչ օգնութիւն կրնային ընձեռել իրենց եւ թէ ի՞նչ խոչընդոտներ կը նախատեսուէին :

Այդ հետախուզութեանց երկրորդական նպատակն էր պատրաստել Թուրքիոյ սահմանագլուխներու տեղագրական յատակագծերը, գոհացում տալու համար բանակի խիստ պահանջներուն : Այդ օրերուն Ամերիկացիք տակաւին ձեռք չէին դրած Թուրքիոյ վրայ, ոչ ալ՝ ի մէջ այլոց, ամբողջ երկրի պատկերը առած էին օդէն : Եփրատի արեւելեան կողմի ընդարձակ շրջանի ճամբաներու վիճակին մասին շատ անկատար տեղեկութիւններ ունէին :

Ինթէլիճէնս Սըրվիսը շատ կը հետաքրքրուէր սահմանային շրջանի տեղագրական պատկերով, քանի մը պատճառներով :

Անգլիացիք կ՝ուզէին դիմադրութեան կեդրոններու յատակագծեր պատրաստել նախօրօք այն շրջաններուն համար, որոնք պատերազմի սկզբնական շրջանին կրնային յարձակումի ենթարկուիլ և գրաւուիլ կարմիր բանակին կողմէ :

Այս տեսանկիւնէն Թուրքիան կը կազմէր առաջին թիրախներէն մէկը :

Անատոլուի լեռները կտրաստուած ըլլալով շեղանկիւն դաշտագետիններու շարքով մը արեւելքէն դէպի արեւմուտք՝ իտէալ դետին մը կը ներկայացնէին օգանաւով վայրէջք կատարող խորհրդային զինուորներուն համար : Շատ յոյս չկար, որ Թուրքերը կարենային յաղթական դիմադրութիւն մը ցոյց տալ Անգարայի արեւելեան կողմը :

Ուստի Թուրքիոյ մէջ պէտք է հաստատուէին արձակազէններու (կէրիյլիա) խարսխներ՝ նեղելու համար խորհրդային ուժերու հաղորդակցութեանց միջոցները դաշտագետիններու մէջ : Անգլիական ըսպասարկութիւնները պէտք ունէին արեւելեան Թուրքիոյ (իմա՛ Թրքահայաստանի) մանրամասն տեղագրութեան, — անտառներու տարածութիւնը, ջուրի եւ ուտեստեքղէնի աղբիւրները, եւն. :

Այս մանրամասնութիւնները հաղորդելով, Ֆիլպի կ՝աւելցնէ թէ նման հետազօտութիւն մը Թուրքերուն ա՛յն կարծիքը կազմել պիտի տար թէ Անգլիացիք ու Ամերիկացիք նպատակ ունին իր բախտին ձգելու Թուրքիան պատերազմի սկիզբէն իսկ : Ուստի եթէ Թուրքերը իմանային այդպիսի ծրագրի մը գոյութիւնը, բոլորովին երես պիտի դարձնեն արեւմուտքին եւ համաձայնութեան դետին մը պիտի փնտռէին Ռուսիոյ հետ :

Հետեւաբար Ֆիլպի այդ շրջանի տեղագրական յատակագծերը պատրաստեր է Թուրքերէն բոլորովին գաղտնի կերպով : Եթէ անոնք հետաքրքրուէին, պիտի յայտարարէ եղեր, որ զինքը մտահոգողը Վրաստանի վրայ քալող դաշնակից բանակի մը հաղորդակցութեանց ճամբաներն էին միայն, իբրեւ պաշտպանութեան միակ գիծ : Բայց, կ՝ըսէ, Թուրքերը պիտի չհաւատային :

1947ի ամառը համեստ միջոցներով ճամբայ ելեր է դէպի Թրքահայաստան, յաջորդ տարին աւելի մանրամասն հետազօտութիւններ կատարելու ծրագրով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐԻ ՃԱՌԸ

ՉԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Նասր մեծ հասկացողութիւն ցոյց տալով ուսանողներու նկատմամբ, յայտարարեց թէ անոնք պարզապէս զոհ գացած են Իսրայէլէն եկած գործակալի մը : Եւ Նասր նոյնիսկ դատապարտեց ապահովութեան ուժերը, որոնք քիչ մը շատ կոպտութիւն ցոյց տուած են ցուցարարներու հանդէպ : Ռայսը չէ քաշուած նոյնիսկ շեշտելու .— « Եթէ համագումարը հրաւիրուեցաւ որպէսզի քննէ կացութիւնը, սխալ կ՝ըլլայ խորհիլ թէ ամէն իրաւունք պիտի տայ իշխանութեանց որպէսզի զըսպումի քաղաքականութիւն մը տանին ազգին երիտասարդութեան դէմ » :

Նասրի համար շատ յստակ է որ «թշնամին ամէն միջոց ի գործ կը դնէ տկարացնելու համար մեր ներքին ճակատը եւ իր ուժերը այդ ճակատին վրայ կը կեդրոնացնէ : Երբ թշնամին զգաց մեր զինեալ ուժերու ամուր ըլլալը, սկսաւ ուղղակի հարուածներ տալ մեր ներքին ճակատին վրայ » :

Եգիպտացիներուն համար, ուսանողները ոտքի հանողը եղած է Նակ Համմատ անուն մէկը, Իսրայէլի գործակալ : Նասրը, իր ճառին վերջաւորութեան կը վստահեցնէ թէ «եգիպտական ճակատը, մանաւանդ, ամէնէն վտանգաւորն է թշնամիին համար » :

Միւս կողմէ Իսրայելցիք սուզի նըստեցնել կուտան Յորդանանի պաղեստինեան քոմանտոներու խափանարարական արարքները :

Իսրայելցիներու վերջին գործողութիւններու հետեւանքով, Յորդանան գործնապէս երկուքի բաժնուած է հաղորդակցութեանց եւ փոխադրութեանց ճակատին վրայ : Յորդանան բողոք ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին :

× Նասր առջի օր ռեսնուած է Ֆրանսայի տեղեկատուութեան նախկին նախարար՝ Էոռսի հետ, որ Եգիպտոս շրջապըտոյտ մը կը կատարէ : Կոռս նախապէս տեսնուած էր սուրիացի, լիբանանցի եւ յորդանանցի պատասխանատու ղեկավարներու հետ : Էլիզէի կողմէ պաշտօն ունի չորս մեծերու ժողովի մը գաղափարը տարածել, Ֆրանսայի նախագահութեան ներքեւ, Միջին Արեւելքի տագնապին լուծում մը գտնելու համար :

ՑՈՅՑԵՐ ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԴԷՄ

18 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը (Նոյ. 29) հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Թուրքիոյ հակամերիկեան վերջին ցոյցերուն մասին :

Անգարայի ամերիկեան նորընտիր դեսպանը, Բապըրթ Քոմէր, երէկ հասաւ, բայց իր ժամանման առթիւ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան եւ զանազան դէպքեր պատահեցան Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ : Երիտասարդներ հաւաքուեցան Եշիլգիւղի եւ Իսէնպօղայի օդակայաններուն մէջ եւ բողոքեցին Քոմէրի դէմ, որ լրագրողներուն ըսաւ թէ 12 տարի աշխատած է արդարեւ ՍԻԱի մէջ : (Ամերիկեան Կեդրոնական Տեղեկատու Կազմակերպութիւն) : Դեսպանը ճշդեց թէ ոչ թէ իբր գործակալ, այլ իբր տարրաբան աշխատած է ՍԻԱի մէջ, որուն բոլոր պաշտօնեաները պէտք չէ գործակալ նկատել :

Եշիլգիւղի օդակայանին մէջ վաթսունի չափ երիտասարդներ նախ սխալմամբ յարձակեցան ուրիշ սաւառնակի մը վրայ, կարծելով որ ամերիկեան դեսպանը անոր մէջն է : Քարեր եւ հաւկիթներ նետեցին օդանաւին եւ սկսան պոռալ .— Անկցի՛ Ամերիկա : Ոստիկանութիւնը միջամտեց անմիջապէս եւ երիտասարդներէն 18ը ձերբակալեց, միւսները ցրուեց : Պահ մը ետք ոստիկանական օդնական ուժ եկաւ եւ բոլոր ճամբաները փակեց : Դեսպանը իջաւ սաւառնակէն եւ Անգարա մեկնեցաւ, եւ ալ որեւէ դէպք չպատահեցաւ : Ձերբակալեալ ուսանողներէն 11ը Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէէն են, հինգը՝ Տնտեսական եւ երկուքը՝ Գրականութեան Ֆաքիւլթէէն : Այսօր դատարանի պիտի յանձնուին, իբր Գնացքի օրէնքին դէմ անսաստող :

Ամերիկեան դեսպանը ստիպուեցաւ պատասխաններ գտնել լրագրողներուն, որ կը հարցնէին իրեն .— Թերթերու մէջ գրուեցաւ թէ Վիէթնամի մէջ ղեկավարն էք եղեր տանջանքի եւ խոշտանգումներու կազմակերպութեան, ճի՞շդ է արդեօք :

— Սխալ արձագանգ գտեր է,— պատասխանեց դեսպանը,— Վիէթնամի այդ կազմակերպութիւնը շինարարութեան վրայ հիմնուած էր եւ կը գործակցէր Հարաւային Վիէթնամցիներու հետ, քանդիչ նպատակ մը չունէր :

Ամերիկեան դեսպանը Անգարայի մէջ ալ նախատական ցոյցերու առարկայ եղաւ : 700ի չափ ուսանողներ ուզեցին իջնել օդակայանի կրկէսը, եւ բախումներ ունեցան ոստիկաններուն հետ, եւ օդակայանին մէջ կարգ մը ապակիներ կոտրեցան : Բողոքարկու երիտասարդները, որ կը պատկանէին «Մտքի Քլիւպներու Ֆէտէրասիոնին», Միջին Արեւելքի Թէքնիք համալսարանին, Երկրագործական Ֆաքիւլթէին եւ Քաղաքական Գիտութեանց վարժարանին, նախ քայլերգ մը երգեցին եւ յետոյ սկսան «Տունդ գնա՛» պոռալ : Ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան մը տակ առած էր Անգարա բնակող Ամերիկացիներու տունները : Օդակայանը գտնուող խումբ մը երիտասարդներ թքին ու թքին ամերիկացի երկու զինուորականներու եւ ամերիկացի այր եւ կնոջ մը երեսին : Ոստիկաններ փութացին եւ սկսան խուզարկել երիտասարդներուն վրան - գլուխը, քար եւ բիր փնտրելով անոնց քով :

Ամերիկեան դեսպանը Անգարա բերող սաւառնակը օդակայանէն բաւական հեռու իջաւ, եւ դեսպան Քոմէր աճապարանքով ինքնաշարժ մը նստաւ եւ հեռացաւ իսկոյն : Ոստիկանութենէն զատ զինուորական ուժ ալ զրկուեցաւ օդակայան : Ուսանողները մոխրաման մը նետեցին ամերիկացի զօրավար Լայնի, որ կ՝իջնէր օդանաւէն, մոխրամանը չհանդիպեցաւ զօրավարին գլխուն : Այնուհետեւ ուսանողները թուքի անձրեւի մը բռնեցին սաւառնակէն իջնող ամերիկացի շնտանիքները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՊՐԱՒԴԱ» կը գրէ թէ «Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը զարկ կուտայ իր յարձակողական պատրաստութեանց Միջերկրականի մէջ : Ուղղակի սպառնալիք մըն է ընկերվարական երկիրներուն համար » :

ՌԸՆՈՅԻ ազգայնացած գործատունը գործադուլ պիտի ընէ Հինգշաբթի օր ժամը 9էն 14 : Այս գործադուլը կապ չունի, ըստ երեւոյթներուն, դրամական վերջին տագնապին հետ : Բանուորները կ՝ուզեն տարեվերջի նոյն պարգեւը ստանալ (համեմատական արտադրութեան) հակառակ անոր որ Մայիսին եւ Յունիսին բանթողը պատճառ եղած է որ արտադրութիւնը նուազի : Դժգոհ են նաեւ աշխատանքի ժամերու դասաւորումէն, հետեւանք Մայիս-Յունիսի կորսուած ժամերուն :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ Մոսկուա վերադարձած է Կուզնեցով, որ ամիսներէ ի վեր Չեխոսլովաքիա նստած էր «բնականոն» դարձընելու համար երկրին կացութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ընկերային կացութիւնը լաւ չէ : Սիկիլիոյ մէջ, հողագործները պատնէշներ բարձրացուցած էին եւ երկու ցուցարարներ ալ սպաննուած են ոստիկաններուն կողմէ : 49 հոգի, որոնց 44ը՝ ոստիկան վիրաւորուած են :

ՖՐԱՆՔԵԻԱԼԺԵՐԻԱԿԱՆ առեւտրական բանակցութիւնները վերսկսած են : Կ՝ըսուի թէ Ֆրանքեւթունուզեան գործակցութիւնն ալ պիտի վերսկսի :

ՆԻՔՍԸՆ յայտարարած է թէ Եւրոպայի մէջ յառաջդիմութիւն չըլլար առանց Ֆրանսայի, բայց Ֆրանսան ալ յառաջդիթեան մէջ չի կրնար ըլլալ առանց Եւրոպայի :

ԿՈՍԻԳԻՆ նախագահ Ճոնսընի հետ հանդիպելու հաւանականութեան մը մասին խօսած է ՄՔ. Նամարայի հետ, երբ այս վերջինը Մոսկուա էր :

ԳՐԱԿԱՆ «ԷՆԹԷՐԱԼԻԷ» մրցանակը ըստացաւ տիկին Քրիսթիանն տը Ռիվուառ Լը Փըթի Մաթէն վէպին համար :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, «Ատալէթ»ի համագումարին, վարչապետ Տէպիրէլ երրորդ անգամ ըլլալով կուսակցութեան նախագահ վերընտրուած է : Ծանօթ է որ Ատալէթը, Մենտէրէսեան նկատուած, իշխանութեան գլուխ է 1965էն ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱ 350 հազար թոն ցորեն պիտի տայ Եգիպտոսի համաձայն Սեպտեմբերին ստորագրուած համաձայնութեան մը, 26 միլիոն տոլար արժողութեամբ :

ՔԱՌԱՍՈՒՆ վիէթնամցի մէջտեղ մնացած են հարաւային Վիէթնամի մէջ : Ասոնք պատերազմի հաշմանդամ, գերի են Հարաւի, որ կ՝ուզէ վերադարձնել՝ Հիւսիսի : այս վերջինն ալ չընդունիր, վասընզի այդ պիտի չնշանակէր որ կանոնաւոր զօրք զրկած է հարաւ, ինչ որ կ՝ուրանայ :

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

« Յառաջ » կրկնակի արձագանգ եղաւ այն փայլուն յաջողութեան, զոր ձեռք բերաւ Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր յիսնամեակի փառատօնին առթիւ :

Թղթակցութիւնը որ երեւաց այս առթիւ, հազիւ մէկ փոքր պատկերը կը ներկայացնէր ընդհանուր երեւոյթին որուն համար հարկ պիտի ըլլար երկար սիւնակներ նուիրել :

Աւելորդ չէ սակայն, անդամ մը եւս անդրադառնալ անոր, կատարելու համար կարգ մը խորհրդածութիւններ, այս յիսնամեակին առընչութեամբ :

Առաջին զարմացնող տպաւորութիւնը զոր այցելուն կրեց, այն մեծածախս ձեռնարկին յանդգնութիւնն էր, զոր չէր վարանած յանձն առնել, համեստ միջոցներու տէր նկատուած հայ միութիւն մը, առանց պետական նեցուկի կամ նիւթական ապահովութեան :

Երկրորդ հաճելի իրողութիւնը զոր հաստատեցինք, այն բացառիկ ու պատուաբեր յաջողութիւնն էր որով պսակուեցաւ ձեռնարկը :

Ի՞նչ ուժ է այս ուրեմն որ հնարաւոր դարձուց գլուխ հանել նման կազմակերպութիւն մը:

Ատոր դաղտնիքը պէտք է փնտռել, ամէն բանէ առաջ, շարժումին նուիրուած հաւատաւոր եւ խանդավառ Հ. Մ. Ը. Մ.ական հայրենասէր երիտասարդներու, բայց մանաւանդ անշահախնդիր, համեր-աշխ ու զոհաբերութեան պատրաստ տարրերու գործակցութեան մէջ :

Այդ երեք օրերու ընթացքին Մարսէյլի Հայը, ինչպէս շատ ուրիշ առիթներով, այս անդամ ալ հպարտութեան պահեր ապրեցաւ : Ու մանաւանդ հաւատաց որ յաղթանակ մը շահած էր :

Արդարեւ, դիւրին չէ, Ֆրանսայի տարբեր շրջաններէ, Ֆութպոլի երեք խումբեր, իրենց դեկավարներով ու օժանդակներով, ինչպէս եւ անհատ հրաւիրեալներ, երեք օր շարունակ Մարսէյլի մէջ հիւրասիրել, ստանձնելով երթեւեկի եւ բնակութեան բոլոր ծախքերը :

Աւելին ըլլալով, յանձն առնել, նիւթական կարեւոր հասոյթէ մը զրկուելու գնով, (բացի կամաւոր նուիրատուութիւններէ, (հանդէսին մուտքը ազատ յայտարարել, որպէսզի տօնակատարութիւնը մատչելի ըլլայ բոլորին :

Բարեբախտաբար, յաջորդ օր տեղի ունեցող պարահանդէսին, ժողովուրդը կրկին եկաւ քաջալերելու իր սիրելի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, այս անդամ իր սիրտին նման, քսակն ալ լայն բանալով, ինչպէս պիտի ընէր, երեք օրերու ընթացքին տեղի ունեցող Ֆութպոլի մրցաշարքերու առթիւ, խուռներամ մրցավայր խուժելով :

Յաջողութիւն եւ վարկի բարձրացում նախ, մասնաւորաբար տեղւոյն պետական ու մարզական պաշտօնական հեղինակութիւններուն մօտ, որոնց ներկայացուցիչները եկան եւ հաստատեցին թէ յիսնամեայ այս միութիւնը, միայն Մարսիլիոյ շրջանին մէջ չէ սահմանափակուած, ոչ իսկ միայն Ֆրանսայի սահմաններէն ներս կը գործէ, այլեւ ան ունի իր ճիւղաւորումները ամբողջ աշխարհի մէջ: Այս պարագան, զգալապէս կը զօրացընէ իր դիրքը, յաչս պաշտօնական մարմիններու մօտ :

Ասկէ զատ, այս երեւոյթը պիտի անդրադառնայ թերեւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներքին ճակատին վրայ ալ, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ի թմրած շրջաններ, բարի նախանձի զգացումէ զրդուած, վերազարթնումի նշաններ ցոյց տան կամ նոր մասնաճիւղեր հաստատեն, ինչ որ ի վերջոյ հետապընդուած նպատակը կը կազմէ :

Եւ վերջապէս, համագործակցութեան պահանջը, հրամայական պիտի դարձնէ ամրապնդումը տարբեր շրջաններու միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերուն, որպէսզի, փոխադարձաբար, ձեռք ձեռքի տալով, միասնաբար ու համերաշխաբար աշխատին ու համախմբուին նոյն դրօշին եւ նոյն նշանաբանին տակ :

Ահա թէ ի՛նչ անուղղակի օգուտներ կրնայ ապահովել, գիտակցաբար ըստանձնուած նիւթական զոհողութիւն մը, ողջամիտ ու հեռատես դեկավարներն այս յանդուգն ձեռնարկին շնորհիւ :

Իբր նուազագոյն հատուցում՝ ամիսներու իրենց տքնաջան ու զոհաբերող աշխատանքին ի վարձ, մենք պիտի ուզէինք, այս առթիւ, յիշատակել այս ձեռնարկին յաջողութեան սատարողները, որոնք շատ անդամ կը մոռցուին ու շուքի մէջ կը մնան, պատիւը ձգելով պատահական այն անձերուն, որոնք հոն ներկայ են իբր հրաւիրեալ կամ պատուոյ հիւր, եւ որոնք ամէնէն քիչ իրաւունքն ունին այդ գնահատանքին :

Այն դեղեցիկ ու ճաշակաւոր քանդակով ոսկեզօծ չքանչանները, որոնք ընծայուեցան այն յիսնամեակին առթիւ, քանի մը հիներուս, իբրեւ յիշատակելի օրուան մը վկայութիւն, պէտք էին աւելի շատ յատկացուիլ վարչութեան եւ յոբելենական յանձնախումբի անդամներուն, իբր իրաւացի վարձատրութիւն, իրենց բոլորանուէր եւ երկարատեւ ծառայութեան :

Մեր պարտքն էր ուրեմն ընդգծել, այս շարժումը կենդանի պահող նուիրեալներու գործը, որոնք հաւատարիմ առաջին օրերու հիմնադիրներու եւ ռահվիրաներու աւանդութեան, ջահը միշտ վառ կը պահեն ու սերունդէ սերունդ կը փոխանձեն :

Հոգեկան ինչ անսահման հրճուանքով օրինակ ականատես եղանք, Ֆութպոլի մրցաշարքերուն մասնակցող խումբերուն տողանցքին, որոնք ի վերջոյ, դէմ հանդիման հանդիսականներուն, եկան դաշտին վրայ կողք կողքի շարուելու, ծափերու տարափի մը տակ, մրցումները սկսելէ առաջ :

Ահա յաջորդաբար, Լիոն – Տէսինը, Ալֆորվիլը, Նիսը ու վերջապէս Մարսիլիոյ խումբերը :

Կ՚արժէ հոս ընդգծել որ ամէնէն կազմակերպուած ու լայն ծաւալի վրայ աշխատանք կատարող միութիւնը Մարսիլիոյ մասնաճիւղն է — Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը որ այդ օրը դաշտին վրայ ներկայացաւ բազմաթիւ խումբերով, որոնց իսկական թիւը կը բարձրանայ ութի, իրենց աստիճանական կարգերով՝ ամենափոքրերէն մինչեւ երիցագոյնները : Ինչ որ մասնաւորաբար աւելի սփոփարար երեւոյթ է, այն է որ այդ բոլոր խումբերու անդամները, ամէնքն ալ հայ են եւ առհասարակ հայախօս :

Միութեան վարչութիւնը սկզբունք ըրած է իր խումբերը հարազատ Հայերով կազմել, մերժելով նոյնիսկ արժէքաւոր օտար խաղացողներու մասնակցութիւնը՝ որ, ի հարկին կրնար նպաստ մը բերել, խումբին մակարդակը բարձրացնելու տեսակէտով :

Դժբախտաբար, պարագան նոյնը չէ միւս հայ խումբերուն համար, որոնք ակամայ, պայմաններու հարկադրանքին տակ ու հայ խաղացողներու պակասը լրացնելու համար, ստիպուած են օտար աւիշ ներարկել :

Այդ հանդիսութիւններու ընթացքին, մասնաւորաբար հաճոյքով նկատուեցաւ, Փարիզի հայ եւ Ալֆորվիլաբնակ բազմաթիւ հրաւիրեալներու կարգին, ներկայութիւնը Փարիզի շրջանի օրինաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթպօլի անդամներէն պատուիրակութեան մը, որոնց կ՚ընկերանար միութեան պատասխանատուներէն Պ. Թութխալեան :

Շնորհակալութեան եւ գնահատանքի խօսք կ՚ուղղենք միութեան բոլոր անդամներուն, նախագահին ու իր բոլոր գործակիցներուն նաև այս յիսնամեակի հանդիսութեան համար կազմուած յանձնախումբի բոլոր մասնակցողներուն, որոնք տարիներէ ի վեր եւ մանաւանդ այս անդամ, ամէն զոհողութիւն ըրած էին լաւագոյնս կատարելու համար :

Իսկ հրաւիրեալներուս հանդէպ ցոյց տրուած այն եղբայրական վերաբերումը որ հաճելի յիշատակներ թողուց մեր մէջ, պարտք կը դնէ վրաս, մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել Մարսիլիոյ մասնաճիւղին, ու ցանկալ որ այս յաջողութիւնը շահագործուելով, միութեան գործունէութիւնը եւ քոյր մասնաճիւղերու գործակցութիւնը ընդլայնուի, աւելի եւս ծառայելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջադրութիւններուն եւ բոլորելու, անմիջական ապագային մէջ, նոր տասնամեակներ :

Մեզի կը մնայ դոչել. «Ապրիք տղաք, շատ ապրիք ու վարձքերնիդ կատար»:

Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՄԸ

Սանդուխներուն վրայ կան քարակերտ եւ գալարուն օձեր, քառաձեւ, ընդելուզուած որթատունկերու նման: Կան նաեւ հոյակապ սալաքարեր, խողովակաւոր զանգուածային սիւներու առջեւ : Շէնքը կը դտնուի Ուլան Պաթորի (Մոնկոլիոյ մայրաքաղաքը) կեդրոնը, Տունտօ գետին քով, հնամենի է եւ հաստատուն : Գրադարանին երեւոյթը պարզ է: Դարակները մեծ եւ բարձր, գիրքերը լաթով փաթթուած եւ սեղմուած հաստ փայտէ կողքերու մէջ, հեռու են դասական գրադարանի մը մթնոլորտը թելադրելէ : Ցուցափեղկերուն մէջ, ապակիներու ետեւը կան անդնահատելի արժէքով ձեռագիրներ : Այցելուին ցոյց կուտան պուտտայական փիլիսոփայութեան հարիւրինը հատորներէն մէկը : Ձեռագիրներու մէկ տեսակը կը կոչուի կանժուուր, որոնք իրենց բովանդակութեամբ կը տարբերին տանժուուր կոչուածներէն : Այս վերջինը մոնկոլական մեծ հանրագիտարանն է, որ կը պարունակէ մօտ 226 հատորներ կեանքի բոլոր բնագաւառներէն՝ բժշկութենէն սկսած մինչեւ փիլիսոփայութիւն, պատմութենէն մինչեւ աւանդութիւններ եւ բարոյականութիւններ: Ունի երկու հազար տարուան հնութիւն եւ իրագործուած է երեք հարիւր մտաւորականներու կողմէ : Կալիդասի սաքոնթալան, հանրայայտ հնդկական գիրքը եւս կը դտնուի այս տպաւորիչ գրադարանին մէջ : Թարգմանուած մոնկոլերէնի, 14 դար առաջ, սաքոնթալան գրուած է ձեռքով, թուղթի երկար երիզներու վրայ, որոնց երկարութիւնը կը հասնի մինչեւ վաթսուն սանթիմեթրի :

Մոնկոլ հին աստղաբանները թողած են ԺԴ. դարու երկինքին մէկ պատկերը : Անոնք կը զբաղէին աստղերու շարժումով, նախատեսելու համար օդերեւութաբանական երեւոյթները: Քարտէսը կազմուած է ստուերախիտ մեծ բիծերով, աստղերու ուղին ճշդուած է սպիտակով: Կան միրգապատ աստղեր եւ մոլորակներ, աստղախումբեր, որոնք կը նմանին բեւեռագիրներու, բոլորը կատարուած են խելացի ձեւով :

Մոնկոլիոյ կեդրոնական թանգարանը ունի երկու միլիոն գիրք, որոնցմէ 200 հազարը հին գիրքեր են : Ձեռագիրներու մեծամասնութիւնը եկած է հազարէ աւելի մեհեաններէ : Հատոր մը կը բացուի ոսկեքանդակ ճակատամասով, անկիւնները չաստուածներով, փակոտներու տանիքին տակ, շրջապատուած ծառերով, տերեւներով եւ ծաղիկներով: Գիրքերը դրուած են դարակներու մէջ, լաթով ծածկուած սնտուկներու նման, փայտէ հսկայ կողքերով : Գիրք մը գրուած է չորս հարիւր անուանագիրներով, եւ բոլոր

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ես նախ յիշեցի Ոսկեդարը, — արեւելեան եւ արեւմտեան քաղաքակրթութեանց բախումին մէջ հայկական կենսունակութեան մէկ հրաշքը: Որպէսզի նոյն պատկերին դէմ ներկայացնեմ Կոմիտասի վիթխարի աշխատանքը, — քրիստոնէութեան մէջ մեղկացած, օտար դրամագլուխով թունաւորուած, ջարդերու տակ քամուած ժողովուրդի մը աւիշ տալ, որ ապրի եւ աճի: Մենք պէտք չունէինք երաժիշտներու, այլ պէտք ունէինք երաժշտութեան :

Ու Կոմիտաս, թող «էտնոգրաֆ» կոչեն ոմանք, ոչ թէ «ժողովրդական» երդ հաւաքեց, այլ ժողովրդական երդերու ոգին պրպտեց, ինչպէս եւ հին ձեռագիրներու վրայ հայկական ձայնախաղերը սերտեց, որպէսզի ետքէն բանաձեւէ հայ երաժշտութիւնը: Համեստութեամբ մը «ժողովրդական երդ», «հայ դիւղական եղանակ» կ՚անուանէ ինչ որ կը պրպտէ, — սակայն մե՛ծ է իր նպատակը եւ հոյայակապ: Մեր քաղքցիներուն փափկութեամբ ըսել.— Սորվէ քու դիւղացի եղբօրդ երգերը, որոնց մէջ է քու ցեղիդ ոգին:

Ափսո՛ս, որ հարուածը շուտ իջաւ լուսեղ ու ճաճանչաւոր ուղեղին վրայ, եւ կոմիտասեան հոյակապ գործը, որ պիտի յեղաշրջէր մեր բանաստեղծութիւնը, մեր ամբո՛ղջ կեանքը, մնաց կիսատ:

«Շուտով հրատարակելու ենք մի դիտական երկասիրութիւն մեր ժողովրդական երաժշտութեան մասին» կը գրէր Կոմիտաս «Հայ Քնար»ի մէջ:

Չկրցա՛ւ տալ այդ գործը, որ դպրոց մը պիտի ըլլար թերեւս: Սակայն այս բեղուն ուղեղը, որ լաւ կազմուած էր եւ կատարելապէս մշակուած, տուաւ գործ մը, որմէ ներշնչուած՝ կարելի է բանաձեւել իր արուեստին փիլիսոփայութիւնը:

Այդ ալ յաջորդով:

Բ.

Նախորդ գլուխով, երբ պատմական փլանի վրայ կը դնէինք Կոմիտասը, քանի մը տողով դծեցինք այն պատկերը, որ կը ներկայացնէր Հայոց հոգեկան կազմախօսութիւնը, — տարբաղադրութեան մօտ վիճակ մը ազգային հոգեբանութեան տեսակէտով:

Արդարեւ, եթէ հարցուէր թէ ի՞նչ ունինք յատկանշական, տոհմիկ կամ ինքնատիպ, որ ներկայացնէր մեր ազգային դիմագիծը քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ, դժուար էր պատասխանել:

Քիչ մը շատ պարծենցանք հայկական ճարտարապետութեամբ, առանց անդրադառնալու թէ հին նպաստ (ափոր) մըն է այդ: Պարծենցանք նաեւ մեր մանրանը-կարչութեամբ կամ ծաղկագրութեամբ, առանց անդրադառնալու նոյնպէս թէ չի մշակուիր ատենէ ի վեր: Ու եթէ Շիփիէ շատ անդութ արտայայտուեցաւ՝ մէկ էջ իսկ չտալով մեզի արուեստներու պատմութեան մէջ, երախտապարտ ենք Կոմիտասին, որ, պատերազմէն առաջ, երաժշտական Միջազգային Համաժողովին կը վաղէր՝ ներկայացնելու արուեստ մը՝ ինքնատիպ եւ բնատոհմիկ եւ կենդանի:

Հաճելի չէ շարունակ պարծենալ հին ստեղծագործութիւններով: Ի վերջոյ հընաբոյր մագաղաթի մը պատրանքը պիտի ստանայ մեր հոգին, երբ մանաւանդ սառ կապէ սա հարցումը.— Ի՞նչ ունինք նոր:

Կոմիտաս հաստատեց թէ չբեր ժողովուրդ մը չէ Հայոց բազմութիւնը:

Եւ իբրեւ ազգային բերք՝ ցուցադրեց հայկական երաժշտութիւնը:

Դժբախտաբար մեզմէ շատեր եւս սխալ հասկցան պիտակը, — «դեղջկական եղանակներ», «ժողովրդական երգեր», — զոր Կոմիտաս համեստութեամբ մը տուած էր ազգային բերքին: Պէտք է նկատի ունենալ, որ «Վաղուան դրականութեան» բանաձեւին հեղինակները (Ա. Յարութիւնեան), «Հայաստանեայց դրականութեան» քուրմերը (Մեհեան) իրենց աշխատանքով ուրիշ բան չէին կատարեր, բայց եթէ վերադարձ մը դէպի դիւղաշխարհ, դէպի մեր հայրենի բնագաւառը, ուր է աղբիւրը հայ արուեստին եւ հայ ոճին, եւ ուրկէ Կոմիտաս բերաւ, դուք ըսէք «ժողովրդական» կամ «դեղջկական եղանակներ», ես պիտի ըսեմ՝ Հայաստանեայց երաժշտութիւն:

Ի՞նչ էր Կոմիտասի երաժշտական քաղաքականութիւնը, պարզ խօսքով՝ ի՞նչ կը հետապնդէր այս հանճարեղ արուեստագէտը:

Ազգային դիմագիծի կազմալուծութեան շրջանի մը մէջ, Կոմիտաս զգաց որ անհրաժեշտ է չունչ մը, ստեղծելու համար հոգեկան մտերիմ կլիմայ կամ բաղակցելու եւ համադրելու համար քայքայուած տարրերը, կերտելու համար ազգը:

Հիները եւս կը հետեւէին այս եղանակին: Երաժշտութիւնը ազգային ուսում մը կը նկատուէր հին Արեւելքի մէջ (1):

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3 – Շար.)

(1) J. Combarieu : Hist. de la musique, Ա. հատոր, էջ 153 :

(2) Հելլէնները միւզիքը կը հասկնային բացատրուած ձեւով, իսկ մեր հասկցած երաժշտութեան կ՚ըսեն արմոնիքի :

ՅԱՂՈՒՄՈՎՈՐԸ

Գ. ՍԱՍ

ՍՄԲՈՎ

—*—

ԲԱԽՄՈՒԹՅԱՆ

—*—

Ծերունին կաս-կարծես լսելիորեն կրկնում էր իր խոսքերը, ինչպես մեկը, որ ուզում է ինքն իրեն համոզել այն բանում, որի մասին ինքն էլ լավ գիտի, որ ճիշտ է։

Դարձյալ մի քանի վայրկյան լռություն տիրեց։ Ծերունին կարծես մտածում էր, թե ինչպես շարունակի իր խոսքը։ Ես էլ ոչ մի խոսք չէի ասում, որպեսզի նրան չխանգարեմ։

Ծերունին դարձյալ սկսեց խոսել։

— Ես ասացի, որ ինձ ոչ ոք չի հետաքրքրում, ոչ ոք չի հարցնում, թե ես ինչպես եմ ապրում, ինչ եմ անում, ինչ եմ մտածում։ Ասացի, որ ես ինձ համար ամբողջ աշխարհից հեռացած մի մարդ եմ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ. Գ. Քիւրքճեան (Բամ-պուքեան), եւ Պ. Պարգեւ Մանճլըքեան 25ական ֆր. կը նուիրեն Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին եւ Դաւրայի Հայր. Միութեան, իրենց շատ սիրելի Ալէն Ղուկասեանի վաղահաս մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պետրոս Ալոյեանի քառասունքի հոգեհանգիստին՝ Բ. Շաքարեանէ քսան ֆր., Յ. Հացագործեանէ քսան ֆրանք : Կիրակոս Ղազարեանի Բ. տարելիցի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկին Տ. Ղազարեանէ քսան, Ղազնաճեանէ տասը : Նուրիցա Մալայի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Արզումանեանէ՝ 35, Յ. Թահթալեանէ եւ զաւակներէն հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յ. Սահակեանէ հարիւր : Ազնիւ Մուրատեանի (Վենեզուէլայէն) մկրտութեան՝ հօրմէն 50 ֆր. :

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին հետեւեալ նուէրները ստացած է ողբ. Յովհ. Պանտիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղըկեպսակի .—

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սառաճեան 20 ֆր. Առաջնորդարանին, տասը եկեղեցւոյ, Դարբինեան ընտանիք 50, Առաջնորդանին, Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան տասը եկեղեցիին, Տիկին Նազարեան տասը եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Խ. Նազարէթեան 15ական «Յառաջ»ի եւ «Հայաստան»ի եւ տասը եկեղեցւոյ, Տիկին Պ. Աղաւնեան տասը եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տէր – Վարդանեան տասը առաջնորդարանին, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ոսկեան տասնական Առաջնորդարանին եւ եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Վ. Տէր – Վարդանեան տասնական առաջնորդանին եւ եկեղեցւոյ : Եկեղեցւոյ՝ Պ. Ղ. Տէրտէրեան, Տօրումեան եղբարք, Տ. Ղազարեան, Յ. Տէրոյեան, տասնական, Պ. Վ. Ազարեան 20 եկեղեցւոյ, Պ. Ս. Աւէտեան 15 Առաջնորդարանին, Գուլումեան ընտանիք քսան առաջնորդարանին :

(Շար.)

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՆԱԽԿԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի Կեդրոնականցի,

Պոլսոյ Կեդր. Սանուցի նախաձեռնութեամբ, որոշուած է Կեդրոնականցիներու Օր մը, որ ամէն տարուան Դեկտ. ամսոյն Բ. Կիրակիի, պիտի տօնուի թէ Պոլսոյ եւ թէ աշխարհիս չորս ծագերը գրտնուող Կեդրոնականցիներու կողմէ : Այս տարուան համար, իբրեւ թուական ընդունուած է Դեկտ. 8ի Կիրակին : Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ բոլոր հին ու նոր Կեդրոնականցիներու մտքերն ու սրտերը միայամուռ եւ միաժամանակ զիրար միացնել ու բաբախել տալ, խորհուած է հաստատել Բաժակի պահ մը, որ տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը ճիշդ 13·30ին :

Այս շատ գեղեցիկ գաղափարին, մեր ալ մասնակցութիւնը բերելու մտօք, վարչութիւնս կը հրաւիրէ նախկին բոլոր Կեդրոնականցիները ու իրենց պարագաները, (որոնց հասցէի չգայութեան պատճառաւ դժբախտաբար կարելի չէ եղած մասնաւոր հրաւէր մը ուղղարկել), որ հաճին ներկայ գտնուիլ Դեկտեմբեր ութի Կիրակին, ժամը 12·30էն սկսեալ Բիւ Լաֆայէթի Լէ Տիամանթէռ ճաշարանը, ուր կազմակերպուած է մտերմիկ հաւաքոյթ մը, միասնաբար ապրելու համար յիշեալ խորհրդանշական Բաժակի պահ մը : Այս առթիւ, կը յիշեցնենք մեր յարգելի անդամուհի ու անդամներուն թէ, ճաշի մասնակցելու պայման մը չէ դրուած ու ամէն անհատ ազատ է ըստ իր կամքին եւ քսակին, յարմար դատած կերպով իր մասնակցութիւնը բերելու, համաձայն՝ ճաշարանին ճաշացուցակին ու գիներուն :

Իսկ գալով այն բոլոր Կեդրոնականցիներուն, որոնք հեռաւորութեան եւ կամ այլ զանազան պատճառներով ստիպուած պիտի ըլլան հեռու մնալ այս հաւաքոյթէն, վարչութիւնս, յատկապէս կը խնդրէ անոնցմէ, որ չմոռնան այդ պահը եւ ուր որ ալ գտնուին անոնք, սիրոյ ու կենաց բաժակ մը բարձրացնեն, մեր անզուգական Կեդրոնական վարժարանին եւ անոր բազմանդամ ընտանիքին ի պատիւ :

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻԻԶԱՆԴԻ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի (Դեկտ. 8), ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ) :

Այս առթիւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը անձնապէս պիտի յանձնէ Ալֆորվիլի պատուոյ քաղաքացիի վերմէյ մետալը Տիկին Էլլէն Բիւզանդի :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Արշալոյս Ֆէնէրճեան իր ամուսնոյն Սարգիս Ֆէնէրճեանի մահուան տարելիցին առթիւ հարիւր ֆրանք կը նուիրէ հետեւեալ հաստատութեանց Աղքատախնամին՝ 40, Կարմիր Խաչին 20, Կապոյտ Խաչին քսան եւ «Յառաջ»ին 20 :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ կառուցման 11րդ տարեդարձը Դեկտեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով՝ Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պիտի կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ : Վազգէն Ա. կաթողիկոսի կարգադրութեան համաձայն, պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ մահուան յիսնամեակին առիթով : Նմանապէս, վարչութեանս որոշումին համաձայն, պիտի կատարուի հոգեհանգիստ Պալագեան Սրբազանի, Վ. Խորասաննեանի, Յակոբ Մալաքեանի եւ Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեանի հոգիներուն համար :

Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ իր քարոզով պիտի անդրադառնայ Օրմանեան մեծ պատրիարքի, Պալագեան Շինարար սրբազանի, Խորասաննեան բարերարի, Մալաքեան եւ Սիվրիհիսարլեան ազգանուէր հոգիներու կատարած գործերուն :

Ս. պատարագի աւարտին, պատարագիչ սրբազան հայրը պիտի ընդունի ներկաներու շնորհաւորութիւնները իր անուան տօնին առիթով : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 9·45, քարոզ 11, հոգեհանգիստ 11·45 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին :

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆԱՐՔԸ » կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիրի մասնաճիւղին :

BAIL A CEDER

Մահուան պատճառով, ծախու է կօշկակարի պզտիկ խանութ մը, կազմածով, Փարիզի 16րդ թաղամասին մէջ (Փրիզ-իւնիքին քովը) : Վերջին դին՝ 20·000 ֆր : Դիմել.—

1, Rue Auguste Maquet, Paris (16e)
Tél. : MIR 70-64

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրան բնակող Վարսենիկ Համբարձումեան (Նասիբեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահան Նասիբեան, զաւակը Ջումշուտի, ծնած 1910ին Ղարաբաղի Բալուջա գիւղը եւ իր տագրոջ որդի Սաշա Համբարձումեանը, զաւակը Մարտիրոսի, ծնած 1923ին Բագու, որոնցմէ վերջէն համաշխարհային պատերազմէն ի վեր լուր չունի : Տեղը իմացողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին .—

VARSENIK HAMBARSOOMIAN
Ave. Villa, Kuyé Panahi
No 14, 2nd Floor
TEHERAN — IRAN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ծննդեան 100ամեակի առիթով)

ՄԵԿՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ՝

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ղեկավարութեան տակ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Օրիորդներ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆԻ, ԷՕԺԷՆԻ ԱԼԵՍԵԱՆԻ, Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ ՌԸՆԷ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ :

Պիտի երգուին՝ Կրօնաշունչ, հովուական, հարսանեկան, սիրոյ, աշխատանքի եւ հերոսական երգեր ու մեներգներ :

Շաբաթ, Դեկտ. 7, ժամը ճիշդ 20·45ին,
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS
Métro : Miromesnil

Տոմսերու համար դիմել երգչախումբի անդամներուն, 17 Բիւ Պլէօ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկուն, Հրանտ – Սամուէլ գրատուն եւ «Յառաջ» :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻՒԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻ

Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻՒՖԷ ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Դեկտ. 9, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին Բէժան սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ : Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Կը խնդրուի «Ռոստոմ» եւ «Եօթնեղբայրեան» խումբերուն ընկերներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
5 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11380 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.380

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

Գ. ՄԱՐԴ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Թրքահայաստանի տեղագրական յատակագիծերը պատրաստելու նպատակով Ֆիլպի յայդողեր է Ընքըլ Նէտէն արտօնուած թիւն ստանալ այցելելու էրզրում, ուր Ազահովութեան սպասարկութեան պետն էր Թէֆվիք պէյ, ամբողջ արեւելեան չըրջանին համար :

Յատկանշական է անդլիացի զործակալին այն հաստատումը թէ Եփրատի արեւելեան կողմի չրջանը գրեթէ ԺԹ. դարու վիճակին դուրս չէ եկած :

Նաեւ՝ հետեւեալը .

« Ձիչդ է թէ Հայերը սրբուած են երկրագունդի մակերեսէն, ինչպէս նաեւ՝ չատ Քիւրտեր : Սակայն տակաւին կան թիւր էր կանդ առնել Փալանթէօքէնի բը – լուրներուն ստորոտը եւ էրզրումէն ան – դին դիտել Տէվէ Պոյնուն եւ Կիւրճիւ Պօ – ղազը, ու գրեթէ լսել որոտումները թն – դանօթներուն Պասկեւիչի , որ կը չանայ անցք մը բանալ դէպի արեւելեան կիրճե – րը: Բոլոր այս անցեալը չատ չանցած պիտի սրբուէր : Ամերիկացիք իրենց հր – թիռարձակ խարիսխներով եւ իւ 2 օդա – նաւերով պատրաստ էին տեղատորուե – լու» :

Էրզրումի մէջ առաջին անդամ այցելեր է Թէֆվիք պէյի, սակայն իրենց տեսակ – ցութիւնները չատ յոյս չեն ներշնչած ի – րեն թէ կարելի պիտի ըլլայ զործակալ – ներ սպրդեցնել խորհրդային սահմանա – զտիչին ներս զէպի Վրաստան եւ Հայաս – տան : Ռուսերը չատ լաւ պաչտպանած են իրենց սահմանները դիտարաններով եւ ճակատած ու միչտ հարթուած հողաչեր – տերով, ուսկից զաղտնի անցնող ոեւէ մէկը անպայման հետք կը ձգէր :

*Թէֆվիք պէյի տեղեկատու քարտէսները չատ խեղճ են եղեր : Սահմանին անմիջա – կան մօտիկ քանի մը խորհրդային գին – ուորական միաւորներ միայն նչանակ – ուած են : Ուրերը թափանցելու ո՛չ մէկ փորձ կատարուեր է

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՆՁՈՐՆԵՐԸ

Ձեմ գիտեր թէ եղեմի մէջ բուսած խնձորենիին պատուղները որքա՞ն համով էին՝ որ մեր նախամայրը, գայթակղե – լով, կերաւ անոնցմէ… Բայց Երը մօտ տարի մը առաջ հիւրընկալ ու պանուկան Լիբանանը սկսաւ իր դաշտերուն ու ջու– րերուն արտադրութիւնները հպարտօրէն իր դրոշմաթուղթերուն վրայ դնել, ու ես իր պտուղ խնձորներուն ալ պատկերը տեսայ անոնց վրայ, ըսի մտքէս, թէ «ի՛նչ ժամ գայթակղիլ նման պտուղի հա – մար»: Ու տեսակ մը ցաւ զգացի, որ քանի մը տարի առաջ, իմ լաւ հայրենա– կիցին՝ Պ. Մամբրէ Հիսարեանի ուսանո – ղի մը հետ խնձի ղրկած իր պարտէզին խնձորները չհասան ձեռքս: Մաքսատան պաշտօնէութիւնը, թարմ պտուղներու եւ բոյսերու ներածումը արգիլող օրէնքին ապաւինած, դրաւեց ու կերաւ զանոնք(*):

Մինչեւ հիմա, երբ աչքս կ'իյնայ Լի – բանանի դեղին խնձորը ներկայացնող դրոշմաթուղթին վրայ, թուքս բերնիս մէջ կը յորդի ու, եթէ չատ անօթի եղած մէկ պահս է, կ'արդարացնեմ նախամայրը եւան:

Առջի օր, բուսաբան պահող ընկերու – թեան մը մէկ ծանուցման մէջ կարդացի՝ թէ երբ եւ ինչպէս զանուած ու տարած – ուած են ձեր դրոշմաթուղթերը զարդա – րող խնձորներուն ծառերը, որոնց նախա– տիպերը (օրիժինալները) մեր մօտ են:

Երանի թէ կարդացած չըլլայի: Կար – ծես անոնց հմայքէն բան մը պակսեցաւ մտքիս մէջ … Զէ՞ որ հեռու, խորհրդա– ւոր ու անհասանելի բաները աւելի գան – կալի ու հրապուրիչ կ'ըլլան …

Լիբանանցիք զանոնք ներածած էն Մի – ացեալ Նահանգներէն: Լուիզիանիա քա – ղաքին մէջ բուսաբան, բուծաբան պահող Սթարք Եղբայրներու պտղաստանէն:

Ցետագայ ըսելիքս լաւ հասկնալու հա – մար, նախ պէտք է տեղեակ ըլլաք թէ, կուտէն հասած խնձորի ծառը, իր պտու– ղով, ծնողքին չի նմանիր: Բանի գալու համար պէտք է պատուաստուի: Ամէնէն ընտիր խնձորի կուտէն երբեմն վայրի, անհամ ու կռնձած պտուղներ տուող ծա– ռեր կը բուսնին: Բայց երբեմն, բացառա– բար, հրաշքներ կը պատահին բուսական աշխարհի մէջ ալ: Վարդի թուփ մը, յան– կարծ, առանց երեւութական պատճառի, կը սկսի տարբեր բուրումով ու գոյնով վարդեր տալ իր ճիւղերէն մէկուն վրայ կամ խնձորենիի մը մէկ ոստը, մայր ծա– ռի պտուղն տարբեր նկարագրով պը – տուղներ կուտայ: Շեղումներ են ասոնք, որոնց բացատրութիւնը դեռ չեն յաջողած գտնել մարդիկ: Այսպէս է պարզան նա– եւ կուտէն հասցուած ծառերուն մեծա – մասնութեան: Ցանկարծ, անակնկալօ – րէն, հարիւրաւոր անպէտներու կարգին, բացառիկ արժէքով պտուղ տուող ծառ մը կը յայտնուի: Այդ իսկ պատճառով, մեծածախս գործ մը, աշխատանք մըն է նոր տեսակներու որոնումը: Կապուած է ժամանակի, համբերութեան, յարատե – ւութեան ու յաճախ՝ անհաչիւ յուսախա – բութեանց հետ: Փափաքելի տեսակ մը ունենալու արագ, ժամն ու վաստահ ձեւը՝ պատուաստումն է: Պատուաստելու ալ մէկէ աւելի ձեւեր կան, բայց անոնց նկա– րագրութիւնը դուրս է մեր այսօրուան ծրագրէն ու, հետեւաբար, չատ քիչերու համար հետաքրքրական: Այդ իսկ պատ– ճառաւ չենք խօսիր այդ մասին:

Ներկայիս, Սթարք եղբայրներու ծա – ռատանին մէջ կան բազմաթիւ կէս դա– ճած խնձորենիներ, որոնց ճիւղերը անհա– տապալի կերպով ծանրաբեռնուած են: Փորձարկութեան մէջ եղող նոր տեսակ մըն են անոնք, համով, պահուելու հա – մար՝ յարմար, հեռուէր տեղեր ուղար – կուելու համար՝ դիմացկուն ու տեսքով՝ հրապուրիչ պտուղներով: Անոնց մեծա – գոյն առաւելութիւնը ցած ըլլալնին է, պտուղը հաւաքելու համար սանդուխի պէտք չկայ:

Ըսենք նաեւ թէ, ծառ մը, բեղնաւոր – ուելով պտուղ տալու համար, կամ մէա– ժամանակ արու եւ էգ ծաղիկներ արտա – դրող ըլլալու է եւ կամ՝ իր մօտ զանուե – լու է բացակայ սեռէն ծաղիկ տուող տե – սակ մը, որ հովերն ու մեղուները, բեղ– մնափոշին փոխադրելով պտղաբերեն ծա– ռը: Սալորներէն, կեռասներէն ու խըն – ձորներէն ոմանք պէտք ունին այս վերջին տեսակի օժանդակութեան:

Գաճաճներու սերունդ այս փորձարկու– թեան մէջ եղող ծառերուն մէկ ծնողքը բերուած է Ուոշինկթընէն — իր համար վճարուած է 51 հազար տոլար —, միւսը, որուն համար ալ 25 հազար տոլար է տըր– ուած, բերուած է Օրակըն նահանգէն: Այս երկուքին ամուսնութեան արդիւնքն են այն ծառերը, որոնց մասին քիչ վերը խօսեցանք:

Զեր կերած ու ձեզի ծանօթ կարմիր խնձորին կենսագրականը հետեւեալն է: Սթարքներու պտղաստանին ներկայ տի – րոջ նախահայրերէն մէկը, Ֆլարանս, խնձորի նոր ու ընտիր տեսակ մը կամ տեսակներ դտնելու մտահոգութեամբ, 1892ին պատուղներու ցուցահանդէս մը եւ մրցում մը կը կազմակերպէ: Նմոյշներ կը հասնին 27 նահանգներէ: Անոնցմէ մէկը, խոշոր, կարմիր խնձորներով լե – ցուն անտուկ մը, Ֆլարանսի ուշադրու – թիւնը կը գրաւէ: Հատ մը կը վերցնէ ու խածնելով համը նայելէ ետք, « Մայ, թիխս Էիըլ իզ տէլիշըզ» կը բացագանչէ (այս խնձորը համեղ է): Շուրջիններն ալ, զայն համտեսելէ ետք, համամիտ կը դտնուին, բայց երբ դրկողին անունն ու հասցէն կը փնտռեն, կորսուած ըլլալով, չեն դտներ: Ստիպուած կ'ըլլան տարի մը սպասել ու աշնան կրկին ցուցահանդէս ու մրցում կազմակերպել, յուսալով որ կարմիր խնձորներուն տէրը այս անգամ ալ կը դրկէ իր նմուշները: Իրաւ ալ՝ կու դան խնձորները ու անոնց հետ ալ՝ նա – մակ մը, որ յայս կը յայտնէ, թէ «թե – րեւս Սթարք եղբայրները հետաքրքրուին ու դնեն իր ծառը»: Քլարանս կը փութա Այովա ու ծառը դնելով կը վերադառնայ: Քանի մը տարի կ'անցնէ մինչեւ որ այդ խնձորը կը ժողովրդականանայ, որով – հետեւ ձեւը կլոր չէր ու ծաղիկին կողմն ալ հինգ ուռեցքներ ունէր…:

Աւելի եաքն է որ Սթարքները կը դիմեն բոլոր բուծարան ու ծառաստան ունեցող– ներուն, որ եթէ նոր ու տարբեր պտուղ ունենան, ներկայացնեն իրենց: Կը խոս– տանան լաւ գինով առնել զանոնք: 1914– ին, սքանչելի համով ու գեղ – գեղին կո– ղով մը խնձոր կուգայ իրենց: Փոլ Սթարք երկաթուղիով հաղար՝ ու ջորիով քանի մղոն ճամբորդելով, կը հասնի Ուեսթ Վըրճինիայի Օաեսա քաղաքը բնակող Ա. Հ. Միլլընսի այգին, որուն կեդրոնը՝ գե– դին – ոսկեզոյն պատուղներով ծանրաբեռն ծառ մը կար:

— Ինքնիրենը բուսաւ, — կ'ըսէ այ – գեպանը …:

Բնութեան անբացատրելի հրաշքներէն մէկն էր կատարուածը, ինքնութիւն չու – նեցող կուտէ մը, դիպուածով հողը ին – կած, հրաշք ծառ մըն էր ծնած:

Փոլ կը դնէ ծառը, պատուաստի համար տասլրակ մը մորճեր կը վերցնէ հետը, ծառին չուրջ պողպատէ ամուր վանդակ մը չինել կուտայ ու կը վերադառնայ տուն:

Լիբանանի դրոշմաթուղթերուն վրայի գեղին ծառին նախահայրը դտնուած էր:

Տարիներու ընթացքին Սթարքները այդ ծառերէն ղրկած են Լատին Ամերիկա, Եւրոպա, Դանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Պելճիքա, Հոլանտա, Գերմանիա, Չեխո– սլովաքիա, Ռուսաստանի հարաւային մասերը, արաբական երկիրներ, Աւստ – րալիա, Նոր Զելանտա, Թասմանիա, Հարաւային Աֆրիկէ:

Լիբանան սկսաւ զանոնք ներածել եր – կու տասնեակ տարի առաջ ու վերջերս դրաւ զանոնք իր դրոշմաթուղթերուն վը– րայ:

Այս կիրակի օրուան « Թայմզ »ը կը տեղեկացնէր, թէ Նիւ Եորքի երկրագոր– ծական փորձարկութենէ կայանը, քանի տարուան անդադար աշխատանքէ ու փորձարկութենէ ետք, երկու տեսակ նոր խնձորներ յառաջացուցած է: Մին կոչ – ուելու է Սփիճան, միւսը Ճոնակոլա: Մին ամբողջութեամբ կարմիր է, միւսը, դեղին խորքի վրայ՝ կարմրաթոյր:

Այդ կայանը իր գոյութեան կոչուելէն ի վեր (1882), ներկայացուցած է 57 տե– սակ խնձոր:

Խնձոր կերէք, պիտի յանձնարարէր մեր աննման Նարդունին, եթէ այս տողերը դրողը ինք ըլլար:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(*) Տարիներ առաջ ձափոնէն Մ. Նա – հանգներ ներածուած՝ հիրիկի մը — սու– սամ – արմատին փակած միջատ մը (պի– թըլ, գինա, բգեզի տեսակ մը) — աեն – լով, բազմանալով ու տարածուելով, ա– ւերներ սփռեց երկրին մէջ: Երկրագոր – ծական նախարարութիւնը, տարիներով, միլիոնաւոր տոլարներ ծախսեց՝ զայն ո– չընչացնելու միջոցը գտնելու համար: Յաջողեցաւ անոր տարածումը սահմանա– փակել, բայց դեռ չէ յաջողած ջնջել բո– լորովին: Այդ կործանարար միջատին գլխաւոր թշնամին Հարաւային Ամերիկա– յէն ներածուած պիծակ մըն է, որ իր ձուն կ'ածէ բգեզի ձուին մօտ, կը քըս– խուի անկէ առաջ, ու կը սնանի դրացի– ով՝ փճացնելով զայն: Ահա այս է այդ օրէնքին դրդապատճառը:

ԵՒՐԱԿ

Անուան ծագումը.— Պատմահայր Մ. Խորենացի կը հաւատայ, որ այս անունը ծագում առած է Շարայի անունէն (Հայկ Նահապետի յաջորդ Արամայիսի պատ– կը): Խորենացի կը գրէ, որ Արամայիս « իր որդին՝ բազմազաւակ եւ չատակեր Շարան, ամբողջ ազիով կ'ուղարկէ մեր– ձակայ արզաւանդ եւ բերրի դաշտ մը, հիւսիսային լերան՝ Արագածի թիկուն – քին, ուր չատ ջուրեր կը հոսին. անոր անունով, կ'ըսեն, գաւառը կոչուեցաւ Շիրակ »:

Պատմաբան Սուրէն Երեմեանի հաստա– տումով Շիրակ անունը մէկ տեղ եկած է Հիւսիսային Կովկասէն այդ կողմերը գաղթած եւ հաստատուած Շիրակ կամ Սիրակ ցեղէն:

Շիրակ.— Պատմական Հայաստանի Ա– րարատ աշխարհի 8րդ գաւառը, որու տա– րածութիւնը հաւասար էր 3730 քառ. քի– լոմեթրի: Հիմնականին մէջ կը համապա– տասխանէ այսօրուան Շիրակի դաշտին:

Շիրակի դաշտ.— Հարթավայր մըն է, որ կը գտնուի Արագածի արեւմուտքը, Ախուրեան գետի աւազանին մէջ, որ ծո– վի մակերեսէն բարձր է 1500 – 1600 մե– թրը: Պատմական Հայաստանի Շիրակ գաւառը իր սահմաններով կը համապա– տասխանէր համանուն դաշտին, որուն արզաւաբերութեան մասին Խորենացի կ'արձանագրէ պիւզացիներուն մէջ տա – րածուած հետեւեալ առածը. «Դուն, կ'ը– սեն, Շարայի որկորն ունիս, բայց մենք Շիրակի ամբարները չունինք»:

Շիրակի լեռներ.— Շիրակի դաշտի կողքի լեռնաշղթան, որ ունի 2200 – 2500 մեթր բարձրութիւն: Ամէնէն մեծ գագա– թը Եղնասարն է (2·550 մեթր):

Շիրակի Դաշտավայր.— Հայթավայր

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հելլէնական ուսումը կարելի է բաժնել երկու մասի.— Մարմնակրթական եւ հո– գեկրթական: Արդարեւ, Հելլէններու մօտ երաժշտութիւն (միւզիք) կը նշանակէ ու– սում՝ կրթելու համար հոգին, պաղնուա– ցնելու համար ամէնէն զգեցիկ առաքի – նութիւնները, հաճելի՝ ասուածներուն: Պիւթագոր կ'ընդունէր որ երաժշտութիւ– նը կրթութեան բարձրագոյն գործիքն է: Պղատոն եւս երաժշտութիւնը կը համարի «կրթութեան ղէմաւոր գործիքը» (Հան – րապետութիւն, Գիրք Գ.): Արիստոտէլ, իր կարգին, երաժշտութիւնը կը դասէ պատանիներու կրթութեան անհրաժեշտ առարկաներուն կարգը (Քաղաքական, Գլ. Ե.): Թ. Ռէյնախ կը գրէ, թէ «հելլէն պա– նուպետական ընկերութեանց մէջ երա – ժըշտութիւնը անբաժան մասը կը կազմէր լաւագոյն կրթութեան»:

Առաջին անգամ Պղատոն է, որ կը թելադրէ միացնել կրթութեան երկու ե– ղանակները, — մարմնակրթութիւնը եւ հոգեկրթութիւնը (մարմնամարզին հետ երաժշտութիւն): Եւ օրինակ կուտայ ե– գիպտացիները, որոնք պետականացուցած էին երաժշտութիւնը: Նոյնը ըրած էին նաեւ հին Զինացիները: Եւ այս՝ որպէս– զի ստեղծուի ոչ միայն հոգեկան միու – թիւն, այլեւ կարելի ըլայ պահել ժողովուրդը, — արդարեւ Արիստոտել կը գրէ թէ երաժշտութիւնն է միայն, որ կ'արթնցնէ լաւագոյն առաքինութիւննե – րը, քաղաքութիւն, խանդավառութիւն, զո – հարերութիւն:

Արուեստի զանազան ձեւերը պետակա – նացնելու փորձեր եղան նաեւ մեր օրե – րուն, — Լենին առաջին առթիւ չարժա – նկարն առաւ պետութեան սպասարկու – թեան մէջ՝ իբրեւ կարեւոր ազդակ մը զանգուածները լաւ չաղախելու:

Առնէն է, կարծեմ, ըսելու թէ երկրա– սասան պերջին յեղափոխութիւններէն վերջ, մինչեւ Ցետպատերազմեան շրջանը, ազգութեան սահմա– նումը եւս կրած է խոր փոփոխութիւն – ներ: Հոգային սահմանները, լեզուական պատուարները չեն որ հիմա պիտի կա – րենան պահպանել ժողովուրդներու ազ– գային դիմագիծը՝ եթէ ստեղծուած չէ իմացական կլիմայ մը, — այս ձեւով ար– դէն կը վերապահանք Ռընանի վարդա – պետութեան, որ ազգութիւնը կը բանա – ձեւէր իբրեւ հոգեկան միութիւն:

Եւ ի՞նչ էր Կոմիտասի ծրագիրը, — համաձայն հելլենական վարդապետու – թեան, որ երաժշտութիւնը կը համարի փիլիսոփայութիւն (Պղատոնի բանաձեւն է այս, զոր իւրացուցած է, եաքէն, Պեթ– հովէնն) կամ հոգեկան բարձրագոյն զար– գացման եղանակ մը, վերջապէս համա – ձայն հելլէն փիլիսոփաներուն, որոնք երաժշտութիւնը կը նկատէին ազգային կրթութեան չաղախ մը, առնել եւ թրծել հայ հոգին, որ կազմալուծուած էր օտար ազդեցութիւններու թափանցումով: Հայ– րենի սեփականութիւններէ զրկուած մեր ժողովուրդին տալ հոգեկան օձախ մը, որպէսզի վերակազմուի ազգը եւ մտնէ պատմութեան չէնքէն ներս:

Իմ յօդուածիս սկիզբը, Կոմիտասի դա– ծին իբրեւ պատկեր՝ յիշատակեր էի Ռա– կեդարու հրաշքը, — բիւզանդական եւ պարսկական աշխարհակալ արշաւանքնե – րուն միջեւ սեղմուած եւ վտանգուած, հայ հանճարեղ միտքը ընդունեցաւ քրիստո – նէութիւնը՝ պայքարելու համար պարս – կական աշխարհակալութեան դէմ, ստեղ– ծեց տաճարը՝ պայքարելու համար քրիս – տոնէութեան դէմ, որ ահարկու զէնք մըն էր բիւզանդական աշխարհակալութեան ձեռքը: Մեր երեսունեւվեց տաճարով, հայ միտքը ոչ միայն կասեցուց արեւել– եան վտանգը, այլեւ անվնաս դարձուց ա– րեւմտեան սպառնալիքը՝ ասիմիլասիոնի օրէնքով, ազգայնացնելով օտար կրօնքը:

Այնպէս եւ Կոմիտասի հրաշքին օրով, — օտարացած էր մեր գրականութիւնը՝ հա– կառակ տաղանդաւոր գրողներու գեղե – ցիկ բանաձեւերուն, կազմալուծուած էր հայ հոգին՝ հակառակ կրօնական եւ բա– րոյական կարգապահութեան, կորսուած էր հայ ազգային դիմագիծը՝ գալոցնե – րու պակասէն կամ կրթական ապիկար վարչութեան մը պատճառով, խարխա – փումի մէջ էր նաեւ հայ քաղաքական միտքը՝ այն յոյսերով զրոս կը կապէր բարենորոգումներուն, — որոնք օտար պետութիւններու կողմէ խաղաղ թափան– ցումի փորձեր էին պարզապէս, — եւ ռազմայեղափոխական չարժումներուն, — որոնք Էնթիմիտասիոնի փորձեր մնացին, հակառակ իրենց կարգ մը առաւելու– թիւններուն՝ օգտակար օտար չահերու: Երեսունեւվեց նոր տաճեր պէտք էին, դործելու համար նոյն հրաշքը: Եւ կոմի– տաս ընտրեց ձայնախառնը:

Երեւակայեցէ՛ք, — տակաւին կը գո– մանան Ռակեդարու արագ կազմութեան վրայ, ի՜նչ լկտու էր, որ մէկ անդամէն եւ կարճ ժամանակի մէջ փայլեցաւ այն – քան որ մինչեւ այժմ հնացումի կը կանչէ մեզ: Եւ ի՜նչ խանդավառութիւն էր, որ կարճ ժամանակի մէջ Կոմիտաս ստեղծեց, տաք չունչով մը իրար չաղախեց մեզ:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(4 – Շար.)

ՅԱՂՈՒՄՈՎԱԶԴ

ԳՐՈՒ Գ.

—*—

ՈՎՎՈՒՄ

ԺՈՎՎ ՎԱՄԱԽՈՅ

—*—

Մեր ընթերցողները գիտեն, որ Ռուսաստանի ժողովրդական տնտեսության բարձրացման գործում մեծ նշանակություն ունի ոչ միայն ինքնաշարժային տրանսպորտի, այլև ջրային տրանսպորտի զարգացումը։ Ռուսաստանի ջրային ճանապարհների մեծ մասը ներկայումս գտնվում է ամենաանբավարար վիճակում։ Ռուսաստանի գետերի մեծ մասը ձմռանը սառչում է, և նավագնացությունը դադարում է

Այրի Տիկին Եդուարդ Նաւասարդեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Գասիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Հէքիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սանդրոսեան, Տէր Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան եւ զաւակը, Յակոբեան, Մաքսուտեան, Միքայէլեան, Օհանեան եւ Եղիշէեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Զոնկուլտակցի)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 29ին, իր բնակարանը Քլամար : Յուղարկաւորութիւնն ալ կատարուեցաւ Դեկտ. 2ին, տեղւոյն եկեղեցին եւ գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (8 Դեկտ.) մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, բազմավաստակ եւ երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ պատրիարքի մահուան յիշատակին : Կը պատարագէ Տէր Եղիշէ (Խաչակիր քահանայ) Փանոսեան :

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէքէվեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սուքիասեան եւ իր զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր

ԱԼԵՔՍԱՆ ՔԷՔԷՎԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ (Պրստոն), այս Կիրակի (8 Դեկտ.) Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Արարողութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ : Ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը խնդրուի ներկայ ըլլան :

Այս առթիւ կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք Կապ. Խաչի կայանին եւ քսան Յառաջին:

×

Պ. Պետրոս Յովսէփեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին իր կնոջ՝

ԱՂԱՒՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր հօր եւ մօր, հօրեղբօր ե ւքեռկինին Ստեփան եւ Մարիամի, Յովհաննէսի եւ Սուրբիկի եւ Յովսէփեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց եւ Երան Աղասեանի յիշատակին :

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին, 1915ի տեղահանութեան ընթացքին մահացած եւ կախաղան բարձրացած 53 նահատակներու հոգիներուն համար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Վրոյր Պետիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան իրենց զաւկին՝ Վրէժ–Սարգիսի մահուան քառասունքին առթիւ 50ական Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, Կապ. Խաչին եւ Կարմիր Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ կառուցման 11րդ տարեդարձը Դեկտեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Դեկտ. 9, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին Բէժան սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի (Դեկտ. 8), ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ) :

Այս առթիւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը անձնապէս պիտի յանձնէ Ալֆորվիլի պատուոյ քաղաքացիի վերմէյ մետալը Տիկին Էլլէն Բիւզանդի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ

Տօնական օրերու առթիւ Տօնիկեան հրատարակչատունն ու դրատունը լոյս ընծայած են հայրենական դրոշմով ու նկարագրով, գեղատիպ ու գեղարուսետական շնորհաւորական քարթերու ճոխ սեռի մը, բաղկացած 13 նկարներէ որոնք կը ներկայացնեն ի միջի այլոց Ս. Էջմիածինը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի Մայր Տաճարն ու նորակերտ Վեհարանը, Արարատ լեռը, Սասունցի Դաւիթի եւ Սայաթ Նովայի արձանները, խաղողաքաղը եւ հայրենական ու Երեւանեան բազմաթիւ այլ տեսարժան վայրեր :

Սոյն սեռին միանուագ գնողները պիտի վճարեն միայն չորս տոլար, արտասահմանեան բոլոր երկիրներուն համար: Առաքման ծախքը՝ օդանաւային թղթատարով՝ մեր վրայ : Ապառիկ ապսպրանքները նկատողութեան չեն առնուիր :

Ջերմապէս կը յանձնարարենք որ հայրենական դրոշմով ինքնատիպ գեղարուեստական այս քարթերով շնորհաւորական ձեր մաղթանքները ներկայացնէք ձեր հարազատներուն եւ բարեկամներուն :

Ստանալու համար դիմել Տօնիկեան Հրատարակչատան, հետեւեալ հասցէով.—

Imprimerie - Librairie
G. DONIGUIAN et FILS
887, Rue du Fleuve
Beyrouth — Liban

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՆԱԽԿԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի Կեդրոնականցի,

Պոլսոյ Կեդր. Սանուցի նախաձեռնութեամբ, որոշուած է Կեդրոնականցիներու Օր մը, որ ամէն տարուան Դեկտ. ամսոյն Բ. Կիրակիի, պիտի տօնուի թէ Պոլսոյ եւ թէ աշխարհիս չորս ծագերը գտնուող Կեդրոնականցիներու կողմէ : Այս տարուան համար, իբրեւ թուական ընդունուած է Դեկտ. 8ի Կիրակին: Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ բոլոր հին ու նոր Կեդրոնականցիներու մտքերն ու սրտերը միայամուռ եւ միաժամանակ զիրար միացնել ու բաբախել տալ, խորհուած է հաստատել Բաժակի պահ մը, որ տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը ճիշդ 13·30ին :

Այս շատ գեղեցիկ գաղափարին, մեր ալ մասնակցութիւնը բերելու մտօք, վարչութիւնս կը հրաւիրէ նախկին բոլոր Կեդրոնականցիները ու իրենց պարագաները, (որոնց հասցէի չգայութեան պատճառաւ դժբախտաբար կարելի չէ եղած մասնաւոր հրաւէր մը ուղղարկել), որ հաճին ներկայ գտնուիլ Դեկտեմբեր ութի Կիրակին, ժամը 12·30էն սկսեալ Բիւ Լաֆայէթի Լէ Տիամանթէռ ճաշարանը, ուր կազմակերպուած է մտերմիկ հաւաքոյթ մը, միասնաբար ապրելու համար յիշեալ խորհրդանշական Բաժակի պահ մը: Այս առթիւ, կը յիշեցնենք մեր յարգելի անդամուհի ու անդամներուն թէ, ճաշի մասնակցելու պայման մը չէ դրուած ու ամէն անհատ ազատ է ըստ իր կամքին եւ քսակին, յարմար դատած կերպով իր մասնակցութիւնը բերելու, համաձայն՝ ճաշարանին ճաշացուցակին ու գիներուն:

Իսկ գալով այն բոլոր Կեդրոնականցիներուն, որոնք հեռաւորութեան եւ կամ այլ զանազան պատճառներով ստիպուած պիտի ըլլան հեռու մնալ այս հաւաքոյթէն, վարչութիւնս, յատկապէս կը խնդրէ անոնցմէ, որ չմոռնան այդ պահը եւ ուր որ ալ գտնուին անոնք, սիրոյ ու կենաց բաժակ մը բարձրացնեն, մեր անզուգական Կեդրոնական վարժարանին եւ անոր բազմանդամ ընտանիքին ի պատիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 7ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ծննդեան 100ամեակի առիթով)

ՄԵԿՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ՝

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ղեկավարութեան տակ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Օրիորդներ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆԻ, ԷՕԺԷՆԻ ԱԼԵՍԵԱՆԻ, Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ ՌԸՆԷ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ :

Պիտի երգուին՝ Կրօնաշունչ, հովուական, հարսանեկան, սիրոյ, աշխատանքի եւ հերոսական երգեր ու մեներգներ :

Շաբաթ, Դեկտ. 7, ժամը ճիշդ 20·45ին,
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS
Métro : Miromesnil

Տոմսերու համար դիմել երգչախումբի անդամներուն, 17 Բիւ Պլէօ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկուն, Հրանտ – Սամուէլ գրատուն եւ «Յառաջ» :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻԻԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻԻ

Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻԻՖԷ ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով՝ Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պիտի կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ: Վազգէն Ա. կաթողիկոսի կարգադրութեան համաձայն, պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանդիստ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ մահուան յիսնամեակին առիթով : Նմանապէս, վարչութեանս որոշումին համաձայն, պիտի կատարուի հոգեհանդիստ Պալագեան Սրբազանի, Վ. Խորասաննեանի, Յակոբ Մալաքեանի եւ Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեանի հոգիներուն համար :

Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ իր քարոզով պիտի անդրադառնայ Օրմանեան մեծ պատրիարքի, Պալագեան Շինարար սրբազանի, Խորասաննեան բարերարի, Մալաքեան եւ Սիվրիհիսարլեան ազգանուէր հոգիներու կատարած գործերուն :

Ս. պատարագի աւարտին, պատարագիչ սրբազան հայրը պիտի ընդունի ներկաներու շնորհաւորութիւնները իր անուան տօնին առիթով : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 9·45, քարոզ 11, հոգեհանդիստ 11·45 :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 19·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Կը խնդրուի «Ռոստոմ» եւ «Եօթնեղբայրեան» խումբերուն ընկերներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ՝ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ ներկայացուցիչ ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 16ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
6
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
6 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11381

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.381

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ե. ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԴԺԲԱԽՏ ՓՈՐՁԸ

Քիմ Ֆիլպի յաջողեր է ապահովել Վ. – բաստանի Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ժորժանիայի զործակցութիւ – նը՝ երկիր մարդ մտնելու համար :

Ժորժանիա միշտ կը յայտարարէ եղեր, որ բացի Սթալինի եւ Օրժոնիկիձէի նման անձնաւորութիւններէ (Բերիան մոռ – ցեր է), Վրացիները բոլորն ալ հոգեւով մարմնով հակախորհրդային են : Ուստի վրաստան հասնելիք զործակալները դէր – կաց պիտի ընդունուէին տեղացիներուն կողմէ :

Ինթէլիճէնսի կողմէ Ժորժանիայի հետ կապ պահող զործակալը կկոչի պէս չա – րունակ Լոնտոնէն Փարիզ կ'երթեւեկէ եւ – դեր օդանաւով եւ բաւական բան քաշեր է իր բանակցութեանց առեն «ապուշ ծեր նոխազ»ին ձեռքէն :

Ֆիլպի կ'ըսէ թէ Ժորդանիա լուրջ նե – ղութիւններ պիտի պատճառէր իրենց : Որչեր էին նախնական փորձեր կատարել քանի մը օր, կամ քանի մը չաբաթ տեւե – լիք կարգ մը յանկարծական, անակնկալ արշաւներով : Նպատակն էր տեսնել եւ ուսումնասիրել առանց առաջ բերելիք տը – պաւորութիւնը Վրաստանի մէջ : Կարելի պիտի ըլլա՞ր ապահով ապաստանարան – ներ գտնել հոն : Դրամով կամ այլ միջոց – ներով օրինական ինքնութեան թուղթ ձարել : Սուրհանդակի վստահելի դրու – թիւն մը հաստատել :

Եթէ այս առաջին արշաւանքները զո – հացուցիչ կերպով զլուխ հանուէին, նը – պատակ ունէին կամաց կամաց տեղծել տեղական ցանց մը, որուն կառուցուածքն ու զործերակերպը պիտի ճշդուէին հա – մաձայն ձեռք բերուած արդիւնքներուն :

Դիւրին չէ եղած հասկնալ թէ ի՞նչ կար Ժորդանիայի զլխուն մէջ : Կը կասկածին եղեր, որ իր մարդոց միջոցաւ տզցակնե – րով պայթուցիկ թռուցիկներ պիտի զրկէ երկիր, ինչ որ հակառակ էր Անգլիոյ ար – տաքին նախարարութեան քաղաքականու – թեան :

Սոխպուեր էինք, կ'ըսէ Ֆիլպի, քաղա – քավարութեամբ վարուիլ նախագահին հետ, որ կրնար մարդ չտալ մեզի : Միւս կողմէ ինքն ալ առանց Անգլիացիներու օդնութեան, չէր կրնար իր մարդոցմէն մէկ հոգի իսկ Վրաստան մտցնել :

Այսպէս, փոխադարձ խոր անվստահու – թեան մթնոլորտի մէջ սկսեր է զործողու – թիւնը :

Ֆիլպի չատ ուրախ էր, որ իր «Հեռա – դիտակ»ի ծրագիրը վաւերացուած ըլլա – լով վերջն, առիթ պիտի ունենար յաջորդ – ապուան ամառը անցընելու Պոլիս, ուր կը փոխադրուին Անգարայի դեսպանները այդ եղանակին :

Իր աշխատանքներուն համար անհրա – ժեշտ ամէն ինչ բերել տուեր է կեդրոնէն, ինչպէս՝ լուսանկարի կատարելադործը – ւած մեքենայ, երկու ճիպ, թեթեւ վրան – ներ, «քէմփինկ»ի յատուկ զանազան ա – ռարկաներ, կողմնացոյցներ եւ յարակից այլեւայլ պիտոյքներ :

Ամէնէն կարեւորը լուսանկարի զործի – քէն էր իրեն համար : Կը կարծէ եղեր, որ մանրանկար մեքենայ պիտի ըլլար անի – կա, որպէսզի խորհրդային դիտարաններէն մինչեւ հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ չկարենային տեսնել զայն : Մինչդեռ ղրկեր են օթոպիւսի մեծութեամբ զոր – ծիք մը : Անմիջապէս վճռեր է այդ հրէշը իրեն հետ չքաշըլել «Արարատի եւ Ալաճա Տաղի վտառաշուք լարձունքներուն մէջ – տեղ » :

Երկար սպասումէ ետք, Ժորդանիա, ի մեծ զարմացումն Ֆիլպիի , խոստումը յարգեր է : Երկու Վրացիներ ղրկուեր են Լոնտոն՝ մարզուելու համար : Թուրքերը (Ընքել Նէտ եւ Թեվֆիք պէյ) իրենք ըս – տանձներ են անոնց Պոլսէն էրզրում եւ անկէ ղէպի սահմանապլուխ փոխադրու – թեան հոգը , Անգլիացիին թոյլ չեն տը – ւեր այդ զործին խառնուելու, իբրեւ թէ իր կեանքի ապահովութեան համար : Մինչդեռ անոնց նպատակն էր Վրացինե – րուն որոչ պարտականութիւններ տալ Թուրքերու հաշուոյն :

Այսպէս, կ'ըսէ զաղտնի զործակալը , այս խեղճ Վրացիները սահմանապլուխէն ներս պիտի մտնէին բեռնաւորուած ժոր – դանիայի , Ինթէլիճէնս Սըրվիսի եւ Թուրքերու կողմէ իրենց վստահուած ե – րեակ առաքելութեամբ : Մէկը միւսին զէմ կը զործէին երեքն ալ :

Որոչուած օրը Ֆիլպի, Թեվֆիք եւ ե – կու Վրացիները հաւաքուեր են էրզրումի մէջ : Վրացիները Փարիզ ծնած բաւական արձուն եւ խելացի երիտասարդներ են եղեր, տարիքնին երեսունէն վար : Վրաս – տանը ի լրոյ միայն կը ճանչնային : Ա – նոնցմէ մէկը յայտնապէս պզտած կ'երե – ւար արդէն : Թեվֆիք պէյ, քարտէսը ձեռքը, կ'առաջարկէր զանոնք անցընել Թրքական Փողոֆ զիւղի կողմէն, որ ճիշդ խորհրդային պահակազօրանոց Ախըցխա քաղաքին զիմացը կը զտնուէր : Ճչղեր են անցնելու ժամը լուսնի համաձայն : Քիններ են Լոնտոնի մէջ Վրացիներուն տը – ուած զէնքերն ու կազմածները :

Ֆիլպի լինքնիրեն կը հարցնէ եղեր թէ ո՞վ առաջ ձեռք պիտի անցընէ անոնց վը – րայի անգլիական եւ ֆրանսական ոսկինե – րու տոպրակները, Ռուսե՞րը թէ Թուր – քերը :

Անգլիացին մէկ կողմ քաշելով Թեվֆի – քը , հարցուցեր է թէ խելացութի՞ւն է սահմանապլուխը անցընել տալ պահակա – զօրանոցի քաղաքի մը զիմացէն : Թուր – քը ականջ չէ կախեր : Ֆիլպի տեղի տուեր է :

Երկու Վրացիները, Թուրք սպայի մը ընկերակցութեամբ, մեկներ են զէպի Ար – տահան, հիւսիսի ուղղութեամբ : Ֆիլպի արտահան կը զտնուի եղեր, երբ Թեվֆիք հեռագիր ստացեր է թէ երկու զործակալ – ները սահմանը անցեր են այսինչ ժամուն : Քանի մը վայրկեան ետք համազարկ մը լսուեր է եւ Վրացիներէն մէկը ինկեր է : Միւսը վերջին անգամ տեսնուեր է, երբ Թրքական սահմանապլուխէն կը հեռանար ցանցառ մացառուտի մը մէջէն վազելով : Ա՛լ իր մասին ո՛չ մէկ տեղեկութիւն առ – նուեր է :

Թուրք հաղարապետ Թեվֆիքի ընկերակցու – թեամբ, անգլիացի զաղտնի զործակալը խորհրդային (իմա՛ Հայաստանի) սահ – մանապլխի բաղմաթիւ լուսանկարներ ա – ռեր եւ քարտէսին վրայ դիրքերը ճշդեր է : Առաջին երկու օրերը անդադար դէն – դացիրի ձայներ կը լսուին եղեր դիմացի կողմէն :

Մինչեւ Թուղլուճա հետեւեր են Աբաք – սի հոսանքին , ձախերնին ունենալով Ա – րարատը , աջերնին՝ Արագածը : Ցետոյ անցեր են Ախուրեանի (Արփա Զայ) հո – վիտէն, Հայաստանի հին մայրաքաղաք Անիէն անդին, մինչեւ Դեղոր, Լենինա – կանի դիմաց : Ցետոյ կարսի ճամբով վե – րադարձեր են Էրզրում :

Այսպէս դժբախտ ձեւով վերջացեր է Վրացիներու երկիր մարդ մտցնելու փոր – ձը եւ «հեռադիտակ»ի ծրագիրը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԹԱԼԻՆ ՊԻՏԻ ԶՄԵՌՆԻ՞

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ներքին ճակատի վրայ Մ. Վ. Տ.էն պի – տի կատարէ այն դերը, ինչ դեր որ կա – տարեցին խորհրդային բանակները Փրա – կայի մէջ : Այսինքն սանձել ռուս ժողո – վուրդին աղատարաղաձութեան տրամադը – րութիւնները, զօրացնել հաւաքական եւ անհատական կարզապահութիւնը , մի – անդամընդմիշտ կաղապարի մէջ առնել մտաւորականութիւնը , ուսանողութիւնը եւ լրագրողները , թոյլ չտալ մտածումի նուազադոյն հերետիկոսութիւն : Կարճ՝ ապահովել վարչակարգի յարակցութիւ – նը :

Այնքան բիրտ ձեւով կեանքի կոչելով Մ. Վ. Տ.էն, Կրեմլին կ'ուզէ խիստ ազդա – րարութիւն մը ուղղել խորհրդային քա – ղաքացիներուն, որպէսզի հանդիստ նըս – տին իրենց տեղերը : Այս որոչումը յատ – կապէս նշանակ ունի խորհրդային ընկե – րութեան երկու անկարզապահ հատուած – ները : Առաջին հերթին երիտասարդու – թիւնը : Խորհ. Միութիւնը ազդազրական լայն ծաւալումի մը մէջ է : Խորհրդային քաղաքացիներու կէսը, այսօր, 26 տարե – կանէն վար է :

Խորհ. Միութիւնը եւս, «սպառումի » հասարակ ընկերութեան մը նման , ունի իր ուսանողութեան թնճուկը : Կուսակ – ցութեան պատասխանատուները թող չ – ընենց ուզածին չափ ըսեն , թէ խորհրդա – յին վարչակարգին ներքեւ զոյութիւն չունի սերունդներու պայքար արդարեւ, այդ երիտասարդութիւնը օր մը կընայ այնքան չախուռն ըլլալ, որքան եղաւ Ֆը – րանսայինը : Բաժանումը, հայրերու եւ որդիներու միջեւ, խոր է : Երիտասարդը հարց կուտայ իր հօրը, թէ ի՞նչ դիրք բռնեց Սթալինի օրով, ինչո՞ւ համար չպայքարեցաւ բռնատիրութեան եւ ճըն – չումին դէմ :

Ըմբռնելով , թէ չատ յառաջ զացած են Սթալինը քննադատելու եւ այս վերջինին ոճիրները մատնացոյց ընելու զործին մէջ, կրեմլինի զեկավարները չէջադարձ կատարեցին : Սթալին այլեւս չի քննա – դատուիր . մամուլ, ձայն – պատկերաս – փիւռ կը մատնանչեն բռնատէրին զրական զործերը :

Սակայն երիտասարդ խորհրդայիննե – րը, ապազային վրայ խուժող հատու սուրեր, ուրիշ պատճառներ ալ ունին դժ – դոհելու եւ բաղձալու աւելի լաւ ընկերու – թեան մը հաստատումը : Անզործութիւնը ծայր տուած է երիտասարդութեան չար – քերէն ներս Խորհ. Միութեան մէջ : Իրենց տրամադրութեան ներքեւ զրուած զործե – րը անբաւարար են : Այսքան մեծ համե – մատութեան հասած տաղնապի մը պա – րադային է, որ պետութիւն մը երեան կը հանէ իր անկարողութիւնը :

Արդելակելու համար բողոքարկուներու յորձանքը, եւ միւս կողմէ անկարող ըլ – լալով լուծելու արդի կեանքին հարցերը, կրեմլին դատ միայն մէկ միջոց — Մ. Վ. Տ.էն եւ մէկ վարդապետութիւն— ճըն – չումը : Երիտասարդութեան քննադա – տութիւնները ու մատնոդութեան ճիչերը նկատելով՝ «Արեւմուտքի ապականող աղ – դեցութեան » արդիւնք :

Ուրիշ վտանգ մը եւս պատճառ դարձաւ Մ. Վ. Տ.էի յարութեան. այդ վտանգը Ուկրայինայ մէջ խմորուող ազգայնական տրամադրութիւնն է : Ներշնչուելով Փրա – կայէն եւ, մասնաւորապէս, Չեխերու ու Սլովաքներու ներդաշնակ զործակցութե – նէն՝ իրբեւ իրաւահաւասար ազգեր դաշ – նակցային պետութեան մը մէջ, բազմա – թիւ Ուկրայնացիներ հարց տուին.— «Ին – չո՞ւ միշտ Մոսկուան է, որ իր կամքը լը – սելի կը զարձնէ մեզ մօտ : Մենք ամէնէն հարուստն ենք. ինչո՞ւ համար Սլովաք – ներու նման համահաւասար իրաւունքներ պիտի չունենանք » :

Այս ձգտումը երեան եկաւ կարգ մը յօդուածներու եւ ձայնասփիւռի հաղոր – դումներու մէջ : Մոսկուա, անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ : Գաղափարական հարցերու պատասխանատուն , Ուկրայ – նիոյ մէջ ,Սքապա, պաշտօնազրկուեցաւ. լայն չափերու մաքրագործում մը տեղի ունեցաւ : Սակայն չարժումը ծաւալե – ցաւ, եւ Ուկրայնիոյ համայնավար կու – սակցութեան առաջին քարտուղարը՝ Չե – լեսթ, առաջիններէն եղաւ որ պաչտպա – նեց եւ ղրկեց Չեխոսլավաքիոյ չարձա – կումը, որպէսզի քանդուի «վարակումի բոյնը» եւ այս ձեւով՝ ուկրայնական ազ – դայնականութիւնը :

Մ. Վ. Տ.է դերն է, ուրեմն , հսկել «ներքին անդորրութեան »:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԵԼՑԻՔ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՌՄԲԱԿՈԾԵԼ՞

ՆԱՍՐ.— ԻՆՉ ՈՐ ԱԼ ԸԼԼԱՑ ԳԻՆԸ , ՊԻՏԻ Վ.ՃԱՐԵՆՔ

Կացութիւնը յանկարծ պայթուցիկ դարձաւ Միջին Արեւելքի մէջ : Իսրայել – ական օդուժը կը շարունակէ իր ռմբակո – ծութիւնները եւ այս անդամ օր – ցերե – կով է որ Իսրայէլացիք ռմբակոծած են իրաքցի զինուորներու զիրքերը , որոնք 1967էն ի վեր Ցորդանան են :

Ամման հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ իսրայէլեան օդուժը քաղաքա – յին կայաններ ալ ռմբակոծած է Ամմա – նէն 55 քիլոմեթր հիւսիս – արեւելք զըտ – նուող զիւղի մը մէջ : Օդանաւերը նոյն – նուող զիւղի մը մէջ : Օդանաւերը նոյն – իսկ Ամմանի վրայէն անցած են եւ մեծ խուճապ ստեղծուած է մայրաքաղաքին բնակչութեան մօտ : Իսրայէլացիք ռմբա – կոծած են նաեւ Մաֆրաքը որ չատ կարե – ւոր քառուղի մըն է նոյնիսկ ռազմագի – տական կէտ մը, զրուած ըլլալով որ Լի – բանանէն : Սուրիայէն, Ցորդանանէն Պաղտատ տանող ճամբան չատ զործուն – եայ է :

Միւս կողմէ , Նասր ճառ մը եւս ար – տասանած է արաբ Ընկերվարական Մի – ութեան համագումարի փակման նիստին եւ չեչտած.— « Ինչ որ ալ ըլլայ դինը զոր պէտք է վճարենք վերստանալու հա – մար մեր հողերը եւ պահելու մեր արժա – նապատուութիւնը , պիտի ընենք: Երեք օր է յորդանանեան ճակատը, իսրայել – եան բարբարոս յարձակման մը զոհ է, քաղաքացիներ եւ զինուորներ սպան – նուած են իսրայէլեան ռումբերէն : Թէլ Ավիվի նպատակն է յորդանանցի ժողո – վուրդին եւ անոր թագաւորին անձնա : տուութիւնը ձեռք ձգել : Չեր անունով , ամբողջ հիացումս կը յայտնեմ յորդա – նանցի ժողովուրդին եւ Հիւսէյն թագա – ւորին իրենց օրինակելի քաջութեան հա – մար եւ կրնամ վստահեցնել Իսրայէլը որ ամբողջ արաբ աղդին մէջ, մէկ հոգի չի կրնար զտնել որ անձնատուր ըլլայ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՍԻ ԺԷ ԹԷՆ եւ ՈՒՆԻՖԸ (Աչխատանքի Դաշնակցութիւն–համայ – նավար եւ Ֆրանսայի ուսանողներու Ազգ. Միութիւն) հանդիպում մը ունեցած են: Համաձայնաւար ակնհիքան միշտ վերապահ է սակայն Ուսանողական Միութեան դէմ եւ կը մերժէ զործակցիլ կամ միասնաբար չարժումի մը զլուխն անցնիլ :

բարութիւն մը ուղղել խորհրդային քա – ղաքացիներուն, որպէսզի հանդիստ նըս – տին իրենց տեղերը : Այս որոչումը յատ – կապէս նշանակ ունի խորհրդային ընկե – րութեան երկու անկարզապահ հատուած – ները : Առաջին հերթին երիտասարդու – թիւնը : Խորհ. Միութիւնը ազդազրական լայն ծաւալումի մը մէջ է : Խորհրդային քաղաքացիներու կէսը, այսօր, 26 տարե – կանէն վար է :

Խորհ. Միութիւնը եւս, «սպառումի » հասարակ ընկերութեան մը նման , ունի իր ուսանողութեան թնճուկը : Կուսակ – ցութեան պատասխանատուները թող չ – ընենց ուզածին չափ ըսեն , թէ խորհրդա – յին վարչակարգին ներքեւ զոյութիւն չունի սերունդներու պայքար արդարեւ, այդ երիտասարդութիւնը օր մը կընայ այնքան չախուռն ըլլալ, որքան եղաւ Ֆը – րանսայինը : Բաժանումը, հայրերու եւ որդիներու միջեւ, խոր է : Երիտասարդը հարց կուտայ իր հօրը, թէ ի՞նչ դիրք բռնեց Սթալինի օրով, ինչո՞ւ համար չպայքարեցաւ բռնատիրութեան եւ ճըն – չումին դէմ :

Ըմբռնելով , թէ չատ յառաջ զացած են Սթալինը քննադատելու եւ այս վերջինին ոճիրները մատնացոյց ընելու զործին մէջ, կրեմլինի զեկավարները չէջադարձ կատարեցին : Սթալին այլեւս չի քննա – դատուիր . մամուլ, ձայն – պատկերաս – փիւռ կը մատնանչեն բռնատէրին զրական զործերը :

Սակայն երիտասարդ խորհրդայիննե – րը, ապազային վրայ խուժող հատու սուրեր, ուրիշ պատճառներ ալ ունին դժ – դոհելու եւ բաղձալու աւելի լաւ ընկերու – թեան մը հաստատումը : Անզործութիւնը ծայր տուած է երիտասարդութեան չար – քերէն ներս Խորհ. Միութեան մէջ : Իրենց տրամադրութեան ներքեւ զրուած զործե – րը անբաւարար են : Այսքան մեծ համե – մատութեան հասած տաղնապի մը պա – րադային է, որ պետութիւն մը երեան կը հանէ իր անկարողութիւնը :

Արդելակելու համար բողոքարկուներու յորձանքը, եւ միւս կողմէ անկարող ըլ – լալով լուծելու արդի կեանքին հարցերը, կրեմլին դատ միայն մէկ միջոց — Մ. Վ. Տ.էն եւ մէկ վարդապետութիւն— ճըն – չումը : Երիտասարդութեան քննադա – տութիւնները ու մատնոդութեան ճիչերը նկատելով՝ «Արեւմուտքի ապականող աղ – դեցութեան » արդիւնք :

Ուրիշ վտանգ մը եւս պատճառ դարձաւ Մ. Վ. Տ.էի յարութեան. այդ վտանգը Ուկրայինայ մէջ խմորուող ազգայնական տրամադրութիւնն է : Ներշնչուելով Փրա – կայէն եւ, մասնաւորապէս, Չեխերու ու Սլովաքներու ներդաշնակ զործակցութե – նէն՝ իրբեւ իրաւահաւասար ազգեր դաշ – նակցային պետութեան մը մէջ, բազմա – թիւ Ուկրայնացիներ հարց տուին.— «Ին – չո՞ւ միշտ Մոսկուան է, որ իր կամքը լը – սելի կը զարձնէ մեզ մօտ : Մենք ամէնէն հարուստն ենք. ինչո՞ւ համար Սլովաք – ներու նման համահաւասար իրաւունքներ պիտի չունենանք » :

Այս ձգտումը երեան եկաւ կարգ մը յօդուածներու եւ ձայնասփիւռի հաղոր – դումներու մէջ : Մոսկուա, անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ : Գաղափարական հարցերու պատասխանատուն , Ուկրայ – նիոյ մէջ ,Սքապա, պաշտօնազրկուեցաւ. լայն չափերու մաքրագործում մը տեղի ունեցաւ : Սակայն չարժումը ծաւալե – ցաւ, եւ Ուկրայնիոյ համայնավար կու – սակցութեան առաջին քարտուղարը՝ Չե – լեսթ, առաջիններէն եղաւ որ պաչտպա – նեց եւ ղրկեց Չեխոսլավաքիոյ չարձա – կումը, որպէսզի քանդուի «վարակումի բոյնը» եւ այս ձեւով՝ ուկրայնական ազ – դայնականութիւնը :

Մ. Վ. Տ.է դերն է, ուրեմն , հսկել «ներքին անդորրութեան »:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Հայ մարզական կեանքին մէջ տեղ յատկացնել Սիրունիի, կը նշանակէ խլել դինքը պահ մը իր մաքի կալուածէն դուրս եւ զետեղել տարբեր աշխարհի մը մէջ, ուր ուզած է միշտ չուքի մէջ մնալ, հա – կառակ հայ մարմնակրթական չարժման իր բերած գնահատելի նպաստին, զոր նկատած է տեսակ մը զարտուղութիւն իր իսկական կոչումին :

Բայց երբ մեծարանքի տուրք մը կը մատուցուի, հայ մարզական չարժման վաւերական ծառայութիւն մատուցանող – ներուն, կամայ ակամայ, կարելի չէ զանց առնել դինքը :

Դժուար է սակայն, հարազատի մը համար գրի առնել ապաւորութիւններ՝ ո – րոնք կը պարտադրեն նուաղազոյնին վե – րածել իր դերը՝ համեստութեան սահ – մաններուն մէջ մնալու համար :

Եթէ Սիրունին մարզիկ մը չէ եղած, ինչպէս պիտի ըլլային իր երկու կրտսեր – ները, բայց եւ այնպէս պէտք է ընդու – նիլ որ ան եղած է առաջին հայ մտաւո – րականներէն ու հրապարակագիրներէն, ո – րոնք ըմբռնած են մաքին հետ մարմնին ալ մշակման հաւասար կարեւորութիւնը :

Այդ համոզման արդիւնք է այն յարա – տեւ դործակցութիւնն ու աջակցութիւնը զոր բերած է ան մարզական որեւէ հանրո – գուտ գործի կամ վեմ նպաստակի հա – մար, երբեմն անձամբ մասնակցելով, բայց աւելի յաճախ գօրավիգ կանգնելով անոր, մամուլի էջերէն :

Բայց այս երեւոյթը իր պատճառը ու – նի : Որքան ալ էսաեանի ու կեդրոնակա – նի գրասեղաններէն արդէն գրականու – թեան հակում ու ճաշակ ցոյց կուտայ ան, այնուամենայնիւ, իր ուսանողական չրջանին, Վահան Չերազներու նման մար – զական չարժման անդուդական ասպետնե – րուն թողած ազդեցութիւնն ու հմայքը ե – ղած է այնքան խոր ու գօրաւոր, որ Սի – րունին չէ կրցած խուսափիլ ու ի վերջոյ կրցած է գրականութիւնը մարզանքին ու ֆութպոլին հետ հաշտեցնել : Ինք ալ ու – րեմն խառնուած է կեդրոնականցիներու առաջին ֆութպոլի խումբին, առանց սա – կայն, իր ձախասեր խաղարկութեամբ, կարենալ ակներեւ չնորհ մը ցուցաբերե – լու : Ու նոյնիսկ իր անճարակութեան հետեւանքով խումբին դուրս ձգուած է :

Հակառակ այդ իրողութեան, ինք խումբը չէ լքած, չարունակելով հետե – ւիլ անոր կիրակնօրեայ բացօթեայ վար – ժութիւններուն : Իր այս յարատեւ հե – տաքրքրութիւնը պահած է մինչեւ իր բանտարկութիւնը՝ համխեան ռէժիմի օրով, երբ հազիւ 17 տարեկան կար : Այդ բանտարկութիւնը սակայն վեց ամսուան ընդհատում մը միայն պատճառեց, մին – չեւ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչա – կումը :

Անկէ վերջ, կրկին մարզական չարժ – ման հրապոյրը արթնցաւ իր մէջ, բայց այս անդամ իր դրիչն է որ ի սպաս դրաւ անոր վերելքին :

Հայ մարմնակրթանքին իր օդտակար ծառայութիւններէն մին եղած է, 1911ին, « Մարմնամարզ » թերթին հրատարակու – թեան թելադրելը եւ անոր իրականացման համար Շաւարշ Քրիսեանը խանդավառե – լէն ու քաջալերելը : Այս վերջինը կը վա – րանէր ու իր ուժերուն չէր վստահեր, խմբագրելու անվարժ ըլլալուն հետեւան – քով : Բայց Սիրունին կարելին ըրած է սկզբնական ամիսներուն օգնելու համար իրեն, մինչ սառնձնելով խմբագրական աշ – խատանքները առաջին եօթը թիւերուն, մինչեւ որ Քրիսեան լաւ մը վարժուած է թերթը առանձին վարելու :

Հայկական Ողիմպիական խաղերու յղացումն ալ Շաւարշի հետ եղած հան – դիպման մը միջոցին ծնունդ առած է, ու ինք այդ միջոցին « Ազատամարտ»ի իրը պատասխանատու անօրէն ու խմբագիր, մամուլի միջոցաւ չանացած է անոր իրա – կանացման զօրավիգ կանգնիլ : Հայ մա – մուլին մէջ, մարզական գրականութիւնը այդ օրերէն կը սկսի ու Սիրունին, « Ա – զատամարտ»ի էջերէն չէ դադրած իր նը – պաստը բերելու հայ մարմնակրթական չարժման վերածնունդին յաջողութեան :

Պատերազմի չրջանին մօտ չորս տարի – ներու թաքստոցի իր խուցին մէջ, չէ դադրած ուրիչ չատ մը ապագայ ծրա – գրիներու կարդին, մտահոդուիլ նաեւ հայ մարզական չարժման վերակազմութեամբ ու այդ նպատակով, դեռ Զինադադարը չկնքուած, չիման մէջ է մտած Յակոբ – եանի հետ այս վերջինին բնակարանին մէջ, միասին ուսումնասիրելու համար, հիմը դրուելիք Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագիր – կանոնադիրին, զոր պատրաստած էր ինք, թաքստոցին մէջ խակ, եւ զոր առաջին հիմնադիր ժողովը, փոքր սրբագրու – թիւններով, պիտի որդեգրէր նոյնու – թեամբ :

Բայց երբ վեցերու այդ հիմնադիր մարմինը, կազմակերպական նախնական ձեւակերպութիւնները լրացնելէ ետք, կը ձեռնարկէր ընդլայնուած կեդր. վար – չութիւն մը ստեղծելու, Սիրունին չէ ու – զած մաս կազմել անոր, ծանրաբեռնը – ւած՝ այլապէս պատասխանատու հանրա – յին աշխատանքներով, խոստանալով դուրսէն մամուլով ու այլ միջոցներով միշտ իրենց կողքին կանգնիլ :

Այսպէս է որ, երբ Զինադադարին, Գիւմրիի

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Գիւմրին, որ հնուց անտի ծանօթ է իբ – րեւ արհեստաւորներու եւ չինարարներու քաղաք, հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ մտած է իբրեւ դիրքի տպագրու – թեան, երգի եւ երաժշտութեան, բանաս – տեղծներու եւ արուեստագէտներու օր – րան :

Մշակութային կեանքը Գիւմրիի մէջ նկատելի աշխուժութիւն մը արձնագրեց յատկապէս անցեալ դարու երկրորդ յիս – նամեակին : Իրենց բեղնաւոր դործու – նէութիւնը սկսան Տալեանները՝ Զաք – լին (Մկրտիչ Տալեան), Շերամը (Գրի – գոր Տալեան) : Ցետագային արդէն անոնց արժանի ժառանգորդը հանդիսացաւ Շա – րա Տալեան՝ ժողովրդական եւ աչուղա – կան երգերու հմուտ մեկնաբանը : Հոն ծնած եւ իրենց դործունէութիւնը սկսած են ծանօթ երգահաններ Արմէն եւ Նիկո – դայոս Տիգրանեաննները, Աւետիք Իսա – հակեանը, բանաստեղծուհի Շուշանիկ Կուրղինեանը, մեր օրերու տաղանդաւոր քնարերգու Յովհաննէս Շիրազը, տաղան – դաւոր դերասան Յովհաննէս Զարիֆեա – նը, ականաւոր քանդակագործ Դ. Մեր – կուրովը, արուեստագէտ Գարեգին Լէ – ւոնեանը, հռչակաւոր երգչուհի Զարուհի Դոլուխանեանը եւ ուրիշներ : Ա. Տիգ – րանեանի «Անուշ» օփերայի առաջին բե – մադրութիւնը նրականացուած է Ալեք – սանդրապոլի մէջ, 1912ին : Սարոյի դե – րերը կատարած է տակաւին երիտա – սարդ Շարա Տալեանը : Հայկական երգն ու երաժշտութիւնը ժողովրդականացնե – լու գործին մէջ դեռ խաղացած է Հայկ Բարայեանը՝ Զարուհի Դոլուխանեանի մեծ հայրը :

Մշակութային կեանքի կարեւոր բնա – դաւառներէն է դիրքի տպագրութիւնը : Ալեքսանդրապոլի մէջ առաջին տպարա – նը հիմնուած է 1876ին՝ Գէորգ Սանոյեա – նի նախաձեռնութեամբ : Ցետագային կը հիմնուին Աբրահամ Մալխասեանի, Յովհ. Ալինեանի, Յակոբ Ղասապեանի տպա – րանները . հրատարակուած են ընկերա – յին, հրապարակախօսական, պատմա – դիտական, դրականագիտական բազմա – թիւ դիրքեր, ինչպէս նաեւ աչուղական երգերու, բանաստեղծութիւններու հա – ւաքածոներ, թատերգութիւնները : 1892 – ին լոյս տեսած են աչուղ Զամալիի քնա – րական երգերը, իսկ 1902ին՝ Շերամի ա – ռաջին հաւաքածոն, որուն յաջորդած են «Սէր եւ կռիւ» (1907), «Անդուր պարտէզ» (1913), «Անդուսպ արշալ» (1915), հա – ւաքածոները : 1897ին տպագրուած է Ա. Խահակեանի «Երգեր ու վէրքեր» խոր – դրով անդրանիկ հաւաքածոն : Պատմա – դիտական, բանասիրական եւ դրականա – դիտական ուսումնասիրութիւններէն յի – շատակութեան արժանի են Թ. Թորա – մանեանի Հոռոմոսի վանքի մասին աշխա – տասիրութիւնը, Ստեղծելով անդրադարձի նկատելի մը ի վնաս Քրիստոնեայ փոք – րամասնութեանց, Սիրունին արդէն ար – տասահման կը դանուէր, ուրկէ անցաւ Ռումանիա : Հոն հիմը դրաւեցաւ տարա – դիր Հ. Մ. Ը. Մ.ին, բազմաթիւ մաս – նաճիւղերով, որոնց Շրջանային վարչու – թեան առենապետութիւնը վարեց 15 տա – րի չարունակ :

Մշակութային մարզին մէջ իր կատա – րած անխոնջ աշխատանքներուն եւ հայ եւ ռումէն մերձեցման չուրջ իր թափած ար – դիւնաւոր ճիդերու կողքին՝ եւ իր երկու հրատարակութիւններէն զատ —երկօրեայ « Արագ » հայերէն եւ ամսագիր «Անի» ռումաներէն — քանի մը տարի հրատա – րակեց նաեւ «Արի»ն իբր պաշտօնաթերթ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ չրջանին :

Անկէ անդին, ծանօթ է իր ճակատա – գիրը որուն ենթարկուեցաւ անձի պաշ – տամունքի չարաչուք տարիներուն :

Ներկայիս, հակառակ իր յառաջացած տարիքին կը չարունակէ միշտ ծառայել ու իր նպատակը բերել հայ դրականութեան եւ մտաւորականութեան :

Հայ մարզական կեանքի անունով, ե – րախտիքի բաժին մըն ալ հանենք ուրմէն

Ց. Ճ. Սիրունիի :

ԳՐ. ՃՈՂՈՂԵԱՆ

(5 – Շար.)

ԱՆՆԱՄԱՏՈՒՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամերիկահայ գաղութներու մէջ ամէն տարի Յունուարի 28ին կը տօնուի Հայկական Հանրապետութեան հիմնադրութեան առթիւ : Ամերիկահայ գաղութներու մէջ ամէն տարի Յունուարի 28ին կը տօնուի Հայկական Հանրապետութեան հիմնադրութեան առթիւ :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Գրի դիւտի դարադարձի ոճնահանդէս – ները եթէ տեղի ունեցան յորդաղեղ դինո – վութեան եւ զառանցադին խանդավառու – թեան մէջ, պատճառը Կոմիտասի երդերն էին ապահովաբար : Ու Կոմիտասի եր – դերն էին, որ Վարուժանի բանաստեղ – ծութեան տուին նոր չունչ եւ բուրումնա – ւէտ ջերմութիւն մը : Կոմիտասի երդերն էին, որ մեր արձակին մէջ դրին ազուոր կշռոյթ մը (*), — նկատո՞ծ եք, արդի մեր արձակը երգեցիկ է քիչ մը : Այս ա – մէնէն վեր, տարածութիւնը չքացաւ, սահմանները անհետացան, եւ հայ բազ – մութիւնները մօտեցան իրարու, կարծես հաւաքուեցան, ամփոփուեցան, սեղմուե – ցան, դրկուեցան : Արդարեւ հայ քաղքե – նին եւ հայ գիւղացին երբեք այնքան սե – րած չէին իրար, երբեք Պոլսեցին ու միջ – նաչխարհի չինականը այնքան մօտեցած չէին իրարու, որքան Կոմիտասի օրով : Եւ յանկարծ Թուրքը զարմանքով տեսաւ, որ Չարդերէն քամուած եւ աւերակներէն վախած այս ժողովուրդը ոտքի կը կանգ – նի կազմակերպուած ազգի մը պէս :

Այո՛, ազգ էինք դարձեր հրաչքով :

Կոմիտասի ստեղծագործութեան մէջ տունի իւնչ ջերմութիւն էր, տոհմիկ իւնչ տարր էր, որ կատարեց այդ հրաչքը :

Ահա սիւնահիներուս սահմանին հասած, պարտադրուած կը դդամ դրելու երբորդ յօդուած մըն ալ՝ պարզելու համար այդ բնատոհմիկ տարրը կամ հայրենի չաղա – խը, — բանաձեւելու համար Կոմիտասի արուեստին վիլիսուիայութիւնը :

Գ.

Մինչեւ այժմ զբաղեցանք Կոմիտասի աչխատանքին արտաքինով (ազգային մը – տահոգութիւն) :

Հիմա դիտենք ներքին երեսը, — բո – վանդակութիւնը (մարզկային մտահոգու – թիւն) :

Կոմիտաս կը հարցնէ ինքզինքին, կը հարցնէ պատմութեան, կը հարցնէ մի – ջավայրին.

— Ի՞նչ է Հայը, իրրեւ մարդ :

Որոշ է իր պատասխանը : Երկու վար – դապետութիւններ պատասխաններ են, այդ հարցումին, դանազան բացատրութիւննե – րով, զոր կրնանք վերածել երկու տա – րբալի.

1. — Մարդը = Մարմին + Հոգի :
2. — Մարդը = Աչխարհաքրական

նիւթ :

Կոմիտաս կ'իւրացնէ երկրորդ պատաս – խանը :

Առաջին տեսիւ զարմանք կը պատճա – ռէ, որ ինք, էութեամբ մխիթար, նախա – սիրութիւն ցոյց կուտայ նիւթապաշտ վարդապետութեան բացատրութեան : Սա – կայն կը փարատի այդ զարմանքը, երբ կը փորձենք մեկնել այդ երկու հակադիր տարազները : Ողեպաշտ դպրոցին ներկա – յացուցիչներէն մին, Ռուսոյի Շեթայնէը, կը պնդէ թէ մարմինը ձեւն է հոգիին, եւ պատկերազարդելու համար իր տեսու – թիւնը երաժշտական օրինակով մը՝ կ'ա – ւելցնէ թէ տիեզերական չունչն է որ մարդկային մարմինը կը վերածէ դանա – զան նուագարաններու, — սրինդ, քնար, եղջերափող, դափ, տիկ (քորնըմիւզ), — ճիշդ ինչպէս երբ, ըստ եղիպտական ա – ւանդութեան, արեւին ճառագայթները կ'իյնային Մեմնոնի հսկայ արձանին վը – րայ, արձանը կը փոխակերպուէր նուա – դարանի՝ միջոցը լեցնելով հրաչալի երա – ժըչտութեամբ մը :

Ի՞նչ է տարբերութիւնը, երբ Կոմիտաս, դիտմամբ չփոթութիւն առեղծելով մարդ – կային եւ աչխարհաքրական երկու տար – բերու միջեւ, Հայը կը վերածէ նուագա – րանի մը, որուն ձայները փոխ առնուած են ծանօթ լեռներէ, առուակներէ, ան – տառներէ : Ըստ Կոմիտասի, Մեմնոնի քըր – մական արձանն է Հայը, որ յանկարծ նը – ւաղարանի մը կը փոխակերպուի՝ երբ իր մէջէն կ'անցնին բնաչխարհի հովերը : Այս ձեւով՝ աչխարհաքրական երաժշտու – թիւն մըն է այն զոր կուտայ Կոմիտաս : Կամ՝ բնապաշտական արուեստ մը :

Աբեմատուքի մէջ, իմացական փորձա – կութիւններու ճամբով է որ ապաւորա – պաշտութիւնը կուտայ արուեստը դնել բնութեան հետ հաղորդակցութեան մէջ :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(5 – Շար.)

(*) Շատ հետաքրքրական պիտի ըլլայ ուսումնասիրել մեր արդի բերդողական լեզուին կշռոյթի օրէնքները, ճիշդ ինչ – պէս Փ. Սերվիէն կը փորձէ ֆրանսերէնի վրայ : Նման աչխատութեան մը իրրեւ ա – ռաջնորդ կը յիշատակեմ.

P. Servien : Les rythmes comme introduction physique à l'esthétique.

P. Servien : Essai sur les rythmes toniques du français.

P. Servien : Lyrisme et structure sonores.

Jean Royère : Le musicisme.

Ռոմպարիէօ եւս ունի երկու արժէքաւոր գործեր այս ուղղութեամբ :

ՈՐՊԷՍԶԻ ՅԱՐԱՏԵԻԵՆ...

Մեր պատմական յուշարձանները վերջ–նական կործանումէ փրկելու համար գիժաւոր եւ յամառ պայքար մը տեղի կ'ունենայ: Այդ պայքարին կը մասնակ–ցին ճարտարապետները, հնագէտները, հը–մուտ քարագործ վարպետներ եւ այլ մաս–նագէտներ... Բոլորն ալ պէտք է ունե–նան մէկ հիմնական արժանիք մը իրենց մասնագիտութեան կողքին — սիրեն եւ

աւերէն լեզուով լոյս ընծայուած «Քա–ղաքական այբբենարան»ը եւ «Ընկերվա–րականների ծրագրի քննադատութիւն»ը (1919), Գ. Լեւոնեանի «Հայ աշուղները» (1892) եւ «Հայոց պարբերական մամու–լը» (1895), Լ. Մանուէլեանի ռուսահայ դպրականութեան պատմութեան սրբագներ–ու Ա. Տէրտէրեանի «Միքայէլ Նալբանդ–եան» գիրքը (1910):

Լոյս տեսած առաջին հայերէն լրագիր–ը «Ախտրեան» թերթն էր (1907 – 1914), որուն խմբագիրը – հրատարակիչն էր կա–րապետ Ափինեանը: Թերթին կ'աշխա–տակցին Թ. Թորամանեան, Ատրպետ, Լ. Մանուէլեան, Ա. Տիգրանեան եւ ուրիշ–ներ:

Ալեքսանդրապոլի մաշկութային հնա–դոյն օճախը, սակայն, Թաւրմնն է, ո–րուն գոյութեան հարիւրամեակը յիշա–տակուեցաւ 1965ին:

1865 Մայիս 23ին, քաղաքի ակումբին մէջ նորաստեղծ Թաւրմնը առաւ իր ան–գրանիկ ներկայացումը՝ Յակոբ Կարին–եանի «Շուշանիկ» պատմական ողբեր–գութիւնը: Այդ գործը նախաձեռնեց ըս–պաս Ալ. Մելիք – Հայկազեանց, որուն մասին իր յուշերուն մէջ ջերմ տողեր գը–րած է Գէորգ Զմշկեանը:

Գոյութեան առաջին տարիներուն, Թաւրմնի խաղացանկը հիմնականին մէջ կազմուած էր պատմական գործերէ: Ա–սիկա ունէր իր պատճառը: Թրքական եւ պարսկական լուծը Թօթափած, իսկ այ–նուհետեւ ռուսական գաղան տիրապե–տութիւնը ճաշակած ժողովուրդին ան–հրաժեշտ էին ազատասիրութիւն եւ հայ–րենասիրութիւն յառաջացնող Թատերգու–թիւններ: Թատերական արուեստը նոր մակարդակի հասցուցին ականաւոր դե–րասաններ Պետրոս Ադամեանը, Սիրանոյ–ը, Յովհաննէս Աբէլեանը, Գէորգ Զմշկ–եանը, Ամիրան Մանդինեանը, Զապէլը, Արամ Վրոյրը, Գրիգոր Աւետեանը եւ ու–րիշներ: Սակայն, հայ Թատրոնի վեթե–րաններու չարքին մէջ կայ անուն մը, ո–րուն յատկապէս մեծ բան պարտական են քաղաքին Թատրոնն ու հանդիսատեսը: Այդ անձը Արմէն Արմենեանն էր, որ մին–չեւ իր կեանքի վերջը նուիրուեցաւ ծառա–յեց Թատերասէրին:

Պատին վրայ, Հանրապետութեան ժա–մանակի Ցրանասյի աշխարհագրական հին քարտէս մը կար կախուած, ոտի – կանութեան դրծակալի մը հոտոտելիքը դրդռելու բաւող նշան մըն է:

Ալէկոի բարեկամներուն մեծագոյն մասը ուսանողներէ կը բաղկանար, եւ քանի մը բանուորներու հետ մտերմական յարաբերութիւն ունէր:

Գլխաւորները, որոնք քիչ մը պատմու–թեան կը վերաբերին, Անժոլրա, Քոմպը–ֆէը, Ժան Փրուվէր, Ֆէօյի, Քուրֆեյ – րաք, Պահորէլ, Լեկլը, Ժոլի եւ Կրանթէր կ'անուանուէին:

դնահատեն նախնեաց նշխարները, հայրե–նասիրական պարտք համարին այդ նըշ–խարներուն պահպանութիւնը: Բարեբախ–տաբար այդպիսիներուն թիւը ժողովուր–դին բոլոր խաւերէն, աստիճանաբար, կը մեծնայ: Եւ, վստահ ենք, թէ օր ա–ւուր աւելի մեծ կարեւորութիւն պիտի ը–ստանան այս աշխատանքները:

Այժմ քանի մը խօսք կատարուած ու կատարուող աշխատանքներու մասին:

Հաղարծինի վանքին մէջ խիստ վնաս–ուած էր սեղանատան (որ այս խումբիկա–բեւորագոյն յուշարձանն է, եւ միջնա–դարեան Հայաստանի աշխարհիկ ճար–տարապետութեան մէկ հազուագիւտ կո–թողը) կտուրը: Անձրեւը անողոք կերպով կը թափանցէր պատերուն մէջ, կը սպառ–նար քանդել աւելի քան 700 տարուն պատմական կոթող մը:

Անցեալ տարի, դիւղական շինարարու–թեան նախարարը՝ Գուրգէն Կանեցեան արտակարգ նիստ մը դումարել տուաւ Հաղարծանի վանքին մէջ: Մասնակցող–ները՝ Իջեւանի, Կիրովականի եւ Դիլիջա–նի շինարարները, իրենց սրբազան պար–տականութիւնը համարեցին անյապաղ ձեռնարկել կտուրի վերանորոգման աշ–խատանքներուն: Քանի մը ամիս ետք, անձրեւի չրջանէն առաջ, խոստումը իրա–գործուած էր:

1965էն սկսեալ վերաշինութեան աշխա–տանքներ կը կատարուին Գնդեվանքի ժա–մատան եւ եկեղեցիին մէջ: Ժ. դարու աքանչելի յուշարձաններ են, որոնք թա–ռած են Արփայի դեղատեսիլ կիրճին վը–րայ: Կառուցողն է Սիւնեաց Սոփեայ տի–կինը, որ ինչպէս կը վկայէ Ստեփանոս Օրբելեան պատմագիրը, հպարտութեամբ ըսած է, թէ «Վայոց ձորը մատանի մըն էր առանց ակի, ես չինեցի զայն (նկատի ունի Գնդեվանքը) եւ դրի վրան»: Ու այդ ակը, որ, իրօք, կը զարդարէր Հա–յոց ձորի հերոսական բնապատկերը, դի–մաղրաւելով ամէն տեսակ արհաւիրքներ, խարխլած վիճակի մէջ իր հոգեւարքը կ'ապրէր, օգնութիւն կը հայցէր ...

Ու այդ օգնութիւնը հասաւ: Սակայն ի՜նչ մեծ դժուարութիւններու դնով:

Անհրաժեշտ էր ժամանակաւոր կա–մուրջ մը հաստատել Արփայի վրայ, լե–ռան լանջին չինել դէպի յուշարձանը տա–նող ճամբայ մը, որպէսզի բեռնատար կառքերը կարողանան չինանիւթը մօտե–ցընել վայրին: Ու այս բոլորը լոկ իրրեւ նախապատրաստական աշխատանք: Մեծ չանք ի գործ դրին այս գործին մէջ ճար–տարապետ Ց. Թամանեան, Ա. Ցարու–թիւնեան: Ապա Գնդեվանք եկան հմուտ վարպետները Ս. Կիրակոսեանը եւ Ս. Զե–լէպեանը, որպէսզի, ամիսներ չարունակ կարուած տուն ու տեղէ, զուրկ կեանքի բնականոն պայմաններէն, այս լեռներուն մէջ տաչեն եւ կոփեն երկաթագործ, ա–ւերակներու մէջէն իր դեղեցկութիւնը գոյց տայ յուշարձանը ... Վերջապէս լը–րիւ վերջացաւ ժամատան կտուրին վերա–չինութիւնը, սալարկուեցան կտուրին լանջերը:

— Մինչեւ տարեվերջ կ'ատարտի նաեւ եկեղեցիին գմբէթին վերաշինութիւնը, — կը վստահեցնեն ճարտ. Շ. Մակեանն ու վարպետները:

Ընկերութեան պատուէրով անցած տա–րի սկսան վերաշինութեան աշխատանք–ները վայոց ձորի մէկ ուրիշ վայրին՝ Այրենիի մէջ. հոս, Արփա գետի ձախա–փընեայ բարձունքին վրայ, բարձրաբերձ ժայռերու ստորոտին կանգնած է Ժ.դ. ա–ռաջին կէսին կառուցուած դողարիկ եկե–ղեցի մը՝ ներսէն եւ դուրսէն հարուստ հոյակապ բարձրաքանդակներով, որ մին–չեւ դարու նշանաւոր վարպետ Մոմիկի գործն է: Եկեղեցիին գմբէթը խոնարհած է, կտուրին սալաքարերը քայքայուած, արեւմտեան պատը ստացած է վտանգա–ւոր ճեղք մը ...

Վերաշինութեան աշխատանքները սկը–սան անցեալ տարի եւ պիտի չարունակ–ուին:

Մեր ընկերութեան նպատակն է հիմնո–վին վերաշինել նաեւ Ամբերդի եկեղեցին, որ կառուցուած է իշխանվահրամ Պահլա–ւունիի կողմէ 1026ին: Կիսաւեր է այս հո–յակապ եկեղեցին, լաւագոյններէն մէկը Բագրատունեաց չրջանի յուշարձաննե–րէն: Աւելի դէշ վիճակի մէջ է իշխանա–կան դղեակը, որ թառած է ամրոցին բարձրադիր մասին մէջ, կարծես տիրու–թեամբ տպաւորելով իր վերջնական փլու–զումին:

Երեք տարի առաջ սկսան նախապատ–ձերը: Պայքարը Ամբերդի յուշարձան–ները փրկելու համար կը չարունակուի եւ, կը յուսանք, յաղթանակով կը պսակ–ուի: Մինչ այդ՝ պատմական դիտութիւն–ներու թեկնածու Ս. Յարութիւնեանի ան–միջական ղեկավարութեան ներքեւ կը կա–տարուին պեղումներ, կը դասաւորուին եկեղեցիին պատկանող թափած քարերը, անոնց վրայէն եւ պատերէն կը մաքրուին անցելոններու արձանագրած այլանդակ մակագրութիւնները:

Յուշարձանները վերանորոգելու դոր–ծին համար անհրաժեշտ են մասնագէտ–ներ: Այս տապարէզին համար պահանջ կայ փորձառու ուժերու, որովհետեւ լին–կած ամէն մէկ քար պէտք է դետեղուի հոն, ուր դտնուած է դարեր չարունակ: Դժբախտաբար, Հայաստանի մէջ, ուր վերջին տարիներու ընթացքին յարաճուն թափով կը ծաւալին աշխատանքները պատմական յուշարձաններու վերաշինու–թեան ուղղութեամբ, դոյութիւն չունին յատուկ դպրոցներ՝ համապատասխան մասնագէտներ պատրաստելու համար: Այդ մասին որոշումներ, եւ–դած են առաջարկներ, բայց գործը երե–սի վրայ ձգուած է:

Անհրաժեշտ է չարժիլ, որպէսզի պահ–պանենք հայ ժողովուրդին ճարտարապե–տական հարուստ ժառանգութեան անոր–ման գոհարները:

ՓՐՈՖ. Վ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ժամանակէ մը ի վեր, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին մասին լու–բեր չենք առած:

Կանգ առինք ախոյենական երրորդ մըր–ցումին վրայ ուր Ռէա – Սթարլ դէմ հա–ւասար մնացինք 0–0ով:

Ասկէ ետք, մեր դաշտին վրայ, չարա–չար պարտութիւն մը պիտի կրէինք Շամ–փաներլի կողմէ 1–4ով:

Եւ տեսակէցներ անփոփոխ ... եւ լար–ուած կիրքեր: Ու դացինք Մարսէյլ, Հ. Մ. Ը.Մ.Ի յինամեականին մեր մասնակ–ցութիւնն ու յարգանքը բերելու:

Վերադարձին, յաջակնութիւնները չը–քացան, յամառութիւնը տեղի տուաւ հասկացողութեան, տաղնապը հեռացաւ:

Ախոյենական հինգերորդ մրցումին մեր մտահոգութիւնները փարատեցան երբ Մոնթբէլիէի խումբին վրայ մեծ յաղ–թանակ մը տարինք 2–4 արդիւնքով 24 Նոյեմբերին:

Անցած Կիրակի ալ Դեկտեմբեր մեկին Վիթրիի դէմ աւելի համոզիչ ձեւով յաղ–թող եղանք 2–4ով:

Պարզ սթափումի արդիւնքներ չեն այլ հիմնաւորուած՝ խումբի մը վաւերական խաղացողներու կազմին վրայ: Այդ ինչ–նուն ցանկութիւնն ալ այդ էր:

Այս Կիրակի, մեր դաշտին վրայ Նո–ժանի դէմ յոյսով ենք լաւագոյն արդիւնք մը նորէն ձեռք ձգել:

Զ. Մ.

ՊՈԻՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՁՇԴՈՒԻՄ

Դատարանին մէջ, կին մը հազիւ դուրս եկած է իր վկայութիւնը տալէն ետք, երբ վերստին կը մտնէ հոն ու կ'ըսէ դատա–ւորին.

— Պզտիկ ճչդում մը կ'ուզէի ընել, տէր դատաւոր: Այնքան յուզուած էի վկայու–թեանս ատեն, որ Պարոն նախագահը երբ տարիքս հարցուց, չուարեցայ եւ կուրծ–քիս չափը ըսի:

×

ԻՆՉ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ...

Պարոնը կ'ըսէ իր բարեկամին.

— Ահա այժմ առաջին անգամ մեծ–հայր եղար, կը շնորհաւորեմ: Ի՞նչ տը–պաւորութիւն կրեցիր երբ առաջին թոռդ աշխարհ եկաւ:

— Այն տպաւորութիւնը թէ՝ ամուսնա–ցած եմ մեծ մայրիկի մը հետ:

«ՇԱՒԱՂ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (357)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ա յս երիտասարդները այնպիսի սերտ բարեկամութեամբ մը կապուած էին, որ տեսակ մը ընտանիք կը կազմէին:

Լեկլէնէ գատ ամէնքն ալ հարուստներ էին:

Այս խումբը նշանաւոր էր: Հիմա ան–յայտ եղաւ այն անհերեւոյթ անդունդնե–րուն մէջ, որոնք մեր եռեւն են:

Այս տողին այն կէտին հասանք, ուր թերեւս անօգուտ չէ այս երիտասարդնե–րու մասին տեղեկութիւն մը տալ՝ ախուր դէպքի մը մէջ անոնց խորասուզուիլը տեսնուելէն առաջ:

Միածին եւ հարուստ երիտասարդ մըն էր Անժոլրան, որուն անունը ամէնէն ա–ռաջ գրինք. եաքէն պիտի հասկցուի թէ ինչո՛ւ նախադասեցինք անոր անունը:

Անժոլրա սոսկալի ըլլալու չափ կարող, սիրուն երիտասարդ մըն էր, հրեշտակի պէս դեղանձն: Անթիմոիւս մըն էր եւ ա–նոր պէս խստաբարոյ:

Ով որ անոր նայուածքին խոհուն յո–լումը տեսնէր, պիտի կարծէր թէ նախորդ կեանքի մը մէջ արդէն յեղափոխութեան խորհուրդները սորված է ան:

Ականատեսի նման յեղափոխութեան ա–ւանդութիւն ունէր:

Գիտէր Մեծ Բանին բոլոր մանրամաս–նութիւնները: Քահանայապետի եւ մար–տիկի բնաւորութիւն ունէր: Տարօրինակ բան մըն է նորահաս երիտասարդի մը այսպիսի բնաւորութիւնը:

Ժամարար եւ մարտիկ էր. նախ եւ ա–ռաջ հանրապետութեան զինուոր, եւ ժա–մանակակից չարժումին վերեւ՝ տեսլա–կանին քահանան էր: Իրը խորունկ, ար–տեւանունքը քիչ մը կարմիր եւ ատոլին չրթունքը ատուար ու պիւրութեամբ ա–նարդող, ճակատը բարձր էր:

Ինչ որ է երկինքը ընդարձակ հորիզո–նի մը մէջ, նոյնն է, կարծես, ճակատը՝ դէմքի մը վրայ:

Այն քանի մը երիտասարդներու պէս, որոնք ներկայ դարու սկիզբները եւ ան–ցեալ դարուն վերջերը կ'ապրէին եւ ո–րոնք կանուխէն երեւելի հանդիսացած են՝ Անժոլրա նորատի աղջիկներու պէս ծա–րայեղ եւ առոյգ երիտասարդութիւն մը ունէր, թէեւ ժամանակ առ ժամանակ ժժդունութիւն մը կուգար իր վրայ:

Արդէն առնութեան տարիքը մտած, բայց պատանիի մը կը նմանէր տակաւին:

Քանեւերկու տարեկան էր, ծանրա–բարոյ, բայց տասնեւերկու տարեկանի նման, կարծես չէր դիտեր թէ երկրի վրայ կին անունով էակ կայ: Միայն մէկ կիրք ունէր, տրամաբանութիւնը, մէկ խոր–հուրդ միայն կուտար, — տապալել քա–րընդոտը:

Աւանթէն լերան վրայ կրաքոսը ու քոն–վանախնի մէջ ալ Սէն Ժիւսթը կրնար ըլլալ:

Հազիւ հազ կը տեսնէր վարդերը. չէր ճանչնար զարունը, եւ ոչ ալ թռչուններու դայլայլը կը լսէր. Եվատնէի մերկ վիզէն Արիսթոժիթոնի պէս ան ալ թերեւս պի–տի չկուզէր: Ծաղիկները՝ ինչպէս Հար–մոտիոսի, նոյնպէս եւ անոր համար՝ միայն սուրը պահելու կը ծառայէին:

Ուրախութեանց մէջ խիստ էր: Ուր հանրապետութիւն չկար, հոն Անժոլրա կը լռէր զգաստութեամբ:

Ազատութեան մարմարին սիրահարն էր ան: Իր խօսքը խիստ ներչնչուած եւ օրհ–նութեան մը սարսուռը ունէր:

Գիտէր յանկարծ թեւերը տարածել:

Վա՛յ այն կնոջ որ ինքնին պիտի յան–դգնէր պահ մը սիրել զայն:

*Եթէ Քամպրէի հրապարակին կամ Սէն Ժան տը Պովէի փողոցի կրիպէթներէն մէ–կը՝ դպրոցէ մը նոր ելլողի նման անոր դէմքը, մանկաւարիկ կերպարանքը, խար–տիշաղեղ երկայն յօնքերը, կապտագոյն աչքերը, հոդմայոյղ դիակը, վարդագոյն այտերը, նորածիլ շուրթերը, ընտիր ակ–ռաները տեսնէր եւ, հետեւաբար, եթէ այս արշալուսային հրապոյրին դրգռուե–լով իր դեղեցկութեամբ Անժոլրան փոր–ձութեան ենթարկել ուզէր, ան զարմանա–լի եւ խիստ նայուածքով մը յանկարծ պիտի ցուցնէր վիզը եւ պիտի սոսկեցնէր անոր չչփոթել Պոմարշէի իպատէր քերով–բէն եղեկիէլի ահարկու քերովբէին հետ:

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Մարտիրոս Մինասօղլու, Գեղամ Էրեաղը (Պոլիս), Աղաւնի Էրեաղը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գալուստ Սունկուրլաճան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Ջուլֆայեան (Պոլիս) եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Ջուլֆայեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ջուլֆայեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ջուլֆայեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գր. Թիւլպէնտճեան եւ զաւակները (Պոլիս), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քեռկինին եւ հօրեղբօր զաւկին

ՆՈՒԱՐԴ ՄԻՆԱՍՕՂԼՈՒԻ
(Ծնեալ Ջուլֆայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 3ին,

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ, (6 Դեկտեմբեր) առաւօտ ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Համահզ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ :

Այս տխուր առթիւ Պ. Մինասօղլու հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 200 Ֆրանք Աղքատախնամին, հարիւր Կապոյտ Խաչի կայանին, 50 Նարդունիի գործերուն Ֆոնտին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (8 Դեկտ.) մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, բազմավաստակ եւ երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ պատրիարքի մահուան յիշատակին : Կը պատարագէ Տէր Եղիշէ (Խաչակիր քահանայ) Փանոսեան :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին, 1915ի տեղահանութեան ընթացքին մահացած եւ կախաղան բարձրացած 53 նահատակներու հոգիներուն համար :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Վահան Էսմէրեան 180 Ֆրանք կը նուիրէ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան Ֆոնտին : Նոյն նպատակին Պ. Ս. Միսքճեան (Քալիֆորնիա) 100 Ֆր. :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր աշխատակիցներէն, մեր թղթակիցներէն եւ ազդ զրկողներէն կը խնդրենք.—

1) Գրել ընթեռնլի, թուղթի մէկ երեսին վրայ, լայն լուսանցքներով :

2) Կարմիր, կանանչ գոյնով մելան կամ պիք չգործածել :

3) Շնորհակալիքի, նուէրի եւ մահազդներու անունները, գումարները եւ կազմակերպութեանց անունները շատ յըստակ գրել :Նոյն նուէրը քանի մը անդամ կարելի չէ հրատարակել, ուրեմն շնորհակալիքներու ատեն ջերմապէս կը խնդրուի որ իւրաքանչիւր եկեղեցի կամ կազմակերպութիւն միայն ԻՐ ստացած գումարը յայտարարէ : Այս պայմանները չլրացնող ազդերու համար խմբագրութիւնս պատասխանատու չէ երբ վրիպակներ կամ թիւրիմացութիւններ ըլլան :

Շնորհակալութեամբ

Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Mécanicienne expérimentée pour robes.
Téléphoner : PRO. 68-24

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի (Դեկտ. 8), ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ) :

Այս առթիւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը անձնապէս պիտի յանձնէ Ալֆորվիլի պատուոյ քաղաքացիի վերմէյ մետալը Տիկին Էլլէն Բիւզանդի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ

Տօնական օրերու առթիւ Տօնիկեան հրատարակչատունն ու գրատունը լոյս ընծայած են հայրենական գրոշմով ու նկարագրով, գեղատիպ ու գեղարուսետական շնորհաւորական քարթերու ճոխ սեռի մը, բաղկացած 13 նկարներէ որոնք կը ներկայացնեն ի միջի այլոց Ս. Էջմիածինը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի Մայր Տաճարն ու նորակերտ Վեհարանը, Արարատ լեռը, Սասունցի Դաւիթի եւ Սայաթ Նովայի արձանները, խաղողաքաղը եւ հայրենական ու Երեւանեան բազմաթիւ այլ տեսարժան վայրեր :

Սոյն սեռին միանուագ գնողները պիտի վճարեն միայն չորս տոլար, արտասահմանեան բոլոր երկիրներուն համար: Առաքման ծախքը՝ օդանաւային թղթատարով՝ մեր վրայ : Ապառիկ ապսպրանքները նկատողութեան չեն առնուիր :

Ջերմապէս կը յանձնարարենք որ հայրենական գրոշմով ինքնատիպ գեղարուեստական այս քարթերով շնորհաւորական ձեր մաղթանքները ներկայացնէք ձեր հարազատներուն եւ բարեկամներուն :

Ստանալու համար դիմել Տօնիկեան Հրատարակչատան, հետեւեալ հասցէով.—

Imprimerie - Librairie
G. DONIGUIAN et FILS
887, Rue du Fleuve
Beyrouth — Liban

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՆԱԽԿԻՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի Կեդրոնականցի,

Պոլսոյ Կեդր. Սանուցի նախաձեռնութեամբ, որոշուած է Կեդրոնականցիներու Օր մը, որ ամէն տարուան Դեկտ. ամսոյն Բ. Կիրակիի, պիտի տօնուի թէ Պոլսոյ եւ թէ աշխարհիս չորս ծագերը գտնուող Կեդրոնականցիներու կողմէ : Այս տարուան համար, իբրեւ թուական ընդունուած է Դեկտ. 8ի Կիրակին: Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ բոլոր հին ու նոր Կեդրոնականցիներու մտքերն ու սրտերը միայամուռ եւ միաժամանակ զիրար միացնել ու բաբախել տալ, խորհուած է հաստատել Բաժակի պահ մը, որ տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը ճիշդ 13·30ին :

Այս շատ գեղեցիկ գաղափարին, մեր ալ մասնակցութիւնը բերելու մտօք, վարչութիւնս կը հրաւիրէ նախկին բոլոր Կեդրոնականցիները ու իրենց պարագաները, (որոնց հասցէի չգայութեան պատճառաւ դժբախտաբար կարելի չէ եղած մասնաւոր հրաւէր մը ուղղարկել), որ հաճին ներկայ գտնուիլ Դեկտեմբեր ութի Կիրակին, ժամը 12·30էն սկսեալ Բիւ Լափայէթի Լէ Տիամանթէռ ճաշարանը, ուր կազմակերպուած է մտերմիկ հաւաքոյթ մը, միասնաբար ապրելու համար յիշեալ խորհրդանշական Բաժակի պահ մը: Այս առթիւ, կը յիշեցնենք մեր յարգելի անդամուհի ու անդամներուն թէ, ճաշի մասնակցելու պայման մը չէ դրուած ու ամէն անհատ ազատ է ըստ իր կամքին եւ քսակին, յարմար դատած կերպով իր մասնակցութիւնը բերելու, համաձայն՝ ճաշարանին ճաշացուցակին ու գիներուն:

Իսկ գալով այն բոլոր Կեդրոնականցիներուն, որոնք հեռաւորութեան եւ կամ այլ զանազան պատճառներով ստիպուած պիտի ըլլան հեռու մնալ այս հաւաքոյթէն, վարչութիւնս, յատկապէս կը խնդրէ անոնցմէ, որ չմոռնան այդ պահը եւ ուր որ ալ գտնուին անոնք, սիրոյ ու կենաց բաժակ մը բարձրացնեն, մեր անզուգական Կեդրոնական վարժարանին եւ անոր բազմանդամ ընտանիքին ի պատիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

1918 – 1968

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն

Մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ ժամը 20·45ին « Մոլիէռ » շքեղ սրահին մէջ
18, Quai de Bondy, Lyon (5e)

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Ֆրանսերէն եւ հայերէն

Կ'երգէ ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ՆԱԼՃԵԱՆ (Փարիզի եւ Ֆիլիպէի երաժշտանոցէն) Կ'արտասանեն ՕՐ. ՓՐԱՓԻՈՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ, ընկեր ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ :

Պար՝ Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի պարախումբը : Տօնակատարութեան ընթացքին պիտի ցուցադրուին եւ լուսարձակուին պատմական գունաւոր նկարներ :

Տէսինաբնակներու երթ ու դարձը ապահովուած է

Մեկնում ժամը 20·15ին Քօռնավէն, Բ. կայան Համասի սրճարանը : Դարձ. Փլաս Տիւ Փօն, Փլաս Կիշառ, Քուր Լաֆայէթի ճամբով Տէսին :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ծննդեան 100ամեակի առիթով)

ՄԵԿՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ՝

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ

Ղեկավարութեան տակ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Օրիորդներ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆԻ, ԷՕԺԷՆԻ ԱԼԵՍԵԱՆԻ, Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ ՌԸՆԷ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ :

Պիտի երգուին՝ Կրօնաշունչ, հովուական, հարսանեկան, սիրոյ, աշխատանքի եւ հերոսական երգեր ու մեներգներ :

Շաբաթ, Դեկտ. 7, ժամը ճիշդ 20·45ին,
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS
Métro : Miromesnil

Տոմսերու համար դիմել երգչախումբի անդամներուն, 17 Բիւ Պլէօ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկուն, Հրանտ – Սամուէլ գրատուն եւ «Յառաջ» :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻ
Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻԻՖԷ ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով՝ Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պիտի կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ: Վազգէն Ա. կաթողիկոսի կարգադրութեան համաձայն, պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանդիստ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ մահուան յիսնամեակին առիթով : Նմանապէս, վարչութեանս որոշումին համաձայն, պիտի կատարուի հոգեհանդիստ Պալագեան Սրբազանի, Վ. Խորասաննեանի, Յակոբ Մալաքեանի եւ Տոքթ. Յակոբ Սիվրիհիսարլեանի հոգիներուն համար :

Պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ իր քարոզով պիտի անդրադառնայ Օրմանեան մեծ պատրիարքի, Պալագեան Շինարար սրբազանի, Խորասաննեան բարերարի, Մալաքեան եւ Սիվրիհիսարլեան ազգանուէր հոգիներու կատարած գործերուն :

Ս. պատարագի աւարտին, պատարագիչ սրբազան հայրը պիտի ընդունի ներկաներու շնորհաւորութիւնները իր անուան տօնին առիթով : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 9·45, քարոզ 11, հոգեհանդիստ 11·45 :

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ ներկայացուցիչ ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 16ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ կառուցման 11րդ տարեդարձը Դեկտեմբեր 15ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Դեկտ. 9, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին Բէժան սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
7
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
7 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11382 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.382

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Չափազանցած չենք ըլլար, երբ ըսենք թէ հերոսութիւն է լոյս – քաղաքի խաւար ու դժնդակ պայմաններուն մէջ ոտքի վրայ պահել Հայկական երգչախումբ մը:

Փարիզ չի նմանիր Մերձաւոր Արեւելքի, ուր մեր հայրենակիցները կ'ապրին համախումբ՝ համեմատաբար փոքր քաղաքներու մէջ: Այնտեղ աշխատանքի ու երթեւեկի պայմանները մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն ամէն կարգի կազմակերպութեանց ծնունդին, զարգացման ու յարատեւման համար:

Ֆրանսայի մայրաքաղաքը զուրկ է այդ պայմաններէն: Հոս Հայերը կ'ապրին ցիրուցան Փարիզի եւ արուարձաններու անսահման տարածութեանց մէջ, իրարմէ եւ կեդրոնէն քիլոմեթրներով հեռու:

Գաղթականութեան սկիզբի տարիներուն ամէն մարդ տեղաւորուած էր հոն, ուր աշխատանքի եւ բնակարանի կարելիութիւն էր գտած: Ցրուումը աւելի շեշտուեցաւ տարիներու հոլովումով, երբ որոշ դիրքի տիրացողներ հեռացան այն թաղամասերէն, ուր համախմբումի փոքրիկ կորիզներ էին ստեղծուած:

Այս տեսակէտէն կարկառուն օրինակ մը կը ներկայացնէ լատինական թաղը, Փարիզի մտաւորական կեդրոնը, ուր մեծ թիւով Հայեր կ'ապրէին ժամանակին եւ ուր հիմը դրուեցաւ Սիփան երգչախումբին, 45 տարի առաջ, 1923ին, նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի:

Մեր ողբացեալ երաժիշտ ընկերը՝ բնիկ Սիմֆերոպոլցի (Խրիմ), նախկին սան Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին, Հայաստանէն Փարիզ էր եկած հայ ժողովրդական ու դեղջուկ երգերու կարեւոր պաշարով մը:

Իր հեզ ու ընկերասէր բնաւորութեամբ, անիկա կրցաւ ամուր հիմերու վրայ դընել Սիփանը, որուն շուրջ համախմբուեցան տասնեակներով հայրենասէր աղջիկներ ու տղաք:

Տարիներով Սիփան երգչախումբը դարձաւ մեր հանդէսներու զարդը:

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ դպրապետ Նշան Սերգոյեան յետագային (1927) կազմեց Կոմիտաս երգչախումբը: Եւ օր մըն ալ երկու երգչախումբերը միասին մասնակցեցան Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500ամեակի հանդիսութեան, Սորպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

Գործակցութիւնը յանդեցաւ ձուլման եւ զոյգ երգչախումբերը միացան Սիփան-Կոմիտաս անուան տակ: Ու այդպէս ալ մասնակցեցան Կոմիտասի ծննդեան վաթսունամեակի համերգին (1931, Յունիս 28): : Այդ անունով ալ պահուեցաւ այս վերջինը տարիներու ընթացքին, յաջորդաբար ղեկավար փոխելով:

Սաքօ Յակոբեան կանուխէն Ամերիկա մեկնած էր իբրեւ ուսուցիչ: Արա Պարթեւեան, պահ մը նաեւ՝ Վարդան Սարգըսեան, Աւետիս Մեսումենց եւ Օհան Տուրեան եւ վերջապէս տարաբախտ Գուրգէն Ալէմշահ, հետզհետէ ղեկավարեցին երգչախումբը, որ հուսկ ուրեմն անցաւ երաժիշտ Պ. Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեան տակ, 1954ին:

Նոր ղեկավարի խղճամիտ ու բծախընդիր առաջնորդութեամբ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը արձանագրեց փայլուն յաջողութիւններ: Յիշատակելի պիտի մնայ իր մասնակցութիւնը միջազգային երաժշտական փառատօնին, որ տեղի ունեցաւ 1957ին Փալէ տը Շայեոյի մէջ: Ֆրանսական մամուլը յաճախ գնահատական տողերը նուիրած է երգչախումբին անոր համերգներուն առթիւ:

Շնորհաւորութեան արժանի են երգչախումբի երկսեռ անդամները, որոնք իրենց օրուան աշխատանքէն ետք մեծ զոհողութեամբ երգի փորձերուն կը հետեւին, գիշերը ուշ ատեն տուն վերադառնալով, յոգնած – զադրած: Շատեր հեռաւոր թաղերու եւ արուարձաններու մէջ կ'ապրին:

Շաբաթ իրիկուան համերգը Սալ Կավոյի մէջ՝ նուիրուած է անմահն Կոմիտասի ստեղծագործութեանց, մեծ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, իբրեւ նախատօնակ, ողեկոչելու համար Անոր անմոռանալի ու խնկելի յիշատակը:

Բոլորիս պարտականութիւնն է մեր ներկայութեամբ պատուել հանճարեղ Մեծ Վարպետին յիշատակը եւ քաջալերել հայ երգի տարածման ու յաւերժացման սատարող երգչախումբի մեր երիտասարդ աղջիկներն ու տղաքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Աչց մը Վարդապետին

(ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ)

26 ՄԱՐՏ, 1933 — Այսօր, ժամը 3ին, Պիւլպիւլեան երկու քոյրերուն եւ Աստղիկին հետ վարդապետին այցելութեան գացինք: Վերջին պահուն Պ. Շահմուրատեանն ալ մեզի միացաւ իր տիկնոջ հետ:

Հիւանդներու այցելութեան ժամը արդէն անցած էր երբ հասանք Վիլ – Ժիւիֆ

Գործ՝ ԵՂԻՇԷ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ (Երեւան)

եւ երկար բանակցութիւններէ ետք միայն կարելի եղաւ վարդապետը տեսնելու արտօնութիւն ստանալ:

Հիւանդանոցի տնօրէնը համոզելու համար, հարկ եղաւ Շահմուրատեանը ներկայացնել իբրեւ վարդապետին մտերիմներէն մին, որ նոյն օրն իսկ հասած էր Ամերիկայէն եւ քանի մը ժամ ետք պիտի մեկնէր կրկին արտասահման:

Վերջապէս մեզ առաջնորդեցին վարդապետին գտնուած չէնքը: Մտանք հիւրանոց, եւ հիւանդապահ մը գնաց վարդապետին իմացնելու, որ հիւրեր եկած էին իրեն:

Շահմուրատեան, որ տարիներէ ի վեր չէր տեսած զինքը, սկսաւ մտահոգութեան նշաններ ցոյց տալ:

— Ալէմշահ, ըսաւ, իմացայ որ վերջերս վարդապետը իր հին բարեկամները լաւ չընդունիր, աւելի լաւ է չերեւիմ եւ դուրսը սպասեմ: Եթէ տրամադրութիւնը լաւ ըլլայ, կանչէ, ես կուգամ:

Խօսքը դեռ չէր աւարտած, երբ վարդապետը վրայ հասաւ եւ էն առաջ Շահմուրատեանը տեսնելով, ուրախութեամբ մօտեցաւ իրեն եւ «Արմէն, այս դո՞ւ ես, ո՞ւր էիր այսքան ատեն» ըսելով գրկեց զինքը եւ զարմանալի յիշողութեամբ մը լուրեր ուզեց, անուններ տուաւ: Յետոյ, կարգաւ բոլորս աջը համբուրեցինք եւ սեղանի մը շուրջ նստանք միասին: Վարդապետը՝ իրեն ուղղած մեր հարցերուն կը պատասխանէր երբեմն խիստ բանաւոր կերպով, բայց յաճախ մեզի համար բոլորովին անհասկնալի լեզուով մը, զոր մենք կատարելապէս հասկնալ կը ձեւացընէինք:

Առանց ընդմիջելու՝ երկար մտիկ ըրինք եւ ի վերջոյ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար հարցուցինք կատակով. «Վարդապե՛տ, Շահմուրատեանը քանի՞ տարեկան կ'ըլլայ. ինք կը պնդէ, որ դեռ 45 չկայ»: Խնդալով՝ «Քիչ էլ կենայ, կ'ասի թէ դեռ չէ ծնուել» ըսաւ ու շարունակեց կատակել: Յետոյ սկսաւ մեզի հայրական խրատներ տալ. «Դուք բարի պէպէքներ, երեսնիդ որ այսպէս բարի ըլլայ, ձեր տուներուն մէջ միութիւն կ'ըլլայ, ապա թէ ոչ ընտանիքը կը քայքայուի»:

— Վարդապետ, հարցուցի, ի՞նչպէս կ'անցընէք ձեր ժամանակը, կը կարդա՞ք, կը գրէ՞ք, կը շարունակէ՞ք ձեր թանկագին աշխատանքը:

— Ոչ, որքան ատեն որ հոս մնամ, կինըս, զաւակներս չառնեմ ու տուն տեղ չըլլամ, չեմ կրնար աշխատիլ: Հոս դեռ շատ գործ ունիմ, շատ զինուորներ կան, բոբոլոզներ են, ես բոլորին վրայ պէտք է հսկեմ: Աշխատանքը ծանր է, շատ դըժուար է, շատ: Դուք որ եկաք, նոր էի աւարտեր, բայց դուք քիչ ուշ եկաք, ես կանուխ վերջացուցի եւ այդպէս լաւ եղաւ, կրցանք տեսնուիլ:

— Ուրեմն արդելք չըլլանք ձեր գործերուն, վարդապետ, հիմա երթանք եւ նորէն կուգանք: Եթէ զբաղած չըլլաք, դարձեալ այսպէս կը տեսնուինք»:

Վարդապետը մեզի ընկերացաւ մինչեւ պարտէզ: Շահմուրատեանն ու ես կրկին ու կրկին համբուրուեցանք հետը եւ օրիորդները նորէն աջը համբուրեցին: Վարդապետը յանձնարարեց իրենց որ իր կողմէ բարեւ տանին «Քերթէնքէլէներուն»:

Երբ հեռացանք մեր ուխտավայրէն, բոլորիս աչքերը խոնաւ էին:

Քսան տարիէ ի վեր չէի տեսած վարդապետը ...

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՆԻԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՆԱՄԱԿԸ

Վերջերս Պէյրութէն Շամեայ Վաղարշակ Աբրահամեանը, նկարիչ Յովհաննէս Աստուրեանի միջոցով, Սիսիւրքի հետ մշակութային կապի կոմիտէին է ուղարկել Կոմիտասի մի ինքնագիր նամակը եւ նրա երկու լուսանկարը: Նորայայտ նամակը, ինչպէս կոմիտասեան իւրաքանչիւր վաւերագիր, խիստ արժէքաւոր է: Այն վերաբերում է Կոմիտասի՝ որպէս հայ ժողովրդական երաժշտութեան ջերմեռանդ տարածողի գործունէութեան հետազօտական չրջաններից մէկին:

Կոմիտասը 1911 Յունուարին, Զմիւռնիայում, ուր եկել էր հայ երաժշտութեան համերգ տալու, հրաւէր է ստանում՝ համերգ եւ դասախօսութիւններ տալ նաեւ Աղեքսանդրիայում: Աղեքսանդրիայի հայ հասարակութեան՝ Կոմիտասին ուղղուած հրաւէրի հեղինակը էր հասարակական գործիչ, «Մանթաչֆ» ընկերութեան եղիպտոսի ճիւղի անօրէն Յովհաննէս Մուրթաֆեանցը: Հրաւէրին Կոմիտասն, անշուշտ, պատասխանում է պատրաստակամութեամբ եւ առաջադրում է մի քանի անհրաժեշտ պայմաններ: Մուրթաֆեանը պատասխանում է, որ բոլոր պայմանները բաւարարելի են:

Ստորեւ հրատարակում ենք Կոմիտասի Պէյրութից ուղարկուած նամակը Յ. Մուրթաֆեանցին եւ այս վերջինի պատասխան նամակը, որ գտնւում է Արուեստի Թանգարանի Կոմիտասեան Ֆոնտում:

1911, 29 Յունուար, Զմիւռնիա

Մեծապատիւ Պ. Մուրթաֆեանց,

Ուրախութեամբ յանձն կ'առնեմ գալ Աղեքսանդրիա եւ համերգ տալ՝ հայ եկեղեցական եւ ազգային երաժշտութենէ եւ երկու դասախօսութիւն անել՝ Ա) Հայ ազգային եւ Բ) Հայ եկեղեցական երաժշտութեան ծագման, զարգացման եւ արդի վիճակի մասին: Իսկ ինչ կը վերաբերի եկեղեցական խումբ պատրաստելու եւ հոգեւոր երգեցողութիւնը կանոնաւորելու մասին, դժբախտաբար անհնարին է. նախ՝ մէկ եւ կէս ամիս կամ առաւելն, երկու ամիս միայն աղատ տրամադրելի ժամանակ ունիմ Աղեքսանդրիոյ համար, դի Եւրոպա պիտի անցնիմ անձնական կարեւոր գործերով, երկրորդ՝ եկեղեցական մնայուն խումբ պատրաստելն աւելի կարեւոր է խմբավար հասցնելը, այնպիսի խմբավար, որ քալ հմուտ լինի, գոնէ, հայ երաժշտութեան ոգուն, ոճին եւ մանաւանդ արտասանութեան, եւ երբորդ՝ կարճ ժամանակի մէջ չէ կարելի ե՛ւ խումբ, ե՛ւ վարիչ պատրաստել, նա եւս, միտք չունի ժամերը զոհել մէկ վարիչ պատրաստելու համար, դի վարիչը, գրեթէ, երաժիշտ լինելու է, որ նախ ըմբռնէ ուսուցանելիքը, ապա ուսուցանէ:

Պայմաններու մասին էիք հարցուցած. Ա) Ուսմք կազմելու համար արդարա գրելի ընել վաթսուն – ութսուն երկաեռ անձեր մեծ ու պզտիկ. այս թիւէն որքան աւելի լինեն մասնակիցները, այնքան գոհ կը մնամ: Ուրեմն՝ առնուազն պէտք են քառասուն – յիսուն աղջիկներու կամ պզտիկ մանչերու ձայներ՝ ի հարկին, եւ քան – երեսուն մեծերու: Արդեօք որչա՞փ թիւնոր եւ այս կամ պարիքոն կըրնա՞ք գտնել, գրեցէք:

Բ) Համերգէն գոյացած արդիւնքին երկու երրորդը՝ ի նպաստ իմ երկասի – րութեանց տպագրութեան կ'առնեմ: Եթէ ի վիճակի լինէի, կէս առ կէս կ'ընէի – լինք:

Գ) Դասախօսութեանց ամբողջ արդիւնքն իմն է:

Եթէ որեւէ առաջարկ, ձեր կողմանէ՝ ի հաշիւ համաձայնութեան, չունիք, այն ժամանակ համերգը կը հասցնեմ Մայիս մէկի կիրակիի համար եւ ճանապարհ կ'ընկնեմ 4. Պոլսի Ազգային Հիւանդանոցին ի նպաստ սարքելիք համերգէն ետք, Մարտ վեց կամ 13էն ետքը, անմիջապէս եւ տեղը հասնելուս պէս պատրաստութեան կը սկսիմ: Զմիւռնեան համերգը ամսոյ 30ին է, ես կը մեկնիմ դէպի 4. Պոլիս Փետրուար 2ին: Եթէ նամակ գրելու լինիք, հաճեցէք ուղղակի 4. Պոլիս, Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ ես կը ստանամ:

Ձերմ չնորհակալութիւններս յայտնելով հայ դեղարուեստի նախանձախնդիր պաղութիւդ՝ մնամ ձեզ ողջունելով՝ յարգանօք՝ Կոմիտաս Վարդապետ:

1911, 16 Փետր. – 1 Մարտ,
Աղեքսանդրիա

Գերապատիւ տէր Կոմիտաս վարդապետ,

Պատիւ ունեցայ առանալու անցեալ 29 Յունուարի պատուական նամակնիդ, որի ի պատասխան կուզամ նախ չնորհակալութիւնս յայտնել ձեզ մեր հրաւէրին հանդէպ ձեր ցոյց տուած այնքան համակրալից պատրաստակամութեան, որով յանձն կ'առնէք երկու ամսուան չափ գալ Աղեքսանդրիա համերգներ սարքելու եւ դասախօսութիւն անելու հայ երաժշտութեան վրայ:

Համերգի համար տպագներ կան բաւականին Յունուար, որով կարելի է խումբ կազմել, իսկ ինչ կը վերաբերի ձեր միւս պայմաններուն, կատարեալ համաձայն ենք:

Ուրեմն ապահովել ձեր գալուստին, կը մնամ խորին յարգանօք՝ Յովհ. Մուրթաֆեանց:

Պոլսի երեք հարիւր հոգինոց երգչախումբն ունենալուց յետոյ Ազեքսանդրիայում կազմակերպուելիք խմբի կազմի համար Կոմիտասը, ըստ երեւոյթին, առանձին յոյսեր չունենալով այդ գաղութից, բաւական համեստ պահանջ է դրել նում՝ վաթսուն – ութսուն երգչով: Իրականում, ընտրութիւն կատարելուց յետոյ, Աղեքսանդրիայում գոյանում է 190 հոգուց բազկացած երգչախումբ, որին Կոմիտասը համեմատաբար կարճ ժամանակում սովորեցնում է իր մշակումներից՝ հոգեւոր երաժշտութեան եօթը չոր հատուածներ եւ 15 ղեղջուկ խմբերգներ (այդ թւում «Կալի երգը», «Սոնա եար», «Կուժն առա», «Քապհան», «Եկէք տեսէք», «Սիփանա քաջեր» եւն.): Համերգում Կոմիտասն ինքը կատարում է նաեւ մեներգները, այն էլ երգչական տեսակէտից որքա՜ն դժուարին գործեր՝ «Տի – րամայր», «Հաւիկ մի պայծառ», «Մո – կաց Մխրտչ», «Մխրանի ծառ», «Կռունկ», «Լռութայ հորովել»: Նա ինքն էլ երգում է խմբերգերի (օրինակ՝ «Կալի երգ»ի) մեներգային բաժինները: Այսպիսի ծրագրի իրականացումը անվերապահօրէն վկայում է երգիչ եւ խմբավար Կոմիտասի չափազանց մեծ ունակութիւնների, նրա յիրաւի բարձր տաղանդի մասին:

Կոմիտասի թէ դասախօսութիւնները եւ թէ՝ Յունիս հինգին «Ալհամպրա» թատրոնում կայացած երեք բաժնից կազմուած համերգը մեծագոյն յաջողութիւն են ունենում: Հայ եւ օտար թերթերը բազմաթիւ յօդուածներով զրուատում են դրանք: «Անցեալ երեկոյ,— գրում է տեղի ֆրանսական թերթերից մէկը, Ալհամպրայի բեմին վրայ հայ ժողովրդի հոգին էր, որ ամբողջովին թրթռաց, հոգի մը՝ համակ եռանդ, զոր ոչ մէկ ուժ պիտի կրնար բանտել կամ մարել: Գիշերուան սարսուռին մէջ, ներդաշնակ խօսքեր եւ հնչիւններ, ցեղին ղեկացումներովն ա – րիւնուած եւ չառաղդոյն, կ'իջնէին խաղ առ խաղ, ցեղի մը, որ իր հպարտութիւնը կը պահէր եւ իր փոքրիկ համայնքին իսկ ճոխութիւնները կը պարզեւէր մարդկութեան»: Մանաւանդ պէս, օտար թերթերն այս համերգի առիթով խօսում են Կոմիտասի եւ նրա գործի միջազգային նշանակութեան մասին: Աւելացնենք նաեւ՝ դա հէնց այն համերգն էր, որի կազակցութեամբ Տիգրան Կամսարականը հրապարակեց իր նշանաւոր, խորհրդաւոր եւ ոգեշնչուած թոյլ նամակը Կոմիտասին, որտեղ նա մեծ եւ բաժշտին անուանում է «վհուկ – վարպետ»: Նոյն երգչախումբով համերգը կրկնուեց նաեւ Գահիրէում:

Վերը բերուած նամակը, բացի տուեալ առիթի հետ կապուած գործնական հարցերից, պարունակում է նաեւ հայ ժողովրդի համար Կոմիտասի կողմից առաջ քաշուող հասարակական լայն նպատակներ (երաժշտութեան արդի վիճակը, խմբավարներ պատրաստելու հարցը): Այսպիսին է եղել Կոմիտասը, մշտապէս մտահոգուած հայ ամբողջական երաժշտութեան զարգացման, ընդհանրապէս՝ իր ժողովրդի լուսաւորման, ազգապահպանութեան, պետական գիտակցութեան բարձրացման խնդիրներով: Բնութագրական է եւ այն, որ համերգի նպատակն արդիւնքի իրն – դիրն իսկ Կոմիտասը առաջ էր քաշում հասարակական չահից ելնելով՝ «ի նպաստ երկասիրութեանց տպագրութեան»: Իրօք, 1910 – 1911 թուականների համերգներից գոյացած եկամուտով էր, որ նա կարողացաւ Լայպցիգում տպագրել առ իր «Հայ ղեղջուկ երգեր»ի երկու տետրակները:

Ահա, Կոմիտասի գործունէութեան այդ հետազօտական չրջանի պատկերն է, որ վաւերագրական ձեւով լրացնում է Պէյրութից ուղարկուած նամակը:

ՌՈՒԲԵՐ Ա.ԹՈՍՅԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Մտաները յանկարծ սառեցան սեղնաչարին վրայ. հնուագը ընդհատուեցաւ, սաստածները, որոնք իջած էին դաշնակին վրայ լքեցին դինքը եւ հեռացան: Վարդապետը զգաց մահասարսուռ նեղակուխին մը, եաին նայեցաւ, մթաստուերին մէջ նշմարեց ցեղասպան կառավարութեան ճիւաղային ոստիկաններու երկու կերպարանքներ. ժամը հասած էր, խառնաչփոթ բառեր մը մրմռաց, «Ցէդ անցուր այս բաժակը ինձմէ». Ցէդը սակայն չղթաց իր խոնարհ ծառային ու ճաթեցաւ բաժակը առ յատկ ...:

Հայ երաժշտութեան սիտանը, զերզդայուն արուեստագէտը առաջնորդուեցաւ դէպի դժոխք ուր չկրցաւ տակալ հոգեկան ահաւոր ցնցումներու, թէպէտ առեն մը եռք վերազարձաւ, սակայն, բոլորովին խանգարուած էր արդէն ջլային դրութիւնը

Պատերազմի վերջին տարիներուն, եթարկուեցաւ անլուր զրկանքներու սպառած ըլլալով երեն յատկացուած հիմնադրամը, կ'ըսեն թէ չաբաթներով ծոմ պահեց իր ողջակիզուող ժողովուրդիս երկնային զթութիւն հայցելու համար, խելութեան մէջ սակայն խնայելու համար էր իր լրանալու մօտ մնունդը:

Ոմանք խելագարումը արուեստական նկատեցին եւ զայն վերագրեցին այս խորտնութեան եւ զրուանքին որ ունէր անմարդոց եւ մանաւանդ բարեկամներ-

վըրդի համար Կոմիտասի կողմից առաջ քաշուող հասարակական լայն նպատակներ (երաժշտութեան արդի վիճակը, խմբավարներ պատրաստելու հարցը): Այսպիսին է եղել Կոմիտասը, մշտապէս մտահոգուած հայ ամբողջական երաժշտութեան զարգացման, ընդհանրապէս՝ իր ժողովրդի լուսաւորման, ազգապահպանութեան, պետական գիտակցութեան բարձրացման խնդիրներով: Բնութագրական է եւ այն, որ համերգի նպատակն արդիւնքի իրն – դիրն իսկ Կոմիտասը առաջ էր քաշում հասարակական չահից ելնելով՝ «ի նպաստ երկասիրութեանց տպագրութեան»: Իրօք, 1910 – 1911 թուականների համերգներից գոյացած եկամուտով էր, որ նա կարողացաւ Լայպցիգում տպագրել առ իր «Հայ ղեղջուկ երգեր»ի երկու տետրակները:

Ահա, Կոմիտասի գործունէութեան այդ հետազօտական չրջանի պատկերն է, որ վաւերագրական ձեւով լրացնում է Պէյրութից ուղարկուած նամակը:

ՌՈՒԲԵՐ Ա.ԹՈՍՅԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Կոմիտասի մօտ, ընդհակառակն որ – ուեւսոր կը տարուի բնութեան հետ զբոսանքի՝ մեկնելով պատմական եւ աչ – խարհական թելադրանքէ մը: Նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ Կոմիտասեան արուեստին մէջ գժուար է ճշդել փրոթագոնիստը, — դուք առաջին փլանի վրայ կը դրաք երբեմն հայրենի հովը, որ Բիւրականի ջուրերուն կը զարնուի, կամ եղբայրական եզը, որ արտին մէջ օրն իրկուն կ'ընէ դիպուկներուն հետ նո՛յն վեհապետական իրաւունքով:

Ինչո՞ւ այս թաւալական ըմբռնումը: Որովհետեւ.— Ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան թրծուած է իր միջավայրին տարրերով, որքան Հայը: Կ'ըսեն թէ ռուսական տափաստաններու հողեբանական արտայայտութիւնը կայ Ռուսերուն վրայ: Բայց ամէն ժողովուրդ չի կրնար հաղորդակցիլ իր միջավայրին հետ: Թուրքը չկրցաւ աչխարհագրականանալ այն հողերուն հետ, որոնց վրայ կը դանուի: Այս երկու օրինակները բաւական են, կարծեմ, որոշ վերապահութեան մը տակ դնելու Լամարքիզը: Նպատակ չունիմ ներկայացնելու Հայուն յեղաչրջական փրոսեսիսը, կ'ուզեմ արձանագրել միայն թէ Հայը, էութեամբ գիւղացի, հօր կողմէ ապրական է բնութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ, հակառակ Արեւմուտքցիի հիւանդագին ճարպիզմին, որ չարունակ կը պեղէ եւ կը սպառէ ինքզինքը՝ իր ներքին կեանքին հիացումէն տարուած, հայկական հիւմանիզմը կը մնանէ սէր մը ապրելու ոչ միայն ներքին, այլեւ արտաքին կեանքով, — բնութեան կշռոյթով:

Եւ բնութեան այդ կշռոյթն է, որ կ'արձագանգէ Կոմիտասի բերած երաժշտութեան մէջ: Քաղքենի յուզումներ չեն, հիւանդ զգացումներ չեն, որ կը բախեն այդ արուեստին մէջ, ոչ ալ իմացական վուլիւ երանգախաղեր, այլ անկեղծ, կենդանի, արտասպարար ձայներ, որ համանուագ մը կը կազմեն: Այնէն անգամ որ Կոմիտասի երգերը կը լսեմ, կը խարուիմ՝ որովհետեւ կ'երեւակայեմ թէ օրէնսթրաստիոն մը կը կատարուի յանկարծ: Ձեմ դիտեր, ուրիշներ ալ նկատո՞ծ են արդեօք, որ Կոմիտասի համերգները կը նմանին համանուագներու, — Սիփանը կը փոխակերպուի հսկայ քնարի մը, Վանայ լիճը՝ ջուրթակի, Մշոյ դաշտին հովը՝ արինդի, Մասիսը՝ դափի:

Ու եթէ նկատած չէք, կարգացէք Կոմիտասի սա հատուածը, որ կուտայ հասանուագի իրական դպայթաբուերիւն մը.—

«Արեւն արդէն թռել ու դիշերն իր մութն է փռել. ցերեկըհանդիլ ու դիշերն է գործի կանդնել: Երկու ծով դէմ դէմի են ծառացել՝ կապուտակն երկնային ու դուարթուն, եւ սեւուկն երկրային ու արթուն. լուսինն անցել է աստղերի գլուխը՝ հերկելու չարան ամպերը. երգում են տարուբեր հովերը, իսկ մաճկալն անցել է դաշնաւորների գլուխը՝ արթնցնելու պարարտ արտերը. նուագում են գլղլան առուակները: Վերեւ երկինքն է չնչում, ստորեւ՝ երկիրը. վերն աչխատում են լուսինն ու աստղերը եւ հոգմաւոր ամպերը, վարը՝ գաշնան ու չինականը եւ գործաւոր եղնները. վերեւ՝ կեանքն ու ստորեւ՝ չանքը յուզում են միաքն ու սրտի լարերը: Շունչ է առնում չինականն ու չունչ տալիս իր չուրջը: Թէ՛ւ է առնում գաշնանն ու թէեւ տալիս մշակին՝ սրսռում է արտը, դիզում հոգակոյտ աւելիքներն աչ ու ձախ եւ ձեւում ոսկի ակօսների չարը: Հեւո՛ւմ է հեւում ամբողջ վարը, է՛ւ կռկռում է դամչուկը, է՛ւ կանչում է դեղջուկը, է՛ւ սուլում է սարի հովիկ, է՛ւ փսփսում լերան ծաղիկ, է՛ւ գլորում թռթռուկ վտակ, իսկ գաշնանի ա՛կ՝ հեծում, լալիս, ծլվլում, մխտում, ճրտճրտում ու ճլմտում է»:

Ահա գաշնաներդը՝ վարպետին նկատմամբ: Դուք կրնաք այս նոյն գրաւոր օրքեսթրասիոնին վերածել Վագներ, Մոկաց–Միրզէն եւ միւս երը: Միշտ օրքեսթրասիոնի համար առնելով հայրենի բնութեան տարրերը: Եւ ամէն անգամ՝ մարդկային էակը պիտի տեսնէք երբեւ մէկ մասնիկը բնութեան կամ բնանուագին: «Ներդաշնա՞ր ու պաշտելի գաղտնիք, — կ'ագագակէ Կոմիտաս՝ այդ բնութեան մէջ, — չինականը բնութեան գրկում, բնութիւնը չինականի սրտում վերստին ու միաժամանակ ծնունդ են առնում»: Իր – րեւ վերջին եւ գեղեցիկ վկայութիւն, մէջ կը բերեմ նաեւ հետեւեալ հատուածը.—

«Չինականն այն կախարդ վարպետն է, որ կարդում է, հարազատօրէն, բնութիւնը, ստեղծում է բազմաբեղուն մարքեր, նոցա փչում է իր հոգը ու պարզ չունչը, գրոչմում է իր բնաւորութեան կնիքով՝ ներքին ու արտաքին լրիւ կեանքով, եւ կնքում է բառերով ու եղանակով իր հարազատ գաւակը՝ գաղափարը»:

×

Ի՞նչ կը հետեւի այս վերլուծումէն:

Վերադարձ դէպի գիւղաչխարհ՝ եթէ կ'ուզէք մտնել ձեր ցեղին սրտին մէջ: Ամէնեղ է Հայը, որ կ'ապրի իր երգերով եւ հէքեաթներով:

Վերադարձ դէպի բնութիւնը՝ եթէ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ «ՊՈՓՈՒՏԱԿ-ՂՈՓՈՒԶ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ՈՐՈՇՈՒՄ

Հայկական Սովետական գրողների միության վարչական կազմի նոր ընտրությունների կապակցությամբ Գրողների տան մեծ դահլիճում տեղի ունեցավ ընդհանուր ժողով, որին մասնակցում էին միության անդամներ և թեկնածուներ։

Ժողովը բացեց և նախագահեց միության նախկին նախագահ Ե. Չարենցը։

Ժողովը ընդունեց հետևյալ որոշումը.

«Հայկական Սովետական գրողների միության ընդհանուր ժողովը, լսելով և քննարկելով միության նախկին վարչության հաշվետվությունը, գտնում է, որ վերջինս իր գործունեության ընթացքում ոչ միայն չի կարողացել ապահովել գրողների ստեղծագործական աճը, այլև թույլ է տվել մի շարք լուրջ սխալներ, որոնք խոչընդոտել են գրական կյանքի զարգացմանը։

Ժողովը նշում է, որ վերջին տարիներին գրական կյանքում ի հայտ են եկել մի շարք բացասական երևույթներ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կապված են նախկին վարչության գործունեության հետ։ Գրական քննադատությունը հետ է մնացել կյանքի զարգացման տեմպերից, շատ դեպքերում ընկել է ընդհանրություններով գործելու, ստեղծագործությունների գաղափարական և գեղարվեստական արժեքը ճիշտ չի գնահատվել։ Գրական քննադատությունը չի կարողացել ժամանակին արձագանքել գրական կյանքի կարևոր երևույթներին, ինչպես նաև չի կարողացել ճիշտ ուղղություն տալ գրողների ստեղծագործական որոնումներին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ՎԻՃԱԿ
ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Պաղտատի մէջ բողոքի հսկայ ցոյց մը եղած է իսրայելեան վերջին ռմբակոծութեանց դէմ: Իսրայելցիք սակայն ուրախ են որ «դաս» մը տուած են Իրաքցիներուն: Հայում աջ ազգայնական թերթը կը գրէ նոյնիսկ թէ Իսրայէլ պէտք է պահանջէ որ Յորդանանի իրաքեան զօրքը քաշուի եւ եթէ չուզէ մեկնիլ «թող Պաղտատ գիտնայ որ մէկը կը գտնուի զինքը ճամբու դնող»:

Յորդանանի մէջ անձկութեան մթնոլորտ մը կայ մինչ Իսրայելցիք փոխվրէժի ռմբակոծութիւնները կը շարունակեն եւ առջի օր օդը հանել տուած են Նապլուզի մէջ կառավարի մը բնակարանը:

Թէ Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգերու շրջանակներուն եւ թէ Ուոշինկթըն եւ Լոնտոն մտահոգութիւն կը տիրէ:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՄԱԿ-Ը

Իրաքի Քիւրտիստանի ինքնավարներու ներկայացուցիչը Էմիր Պետր – Խան նամակ մը եւ յուշաիր մը զրկած է Ու Թանի, ուր կ'ուզէ որ միջնորդ մը նշանակուի խաղաղ լուծում մը գտնելու համար Պաղտատի եւ իրենց միջեւ եօթը տարի է տեւող պայքարին: Ու Թան յայտարարած է թէ կը քննէ այդ դիմումը: Էմիրը կը շեշտէ թէ 1961էն ի վեր Տէ Ֆաքթօ ինքնավարութիւն մը կայ իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ, Քիւրտերը կ'ուզեն որ այդ ինքնավարութիւնը Տէ Եուռէ գոյութիւն ունենայ: Եօթը տարի է իրաքեան զօրքին բոլոր ջանքերը խորտակելու համար Քիւրտերու կամքը, ապարդիւն եղած են: Քիւրտերը կ'ուզեն իրենց Ազգ. հողամասին ինքնավարութիւնը ինչպէս իրաքեան կառավարութիւնը խոստացած էր 1922 Դեկտեմբերին: Իրաց ներկայ կացութեան յարատեւումը միայն արիւնահոսութեան եւ թշուառութեան պատճառ կրնայ ըլլալ Արաբներուն եւ Քիւրտերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ ընդհ. գործադուլը ոչ մէկ միջադէպի տեղի տուած է հակառակ անոր ընդհանրացած բնոյթին եւ բանուորներու տողանցքին ուր կային նաեւ ուսանողներ Մաոյի եւ «Զէ» Կուեվեռայի հսկայ նկարներով:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ մամուլը շատ բուռն պայքար մը սկսած է Ներքին նախարարին դէմ: Ամբողջ պատմութիւնը ծագած է խորհրդային քարոզչութեան թերթի մը տարածման պատճառաւ: Արդարեւ ժամանակէ մը ի վեր Զպրավի խորհրդային պարբերական մը կը տարածուի ամէն կողմ եւ գաղտնի կերպով: Թերթը Արեւելեան Գերմանիա կը հրատարակուի եւ ապօրինի կերպով կը հասնի Փրակա ու ամէն տեղ կը ցրուուի: Քննութիւն բացուած է:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Քուվ տը Միւրվիլ ճաշի հիւրը եղած է ճարտարարուեստի 500 մեծերու եւ յայտնած թէ Ֆրանսայի խնայողական եւ խսակեաց կեանքը պէտք է տեւէ առնուազն վեց ամիս:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ քաղաքագրական Լիտերատուրնայա Կազետան կրկին սկսած է ձաղկիլ չեխ մտաւորականները եւ մասնաւոր յարձակում մը կ'ընէ Լիստի չեխ շաբաթաթերթին դէմ «որ կ'ուզէ իր ընթերցողներուն բարոյական որոշ բարձրութեան մը զգացումը ներշնչել բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու ընկերվարութիւն կառուցանողներուն»:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ալ ուսանողական տագնապը իր արձագանգը գտաւ: Բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են մայրաքաղաքին մէջ եւ հինգ ոստիկան եւ քսան ուսանող վիրաւորուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարաց խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ նաեւ դեղարուեստից վարժարանին (Պօ զ'Առ) մասին որ իր իմաստը կորսնցուցած է ինչ կը վերաբերի ճարտարապետութեան: Պիտի ջնջուի եւ փոխարինուի 18 մանկավարժական հաստատութեանց կողմէ (13՝ դաւառը, հինգ՝ փարիզեան շրջան): Նախարարը Մալրօ յայտարարեց թէ Հռոմի մրցանակն ալ այլեւս իմաստ չունի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (8 Դեկտ.) մասնաւոր հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, բազմավաստակ եւ երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ պատրիարքի մահուան յիշատակին: Կը պատարագէ Տէր Եղիշէ (Խաչակիր քահանայ) Փանոսեան:

×

Հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին, 1915ի տեղահանութեան ընթացքին մահացած եւ կախաղան բարձրացած 53 նահատակներու հոգիներուն համար:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պ. Պետիկեանի իրենց զաւկին Վրոյրի վաղահաս մահուան առթիւ:

Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Տէր եւ Տիկին Պ. Ղուկասեանի իրենց զաւկին Ալէնի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վրոյր Պետիկեանի վաղահաս մահուան տխուր առթիւ Պ. Յակոբ Սերոբեան փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Նոր Սերունդին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան քսան Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Կարպիս Միսաքեան կը նուիրէ 100 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքի գնումին, իր ողբ. եղբօր Ստեփան Միսաքեանի մահուան Ա. տարեդարձին առթիւ: Պ. Կրօնիկ Ալեան (Գուրպըվուա) կը նուիրէ հարիւր Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքի գնումին, ի յիշատակ իր սիրելի բարեկամներուն ճարտարագէտ Եդուարդ Թորոսեանի եւ իր քրոջ Օր. Յաւերժ Թորոսեանի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի (Դեկտ. 8), ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, (մեթրօ Քատէ):

Այս առթիւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը անձնապէս պիտի յանձնէ Ալֆորվիլի պատուոյ քաղաքացիի վերմէյ մետալը Տիկին Էլլէն Բիւզանդի:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ ներկայացուցիչ ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 16ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ կառուցման 11րդ տարեդարձը Դեկտեմբեր 15ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Դեկտ. 9, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին Բէժան սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
1918 – 1968

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն

Մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ ժամը 20·45ին « Մոլիէռ » շքեղ սրահին մէջ
18, Quai de Bondy, Lyon (5e)

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Ֆրանսերէն եւ հայերէն

Կ'երգէ ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ՆԱԼՃԵԱՆ (Փարիզի եւ Ֆիլիպէի երաժշտանոցէն) Կ'արտասանեն ՕՐ. ՓՐԱՓԻՈՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ, ընկեր ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ:

Պար՝ Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի պարախումբը: Տօնակատարութեան ընթացքին պիտի ցուցադրուին եւ լուսարձակուին պատմական գունաւոր նկարներ:

Տէսինաբնակներու երթ ու դարձը ապահովուած է

Մեկնում ժամը 20·15ին Քօռնավէն, Բ. կայան Համասի սրճարանը: Դարձ. Փլաս Տիւ Փօն, Փլաս Կիշառ, Քուր Լաֆայէթի ճամբով Տէսին:

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
(Ծննդեան 100ամեակի առիթով)

ՄԵԿՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ՝
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ
Ղեկավարութեան տակ
Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Օրիորդներ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆԻ, ԷՕԺԷՆԻ ԱԼԵՍԵԱՆԻ, Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ ՌԸՆԷ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ:

Պիտի երգուին՝ Կրօնաշունչ, հովուական, հարսանեկան, սիրոյ, աշխատանքի եւ հերոսական երգեր ու մեներգներ:

Շաբաթ, Դեկտ. 7, ժամը նիշդ 20·45ին,
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie — PARIS
Métro : Miromesnil

Տոմսերու համար դիմել երգչախումբի անդամներուն, 17 Բիւ Պլէօ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկուն, Հրանտ – Սամուէլ գրատուն եւ «Յառաջ»:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ:

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻՒԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻԻ
Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻՒՖԷ ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE AIF
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156
42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
8
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
8 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11383 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.383

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 850ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գոհունակութեամբ կ՝արձանագրենք, որ վերջին տարիներու ընթացքին Հայաստանի մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնուին մեր պատմութեան յիշատակելի մեծ դէպքերու եւ ականաւոր դէմքերու տարեդարձները :

Այս տօնակատարութիւնները առիթ կ՝ընծայեն հայրենիքի նոր սերունդներուն ծանօթանալու հայ ազգի դարաւոր պատմութեան փառապանծ էջերուն, — երբեմն ալ տխուր դրուագներուն՝ ինչպէս Մեծ Եղեռնը :

Յիշենք Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը, Սայեաթ Նովայի 250ամեակը եւ Երեւան – Էրեբունիի հիմնադրութեան 2570ամեակը, եւայլն : Տարեդարձներ, որոնց իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ սփիւռքահայութիւնը :

Անցեալը կապուելով ներկային հետ, Հայոց պատմութիւնը կը շարունակէ իր յառաջընթացը դէպի յաւերժութիւն :

Տօնակատարութեանց վերջին պատիւը կը պատկանի միջին դարու անուանի բժիշկ, բնագէտ ու փիլիսոփայ Մխիթար Հերացիին, անոր ծննդեան 850ամեակին առթիւ :

Հանդէսը տեղի ունեցած է Երեւանի Սունդուկեան թատրոնին մէջ, մասնակցութեամբ հայ պետական դէմքերու, դիտութեան եւ մշակոյթի գործիչներու, ինչպէս նաեւ Մոսկուայէն եւ միութենական հանրապետութիւններէն եկած հիւրերու :

Բացումը կատարած է փոխ – վարչապետ Լ. Ա. Ստեփանեան՝ Հերացին կոչելով Միջին դարու «Լուսատու աստղ»երէն մէկը : Գլխաւոր զեկուցաբերն է եղած Հայաստանի առողջապահական նախարար Զ. Մ. Նարիմանով : Խօսք առած են նաեւ Վ. Համբարձումեան, Լ. Խաչիկեան եւ օտար հիւր դիտնականներ :

Հանդիսութիւնը վերջացած է համերգով :

Պատմա–բանասիրական հանդէսը (թիւ 2, 1968) եւ Սով. Հայաստան օրաթերթը (13 Նոյեմբեր 1968) յօդուածներ հրատարակեցին Հերացիի մասին :

Միջնադարեան հայ բժշկապետը ծնած է Հեր (ներկայիս Խոյ, Իրան) քաղաքին մէջ : Ծննդեան բուն թուականը յայտնի չէ : Ենթադրելով, որ յառաջացած տարիքի մէջ՝ 1184ին, գրած է իր հանճարեղ ստեղծագործութիւնը՝ Ջերմանց Մխիթարութիւնը, կը կարծուի թէ ծնած է 1118ին, այսինքն 850 տարի առաջ :

Մխիթար երկար չէ մնացած իր ծննդավայրին մէջ : Կանուխէն գացած է Կիլիկիա, ուր կը ծաղկէր Ռուբինեանց հայկական թագաւորութիւնը եւ ուր աւելի լայն հնարաւորութիւններ կային զարգանալու դիտական մարզին մէջ :

Տղայութենէն սորված է արաբերէն, պարսկերէն եւ յունարէն, որոնց շնորհիւ կրցած է ուսումնասիրել այդ լեզուներով գրուած բժշկական, դիտական, իմաստասիրական, նոյնիսկ աստղաբաշխական գրուածքները : Միջին դարուն մասնաւորաբար Հելլէններն ու Արաբները մեծ նպաստ բերած են բժշկական դիտութեան :

Բարեկամն էր Ներսէս Շնորհալիին, որ կ՝ապրէր Հռոմկլայ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաքը, Եփրատի եզերքը : Շնորհալի իրեն ընծայած է Յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա քերթուածը, ինչպէս նաեւ Յաղագս Աստուծոյ եւ Արարածոց բանաստեղծութիւնը, որուն սկզբնատառերը կը կազմեն՝ «Մխիթար բժիշկ, ընկալ ի Ներսիսէ զայս բան» : Ապագայ կաթողիկոսը զայն կոչած է «Մեծ բժշկապետ», «իմաստուն եւ ճարտար բժիշկ», «Մեծ Մխիթար» :

Գերմանացի հայագէտ բժիշկ Էռնստ Զայտըլ, որ 1908ին Լայփցիկի մէջ գերմաներէն լեզուով հրատարակած է Ջերմանց մխիթարութիւնը (Թրոսթ պայ ֆիպըրն)՝ թարգմանելով զայն 1832ին առաջին անգամ Վենետիկ տպուած բնագրէն, իր յառաջաբանին մէջ կ՝ըսէ թէ Կարդինալ տը Ֆլէօրի ԺԸ. դարու քսանական թուականներուն (1727) բազմաթիւ հայերէն ձեռագիրներ գնած է Պոլսոյ մէջ Փարիզի արքայական Մատենադարանին համար : Ատոնց մէջ էր Հերացիի 1184ին գրած երկին անպակաս մէկ ընդօրինակութիւնը, որ ներկայիս կը կազմէ Փարիզի Ազգային Մատենադարանի հայկական ձեռագիրներու հին հաւաքածոյին 107րդ թիւը : Այս ձեռագրի վրային է, որ կատարուած է 1832ի վենետիկեան տպագրութիւնը :

Զայդըլի հրատարակութիւնը կը բաղկանայ 309 մեծադիր էջերէ : Թարգմանութիւնը կը գրաւէ 106 էջ միայն : Մընացեալ մասը լեզուաբանական եւ բժշկագիտական լուրջ ու մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններէ կը բաղկանայ :

Ջերմանց Մխիթարութեան լեզուն Յառաջաբանի գրաբարախառն մասէն ետք դարձած է ռամկօրէն, որպէսզի հասկընալի դառնայ ժողովուրդէն («զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց») :

Հերացի համեստօրէն կը գրէ. «Թարգմանեցաւ եւ գրեցաւ գիրքս այս յամի՝ 1184 Տեառն մերոյ Քրիստոսի գալըստեանն ...» :

«Թարգմանութիւն» չէ իր գիրքը՝ բառին սովորական իմաստով : Հեղինակութիւն է՝ օտար լեզուներով, մանաւանդ արաբերէնով գրուած գրքերէ քաղուածաբար, թարգմանաբար եւ իր անձնական ծանօթութեանց ու դիտողութեանց յաւելումով խմբագրուած երկասիրութիւն է, որ մեծապէս գնահատուած է մեր օրերու եւրոպացի դիտնականներու կողմէ :

Բացի Էռնստ Զայդըլէ, Ջերմանց Մխիթարութիւնը ուսումնասիրած են հայ եւ օտար հեղինակներ, — Բժ. Վահրամ Թորգոմեան, Խ. Մելիք – Փարսադանեան, Լ. Յովհաննիսեան, Ա. Ս. Կծոյեան, Ֆրանսացի Էմիլ Լըկրէն, Ֆէրրան, ռուս Մ. Դունին, գերմանացի Կ. Ֆ. Նոյման, Լ. Շուլան, Հէնզէր, Մորվից, եւայլն :

Մխիթարէն առաջ ալ Հայաստանի մէջ ապրած ու գործած են նշանաւոր բժիշկներ, ինչպէս Քիւրի մեծ իշխան Վլատիմիր Մոնոմախի բժիշկը : Նոյնպէս բժշկագիտութեան տարբեր հարցերու մասին իրմէ առաջ ուրիշ Հայեր ալ գրած են, սակայն ո՛չ մէկը կը հաւասարի Հերացիի ստեղծագործութեան :

Մխիթար ունի ուրիշ երկասիրութիւններ ալ, որոնց շարքին՝ ընդարձակ Բժշկարան մը :

Բարեդէպ զուգադիպութեամբ ուրիշ Մխիթար մը՝ Մխիթար Գօշ, նոյն 1184 թուականին արեւելեան Հայաստանի մէջ հրապարակ հանեց Հայոց Դատաստանագիրքը, որուն վրայ աշխատած էր երկար տարիներ եւ որ նոյնպէս ուսումնասիրուած է մասնագէտներու կողմէ, իբրեւ նախախայրիք մը հայկական իրաւագիտութեան :

Մեծ բժշկապետ, բնագէտ ու աստղաբաշխ Մխիթար Հերացիի ծննդեան 850ամեակը կ՝ողջունենք հպարտութեամբ եւ հիացումով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, որ Շամփնեի գումարուած էր, միաձայնութեամբ քուէարկեց մանիֆեստը զոր կը ներկայացնէր Վալտէք – Ռոշէ յառաջացած ժողովրդապետութեան մը եւ ընկերվարական Ֆրանսայի մը համար :

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է թէ համայնավար կուսակցութիւնը կը փորձէ թէ չհեռանալ ձախի իր դաշնակիցներէն եւ թէ չուրանալ «Մայիսեան ոգին» : Իր նպատակն է ընկերվարական Ֆրանսա մը ստեղծել, բոլոր միջոցներով բացի քաղաքացիական պատերազմէն : Քաղաքական եւ տնտեսական ծրագիրը շատ չի տարբերիր Ձախի Դաշնակցութեան այն յայտարարութենէն որ հրապարակուած էր 1966ին Յուլիսին : Արդարեւ կը նախատեսէ մեծ դրամատուներու ազգայնացումը ինչպէս նաեւ մենաշնորհի վերածուած ճարտարարուեստի ճիւղերու : Տուրքերու դրութեան ժողովրդավար բարեփոխում մը, որ պիտի բարձրացնէ հարուստներու տուրքերը եւթեթեւցնէ բանուորներու եւ փոքր արտադրողներու տուրքերը : Կը նախատեսէ սահմանադրական այ բարեփոխում մը : Յարդ համայնավար կուսակցութիւնը Սահմանադրութեան ամբողջական վերաքննութիւն մը կը պահանջէր, իսկ այս անգամ միայն կարգ մը յօդուածներու ջնջումը կ՝ուզէ :

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ ալ համայնավար կուսակցութիւնը որոշ փոփոխութիւններ կ՝ընէ. Վիէթնամի մասին անշուշտ կը շեշտուի կրկին անոր վտանգաւոր բնոյթը ինչպէս նաեւ արեւմըտեան Գերմանիոյ «զեկավար շրջանակներու ձգտումներուն վտանգները» :

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔ

Հիւսէյն թագաւորը տեսակցութիւն մը տուած է Պրաւդայի Ամմանի թղթակիցին եւ յայտարարած. — «Այս բարդ եւ պատասխանատու կացութեան մէջ, աւելի քան առաջ, հարկ է ամրապնդել ոչ միայն բոլոր արաբ երկիրներու գործակցութիւնը որպէսզի համերաշխ ըլլայ ոչ միայն իրենց քաղաքականութիւնը այլեւ իրենց դրական արարքները – մաքրագործելու համար իսրայէլ. յարձակման հետքերը : Իսրայելեան դրդռութեանց վերջին շարքը եւ Թէլ Ավիվի հրահանգով ապրանքներու փոխադրութեանց երթեւեկի դադրումը, նոր փորձ մըն է, Իսրայէլի փորձերէն ամէնէն լիրբերէն մէկն է, զինուորական եւ տնտեսական ճնշում բանեցնելու համար Յորդանանի վրայ : Անամօթ դրդռութիւն մըն է, ճիշդ այն պահուն երբ բանակցութեանց նոր շարք պիտի սկսէր Եառինկի եւ արաբ ու իսրայելցի զեկավարներու միջեւ : Յորդանանը ինչպէս Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը առաջուան պէս կը յայտնէ իր կամքը այդ բանաձեւը գործադրել տալու : Եթէ ցայսօր պատերազմին քաղաքական լուծումի մը չենք հասած Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւին մէջ, Իսրայէլի պատճառաւ է» :

Լիբանանեան Ալ Նահար թերթը կը գրէ թէ ամէն պարագայի մէջ իրաքեան կորուստները մեծ չեն եղած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆԻ յատուկ ներկայացուցիչը Նասրը տեսնելէ առաջ, Պէյրութի մէջ տեսնուած է պաղեստինցի չորս պարագլուխներու հետ : Խօսակցութեան ընթացքին շեշտած են որ Պաղեստինցիք ուրիշ ելք չեն տեսներ քան ամբողջական ազատագրում մը, որ իրենց վերադարձընէ իրենց իրաւունքները իրենց մայր հայրենիք՝ Պաղեստինի մէջ :

ԵԱՌԻՆԿ Մոսկուա պիտի երթայ Դեկտեմբեր 10ին :

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐԸ նոր միջոցներ ձեռք առած են զարկ տալու համար իրենց փոխանակութեանց :

ՓԱՐԻԶԻ Վիէթնամի բուն ժողովը կը սկսի շաբթու մէջ :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ հասած լուրերը այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ ի վ երջոյ Տիւպչէք կրցած է փրկել իր ծրագրին մեծ մասը :

ԲՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒ 24-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բնախօսներու միջազգային 24րդ համագումարը տեղի ունեցած է Ուոշինկթընի մէջ, որուն մասնակցած են 52 երկիրներու գիտնականներ :

Հետաքրքրական է դիտել տալ, որ խորհրդային պատուիրակութեան 25 տոկոսը (11 գիտնական) կը կազմէին հայ բնախօսները հետեւեալ ձեւով. — Մոսկուայէն չորս փրոֆէսէօրներ (Է. Հասրաթեան, Ն. Ալաջալովա, Ռ. Դուրինեան, Ա. Մարկոսեան), Երեւանէն վեց փրոֆէսէօրներ (Ս. Կարապետեան, Յ. Բակլավաջեան, Վ. Ֆանարջեան, Լ. Ղամբարեան, Ա. Յովհաննիսեան, Ս. Յակոբեան), Լենինկրատէն մէկ փրոֆէսէօր (Է. Հայրապետեան) :

Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան մաս կազմած են հետեւեալ հայ փրոֆէսէօրները՝ Ամասեան, Անճեան եղբայրները, Դաղիրմանեան, Էլմաճեան, Ֆարմանեան : Աւստրալիոյ պատուիրակութեան՝ Գովեան, Գանատայի՝ Մոնեան եւ ուրիշներ :

Խօսուն է այս երեւոյթը ինքնին, տարաբախտ ժողովուրդ մը, որ այսօր իր հանճարեղ զաւակները տրամադրած է բոլոր հայրենիքներուն, չկարենալով ներկայանալ ի՛ր հայրենիքին անունով :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօրուընէ, գոհացում տալու համար մեր ընթերցողներուն, որոնք հեւ ի հեւ հետեւեցան Ապտիլ Համիտի եւ Շերլոք Հոմսի, կը սկսինք հրատարակել Երուանդ Օտեանի, նոյնքան շահեկան՝

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄԸ

Pourquoi, Caïn ?

Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ ըլլան վերոյիշեալ խորագիրը կրող մէթր Ժախեանի դասախօսութեան բնագրին յապաղումին համար :

Ժուռնալ տէ Թրիւպիւնոյի թիւերը ըսպառած ըլլալով, դասախօսութիւնը լոյս պիտի տեսնէ առանձին պրակով, Յունուարի ընթացքին : Բոլոր անոնք որ մեզի դիմած են այդ դասախօսութիւնը ունենալու համար, կրնան վստահ ըլլալ որ կը ստանան անմիջապէս որ գրքոյկները մեր ձեռքը հասնին :

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ա.

Ո՛չ մէկ բան այնքան հաւատարիմ կերպով կը ներկայացնէ մեր պատմական կեանքին զանազան ելեւէջները, մեր կրած ազդեցութիւնը օտար ժողովուրդներէն, ինչպէս եւ մեր ներքին ձգտումները, որչափ Յատուկ Անունները.

Յատուկ անունները, ինչպէս դիտենք, երկու տեսակ են. տեղական եւ անձնական: Տեղական յատուկ անունները աւելի յարատեւ, հաստատուն եւ տեւական բնաւորութիւն ունին քան անձնական յատուկ անունները: Քաղաք մը կամ դիւղ մը հազարաւոր տարիներու կեանք ունի սովորաբար եւ հետեւաբար իրեն հետ նաեւ իր անունը. բայց անձերու կեանքը առ առաւելն մէկ դարու տեւողութիւն ունի: Կ'անցնի սերունդը, կը փոխուին դաղափարները, կը փոխուին ազդեցութիւնները, եւ անուններն ալ հիներուն հետ միասին կ'անհետանան, տեղի տալով նոր նոր ձեւերու:

Անձնական յատուկ անուններու տեւականութիւնը կախուած է քանի մը հանդամանքներէ. ասոնք են՝

1. Բառին կարճութիւնը. — Չափազանց երկար անունները շուտ կը մոռցուին կամ գոնէ այնքան կը կրճատուին, որ այլեւս անճանաչելի կը դառնան. Աբեդնագով, Ագաթանդեղոս իրենց երկարութեան պատճառով շուտ մոռցուած են: Առաջինին չափ երկար է Աստուածատուր, որ թէեւ շատ սովորական անուն է, սակայն ոչ մէկ տեղ պահուած է իր բուն ձեւով, այլ զանազան կրճատումներով դարձած է՝ Աստուր, Աստուր, Աստիկ, Ասօ, Ծատուր, Ծատի: — Առհասարակ Հայերը կը սիրեն երկավանկ անուններ, աւելի վանկ ունեցող անունները կը կրճատուին. ասոր համար է որ Մարտիրոսը կ'ըլլայ Մարտօ, Մրտօ, Մարտիկ.— Մը կրտիչը կ'ըլլայ Մկրը, Մկօ, Միկիտ, Միկիչ, Մուկուչ.— Հռիփսիմէն կ'ըլլայ Հոռոփ, Հռոմ, Հուռի եւն.:

2.— Բառին ներդաշնակութիւնը. — Խժալուր եւ տգեղաձայն անունները բնական է որ շուտ կը ջնջուին, իսկ ախորժելի հնչիւն ունեցողները միշտ աւելի կը փնտռուին:

3.— Նշանակութեան դեղեցկութիւնը. — Անիմաստ կամ տգեղ համարուած անուն մը աւելի շուտ կը հիննայ, քան թէ նշանակութեամբ դեղեցիկ անուն մը. Վարդուհի շատ հին անուն մ'է (որովհետեւ Յայսմաւուրքի մէջ ալ կը յիշուի), բայց դեռ երկար պիտի ապրի: Նոյնչափ ախորժելի են Մանիշակ, Սիրանոյշ, Հերանոյշ, Վարսենիկ եւն. մինչդեռ Ագապի, Եւպրաքսիա, Հեղինէ, Կատարինէ մոռցուած եւ անհետացող անուններ են այլեւս:

4.— Այն հանդամանքը որ պատահաբար այդ անունը կրող անձերը եղած են նշանաւոր եւ անմոռանալի մարդիկ, այսպէս Աբգար, Վարդան, Հայկ, Ներսէս, Սահակ անմոռանալի անուններ են, որովհետեւ մեր պատմութեան մէջ ունեցած ենք այս անուններով կոչուած նշանաւոր անձնաւորութիւններ. իսկ Վասակ, Յուդայ, Մերուժան մեռած, անգործածելի անուններ են, որովհետեւ այս անուններով գտնուած են նշանաւոր մատնիչներ ու դաւաճաններ: Անունը ինքնին այստեղ նշանակութիւն չունի. Վասակ բառը իրապէս աւելի դեղեցիկ է քան Վարդան, բայց ուրացեալ Վասակի դէշ յիշատակը մոռցնել տուած է անոր դեղեցկութիւնն ու ներդաշնակութիւնը:

5.— Կրօնական կամ ազգային դաղափարները.— Ասիկա ժամանակի բերմունքին համեմատ է. կար ժամանակ մը երբ կրօնական զգացմունքը մեր կեանքի գլխաւոր վարիչն էր. այն ժամանակ մեր անունները աւելի կրօնական էին. ինչպէս Աստուածատուր, Թորոս, Կիրակոս, Մարկոս, Մատթէոս, Պետրոս եւն.: Կրօնական զգացմունքը տեղի տուաւ եւ եկաւ զուտ ազգային շրջանը. այն ժամանակ կրօնական անունները այլեւս անախորժ դարձան եւ անոնց տեղ սկսան հայ ազգային անունները. Վարդան, Երուանդ, Զարեհ, Գուրգէն, Արտաշէս, Հրաչեայ, Զարմայր, Պարոյր եւն.:

Ինչպէս տեղական, նոյնպէս եւ անձնական յատուկ անուններու լիակատար ցուցակներ չունինք դեռ: Տեղական անուններու ամէնէն ընդարձակ հաւաքածոն՝ բնաշխարհիկ բառարանը, աւելի տեղադրական, աշխարհագրական բնաւորութիւն ունի քան լեզուաբանական-բանասիրական եւ հետեւաբար չի ներկայացներ մեր երկրի եւ օտար հայաբնակ երկիրներու բոլոր գիւղերու, քաղաքներու, լեռներու, լիճերու, դետերու, հովիտներու եւն. անուններու կատարեալ ցուցակը: Անձնական յատուկ անուններու հայերէն հաւաքածոներն են՝ նախ Մխիթար Աբբայի յատուկ անուանց բառարանը՝ որ սակայն Ս. Գրքի մէջ գործածուած անունները միայն կը պարունակէ, երկրորդ Հ. Մատթէոս Թէոփիլեանի Կենսագրութիւն Երեւելի Արանց (Վենետիկ 1839) եւ երրորդ Ն. Ճիվանեանի Յատուկ անուանց բառարանը (Պոլիս), որոնք թէեւ հայկական անուններու բաւական ընդարձակ ցանկ մը ունին, բայց դարձեալ շատ համառօտ են եւ կը պարունակեն միայն մեր հին պատմական շրջանի անունները, պատմական գլխաւոր անձնաւորութիւնները: Ճոխ, բազմազան, նորալուր եւ երանգաւէտ անձնական յատուկ անուններու ամբողջ հարստութիւն մը կայ սակայն սփռուած մեր ձեռագիրներու յիշատակարաններուն մէջ, որ մինչեւ այժմ ապարդիւն կը մնայ, առանց մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը ենթարկուելու:

Պիտի ջանամ համառօտ դծերով նկարել հայ անձնական յատուկ անուններու ուրուագիծը, դասաւորել զանոնք իրենց ուրոյն խմբերով եւ ներկայացնել այն ազդեցութիւնները՝ որոնց ենթարկուած են անոնք մեր հնագոյն շրջանէն սկսեալ մինչեւ այսօր:

Այս դասաւորութեան անցնելէ առաջ՝ պէտք է ցուցնել թէ ինչպէս կարելի է որոշել յատուկ անունի մը ծագումը, ստուգել թէ որ ազգին կամ լեզուին կը պատկանի այն եւ հետեւաբար ով է փոխատուն եւ ով փոխառուն:

Ամէն յատուկ անուն բառ մ'է, նշանակութեամբ օժտուած հասարակ անուն մը: Ասիկա մեզի համար առաջին ակնարկով տարօրինակ է. տարօրինակ է որովհետեւ մեր ամբողջ շրջապատը լցուած ըլլալով անթիւ անհամար օտար անուններով՝ որոնց իմաստը անծանօթ է մեզ, բնականաբար չունինք իրողութեան դիտակցութիւնը եւ կ'ենթադրենք թէ անունները առհասարակ անիմաստ ձայներ են. այսպէս օրինակ՝ Միքայէլ, Տիգրան, Երուանդ, Թադէոս, Յովսէփ եւն անունները նշանակութիւն չունին մեզ համար, որովհետեւ հայերէն չեն. բայց նկատի առնենք Հրաչեայ, Արուսեակ, Թագուհի, Աստուածատուր, Սրբուհի, Աւետիս եւն. հայերէն յատուկ անունները, եւ կը տեսնենք թէ անոնք իրօք բառեր են եւ նշանակութիւն մը ունին: Յատուկ անունները ծագումով հասարակ անուններ են եւ հետեւաբար ունին իրենց ստուգաբանութիւնը. ամէն յատուկ անուն կը պատկանի այն ազգին, որու լեզուով որ կը ստուգաբանուի: Փիլիպպոս յունարէն յատուկ անուն մ'է որովհետեւ կը ծագի յունարէն Փիլո՛ «սիրել» եւ ի՛պպոս «ձի» բառերէն եւ կը նշանակէ «ձիասէր»: Արգուման պարսկերէն յատուկ անուն մ'է, որովհետեւ կը ծագի Արգումենտ «փափաքող, ցանկացող» բառէն: Ալլահվէրտի տաճկերէն յատուկ անուն մ'է որովհետեւ կը ծագի Ալլահ «Աստուած» եւ վէրտի «տըւաւ» բառերէն:

Հայ անձնական յատուկ անունները կը կազմեն 15 խումբ կամ շրջան, որոնք հետեւեալներն են ժամանակագրական կարգով:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

(1 Շար.) 1913

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՈՐՊԷՍ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԻՍ

Ա.

ՄԻԼԱՆՕ.— Այսպէս կարելի է որակել անցնող Նոյեմբերը որ, Միլանոյի Հայ դաղութին համար եղաւ ազդային եռուզեռի ու խանդավառութեան ամիս մը, որուն գլխաւոր առանձքը հանդիսացաւ Իտալահայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Հայ Միջնադարեան ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսը: Այդ խանդավառութիւնը փոխադրուեցաւ նաեւ Մայր Հայրենիք որու մայրաքաղաք Երեւանի տօնակատարութիւններուն առթիւ քաղաքին զանազան վայրերուն մէջ պատերու վրայ բակցուեցան ցուցապատկերներ եւ կրթական թէ մշակութային բոլոր հաստատութիւններուն եւ մամուլին մէջ նշուեցաւ Միլանոյի ցուցահանդէսը: Այս եռուզեռը չսահմանաձակուեցաւ միայն հայկական շրջանակներուն մէջ, այլեւ արձագանդ դտաւ նաեւ իտալական հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ, եւ ամէն դասակարգի ներկայացուցիչներ փութացին Պրէրաի պատկերասրահը տեսնելու մեր ճարտարապետական կոթողները եւ հիանալու մեր դարաւոր յուշարձաններուն վրայ: Այս մթնոլորտին նպաստեց ցուցահանդէսին խնամուած պատրաստութիւնը որու մասին անվերապահ գնահատանքով արտայայտուեցան շատ դժուարահաճ անձնաւորութիւններ ինչպէս կը վկայեն իրենց տպաւորութիւնները զորս արձանագրուած տեսանք ցուցահանդէսի ոսկեմատեանին մէջ: Արդարեւ՝ ցուցահանդէսը պահանջած էր երկու ամսուան սպառիչ նախապատրաստական աշխատանք մը որ գլուխ հանուեցաւ եւ որոշուած թուականին տեղի ունեցաւ շնորհիւ Միլանոյի Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեան ներշնչած հաւատքին, ստեղծած խանդավառ տրամադրութեան. ասոնց քով պէտք է նշել Միլանոյի Բոլիթէքնիքի ճարտարապետական կաճառի բարոյական քաջալերութիւնը եւ երեք ճարտարապետներու՝ Ալբակօ Նովէլլոյի, Արմէն Մանուկեանի եւ Յարութիւն Գազանճեանի անձնուէր եւ անվերապահ գործակցութիւնը: Հոս կարեւոր է նաեւ յիշատակել որ Մշակութային Միութեան նախապատրաստական հրաւէրին, իրենց նիւթական կարեւոր օժանդակութեամբ պատասխանեցին դաղութիս ազդայիններէն Պ. Պ. Երուանդ Հիւսիսեան, Օննիկ Մանուկեան, Ստեփան Սրբապեան, Յակոբ Սէֆէրեան, Տիկ. Մինթանճեան, Գէորգ Խանկէլտեան, որոնց վրայ աւելցաւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան քաջալեր օժանդակութիւնը, եւ այսպէսով գոյացաւ անհրաժեշտ հիմնադրամը. Իսկ Գոլոր – Բրգորտ՝ դունաւոր լուսանկարչական հայկական հաստատութիւնը՝ յանձինս Հ. եւ Վ. Բաբպակեան եղբայրներու եւ Ժ. Մավեանի ձրի ըստանձնեց դունաւոր լուսանկարներու

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԻԶԶԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՊԱՐԱՆՔԻՆ ՀՐԴԵՀԸ

1908 Յունուար 5ին, ժամը գիշերուան երեքուկէսին, յանկարծ հրդեհ կը ծագէր Պէշիկթաշ, Եէնի Մահալլէ, կայսերական պալատան երկրորդ քարտուղար եւ սենեկապետ Իզզէթ փաշայի քարուկիր ապարանքին վերի յարկէն: Թէեւ օգնութիւններ կը հասնին՝ բայց հրդեհը ծագած պահուն անմիջապէս տան մէջ ոչ ոք իմացած ըլլալուն՝ կրակը տարածուած էր: Ասոր գլխաւոր պատճառ եղած էր նաեւ ապարանքին ամէն կողմը գտնուած ելեկտրական լամբարներն ու վառարանները:

Թերթերը, որոնք Կիրակի եւ Երկուշաբթի մանրամասնօրէն կը նկարագրէին հրդեհը, կ'ըսէին թէ Իզզէթ փաշայի ապարանքին կից եւ փողոցի անկիւնը գտնուած Էօմէր պէյի տունն ալ այրած էր: Ապարանքին դիմացը կը գտնուէր սպարապետ Բիզա փաշայի բնակարանը, որուն ճակատն ալ բռնկած էր, սակայն երդիքներէն վար կախուած կապերտներու եւ ջրհանկիրներու աշխատութեանց շնորհիւ կարելի եղած էր սպարապետին տունը փրկել:

Այս տեղեկութիւններէն ետքը, թերթերը կ'աւելցնէին թէ Վեհ. Սուլթանը իմանալով հրդեհը, բարեհաճած էր թիկնապահներ զրկել, որպէսզի հրդեհը մարելու եւ ճարակումը արգիլելու մասին հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուին:

Իզզէթ փաշայի ապարանքին կիցգտնուող սեղանաւոր Յակոբ եւ Ստեփան Այճեանի տուներն ալ այրած էին եւ վերջապէս ժամը 6ին կարելի եղած էր աղէտին առաջքը առնել:

Ապտիւլ Համիտ իրատէով մը հրամայած էր սենեկապետ Պէքիր պէյի եւ պալատական ուրիշ պաշտօնատարներու որ իր բարեւները հաղորդեն սպարապետ Բիզա փաշայի ու քարտուղար Իզզէթ փաշայի, որոնք Երլտըզ երթալով իրենց երախտագիտութիւնը մատուցած էին ցոյց տրուած հոգածութեան համար:

Թերթերը կ'ըսէին նաեւ որ Իզզէթ փաշայի ապարանքէն բան մը չէր ազատած, թէ տնեցիները հազիւ ժամանակ ունեցած էին ինքզինքնին ազատելու: Ապտիւլ Համիտ իսկոյն հրամայած էր շուտով ապարանք մը կահաւորել Նշան Թաշիի կողմը՝ Իզզէթ փաշայի բնակութեան համար:

Ահաւասիկ ինչ որ թերթերը կը գրէին:

Եւ սակայն այդ հրդեհի պահուն եւ մանաւանդ հրդեհը մարելէն ետքը կարգ մը տարօրինակ անցքեր տեղի ունեցած էին, որոնց մասին թերթերը խոհեմ եւ զգուշաւոր լռութիւն մը պահած էին: Արդարեւ բռնակալութեան այդ շրջանին, ուր գրաքննութիւնը իր ծայրայեղ խըստութեան հասած էր, Կ. Պոլսոյ մամուլը պալատականի մը տունէն ծագած հրդեհի մը մասին ուրիշ բան մը չէր կրնար գրել, այլ ինչ որ իրեն հաղորդուէր «պաշտօնապէս»: Բայց մենք որ այդ ճնշումներուն ենթարկուած չենք եւ անկաշկանդ ու անկողմնակալ պատմիչի դերը կ'ուզենք կատարել, մեր ընթերցողներուն պիտի պարզենք իրողութիւնը, այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցած է:

Յունուար 5, Շաբաթ իրիկուն Իզզէթ փաշա որ սովորականէն կանուխ վերադարձաւ իր ապարանքը եւ ընթրիքը հոն ըրաւ, ինչ որ բացառիկ բան մըն էր, հազիւ սեղանէն ելած էր, երբ սպասաւորն եկաւ ծանուցանելու թէ երեք պալատականներ եկած էին եւ զինքը տեսնել կը փափաքէին:

— Լաւ, հոս հրամցուցէք, հրամայեց Ապտիւլ Համիտի սիրական քարտուղարը փութկոտ ձեւով մը:

Յայտնի կ'երեւար որ արդէն կը սպասէր այդ հիւրերուն:

Քանի մը վայրկեան ետքը, երեք պալատականները կը մտնէին պերճաշուք կերպով կահաւորուած հիւրասրահ մը, ուր Իզզէթ փաշա իրենց կը սպասէր ժըպտուն դէմքով:

— Թէյ բերէք հիւրերուն, հրամայեց Իզզէթ փաշա երեք պալատականներուն ընկերացող ծառային:

Ժամը նոյն միջոցին երկուքն էր: Մէկուկէս ժամ ետքը հրդեհը կը ծագէր վերնայարկէն որ անբնակ կը կարծուէր: Այդ վերնայարկին ներքեւ կը գտնուէր Իզզէթ փաշայի մասնաւոր յարկաբաժինը, որ կը բաղկանար աշխատութեան սենեակէ մը, հիւրասրահէ մը եւ սպասման սրահէ մը:

Այս երեք սրահներն ալ մէջէ մէջ դուռներ ունէին եւ միանգամայն մասնաւոր դուռներով կը հաղորդակցէին սանդուխն առաջնորդող ընդարձակ սրահի մը հետ:

Բայց ընդհանրապէս հիւրասրահի եւ աշխատութեան սենեակի այդ մասնաւոր դուռները ներսէն կղպուած կը մնային, այնպէս որ հարկ էր սպասման սրահի դռներէն կատարել անցուդարձը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 – Շար.)

պատրաստութիւնը եւ իր աշխատանոցը տրամադրեց լուսանկարչական բաժնին լաւագոյնս յաջողութեան : Պարտինք նաեւ երախտագիտական զգացումով արձանագրել Միլանոյի Պրէրա թանգարանի տնօրէնութեան վերաբերումը որ, ի յարգանս հայ ճարտարապետութեան, առանց որեւէ վարձատրութեան, ամբողջ քսան օր կազմակերպիչ մարմնոյ տրամադրութեան տակ դրաւ իր դեղեցկագոյն սրահը՝ նափոլէոնեան դահլիճը, որու չորս հարիւր քառակուսի մեթր մակերեսին վրայ տեղի ունեցաւ Հայ Միջնադարեան ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսը : Անիկա կը բաղկանար շուրջ 250 քառ. մեթր մեծադիր լուսանկարներէ, որոնց վաթսուն քառ. մեթրը գունաւոր, բաժնուած 130 սալամանտր տախտակներու վրայ. սարքաւորումը եղած է «ապսրաքթա» կոչուած դրութեամբ որ կը դիւրացնէ անոր փոխադրութիւնը եւ վերակազմութիւնը ուրիշ քաղաքներու մէջ :

Որեւէ ջանք չէր խնայուած հնարաւոր չափով լաւագոյնս ծանօթացնելու տեղացի բնակչութեան, մամլոյ յայտարարութիւններով, քաղաքին կեդրոնական փողոցներուն մէջ, կրթական հաստատութիւններուն մէջ փակցուած դեղատիպ ցուցապատկերներով, հանրակառքերու մէջ կախուած յայտարարութիւններով, իսկ կեդրոնական Գավուր հրապարակի հանդիպակաց փողոցի ամբողջ լայնքին զետեղուած էր մեծածաւալ պաստառ մը — Հայ Միջնադարեան ճարտարապետութեան ցուցահանդէս— մակադրութեամբ: Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին հանդիսաւոր բացման օրը, հակառակ աննպաստ օդին, ներկայ էր երկու հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը որուն մէջ կը նշմարուէր օտար եւ հայ ընտրանին: Մշակութային Միութեան նախագահ Տոքթ. Արամայիս Սրապեանի անհանդստութեան պատճառաւ, բացման խօսքը ըրաւ փոխ – նախագահ Տոքթ. Կ. Պորանեան որ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց թանգարանի տնօրէնութեան, ներկայ օտար հիւրերուն եւ երեք ճարտարապետներուն որոնց բերած թանկագին լուսանկարչական հաւաքածոյին շնորհիւ կարելի եղաւ ստեղծել ներկայ ցուցահանդէսը : Ապա հրաւիրեց Փրոֆ. Գարլօ Բէրոկալլին ընելու բացման պաշտօնական ճառը : Յարգելի Փրօֆէսէօրը շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած պատուին համար, վեր առաւ ներկայ ցուցահանդէսին նշանակութիւնը եւ կարեւորութիւնը արեւելեան եւ արեւմըտեան ճարտարապետութիւններու փոխադարձ ազդեցութիւններու ուսումնասիրութեան համար : Շեշտեց այդ ուղղութեամբ դիտական հետազօտութիւնները խորացնելու անհրաժեշտութիւնը : Այս բնագաւառին մէջ, ըսաւ, Հայաստանը անտեսուած էր. այդ մեծ ազգը, այդ արտակարգ քաղաքակրթութիւնը որու մասին քիչ կը խօսուէր եւ որուն շատ քիչ ծանօթ էինք, ահա հոս է այսօր, մեր մէջ, շնորհիւ Ալբակոյի եւ իր գործակիցներուն եւ մենք զայն խորապէս կը գնահատենք եւ մտերմօրէն կը սիրենք : Կատարուած դիտական արշաւը եւ անկէ բխած ներկայ ցուցահանդէսը՝ իր թափանցողականութեամբ եւ ցուցաբերած թանկագին հարստութեամբ՝ կը նկատենք ինքնին մէկ մէկ վաւերական յաղթանակներ : Եթէ կայ հարց մը որուն մասին մենք Իտալացիներս ընդհանրապէս անզիջող ենք, այդ վերածնունդի իտալականութիւնն է. պիտի չուզեմ այդ պատուոյ հարցը այժմ կասկածի տակ դնել. սակայն կը հրաւիրեմ ձեզ դիտելու կեդրոնական համաչափութիւն ունեցող եկեղեցիներու վերաբերեալ յատակագիծերու ցուցադրութիւնը եւ խորհրդածել անոնց վրայ : Եւ պիտի նշմարէք որ Իտալիոյ միջնադարեան ճարտարապետական յուշարձաններէն ոմանք ոչ միայն պատահական նմանութիւն ունին — օրինակի համար Գազալէ Մոնֆէրաթոյի մայր տաճարին դաւիթը եւ հայկական ինքնադրոշմ դաւիթը իր խաչաձեւ կամարներով— այլ եւ շատ մը շէնքեր՝ որոնց նախագիծը պատրաստուեցաւ 14րդ եւ 15րդ դարերու միջեւ, շատ նմանութիւն ունին անոնց : Ասիկա փորձ մըն է զոր հարկ չկայ ծայրայեղ եզրակացութիւններու տանելու, բայց կրնայ օգտաբեր ըլլալ ճիշդ այն պատճառաւ որ կուգայ խոցել մեր հպարտութիւնը բուն իսկ այն բնագաւառին մէջ որ անխոցելի կը նկատուէր : Փրոֆ. Բէրոկալլի իր խօսքը վերջացուց ըսելով .— Դիտեցի՞ք թէ ի՞նչպէս հայ եկեղեցւոյ մը լուսամուտը կրնայ փոխակերպուիլ ցուցանկարի մը, որ կը կրէ զուտ արդիական ճաշակի մը դրոշմը. ահա այդ ալ կրնայ խորհրդածութեան նիւթ ծառայել :

Հ. Բ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նոյեմբեր 21ին Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ բացումը կատարուած է Հայաստանի երգչախումբի ընկերութեան Բ. Համագումարին: Մասնակցած են փրոֆէսիոնէլ եւ սիրող (ամաթէօր) երգեցիկ խումբերու ներկայացուցիչները, արուեստագէտներ, մտաւորականներ եւ օտար երկիրներէ ժամանած հիւրեր :

Երգչախումբի ընկերութեան վարչութեան գործունէութեան մասին զեկուցում մը կատարած է վարչութեան նախագահը՝ Թ. Ալթունեան :

— Հայաստանի երգչախումբի ընկերութիւնը, որ այս տարի բոլորեց իր տասնամեակը, դարձած է երգեցողական արուեստի, հայ երգի քարոզչութեան եւ տարածման, դեղագիտական դաստիարակութեան գլխաւոր ազդակներէն մէկը: Յատկապէս վերջին վեց տարիներուն՝ նախորդ համագումարէն այս կողմ, ընկերութիւնը ընդլայնած է իր գործունէութեան սահմանները :

Հայ երգեցիկ արուեստը զարգացնելու գործին մէջ ծառայութիւն մատուցած է Հայաստանի պետական երգչախումբը, որ իր գոյութեան աւելի քան երեսուն տարիներու ընթացքին շրջագայած եւ համերգներ տուած է մեծ քաղաքներու մէջ: Երկու տարի առաջ ընկերութիւնը ստեղծեց երկրին երկրորդ փրոֆէսիոնէլ երգչախումբը, որ արդէն շուրջ 140 համերգներ տուած է զանազան վայրերու մէջ :

Ընկերութիւնը կարեւոր աշխատանք կատարած է նաեւ հաւաքածոներու, մենագրութիւններու եւ այլ գիրքերու, դպրոցներու մէջ երգեցողական արուեստը ժողովրդականացնելու ուղղութեամբ :

Ներկայիս անհրաժեշտութիւն դարձած է քատրեր պատրաստող մանկավարժական ուսումնարանի մը հաստատումը : Պէտք է իրականացնել նաեւ խմբավարական ուսումնարանի մը հաստատման ծրագիրը :

Զեկուցումին յաջորդած է միտքերու փոխանակութիւնը :

×

Երգչախումբի ընկերութեան Բ. Համագումարի բացման առթիւ, արուեստաբան Յիցիլիա Բրուտեան կարդ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ ընկերութեան ապագայ գործունէութեան մասին :

Ստորեւ հիմնական միտքերը .

— Խմբերգային արուեստը Հայաստանում իրականացնում է իր հսկայական դերը ժողովրդի երաժշտական դաստիարակութեան գործում : Բայց այդ արուեստը դեռ շատ ճանապարհ ունի՝ հասնելու իր սեռի բարձրագոյն մակարդակին : Խմբերի եւ խմբավարների թիւը գուցէ բաւարար է արդէն, բայց բաւարա՞ր են, արդեօք, դրանք բարձր արուեստի հետ ունեցած իրենց յարաբերակցութեամբ: Ընկերութեանը յայտնի է այդ հարցի բացասական պատասխանը, դրա համար էլ նա իր խմբավարներին, իսկ դպրոցների երգ – երաժշտութեան դաստաուներին պարբերաբար գործուղում է միութենական մեծ կենտրոններ՝ կատարելագործուելու համար : Բայց դա դեռեւս այն չէ, ինչ անհրաժեշտ է արդէն մէկ դարեայ փրոֆէսիոնէլ երաժշտական արուեստի աւանդութիւններ ունեցող հայ ժողովրդին :

Աներկբայ է, դժուար է, շատ դժուար, բայց՝ անհրաժեշտ : Կարծում ենք, որ երգչախմբային ընկերութիւնը այնպիսի աներեր արմատներ ունի արդէն իր գործունէութեան հիմքում, որ պէտք է մերժէ այնպիսի խմբավարների, որոնք ոչինչ ունեն նուիրաբերելու բարձր ու ազնիւ արուեստին :

Երբ 1966ին երգչախմբային ընկերութիւնը տօնում էր մեծ խմբավար – երաժիշտ Արամ Տէր – Յովհաննիսեանի ծընընդեան 80ամեայ տարելիցը, ընկերութեան նախագահ Թաթուլ Ալթունեանն ասաց, թէ այդ յոբելեանի նշումով հայ ժողովուրդն ու երաժշտական հասարակայնութիւնը նշում են Տէր – Յովհաննիսեանի ստեղծած արուեստի աւանդների ճշմարտացիութիւնը, ժողովրդայնութիւնը :

Այդ յոբելեանով մէկ անգամ եւս ընդգծուեց, թէ վաղուց արդէն հիմնադրուած է հայ երգարուեստի կատարողական դպրոցը, կոմիտասեան կատարողական դպրոցը, կոմիտասեան երգերի մեկնաբանութեան ազնիւ չափանիշը, հետեւաբար, ոչ ոք իրաւունք ունի այլեւս խաթարել այդ աւանդները քմահաճ վայրի վերումներով :

Կոմիտասի հարիւրամեակի յաւերժացումը, որն, ի դէպ, երգչախմբային ընկերութեան յառաջընթացի նշանաբանը պիտի լինի իր երկրորդ համագումարից սկսած, ոչ միայն պիտի իրականացնի կոմիտասեան բացառապէս բոլոր խմբերգների հնչեցումը, այլեւ համակուի կոմիտասեան ոգով, այդ ոգու կենսականացումով, այն ներարկելով արուեստին ու ունկնդիրներուն :

Այս ընկերութիւնը պէտք է լինի այն մեծ առաքելութեան պատուաւոր նախաձեռնողը, որ կարողանայ կապ ստեղծել ի սփիւռս աշխարհի հայ երգչախմբերի հետ, նրանց եւս համախմբի իր առանցքի շուրջը, կազմակերպի փոխադարձ այցելութիւններ՝ ինչպէս ամբողջ երգչախմբերի, այնպէս էլ առանձին խմբավարների :

Եւ երգչախմբային ընկերութեան համար մեծ ու պատուաբեր գործ կը լինի համազգային երգչախմբային ընկերութեան կազմակերպումը :

Իր երկրորդ համագումարի առթիւ սրբատգին մաղթենք, որ Հայաստանի երգչախմբային ընկերութիւնը վերանուանուի Հայկական երգչախմբային ընկերութիւն եւ նոր, առաւել կենսական ուժերով ծառայի սերունդների հոգեւոր երաժշտական դաստիարակութեան սրբազան առաքելութեանը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն բանէ գանողը իր ազտոտ փէշերը չի տեսներ :

×

Ատէ դրամդ՝ կը պատուես անձդ :

×

Եթէ առաջնորդդ ազռաւն է, վերջին օթեւանդ գերեզմանատունն է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (358)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Յեղափոխութեան տրամաբանութիւնը եւ փիլիսոփայութիւնը տարբերութիւն մը ունին. յեղափոխութեան տրամաբանութենէն կրնայ պատերազմ ծագիլ, մինչդեռ փիլիսոփայութենէն կրնայ խաղաղութիւն հետեւիլ :

Քոմպըֆէր Անժոլրան կ'ամբողջացնէր եւ կ'ուղղէր :

Նուազ բարձր եւ աւելի լայն էր :

Կ'ուզէր որ ընդհանուր տեսիլներու լայնատարած սկզբունքները միտքերու մէջ հոսին, ուստի կ'ըսէր.— Յեղափոխութիւն, բայց քաղաքակրթութիւն, ուղղաձիգ լերան բոլորտիքը կապտագոյն ընդարձակ հորիզոնը կը բանար :

Այս պատճառով Քոմպըֆէրի բոլոր կարծիքները չօշափելի եւ գործնական բան մը ունէին: Յեղաշրջումը Քոմպըֆէրի հետ աւելի շնչելի էր քան թէ Անժոլրայի :

Անժոլրա յեղաշրջումին երկնային իրաւունքը, իսկ Քոմպըֆէր բնական իրաւունքը կ'արտայայտէր : Առաջինը Ռոպեսփիէրի կը յարէր երկրորդը՝ Քոնտորսէի կը մօտենար :

Քոմպըֆէր Անժոլրայէն աւելի կ'ապրէր ամէն մարդու կեանքովը :

Եթէ այս երիտասարդները կարենային պատմական երեւելի անձերու կարգը մըտնել, մէկ արդար մը, իսկ միւսը իմաստուն մը եղած կ'ըլլար : Անժոլրա աւելի առնականութիւն, իսկ Քոմպըֆէր աւելի մարդկութիւն ունէր :

Մարդ եւ այր, ահա անոնց տարբերութիւնը :

Քոմպըֆէր մեղմ էր, ինչպէս Անժոլրա խիստ՝ բնական անարատութեամբ :

Քոմպըֆէր կը սիրէր քաղաքացի բառը :

Սպանացիներուն պէս թերեւս յօժարակամ ըսէր— մարդ :

Ամէն բան կը կարդար, թատրոններ կ'երթար, հրապարակային դասախօսութեանց ունկնդրութիւն կ'ընէր միշտ, լոյսի դունաւոր բեկբեկէր կ'ուսանէր Արակոյէն, մեծ հետաքրքրութիւն ունէր դասի մը նկատմամբ ուր Ժոֆրօ Սէն Իլէր արտաքին թմբրային շնչերակին եւ ներքին թմբրային շնչերակին կրկին գործողութիւնը բացատրած էր. մէկը որ երեսը կը կազմէ, միւսը որ ուղեղը կը կազմէ. հմտութիւն ունէր, դիտութեան կը հետեւէր քայլ առ քայլ, Սէն Սիմոնը Ֆուրիէի հետ կը դիմադիմէր, եգիպտական նշանագիրները կը մեկնէր, գտած կոպիճները կը կտրէր, եւ երկրաբանութեան վրայ կը տրամաբանէր, յիշողութեամբ շերամի թիթեռ մը կ'ուրուագրէր: Ակադեմիի բառարանին Ֆրանսերէնի սխալները կը գտնէր Փիւզէկիւրի եւ Տըլէօզի դժուարին երկերը կը զննէր, բան մը չէր հաստատեր, եւ ոչ իսկ հրաշքները, բան մը չէր ուրանար, ոչ իսկ ոգիները. «Մոնիթէօռ»ի կազմուած ամբողջ թիւերը կը թղթատէր եւ կը մտախոհէր :

Կը հաստատեր թէ ապագան վարժապետին ձեռքն է, եւ կարեւոր խնդիրներու վրայ շատ կը մտածէր: Կ'ուզէր որ ընկերութիւնը անընդհատ աշխատի մտային եւ բարոյական մակարդակը բարձրացնելու, դիտութիւնը դրամելու, գաղափարները շրջաբերութեան հանելու, երիտասարդներուն միտքը բարգաւաճելու եւ կը վախնար որ մեթոտներու արդի աղքատութիւնը, գրական տեսութեան հէքութիւնը, տեսութիւն՝ որու սահմանն է միայն դասական ըսուած երկու կամ երեք դար, պաշտօնական իմաստակներու բրոնական վարդապետութիւնը, դպրոցական նախապաշարումները եւ հին սովորութիւնները վերջապէս արուեստական ոստրանոցներու չնմանցնեն մեր դպրոցները :

Գիտուն, յստակասէր, ճշդասէր, բազմալեզու, եռանդուն, աշխատասէր ու նոյն ատեն խորհող «նաեւ ցնորուկ նը կատմամբ», կ'ըսէին իր բարեկամները :

Կը հաւատար ամէն երազներու, կը հաւատար երկաթուղիներուն :

Վիշտին յարձակումին վիրաբուժական գործողութեան ատեն, մթին սենեակին մէջ պատկերներու լուսանկարուելուն, ելեկտրական հեռագրին եւ օդապարիկներու ուղղութեան :

Մանաւանդ որ այնքան չէր վախնար ամրոցներէն, զորս աւելորդապաշտութիւնները, բռնամոլութիւնները եւ նախապաշարումները ամէն կողմէ չինած են մարդկային սեռի դէմ :

Այն մարդոց թիւէն էր, որոնք կը հաւատան թէ դիտութիւնը վերջապէս պիտի տիրէ մարդկային սեռի :

Անժոլրա պարագլուխ մըն էր, Քոմպըֆէր առաջնորդ մը :

Մարդ կ'ուզէր մէկուն քով կռուիլ եւ միւսին հետ քալել :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէսինէն Օր. Քրիստինէ Զէյթունցեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Սարգիս Գոճապաշեան տասը Ֆրանք կը նուիրէ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Հ. Կոսոյեանի, զաւակներուն, թոռներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն անմոռանալի դաստիարակ ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեանի իրենց զաւկին՝ Վրոյրի կսկծալի կորուստին առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ֆր. Յառաջի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արմենուհի Պանտիկեան եւ իր պարագաները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն ողբ. Յովհ. Պանդիկեանի թաղման տղուր առթիւ, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիս. Թրթռեանի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոր թաղականութեան եւ դպրաց դասուն, Հայր Գեղամ Պաղտասարեանի, Քահանայ հայրերի, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին, ինչպէս նաեւ Ազգ. Առաջնորդարանի պատուարժան վարչութեան, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին, Տիկնանց Միութիւններուն, Վասպ. Հայր. Միութեան եւ բոլոր ընկերներուն, հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին այս տխուր առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին հետեւեալ նուէրները ստացած է ողբ. Յովհ. Պանտիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի .—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը 50 Աղքատախնամին (տեղւոյն), Պօմոնի Օժանդակ Տիկնանց Միութիւն քսան եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան տասը առաջնորդարանին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տօլպաշեան քսան Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Աւիկեան տասնական եկեղեցւոյ եւ Առաջնորդարանին, Աւետիս Կուտսուզեան 10-ական Առաջնորդարանին եւ եկեղեցւոյ, Պ. Պօղոս Արզումանեան տասը Առաջնորդարանին, Անտրէ Պաղտասարեան տասը Կապ. Խաչին, Բաֆֆի Նազարեան քսան դպրոցին, Յակոբ Շահինեան տասը Առաջնորդարանին, Գրիգոր Տօրումեան եւ Յար. Ասլանեան տասնական եկեղեցւոյ :

×

Պ. Պօղոս Մալա իր կնոջ Նուրիճայի մահուան առթիւ յիսուն Ֆր. Նարդունիի գործերու Ֆոնտին, Պ. Ա. Արզումանեան նոյն առթիւ 35 Առաջնորդարանին, Պ. Յովհ. Թահթալեան իր կնոջ եւ հօրաքրոջ յիշատակին հարիւր Առաջնորդարանին, Պ. Յակոբ Սահակեան իր զոքանչ մօր յիշատակին հարիւր Առաջնորդարանին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ կառուցման 11րդ տարեդարձը Դեկտեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ամանօրեան Յայդօնք, Դեկտ. 31ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Նուագ, ճոխ կերուխում : Մանրամասնութեանց համար դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ
ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ
Կը ցուցադրէ մինչեւ Դեկտ. 17
GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts
— PARIS - 6e —

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԿՈՉ

Տարիներէ ի վեր հաստատած էինք արձակուրդի կայան մը, ուր տասնեակներով հայ երկսեռ մանուկներ երկու ամիս կ'անցընէին տոհմիկ, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, լաւագոյն պայմաններու տակ եւ կազդուրուած կը վերադառնային իրենց ընտանեկան յարկը :

Արձակուրդի այդ կայանը մօտ էր Փարիզի եւ ծովէ ալ հեռու, այլ մանաւանդ փոքր էր եւ բոլոր դիմումներուն հնարաւորութիւն չունէինք գոհացում տալու :

Ահա թէ ինչո՛ւ համար գնած ենք չէնք մը բաւական ընդարձակ տարածութեամբ հողով մը միասին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած եւ ծովեզերքէն հազիւ 600 մեթր հեռու :

Այս պատճառով, պէտք կայ կարեւոր գումարի մը, որուն մէկ մասը պիտի կրնանք հայթայթել մեր միջոցներով, մը նացածին համար կը դիմենք հանրութեան, խնդրելով որ իր աջակցութիւնով կարելի դարձնէ այս ազգօգուտ ձեռնարկին յաջողութիւնը :

Արդէն կարգ մը հայրենակիցներ մեզի զրկած են իրենց ինքնաբուխ նուէրները. որոնց ցանկը պիտի հրատարակենք մամուլի միջոցով :

Վստահ ենք թէ՝ ուրիշներ պիտի հետեւին այս բարեսիրական գեղեցիկ օրինակին, որուն համար կը յայտնենք մեր կանխայայտ շնորհակալութիւնները :

Նուէրները զրկել՝

Croix Rouge Arménienne
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
C. C. P. Paris 1717-56

կամ դրամատան միջոցով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին :

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆԱՐՔԸ » կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիրի մասնաճիւղին :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր : Զուարթ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 22, Տօնածառի հանդէսը : Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

×

ՏՕՆԱԾԱՌ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հայկ. վարժարանի տօնածառը՝ Դեկտեմբեր 22ին :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Բիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Չորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Բիւ տէ Քովալէսան :

REVEILLON
ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND
Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube
ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS
Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.

ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ
Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս :
Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻԻԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻԻ Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻԻՖԷ ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ - անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50 :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Դեկտ. 9, Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին Բէժան սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ : Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Գ) Ընթացիկ հարցեր :

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ

Տօնական օրերու առթիւ Տօնիկեան հրատարակչատունն ու գրատունը լոյս ընծայած են հայրենական դրոշմով ու նկարագրով, գեղատիպ ու գեղարուսետական շնորհաւորական քարթերու ճոխ սեռի մը, բաղկացած 13 նկարներէ որոնք կը ներկայացնեն ի միջի այլոց Ս. Էջմիածինը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի Մայր Տաճարն ու նորակերտ Վեհարանը, Արարատ լեռը, Սասունցի Դաւիթի եւ Սայաթ Նովայի արձանները, խաղողաքաղը եւ հայրենական ու Երեւանեան բազմաթիւ այլ տեսարժան վայրեր :

Սոյն սեռին միանուագ գնողները պիտի վճարեն միայն չորս տոլար, արտասահմանեան բոլոր երկիրներուն համար : Առաքման ծախքը՝ օդանաւային թղթատարով՝ մեր վրայ : Ապառիկ ապսպրանքները նկատողութեան չեն առնուիր :

Ջերմապէս կը յանձնարարենք որ հայրենական դրոշմով ինքնատիպ գեղարուեստական այս քարթերով շնորհաւորական ձեր մաղթանքները ներկայացնէք ձեր հարազատներուն եւ բարեկամներուն :

Ստանալու համար դիմել Տօնիկեան հրատարակչատան, հետեւեալ հասցէով.—

Imprimerie - Librairie
G. DONIGUIAN et FILS
887, Rue du Fleuve
Beyrouth — Liban

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
10 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11384 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.384

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԺՈՂՈՎԸ ՍԿՍԱՒ

ՉՈՐՍ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՆ

Կիրակի օր Օրլի հասաւ ամերիկեան պատուիրակութեան պետը՝ Հառիմըն, որ քիչ մը կը սպասէր օդակայանը, դիմաւորելու համար հարաւային Վիէթնամի պատուիրակութեան պետը՝ Զօր. Քի :

Քիի յայտարարութիւնները այն յոյսը կը ներշնչեն թէ Սայկոն որոշած է քիչ մը ջուր խառնել իր գինիին : Փարիզ հասնելուն, Քի յայտարարած է ի մէջ այլոց. — Հոս եկայ, Վիէթնամի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը առաջնորդելու համար : Հայրենակիցներուս հետ անցուցած պայքարի քսան տարիներս, թոյլ տուին որ մասնակից ըլլամ իրենց թշուառութեան եւ տառապանքներուն : Ներկայ էի կռուի դաշտին վրայ, արիւնով եւ կրակով ծածկուած : Վկայ եղայ ողբերգական տառապանքներու զորս մեր ժողովուրդը ստիպուեցաւ կրել պատերազմի եւ ահաբեկչութեան հետեւանքով : Կրցայ անդրադառնալ թէ խաղաղութիւնը որքան անհրաժեշտ է իմ երկրիս եւ թանկագին հայրենակիցներուս եւ ինչու համար այնքան փափաքելի մարդասիրական զգացումներէ տարուած հոգիներուն համար : Հոս եմ եկած խաղաղութիւն փնտռելու եւ հիւսիսային Վիէթնամի համայնավարներուն յարձակման վերջը տեսնելու, անոր սարսափներով որպէսզի մեր ժողովուրդը կարենայ իր ճիգերը նուիրել իր ապրուստի մակարդակին բարելաւման եւ յառաջդիմութեան ճամբան բռնել : Յանձնարարեցի Վիէթնամի պատուիրակութեան որ բարիկամեցողութիւն ցոյց տայ ժողովին : Ոչ մէկ նախապատուութիւն կ'ուզենք, ոչ մէկ առաւելութիւն : Պիտի չպահանջենք որ միւս կողմի մարդիկը անձնատուր ըլլան : Միայն կ'ուզենք որ արդարութիւնը ու իմաստութիւնը յաղթեն : Արդար է որ դադրի հիւսիսի համայնավարներուն յարձակումը հարաւային Վիէթնամի վրայ : Պէտք է որ ժողովուրդին կամքը յարգուի » :

Օդակայանին մէջ Փարիզաբնակ Վիէթնամցիներ ցոյց մըն ալ բրած են : Արդարեւ հինգ հարիւր երիտասարդներ սկսած են տողանցել պոռալով՝ «Ընկերային յեղափոխութիւն՝ այո', համայնավարութիւն՝ ո'չ : Վիէթքոնկ ոճրագործ » :

× Սայկոնի մէջ ալ կացութիւնը բարդ է եւ միշտ կը խօսուի նախարարական փոփոխութիւններու մասին :

Գալով ազատագրական Ազդ. Ճակատին (Վիէթքոնկ) քաղաքական եւ զինուորական քսան կէտերէ բաղկացած յայտարարութեան մը մէջ, կոչ կ'ընէ ժողովուրդին որ ըմբոստանայ եւ ձեռք առնէ իշխանութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ 48 ժամուան մէջ, փլաստիքով վեց եղեռնափորձեր կատարուած են զանազան վայրերու մէջ : Ամէնէն ուժովը եղած է Շան զ'Էլիզէի Փըպ Ռընոյի առջեւ, ուր երիտասարդ աղջիկ մըն ալ վիրաւորուած է (կը կարծուի թէ ինք բերած էր ռումբը) : Աւելի ծանրօրէն վիրաւորուած է Ֆրանս – Սուառի աշխատակիցներէն մէկը որ քովի տունը կը բնակէր եւ հանդիստ կը քնանար (Կիրակի առաւօտեան երեքի մօտ) : Ուրիշ ռումբեր պայթած են դրամատուներու եւ ԻԻ ԷՆ ԷՌի կեդրոնատեղիներու առջեւ : Ոստիկանական քննութիւնները պիտի բազմանան Փարիզի մէջ, մանաւանդ գիշերները :

ՃՈՆՍԸՆ – տը Կոլ հանդիպումի մը հաւանականութիւնը մարմին կ'առնէ :

ԿԻԷՎԻ մէջ մեծ գաղտնապահութեամբ հանդիպում մը տեղի ունեցած է չեխ եւ խորհրդային զեկավարներու միջեւ : Օրակարգը եղած է «բնականոնութեան » հաշուեկշիռը : Մասնակցած են Կոսիգին, Բրեժնեւ, Պոդգորնի, Կուզնեցով իսկ Չեխերու կողմէ՝ Զվոպոտա, Տիւպչէք, Չերնիք, Հույեակ :

ՏԱՍԸ ԼԵՀԵՐ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուղած են Դանիայէն :

ԱՐԱԲՆԵՐԸ մեծ յոյս չունին թէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը կրնայ բարելաւուիլ թէեւ Նիքսընի յատուկ ներկայացուցիչը՝ Սքրէնթըն լաւատես է :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Էջմիածինէն Երկուշաբթի առաւօտ ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .—

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ընդառաջելով Երուսաղէմի Հայոց Ամենապատիւ Պատրիարքի առաջադրանքին, կազմեց յատուկ մի յանձնաժողով բաղկացած հետեւեալ անձնաւորութիւններից՝ Գերշ. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան նախագահ, Գերշ. Տ. Սիոն Արք. Մանուկեան, Պ. Ալեք Մանուկեան, Պ. Տատուր Տատուրեան, Պ. Ռիչարդ Գրիգորի, Պ. Սեդրակ Քարեան, եւ ճարտ. Միքայէլ Մազմանեան, որի առաքելութիւնը պիտի լինի՝

Ա) Քննել Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքի Գանձատնից անյայտացած ու 1967 թ. Մարտին վերադարձուած ձեռագիրներու պարագան եւ եզրակացութիւնները հաղորդել Ամենայն Հայոց Հայրապետին :

Բ) Երուսաղէմի Պատրիարքական իշխանութեան ու միաբանութեան գործակցութեամբ, կատարել ստուգումը եւ ցուցակագրումը նոյն գանձատան եւ առհասարակ վանքապատկան բոլոր ձեռագրերի եւ պատմական ու գեղարուեստական արժէք ներկայացնող շարժական իրերի, արդիւնքի մասին զեկուցելով Ամենայն Հայոց Հայրապետին :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

Ս. Էջմիածին
20 Նոյեմբեր 1968 թ.

ՏԽՐՈՒՆԻ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ ընկ. Երուանդ Ատանալեանի դիակը գտնուած է Ուրբաթ օր, Սէնի մէջ, ինչպէս չարաշուք նախազգացում մը նախատեսել կուտար շատերուն :

Մեր ողբացեալ ընկերը, 63 տարեկան, ընիկ Եոզկաթցի, ճաշակած Ապրիլեան որբերու դառն օրերը, հաստատուած էր Փարիզի մօտ Իսի արուարձանը ուր եւ հիմնադիրներէն եղած է տեղւոյն Զաւարեան կոմիտէի :

Անձնուէր, զոհաբերուող, Երուանդ Ատանալեան ջանք չէ խնայած իր ամբողջ կեանքը օգտակար ըլլալու համար իր ժողովուրդին եւ կուսակցութեան եւ Իսիի գաղութը շատ բան կը պարտի իրեն : Երկար տարիներ անձնուիրաբար զբաղած է նաեւ «Յառաջ»ի եւ «Հայ – Բոյժ»ի բաժանորդագրութիւններու գանձումներով, իր նպատակը ըլլալով միշտ հասնիլ ուր որ պէտք է :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, (մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ) :

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին եւ ընկերներուն :

ՓՐՈՖ. Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ).— Կիրակի Նոյեմբեր 17ին Միլանէն Վենետիկ կը հասնէր Փրոֆ. Համազասպեան Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահը, ընկերակցութեամբ Պ. Ստեփան Սրապեանի, Իտալիոյ Հայ Ազգ. Մ.ութեան նախագահ, Հ. Ազըլեանի եւ Հ. Տէր Ղազարեանի, որոնք Միլան գացած էին երկու օր առաջ Հայ ճարտարապետութեան ցուցահանդէսի փակման տօներուն մասնակցելու, Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի կողմէն :

Յարգելի հիւրը Վենետիկ Սանթա Լուչիա կայարանի մէջ ընդունուեցաւ Մխիթարեան վարդապետներու եւ Մուրատ Ռափայէլեանի աշակերտներու խումբէն :

Երեկոյեան Փրոֆ. Համազասպեան ընթրեց վարժարանի տեսչութեան եւ աշակերտներու հետ, որմէ ետք դպրոցի թատերասրահին մէջ, անմահ վարպետ Վ. Փափազեանի բեմէն, հայրենիքի մասին աշակերտներու հարցումներուն հաճոյքով պատասխանեց : Զրոյցը շատ հետաքրքրական եւ խանդավառող մթնոլորտ մը ստեղծեց, եւ երախաներու երիտասարդ սիրտերը վառեց պետականութեամբ ծաղկող հայրենիքով : Պ. Համազատպեան յորդորեց զամէնքը որ ըլլան լուսամիտ հայրենասէրներ :

Բարձրագոյն կարգի աշակերտները Փրոֆ. Համազասպեանի եւ Պ. Սրապեանի ընկերացան մինչեւ հիւրանոցը, հէքեաթային Վենետիկի ջրանցքներու եզերքին, օձապտոյտ մայթերու վրայով, աշնանային նրբակերտ մշուշով պատուած ռոմանթիքական լոյսերու մէջէն, Երեւանի կախարդական գիշերներու զրոյցը ընելով :

Նոյեմբեր 18ի առաւօտեան, հիւրերը մեծ զարմանքով տեսան Վենետիկը ջուրերուն մէջ ընկղմած, եզանակին բնական երեւոյթն էր : Անոնք այցելեցին Ս. Մարկոսի հրապարակը եւ Տօժական Պալատը, գեղարուեստի աշխարհահռչակ թանգարանը : Կէսօրին մեկնեցան Ս. Ղազար, ուր Գերպ. Հ. Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան Աբբահայրը, եւ Միաբանները ընդունեցան զիրենք նաւամատոյցի վրայ, եւ առաջնորդեցին մայր տաճարը, Մեծն Մխիթար Սեբաստացիի շիրմին մօտ, ուր ուխտաւորի երկիւղածութեամբ, հիւրերը ամփոփուեցան գրաւուած հայ ժողովուրդին խոնարհ այս զաւակին կերտած լոյսի տաճարի հմայքով :

Ճաշի ժամն էր : Աբբահայրը, Միաբան Հայրերը եւ աշակերտութիւնը վանքի մխիթարաշէն ճաշարանին մէջ գրաւեցին իրենց տեղերը. հիւրերը տեղաւորուեցան երիցագոյն Հայրերուն մօտ. Աբբահօր օրհնութենէն ետք, ճաշը սկսաւ վանական մխիթարաւանդ լռութեան մէջ. ամպիոնէն բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն մին սկսաւ կարդալ Ս. Գիրքէն գլուխ մը, յետոյ Եղիշէի, Աւարայրի խօսնակին՝ անմահ էջերէն : Ճաշին տեւողութեան լռութիւնը պահուեցաւ, ընթերցումը շարունակեց, ըստ կանոնի որ Մխիթար ճաշարանի դրան մուտքին վրայ դրօշմել տուած էր 250 տարի առաջ. «Աստ լռութիւն է պահելի եւ սուրբ գրոց ուշ դնելի» : Շատ եզական, բայց եւ այնպէս հաճելի ճաշ մը եղաւ սիրելի հիւրերու համար :

Ճաշէն յետոյ, վանքի հիւրանոցին մէջ, Միաբանութեան բոլոր Հայրերու ներկայութեան, Փրոֆ. Համազասպեան հիւրասիրուեցաւ Աբբահօր ողջունի եւ բարի գալուտի ջերմ խօսքերով : Բաժակներ բարձրացան հիւրին, հայրենիքին եւ շինարար հայ ժողովուրդին կենացներ մաղթելով :

Պ. Համազասպեան այցելեց հին մատենադարանը եւ նոյնպէս նորաշէնը, «Իսպէնեան մատենադարան», որ դեռ կառուցուելու վրայ է. տեսաւ եւ շօշափեց երկիւղածութեամբ, 862 թուականին գրուած, ՄԼՔԷ Հայոց թագուհիին, Վարագայ Ուխտին նուիրուած եւ գարերու ընթաքին ողբերգական կեանք ունեցած, շատ անդամ օտարներու ձեռքը գերի ինկած, ձեռագիր աւետարանը, եւ անոր անդին մանրանկարները :

Այցելեց Գրադարանը, պատկերասրահը, թանգարանը, կրօնաւորական համեստ խցիկները, Ալիշանի սենեակը, Լորտ Պայրընի սենեակը, ժառանգաւորացի դասարանները, ուր տեսաւ Մխիթարի աթոռը եւ գրասեղանը. եւ հուսկ այցելեց բազմալեզուեան տպարանը :

Ժամերը սահեցան անզգալաբար օրը երեկոյացաւ եւ բաժանման տխուր ժամը հասաւ : Մեծայարգ հիւրը եւ Պ. Սրապեան մեկնեցան դէպի Վենետիկ Մուրատ Ռափայէլեան, ուր վարժարանի շքեղ դահլիճին մէջ, աշակերտները հանդէս պատրաստած էին ի պատիւ հայրենի հիւրին :

Տօնական բացառիկ օրուան պէս եռուզեռին մէջ էր դպրոցը. «Իմ հեռաւոր հայրենիք, իմ փառաւոր հայրենիք»ի (Գ. Մ. Ալէմշահ) կարօտի երգով եւ նուագով, բացուեցաւ հանդէսը, տեսուչ հայրը ամէնուն կողմէն սրտաբուխ խօսքերով բարի գալուստ մաղթեց, եւ ողջունեց հիւրը, որուն հետ այս ամառ, Հայրենիքին մէջ, մտերիմ բարեկամութեամբ կապուած էր արդէն : Փրոֆ. Համազասպեան հայրենաբոյր խօսքերով պատասխանեց, բազմիցս ընդհատուեցաւ հայ կայտառ սերունդի ջերմ ծափերով : Ուշադրութեան արժանի է նշելը որ Մուրատ Ռափայէլեանի աշակերտութիւնը կը ներկայացնէ գրեթէ բոլոր Հայ Սփիւռքը, իր 13 երկիրներէ հաւաքուած ընտիր սաներով :

Պ. Ստեփան Սրապեան, նոյնպէս խօսք առաւ, եւ պանծացուց մեր ներկայ ծաղկուն հայրենիքը եւ հայ ժողովուրդը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Սփիւռքին մէջ բոյն դրած փոքր Հայաստանը, Մեծըն Մխիթարի Ս. Ղազարը, եւ հայ մրտքի եւ մշակոյթին դարաւոր ակութը, Մուրատ Ռափայէլեանը :

Դպրոցի երգչախումբը երգեց «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք», աշակերտները արտասանեցին «Ես իմ անուշ»ը (Չարենց), «Քիչ ենք բայց Հայ ենք»ը Պարոյր Սեւակի, եւ ուրիշ հայրենասիրական կտորներ :

Փրոֆ. Համազասպեան, հանդէսի աւարտման, անձամբ բաժնեց աշակերտներուն, Երեւանի 2750ամեակը նշող կրծքանշաններ : Ընդհանուր ցնծութեան մթնոլորտին մէջ վերջացաւ փոքր հանդէսը, որ մեծ էր իմաստով. Հայ Սփիւռքի 13 տարբեր երկիրներէն Մուրատ Ռափայէլեանի փառաւոր յարկին մէջ հաւաքուած հայ նոր սերունդը տեսաւ, կենդանի խօսքը լսեց Հայաստանի պաշտօնական ներկայացուցիչին որ, Սփիւռքը Հայրենիքին հետ կամրջող կոմիտէն, մեծ ձեռընահասութեամբ կը վարէ :

Փրոֆ. Համազասպեանի այցելութիւնը դպրոցի տարեգրութիւններու եւ աշակերտներու յուշերուն մէջ անջնջելի պիտի մնայ :

19 Նոյեմբերի կէսօրէն ետքը, դէպի Միլան մեկնեցաւ Պ. Համազասպեան, Պ. Սրապեանի ընկերակցութեամբ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Բ.

Ա. ՆԱԽԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Նախահայկական անունները կը պատկանին այն ժողովուրդին՝ որ կը դրաւէր Հայաստանը՝ Հայոց արշաւանքէն առաջ: Հայերը միանալով անոնց հետ՝ անշուշտ շատ բան փոխ առին անոնցմէ. այս կարգին կը պատկանին նաեւ մեր յատուկ անունները: Գրեթէ ստոյգ է որ Հայաստանի տեղական յատուկ անունները ամենամեծ մասամբ նախահայկական (Խալդեան) փոխառութիւններ են. ինչպէս Արարատ, Վան, Արճէշ, Մուշ, Կարին, Մասիս եւն. եւն., որոնք հայերէնով չեն կրնար ամենեւին մեկնուիլ: Վերը յիշուած պատճառաբանութեամբ՝ շատ աւելի սակաւաթիւ են անձնական յատուկ անունները. ասոնց մէջ կրնանք յիշել Արամ եւ Մանաւազ, որ Խալդեան Արամէ եւ Մենուաս արքայական անուններէն կը ծագին: Առ այժմ մէկ կողմ կը ձգենք այն բազմաթիւ անստոյգ ձեւերը, մասնաւորապէս նախարարական տոհմանունները, որոնք զանազան հեղինակներու կարծիքով նախահայկական անուններէ կը ծագին:

Բ. ԱՆԾԱՆՕԹ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Խորենացին իր պատմութեան Ա. գրքին մէջ կուտայ մեզ հայ անուններու շարք մը, որոնց ծագումը բոլորովին անյայտ է. այս կարգին կը պատկանին Հայկ, Արմենակ, Արամայիս, Ամասիա, Հարմա, Արա, Կարդոս եւն. եւն., որոնք ապահովապէս հայերէն չեն, քանի որ չեն կրնար հայերէնով մեկնուիլ, թէ արդեօք ասոնք ալ կը պատկանին խալդեան շրջանին կամ թէ հաթեան անուններու մնացորդ են եւ կամ փռիւգական որեւիցէ լեզուէ մը փոխ առնուած են եւ կամ թէ վերջապէս Խորենացիին հնարածներն են (գոնէ ոմանք), կարելի չէ դիտութեան այժմեան վիճակին մէջ ստուգապէս որոշել:

Գ. ԲՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Բուն հայկական անուններու առաջին շրջանը կ'իյնայ Արշակունեաց ժամանակ, Ագաթանդեղոս, Բուզանդ, Կորիւն, Խորենացի, Փարպեցի եւ Եղիշէ կ'աւանդեն մեզ այս կարգի բազմաթիւ անուններ, որոնք յաջորդ պատմիչներու մէջ կը կրկնուին: Այս անունները զուտ հայերէն են, որովհետեւ կը մեկնուին հայերէն լեզուով. ինչպէս Արձան, Տիրայր, Այրուկ, Աստղիկ, Գիւտ, Թաթիկ, Թաթուլ, Թոռնիկ, Իշխան, Եղբայր, Երանեակ, Զարմայր, Բազուկ, Գոռակ, Առնակ եւն.: Բուն հայկական անուններու մէջ շատ սովորական են կենդանիներու եւ թռչուններու անունները. ինչպէս Առիւծ, Այծեմիկ, Կորիւն, Արտոյտ, Գառնիկ, Եզնիկ, Ցլիկ, Ընջուղ, Մրջիւնիկ եւն.:

Բուն հայկական անունները, ինչպէս ըսինք, կը պատկանին Արշակունեաց շրջանին, աւելի որոշ խօսելով՝ նախաքրիստոնէական Հայութեան: Քրիստոնէութենէն ետք ասոնք կը սկսին կամաց կամաց տեղի տալ. Մեծ Անիշխանութեան կէսէն ետք, Արաբական տիրապետութեան ու Բագրատունեաց թագաւորութեան ժամանակ չափազանց սակաւաթիւ կը դառնան եւ Ռուբինեաց ժամանակ բոլորովին կ'անհետին: Վերջին յիսունամեակին, հայկական զարթնումէն ետք, բուն հայկական անունները նորէն կենդանացան եւ անոնցմէ լաւագոյնները, այսիքն իմաստով գեղեցիկները, պատմութեան էջերէն դուրս բերուելով, նորէն գործածուիլ սկսան, ոմանք կրօնական, ոմանք ալ աշխարհական շրջանակներու մէջ. ինչպէս Տիայր, Կորիւն, Եզնիկ, Գառնիկ, Զարմայր, Երանեակ, Իշխան, բայց ոչ թէ Մրջիւնիկ, Ցլիկ, Արտոյտ եւն.:

Դ. ՊԱՀԼԱՒԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Պարթեւներու ազդեցութիւնը մեր վրայ չափազանց մեծ է. ոչ միայն կրօնական հաւատալիքներով, այլեւ լեզուով, քերականական դարձուածներով, հարիւրաւոր բառերու փոխառութեամբ, քաղաքական կազմակերպութեամբ ազդուած ենք անոնցմէ. կրնանք ըսել թէ հին Հայոց քաղաքակրթութիւնը զուտ պարթեւական է: Պահլաւերէնը հայ ազնուականութեան լեզուն էր, պալատականները եւ նախարարները այդ լեզուն կը խօսէին. դիւանական յարաբերութիւնները այդ լեզուով կը կատարուէին. մինչեւ անդամ գիւղացի կանայք անտեղեակ չէին այդ լեզուին: Զարմանալի պիտի չթուի ուրեմն, եթէ ըսենք թէ հին Հայոց անուններու ամենամեծ մասը, սիրելի ու նուիրական անուններ, որոնք մենք զուտ ազգային անուններ կը համարինք, պարզապէս պահլաւական փոխառութիւններ են. այսպէս օրինակ Վարդան, Վահան, Բագարատ, Ատրներսեհ, Դրաստամատ, Զարեհ, Սեպուհ, Զօհրապ, Խոսրով, Խոսրովիդուխտ, Համազասպ, Արտաշէս, Գիսակ, Գուրգէն, Անոյշ, Աշխէն, Առաստոմ, Արշակ, Սանատրուկ, Արտաւազդ, Տրդատ, Վռամշապուհ, եւն. եւն.: Պահլաւական անուններն ալ իրանեան տիրապետութեան անկումէն ետք կը սկսին մոռցուիլ. Ռուբինեանց իշխանութեան ժամանակ ամենամեծ մասամբ ջնջուած են արդէն. կը մնան միայն անոնք՝ որ կը ներկայացնեն մեր պատմութեան ամենամեծ դէմքերը. ինչպէս Վահան, Վարդան, Տրդատ եւայլն: Հայկական զարթնումին անոնք նորէն կը կենդանանան եւ այսօրուան Հայութեան ամէնէն սիրական անուններն են:

Ե. ԱՍՈՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Քրիստոնէութիւնը ընդունելէ ետք, Հայերը առաջին անգամ ինկան ասորական ազդեցութեան տակ, բազմաթիւ ասորի քարոզիչներ կային մեր երկրին մէջ, որոնք իրենց լեզուն կը տարածէին եկեղեցիին բեմէն. Աւետարանը ասորերէն կը կարդացուէր. հայ երիտասարդները իրենց ուսումը Եդեսիոյ դպրոցին մէջ կ'առնէին. Աստուածաշունչը առաջին անգամ ասորերէնէ թարգմանուեցաւ: Այս ժամանակաշրջանին, մեր մէջ մտան խումբ մը ասորերէն անուններ. ինչպէս Արշամ, Աբգար, Եղիշէ, Գագիշոյ, Բարզափրան եւն.: Ասորական ազդեցութիւնը կարճատեւ եղաւ. շուտով վրայ հասաւ յունական եւ յետոյ զուտ հայկական քաղաքակրթութիւնը, որոնք խեղդեցին ասորականը: Ասորական անուններն ալ ջնջուեցան եւ անոնցմէ հազիւ մէկ երկու հատը կեանք ունին այսօր, այն է Աբգար եւ Եղիշէ, որոնք կ'ապրին շնորհիւ այն հանգամանքին, որ կը ներկայացնեն մեր առաջին քրիստոնեայ թագաւորին ու մեր ամէնէն աւելի սիրելի պատմագրին անունը:

Զ. ԵԲՐԱՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Երեք ազդ կայ աշխարհիս մէջ, որ համաշխարհային քաղաքակրթութեան վրայ ամենամեծ ազդեցութիւնը ունեցան. այդ երեք ազդերն են՝ Եբրայեցիք, Յոյները եւ Լատինները: Եբրայեցին տուաւ աշխարհին իր կրօնը եւ իր Աստուածաշունչը, աշխարհիս կէսը կը դաւանի ու կը պահէ եբրայական հաւատալիքները այս կամ այն ձեւին տակ, որովհետեւ քրիստոնէութիւն ու մահմետականութիւն եբրայական կրօնի զարգացած ձեւերն են միայն: Ադամ ու Աբրահամ, Մովսէս ու Դաւիթ կենդանի են դեռ Կրօէնլանտիայէն սկըսեալ մինչեւ Փաթակօնիա:

Եբրայական քաղաքակրթութենէն խորապէս ազդուած ազդերու մէջ կը գտնուինք նաեւ մենք: Ճշմարիտ է թէ այս ազդեցութիւնը անմիջական յարաբերութեանց արդիւնք չէ, այլ Յոյներու միջոցով հասած է մեզի, բայց այնքան սաստիկ եղած է այն, որ շատ տարբեր ձեւ մը պիտի չունենար, եթէ անմիջական յարաբերութեանց ծնունդն ըլլար: Քրիստոնէութեան եւ Աստուածաշունչի միջոցով եբրայեցերէնէն անցած են մեզի անձնական յատուկ անուններու ահռելի թիւ մը, որ 1600 տարիէ ի վեր մեր ամբողջ կեանքը կը լեցնէ: Ադամ, Եւա, Աբէլ, Աբրահամ, Սէթ, Սահակ, Դանիէլ, Գաբրիէլ, Դաւիթ, Եսայի, Յակոբ, Զաքարիա, Սողոմոն եւն. եւն., հայ ժողովրդի բոլոր խաւերուն համար այնպէս ծանօթ, այնչափ սովորական եւ այնքան հայացած անուններ են, որ դեռ դարեր ու դարեր պիտի ապրին, եւ հազիւ թէ կարելի ըլլայ ըսել որ երբեւիցէ պիտի կրնան ջնջուիլ Հայութեան ու աշխարհի մէջէն:

Եբրայական անունները անցած են մեզի Աստուածաշունչի թարգմանութեան միջոցով եւ որովհետեւ մեր Աստուածաշունչը յունարէնէ թարգմանուած է, ուստի այս անուններն ալ կը կրեն յունական կընիք, օրինակի համար եբրայական Շ ձայնին տեղ յոյնը դրած է Ս, որովհետեւ յունարէնի մէջ Շ ձայնը կը պակսի. մենք թէեւ ունինք Շ, բայց հետեւելով յունարէնին՝ դրած ենք Ս. ինչպէս Եէրօշլիմ Երուսաղէմ: Այս յատկութիւնը ընդհանուր է բոլոր եւրոպական ազդերուն:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

(2 Շար.)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՈՐՊԷՍ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԻՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցուցահանդէսը բացուած յայտարարուելով, ներկայ հասարակութիւնը խուռներամ դիմեց նափոլէոնեան սրահը, ուր իր առջեւ պարզուեցաւ հայ ճարտարապետութեան դիւդիչ համայնապատկերը, ուր մեր եկեղեցական խնկաբոյր մեղեդիները եւ ժողովրդական երգերը բարձրախօսներու միջոցաւ մեղմօրէն կ'ընկերանային այցելուներու քայլերուն, ստեղծելով տպաւորիչ մթնոլորտ մը: Այդ առթիւ տպագրուած էր մատչելի ուղղեցոյց գրքոյկ մը որու շնորհիւ այցելուն կրնար հետեւիլ ցուցադրուած նկարներու բացատրութեան: Հրապարակ հանուեցաւ նաեւ Հաղբատի վերաբերեալ գունատիպ գեղարուեստական մենագրութիւն մը պատրաստուած երեք ճարտարապետներու կողմէ Փրոֆ. Մնացականեանի յառաջաբանով: Այսպէս քսան օր՝ չորս հազարէ աւելի այցելուներ եկան վայելելու իր տեսակին մէջ աննախընթաց ձեռնարկ մը. վերոյիշեալ թիւին վրայ պէտք է աւելցնել զանազան վարժարաններու, արուեստագէտներու ընկերակցութեան, ճարտարագէտներու ընկերակցութեան եւ վարժարաններու ուսանողներու խմբական այցելութիւնները:

Նոյեմբեր 16ի իրիկունը, Շաբաթ օրուան ժամը 19ին Նափոլէոնեան դահլիճի դռները փակուեցան եւ այսպէսով վերջացաւ նաեւ ցուցահանդէսը: Սակայն փակման նախընթաց վերջին երկու օրերուն ստեղծուեցաւ ալ աւելի խանդավառ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Աշխատութեան սենեակին մէջ կար նաեւ թանկագին գորգով մը ծածկուած փոքրիկ դուռ մը որ նեղ նրբանցքի մը վրայ կը բացուէր: Այս նրբանցքը, հազիւ երեք մեթր երկայնութեամբ, կը վերջանար դուռով մը որ կը բացուէր նեղ եւ ոլորապտոյտ սանդուխի մը վրայ: Այս սանդուխը կ'առաջնորդնէր այն վերնայարկը, ուր ծագում առած էր հրդեհը: Սանդուխին գլուխը կը գտնուէր դուռ մը:

Այս վերնայարկը որ այսպէս երեք դռներով ամրափակուած էր, երկու բաւական ընդարձակ սենեակներէ կը բաղկանար: Ոչ ոք կը մտնէր հոն, բացի Իզզէթ փաշայէ: Կը կարծուէր թէ Սուլթանին հաւատարիմ քարտուղարը այդտեղ կը պահէր թանկագին առարկաները եւ կարեւոր թուղթերը, խոշոր երկաթեայ արկղի մը մէջ:

Ինչպէս ըսինք, երեք պալատականները սպասման սրահէն անցնելով մտած էին հիւրասենեակ, ուր քարտուղար փաշան իրենց կը սպասէր: Ծառան, իր տիրոջ պատուէրին համեմատ, քիչ ետք թէյի ափսէն ու սամովարը բերաւ ու կրկին դուրս ելաւ:

Ժամը երեքին մօտ թիկնապահ մը ներկայացաւ Իզզէթ փաշայի ապարանքը եւ ըսաւ թէ Նորին Վեհափառութիւնը կ'ուզէր անմիջապէս փաշա էֆէնտին տեսնել:

Ապտիւլ Համիտի քարտուղարը խսկոյն վար իջաւ պալատական թիկնապահին հետ մեկնելու համար: Վարը դաւիթին մէջ, իր սենեկապետը նշմարելով, որ բարեւ բռնած՝ ակնածանքով կը սպասէր ըսաւ.

— Ահմէտ աղա, չըլլայ որ վերի հիւրերը անհանգիստ ընէք եւ մինչեւ որ ձեզի չկանչեն չըլլայ որ քովերնին երթաք ... իսկ եթէ ուրիշ հիւր մը գայ եւ զիս տեսնելու համար սպասել ուզէ, գետնայարկի հիւրասենեակը տարէք:

— Շատ աղէկ, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց սենեկապանը բարեւելով:

Այս պատուէրը տալէ ետք Իզզէթ փաշա պալատէն եկող թիկնապահին հետ կառք մտաւ եւ մեկնեցաւ:

Ժամը երկուքեւկէսն էր երբ ապարանքին մէջ իրարանցումը սկսաւ: Կողմնակի յարկաբաժինի մը պատուհաններէն սպասուհի մը նշմարած էր որ թանձր մուխ մը եւ բոցեր կ'ելլէին փաշային յարկաբաժինին վրայէն: Ակնթարթի մը մէջ տունը տակնուվրայ եղաւ. ամէն մարդ ասդին անդին կը վազէր «կրակ կայ, տունը կ'այրի» աղաղակներով: Կիները մանաւանդ ահաբեկ ճիչեր արձակելով կը փութային փողոց նետուիլ: Երբ որոշապէս հասկցուեցաւ թէ ո՛ր կողմէն ծուխն ու բոցերը կ'ելլէին, սենեկապանը երկու ուրիշ սպասաւորներու հետ, խոյացաւ փաշային յարկաբաժինը, վազելով անցաւ սպասման սրահէն եւ հակառակ ընդունած պատուէրին, ուղեց հիւրասրահին դուռը բանալ:

Դուռը ներսէն կղպուած էր:

— Ո՞վ է, ի՞նչ կայ, հարցուց ձայն մը ներսէն:

— Ես, փաշային սենեկապանը Ահմէտ, պատասխանեց միւսը շփոթած ձայնով մը: Բացէք դուռը, տունը կ'այրի:

— Տան որ կողմը կ'այրի, հարցուց ամենայն հանդարտութեամբ:

— Բուն այս տեղը, վերնայարկը... դուռը բացէք, կ'աղաչեմ:

Ներսի ձայնը չպատասխանեց:

— Աստուծոյ սիրուն բացէք դուռը աղաղակեց խեղճ սենեկապետը խելայեղ:

Նոյն լռութիւնը: Այդ միջոցին բնակարանին միւս մարդիկը դոյլերով ջուր բերած էին կրակը մարելու համար եւ սակայն դուռը չէր բացուեր եւ ուրիշ ճամբայ չկար վերնայարկը երթալու համար:

— Աստուծոյ սիրոյն, դուռը բացէք, կը գոչէր յուսահատօրէն սենեկապան Ահմէտ, թէ՛ տունը պիտի այրի եւ թէ դուք ալ մէջը պիտի այրիք:

Ոչ մէկ պատասխան լսուեցաւ ներսէն:

Ահմէտ աղա այդ անբացատրելի լռութենէն կատղած պոռաց.

— Եթէ դուռը անմիջապէս չբանաք՝ պիտի ստիպուինք խորտակելու:

— Եթէ փորձէք դուռը խորտակել, ձեզ կը սպաննեմ, պատասխանեց ձայնը, հաստատ շեշտով մը:

Այս պառնալիքը պահ մը կասեցուց Ահմէտ աղան ու իր ընկերները, որոնք կը պատրաստուէին իրաւցնէ դուռը խորտակելու:

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛մ իմ, ի՞նչ ընելու է, կը գոչէր խեղճ սենեկապետը ձեռքերը գլխուն զարնելով:

Քանի մը վայրկեան այսպէս անձկութեան մէջ անցաւ: Հիմա բոցերը ալ աւելի սաստկացած էին, դրացի տուներէն ալ վայնասունի ձայներ կը լսուէին, ամբողջ թաղը ոտքի վրայ էր: Հրդեհին մուխը դռներու ծակերէն անցնելով տարածուած էին ամբողջ ապարանքին մէջ եւ սակայն հիւրասրահին դուռը կը շարունակէր յամառօրէն փակ մնալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 – Շար.)

մթնոլորտ մը՝ արդիւնք բացառիկ հիւրերու ներկայութեան որոնք եկած էին տեսնելու եւ քաջալերելու Մշակութային Միութեան այդ կարեւոր ձեռնարկը: Առաջին գծի վրայ կ՚արժէ նշել ներկայութիւնը Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Փրոֆ. Վարդգէս Համազասպեանի որ եկած էր Միլանօ իր հետ բերելով Մայր Հայրենիքի քաղաքամայր 2750ամեայ Էրէբունիի ողջոյնը: Նոյեմբեր 19ի իրիկունը Միլան կը ժամանէին Փարիզէն՝ Փրոֆ. Եդ. Իւթիւճեան եւ Եան՚ց ակումբի վարչական կազմը յանձինս Պ. Պ. Գապատայեանի, Խապալեանի, Ոսկերիչեանի, Գէորգեանի եւ Թովմասեանի: Նոյն երեկոյեան Ֆամիլիա Մէնէկինայի սրահին մէջ տեղի կ՚ունենար Փրոֆ. Իւթիւճեանի հրապարակային դասախօսութիւնը նուիրուած հայկական ճարտարապետութեան ուրարտական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Ասիկա երկրորդ դասախօսութիւնն էր որ կը կատարուէր ցուցահանդէսի տեւողութեան ժամանակամիջոցին: Ներկայ էին դաղութիս առաջնորդ Տ. Զգօն եպիսկոպոս, Մխիթարեան միաբանութեան աբբահօր ներկայացուցիչ՝ Հ. Եփրեմ Տէր Ղազարեան, Մ. – Ռ. վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Սերովբէ Ադըլեան, Խորհրդ. դեսպանատան քարտուղար Պ. Գ. Աղայեան, ԵԱՆ՚ցի վարչութիւնը եւ հոծ բազմութիւն մը: Մշակութային միութեան կողմէ ճարտարապետ Պ. Յ. Գազանճեան ներկայացուց օրուան բանախօսը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց ցուցահանդէսին յաջողութեան սատարող բոլոր անձերուն եւ կազմակերպութիւններուն: Ապա բեմ բարձրացաւ Փրոֆ. Իւթիւճեան որ իրեն յատուկ գունագեղ ոճով թուեց հայ ճարտարապետութեան զանազան փուլերը ըսկըսեալ Ուրարտական շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, փոխն ի փոխ նկարագրելով եւ բացատրելով պաստառին վրայ լուսարձակուած յուշարձաններուն նկարները:

Հետեւեալ առաւօտ, ցուցահանդէսին վերջին օրը, Պրէրա այցելեցին Հռոմի Խորհրդ. դեսպան Պ. Նիկիտա Ռիժով, դեսպանատան Ա. քարտուղար Պ. Գ. Աղայան, Փրոֆ. Վ. Համազասպեան, Փրոֆ. Իւթիւճեան որուն կ՚ընկերանային Թորինոյի համալսարանի հնագիտութեան դասախօս Փրոֆ. Կուլինի իր օգնականով, ԵԱՆ՚ց ակումբի անդամները, որոնք բոլորը հիացումով եւ անվերապահ գնահատանքով արտայայտուեցան կատարուած լուրջ եւ բարձրորակ ձեռնարկին համար: Պ. դեսպանը իր տպաւորութիւնները արձանագրելով ոսկետոմարին մէջ, թելադրեց յետագային բաժին մը ալ յատկացնել արդի հայ ճարտարապետութեան, եւ որու համար խոստացաւ իր օժանդակութիւնը:

Կէսօրէ ետք, Իտալահայ Կոմիտէն հիւրասիրութիւն մը կազմակերպած էր Հայ Տան մէջ ի պատիւ Միլանօ ժամանած հիւրերուն, երեք ճարտարապետներուն եւ ցուցահանդէսի կազմակերպիչներուն: Հիւրասիրութեան ներկայ եղաւ նաեւ Խորհրդ. դեսպանը որ փափաքած էր մօտէն ծանօթանալ միլանահայ գաղութին: Կոմիտէի քարտուղար Տոքթ. Ալեքսանեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, նախագահ Պ. Ստեփան Սրապեանի հրաւէրով ներկաներէն ոմանք խօսք առին շեշտելով կատարուած ձեռնարկին կարեւորութիւնը եւ մաղթելով որ Միլանի հայ գաղութի գործունէութիւնը եւ հայկական փրոփականտի նուիրուած մշակութային ձեռնարկներու շուրջ ցոյց տուած միասնականութիւնը հանդիսանայ վարակիչ օրինակ մը մեր հայաշատ միւս գաղութներուն: Վերջին խօսողն էր դեսպան Նիկիտա Ռիժով որ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն վերապահուած համակրական ընդունելութեան համար, թելադրեց որ աւելի զարկ տրուի նաեւ հայրենիքին բոլոր մարզերու մէջ կատարած նուաճումները օտարներուն ծանօթացնելու աշխատանքին եւ մաղթեց որ կապերը աւելի սերտանան Հայաստանի եւ սփիւռքահայութեան միջեւ:

Իրիկունը, Գավալիէրի պանդոկին մէջ, Իտալահայ Մշակութային Միութիւնը պաշտօնական ընթրիք մը սարքեց ի պատիւ երեք ճարտարապետներուն եւ հայ ու իտալացի հիւրերուն: Ճաշի ընթացքին՝ օրուան սեղանապետ Պ. Ս. Սրապեանի հրաւէրով խօսք առին ներկաներէն՝ Փրոֆ. Համազասպեան որ շեշտեց թէ կազմակերպուած ցուցահանդէսը մեծ նշանակութիւն ունի ոչ միայն հայրենիքի այլ եւ ամբողջ սփիւռքի մէջ: Այդ գործը մեծ է նաեւ այն բանով որ չէ սահմանափակուած ազգային նեղ սահմաններուն մէջ եւ Միլանոյի հայ գաղութը գործակցաբար իտալացի գիտնականներու կատարեց մեր ճարտարապետութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու աշխատանքը: Ազգային հպարտութիւն կը յառաջացնէ նաեւ այն պարագան որ այս ցուցահանդէսը է նաեւ գլխաւորաբար հայկական գործ: Փրոֆ. Իւթիւճեան յուզուած է տեսնելով որ այդպիսի վսեմ ապրումներ կրնայ ունենալ Միլանոյի մէջ որ վերջին տասը տարիներուն հսկայաքայլ յառաջդիմած է: Կը համբուրեմ, ըսաւ, ձեր ճակատը որովհետեւ կարողացաք այսօր համախմբել բացառիկ դէմքեր ի փառս հայ ճարտարապետութեան: Հ. Եփրեմ Վրդ. Տէր – Ղազարեան բանաստեղծական ոճով կը յայտնէ իր տպաւորութիւնները դէպի հայրենիք կատարած իր այցելութենէն: Կարօտով տեսանք, կ՚ըսէ մեր նախնիքներու հողը, մեր Երեւանը շողշողացող լոյսերու մէջ, տեսանք հայ շինարար բազուկը որ հրաշքներ կը գործէ: Տեսանք մեր մշակոյթի վառարանները որոնք աշխարհի տուին Համբարձումեաններու, Սիսակեաններու, Խաչատրեաններու նման հանճարեղ դէմքեր: Կը շնորհաւորէ ցուցահանդէսի կազմակերպիչները որոնք ձգտեցան օտար աշխարհին ծանօթացնել հայ հանճարին ստեղծագործութիւնները: Յաջորդաբար խօսք կ՚առնեն Փրոֆէսէօրներ Պոլոնեզի եւ Բէրոկալլի, եւ Ալփակօ Նովէլլօ, Տոքթ. Տ. Ալեքսանեան որոնք շնորհակալութեան պատշաճ խօսքեր կ՚ընեն ցուցահանդէսի կազմակերպիչներուն: Նոյնպէս Տոքթ. Պորանեան հակիրճ պատմականը ընելով ցուցահանդէսի իրագործման, Մշակութային Միութեան անունով շնորհակալութիւն կը յայտնէ նախ եւ առաջ Պրէրա Թանդարանի տնօրէնութեան, Միլանոյի փոլիթէքնիքին, մեր սիրելի երեք ճարտարապետներուն, հայ ուսանողներուն եւ երիտասարդական միութեան անդամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք սատարեցին ձեռնարկին կազմակերպութեան եւ յաջողութեան: Կէս գիշերէն ետք գտաւ հիւրասիրութիւնը եւ ներկաները մեկնեցան իրենց հետ տանելով հայրենի ապրումներու մնայուն յիշատակ մը:

Պ. Համազասպեան Իտալիա իր ներկայութեան առիթով այցելութիւններ տուաւ Վենետիկ՝ Մխիթարեան մայրաւանքը եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, ինչպէս նաեւ Հռոմի Լեւոնեան կըղերանոցը արժանանալով ամէնուրեք խանդավառ ընդունելութիւններու: Միլանոյի մէջ այցելեց փոլիթեքնիքի պատմաբանասիրական կաճառի հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած բաժինը ուր ընդունուեցաւ տնօրէնին կողմէ եւ փոխանակուեցան ջերմ արտայայտութիւններ: Առիթ ունեցաւ այցելելու եւ հիւրասիրուելու հայ բազմաթիւ ընտանիքներու մէջ, մօտէն ծանօթութիւններ հաստատելով գաղութիս ղեկավար եւ գործունեայ տարրերուն հետ: Տեսակցութիւններ եւ հանդիպումներ ունեցաւ նոյնպէս Միլանոյի հայ երիտասարդութեան եւ Բարմայի հայ ուսանողութեան հետ անոնց տալով տեղեկութիւններ զիրենք յուզող հարցերու շուրջ:

Երեքշաբթի 26 Նոյեմբեր իրիկունը Իտալայ Կոմիտէն եւ Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած էին հրապարակային դասախօսութիւն մը որու ընթացքին Փրոֆ. Համազասպեան մէկ ժամ տեւող զրոյց մը ըրաւ սփիւռքահայութիւնը եւ հայրենիքը հետաքրքրող հարցերու շուրջ, ծանրանալով գաղութներու կատարելիք աշխատանքներուն եւ կարեւոր դերին վրայ եւ ձուլման վտանգը դիմագրաւող միջոցառումներու մասին:

Ուրբաթ առաւօտ Պ. Համազասպեան օդային ճամբով մեկնեցաւ դէպի Երեւան:

Հ. Բ.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Տասը տարի առաջ «Շինենք մեր տունը» վերտառութեամբ գրութիւն մը լոյս տեսաւ մեր ստորագրութեամբ «Յառաջ»ի մէջ, ուր, 17 Բիւ Պլէօ, ծախու առնուած կիսաքանդ մշակոյթի տան մը գնման ու վերանորոգման աշխատանքներուն սկզբնաւորութեան առթիւ հետեւեալ կերպով արտայայտուած էինք:

«Յոյսի եւ լոյսի ապագայ կոթող մը կը կանգնի այս պահուս, Փարիզի 9րդ թաղամասին մէջ: Հայ ժողովուրդի շինարար ոգիին եւ զոհաբերութեան շնորհիւ կը կերտուի Մշակոյթի նոր փարոս մը: Եւ աւելցուած՝

«Որ Հայն է որ պիտի չուզէր իր մասնակցութիւնը եւ օժանդակութիւնը բերել այդ տան մէկ պատին կամ պատուհանին շինութեան գործին: Ո՞ր հարուստն էր որ պիտի չփափաքէր իր ունեցածէն մասնիկ մը յատկացնել այդ չէնքին շինութեան մէջ մասնակցութեան բաժին մը ունենալու հպարտանքը զգալու համար»:

Այդ առթիւ կոչ ըրած էինք հայ ունեւորին որ բանայ իր սիրտն ու քսակը, ինչպէս նաեւ համեստ հայ ժողովուրդին ու երիտասարդութեան, որպէսզի միացեալ զոհողութեամբ բարձրացնենք հպարտօրէն հայ Մշակոյթի Տունը:

Սխալած չէինք: Անցան տասը տարիներ, եւ այսօր արդէն իրականութիւն է Հայ Մշակոյթի Տունը, շնորհիւ թափուած ջանքերուն եւ հայ ժողովուրդին, ինչպէս նաեւ զանազան կազմակերպութեանց նիւթական օժանդակութեան:

Տասնեակ միլիոններու հսկայ գումարներ պէտք եղան, զայն ներկայ բաղձալի վիճակին հասցնելու համար:

Ստորնայարկը՝ կը ծառայէ իբրեւ Յառաջի տպարան եւ դիւանատուն:

Ներքնայարկի «Թէհլիրեան սրահը», հաւաքոյթներու, հարսանիքներու, պարախումբերու փորձերուն եւ զանազան միութիւններու ժողովներուն:

Առաջին յարկը «Շաւարշ Միսաքեան» սրահը, կը ծառայէ դասախօսութեանց, բազմամարդ ժողովներու, կիցը՝ «Հայաստան»թերթի խմբագրութեան եւ Համազգայինի:

Երկրորդ յարկին մէջ է Հ. Յ. Դ. Թանգարանը, որու մասին կ՚ուզեմ առանձին արտայայտուիլ, ինչպէս նաեւ Տնօրէնութեան սենեակը:

Երրորդ յարկին մէջ է Ֆ. Կապ. Խաչի «Տէր Դաւիթեան» ժողովասրահ – գրասենեակը, Հինգշաբթի օրուան դպրոցը, Նոր Սերունդի «Օնպաշեան» սրահը:

Արդէն լրացած են այս բոլորը եւ լայնօրէն կը ծառայեն նախատեսուած նպատակներուն:

Ամէն օր հայկական մթնոլորտ եւ երիտասարդական խանդավառ հաւաքոյթներ, զորս կ՚արժէ տեսնել ու հրճուանք զգալ:

Շէնքի մուտքի պատին՝ զետեղուած է, մարմարեայ պատուոյ տախտակ մը, ուր արձանագրուած են, մէկ միլիոնէ աւելի գումարներ վճարող նուիրատուներու անունները: Տեղեկացանք որ իրենց բարոյական ու նիւթական զոհաբերութեամբ երկար տարիներ ճիգ ի գործ դրած ազգայիններու անուններն ալ պիտի աւելցուին այդ տախտակին վրայ:

Մի քանի տարի առաջ երբ կատարուեցաւ Տան պաշտօնական բացումը, հրաւիրուած էին, թաղին երեսփոխանը, քաղաքապետը՝ իր խորհրդականներով, որոնք կարգաւ խօսք առին գնահատելով Հայու շինարար ոգին:

Մասնաւորաբար 9րդի քաղաքապետը, յայտարարեց, թէ հպարտ է որ իր թաղամասին մէջ Հայերն են որ Մշակոյթի Տուն մը կերտեցին, առաջին անգամ:

Որոշուած էր չձեռնարկել 4րդ յարկի (վերջին) շինութեան մինչեւ որ պարտքերը չվճարուին: Այդ յարկին բաժանմունքները միայն մնացած են անկատար, կը տեղեկանանք որ Տան յանձնախումբը կը խորհի թէ այժմ հնարաւորութիւններ կան լրացնելու այդ գործը:

Ուրեմն, այսօր եւս, ինչպէս տասը տարի առաջ, հայ ունեւոր, բաց սիրտդ ու քսակդ, դուն մշակութասէր հայ ժողովուրդ, բեր քու նիւթական մասնակցութիւնդ, հոգ չէ թէ համեստ չափով ըլլայ ան, քեզի համար զանազան առիթներ չեն պակսիր նուիրատուութիւններ ընելու քու Հայ Մշակոյթի Տանդ, որպէսզի կատարելութեան հասնի ան, յիշէ զայն բոլոր առիթներով:

Ապրի շինարար հայ ժողովուրդը:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (359)

ԹՃՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ասով ըսել չեն ուզեր թէ Քոմպըֆէր անկարող էր պատերազմելու. չէր մերժեր մարմնովին փարիլ խոչընդոտին եւ ուժանակի, ու սաստկապէս յարձակիլ անոր վրայ. բայց աւելի հաճելի էր իրեն ճշմարտութեանց ուսումով եւ գրական օրէնքներու հրապարակումով մարդկային սեռը իր ճակատագիրներուն հետ յամրաբար համաձայնեցնել, եւ երկու ճառագայթներէն մէկը կամ միւսը ընտրելու համար աւելի լուսավառութեան կը միտէր քան թէ հրդեհին:

Հրդեհ մը անշուշտ կրնայ արշալոյս մը արտադրել, բայց ինչո՞ւ չի սպասեր արեւին ծագման: Հրալեռ մը կը լուսաւորէ, բայց արշալոյսը աւելի աղէկ կը լուսաւորէ:

Քոմպըֆէր գեղեցիկին անարատութիւնը թերեւս վսեմին փայլատակումէն վեր կը սեպէր:

Այս գորովալի եւ զգօն միտքը կիսովին զոհ կ՚ըլլար մուխէն պղտորած ճառագայթէ մը, բռնաբարութեամբ ստացուած յառաջդիմութենէ մը, ժողովուրդի մը ուղղապէս դէպի ճշմարտութիւն գահավիժիլը, 1793ի ամաթիւ մը կ՚ահաբեկէր զայն, բայց աւելի նողկալի կ՚երեւար իր մտայնութիւնը, որմէ ապականութեան եւ մահուան հոտ կ՚առնէր. ամէն ինչ նըկատի ունենալով, աւելի կը սիրէր փըրփուրը, քան թէ գարշահոտութիւնը, եւ հեղեղը քան կոյանոցը. Նիակարայի ջրվէժին անկումն ալ Մոնֆոքոնի լճէն նախապատիւ կը համարէր:

Վերջապէս ոչ դադար եւ ոչ ալ աճապարանք կ՚ուզէր:

Մինչդեռ իր աղմկասէր բարեկամները ասպետաբար բացարձակին վրայ հոգի տալով յեղափոխութեան փառաւոր արկածները կը պաշտէին եւ կը հրաւիրէին, Քոմպըֆէրի միտումն էր թողուլ որ ինքնին կատարուի յառաջդիմութիւնը, լաւ յառաջդիմութիւնը. թերեւս ցուրտ, այլ անարատ, կանոնական այլ անստգտանելի, հանդարտ, այլ անվրդով յառաջդիմութիւնը:

Քոմպըֆէր թերեւս ծնրադրէր եւ ձեռնամած աղօթէր, որպէսզի ապագան իր ամբողջ անմեղութեամբը գայ եւ որպէսզի բան մը չվրդովէ ժողովուրդներու անբաւ եւ առաքինի բարեշրջումը:

«Պէտք է որ բարութիւնը անմեղ ըլլայ», կը կրկնէր:

Եւ իրօք եթէ յեղափոխութեան վսեմութիւնն է ուղղակի նայիլ ակնախտիղ տեսլականին եւ հոն շանթերու մէջէն թեւարկել արիւնալի եւ հրալի ճիրաններով, յառաջդիմութեան գեղեցկութիւնն ալ անարատ ըլլալն է եւ Ուաշինկթընի ու Տանթոնի մէջ — որոնց մէկը անարատ յառաջդիմութեան եւ միւսը յեղափոխութեան մարմնաւորումն է — կայ այն տարբերութիւնը որով կապարաթեւ հրեշտակը արծուաթեւ հրեշտակէն կը դատուի:

Ժան Փրուվէր՝ Քոմպըֆէրէն աւելի մեղմ զանազանութիւն մը կը ցուցնէր:

Ժըհան կ՚անուանուէր ան վայրկեանական թեթեւ յօժարութեամբ մը որ կը խառնուէր այն հզօր եւ սաստիկ շարժումին, որմէ ելաւ միջին դարու շատ կենսական ուսումը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Շահանիկ Ատանալեան , Տէր եւ Տիկին Մօրիս Միշօ եւ զաւակները , Այրի Տիկին Գրարճեան եւ զաւակները , Այրի Տիկին Սվազլեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Սահակեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Լուսվիկ Քէլէչեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Հապէչեան եւ զաւակները , խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն , հօր , եղբօր , փեսային եւ աղգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի , (10 Դեկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 2ին , Շափէլ Սէն - Պրիւնօ , Իսի , :

Հաւաքուիլ վերոյիշեալ եկեղեցիին առջեւ , ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի դերեզմանատունը , անփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբր այդ ընդունիլ :

Հ . Ց . Դ . Իսիի Զաւարեան կոմիտէն կ'ողբայ իր վաստակաւոր ընկերոջ՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ

աննախատեսելի մահը , եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր այրիին եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օդափոխ · կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն ·

Զրաշեան ընտանիք հազար Ֆրանք , Ո · Դանիէլեան երեք հարիւր , Տէր եւ Տիկին Ս · Պէրպէրեան (Պուլոնը) 100 , Ր · Աղամեան յիսուն , Նազարէթեան (Սէվրան) հարիւր , Պ · Դուրեան յիսուն , Ա · Պապուչեան (Թուլուզ) յիսուն , Տիկին Բրուտեան (Վիլլֆրանչ) յիսուն , Հ · Քիւրաղեան (Վիրօֆլէյ) յիսուն , Տիկին Սարկաւագեան (Լա Սէյ Սէն Քլու) քսան , Գաբրիէլեան (Արնաս) յիսուն , Հ · Թաղտրեան (Անկէն) քսան , Պահատուրեան հաստատութիւն (Լիոն) յիսուն , Ա · Թաթիւլեան քսան , Տէր եւ Տիկին Պ · Թէքեան (Արժանթէօյ) քսան , Ա · Խաչատուրեան (Վիլմոմպլ) երեսուն , Տէր եւ Տիկին Գ · Գէորգեան (Փավիյօն սու Պուա) 15 , Տէր եւ Տիկին Ժան Շէրխճեան տասը , Ա · Ժիւրէթեան (Վիէրզօն) , տասը , Վարդանեան (Շավիլ) տասը , Ա · Խմէթմուրեան (Քաշան) տասը , Տիկին Ա · Կոճիկեան հարիւր , Ա · Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ) քսան , Օր · Ս · Անդրէասեան (Լէ Լիլա) տասը , Տիկին Մ · Պիլէզիկճեան (Մարսէյլ) քսան , Տէր եւ Տիկին Յ · Գրանեան (Նիս) երեսուն , Ա · Գալընեան (Մարսէյլ) քսան Ֆրանք :

CROIX ROUGE ARMENIENNE
15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
C. C. P. Paris 1717-56

Կամ ղրամատան միջոցով :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին , կիրակի կէսօրէ ետք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրան բնակող Վարսենիկ Համբար - ձումեան (Նասիբեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահան Նասիբեան , զաւակը Զումշուտի , ծնած 1910ին Ղարաբաղի Բալուջա գիւղը եւ իր տատրոջ որդի Սաջա Համբարձումեանը , զաւակը Մարտիրոսի , ծնած 1923ին Բագու , որոնցմէ վերջէն համաչխարհային պատերազմէն ի վեր լուր չունի : Տեղը իմացողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին .—

VARSENIK HAMBARSOOMIAN
Ave. Villa, Kuyé Panahi
No 14, 2nd Floor
TEHERAN — IRAN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԷՐԵՒՈՒՆԻ 2750

ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, 14 Դեկտեմբեր, 1968
ժամը 18էն սկսեալ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ Հայ Ուսանողական Տան մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ երեկոյթ մը :

Յուցահանդէս, գրոյց, պար, երգ, խոհանոց հայկական աղանդերներով :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

EREPOUNI 2750

GRAND GALA

Le 14 Décembre Samedi à partir de 18 h. à l'occasion du 2750ème anniversaire d'Erévan.

Conférences — Projections — Expositions Représentation artistique — Stand de Dégustation etc...

dans les salons de la Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan, Paris (14e).

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ · Խաչի Շրջ · վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին :

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ · Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ · Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ - հանդէսով , Յունուար 5ին Կիրակի կէս - օրէ ետք ժամը 3ին , քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերդ , արտասանութիւն , մեներդ , պար եւ տրամախօսութիւն :

ՇԱԻԻԼԻ Ս · ԳՐ · ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ կառուցման 11րդ տարեդարձը Դեկտեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին , Կիրակի օր : Զուարթ աճակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՏՕՆԱԾԱՌ

Առնուվիլի Վարպետ Ս · Խաչ եկեղեցւոյ Հայկ · վարժարանի տօնածառը՝ Դեկտեմբեր 22ին :

×

Ս · Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին , Ամպասատէօրին մէջ :

×

Մարսէյլ քաղաքի , Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին , Վօվընարկ , Էքսէն հինգ քիլոմեթր , գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղը պէտք է նախապէս ապահովել , դիմելով Ֆօթօ Ռեքս , 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա , կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8-ին , 26 Րիւ տէ Ռովալէսան :

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ · Մխիթեան , Ամանօրեան Ցայգօնք , Դեկտ · 31ին , Ազգ · Տան մեծ սրահին մէջ : Նուագ , ճոխ կերուխում : Մանրամասնութեանց համար դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Հ · Բ · Ը · Մ ԻՈՒԹԵԱՆՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ 0 - ժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր , Շաբաթ գիշեր , ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս , Օթել Սվլան - տիտի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԼԻ ԺԻՒԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ՋԱՆԻՆիի Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱԿՏԻՈՆ ՊԻՒՖԷ ՔՕՔԻՑԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ - անդամուհիներու մօտ , ինչպէս նաեւ դրասենեակէն , 7 Րիւ Բաբէր · հեռաձայն 54·16·50 :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր աշխատակիցներէն , մեր թղթակիցներէն եւ ազգ ղրկողներէն կը խնդրենք .—

1) *Գրել ընթեռնլի , թուղթի մէկ երեսին վրայ , լայն լուսանցքներով :*

2) *Կարմիր , կանանչ գոյնով մելան կամ պիճ չգործածել :*

3) *Շնորհակալիքի , նուէրի եւ մահագդներու անունները , դամբարները եւ կազմակերպութեանց անունները շատ յստակ ղրել :Նոյն նուէրը քանի մը անգամ կարելի չէ հրատարակել , ուրեմն շնորհակալիքներու առեն ջերմապէս կը խնդրուի որ իւրաքանչիւր եկեղեցի կամ կազմակերպութիւն միայն Իր ստացած դրամը յայտարարէ : Այս պայմանները չպացնող ազդերու համար խմբագրութիւնս պատասխանատու չէ երբ վրիպակներ կամ թիւրիմացութիւններ ըլլան :*

Շնորհակալութեամբ
Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆ .— Հ · Ց · Դ · «Ալծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին , սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 22 , Տօնածառի հանդէսը : Մայիս 4 , գեղարուեստական ցերեկոյթ :

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆՈՒՐՔԸ » կատակերգութիւնը , ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՇՆՆԴԵԱՆ եւ ԱՄԱՆՈՐի առթիւ լաւագոյնն է հայերէն դիրք եւ սալ (տիւք) նուիրել :

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

ԲԱՑ Է

Առաւօտները ժամը 10էն 12 , իսկ կէսօրէն վերջերը ժամը 2·30էն 7 :

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ դրքերով : Ունի արտասահմանեան եւ թէ հայաստանեան հրատարակութիւններ , բառարաններ , տարեգիրքեր , թերթերու հաւաքածոներ եւայլն :

Նոր ստացուած են հետեւեալ դրքերը .— Կ · Գէորգեանի 1697 - 68ի «Ամէնուն Տարեգիրքը» , ճոխ բովանդակութեամբ , դին թղթակազմ 18 ֆրանք , լաթակազմ 22 ֆրանք : Կարլ Պրէֆին (Թարգմ · Ե · Տէր - Անդրէասեան) , «Քրիստոս ինքնակալ »675 էջ , կազմուած 15 ֆրանք : Աղասիի «Զէյթուն» տպ · Պէյրութ , 1968ին , 412 էջ , թղթակազմ 15 ֆրանք : Գ · Ց · Սիմոնեանի «Յուշամատեան Պոնտական Ամասիոյ» մեծադիր ու չքեղ կազմ 1037 էջ

դին 75 ֆրանք : «Հայկական Մանրանկարչութիւն » տպ · Երեւան , 1967 , դունատոր ու մեծադիր չքեղ կազմ , դին՝ 80 ֆրանք :

Կան նաեւ զանազան ֆրանսերէն դրքեր Հայոց մասին : Հոն պիտի գտնէք նաեւ հայկական ամէն տեսակ սալեր (տիւք) : Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը , Արմէն Կիրակի , (Ամերիկա չինուած) , Պ · Լիսիցեանի , Շահ - Մուրատեանի , Ա · Խաչատուրեանի , Օ · Տուրեանի սալերը , Հայաստանէն նոր ըստացուած են , Գ · Գասպարեանի , Լ · Զաքարեանի , Օ · Համբարձումեանի , Ց · Պատալեանի , Նար Յովհաննէսեանի , Զէքիճեանի , Թ · Ալթունեանի , ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնասալնակները :

Ունինք նաեւ Ց · Թումանեանի արտասանական կտորները :

Օփերաներ .— Ս · Տիգրանեանի «Անուշը» :

« Դաւիթ Բէկ » եւ «Արմաստ» օփերաները :

Կեդրոնացած են նաեւ հայկական եւ օտար Դրոշմաթուղթեր :

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքները ընդունիլ ամէն վայրերէ :

Այցելեցէ՛ք եւ գոհ կը մնաք :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
11 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11385 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.385

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆՆԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ

Մինչ Զօր. Քիի ճառը, արտասանուած Օրլիի օդակայանը, որոշ յոյսեր կը ներշընչէր տրուած ըլլալով իր մեղմ ոճը, հիւսիսային – Վիէթնամցիներու հակազդեցութիւնը բոլորովին տարբեր էր :

Արդարեւ մինչ նոյնիսկ Մոսկուայի մամուլը, յանձին Պրաւդայի կը շեշտէ թէ Հարաւայիններու մօտ խաղաղասէր ձգտումներ կան եւ իմաստուն խօսքեր կ'արտասանուին, անդին Հանոյի ղեկավարները կը կրկնեն, այս անգամ ալ, թէ « Ֆանթոշի մը, Միացեալ Նահանգներու ծառայի մը, Հիթլէրի աշակերտի մը լեզուն է» :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը միշտ բարդ է, թէ ընդդիմադիր պատուիրակութեանց միջեւ եւ թէ նոյնիսկ Ամերիկացիներուն եւ հարաւային Վիէթնամի մարդոց : Իրարու մէջ հանդիպումները կը շարունակուին բայց բուն ժողովը դեռ չէ սկսած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ պարագլուխը՝ Ժիսքառ տ'Էսթէն ճառ մը խօսած է «հեռանկարներ եւ իրականութիւններ » ակումբներու առջեւ եւ բաւական քննադատած կառավարութեան —գլխաւորաբար ելմտական — քաղաքականութիւնը :Կը թուի թէ Ժիսքառ որ «այո', բայց»ի քաղաքականութիւն մը կը վարէր ցարդ, այլեւս «ո'չ, որովհետեւ»ի շրջան մը կը սկսի : Դէմ է նաեւ որ որեւէ հանրաքուէի ըլլայ 1969ին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ բեմադիր՝ Ռուբէն Սիմոնով, 70 տարեկանին : Քառասուն տարի է Վախտանկով թատրոնը կը վարէր :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն վարչապետ Փափատոփուլոս բաւական լայն ներում մը պիտի յայտարարէ Դեկտեմբեր 15ին ու նաեւ հաւանական է որ բանակին մէջ ետ առնէ կարգ մը պաշտօնազրկուած զինուորականներ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Պաաս կուսակցութիւնը զինուորական եւ քաղաքական միացում կը պահանջէ Եգիպտոսի հետ : Կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն կը շեշտէ նաեւ «այս Միութիւնը կենսական պայմանն է որպէսզի ազատագրուին Իսրայէլի գրաւած արաբական հողերը » :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ, ծայրայեղ ձախ նոր կուսակցութիւն մը հիմնուած է , որ իր թեկնածուներն ալ պիտի ներկայացնէ 1969 Սեպտեմբերի օրէնադրական ընտրութեանց : Անունն է՝ «Ժողովրդավար Ցառաջդիմութեան Շարժում» : Ասոնց ծրագրին մէջ կայ արեւելեան Գերմանիոյ եւ ներկայ սահմաններուն ճանաչումը :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ Սքալային մէջ ալ ցոյց մը եղած է առջի օր, Վերտիի Տոն Կարլոսի ներկայացման ատեն : Երիտասարդներ հանդիսականները ընդունած են «աղտոտ գործատէրեր, ձեր ժամը հնչած է» , խօսքերով :

ՃՈՆՍԸՆ շատ կը փափաքի հրաժեշտի շրջապտոյտի մը ձեռնարկել Եւրոպայէն մինչեւ Մոսկուա, իր պաշտօնէն հեռանալէ առաջ :

ԿԻԷՎԻ հանդիպումին մասին, Ռուսերուն եւ Չեխերուն միջեւ շատ բան կարելի չէ եղած իմանալ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼՈՒՍԻՆ ԵՒ ՑԵԽ

« Նիւ Եորք Հերըլտ »ի մէջ Սըլզպըրկեր հետեւեալ խորտրդածութիւնները կ'ընէ Խորհ. Միութեան ներկայ վիճակի մասին :

Հիմնական պատճառներ կան խորհելու, թէ Կրեմլինի ղեկավար կազմին մէջ փոփոխութիւններ պիտի արձանագրուին 1969ի ընթացքին : Պարզ այն պատճառով, որ ներկայ ղեկավարութիւնը չէ կարողացած ցայտուն յաջողութիւն մը արձանագրել : Անյաջողութիւնը ըլլայ Ռուսիոյ կամ որեւէ մէկ երկրի մէջ, պէտք է ձեւով մը «վճարուի » : Այս ակներեւ ճըշմարտութեան վրայ հարկ է աւելցնել նաեւ լաւապէս գաղտնի պահուած այն իրողութիւնը, որ սերունդներու միջեւ խրամատ մը ստեղծուած է, եւ, այս կարծր պետութեան մէջ, երիտասարդ դէմքեր կը ցանկան մէկ կողմ նետել հիները :

Սթալինի մահէն ետք ձգտում մը երեւան եկաւ փոխելու ղեկավարութիւնը ամէն անգամ, երբ քաղաքական ձախողութիւններ երեւան կուգան, թէեւ, այդ փոփոխութիւնները միշտ կը կատարուին բաւական ուշացումով : Այսպէս, Խրուշչեւ շուքի մէջ ձգուեցաւ Քուպայի հարցին լուծումէն բաւական ժամանակ ետք : Չեխոսլովաքիոյ տագնապը դեռ վերջացած չէ եւ խորհրդային բովանդակ ղեկավարութիւնը իրարու կպած է դէմ դնելու համար արտաքին եւ ներքին քննադատութիւններուն : Այսուհանդերձ, հաւանական է, որ ի մօտոյ մէկն ու մէկը վըճարէ քաղաքական ձախողութեան հաշուեցոյցը :

Խորհրդ. Միութեան մէջ այժմ ընդունուած է ըսել , թէ կառավարութիւնը , հակառակ անոր որ իր մէջ ունի խոհուն, կարող եւ հաւասարակշռուած տարրեր , փայլուն ժողովրդականութիւն մը չի վայլեր : Կառավարութիւնը յետընթաց (ռէթրոկրատ) ձգտումներ ունեցած է եւ, երբեմն, անհրաժեշտ վճռակամութիւնը չէ ունեցած որոշումներ տալու եւ ուժ ի յայտ բերելու : Ի վերջոյ մէկը պիտի վըճարէ գինը այն սխալներուն, որոնք կատարուեցան Միջին Արեւելքի (1967) եւ Չեխոսլովաքիոյ (1968) մէջ :

Վարչապետ Կոսիգին կը խոստովանի , թէ կարելիութեանց սահմաններէն դուրս ելած են : Անտարակոյս ղեկավարութիւնը պիտի փափաքէր իր ուշադրութեան առանցքը դարձնել ներքին դժուարութիւնները : Սակայն, երբ պետութիւն մը կը դառնայ գերուժ, անկարելի կ'ըլլայ իրեն համար խուսափիլ արտաքին խնդիրներէ : Ազգային տնտեսութեան զարգացման տոկոսը կը նուազի, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը , որ, ի դէպ, տնտեսական կարողութեան մարզին մէջ Մ. Նահանգներու կէս – ուժը ունի միայն, կը փորձէ իրագործել իր զինուորական նպատակները եւ տիեզերքի արշաւի իր ծրագիրները :

Միեւնոյն ժամանակ պէտք է զօրավիդ կանգնի Եգիպտոսի, Հիւս. Վիէթնամի , Քուպայի : Եւ իրականացնէ իր նպատակները Չեխոսլովաքիոյ մէջ : Ասիկա աղբիւրներու լայն օգտագործում կը նշանակէ : Ռուսիա պէտք ունի լայն նիւթական միջոցներու իր գիւղատնտեսութեան համար : Հակառակ կարգ մը տպաւորիչ կառուցումներու, բնակարաններու շինութեան ծրագիրները չեն իրագործուած եւ, վերջապէս, իր հրատապ ու խիստ անհրաժեշտ պէտքերը գոհացնելու համար հարկադրուած է գործածելու գումարներ, որոնք անհրաժեշտ են շահագործումի մարզէն ներս :

Համայնավար կուսակցութեան դերը դարձած է ժամանակավրէպ , թէեւ կազմակերպութիւնը կը գլխաւորեն տեսաբանները : Վարդապետականութիւնը փոխարինած է Խրուշչեւեան գործնականութիւնը :

Ասոնք ձգտումն ունին ամէն ինչ դիտելու ուղղափառ տեսանկիւնէ մը, հակառակ այն իրողութեան, որ չեն համապատասխաներ կեանքի իրականութեան : Սակայն Ռուսիոյ ներքին եւ արտաքին պարտաւորութիւնները չեն կրնար սպասել, որ վերջ գտնեն տրամախօսութիւնները :

Գործատունի ղեկավարութիւնը կ'ուզէ ինք տալ որոշումները, սակայն ամէն ինչ դեռ կեդրոնացած է եւ պէտք է դիմել Մոսկուա : Տնտեսական բարենորոգումը կաթիլ մը ջուր է միայն գոյլի մը մէջ : Փափաք կայ բարելաւելու ապրանքներու որակը՝ կեդրոնէն նշանակուած գիներու սահմաններուն մէջ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ աւելի նուազ պիտի ըլլայ շահը արտադրող ձեռնարկութեան եւ պետական դանձին համար :

Այս կնճռոտ կացութեան վրայ կայ նաեւ սերունդներու միջեւ ստեղծուած բացը : Երիտասարդները անտարբեր են, առաւելաբար շահագրգռուած են իրենց բարեկեցութեան հարցով — ձգտում մը, որ կը վիրաւորէ վարդապետական հիմունքներու վրայ հաստատուած Ռուսիոյ նման երկրի մը :

Խուլ պայքար գոյութիւն ունի նոյնիսկ բանակին մէջ, ուր երիտասարդ սպաներ դժկամութեամբ կը հանդուրժեն տարեց զինուորապետներու ներկայութիւնը բանակին մէջ, զանոնք նկատելով արգելք մը իրենց աստիճանի բարձրացման ճամբուն վրայ : Բարձրաստիճան սպայութեան միջին տարիքը՝ նուազագոյն 60 է :

Յեղափոխութենէն ետք Խորհ. Միութիւնը բացառիկ ճիգ թափեց հասնելու համար ճարտարապետականացած արեւմուտքի աստիճանին : Եւ, իրողութիւն է, որ այդ ճիգը կատարեց սքանչելի ձեւով՝ յաջողելով դառնալ գեր – պետութիւն մը, երկկուան յետամնաց պետութեան փոխարէն : Ներկայիս հսկայ մըն է, որուն գլուխը գրեթէ հասած է լուսնին, սակայն ... դեռ իր ոտքերը, մինչեւ ծունկ, կը գտնուին ցեխի մէջ :

Մինչ խորհրդային հրթիռները կը հասնին մինչեւ երկրին արբանեակները , անդին, դեռ Մոսկուայի մէջ գոյութիւն չունի կառքերու երթեւեկի խճողում : Կեանքի մակարդակը կը բարելաւուի, սակայն դանդաղ քայլերով, որովհետեւ այս ժողովուրդին հարստութիւնը կը մսխուի արտերկրային ձեռնարկներու մէջ : Թէեւ այս երեւոյթը հոգեթով է, բանաստեղծական, բայց գործնական չէ, մասնաւորապէս երիտասարդութեան համար : Ահա թէ ինչո'ւ երիտասարդութիւնը կը մեկուսանայ , հին մարդոց ձգելով ժամանակավրէպ գաղափարներու եւ ծրագիրներու գործադրութիւնը :

Թ. Ա. Թ.

Օրը Օրին

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՌԱՋԱԴՐԵՐ Է...

Ուրեմն աւելի քան քսան ամիսներ անհրաժեշտ եղան որպէսզի յանձնախումբ մը նշանակուի լուծելու համար սաղիմական գաղտնիքները :

Քսան ամիսներու ընթացքին շատ բաներ փոխուեցան ,Երուսաղէմն իսկ հայրենիք փոխեց ու Յորդանանէն անցաւ Իսրայէլ : Մեր մէջ, սակայն, բան չփոխուեցաւ, պատրիարքը մնաց պատրիարք, եպիսկոպոսը շարունակեց պատարագել ու թողութիւն տալ, ու ամենա՛յն տրամաբանութեամբ, նոր պիտի քննուի քսան ամիս առաջ կատարուած գողութեան մը պարագաները ... :

Բայց գուցէ մեր ընթերցողներն իսկ մոռցած ըլլան թէ բանն ինչո՞ւմն է : 1967 Մարտին էր, որ յանկարծ ծագեցաւ մեծ գայթակղութիւն մը : Երուսաղէմի վանքէն 23 հայկ. ձեռագիրներ իրենք զիրենք կը գտնէին Լոնտոնի Սոթպի'զ հաստատութեան մօտ, աճուրդով վաճառուելու համար : (Այս «պտըտող» ձեռագիրներուն թիւը 28 էր, եւ մնացեալ 5ին խօսքը բընաւ չկայ, կ'ըսուի թէ անոնք ալ Ամերիկա գացած են ...) :

Մեծ իրարանցում ամէն կողմ : Էջմիածինէն Նիւ Եորք, Միլանոյէն Լիզպոն, Երուսաղէմէն Պոլիս ու յանկարծ օր մը, Ձեռագիրները կը վերադառնային Երուսաղէմի վանքը : Պատրիարքներ փողոց իջած, զիրար կ'ամբաստանէին, ոչ մէկ լուսաբանութիւն կը տրուէր , ու նոյնիսկ բարձր խաւերէն կը թելադրուէր հայկ. մամուլին լռել ու սպասել որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընէ ինչ որ պէտք է :

Ու սպասեցինք : Այդ ժամանակաշրջանին, ոչ պատրիարք, ոչ եպիսկոպոս պատիւներէ զրկուեցան կամ անկիւն մը քաշուած վճիռի սպասեցին : Ընդհակառակն, շրջապտոյտներու ելան, մինչեւ Ամերիկա , մինչեւ Ս. Պետրոս : Նկարներ ու ճամբորդական նօթեր զրկուեցան մամուլին, եպիսկոպոսը մինչեւ իսկ Փարիզ եկաւ, ու Կաթողիկոսին ընկերացաւ որպէս թարգման (հոս մարդ չկա՞ր) երբ արտաքին նախարար Տըպրէ ունկնդրութիւն կուտար Վաղդէն Հայրապետին : Ճիշդ էր Իջման Սեղանէն եկած հրահանգը՝ մեզի կը մնար լռել : Ու լռեցինք այլեւս , ոչ թէ համակերպած, այլ դառնացած, ոչ թէ գոհացած , այլ՝ վրդոված :

Ու այսօր կը կարդանք հաղորդագրութիւն մը, որ նոր ընդվզումի մը դուռ կը բանայ : Արդարեւ Մայր Աթոռի հաղորդագրութիւնը, զոր Յառաջ հրատարակեց երէկ, կ'ըսէ .— «Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ընդառաջելով Երուսաղէմի Հայոց ամենապատիւ (՛՛) պատրիարքի առաջադրանքին եւն. եւն.» (ընդգծումները մեր կոքմէ) :

Եթէ լաւ հասկցանք , Երուսաղէմի պատրիարքն է որ «առաջադրեր » է , այսինքն Ամենայն Հայոց Հայրապետը չէ որ պարտադրած է կամ անհրաժեշտ նկատած է քննիչ յանձնախումբ մը նշանակել , այլ գոհացում կուտայ Եղիշէ պատրիարքին առաջադրանքին ...

Անշուշտ կրնայ առարկուիլ մեզի թէ ասիկա ըսելու ձեւ մըն է, փորմուլա մը և գուցէ պատրիարքը պարտադրած է այս բանաձեւումը : Այս ամբողջը ոչ միայն կարելի է այլեւ հաւանական, բայց բան չի փոխեր Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ ողբերգութենէն :

Աւելին : Հաւանական է նաեւ որ Պատրիարքը «առաջադրած» ըլլայ յանձնախումբի անդամներուն անունները , ուր ծանօթ բարեկամներ ունի : Ինչո՞ւ չէ, կրնայ ըլլալ նաեւ որ եթէ պատրաստած չէ, գոնէ «առաջադրած»է նաեւ յանձնախումբին կատարելիք քննութեան արդիւնքը : Ու ի վերջոյ այս ամբողջը կրնայ յանդիլ հաճելի ճամբորդութեան մը , վանքի մը մէջ, որու ճոխ հիւրասիրութիւնը ծանօթ է բոլոր այցելուներուն :

ՍԵԴԱ

Մարդկային Իրաւանց Յայտարարութիւնը

(ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

1948 Դեկտեմբեր 10ին է որ Միացեալ Ազգերու Ընդհ. Ժողովը քուէարկեց եւ հռչակեց երեսուն յօդուածներով, Մարդկային իրաւանց ընդհանրական յայտարարութիւնը, որ ամէնէն լայն եւ ամէնէն ամբողջական օրէնսդրութիւնն է— ու նաեւ ամէնէն օգտակարը — միջազգային իրաւունքի :

Անշուշտ այս օրէնսդրութեան ծագումն իսկ կուգայ Ֆրանսական յեղափոխութենէն .— 1789ին, Սահմանադրական ժողովը կը հռչակէ Մարդուն եւ Քաղաքացիին Իրաւանց Յայտարարութիւնը, որ կը սահմանէ անհատին ազատութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքները : 1762ին արդէն, Ժան – Ժաք Ռուսօ իր « Ընկերային Պայմանագրութեան » մէջ գրած էր « Մարդը ազատ կը ծնի եւ ամէնուրեք բռնութեան մէջ է» ու ներշնչած էր անհրաժեշտ բարեփոխման մը կարիքը :

Յաջորդող դարուն ընթացքին, միջազգային իրաւունքը պիտի ճոխանար բազմաթիւ համաձայնագրերով եւ պայմանաւորումներով որոնք կը ջնջէին գերութեան վաճառքը, կ'երաշխաւորէին կրօնական փոքրամասնութեանց իրաւունքները, եւ կը պաշտպանէին հեղինակի իրաւունքը, մտաւորական սեփականութիւնը, քաղաքական գաղթականները եւն :

Մարդկային Իրաւանց այս ըմբռնումի ամբողջ յեղաշրջումը, որու զգալի զարկ մը տուին, երկու պատերազմներու փորձառութենէն ծնած անհրաժեշտութիւնները, յանգեցան 1948 Դեկտեմբեր 10ի հանդիսաւոր Յայտարարութեան, ընդունուած ՄԱԿի ազգաժողովէն իբրեւ « հասարակաց իտէալ որու պէտք է ձգտին բոլոր ժողովուրդները եւ բոլոր Պետութիւնները » :

Հոս պիտի չներկայացնենք երեսուն յօդուածներու ամբողջութիւնը : Կը յիշեցնենք միայն կենսական հետեւեալ ըսկզբունքները .—

— Բոլոր մարդկային արարածները ազատ եւ հաւասար կը ծնին արժանաւորութեամբ եւ իրաւունքով եւ մէկը միւսին հանդէպ պէտք է եղբայրական ոգիով վարուի :

— Ամէն անհատ կեանքի, ազատութեան եւ իր անձին ապահովութեան իրաւունքն ունի :

— Բոլորը հաւասար են իրաւունքին առջեւ :

— Ամէն անհատ ազգութեան մը իրաւունքն ունի :

— Ամէն մարդ կրթութեան իրաւունք ունի :

— Ամէն մարդ ժողովի եւ խաղաղ ընկերութեան իրաւունք ունի :

— Ժողովուրդին կամքը հանրային իշխանութեանց հեղինակութեան հիմն իսկ է, այդ կամքը կ'արտայայտուի պարկեշտ ընտրութիւններով որոնք պէտք է տեղի ունենան պարբերաբար հանրաքուէով եւ գաղտնի քուէով :

Տասնեւութ տարի ետք, 1966 Դեկտեմբերին, Ազգաժողովը այս ուխտին վրայ աւելցուց երկու միջազգային համաձայնագրեր որոնք կը վերաբերէին .—

Ա) Մշակութային, ընկերային եւ տընտեսական իրաւունքներու .—

— Ժողովուրդները իրաւունքն ունին իրենց ճակատագիրը տնօրինելու :

— Երաշխաւորութիւն կայ որ այս Յայտարարութեան մէջ հռչակուած բոլոր իրաւունքներն ու ազատութիւնները կը գործադրուին առանց ցեղի, գոյնի, սեռի, լեզուի , կրօնքի կամ քաղաքական կարծիքի խտրութեան :

— Այր մարդու եւ կնոջ իրաւունքներու հաւասարութիւն :

— Աշխատելու իրաւունք :

— Հաւասար ամսաթոշակի իրաւունք հաւասար աշխատանքի մը համար :

— Ապրուստը շահելու իրաւունք ազատօրէն ընտրուած աշխատանքի մը համար :

— Սէնտիքաներ կազմելու իրաւունք :

— Գործադուլի իրաւունք ըստ իւրաքանչիւր երկրի օրէնքներուն :

— Երախաներու եւ պատանիներու ի նպաստ պաշտպանութեան եւ օժանդակութեան յատուկ միջոցներու իրաւունք :

— Ամէն մարդու իրաւունք իր եւ իր ընտանիքին համար ապրուստի բաւարար մակարդակի մը (ասոր մէջ են սնունդը, հագուստեղէնը, բնակութիւնը ու նաեւ կեանքի պայմաններու յարատեւ բարեփոխում մը) :

Համաձայնագիրը վերջապէս, կը պարտադրէ Պետութեանց «բժշկական սպասարկութեանց եւ հիւանդութեան պարագային բժշկական օժանդակութեան հարկ եղած պայմաններու ստեղծումը» :

Բ) Քաղաքային եւ քաղաքական իրաւունքներ :

— Ոչ ոք կրնայ կամայական ձերբակալութեան մը կամ բանտարկութեան մը ենթական ըլլալ :

— Ձերբակալուած ոեւէ անհատ ամենակարճ պայմանաժամի մը մէջ դատաւորի մը պէտք է ներկայացուի :

— Ոեւէ մէկը որ զրկուած է իր ազատութենէն պէտք է մարդկային վերաբերումի առարկայ ըլլայ ու նաեւ մարդկային անձին արժանաւորութեան յարգանքին :

— Ամէն քաղաքացի մտածումի, խիղճի եւ կրօնքի ազատութիւն կը վայելէ :

Այս հիմնական բնագրերուն վրայ կ'աւելնան ինը յատուկ պայմանաւորութիւններ որոնք կը վերաբերին .— Ցեղասպանութեանց նախարգելումին եւ պատիժներուն (1948), կնոջ քաղաքական իրաւունքներուն (1952), ցեղային խտրականութեան, (1965), գերութեան, պարտադիր աշխատանքի ,արհեստի խտրականութեան ջնջումին եւ ընկերութեան ազատութեան եւ ամսականի հաւասարութեան իրաւունքին :

Միւս կողմէ, Իւնէսքոյի քուէարկած մէկ պայմանագիրը կ'արգիլէ խտրականութիւնը կրթական մարզին մէջ (1960) :

Միջազգային օրէնքներ հռչակուած են, որոնք կ'ընդունին բոլորին իրաւունքը առողջութեան եւ բժշկական խնամքներու :

« Յետ այսօրիք ,ուրեմն, գոյութիւն ունի Մարդկային Իրաւանց վերաբերեալ ամբողջական օրէնսդրութիւն մը, որ գործադրական է բոլոր պետութեանց կողմէ» ինչպէս, իրաւացի կերպով պիտի ըսէր, անցեալ Յունիսին Սըր Էլուին Ճոնս, Մեծն Բրիտանիոյ ընդհ. դատախազը :

Դժբախտաբար, այս բոլոր պայմանաւորութիւնները չեն վաւերացուած բոլոր պետութեանց կողմէ : Եթէ ասոնց մեծ մասը վաւերացուած է 70 պետութեանց կողմէ, կան որ , ցարդ, միայն փոքր թիւով ստորագրութիւններու արժանացած են :

Ի՞նչ ընել որպէսզի Մարդկային Իրաւանց Յայտարարութիւնը յարգուի : Խաղաղութեան նոպէլեան մրցանակաւոր՝ Նոէլ Պէյքըր , կը ճշդէ «Սանթէ Տիւ Մոնտ» պարբերականին մէջ (Ժընեւ հրատարակուող Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան թերթը) երկու կենսական պայմաններ .—

1) Ընտանեցնել հանրութիւնը նոր օրէնսդրութեան եւ զայն գիտակից դարձընել իր իրաւունքներու գործնական տարողութեան (այս յօդուածին հետապնդած նպատակն է) :

2) Ընկերային եւ միջազգային կարգ մը հաստատել ուր մարդուն ազատութիւնները ու իրաւունքները իրականութիւն դառնան (ամէն քաղաքակրթուած քաղաքացիի մաղթանքն է) :

Չենք ուզեր վերջացնել այս տեղեկատուութիւնը առանց մեր համեստ մեծարանքի բաժինը բերելու նախագահ Ռընէ Քասէնի, որ խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակը ստացաւ վերջերս : Դիպուածով չէ որ այս մրցանակը իրեն յանձնուեցաւ Դեկտեմբեր 10ին, Մարդկային Իրաւանց ընդհանրական յայտարարութեան քսանամեակին օրը :

Արդարեւ նախագահ Քասէնն է, որ հիմը դրած է այս յայտարարութեան եւ աշխատած «Եւրոպայի Խորհուրդին» մէջ այս ուխտին տարածման եւ գործադրութեան համար :

Պատուոյ Լեգէոնի մեծ խաչ ստացած, Ազատադրման Քոմփանեոն , Պետութեան խորհուրդի փոխ – նախագահ 1944էն 1969 («նախագահ »ի տիտղոսը կանոնադրով վերապահուած է Արդարութեան նախարարին) , Սահմանադրական Խորհուրդի անդամ, աշխարհի կողմէ ընդունուած անվիճելի վարպետը միջազգային օրէնքի, զոր դասաւանդած է Փարիզ, ԼաՀէ, Ժընեւ, բազմաթիւ համալսարաններու Տոքթոր Հոնորիս Քաուզա, նախագահ Քասէն, նախկին ռազմիկներու, պատերազմի որբերու, փոքրամասնութեանց երախտագիտութեան արժանացած է, իր մատուցած հսկայ ծառայութեանց համար :

Այս երախտագիտութեան պէտք է մասնակցի նաեւ Ֆրանսայի հայ գաղութը, առանց վերապահութեան, այն պատիւին եւ բարեկամական զգացումներուն համար զորս ընծայած է, շատ արդիւնաւէտ կերպով խորհուրդներ տալով մեզի, մեր գլխաւոր աշխատանքներուն համար Ազքատախնամի ծոցին մէջ :

ՏՈՔԹ. Վ. Զ.

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Գ.

Է. ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Յոյնը Քրիստոնէութեան տարածիչ եւ համաշխարհային քաղաքակրթութեան դայեակն եղած է. չկայ աշխարհիս մէջ ազգ մը `որ յունական քաղաքակրթութեան պարտական չըլլայ բանով մը, Չինացիք անգամ յունարէնէ փոխառեալ բառեր ունին : Առանձնապէս մեր ազգը ամենամեծ չափերով ազդուած է Յոյնէն: Եթէ մեր նախաքրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը ամբողջապէս պարթեւական քաղաքակրթութիւնն էր, մեր յետքրիստոնէական քաղաքակրթութիւնն ալ լիովին յունական է : Մեր գրականութիւնը յունականին ընդօրինակութիւնն է. մեր առաջին գրքերը յոյն հեղինակներէ թարգմանուած են .եւ այս բանը շարունակուած է մինչեւ Ռուբինեանց թագաւորութիւնը: Աստուածաշունչ , Աւետարան, Մաշտոց, Վարք Սրբոց, Յայսմաւուրք, Խորհրդատետր՝ յունարէնէ թարգմանուած կամ յունականին օրինակով խմբագրուած են :

Այսպիսի խոշոր ազդեցութեան բնական արդիւնքն է նաեւ յատուկ անուններու առատ թիւ մը, որ Դ. դարէն սկսեալ մինչեւ այսօր կը տիրապետէ հայ կեանքին վրայ .օրինակ Անաստաս (յարութիւն), Ղեւոնդ (առիւծ), Վասիլ (թագաւոր), Գէորգ (երկրագործ), Գրիգոր (արթուն), Թէոդորոս (Աստուածատուր), Փիլիպպոս (ձի սիրող), Կիրակոս (տէրունի), Հռիփսիմէ (անկեալ), Ագապի (սէր), Ստեփան (պսակ) եւն. :

Ը. ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Մինչեւ այստեղ ըսուածներէն դատելով՝ կրնանք հետեւցնել թէ անունները առհասարակ կրօնական բնաւորութիւն ունին եւ ըստ այնմ կրօնակից ազգերէ առնուելով՝ անոնց կրօնին հետ ալ տարածուած են, Նախահայկական անուն-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Վերջապէս կղպանքին մէջ բանալիին ձայնը լսուեցաւ եւ յանկարծ հիւրասրահին դուռը բացուեցաւ : Սենեակը ամբողջ մուխով լեցուած էր... : Հազիւ թէ դուռը բացուած՝ դուրսը սպասողները ներս խուժեցին, անցան հիւրասրահէն, մտան աշխատութեան սենեակը ուր մուխն ալ աւելի թանձր էր եւ գորգապատ դուռը, որ նեղ նրբանցքին վրայ կը բացուէր, բանալ ուզեցին :

Այդ դուռն ալ նրբանցքին կողմէ կղպուած էր... :

— ... Բայց ըսել է ներսը մարդ կայ, գոչեց Ահմէտ աղա պալատականին, որ իրենց հետեւած էր :

— Այո, երկու հոգի կան, անոնց գալուն կը սպասէի որպէսզի դուռը բանամ, բայց մէջտեղ չելան : Խելքս չի հասնիր այս եղածին, պէտք է այս դուռը խորտակել... :

Ոտքի եւ ուսերու մէկ քանի զօրաւոր հարուածներ վերջապէս դուռը խորտակեցին : Նրբանցքին մէջ այնքան թանձր մուխ մը կար որ անկարելի էր յառաջանալ եւ ամէնքն ալ ստիպուեցան ընկրկիլ :

— Պատուհանները բացէք, օդ տուէք, գոչեց Ահմէտ :

Այս հրամանը վայրկեանապէս կատարուեցաւ եւ կարելի եղաւ նրբանցքին մէջ յառաջանալ եւ հասնիլ վերնայարկը տանող սանդուխին ոտքը դտնուող դրան առջեւ :

Այդ դուռն ալ ներսէն կղպուած էր :

Փոքրիկ, բայց հաստատուն եւ հաստ տախտակներով շինուած դուռ մըն էր որ դիմադրեց ոտքի եւ ուսի հարուածներուն : Բայց արդէն ծառաներէն մէկը խելք ըրած եւ տապար մը դտած բերած էր :

Քանի մը հարուածով դուռը վերջապէս բացուեցաւ :

Բոցի հոսանք մը օձապտոյտ սողոսկեցաւ սանդուխէն վար եւ նրբանցքին մէջ տարածուեցաւ :

Ամէնքը ահաբեկ ետ ընկրկեցան, դրեթէ զիրար կոխկրտելով ու խենթի պէս սկսան փախչիլ : Սանդուխը կ'այրէր արդէն :

Պալատականը յուսահատ աղաղակ մը արձակեց.

— Փաշա էֆէնտին, Միրալայ պէյը վերն են... ազատեցէք զիրենք :

Բայց ո՞վ կը համարձակէր այդ դժոխքին մէջ յառաջանալ :

Դուռներու եւ պատուհաններու բացումէն առաջ օդի հոսանքէն օգտուելով բոցերը վայրկեանապէս պատեցին ամէն կողմ... Ժամը չորսին մօտ, երբ առաջին ջրհանկիրները հասան, արդէն ամբողջ ապարանքը բոցերու մէջ էր եւ ոչ ոք մընացած էր ներսը :

Յանկարծ սրարշաւ կառքի մը ձայնը լսուեցաւ որ բազմութիւնը ճեղքելով կը յառաջանայ դէպի հրդեհին վայրը : Կառքը կեցաւ այրող շէնքէն քիչ մը հեռու եւ Իզզէթ փաշա դուրս ցատկեց մէջէն :

Չափազանց խռոված եւ յուզուած երեւոյթ մը ունէր :

Ամէնքը յարգանքով մէկ կողմ քաշուեցան ճամբայ տալու համար իրեն : Փաշան հեռուէն նշմարեց քիչ մը առաջ իրեն հիւր եկող պալատականներէն մին եւ խոկոյն անոր մօտ վազեց :

— Ո՞ւր են փաշան եւ Աքիֆ պէյը, հարցուց :

— Կարծեմ թէ բոցերուն մէջ այրեցան, կմկմաց միւսը ահաբեկ երեւոյթով մը :

— Այրեցան՞...

— Այո, հրդեհը ճիշդ իրենց դտնուած վերնայարկէն ծագում առաւ եւ հոն տանող բոլոր դուռները ներսէն կղպուած ըլլալով՝ չկրցանք ժամանակին օգնութեան հասնիլ իրենց ... երբ դուռները խորտակեցինք, բոցերը արդէն պատած էին սանդուխը :

— Այրեցա՛ն, այրեցա՛ն, կրկնեց Իզզէթ փաշա սարսափահար :

Նոյն միջոցին պալատական թիկնապահ մը որ ուղղակի Եըլտըզէն կուգար, մօտեցաւ Իզզէթ փաշային ու զայն մէկ կողմ տանելով ականջն ի վար խօսեցաւ : Յայտնի է որ Ապտիւլ Համիտի կողմէն հրաման մը կը բերէր :

Խօսքը լմնցնելուն պէս, Իզզէթ փաշա ջրհանկիրներու հրամանատարին քով փութաց եւ անոր հետ խօսակցութեան բռնուեցաւ : Այդ խօսակցութեան արդիւնքը այն եղաւ որ խոկոյն փաշային ապարանքը շղթայի տակ առնուեցաւ. ջրհանկիրները որոնք այրելու վրայ եղող շէնքին մօտերը կամ նոյնիսկ ներքնայարկը կը դտնուէին, հրաման ստացան հեռանալու եւ միայն հեռուէն ջուր ընելու կրակին վրայ : Նոյնպէս հեռացուեցան այն ջրհանկիրները որոնք շրջակայ տուներու տանիքներուն վրայ ելած՝ կը փորձէին հրդեհին առաջքը առնել : Այս զարմանալի ու անբացատրելի կարգադրութիւններուն արդիւնքը այն եղաւ որ կրակը փոխանակ սահմանափակուելու, աւելի տարածուեցաւ եւ երեք տուն եւս բռնկեցան :

Վերջապէս ժամը վեցին մօտ կարելի եղաւ հրդեհը մարել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(3 – Շար.)

ները գուցէ Խալդեան կրօնական գաղափարներու հետ մտած ըլլան. Պահլաւական անունները Պարթեւական կրօնի արդիւնքն են. քրիստոնէական կրօնի ազդեցութեամբ կը սկսին ասորական, եբրայական եւ յունական անունները : Այս երեւոյթը միայն մեր մէջ չի նկատուիր, այլ քիչ շատ ընդհանուր է բոլոր ազգերուն. Ռուսերը՝ յունադաւանութիւն ընդունելէ ետք՝ առաւելապէս յոյն անուններ սկսան գործածել (Իվան, Տիմիդրի, Նիկոլա, Ալէքսանդր եւն.): Մահմետականութեան դարձած ազգերը, ի՛նչ ցեղի եւ ինչ լեզուախումբի ալ պատկանին (Թուրք, Պարսիկ, Վրացի, Լազ, Հնդիկ), նորէն Մէհմէտ, Ալի, Հասան, Իպրահիմ, եւն. արաբական անունները որդեգրած են: Կաթոլիկ Հայոց համար սիրելի են կաթոլիկ ազգերու անունները. Ժողէֆ, Ճիվան, Վէրօն եւն. Հայ – Հոռոմները՝ իրենց ազգային դարաւոր անունները մոռցած, յունական Բէթրօ, Ստաւրի, Եօրկի անուններն ընդունած են :

Ի նկատի ունենալով այս տիեզերական երեւոյթը, տարօրինակ է անշուշտ այն հանդամանքը, որ Հայերը, նոյն իսկ քրիստոնէութեան ամէնէն պայծառ դարերուն, ընդունած են կրօնապէս իրենց թշնամի ազգերու անունները, ինչպէս Արաբներու եւ Թուրքերու : Չեմ դիտեր թէ ինչպէս մեկնելու է այս երեւոյթը. անշուշտ մահմետականները չստիպեցին մեզ որ մենք բռնի կերպով ընդունինք իրենց անունները : Կ՚երեւայ թէ ասիկա ալ դերիշխան տարրի բնական ազդեցութեան արդիւնքն է, ազդեցութիւն՝ որ ամէն ձեւի ու ամէն հանդամանքի մէջ ալ իր գործը կը տեսնէ, եւ փոքր, նուաճուած ազգերը իրեն կը քաշէ, իրեն կը միացնէ :

Մեր հին պատմութեան մէջ ծանօթ արաբական անուններ են Աբլխարիպ, Աբուսահլ, Համամ, Մլեհ եւն.: Ոմանք նաեւ գործածուած են հայ թարգմանութեամբ, ինչպէս Ճնճղուկ, որ արաբերէն Համամ հոմանիշին թարգմանութիւնն է: Ասոնք քաջ, ազնիւ ու ժողովրդասէր արաբ իշխաններու անուններ ըլլալու են, որ հայ ժողովուրդը՝ հակառակ կրօնական տարբերութեան, վերջապէս համաձայներ է իր զաւակներուն տալու :

Թ. ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Առաջին լատին անունները անուղղակի ճամբով, այն է յունարէնի միջոցով հասած են մեզի. այսպէս են Կոմիտաս, Կոստանդին, որոնք թէեւ լատինական անուններ են, բայց արդէն շատոնց անցած էին յունարէնի եւ ասկէ ալ մտած մեր մէջ: Դեռ Է. դարէն աւանդուած է մեզի Կոմիտաս կաթողիկոսի անունը: Խաչակրաց երկրորդ արշաւանքին ժամանակ, երբ Հայերը առաջին անգամ ծանօթացան Լատիններու հետ Կիլիկիոյ մէջ, Հայոց իշխանն էր Կոստանդին Ա.: Ռուբինեանց օրով՝ յարաբերութեանց աճումին հետ շատցաւ նաեւ լատինական անուններու գործածութիւնը. ինչպէս Անտոն, Լեւոն, Զապէլ, Ալիս, Հեթում, Օգոստինոս եւն.: Ռուբինեանց անկումով լատին անունները ջնջուեցան եւ այսօր հազիւ մէկ երկուքը կենդանի են անոնցմէ :

Ժ. ՀԱՅ – ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Քրիստոնէութեան տարածումէն ետք, եզբայրական ու յունական անուններու հեղեղման ժամանակ, ծագեցաւ Հայոց մէջ նոր երեւոյթ մը, այն է թարգմանել օտար քրիստոնէական անունները : Յունական Անաստաս անունին դէմ դրին Յարութիւն, Ապոստոլի դէմ Առաքել, Թէոդորոսի դէմ Աստուածատուր, Ստաւրիի դէմ Խաչիկ, եբրայական Սէթի դէմ Մըխիթար, եւն.: Այս երեւոյթը անշուշտ յունադէտ Հայերու գործն էր եւ ազգային նախանձախնդրութեան առաջին ձեռնարկը Հայոց մէջ: Ուշադրութիւն դարձուցած չեն անոնք թէ թարգմանուած անուններու բնաձեւը իրապէս կա՞յ Հայոց մէջ թէ չէ. օրինակի համար՝ Անաստաս, Թէոդորոս եւն. Հայոց ծանօթ անուններ եղած են, բայց Ապոստոլ, Ստաւրի եւն. գործածական եղած չեն մեր մէջ: Թարգմանութեան հետ զուգընթացաբար մտած են նաեւ նոր նմանակերտ անուններ, բոլորն ալ քրիստոնէական կեանքի բացատրութիւներ, հայ ժողովրդի մտքին ու սրտին մօտիկ ու հասկանալի բառեր, որով մեր բառարանը կրկնապէս ընդարձակուած է : Այսպէս են Համբարձում, Զատիկ, Գալուստ, Մարգար, Տիրատուր, Խաչատուր, Քրիստոստուր, Խաչերես, Ծերօն, Կարապետ, Մկրտիչ, Աւետիս, Աւագ, Մաքրուհի, Սրբուհի, Տիրուհի եւն. եւն., որոնք սկսեալ այն օրէն մինչեւ հիմա՝ աւելի կամ նուազ չափերով գործածական են մեր մէջ: Մեր մտաւոր զարգացման պատմութեան տեսակէտով շատ հետաքրքիր էր որոշել թէ ե՞րբ է այս անուններու ծագման ժամանակը. ասիկա պիտի կրնայ իմացուիլ Հայերէն Յատուկ անուններու պատմական բառարանէ մը, որ ժամանակիս պահանջներէն մէկն է :

ԺԱ. ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Հայ – կրօնական անուններէն դուրս կան շատ մը ուրիշ Յատուկ անուններ, որոնք թէեւ հայերէնի մէջ կազմուած բառեր են, բայց քրիստոնէական հաւատալիքներու շուրջը չեն դառնար, եւ իրենց իմաստով կը ներկայացնեն աշխարհիկ բանաստեղծական սիրուն պատկերներ. Օրինակ Թուխծամ (մազերը սեւ) Շաղոսկի (որ ոսկի կը շաղէ), Վարդիթեր (վարդի թերթ), Հերիքնազ (հերիք ինչքան կը նազիս), Զանազան, Վարդերես, Լոյսպարոն, Նորարեւ եւն. եւն. : Հայ հասարակ ժողովրդի բնիկ, հարազատ, իւրակերտ անուններն են ասոնք, որ եկեղեցական դասի սիրած կրօնական անուններուն եւ ազնուական դասակարդի անուններուն շրջանակին մէջ բացառիկ փայլով մը կը ցոլան : Հետաքրքիր էր դիտնալ թէ ինչքան հին են այս սիրուն բանաստեղծական անունները, որոնց հաւաքածոն կը պակսի դեռ մեզի : Անոնք գրուած են հայ ձեռագիրներու հին ու մին յիշատակարաններու մէջ, որոնք կ՚ընդգրկեն ԺԳ. – ԺԷ. դարերը. բայց թերեւս շատ աւելի հին ըլլան :

ԺԲ. ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Հայ – ժողովրդական անուններուն գրեթէ ժամանակակից են այն բազմաթիւ յատուկ անունները, որոնք հայ ժողովուրդը փոխ առած է Թուրք, Թաթար, Սելճուկ եւ նորապարսիկ մահմետական ազգերէն, ինչ որ ըսինք վերը՝ Արաբական յատուկ անուններու առթիւ, կը պատշաճի նաեւ հոս :Սակայն ասոնց մէջ փոխառութեան արդարացուցիչ պատճառն ու շարժառիթը ոչ այնքան քաջ ու բարի անձնաւորութեանց ձգող հրապոյրն է գուցէ, որչափ հայ ժողովուրդին կատարեալ ծանօթութիւնը Թուրքերէնի հետ, որով անիկա շատ դիւրաւ կը թափանցէր յատուկ անուններու ներքին իմաստին մէջ եւ անոնց մէջ տեսած դեղեցիկ պատկերներէն հրապուրուելով՝ կ՚առնէր ու կ՚որդեգրէր զանոնք :

Ահաւասիկ Թուրքական անուններու փոքր ցանկ մը, որ քաղուած է նոյնպէս հին հայ ձեռագրերու յիշատակարաններէն.— Ասլան (առիւծ), Ջիվանշիր (մատաղ առիւծ), Բահալու (թանկագին), Բայրաք (դրօշակ), Գուլբահար (գարնանային վարդ), Գուլմելիք (վարդերու թագուհի), Գուլնիգար (վարդանկար), Եթար (բաւական է), Թամամ (կատարեալ), Թանզրիզուլի (Աստուծոյ ծառայ), Թուրֆանտա (նորահաս երախայրիք), Խութլու մէլիք (թթր.քիւթլիւ երջանիկ), օրհնեալ), Կուլդաստայ (վարդի փունջ), Հախբանդա (ծառայ Աստուծոյ), Հախնազար (Աստուածատես) եւն. եւն.: Նըկատելի հանդամանք մ՚է որ թէ ասոնց եւ թէ վերի արաբական անուններուն մէջ կը պակսին զուտ մահմետական կրօնին պատկանող անունները. ինչպէս Ալի, Աբուբէգիր, Էօմէր, Մահմուտ, Օսման եւն. եւն:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

(3 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. վարչութիւնը դեղեցիկ դաղափարը ունեցած էր, Կիրակի, Դեկտ. 1, ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ կազմակերպելու յիշատակի երեկոյ մը՝ նուիրուած ազգային հերոս Մուրատի՝ անոր մահուան յիսնամեակին առթիւ :

Մշակոյթի Տան «Ս. Թէհլիրեան» սրահը լեցուած էր հայրենակիցներով, որոնց մէջ կարեւոր թիւ կը ներկայացնէին երիտասարդ տարրերը :

Երեկոյթին բացումը կատարուեցաւ Շօփէնի մահերգով, որմէ ետք իր բացման խօսքը արտասանեց յուշ – երեկոյթին նախագահը՝ Բժ. Արշակ Պօղոսեան :

Յիշելէ ետք, թէ հին Յունաստանի մէջ հերոսները կը նկատուէին աստուածային սերունդէ սերած դիւցազուններ եւ, համապատասխան շուքով կը մեծարուէին, նախագահը Մուրատն ու իր նմանները դասեց այն սերունդին եւ, մասնաւորապէս, նուիրեալներու փաղանգին, որ չէր հանդուրժեր անարդարութեան, անիրաւութեան եւ ամէնէն առաջ, աղատաբաղձ էր: Այլ խօսքով՝ Մուրատն ու իր նմանները ի ծնէ յեղափոխականներ էին, բառին ազնուագոյն իմաստով :

Այս առթիւ նախագահը յատկանշական քանի մը դիծեր ներկայացուց Մուրատի կեանքէն եւ նկարագրէն — արի, համեստ, անձնազոհ: «Մուրատ ինքզինք կը նկատէր հայ ազգին մէկ պարզ զինուորը», եզրակացուց նախագահը :

Օրուան բանախօս Պ. Հրանտ – Սամուլի վիճակուեցաւ խօսիլ Մուրատի կեանքին եւ գործին մասին հանդամանօրէն : Բանախօսը մանրամասն կերպով պաստառի վրայ հանեց մեր յեղափոխական պատմութեան այդ եզակի դէմքին բովանդակ գործը եւ այդ գործին միջոցով՝ Մուրատի դիմագիծը :

Այս առթիւ անդրադարձաւ ռուսական քաղաքականութեան՝ Մեծն Պետրոսի շրջանէն ցայսօր, ցոյց տալու համար, թէ «Խաչապաշտ քեռին», ապա «կարմիր ռուսը» պարզապէս հետապնդած են իրենց ազգային շահերը՝ անտեսելով Հայունը :

Բանախօսը իր ճառի ընթացքին գնահատանքով արտայայտուեցաւ ընդհանրապէս հայրենակցական միութիւններու եւ յատկապէս Սեբաստիոյ հայրենակցականի ազգօգուտ գործունէութեան մասին : Շընորհաւորեց երեկոյթին կազմակերպիչ մարմինը իր այս դեղեցիկ ձեռնարկին համար :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անունով ընկեր Ժ. Միրիճեան գնահատեց ձեռնարկը, անոր կազմակերպիչները եւ հուսկ ուրեմն բնորոշեց Մուրատի դերը մեր իրականութեան մէջ՝ իր ծննդավայր Կովտունէն մինչեւ Պաքու 1918ին :

Թոդատի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Եր. Գրիգորեան, իր կարգին, փառաբանեց Մուրատներու գործը :

Երեկոյթի ընթացքին գործադրուեցաւ դեղարուեստական յայտագիր մը :

Պետիկեան, ընկերակցութեամբ Ֆերմանեանի կիթառին, յաջորդաբար երգեց ժողովրդական, աշուղական եւ յեղափոխական երգեր : Նուագն ու երգերը գնահատուեցան :

Օր. Շաքէ Պէնկեան թովիչ ձայնով մը ներկաներուն հրամցուց հայկ. երգերու դեղեցիկ փունջ մը : Յաջող արտասանութիւն մը կատարեց Միրիճան Շիրվանեան :

Ներկաները, խանդավառուած տիրող հայրենաշունչ մթնոլորտէն, կատարեցին նուիրատուութիւններ :

Կիրակի օրուան ձեռնարկով Մուրատի անունն ու գործը կրկին փառաբանուեցան ըստ արժանւոյն :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (360)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժան Փրուվէր սիրահար էր. Թաղարի ծաղիկ մը կը մշակէր, սրինդ կը նուագէր, ոտանաւոր կը յօրինէր, ժողովուրդը կը սիրէր, կանանց կը մեղքնար, մանկան վրայ կուլար, Աստուծոյ ու ապագային կը վստահէր, եւ յեղաշրջումը կը պախարակէր արքունի գլուխ մը, այսինքն Անտրէ Շենիէ բանահիւսին գլուխը կտրելուն համար:

Իր ձայնը սովորաբար փափուկ եւ առնական, բոլորովին պերճաբան մը ըլլալու չափ գրաղէտ, եւ գրեթէ արեւելագէտ էր:

Ամէն բանէ առաջ բարեսիրտ էր, եւ բանահիւսութեան մասին նախադաս կը սեպէր ինչ որ անբաւ չէր. ասիկա զարմանալի չի կրնար թուիլ անոնց, որ դիտեն թէ բարութիւնը որչափ կը մօտենայ վսեմութեան:

Իտալերէն, լատիներէն, յունարէն եւ հրէերէն լեզուները գիտէր, եւ այս լեզուներէն քաղած օգուտն էր կարդալ միմիայն չորս բանահիւսներու, այսինքն Տանթէի, Ժիւվէնալի, Էսքիլի եւ Եսայի մարգարէի բանահիւսութիւնները:

Ֆրանսերէնի մէջ Քորնէյը Ռասինէն եւ Ակրիփա տ՚Օպինեէն Քորնէյէն վեր կը դասէր:

Ամուր վարսակի եւ հովտային շուշանի դաշտերուն մէջ յօժարակամ կը դեգերէր եւ պատահարներով զբաղելուն չափ ամպերով ալ կը պարապէր:

Իր միտքը երկու դիրք ունէր. մէկը դէպի մարդ, միւսը դէպի Աստուած կամ կ՚ուսանէր եւ կամ հոգեպիշ կը նայէր:

Ամբողջ օրը մազէ անցնելով կը քննէր ընկերային խնդիրները, այսինքն վարձքը, դրամագլուխը, ամուսնութիւնը, կըրօնքը, խորհելու ազատութիւնը, սիրելու ազատութիւնը, դաստիարակութիւնը, պատիժը, թշուառութիւնը, ընկերակցութիւնը, սեփականութիւնը, արտադրութիւնը եւ բաշխումը, եւ աշխարհի այն կնճիռները որ մարդկութիւնը մթութեան մէջ կը պահէ:

Գիշերն ալ աստղերուն, այսինքն ահագին մարմիններու կը նայէր:

Ինչպէս Անժոլրա այդպէս ալ ան հարուստ էր եւ միածին զաւակ:

Մեղմ կը խօսէր, գլուխը կը ծռէր, աչքերը վար կ՚առնէր, շփոթութեամբ կը ժպտէր, աղէկ չէր հագուեր, անշնորհ կերպարանք մը ունէր. ոչինչ բանէ կը կարմրէր, վեհերոտ, այլ սակայն քաջ էր:

Ֆէօյեվ հողմահար շինող բանուոր մըն էր. հայրն ու մայրը մեռած էին օրը երեք ֆրանք կը շահէր դժուարութեամբ, եւ միայն մէկ դիտաւորութիւն ունէր, — փրկել աշխարհը:

Ուրիշ մտմտուք մըն ալ ունէր, այսինքն ուսանիլ: Կ՚ըսէր թէ ուսանիլը ազատիլ է:

Ինքնիրեն կարդալ եւ գրել սորված էր. ինչ որ գիտէր, մինակը ուսած էր:

Ֆէօյի վեհ սիրտ մըն էր. ամբողջ աշխարհին կը փարէր:

Որդեգրած էր մարդկութիւնը:

Մօրմէն զրկուած ըլլալով, հայրենիքին վրայ խորհած էր:

Չէր ուզեր որ երկրի վրայ հայրենիքէ զուրկ մարդ գտնուի:

Ժողովուրդի մարդու յատուկ ինքնամղումով գաղտնապէս կը պատրաստէր ինչ որ մենք այսօր «ազգայնութիւններու տեսութիւն» կ՚անուանենք:

Յատկապէս սորված էր պատմութիւնը՝ դիտակցութեամբ սրամտելու համար: Իւթոփիի սիրահար երիտասարդներու այս խումբին մէջ, որու մասնաւոր նպատակն էր Ֆրանսան, Ֆէոյէի՝ ուրիշ ազգերու մասին միակ մտածողն էր:

Իր միտքը կը դրաւէին մասնաւորաբար Լեհաստան, Հունգարիա, Ռումանիա, Իտալիա:

Յարմար ըլլար թէ անյարմար, իր իրաւունքին պէս, յամառութեամբ կ՚արտասանէր այս անունները: Ռուսիոյ տիրապետութիւնը Վարշաւիոյ վրայ եւ Աւըստրիոյ տիրապետութիւնը Իտալիոյ վրայ, բռնաբարութիւններ էին, որոնք սաստիկ կը գրգռէին Ֆէոյէի զայրոյթը:

1772ի բռնաբարութիւնը, մանաւանդ, կը շարժէր անոր բարկութիւնը:

Չկայ պերճախօսութիւն մը որ այնքան բացարձակ ըլլայ, որքան սրամտութեան մէջ ճշմարտութիւնը, եւ Ֆէոյէի պերճախօսութիւնը այս վերջին տեսակէն էր:

Բնաւ չէր դադրեր խօսելէ այն վատահամբաւ թուականին վրայ որ է 1772ը, այն ազնիւ եւ արի ժողովուրդին վրայ, զոր մատնութիւնը ջնջեց. այն ոճիրին վրայ զոր երեք տէրութիւնները գործեցին, այն հրէշային դաւաճանութեան վրայ որ ազգային էութեանց սոսկալի բարձումներուն նախատիպն է եւ կաղապարը, բարձումներ որոնք այդ թուականէն ի վեր շատ մը ազգերու վրայ յարձակեցան եւ կրնանք ըսել թէ անոնց ծննդեան վկայագիրը ջնջեցին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր աշխատակիցներէն, մեր թղթակիցներէն եւ ազդ ղրկողներէն կը խնդրենք.—

1) *Գրել ընթեռնլի, թուղթի մէկ երեսին վրայ, լայն լուսանցքներով :*

2) *Կարմիր, կանանչ գոյնով մելան կամ պիք չգործածել :*

3) *Շնորհակալիքի, նուէրի եւ մահազդներու անունները, գումարները եւ կազմակերպութեանց անունները շատ յըստակ գրել :Նոյն նուէրը քանի մը անդամ կարելի չէ հրատարակել, ուրեմն շնորհակալիքներու ատեն ջերմապէս կը խնդրուի որ իւրաքանչիւր եկեղեցի կամ կազմակերպութիւն միայն ԻՐ ստացած գումարը յայտարարէ : Այս պայմանները չլրացնող ազդերու համար խմբագրութիւնս պատասխանատու չէ երբ վրիպակներ կամ թիւրիմացութիւններ ըլլան :*

Շնորհակալութեամբ
Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գէորգ Ուշագլեան քսան Ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 11րդ տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի հանդիսաւոր կերպով :

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագը կը մատուցանէ նորընծայ ՆՈՐՎԱՆ ԱԲԵՂԱՑ: Երգեցողութեանց կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները:

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վերաշինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց յիշատակին : Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. ՊօղոսՊետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյս մէջ –հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին առթիւ :

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջաններու Հայութեան թէ, այս Կիրակի եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյս մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան :

Յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կ. Պոլսոյ երջանկայիշատակ Պատր. ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ հոգւոյն ի հանդիստ, անոր վախճանման յիսնամեակին առթիւ: Ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս կնքահօր Փարիզաբնակ Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեանի ծընողքներու հոգիներուն ի հանդիստ :

ՍԱՄՈՒԷԼ
ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կը ցուցադրէ մինչեւ Դեկտ. 17

GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts
— PARIS - 6e —

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750

ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, 14 Դեկտեմբեր, 1968
Ժամը 18էն սկսեալ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ Հայ Ուսանողական Տան մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ երեկոյթ մը :

Ցուցահանդէս, զրոյց, պար, երգ, խոհանոց հայկական աղանդերներով :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

EREPOUNI 2750

GRAND GALA

Le 14 Décembre Samedi à partir de 18 h. à l'occasion du 2750ème anniversaire d'Erévan.

Conférences — Projections — Expositions Représentation artistique — Stand de Dégustation etc...

dans les salons de la Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan, Paris (14e).

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարոզներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 16-ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտ ութին, Սփլանտիտի մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 21ին, ժամը 20·30ին SALLE PLEYEL

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻԻԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻԻ Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ ՊԻԻՖԷ ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 22, Տօնածառի հանդէսը : Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՏՕՆԱԾԱՌ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հայկ. վարժարանի տօնածառը՝ Դեկտեմբեր 22ին :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Բիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Բիւ տէ Քովալէսան :

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ամանօրեան Յայդօնք, Դեկտ. 31ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Նուագ, ճոխ կերուխում: Մանրամասնութեանց համար դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը:

12 ՅունուարԿիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆԱՐՔԸ » կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիրի մասնաճիւղին :

×

Հայ Արիներու Միութեան
Տարեկան հանդէսը

Կիրակի, 2 Մարտ 1969, կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտի Ա. Շաբաթ գիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա-

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ,

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 Ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 12 DECEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11386 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.386

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ

Զինադադարէն մէկուկէս տարի ետք խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած տակաւին Արաբներուն եւ Իսրայելացիներուն միջեւ :

ՄԱԿի իրաւարար Կիւննէր Եարինկ ամիսներէ ի վեր անհնարին ճիգեր կը փորձէ հաշտեցնելու համար հակառակորդ կողմերը : Կը թուի թէ որոշ խոստումներ ստացած է այս վերջիններէն, որպէսզի կարգ մը զիջումներով կարելի ըլլայ լուծում մը գտնել անելին :

Իսկապէս անել վիճակ է ստեղծուած, իբրեւ հետեւանք երկուստեք ցոյց տրուած անհաշտ ու անզիջող կեցուածքին :

Իսրայէլ կ'ուզէ ամէն գնով օգտագործել իր ռազմական նպաստաւոր կացութիւնը հասնելու համար իր նպատակին, այն է՝ սահմաններու սրբագրութիւն եւ նաւարկութեան ազատութիւն Սուէզի ջրանցքին, Կարմիր Ծովուն եւ Աքապայի ծոցին մէջ :

Պաղեստինի ազատամարտիկները հետզհետէ կազմակերպուելով, վերջերս աւելի յանդուգն եղեռնափորձեր կատարեցին գրաւեալ շրջաններու մէջ, նեղութեան մատնելով Իսրայելացիները :

Սակայն արաբական իւրաքանչիւր դիմադրական ձեռնարկին Հրեաները պատասխանեցին բազմիցս աւելի ուժգին հակահարուածով, ինչ որ կը մտահոգէ ազատագրական ճակատի, ֆէտայիներու կազմակերպութեանց վարիչները :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումը ի զօրու է ցարդ : Արաբները կը պահանջեն անոր գործադրութիւնը : Կ'ուզեն, որ ամէն բանէ առաջ Հրեաները պարպեն իրենց գրաւած հողամասերը, մէջն ըլլալով Երուսաղէմի արաբական բաժինը : Եւ արտօնեն Պաղեստինցի գաղթականներու վերադարձը իրենց հայրենի տուները :

Իսրայէլ կը պնդէ Արաբներուն հետ ուղղակի բանակցելու վրայ, առանց արտաքին միջամտութեան :

Անցեալ տարի Յունիս 5ին պատերազմը պայթած էր, երբ ՄԱԿի կապոյտ գդակաւոր զինուորները, նախագահ Նասրի պահանջով, հեռացեր էին եգիպտական եւ իսրայելեան սահմանագլուխի չէզոք զօտիէն :

Այժմ կը կարծուի թէ ՄԱԿի զինուորները կրկին պիտի գրաւեն իրենց նախկին դիրքերը, արգիլելու համար նոր պատերազմի մը բռնկումը :

Ո՛չ պատերազմիկ կողմերը նպատակ ունին դարձեալ զէնքի դիմելու, ո՛չ ալ անոնց ետեւ աչալուրջ հսկող մեծերը կ'ուզեն քաջալերել նման արկածախնդրութիւն մը :

Ճիշդ է, որ արաբական ճակատը դարմանած է իր վէրքերը : Եգիպտական, յորդանանեան եւ սուրիական բանակները աւելի լաւ սպառազինուած են հիմա : Իսրայելացիք ալ պարապ չեն նստած մէկուկէս տարիէ ի վեր :

Սակայն նոր բախում մը կոչուած է ստեղծելու միջազգային բարդութիւններ, թերեւս համաշխարհային նոր պատերազմ մը, որմէ կը զգուշանան բոլորը :

Վերջին օրերը շփումներ տեղի կ'ունենեն Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ, այլ հարցերու կարգին բարւոք վախճանի մը հասցնելու համար Մերձաւոր Արեւելքը փոթորկող վէճերը :

Չեխոսլովաքիոյ դէպքը պատճառ դարձեր էր, որ Ատլանտեան Ուխտի երկիրները աւելի զօրացնեն իրենց բանակները կեդրոնական Եւրոպայի եւ Սկանտինաւիոյ մէջ :

Ռուսական նաւատորմին շրջապտոյտները Միջերկրականի մէջ առիթ ընծայեցին արեւմտեան ճակատին, որ անդլիական եւ այլ մարտանաւեր միանան ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղին, աւելի զօրացնելու համար զայն :

Ամերիկեան մարտանաւերը զբօսաշրջիկի պտոյտ կատարելու համար չէ, որ Վոսփորէն անցնելով ալեկոծ Սեւ ծովը մտան այս ցուրտ օդերուն :

Համաշխարհային խաղաղութիւնը ամէն գնով պահպանելու անհրաժեշտութիւնը ի վերջոյ պիտի յանդի՞ արաբեւիսրայելեան վէճի կարգադրութեան :

Սպասե՛նք եւ յուսանք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒ ՀՍՐՑ ՄԸ

Վիէթնամի Փարիզի ժողովը դեռ չէ բացուած եւ կը թուի թէ բաւական բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է : Կարելի չէ անշուշտ հեղնանքով մօտենալ հարցին երբ անդին, ամէն օր, երիտասարդներ կը մեռնին անծանօթ դատերու համար :

Արդարեւ ժողովը չի բացուիր ներկայիս սեղանի մը խնդիրնով կամ աւելի ճիշդ սեղաններու խնդրով : Չորս պատուիրակութիւններ կան — Հանոյ եւ Վիէթքոնկ, Սայկոն եւ Ամերիկացիք : Քանի օրէ ասոնք չեն կրնար համաձայնութեան դալ սեղաններու ձեւին եւ պատուիրակութեանց նստելու ձեւին շուրջ : Այսպէս հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութեան մէկ զեկոյցը կը ճշդէ թէ գնդ. Հա Վան Լաու ամերիկացի իր պաշտօնակիցին առաջարկած է որ փոխանակ քառակուսի սեղանի մը (որ Հանոյի եւ Վիէթքոնկի նախընտրութիւնը կը վայելէ) Կարելի է տեղաւորուիլ չորս սեղաններու շուրջ, որոնք կամ շեղանկիւն ըլլան կամ շրջանակի ձեւով, որոնք նոյն չափով իրարմէ բաժնուած ըլլան : Բայց Ամերիկացիք համաձայն չեն : Ֆրանսացիք ալ կարծիք մը յայտնած են եւ թելադրած որ երկու կէս — շրջանակ սեղաններ դրուին կամ չորս՝ հաւասար հեռաւորութեամբ :

Պարզ է որ նման բիւզանդական վէճեր կրնան միայն դառնութիւն պատճառել երբ մարդ կը մտածէ որ ամէն օր երբ խաղաղութիւնը կը յետաձգուի երիտասարդներ կը մեռնին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութիւնը մէկ միլիառ ռուբլի աւելի կը նախատեսէ 1969ի պիւտճէին մէջ, Պաշտպանութեան համար : Ընդհանուր ձեւով 1968ի բազդատմամբ պիւտճէն տասը միլիառ երկու հարիւր միլիոնի յաւելում մը կը կրէ (ռուբլին 5,6 Ֆր. է մօտաւորապէս) :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ «մեր յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ Կրեմլինի կամքէն կախում ունին միջազգային օրէնքը յարգելու» :

ՆԻՔՍԸՆ իբրեւ Արտաքին նախարար նախատեսած է գրեթէ անծանօթ փաստաբան մը՝ Ուիլեմ Փիրս Ռոճըրս : Հինգշաբթի օր Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահը պիտի հազորդէ իր դահլիճին լրիւ կազմը :

Ռ. ՔԱՍԷՆ, որ առջի օր ստացաւ Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը, յայտարարեց որ այդ մրցանակին գումարը 350 հազար Ֆրանք պիտի յատկացնէ հաստատութեան մը հիմնադրութեան Սթրազպուրկի մէջ, որ մարդկային Իրաւանց հարցով զբաղի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ Քոնկրէսին (ամերիկեան խորհրդարան) պիտի առաջարկէ որ իր յաջորդը՝ Նիքսըն, աւելի լաւ վճարուի : Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու նախագահ մը ներկայիս 150 հազար տոլար կը ստանայ, եւ յիսուն հազարի յաւելում մը անհրաժեշտ կը նկատուի :

ՊԱԶԷԼԻ (Զուիցերիա) մէջ մեռած է ժամանակակից մեծագոյն աստուածաբանը նկատուած՝ Կարլ Պառթ, բողոքական : Իր ազդեցութիւնը շատ մեծ եղած է մինչեւ իսկ Էքիւմէնիք շրջանակներու մէջ : Ծնած էր 1886ին :

ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ սկսեալ արտասահման մեկնող Ֆրանսացիները «Քառնէ տը Շանժեր» պիտի ունենան, ինչ որ պիտի ծառայէ աւելի խիստ հսկողութեան մը տարադրամի ելքի համար : Միւս կողմէ 1969ին, առաջին մէկ — երրորդ տուրքի կանխավճարը պիտի թեթեւնայ ինչ որ չի նշանակեր թէ պիտի զեղչուի այլ Փետրուարին պակաս պիտի վճարեն, եւ այդ պակասը երրորդ բաժինը վճարուած ատեն պիտի գանձուի :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ քննութիւնները կը շարունակուին : Փլասթիք պայթումներու հեղինակները դէպի Նանթէռ կը փնտռուին եւ կը կարծուի որ Քոհն — Պէնտիթի մէկ «աշկերտը» շատ մօտ բարեկամ է առջի դիշեր վիրաւորուած ուսանողուհիին : Փարիզի փողոցներուն մէջ ոստիկանական քննութիւնները կը շարունակուին : Առջի դիշեր ոստիկանական 233 պառաժ կար, 113 հոգի հարցաքննուած են, 43 հոգի ձերբակալուած :

ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կոլ չէ հրաժարած հանրաքուէի իր գաղափարէն Ծերակոյտի ջնջումին համար : Կը կարծուի թէ Ապրիլին պիտի կատարուի :

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը եւ Տիկին Շրայվէր (որ քոյրն է Քենըտի տարաբախտ եղբայրներուն) ճաշի հիւրն էին նախագահ տը Կոլի : Դեսպանը անձնական նամակներ յանձնած է տը Կոլի Ճոնսընէն եւ Նիքսընէն :

ԱՆԳԼԻՈՅ գահաժառանգ իշխանը՝ Շառլ որ այցելութիւն մը կը կատարէր Կալլէսի երկիրը սառ լռութեան մը արժանացած է իբրեւ ընդունելութիւն : Նման հրահանգ մը տուած էին ազգայնականները, որոնց դժգոհութիւնն այն է թէ Մեծն Բրիտանիա իրենց հետ աղքատ ազգականի պէս կը վարուի : Ժողովուրդն ալ չողջունեց իշխանը անցքին ընթացքին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Արաբներու միջեւ օդանաւային նոր բախում մը տեղի ունեցած է, 1967էն ի վեր 3րդ է : Իսրայելացիք Միկ 17 օդանաւ մը վար առած են Թիրանի վրայ :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ մէջ, Էթիէն Տէլի շատ խիստ ելոյթ մը ունեցած է ձայնպատկերասփիւռի դէմ, ծանրանալով նաեւ անոր թերի մատակարարութեան վրայ (130 միլիառով ...) :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2ին է որ գրօշի տակ պիտի կանչուին 1949 Յունուար 8էն Փետր. 9 ծնած երիտասարդները :

ԸՆԿ. Մ. ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային հերոս ընկ. Միսաք Թորլաքեանի ազգային յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը տեղի ունեցած է համազգային մասնակցութեամբ : Կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէն, եկեղեցական մարմիններու օժանդակութեամբ :

« Տան կարգը » տեղի ունեցած է Ուրբաթ, Նոյեմբեր 15ին : Հանգուցեալ ընկերոջ կուրծքը զարդարուած է Հ. Յ. Դ. զինանշան — մետալով եւ եռագոյն երիզով :

Դամբանական խօսած են Հիւսիսային Ամերիկայի թեմի առաջնորդական փոխանորդ Սմբատ Ծ. Վրդ. Լափաճեան, կաթողիկէ համայնքի հովիւ՝ Գեր. Հայր Կղեմէս Մորեան եւ ընկ. Յովակիմ Յովակիմեան :

Մօտ 400 յուղարկաւորներ տողանցած են հերոսին դագաղին առջեւէն :

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16ին, Լոս Անճելըսի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, սգակիրներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցած է յուղարկաւորութեան արարողութիւնը : Պատուոյ դագաղակիրները եղած են Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի ընկերները :

Էվըրկրին գերեզմանատան մէջ դամբանական խօսած են՝ հանգուցեալի զինակից ընկերներուն կողմէ ընկ. Երուանդ Ֆընտրքեան, Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկ. Յակոբ Մանճիկեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կողմէ Պր. Գէորգ Մանտոսեան, Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Սեդրակ Շահէն եւ Հ. Յ. Դ. Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի, Ամերիկայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան կողմէ ընկ. Բիւզանդ Կռանեան :

Յատուկ արարողութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները շրջապատած են հերոսին դագաղը եւ կրկնած իրենց երդումը, որմէ ետք պատշաճ արարողութեամբ հաւաքուած է դագաղը ծածկող Եռագոյն դրօշը : Ապա, դագաղը բացուած է, որպէսզի ներկայ սգակիրները արտայայտեն իրենց վերջին հրաժեշտի յարգանքը :

Թաղումէն ետք, յուղարկաւորները վերադարձած են Ս. Խաչ եկեղեցւոյ սրահը, ուր հանգուցեալ հերոսին հոգեճաշ տրուած է Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի կողմէ :

Խօսք առած են բողոքական համայնքի կողմէ Վեր. Մարտիրոս Մարկանեան, Սան Ֆրանսիսքոյի համայնքին կողմէ Նարեկ քհնյ. Շրիգեան, Ֆրեզնոյի համայնքին կողմէ Գուրգէն քհնյ. Եարալեան, Հ. Յ. Դ. Արեւմ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան, «Ասպարէզ»ի խմբագրութեան կողմէ ընկ. Անտրէ Ատուրեան, «Նոր Օր»ի խմբագրութեան կողմէ Պր. Օշին Քէշիշեան, Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Ժիրայր Լիպարիտեան, Ս. Նահատակաց «Ֆերահեան» վարժարանի կողմէ ընկ. Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, « Մեսրոպեան » վարժարանի կողմէ ընկ. Աշոտ Տէր-Մինասեան, Հ. Օ. Մ.ի կողմէ ընկերուհի Ովսաննա Յակոբեան, Պր. Պր. Խորէն Փափազեան, Արշակ Տիգրանեան, Զաւէն Սիւրմէլեան, ընկերներ Եփրեմ Սարգիսեան եւ Սարգիս Սարունի :

Այնուհետեւ կարդացուած են հեռագիրներ եւ նամակներ ուղարկուած Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Հ. Յ. Դ. Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի, Վազգէն Ա. եւ Խորէն Ա. կաթողիկոսներու, Ամերիկայի Առաջնորդարանի, Սոչիէն՝ Բարունակ եւ Զուարթ Թորլաքեաններու, ընկ. Արշաւիր Շիրակեանի, Տիկ. Անահիտ Թէհլիրեանի, Պր. Ճորճ Մարտիկեանի եւ բազմաթիւ այլ անհատներու կողմէ :

Յաջորդ օր, Կիրակի, 17 Նոյեմբեր, Հ. Յ. Դ. ռատիօժամը ամբողջութեամբ նուիրուած է ընկ. Միսաք Թորլաքեանի : Ներկայացուած է անոր կեանքը, անձն ու գործը :

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՐԵՐԱՐԻ ՄԷՋ

Միլանի փառքերէն մէկը եղող թանգարան – պալատ մը, հարուստ՝ հռչակաւոր նկարիչներու գործերովը: Անոր խաղաղ եւ վեհաշուք հովանիին ներքեւ ընդարձակ սրահ մը, ուր ցուցադրուած են հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան յուշարձանները, մեծադիր լուսանկարներով:

Սրտառուչ լուսանկարներ՝ կիսաւեր կամ նորոգուած եկեղեցիներու որոնք ներդաշնակօրէն համաձուլուած հայկական լեռնաշխարհի բնութեան տեսարաններուն հետ, իրենց հնութեամբ եւ մելամաղձոտ տեսքով, անցեալ եւ լռած գեղեցիկ բաներու հմայքը կը բուրեն եւ Հայաստանը, հպարտ իր բազմադարեան զանձերով կը վերածնի մեր դէմը, որպէս ստեղծագործութեան եւ արուեստի բացօթեայ աշխարհ մը:

Ցիսունի չափ յուշարձաններ են անոնք չորրորդ դարէն մինչեւ 18րդ դար երկարաձգուող, իւրաքանչիւրը ներկայացուած՝ իր աշխարհագրական դիրքով, յատակագծով, կառուցողական ոճի մասնայատկութիւններով, լրացուցիչ մասերով: Գմբէթներու գեղագիտական ոճեր եւ յանդուգն թռիչքներ, յատակագիծերու բազմատեսակ յղացումներ, կամարներ, սիւներ, խոյակներ, խաչքարեր իրենց նրբին, ճոխ քանդակներով, բացառիկ փայլ մը ստացած են շնորհիւ խոշորցած, լուսաւոր եւ պայծառ լուսանկարներու: Իրագործուած՝ արուեստի բարձր ըմբռնումով, լոյսի եւ ստուերի ճարտար, փնտռուած խաղերով, այդ պերճախօս լուսանկարները կը շեշտեն եւ կ'արժէքաւորեն քարակոբներու զմայլելի աշխատանքները, կենդանի լոյս կը դնեն դարերու մշուշին մէջ ազօտած կիսամաշ քարերուն վրայ:

Կազմակերպուած՝ համաձայն գիտական եւ թանգարանային սկզբունքներու, ներկայացուած գեղարուեստական նուրբ ճաշակով, բծախնդիր հոգածութեամբը իտալացի մասնագէտներու եւ հայ արուեստագէտներու, այս ցուցահանդէսը, Իտալիոյ սիրտին վրայ, սքանչելի յղացում մըն է յաջող ու պատուաբեր, հայ ճարտարապետութիւնը արժանավայել կերպով ճանչցնելու համար օտարներուն, նաեւ հպարտութեամբ եւ գոհունակութեամբ լեցնելու մեր սիրտերը:

Իտալիոյ Մշակութային միութիւնը կրնայ յիրաւի հպարտ ըլլալ իրագործած ըլալով այս շքեղ եւ աննախընթաց ցուցահանդէսը: Հայ մամուլը արդէն ժամանակին անդրադարձած էր երեք ճարտարապետներէ բաղկացած գիտական արշաւախումբի մը դէպի Խ. Հայաստան կատարած ճամբորդութեան: Պ. Պ. Ալրակոյ Նովէլլօ, Ցարութիւն Գազանճեան, Արմէն Մանուկեան: Այդ ձեռնարկը հովանաւորուած էր Միլանի փոլիթէքնիքի ճարտարապետական կաճառին կողմէ որ իր թանկագին աջակցութիւնը բերած է այս ցուցահանդէսին:

Վերջին քանի մը տարիներուն ընթացքին, Իտալիոյ մէջ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ եկած է հայ ճարտարապետութեան մասին: 1965էն ի վեր Հռոմի համալսարանի արուեստի կաճառը, նոյնպէս, խումբ մը ճարտարապետներ զբրկած էր Արեւմտեան Հայաստան եւ ապա Խորհրդ. Հայաստան, լուսանկարելու, ուսումնասիրելու համար դեռ կանգուն մնացած հայկական կոթողները: Այս առթիւ զանազան ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ տեղի ունեցած էին Հռոմի եւ Վենետիկի մէջ, հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած հատոր մըն ալ լոյս տեսած: Փրոֆ. Քունէօ որ մաս կը կազմէր այդ խմբակին Բրվիւ տէ էթիւտ Արմէնիէնի չորրորդ հատորին մէջ շահեկան յօդուածմը ստորագրած էր Ծիծեռնակավանքի պազիլիքային մասին որ կը գտնուի Զանգեզուրի շրջանին մէջ եւ խիստ դժուարամատչելի է ճամբորդներուն:

Կը տեղեկանանք թէ Միլանի Փօլիքթէքնիքի կաճառին կողմէ նմանապէս հրապարակ պիտի ելլէ երկլեզուեան հրատարակութիւն մը — իտալերէն եւ անդլերէն — որուն յառաջաբանը պիտի ստորագրէ հայ ակադեմական Մնացականեան:

Ուրախառիթ է տեսնել որ եւրոպացի ճարտարապետներ սերտօրէն կ'աշխատակցին Սովետահայ գիտնականներու հետ. այս վերջինները ամէն տեսակ աջակցութիւն, դիւրութիւն կ'ընծայեն, թանկագին տեղեկութիւններ, բնագիր աղբիւրներ կը հայթայթեն Հայաստան այցելող եւ հայկական արուեստով հետաքրքրուող բոլոր մասնագէտներուն:

Ցոյս ունինք որ Միլանի ցուցահանդէսը պիտի կրկնուի նաեւ Փարիզի մէջ որուն իրագործման համար աշխատանքներ յառաջ կը տարուին:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԺԳ. ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Բոլորովին նոր ժամանակի փոխառութիւններ են ասոնք, որ առնուած են ֆրանսերէնէ, իտալերէնէ եւ անդլերէնէ, գործածական են գրեթէ բացառապէս Տաճկահայոց, յատկապէս կաթոլիկ Հայոց մէջ, ինչպէս Ժօզէֆ կամ Ճուզէփօ, Ճիվան (Ցովհաննէս, Իտալ. Ճիօվաննի), Վալանթին, Ալպէրթ, Եդուարդ, Վիքթոռիա, Էօժէն, Վէրժին, Ատոլֆ, Ռոտոլֆ, եւն. եւն.: Ասոնցմէ իտալական ձեւերը արդէն անհետացած են, իսկ միւսները շատ գործածական չեն հիմա, բացի իտալական անուններէն՝ որ արականներէն աւելի սիրելի եղած են այն պատճառով, որ իգական յատուկ անուններու ճոխ մըթերք մը կը պակսի մեզի:

ԺԴ. ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Վերջին ժամանակներս զուտ ռուսական անուններ սկսեր են ողողել Ռուսահայ աշխարհը: Ռուսահայերը անխտիր ռուսական համապատասխան մը կը փնտռեն իրենց վաղեմի հայ անուններուն եւ այս ձեւով ալ կը գործածեն առ հասարակ, այսպէս՝ Նիկողայոսը դարձած է Նիկոլա, Գէորգը՝ Գէորգի կամ Եգօր, Ցովհաննէսը՝ Իվան, Գրիգորը՝ Գրիգորիյ, եւայլն. այս ռուսացումը այնքան յառաջ գացած է որ բոլորովին անհամապատասխան անուններ ալ շատ անգամ կը լծորդուին իրարու պաշտօնապէս, բաւական է որ երկու բառերու մէջ նմանահնչիւն տառ մը կամ ձայն մը գտնուի. այսպէս Մկրտիչը եղած է Նիկիդ, Ցարութիւնը՝ Արտեմ, Սահակը՝ Սավա, Մարտիրոսը՝ Մարտին, Վաղարշակը՝ Վոլոդիա եւն., եւն., որոնք իրարու հետ ամենեւին առընչութիւն չունին: Առանձնապէս յարգի եւ սովորական են ռուսական փաղաքշական անունները. ինչպէս Միշա (Միքայէլ), Սաշա (Աղեքսանդր), Մաշա (Մարիամ), Թոդիա (Թէոդորոս), Լիզա (Եղիսաբէթ), Կոլիա (Նիկողայոս), Կատիա (Կատարինէ) եւն.: Նոր ռուսական անուններ են Վլադիմիր, Օլգա, Օլինկա, Դուսիա, Դունիա եւն.:

ԺԵ. ՀԱՅ – ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Այս անունին տակ կը դասաւորեմ այն հայերէն յատուկ անունները, որ վերջին յիսնամեակին, այն է հայկական ազգային ինքնագիտակցութեան զարթնումէն յետոյ, սկսան գործածուիլ մեր մէջ: Այս ազգային ինքնագիտակցութիւնը՝ որ մերժելով զուտ կրօնական եւ օտար անունները, պատմութեան էջերէն դուրս բերաւ գրեթէ մոռցուած հայ պատմական անունները եւ զանոնք ընդհանուր գործածութեան տուաւ, չբաւականացաւ միայն անոնցմով եւ սկսաւ ստեղծել նորանոր յատուկ անուններ, բոլորն ալ զուտ հայերէն լեզուով եւ հայ ազգային գաղափարներու շրջանակին մէջ: Այս կարգի անուններու մէջ առանձնապէս նկատելի են իգական անունները: Որովհետեւ հին հայկական անուններու մէջ իգական անունները մեծ թիւ մը չեն կազմեր եւ եղածներն ալ արական անուններէն յառաջացած անախորժ ձեւեր են (ինչպէս Խոսրովիդուխտ, Տիգրանուհի եւն.), ուստի յատուկ ուշադրութիւն դարձուցին իգական անուններու վրայ եւ բազմաթիւ գեղեցիկ անուններ հնարեցին: Երբ ծագեցան հայ յեղափոխական շարժումները, գործիչները պէտք ունենալով զանազան ծածկանուններու, իրենք ալ իրենց կողմէն հնարեցին ուրիշ ազգային անուններ, որոնք շուտով սիրելի դարձան հայ ժողովուրդին եւ տարածուեցան լայն խաւերու մէջ՝ թէ Ռուսաստան եւ թէ Տաճկաստան:

Ահաւասիկ այսպիսի նոր անուններու փոքր ցանկ մը, որուն կատարեալը կը սպասուի Յատուկ անուանց բառարանէն. — Հայաստան, Արաքսի, Մասիս, Արարատ, Արմենուհի, Ազատ, Հայկուհի, Սիրանոյշ, Վարսանոյշ, Հրանոյշ, Հրազդան, Հրայր, Հրաչուհի, Բերկրուհի, Վշտիկ, Մարտիկ (ոչ իբր Մարտիրոս բառէն կրճատուած, այլ հայերէն մարտիկ «կռուող»), Հայկազն, Հայկարամ, Ազաւնի, Արծուիկ, Ցասմիկ, Քնարիկ, Արփենիկ, Ազնիւ, Սիրական, Լուսիկ, Լուսընթագ, Գեղուհի, Փայլակ եւն.:

×

Հայ անձնական անուններու այս շարքին մէջ հնագոյններն են նախահայկական, անծանօթ եւ բուն հայկական անունները: Ժամանակի ընթացքին մէջ հետզհետէ կը յաջորդեն պահլաւական, ասորական, եբրայական, յունական, արաբական, լատինական, հայ – կրօնական, հայ – ժողովրդական, Թուրքական, եւրոպական, ռուսական եւ հայ-ազգային անունները՝ ժամանակագրական կարգով: Ամէն մէկ խումբ բնական է թէ իրմէ նախորդ ժամանակներու մէջ գործածութիւն չունի, բայց նորերու երեւումով չի սպառիր բոլորովին, այլ կը շարունակէ իր գոյութիւնը, շատ անգամ մինչեւ վերջ: Այսպէս՝ այն ժամանակ երբ արաբական անունները կը ծագին, թուրքական անունները գոյութիւն չունին. բայց բուն հայկական, պահլաւական, ասորական, եբրայական եւ յունական անունները կան ու կը մնան: Մինչեւ անգամ արաբական անունները կ'անհետին, իսկ ասոնք դեռ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին:

Նոր խումբերու երեւման ժամանակ՝ առաջ կուգան այնպիսի անուններ ալ՝ որոնք նախորդներուն հետ նոյն են, բայց այնպիսի նոր ձեւի մը տակ՝ որ ժողովուրդը չի նկատեր եւ իբրեւ տարբեր անուններ կը գործածէ: Այսպէս՝ Բագարատ Պարթեւական անուն մըն է որ կը նշանակէ «Աստուծոյ տուածը». յունական շրջանին մէջ կուգայ Թէոդորոս, հայ կրօնական շրջանին Աստուածատուր, թուրքական շրջանին Ալլահվէրտի, նոր պարսկերէնով Խուդատատ կամ Խուդաբախշ, ռուսական շրջանին Բօգդան, բայց այս բոլորն ալ միեւնոյն բաներն են եւ կը նշանակեն «Աստուածատուր», իւրաքանչիւրը իր լեզուի մէջ: Նոյնպիսի հոմանիշներ են բուն հայկական Առիւծ կամ Կորիւն, յունական Ղեւոնդ, պարսկական

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հիմա Իզզէթ փաշայի փառաւոր ապարանքէն ուրիշ բան չէր մնացած, այլ եթէ սեւցած պատեր եւ մոխրակոյտ մը:

Փաշան այդ աւերմունքին դիմաց կանգնած էր անշարժ, կարծես արձանացած:

Երբ բոցերուն վերջին նշոյլը մարեցաւ եւ բազմութիւնը սկսաւ ցրուիլ, Ահմէտ աղա իր տիրոջ մօտեցաւ.

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ, ալ հոս կենալու պէտք չունիք, հաճեցէք երթալ հանդստանալու, ժամանակը ուշ է եւ օդն ալ շատ ցուրտ, ձեր թանկագին առողջութիւնը կրնայ վտանգուիլ եւ անիկա շատ արժէք ունի ամէնուս համար քան թէ այս այրած շէնքը որուն տեղ անշուշտ աւելի փառաւոր մը կրնաք ունենալ:

Փաշան անտարբեր դէմքով մը լսեց հաւատարիմ ծառային խօսքերը, յետոյ, առանց ուղղակի այդ խօսքերուն պատասխանելու, ըսաւ.

— Ոստիկանապետ Օսման պէյը հո՞ս է:

— Այո, քիչ մը անդին, ջրհանկիրներուն քով կեցած՝ հրամաններ կուտայ:

— Շուտով հոս կանչէ:

Ահմէտ հեռացաւ եւ քանի վայրկեանէն վերադարձաւ ոստիկանապետին հետ:

— Ձեր վսեմութիւնը կը փափաքի զի՞ս տեսնել, ըսաւ ոստիկանապետը ակնածական խոնարհութիւն մը ընելով:

— Այո, Օսման պէյ, քանի մը պատուէրներ ունիմ տալիք եւ կ'ուզեմ որ անոնք կէտ առ կէտ գործադրուին, այդ պարտականութիւնը ուշադրութեամբ կատարելով՝ ինձմէ աւելի մեր Վեհափառ Սուլթանին ծառայած պիտի ըլլաք:

Սուլթանին անունը լսելով՝ Օսման պէյ ալ աւելի ակնածական դիրք մը առաւ.

— Հրամայեցէք, փաշա էֆէնտի, ըսաւ:

— Անմիջապէս այրած բնակարանիս շուրջը ոստիկանական շղթայ մը պիտի հաստատէք եւ ոչ ոքի թոյլ պիտի տաք մօտենալու շէնքին, կը հասկնա՞ք. որչափ ոստիկան պէտք է գործածէք ասոր համար:

— Գլխուս վրայ, փաշա էֆէնտի:

— Ոստիկաններն ալ պէտք է որ ոտք չկոխեն շէնքէն ներս, այլ դուրսէն կատարեն իրենց հսկողութիւնը եւ ոչ իսկ դուք ոտքերնիդ ներս պիտի դնէք:

— Շատ աղէկ, փաշա էֆէնտի:

Պալատական քարտուղարը ետին դարձաւ, ուր բարեւ բռնած կը սպասէր իր հաւատարիմ սպասաւորը՝ Ահմէտ աղա:

— Ահմէտ, ըսաւ, լսեցի՞ր տուած պատուէրներս:

— Այո, փաշա էֆէնտի, լսեցի:

— Դուն ալ հոս պիտի մնաս եւ մինչեւ առտու պիտի հսկես, որպէսզի այս պատուէրներս անթերի կերպով գործադրուին:

— Գլխուս վրայ:

— Ուրիշ հրաման մը ունի՞ք, հարցուց ոստիկանապետը:

— Ոչ. գացէք եւ իսկոյն հարկ եղած միջոցները ձեռք առէք:

Օսման պէյ բարեւելով հեռացաւ:

Ցրտաշունչ հովը որ մէկ քանի ժամէ ի վեր կը փչէր, դադրած էր ու հիմա ձիւնի խոշոր հատիկներ առատօրէն կը թափէին երկինքէն, ճերմակ սաւան մը տարածելով չորս կողմ:

Փաշան ձիւնին տակ կեցած՝ անշարժ կը սպասէր իր տուած հրամաններուն գործադրութիւնը տեսնելու համար:

Քառորդ ժամ ետքը ոստիկանները, հինգական քայլ իրարմէ հեռաւորութեամբ բոլորուած էին ապարանքին աւերակներուն շուրջը, ձիւնին տակ, սպիտակ արձաններու պէս:

— Ահմէտ, ըսաւ փաշան իր սպասաւորին դառնալով, նայէ որ մարդ ոտքը շէնքէն ներս չդնէ... ես արշալոյսին կուգամ, չըլլայ որ վայրկեան մը հեռանաս:

— Ապահով եղէք, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Ահմէտ, ակնածական բարեւ մը տալով:

Իզզէթ փաշա վերջին ակնարկ մը նետելէ ետք մխացող շէնքին վրայ, հեռացաւ:

Փաշային տուած պատուէրը տարօրինակ չթուեցաւ ոչ ոստիկանապետին, ոչ Ահմէտ աղայի: Բնական էր որ շատ արծաթեղէն ու ոսկեղէն սպասներ, թանկագին առարկաներ ու գոհարեղէններ եւ նոյնիսկ դրամարկղի մէջ պահուած հընչուն դրամ գտնուէր ապարանքին մէջ եւ փաշան այդ խիստ հսկողութիւնները ձեռք առնելով՝ նպատակ ունէր անշուշտ զանոնք գողցնել չտալ:

Եւ սակայն այդ հրահանգները տուած ատեն ինչո՞ւ աւելցուցած էր թէ զանոնք գործադրելով, Սուլթանին ծառայած պիտի ըլլային: Ոստիկանապետ Օսման պէյ ասոր մեկնութիւն մը չկրցաւ տալ, բայց ի վերջոյ խորհեցաւ.

— Գուցէ դիտմամբ ըսաւ, որպէսզի ալ աւելի ուշադրութեամբ հսկողութիւն ընենք:

Արշալոյսին Իզզէթ փաշա պալատական երկու թիկնապահներու ընկերակցութեամբ եկաւ:

Օսման պէյ փութաց իսկոյն զայն դիմաւորելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(4 – Շար.)

Ջուանշիր, լատինական Լեւոն, թուրքական Ասլան եւ ռուսական Լեւ ձեւերը: Ժողովուրդը չի ճանչնար ասոնց տարբերութիւնը եւ միաժամանակ իբրեւ առանձին անուններ կը գործածէ: Դեռ աւելին կայ: Կովկասի մէջ տեսած եմ երկու եղբայրներ, որոնցմէ մին կը կոչուէր Գէորգ, միւսը Եգօր, որ Գէորգ բառին ռուսական ձեւն է եւ տառերու շարքով միայն կը տարբերի: Ըսել է թէ ժողովուրդը ոչ միայն հոմանիշ այլալեզու անունները չի զանազաներ, այլ եւ միեւնոյն անունին զանազան ձեւերը իրարմէ տարբեր անուններ կ'ըմբռնէ շատ անգամ:

Անունները կախում ունին նաեւ տեղէ ու հանգամանքէ: Հայութեան բոլոր հատուածները, թէ Հայաստանի եւ թէ գաղթավայրերու մէջ, միշտ մէկ տիրապետութեան հպատակ չըլալլով, բնականաբար մէկ ազդեցութեան ենթարկուած չէին: Պահլաւական անունները կրնային Հայաստանի արեւելեան մասերը տարածուած ըլլալ, յունական անունները աւելի արեւմտեան մասերը, իսկ ասորական անունները հարաւային մասերը: Տեղական զանազանութիւնը աւելի որոշ է ներկայիս մէջ. Կովկասի Հայերը կը գործածեն ռուսական անուններ, որոնցմէ ոչ մէկը մտած է Տաճկահայաստանի եւ գաղթականութեանց մէջ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ Հայերը բնականաբար ունին հունգարական եւ ռումանական անուններ, որոնք մեր մէջ ի սպառ մուտ գտած չեն:

Հանգամանքներն ալ մեծ ազդեցութիւն ունին անուններու տարածման վրայ. բարձր դասակարգը, իբրեւ նորութեան ու փայլի սիրահար, սովորաբար հինն ու բնիկը շուտ կը մոռնայ, օտար անուններ կը սիրէ եւ անոնց առաջին փոխառուն է. մինչդեռ հասարակ ժողովուրդը իր ունեցածին աւելի հաւատարիմ է: Պահլաւական անունները առաջին անգամ ազնուական դասակարգին մէջ մտան. թագաւորները, իշխաններն ու նախարարները կը սիրէին կոչուիլ Արշակունի ու Սասանեան արքայական տուներու անուններով: Ասորական, եբրայական եւ յունական անունները կրօնական դասակարգին մէջ մուտք գործեցին նախապէս եւ անոր միջոցով տարածուեցան ժողովուրդին մէջ: Այսօր ալ Եւրոպական ու Ռուսական անունները իբր թէ «կրթուած» կամ «ինդելլիդենտ» դասակարգին շնորհքն են: Հայ – ազգային անունները գլխաւորապէս Պոլսոյ մէջ հնարուեցան եւ կամաց կամաց դէպի արեւելք տարածուեցան: Եթէ երթանք խուլ գիւղ մը, մեր լսած սովորական անունները պիտի ըլլան եբրայական, յունական եւ թուրքական անունները, իսկ բուն հայկական, պահլաւական, եւրոպական, ռուսական եւ հայազգային անունները հազիւ երբեք: Մինչդեռ Պոլիս եւ ուրիշ կրթուած կեդրոններ (Թիֆլիս, Զմիւռնիա), առաջինները արդէն անգործածական են, եւ աւելի այս վերջինները գոյութիւն ունին:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ, (Յառաջ).— Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն «Միհրան Փափազեան» կոմիտէի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 78 – ամեակի փառաւոր տօնակատարութիւնը, հայկական պարանցիկ – խրախճանքով մը, տեղի ունեցաւ «Սուրիական կեդրոնին» մէջ, Կիրակի Դեկտեմբեր մէկի երեկոյեան:

Տօնակատարութեան իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Հ. Ե. Դաշնակցութեան ուխտերը, եւ Հ. Օ. Մ.ի քոյր մասնաճիւղերը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունով կազմակերպուած որեւէ հանդիսութիւն կամ տօնակատարութիւն այս հեռաւոր ափերուն վրայ, բաւարար է սրահ առաջնորդելու բազմահարիւր գաղափարապաշտ եւ հայրենասէր երկսեռ երիտասարդներ: Եւ ահա ապացոյցը զոր մենք տեսանք Կիրակի իրիկուն «Սուրիական կեդրոնին» մէջ: Սրահը կը յորդէր հոծ բազմութեամբ մը:

Բեմը զարդարուած էր աստանդական եռագոյնով, ինչպէս նաեւ Քըպէք նահանդի եւ Քանատայի ազգ. դրօշներով:

Յոտնկայս ունկնդրութենէ ետք, «Օ՛ Քանատա »եւ «Ամենայն տեղ մահը մի է» ազգային փառերգները, օրուան նախագահը՝ Ընկեր Դանիէլ Դանիէլեան, ներկաները հրաւիրեց մէկ րոպէի լռութեամբ յարգելու նորոգ հանգուցեալ ազգային հերոս ընկեր Միսաք Թորլաքեանի յիշատակը, որմէ ետք գրաւոր երկու խօսքով բացումը ըրաւ հանդէսին:

78ամեակի մը տօնակատարութեան համար հոս ենք այսօր, ըսաւ ընկեր Դ. Դանիէլեան:

Հպանցիկ եւ արագ կերպով տուաւ Դաշնակցութեան կատարած դերն ու պարտականութիւնը հայ ժողովուրդին, որուն երկար դարերու ստրկութենէ եւ գերութենէ մը ետք, արիւնի եւ մահուան ընդերքէն ստեղծեց հայրենիք մը, ազատ ու անկախ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը արթուն հսկիչն է հայ ժողովուրդին, եւ մասնակիցը անոր իղձերուն եւ անմեռ երազներուն, մինչեւ անբողջական եւ Միացեալ ազատագրումը իր սեփական հայրենիքին:

Ապա ընկեր նախագահը անցաւ գեղարուեստական յայտագրի առաջին մասին:

Շնորհալի եւ հմայիչ ձայնով ընկեր Յակոբ Գասպարեան մեներգեց «Երեւան» եւ «Կիլիկիա» երգերը, դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Սիրվարդ Նշանեան: Ընկ. Գալուստ Պապեան գոռ առոգանութեամբ արտասանեց «Հայրենի տուն»ը՝ Սարմէնէն, որուն խսկոյն յաջորդեց ընկ. Վազգէն Կիրակոսեանի նուագը՝ Մանտոլինով:

Երիտասարդ կուսակցութիւն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ըսաւ օրուան ատենախօսը Պոսթընէն հրաւիրուած երիտասարդ ընկեր Թաթուլ Փափազեան: Հայրենիք մը կը սրբագրուի իր որդիներու կատարած գերագոյն զոհաբերութեամբը: Ու ամէն բանէ առաջ, պէտք է յարգել վաստակն ու յիշատակը անոնց, որոնք քալեցին հաւատքի ճամբէն, եւ յանուն գաղափարի ինկան պայքարի ճանապարհին վրայ, մեզի կտակելով աշխարհի ամէնէն նուիրական բաներէն մէկը. ազատ եւ անկախ հայրենիք մը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ է իր կոչումին ու սրբազան առաքելութեան եւ 78 տարիներու պատմութիւնը, ապացոյցն է ծառայութեան եւ նուիրումի այդ ազնիւ կիրքին: Այս խորունկ համոզումով է որ մենք մեր հայեացքները յառած ենք գալիքին, ողջունելու համար յաղթական վեհութեամբ ազատ եւ ամբողջական հայրենիք մը:

Այս ճառէն ետք բեմ եկաւ ընկեր Արթօ Աբգարեան, իր գեղեցիկ ձայնով երգեց «Աշուղ»ը եւ «Սիրում եմ ասը»:

Գեղարուեստի բաժնին մասնակցողները բոլորն ալ արժանացան ներկաներու գնահատանքին:

« Յառաջ նահատակ»ով փակուեցաւ յայտագրի առաջին մասը:

Թամատայութեամբ ընկեր Հրաչ Սարգիսեանի սկսաւ պարանցիկ – խրախճանքը: Եղան խմբերգներ, մեներգներ, հայկական եւ Քէսապի տոհմային պարեր եւ անակնկալներ: Յեղափոխական երգերը անշուշտ անմասն չմնացին այս բոլորէն, որոնք երգուեցան աւելի տենդագինօրէն:

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը հաստատած է, թէ անգոհացուցիչ է հանրային սպասարկութեան վիճակը երկրին մէջ:

Ծրագիրները չեն իրականացած յատկապէս հետեւեալ շրջաններուն մէջ — Սպիտակ, Սիսիան, Ապարան, Ալավերդի, Հոկտեմբերեան, Ղափան, Ազիզբէկով, Ախուրեան, Անի, Կրասնոսելսկի, Մարտունի, Եղեգնաձոր, Շամշադին, Գուդարք եւ այլուր: Մասնաւորապէս դէշ կազմակերպուած են բաղնիքներու, լուացարաններու եւ վարսավիրանոցներու աշխատանքը:

Անհրաժեշտ աշխատանք չի կատարուիր մասնագէտներ պատրաստելու ուղղութեամբ, որու հետեւանքով կարգ մը ճիւղերու մէջ մասնագէտներու անհրաժեշտութիւնը խիստ զգալի է գրեթէ բոլոր շրջաններուն մէջ:

Շինարարական աշխատանքները եւս գոհացուցիչ չեն:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը ծրագրած է «Հայ մատենագիրներ» ընդհանուր խորագրին տակ պարբերաբար հրապարակ հանելու հայ պատմագիրներու գործերը:

Առաջին գիրքը լոյս տեսած է արդէն: Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութիւն»ն է: Իսկ յաջորդաբար լոյս պիտի ընծայուին Փ. Բիւզանդի, Եղիշէի, Փարպեցիի եւ միւս հայ մատենագիրներու երկերը:

×

ԺԶ. դարու սկիզբները, երբ քաղաքակիրթ բազմաթիւ ազգեր դեռ տպագրութիւն չունէին, Հայերը ձեռնամուխ եղած են ստեղծելու իրենց ազգային տպագրութիւնը: Ճիշդ է, որ պատմական աննըպաստ հանգամանքներու բերումով հայ առաջին տպարանները հիմնուեցան օտար երկիրներու մէջ: Ինչ փոյթ սակայն: Հայկական տպագրութեան վիճակուած էր կարեւոր դեր խաղալ մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ:

Առաջին հայ տպագրիչը Յակոբ Մեղապարտն էր, որ իր տպարանը հիմնեց Վենետիկի մէջ: Այնուհետեւ անոր յաջորդեցին Աբգար Դպիր Թոխատցի, Յովհաննէս Տերզնցի, Աստուածատուր Կոստանդնուպոլսեցի, Պօղոս Արապեան, Խաչատուր Կեսարացի, Ոսկան Երեւանցի, Շահամիր Շահամիրեան, Յարութիւն Շմաւոնեան եւ ուրիշներ, որոնք տպարաններ հիմնեցին Կ. Պոլսոյ, Նոր Ջուղայի, Ամսդերտամի, Զմիւռնիոյի, Մատրասի, Կալկաթայի, Ռուսիոյ եւ Անդրկովկասի քանի մը քաղաքներուն մէջ ու այլուր:

Հայրենի հողին վրայ առաջին տպարանը հիմնուած է Սիմէոն Երեւանցիի ջանքերով 1771ին, Էջմիածին:

Հայ հնատիպ գիրքին պատմութեան, անոր կատարած դերին եւ արժէքին մասին է նուիրուած Ռ. Իշխանեանի «Հայ հնատիպ գիրքը» խորագիրը կրող աշխատութիւնը, որ լոյս տեսած է վերջերս Երեւանի մէջ:

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (361)

ԹՃՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ընկերային բոլոր ժամանակակից ոճրագործութիւնները Լեհաստանի բաշխումէն կը ծագին:

Լեհաստանի բաշխումը յառաջդիմութիւն մըն է, որու հետեւանքներն են արդի քաղաքական բոլոր ոճիրները:

Չկայ բռնակալ մը, մատնիչ մը որ ճիշդ մէկ դարէ ի վեր տեսած, վաւերացուցած, ստորագրած եւ ստորագրութեան կնիքով անվերաքննելի կերպով հաստատած չըլլայ Լեհաստանի բաշխումը:

Երբ ժամանակակից մատնութեանց թուղթերը խառնես, ամէնէն առաջ այս մատնութեան վերաբերողները կը տեսնես:

Վիեննայի դեսպանաժողովը այս ոճիրին խորհուրդ հարցուց իր ոճիրը գործելէ առաջ:

Որսորդները 1772ին շիկերէն զարնելով հալալի (որսորդները հալալի կը պոռան երբ շիկերէին զարնուիլը կը տեսնեն) կը պոռան. 1815ին ալ շուներուն մաս մը կը հանուի շիկերէն:

Ահա այս էր Ֆէոյէի սովորական բնաբանը: Այս աղքատ բանուորը արդարութեան խնամակալ եղած էր, եւ արդարութիւնը աստիճանի բարձրացումով կը վարձատրեն զայն:

Որովհետեւ իրաւունքին մէջ իրօք յաւիտենականութիւն կայ:

Վենետիկը ինչպէս գերմանական չի կրնար ըլլալ, այդպէս ալ Վարշաւան չի կրնար ըլլալ: Թագաւորները այս մասին ի զուր կ'աշխատին եւ իրենց պատիւը կը կորսնցնեն:

Ընկզմած հայրենիքը, ուշ կամ կանուխ վերստին երես կ'ելլէ, կը ծփայ եւ կ'երեւայ:

Յունաստան դարձեալ Յունաստան, Իտալիա դարձեալ Իտալիա կ'ըլլայ:

Իրաւունքը յաւիտենապէս կը բողոքէ բռնաբարութեան դէմ:

Ժողովուրդը մը գողցողը անընդհատ անոր տէր ըլլալով, սեփականատէր չի կրնար ըլալ: Այս նենգութիւնները ապագայ չունին երբեք:

Ազգ մը թաշկինակի արատին պէս չի կրնար սրբուիլ:

Քուրֆէյրաք հայր մը ունէր որ Պ. տը Քուրֆէյրաք կը կոչուէր:

Ազնուապետութեան եւ ազնուականութեան խնդիրներու ընթացքին ժամանակի քաղքենիներու սխալ գաղափարներէն մէկն էր տը մասնիկին հաւատալ:

Յայտնի է թէ մասնիկը նշանակութիւն չունի: Բայց «Լա Մինէրվ» լրագրին ժամանակի քաղքենիները այնքան մեծ բանի տեղ կը դնէին այս խեղճ տը մասնիկը, որ կը կարծէին թէ պարտաւոր էին հրաժարիլ անկէ:

Պ. Տը Շովըլէն, Պ. Շովըլէն, Պ. Տը Քոմարթէն Պ. Քոմարթէն, Պ. Տը Քոնսթան Տը Ռըպէք՝ Պէնժամէն Քոնսթան, Պ. Տը Լաֆայէթ՝ Պ. Լաֆայէթ կ'անուանուէին եւ Քուրֆէյրաք չէր ուղած ետ մնալ ու պարզապէս Քուրֆէյրաք կ'անուանուէր:

Քուրֆէյրաքի մասին գրեթէ այսքանը կրնայինք բաւական համարիլ եւ մնացածին համար ալ գոհ ըլլալ ըսելով՝ Քուրֆէյրաք՝ տե՛ս Թոլոմիյէս:

Իրօք Քուրֆէյրաք ունէր երիտասարդութեան այն խանդը որ կրնար շուտիկ մտքի գեղեցկութիւն անուանուիլ:

Յետոյ այս խանդը կը մարի՝ պզտիկ կատուին սիրութեան պէս, եւ այս տեսակ վայելչութիւն մը ունեցող երիտասարդը երկոտանի քաղքենի, եւ պզտիկ կատուն ալ անթերի քառոտանի կատու մը կ'ըլլայ:

Այն սերունդները որոնք դպրոցներէ կ'անցնին, եւ այն երիտասարդները որոնք զինուորական ծառայութեան համար կը ժողվուին հետզհետէ, մտքի այս յատկութիւնը իրարու կը փոխադրեն, եւ գրեթէ միշտ անփոփոխ կերպով ձեռքէ ձեռք իրարու կուտան. հետեւաբար, ինչպէս ըսինք, ով որ 1828ին Քուրֆէյրաքին խօսիլը լսէր, պիտի կարծէր թէ 1817ին Թոլոմիյէսն է խօսողը:

Միայն թէ Քուրֆէյրաք լաւ տղայ մըն էր: Արտաքին մտքին աներեւոյթ նմանութեանց ներքեւ մեծ տարբերութիւն կար Թոլոմիյէսի եւ անոր մէջ: Աներեւութապէս կը տարբերէին իրարմէ. առաջինը ուրիշ եւ երկրորդը ուրիշ մարդ մըն էր:

Ի ներքուստ նկատուելով, Թոլոմիյէս բծախնդիր դատասէր մը, իսկ Քուրֆէյրաք բախտախնդիր ասպետ մըն էր:

Խումբին պարագլուխն էր Անժոլրա, առաջնորդն էր Քոմպըֆէր, կեդրոնն էր Քուրֆէյրաք:

Միւսները աւելի լոյս կուտային, իսկ այս աւելի ջերմութիւն. վասնզի Քուրֆէյրաք կեդրոնի մը ամէն յատկութիւնները ունէր, շրջահայեցութիւն եւ ճառագայթում:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վանլեան, Այրի Տիկին Ատէշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Վանլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Վանլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թումիկեան եւ զաւակները (Պորտօ), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պլուզեան եւ զաւակները (Քանն), Այրի Տիկին Խոսրով Վարդանեան եւ զաւակները (Երեւան), ինչպէս նաեւ Թումիկեան (Պորտօ) եւ Տէրտէրեան (Քանն) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԷՐ ՎԱՆԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 9ին, 82 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին (Դեկտ. 12): Հաւաքուիլ բնակարանը՝ 14 Ավընիւ Մաքսիմ Կորքի, Վիլժիւֆ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կրեմլէն-Պիսէթրի դերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վանլեանի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ պատրիարքի մահուան յիսնամեակին առթիւ, այս Կիրակի Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն: Օրուան պատարագիչն է Նարեկ քհնյ. Վարդանեան, որ մասնաւոր քարոզով պիտի անդրադառնայ անոր բազմավաստակ գործունէութեան եւ հոգեւորականի պայծառ անձնաւորութեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Կ. Անտոնեանի, Տէր եւ Տիկին Ս. Անտոնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Զ. Անտոնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Անտոնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ուզունեանի եւ զաւակներուն եւ Անտոնեան գերդաստանին ողբ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՆՏՈՆԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տօնական օրերու առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Աղապեկեան կը նուիրեն քսանական Ֆրանք.— Շաւարշ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան Ֆոնտին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ փոխան ծաղիկի Գեղ. Զարֆճեանի մահուան առթիւ, «Յառաջ»ի, վաղեմի բարեկամ Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին, Աղքատախնամին եւ Մարսէյլ Քամփանեը Ֆրէզի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ իրենց ծնողած Զարուհի եւ Գրիգոր Թորամանեանի, Արշալոյս եւ Նահապետ Աղապեկեանի, ինչպէս նաեւ Լեւոն Թորամանեանի եւ Թորոս Ծառմանեանի յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գամէր Գաբամաճեան կը նուիրեն երեսուն Ֆրանք Կարմիր Խաչին, երեսուն Կապ. Խաչին, իրենց զարմիկին Պետրոս Ասլանկիւլեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյս մէջ -հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով՝ Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պիտի կատարու Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ :

Պատարագը կը մատուցանէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ս. պատարագի աւարտին, պատարագիչ սրբազան հայրը պիտի ընդունի ներկաներու շնորհաւորութիւնները իր անուան տօնին առիթով : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 9·45, քարոզ 11, հոգեհանգիստ 11·45:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ ԿԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE — PRIX DES PLACES 5 F.

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750

ԵՐԵԿՈՅԹ
Շաբաթ, 14 Դեկտեմբեր, 1968
Ժամը 18էն սկսեալ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ Հայ Ուսանողական Տան մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ երեկոյթ մը :

Ցուցահանդէս, զրոյց, պար, երգ, խոհանոց հայկական աղանդերներով :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

EREPOUNI 2750

GRAND GALA

Le 14 Décembre Samedi à partir de 18 h. à l'occasion du 2750ème anniversaire d'Erévan.

Conférences — Projections — Expositions Représentation artistique — Stand de Dégustation etc...

dans les salons de la Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan, Paris (14e).

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 19ին :

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի դեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարոդներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻԻ
Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ — ՊԻԻՖԷ — ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ - անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 11րդ տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի հանդիսաւոր կերպով :

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագը կը մատուցանէ նորընծայ ՆՈՐՎԱՆ ԱԲԵՂԱՅ: Երգեցողութեանց կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները:

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վերաշինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց յիշատակին : Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ
ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կը ցուցադրէ մինչեւ Դեկտ. 17

GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts
— PARIS - 6e —

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին, ընկ. Մարտիրոս Աւետիսեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Աղգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջաններու Հայութեան թէ, այս Կիրակի եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյս մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան :

Յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կ. Պոլսոյ երջանկայիշատակ Պատր. ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ հոգւոյն ի հանդիստ, անոր վախճանման յիսնամեակին առթիւ: Ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս կնքահօր Փարիզաբնակ Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեանի ծընողքներու հոգիներուն ի հանդիստ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի երեկոյ, նուիրուած Աղգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ — Գին 10 Փր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 13 DECEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11387 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.387

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱԼԱԹԱ-ՍԷՐԱՅԻ ԼԻՍԷՆ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Օտարները հիւրասիրելու արհեստին մէջ ճարպիկ Թուրքերը այնպէս էին կարգադրած, որ զօրավար տը Կոլի այցելութիւնը զուգադիպի իրենց Հանրապետութեան հռչակման 45ամեակին (1923 Հոկտեմբեր 30):

Առիթէն օգտուելով, անոնք միաժամանակ հանդիսաւորապէս տօնեցին հարիւրամեակը Ղալաթա – Սէրայի լիսէի հիմնադրութեան (1868): Թուրքերը զայն կը կոչէին Մէքթէպը Սուլթանի:

Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ Փարիզ եկած էր 1867ի միջազգային ցուցահանդէսին առթիւ, որ տեղի կ'ունենար Փարիզի մէջ:

Այս այցելութիւնը առիթ ընծայած էր աստիճան մը աւելի բարւոքելու թուրքեւֆրանսական բարեկամական յարաբերութիւնները, նախանձը շարժելով միւս մեծ պետութեանց, որոնք զանազան շահեր ունէին Թուրքիոյ մէջ:

Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ 1845ին փորձած էր թրքական նախակրթարանները ձերբազատել իւլէմաներու ազդեցութենէն: Սիւպեան և Բիւշտիյէ կոչուած մանկական եւ պատանեկան դպրոցներու մէջ ուսումը զուտ կրօնական էր: Մզկիթներու Մէտրէսէներուն մէջ է, որ բացի Քուրանէն, կ'ուսուցանէին կարգ մը գիտութիւններ: Ասոնցմէ վեր կային Իտատիյէ (միջնակարգ) դպրոցները շատ չնչին թիւով: Հպատակ ոչ – իսլամ ազգերը իրաւունք չունէին այս վերջին վարժարաննեժարանը մտնելու: Մնաց որ անոնք ունէին իրենց սեփական ազգային վարժարանները, մակարդակով թրքականներէն շատ աւելի բարձր:

Արտաքին նախարար Ֆուատ փաշա ուղելով եւրոպական իմաստով երկրորդական վարժարան մը բանալ Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ, 1867 Մարտին շփման մէջ մտած էր Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանին հետ:

Ծրագիրը քաջալերուած էր Ֆրանսայի կրթական նախարար Վիկտոր Տիւրիւիի կողմէ: Թուրքերը տեղի տուած էին եւ ընդունած, որ բացուելիք լիսէին գլխաւոր լեզուն ըլլար Ֆրանսերէնը, որով պիտի ուսուցուէին գիտութեան բոլոր ճիւղերը:

Թուրքերէնը, որ արաբական տառերով կը գրուէր, անյարմար լեզու էր: Մանաւանդ, որ ուսուցիչները մեծ մասամբ Եւրոպացիներէ պիտի բաղկանային:

Լիսէի բացումը կատարուեցաւ 1 Սեպտեմբեր 1868ին, առանց մեծ ուշադրութիւն գրաւելու, անտարբերութեան մթնոլորտի մը մէջ: Սակայն շուտով մեծ աղմուկ բարձրացաւ կրթական այս հիմնարկութեան շուրջ՝ օտար, պաշտօնական – դիւանագիտական շրջանակներէ: Բողոքներ տեղացին զանազան կողմերէ՝ վարժարանի սկզբունքին եւ կազմակերպական ձեւին դէմ:

Ընդդիմացողներու առաջին շարքին վրայ էր ռուսական դեսպանը, որ նախանձով կը դիտէր Կաթոլիկներու պաշտպան Ֆրանսայի ազդեցութեան բարձրացումը: Իր հակառակութիւնը շեշտելու համար կը դրդէր ռուսական պաշտպանութեան ենթակայ օրթոտոքս Յոյները իրենց զաւակները չղրկել նորաբաց վարժարանը, այն առարկութեամբ, որ յունարէն լեզուին պէտք եղած կարեւորութիւնը չէ տրուած ծրագրին մէջ:

Հրեաներն ալ իրենց կողմէ մեծ մասամբ կը մերժէին իրենց տղաքը զրկել իսլամական դպրոց մը, որուն վարիչները քրիստոնեաներ էին: Սակայն անոնք, որ նման նախապաշարում չունէին, կը պահանջէին, որ հրեայ աշակերտներու ուտելիքները պատրաստուին համաձայն եբրայական ծէսին:

Սակայն ինչ որ զարմանք կը պատճառէր, Հռոմի Պապին կեցուածքն էր: Անիկա ալ Ռուսերուն պէս հակառակ դիրք բռնած էր Ղալաթա – Սէրայի լիսէին դէմ: Յաջորդական երկու կոնդակներով քահանայապետը կ'արգիլէր իր հաւատացեալներուն յաճախել նորաբաց լիսէն, թէեւ Պոլսոյ իր նուիրակը հաւաստիք տուած էր, որ կրօնական պաշտամունքները դպրոցէն դուրս տեղի պիտի ունենային:

Դիւանագիտական դիմումներ կատարուեցան Պապին մօտ Ֆրանսայի կողմէ բառնալու համար անոր հակառակութիւնը: Քահանայապետը տեղի տուաւ ի վերջոյ եւ կաթոլիկները արտօնուեցան յաճախելու Բերայի «Մէքթէպը Սուլթան»ին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

Նիքսընի ներկայացուցիչը Սքրէնթըն համոզուած կը թուի այլեւս, Իսրայելացիներու ազդեցութեան տակ, որ ուղղակի բանակցութիւններ Արաբներուն հետ անհրաժեշտ են: Թէլ – Ավիվի շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Պաղեստինցի Արաբները ի վիճակի չեն համաձայնելու իրենց տեսակէտները ներկայացնելու համար Սքրէնթընի: Կ'ըսուի նաեւ թէ միայն Հեպրոնի քաղաքապետն է — Շէյխ Ճապարի — որ կրցած է դէմ դնել Ամմանի ճնշումներուն, որովհետեւ Յորդանանի արքայական շրջանակները կ'ուզեն որ պաղեստինցի պարագլուխները չդաւաճանեն արաբական դատին եւ ձգեն որ Հիւսէյն թագաւորը առանձին ներկայացնէ Պաղեստինցիներու տեսակէտը:

Իսրայէլեան կողմն ալ գոհ չեն Միացեալ Նահանգներու հիւպատոսարանի նախաձեռնութենէն Երուսաղէմի մէջ, որ ինք կարգադրել ուզած է Պաղեստինցի ներկայացուցիչներու հետ հանդիպում մը բայց ի վերջոյ գլուխ չէ կրցած հանել:

Ասկէ զատ Հռոմ հասնելուն, Նիքսընի ներկայացուցիչը յայտարարած է որ Նիքսընի կառավարութիւնը խաղաղութեան նոր ծրագիր մը ունի Միջին – Արեւելքի մէջ, բայց չէ յայտնած թէ ի՞նչ է: Սքրէնթըն աւելցուցած է.– « Կարելիութիւնն ունեցայ հաստատելու որ շահակից կողմերը իսկապէս մտադիր են լուծում մը գտնելու հարցին: Իմ պաշտօնս էր միայն քննել խաղաղութեան կարելիութիւնները »:

Արաբական աշխարհի մէջ թեր ու դէմ բաւական կարծիքներ կան: Լիբանանի եւ Գահիրէի մէջ, նպաստաւոր կարծիք կայ բայց Պաղտատ եւ Դամասկոս բացէ ի բաց դէմ են, գլխաւորաբար որովհետեւ Սքրէնթըն չէ այցելած այս վերջին մայրաքաղաքները: Սուրիական Ալ Պաաս կիսապաշտօնական թերթը կը գրէ .— « Այս շրջապտոյտը (իմա՛ Սքրէնթընի) կարեւորութիւն պիտի չունենար եթէ արաբական կարգ մը կառավարութիւններ ամերիկացի այդ բանագնացը ընդունած չըլլային եւ անկէ սպասած չըլլայինք ինչ որ չկրցաւ ընել Եառինկ առաքելութիւնը »:

Իրաքեան մայրաքաղաքին մէջ ալ, մամուլը կատղած է եւ «ամերիկեան դաւադրութիւն Իրաքի դէմ» կը կոչէ Սքրէնթընի գործունէութիւնը:

Բայց Լիբանանի մէջ, Սքրէնթըն շատ լաւ տպաւորութիւն ըրած է: Ալ Նահար կը գրէ .— « Վերջապէս նոր բան մը կայ Սպիտակ Տան մէջ, Նիքսընի ընտրութենզն ետք: Կը մնայ յուսալ որ Ամերիկա հաստատէ գործով իր չէզոքութիւնը Իսրայէլի եւ մեր միջեւ »: Պէյրութ – Մասսա փափաք կը յայտնէ որ «Նիքսըն սպիտակ էջ մը բանայ արաբ – ամերիկեան յարաբերութեանց մէջ: Արաբները չեն վարանիր բարեկամական ձեռք մը երկարելու »:

Բայց Գահիրէի մէջ է որ Սքրէնթընի այցելութիւնը ամէնէն աւելի արձագանգ գտած է: Կառավարութեան բանբերը Ալ Զայաթ յայտարարած է .— « Միացեալ Նահանգներու անկողմնակալութիւնը արարք մըն է զոր հաճոյքով կը դիմաւորենք: Իսրայելցի Արտաքին նախարարը լուսաբանութիւններ ուզած էր այս յայտարարութեանց մասին: Ինչ կը վերաբերի մեզի, փաստ մը կ'ուզենք, կ'ուզենք տեսնել որ գործի վերածուի խօսքը »:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լորտ Պայրըն քերթուածի մը մէջ դիտել տուած է, թէ Նափոլէոնի պատերազմներէն ետք, ցար Ալեքսանդր Ա. հարկադրուեցաւ յաջորդական զիջումներ կատարել Լեհաստանի:

Խորհ. Ռուսիա եւս թոյլ տուաւ, որ 1956ի ըմբոստութենէն ետք, Լեհաստան ունենայ ներքին յարաբերական ազատութիւն մը: Ապա, փաստօրէն, պահանջեց Լեհերէն հանդարտ նստիլ իրենց տեղը: Արդարեւ, այդպէս ալ եղաւ:

Լեհաստան այն երկիրն է, որ եթէ աշխարհագրականօրէն աննպաստ դիրքի մը մէջ չգտնուէր, պիտի կարողանար դառնալ հեղինակաւոր միջին ուժ մը՝ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, շնորհիւ իր կորովի, խելացի եւ մեծ թիւ ներկայացնող ժողովուրդին:

Սակայն, դիւրին չէ անկախ քաղաքականութիւն մը վարելու տրամադրութիւններ ունենալ շրջանի մը մէջ, որ դատապարտուած է մնալու գերմանական սալին եւ ռուսական մուրճին միջեւ: Լեհերը այս ցաւոտ իրողութիւնը հաստատեցին անցեալին: Այսօր, սակայն, կը թուի թէ ժողովուրդն ու կառավարութիւնը հաշտուած են այն իրողութեան հետ, թէ Լեհաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը կախում պիտի ունենայ Կրեմլինի կամքէն:

Վ. Կոմուլքա, համայնավար կուսակցութեան ղեկավարը, որ ոչ մէկ պետական պաշտօն եւ հանգամանք ունի եւ որ սակայն, կը վարէ երկիրը, բանտարկուեցաւ Սթալինի օրով եւ, յետագային, իշխանութեան գլուխ անցաւ երբ ազգայնական տրամադրութիւններու ալիք մը ողողեց երկիրը 1956 Հոկտեմբերին:

Նախապէս, Կոմուլքայի մէջ տեսնուեցաւ Պալթեան շրջանի Թիթօ մը, ինչ որ սխալ էր: Արդարեւ, հաւատացած է, թէ Լեհաստան կրնայ իր ուրոյն մեկնաբանութիւնը տալ ընկերվարութեան՝ ներքին շրջագիծի մէջ: Եւ, իսկապէս, մշակելի հողերուն 85 առ հարիւրը կը գտնուի անհատներու ձեռքը, այսինքն համայնացած չէ, եւ կաթոլիկութիւնը կը շարունակէ զօրաւոր մնալ: Միւս կողմէ, սակայն, կը հաւատայ, որ Լեհաստան դատապարտուած է հաւատարիմ արձագանգը հանդիսանալու խորհրդային քաղաքական ձայնին:

Կոմուլքայի այս համոզումը կը բխի հետեւեալ երկու պատճառներէ. առաջին՝ անհրաժեշտ է հաւասարակշռել եւ արգելք հանդիսանալ Գերմանիոյ ուժեղացման արեւմուտքի մէջ, երկրորդ՝ իրողութեան մէջ հիմնական քաղաքականութիւնները կը մշակուին երկու գեր – ուժերու կեդրոններու մէջ — Մոսկուա եւ Ուոշինկթըն: Որով իրեն համար անկարելի է երեւակայել արդի Լեհաստան մը, որուն քաղաքականութիւնը զուգահեռ չըլլայ Ռուսիոյ քաղաքականութեան:

Այս ճշմարտութիւնը պատճառ չեղաւ, որ բազմաթիւ բարեմիտ մտածողներ, ինչպէս նախկին նախարար Ռափացքի, Եւրոպայի ապազինման ծրագրին կապեն Արեւելեան երկիրներու ձերբազատումը Մոսկուայի ճանկերէն:

Մոսկուա հակառակ չեղաւ այս տրամադրութիւններուն, որովհետեւ այդ համապատասխան էր իր օրուան քաղաքականութեան — խաղաղ համակեցութեան մը ստեղծումով անուղղակի կերպով հարկադրել Ամերիկացիներուն, որ հեռացնեն իրենց ուժերը Եւրոպայէն: Սակայն, ներկայիս, նոյնիսկ նման զգոյշ ձգտումները դարձած են ժամանակավրէպ: Ռափացքի հեռացուեցաւ կառավարութենէն եւ կուսակցութենէն: 1967ի Միջին Արեւելքի պատերազմէն եւ 1968ի Չեխոսլովաքիոյ գրաւումէն ի վեր Լեհաստան վերստին կը հետեւի իր որդեգրած քաղաքականութեան — արձագանգել Ռուսիոյ քաղաքական պահանջներուն:

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ առջի օր ներկայացուցած է իր դահլիճը: Դէտերը կը նկատեն թէ նոր կառավարութեան մէջ, ոչ դեմոկրատ կայ, ոչ սեւ, ոչ հրեայ եւ ոչ ալ կին:

ՓԱՐԻԶԻ վիէթնամեան ժողովը դեռ չեսկսած: Սեղաններու հարցը չի լուծուիր եւ անել կացութիւն մը ստեղծուած է, կը բաւէ որ կողմերէն մէկը բան մը առաջարկէ որպէսզի միւսը մերժէ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ընկերային տագնապը սուր բնոյթ ստացած է եւ կառավարութեան կազմութիւնն ալ միշտ կը յապաղի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ չորս մարզիկները որոնք Ողիմպիականներու ոսկի մետալը ստացան, Ֆրանսական կառավարութենէն ալ պատուոյ լեգէոնի ասպետ նշանակուեցան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ Հոկտեմբերէն Նոյեմբեր անգործութեան տոկոսը պակսած է:

ՓԵՔԻՆԻ «ժողովուրդին օրաթերթը» կը շարունակէ իր յարձակումները Մոսկուայի վրայ, « Իրենց յետադիմական վարչակարգը պաշտպանելու համար, խորհրդային վերաքննականները երկիրը կ'առաջնորդեն ֆաշիզմի ճամբուն վրայ: Խորհ. ժողովուրդը պիտի ապստամբի եւ հերոսաբար կռուի տապալելու համար ֆաշիստ իշխանութիւնը եւ վերահաստատել խորհ. պրոլետարական մենատիրութիւնը »:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Յակոբ Պարոնեան իր բոլոր գործերը գրած է օրը օրին : Նոյնիսկ «Ազգային ջոջեր»ու, « Պաղտասար աղբար»ի նման գլուխ գործոցները գրուած են օրը օրին եւ լոյս տեսած են մամուլի էջերուն մէջ, անստորագիր, տուեալ թերթին էջերը լեցընելու հարկադրանքով :

Այս պատճառով է, որ դժուար եղած է հրատարակել իր ամբողջական գործերու հաւաքածոները : 1890ին սկսեալ Թիֆլիսի, ապա Պոլսոյ մէջ, մարդիկ փորձած են առանձին հաւաքածոներով լոյս ընծայել Պարոնեանի երկերը, սակայն, հակիւ յաջողած են ներկայացնել քանի մը չատ ծանօթ գործեր : Մասնաւորապէս հրապարակագրական բնոյթ ունեցող գրուածքները մնացած են թերթերու էջերուն մէջ :

1930ին Պետհրատը (Երեւան) ձեռնարկեց Պարոնեանի երկերու ամբողջական հաւաքածոյին հրատարակութեան, եւ տարիներու ընթացքին լոյս ընծայեց 11 հատոր : Ցետադային, սակայն, պարզը – ւեցաւ, որ երկիծաբանին գրական – հրապարակախօսական ժառանգութեան գրե – թէ կէսը դուրս մնացած էր այդ հրատարակութենէն այն պատճառով, որ Պարոնեանի խմբագրած «Թատրոն», «Լոյս» պարբերականներուն լրիւ հաւաքածոները չեն գտնուած հրատարակիչներուն տրամադրութեան տակ : Ալ չենք խօսիր քանի մը ուրիշ թերթերու մասին, որոնց աչ – խատակցած է երկիծաբանը : Աստիճանաբար, աշխարհի դանագան քաղաքներու գրադարաններէն երեւան գրկուեցան վերոյիշեալ պարբերականներուն առանձին համարները, անոնց լուսապատճէնները , նոյնիսկ ձեռագիրներ : Այս բոլորէն եռաջ միայն հնարաւոր դարձաւ ձեռնարկել Յ. Պարոնեանի երկերու նոր, դիտական հրատարակութեան դժուարին գործին : Ճիշդ է, դեռ մեր տրամադրութեան տակ չկան քանի մը թերթեր, որոնց էջերուն մէջ, մեր մօտաւոր հաշուով, կը մնան մեծ ու պզտիկ հարիւրի մօտ գործեր :

Մինչեւ վերջին տարիները մեր բանաստեղծութեան ուշադրութենէն դրեթէ վրիպած էր երկիծաբանին գրական ժառանգութեան մէկ ուրոյն հատուածը՝ հայ առաջ թուրքերէն տեղեկագրութիւնը :

Նորութիւն չէր անշուշտ , որ Պարոնեան թուրքերէն լեզուով ալ գրած է : Բայց մենք չէինք գիտեր , որ Պարոնեանի հայատառ թուրքերէն, մասամբ նաեւ թրքատառ թուրքերէն երկերէն քանի մը հատը անոր գրական ժառանգութեան չատ արժէքաւոր հատուածը եւ իրենց գաղափարական բովանդակութեամբ եւ գեղարուեստական արժանիքներով իրաւամբ կրնան դրուիլ «Մեծապատիւ Մուրացկաններու», «Քաղաքավարութեան վնասները»ու, « Հոսհոսի ձեռատետր»ի կողքին :

Թէ ինչո՛ւ Պարոնեան թուրքերէն գրած է, անոր պատասխանը տուած է ինքը՝ երկիծաբանը, ըսելով , թէ գրած է այդ լեզուով՝ հայերէն չգիտցող Հայերու համար :

Պարոնեանի հայատառ թուրքերէն ըստեղծագործութեան մէջ յիշատակութեան արժանի են տասնեակ մը գործեր , որոնք լոյս տեսած են «Թատրոն» չաբաթաթերթին մէջ, «Բախտ ենք գուշակում » եւ « Թատրոնի նամակները» ընդհանուր խորագրով : Այդ ամիսներուն է, որ ան թուրքերէն լեզուով սկսած է տպագրել քաղաքական քրոնիկներ , որոնք յետագային « Կամիթներ» ընդհանուր խորագրին տակ չարունակուեցան հայերէնով :

1874 – 75ի ժամանակ Պարոնեան հայերէն «Թատրոն» պարբերականին տրամադրած է «Թիյաթրօ» թրքերէն թերթը : Ահա թէ ինչու այդ թուականներու երկիծաբանին թուրքերէն գրութիւնները չատ են :

Պարոնեանի հայատառ թուրքերէն ըստեղծագործութեան մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէ երկիծական վիպակներու այն չարքը, որ լոյս տեսած է «Մեղու եր – գիծաթերթին մէջ, «Ալաֆրանկա» ընդհանուր խորագրով : Այս վիպակներով ընթերցողին աչքին առջեւ կը պարզուի ուրոյն աշխարհ մը՝ Պոլսահայ այն խաւին կեանքը՝ ուր ալաֆրանկաի, այսինքն՝ եւրոպական կենցաղը , բախելով հին, աւանդական սովորութիւններուն, մարդոց կը պատճառէր նիւթական եւ բարոյական մեծ վնաս , կը խաթարէր նահապետական բարքերը :

Սոսրեւ ընթերցողներուն կը ներկայացնենք նմոյշներ Պարոնեանի այն գործերէն, որոնք դեռ որեւէ հատորով չեն հրատարակուած :

Առնցմէ առաջինը՝ «Ճառը», լոյս է տեսած «Մեղու»ի մէջ : Պարոնեան կը ծաղրէ Ազգային Սահմանադրութեան չուրջ ստեղծուած անտեղի ադմուկը , ազգասիրտ գործիչներու անամէջ ճառերը, որոնք մարդոց ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէին երկրորդական բաներու վրայ, մոռնալով հիմնականը՝ գաւառի դժբախտ ժողովուրդին օրհասական դրութիւնը :

Երկրորդ նիւթը նմոյշ մըն է «Բախտ կը նայինք» չարքէն : Թարգմանած ենք զայն, փորձելով հարազատ մնալ հեղինակի ո – ճին :

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ճ Ա Ռ

Ազգային Սահմանադրութեան մեծապատիւ տարեդարձին կարգացուած ճառերուն ամէնէն խմաստալիցն չատ մը ունկնդիրներու խնդրանօքը հոս կը հրապարակեմ :

Տեա՛րք ,

Մինչդեռ ազիւոութեան ճերմակ խաչը կը Հայ գրականութեան հորիզոնը պատած էր, մինչդեռ Վիրգիլիոսն ու Հոմերոսն իրենց մօրը արգանդին մէջ երկնցած՝ աշխարհ գալու թէ չգալու վրայ երկար բարակ կը խորհէին, մինչդեռ Նաբեկացի, Խորենացի, Եղիշէ, Եղնիկ, Ագաթանգեղոս եւայլն Հայ գրականութեան պարտէզը մշակելու համար բահ եւ բրիչ կը փնտռէին , մինչդեռ Սահակ եւ Մեսրովը Հայոց գիր գտնելու համար ասդին անդին կը վազվռտէին (ծափահարութիւնք) , մինչդեռ այդ սեւ փաթթոցները մեր նախահարց գլուխը կը ծածկէին · ո՜հ, մինչդեռ այդ լայն հազուստներու մէջ լուսաւորութիւնը բանտարկուած դուրս ելնելու ճամբայ չէր կրնար գտնել, մինչդեռ Հայերը գերութեան ապտակին տակ քանի կ'երթային կաս կարմիր կը կարկէին , մինչդեռ մարդիկ չոպեկատքով գետնին տակ անցնելու հնարքն էին դրած (սաստիկ ծափահարութիւնք) , մինչդեռ օդապարիկով երկրիս վրայէն համբառնալու միջոց մը կը խորհէին, մինչդեռ բրինձի ապուրը առանց տոմատէսի կ'ուտէինք , մինչդեռ Գոլոմպոսն իր թեւերուն տակ հաւկիթ մը կը տաքցնէր, որ անկէ Ամերիկա դուրս ելնէ, մինչդեռ ազատութիւնը ամէն օր մէյմէկ կերպարանքի կը փոխուէր, մինչդեռ կ'ըսես Փարիզը իւր պալատներու բոցովը չէր լուսաւորուած , մինչդեռ ձեր գլուխը ցաւցնելու համար բեմիս վրայ չէի բարձրացած , ո՜հ, կ'աղաչեմ մաիկ ըրէք· մինչդեռ կեդրոնական ուսելու համար սեղաններս չէր դրուած, մինչդեռ ոտքի ամանները կօշկակարէն չէի առած, մինչդեռ բնութիւնը կը խայտար , մինչդեռ արեւը իր լոյսը դեռ չէր սփռած, մինչդեռ ամէնքնիս ալ ցուրտէ կը դողայինք, մինչդեռ մտաւոր անուշդ չունէինք եւ ամէնքնիս ալ անօթութենէ կը մարէինք , ո՜հ այն ինչ երջանիկ օր էր, ըսելիքս աս է որ կեցցէ Ազգային Սահմանադրութիւնը (ջերմ ծափահարութիւնք) :

«ՄԱՍԻՍԻՆ» ԲԱՆՏԸ

Էֆէնդիս, դուն կեղծաւոր մարդ մ'ես, բայց կեղծաւորութիւնն ալ լաւ չես կըրնար կոր ընել, ծեծկել: Որեւէ խնդրոյ մէջ հազարումէկ դոյն կը փոխես, կարծելով թէ գլխացնդ ապուշ է, ձի հաս – կնցնար :

Չարը անոր տունը երթալով՝ մարդու մը համար հոր կը փորես, որ մէջը ձգուես: Գիշեր ցորեկ կ'աշխատիս, որ այդ մարդը կորսնցնուի իր գաւառ, բայց հրապարակաւ անոր վրայով բան մը չես ըսեր, եւ պիտի չըսես, վասնզի դուն անոր հետ արդէն սակարկած ես, որպէսզի չի խօսիս :

Դուն քեզի տուած ես «պատուական » անունը, բայց անգամ մը ակնկղդ դարձուր ետ եւ լսէ թէ ժողովուրդը ինչ կ'ըսէ քու մասիդ : Ժողովուրդի մէջ մէկ փարայի վարկ չունիս, կամաց կամաց բոլորովին պիտի չունենաս, որովհետեւ չահի մը պատճառով՝ ամենամօտ բարեկամիդ կրնաս վշտացունել : Մէկուն երկու փարայի բարիք ընելուդ պէս՝ եկեղեցիներուն մէջ ծանուցում ընել կուտաս եւ լաւութիւն ըրած մարդուդ վրան նսեմիլ կ'ուզես :

Խմբագրութիւնը քու գործդ չէ, թանկագինս, դուն միայն քծնելու կընդունակ ես, «վայ էֆէնտիմ, այսօր երկուընկ ապուր ես» ըսելը քու արհեստդ է : Ոչ մէկ խմբագրի հետ համակարծիք ես : Արդէն սեփական կարծիք չունիս · քու կարծիքդ տէրը ուրիշն է · քու տէրդ ալ դուն չես, ուրիշ հրամանով կը շարժիս : Առհասարակ քծնողին տէրը ուրիշը կ'ըլլայ· դուն անոնց հնազանդ աշակերտն ես· ուր ըսեն՝ հոն կ'երթաս· եկուր ըսեն՝ կուգաս, նստէ ըսեն՝ կը նստիս, ելիր ըսեն՝ կ'ելլաս եւ այդ վիճակիդ մէջ դեռ կը կարծես թէ ժողովուրդիդ կը ծառայես :

Լուրերդ չուկայէն կ'առնես, եւ որպէս նորութիւն կը կլլեցնես ընթերցողներուդ: Նամակով եկած լուրերը որպէս հետապիր կլլեցնելու կ'աշխատիս : Հիմա խօսինք քու յայտարարութիւններուդ մասին : Թերթիդ մէկ երրորդը յայտարարութիւն է, յայտարարութեան թե՞րթ ես, ինչ ես: Անգամ մը քեզի նայէ, անգամ մըն ալ միւս թերթերուն նայէ, քեզի պէս յայտարարութեան տալմա կամ յայտարարութեան փլաւ թերթ մ'ալ կա՞յ :

Դուն քունը չատ կը սիրես, գրելու ատեն ալ կը քնանաս : Սիրտդ մաքուր չէ, կեղտոտ ալ չէ, բայց լուացուելու պէտք ունի: Օրերս փողոցին մէջ պէյ մը կամ էֆէնտի մը չողոքորթելու առեն՝ վերարկուդ վրայէդ պիտի իյնայ եւ դուն պիտի չիմանաս , ուրիշ օր մ'ալ մէկուն դեռնամած խոնարհութիւն ընելու ատեն ձեռքդ գետնին դիպչելով՝ պիտի արիւնոտի :

Մէկը դաշ մ'ունի, եթէ վաճառի, 25 ոսկի պիտի տայ քեզի, բայց այդ ստակէն օգուտ պիտի չի տեսնաս :

Առնք կարգալով՝ պիտի բարկանաս բախտդ նայողին, պիտի կատղես, եւ՝ գրիչդ կոտրելով՝ սոխ պիտի մաքրես , խեղճ ծերուկ, ցնդեր ես: Ինչո՞ւդ վաստհելով քեզի ուրիշներէն վեր բռնելու կ'աշխատիս , եւ բոլորը քու վրադ խղալ կուտաս: Հրաժարուէ խմբագրի պաշտօնէդ եւ գրադուէ չողոքորթութեամբ : Առանկ ապրելը քեզի փառք մի սեպեր· դուն արդէն հանդերձեալ ես : 24 տարեկան ես, դեռ 100 տարի ալ կրնաս ապրիլ քեզի համար, 150 տարի ալ կրնաս ապրիլ, բայց ուրիշներուն համար 50 տարի առաջ արդէն մեռած ես, բարեկամ :

ԿԱՐԴԱՑԵՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ, ձեր հրամանները կէտ առ կէտ գործադրեցինք, ձեր տգան այս մասին կրնայ վկայել :

Ահմէտ աղա որ ինքն ալ մօտեցած էր իր սիրոջ, ոստիկանապետին խօսքերը հաստատեց :

— Լաւ, լաւ, պատասխանեց Իզզէթ փաշա գոհունակ դէմքով մը, վատահ էի այդպէս ըլլալուն, բայց այս խեղճ մարդիկը մինչեւ առտու սարսափելի կերպով մտած ու յողնած ըլլալու են, խակոյն ի– բենց տեղերը գրկեցէք թող հանգստանան, դուք ալ գացէք հանգչելու :

Ցետոյ յանկարծ միտքը բան մը ինկածի պէս, ըսաւ·

— Հա՛, բայց հարկ է այս խեղճերուն նուէր մը տալ որպէսզի գոնէ բաղնիք մը երթան· քանի՞ հոգի են :

— Երեսունեւերկու հոգի, պատասխանեց Օսման պէյ :

Պալատական քարտուղարը թղթատետրակը հանեց գրպանէն ու անոր մէջէն չորս հատ հինգ ոսկինոց պանքնոթ հանելով՝ երկարեց ոստիկանապետին :

— Ահաւասիկ քսան ոսկի, ըսաւ, կը խնդրեմ իմ կողմէս ամէն մէկ ոստիկանի կէս կէս ոսկի նուէր տուէք եւ մնացածն ալ ձեզի պահեցէք :

— Շնորհակալ եմ, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Օսման պէյ, որուն դէմքը ճառագայթեցաւ պանքնոթներու տեսքէն :

Ցետոյ փութկոտութեամբ աւելցուց·

— Եթէ հարկ է, կրնանք տակաւին մեր հսկողութիւնը չարունակել :

— Չէ, չէ, պատասխանեց Իզզէթ փաշա, ընդհակառակն, անմիջապէս հեռացէք, ալ պէտք չունինք ձեզի, քանի որ մենք հոս ենք :

— Ինչպէս որ ձեր վեհմութիւնը կը հրամայէ այնպէս կ'ընենք, ըսաւ ոստիկանապետը եւ բարեւելով հեռացաւ ու գնաց բարի լուրը հաղորդելու իր ստորադասականներուն :

Ոստիկանները, արդարեւ, ուժասպառ եղած էին եւ իրենց պաշտօնին վերջնական վերջացնելով ուրախութեամբ լսեցին : Իսկ երբ Օսման պէյ յայտնեց թէ փաշա էֆէնտին ամէն մէկուն կէս կէս ոսկի պարգեւ տրած էր, յողնութիւնները բոլորովին մոռցան :

Ոստիկաններուն հեռանալէն եռքը, Իզզէթ փաշա իր երկու ընկերակիցներով ուղղուեցաւ դէպի այրած չէնքը, մինչ Ահմէտ աղա քանի մը քայլ հեռուէն կը հետեւէր իրենց :

Գիշերը ամբողջ երեք ժամ առաւօրէն ձիւնած էր, եւ չնորհիւ այդ ձիւնին դրեթէ կրակի հետք չէր մնացած :

Փլատակներու խառնակոյտին մէջ բաւական յառաջանալէ եռքը, Իզզէթ փաշա կեցաւ եւ ըսաւ իր ընկերակիցներուն·

— Եթէ չեմ սխալիր, այս տեղուանքը պէտք է ըլլան մարմինները... այս կողմը եղած բեկորները իմ յարկարաժինս մնացորդներն ըլլալ կը թուին... :

— Ուրեմն մեր վնասուածները այս տեղէն կը սկսինք պատասխանեց Թիկ – նապահներէն մին, բայց ո՞ւր մնացին մեր մարդիկը... :

Կարծես այդ հարցումին պատասխանելու համար փողոցին ծայրը չորս մարդիկ երեւցան, որոնք արագ քայլերով մօտեցան այրած չէնքին, սակայն չհամարձակեցան ներս մտնել :

Իզզէթ փաշա որ տեսած էր գանոնք, նշան ըրաւ որ մօտենան :

— Ո՞ւր են կառքն ու անուտկը, հարցուց երբ այդ մարդիկը մօտեցան :

— Ճամբան են, հիմա կը հասնին, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց իրենցմէ մէկը :

— Օ՛ն, ժամանակ մի կորսնցնէք ու անմիջապէս սկսեցէք մաքրել սա տեղուանքը, հրամայեց Իզզէթ փաշա :

Չորս մարդիկը որոնք բահերով ու բրիչներով զինուած էին, գործի անցան :

Ահմէտ աղա որ այդ գործողութիւնները ակնատես կ'ըլլար, ինքներէն խորհրդածեց .

— Անշուշտ գրամարկղը եւ արժէքաւոր առարկաները փնտռել կ'ուզէ մեր փաշան :

Քիչ մը եռքը չէնքին առջեւ հասաւ նաեւ սայլակ մը, որուն վրայ խոշոր անուտկ մը գրուած էր :

Սայլապանը եւ անոր ընկերացող երկու ուրիշ անձեր եկան օգնելու պեղումի գործին աշխատաղներուն :

Ժամ մը անընդհատ փլատակները մէկ կողմ առնուեցան, սակայն ոչինչ երեւան եկաւ :

— Արդեօք սխա՞լ տեղ սկսանք փնտռել, փսփսաց Թիկնապահներէն մին պալատականներու քարտուղարի ականջին :

Իզզէթ փաշա վատահ չեշտով մը պատասխանեց .

— Չէ, բուն տեղն է այս... երեսուն եղած բեկորներուն մէկ քանիները իմ աշխատութեան սենեակիս եւ հիւրասրահիս կը պատկանին· այս մասին ապահով եմ :

Հետախուզութիւնը եռանդով կը շարունակուէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(5 – Շար·)

ՇԻՐԱԿԻ ԴԱՇՏԸ

Պատմական Հայաստանի դաւառներու թիւը հասած է 193ի: Առնոյմէ ամենք անոնի դարձած եւ մեծ դեր խաղացած են մեր ժողովուրդին տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ: Շիրակը պատմական Հայաստանի ամէնէն ծանօթ դաւառներէն էր եւ կը մտնէր Արտաշեսեան արքայատոհմի մէջ: Շիրակի ընդարձակ դաշտը վռուած էր Ախուրեան գետի երկու ափերուն՝ անոր վերին հոսանքէն մինչեւ ստորին հոսանքը :

Գաւառը դաշտային դիմագիծ ունէր, յատկանի իր բերրի սեւահողերով եւ զով կլիմայով : Հոս առանձնապէս զարգացած էր հացահատիկի մշակութիւնը : Հնագիտական նիւթերը ցոյց կուտան,, որ Շիրակը հին աշխարհի երկրագործական կեդրոններէն էր :

Արշակունիներու թագաւորութեան չրջանին , Շիրակի մեծ մասը կը պատկանէր կամաբարական նախարարներուն : Սակայն կամաբարականներէն զատ, հոն ընդարձակ հողեր ունէին նաեւ Դիմաքսեաններն ու Սահառունիները :

Թ. դարու երկրորդ կէսէն, երբ Հայաստանը վերստին ձեռք ձգած էր իր քաղաքական անկախութիւնը եւ սկսած էր Բագրատունիներու թագաւորութեան չրջանը , Շիրակը դարձած էր երկրին քաղաքական եւ տնտեսական կեանքի կեդրոնը : Հոն կը գտնուէին Բագրատունի – ներու երազաւորս եւ հռչակաւոր Անի մայրաքաղաքները, կարգ մը ամուր բերդեր եւ քանի մը յայտնի վանքեր , որոնք դարձած էին մշակոյթի մեծ օճախներ : Հայաստանի միւս գաւառներու նման , Շիրակն ալ բազմաթիւ անգամ ենթարկուած է օտար ասպատակութիւններու : Այնուամենայնիւ, մնացած եւ մինչեւ մեր օրերը հասած են չատ յուշարձաններ եւ ամրողջական քաղաքներու աւերակներ :

Շիրակի գարդը համբաւաւոր Անին էր՝ միջնադարեան Հայաստանի մեծագոյն եւ մերձաւոր Արեւելքի ամէնէն մեծ քաղաքներէն մէկը :

Անին կը գտնուէր Ախուրեան գետի ալ ափին, նոյն գետով երեք կողմէ պատած թիկակղզաձեւ բարձրաւանդակի մը վրայ: Անին իրրեւ սովորական բերդ, առաջին անգամ կը յիշատակուի Ե. դարուն: Ցետ – ագային, մինչեւ ընդհուպ մայրաքաղաք դառնալը, Անի բերդը մնաց համեստ սահմաններու մէջ :

Աչտ Գ.ի օրով, 961ին, Անին կը դառնայ Բագրատունեաց թագաւորութեան մայրաքաղաքը, որմէ ետք կը սկսի անոր արագ զարգացումը : Ընդամէնը 40-50 տարուան ընթացքին Անին կը դառնայ մեծ քաղաք մը: Այդ արագ զարգացումը պայմանաւորուած էր կարգ մը հանգամանքներով՝ Հայաստանի ընդհանուր տնտեսական վերելքով , քաղաքական նպաստաւոր պայմաններով եւ երկրին մայրաքաղաքը դառնալով: Առնոյմէ զատ, Անիի արագ յառաջդիմութեան կը նպաստէին նաեւ անոր յարմար դիրքն ու բնակարզ եւ բանուկ ճամբաներու եզրին գտնուիլը : Արդարեւ, քաղաքը կը գտնուէր Բագրատունեաց թագաւորութեան պրէթէ կեդրոնը եւ կարգ մը յարմար ուղիներով կապուած էր Հայաստանի զանազան մասերուն եւ դրացի երկիրներու մեծ քաղաքներուն հետ : Տնտեսական , առեւտրական կապեր ունէր Վրաստանի , Աղուանքի , Ատրպատականի , Պարսկաստանի , Սեւ Ծովի առափնեայ քաղաքներու, Գալիցիայի, Լեհաստանի, Հարաւային Ռուսիոյ եւ այլ երկիրներու հետ :

Միջնադարեան այս քաղաքը համեմատաբար լաւ ուսումնասիրուած է : Անոր ուսումնասիրութեամբ զբաղած են մեծանուն չատ պիտնականներ՝ Ն. Մառ, Թ. Թորամանեան, Յ. Օրբելի, Լէո եւ ուրիշներ :

Քաղաքը յայտնի էր նաեւ իր արհեստներով: Հոս ԺԹ. դարու սկիզբներուն գոյութիւն ունէին աւելի քան քառասուն տեսակի քաղաքային արհեստներ , որոնք բաշխուած էին ըստ ճիւղերու : Առնոյմէ իւրաքանչիւրը ունէր իր փողոցը կամ թաղամասը : Ամէնէն տարածուած արհեստներն էին զինագործութիւնը , դարբինութիւնը, ոսկերչութիւնը, մանածագործութիւնը, կաշեգործութիւնը, ներկարութիւնն ու քարտաշութիւնը, բրուտագործութիւնը, թամբագործութիւնը եւայլն :ԺԲ. – ԺԹ. դարերուն Անիի, ինչպէս նաեւ Հայաստանի այդ ժամանակուան միւս մեծ քաղաքներուն մէջ , արհեստաւորները համաձայն իրենց արհեստի տեսակին համախմբուած էին արհեստակցական «եղբայրակցութիւններու » (համքարութիւններու) մէջ :

ԺԱ. դարու առաջին օրերէն իսկ Անիի մէջ հաստատուած էր քաղաքային ինքնավարութեան դրութիւնը, որու գլուխը կը գտնուէր քաղաքի աւագներու խորհուրդը՝ «երիցանին»: Կառավարման գործին կը մասնակցէին ազնուականներն ու քաղաքին եպիսկոպոսը : Քաղաքապետը Բագրատունիներու չրջանին կը նչանակուէր թագաւորին կողմէ, իսկ Զաքարեաններու իշխանութեան չրջանին՝ Զաքարեան իշխաններու կողմէ :

Անիի բնակչութեան թիւը ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն հասած է մօտ հարիւր հազարի, թերեւս նաեւ աւելի : Քաղաքական վտանգաւոր պահերու հոն կ'ապաստանէին չրջանի տասնեակ հազարաւոր դիւղացիները :

Անիի քաղաքական պատմութիւնը չատ անկայուն է : Բագրատունիներու թագաւորութեան անկումէն ետք (1045) քանի մը տարուան ընթացքին Անին կը դառնայ մեծ քաղաք մը: Այդ արագ զարգացումը պայմանաւորուած էր կարգ մը հանգամանքներով՝ Հայաստանի ընդհանուր տնտեսական վերելքով , քաղաքական նպաստաւոր պայմաններով եւ երկրին մայրաքաղաք դառնալով: Առնոյմէ զատ, Անիի արագ յառաջդիմութեան կը նպաստէին նաեւ անոր յարմար դիրքն ու բնակարզ եւ բանուկ ճամբաներու եզրին գտնուիլը : Արդարեւ, քաղաքը կը գտնուէր Բագրատունեաց թագաւորութեան պրէթէ կեդրոնը եւ կարգ մը յարմար ուղիներով կապուած էր Հայաստանի զանազան մասերուն եւ դրացի երկիրներու մեծ քաղաքներուն հետ : Տնտեսական , առեւտրական կապեր ունէր Վրաստանի , Աղուանքի , Ատրպատականի , Պարսկաստանի , Սեւ Ծովի առափնեայ քաղաքներու, Գալիցիայի, Լեհաստանի, Հարաւային Ռուսիոյ եւ այլ երկիրներու հետ :

Միջնադարեան այս քաղաքը համեմատաբար լաւ ուսումնասիրուած է : Անոր ուսումնասիրութեամբ զբաղած են մեծանուն չատ պիտնականներ՝ Ն. Մառ, Թ. Թորամանեան, Յ. Օրբելի, Լէո եւ ուրիշներ :

Քաղաքը յայտնի էր նաեւ իր արհեստներով: Հոս ԺԹ. դարու սկիզբներուն գոյութիւն ունէին աւելի քան քառասուն տեսակի քաղաքային արհեստներ , որոնք բաշխուած էին ըստ ճիւղերու : Առնոյմէ իւրաքանչիւրը ունէր իր փողոցը կամ թաղամասը : Ամէնէն տարածուած արհեստներն էին զինագործութիւնը , դարբինութիւնը, ոսկերչութիւնը, մանածագործութիւնը, կաշեգործութիւնը, ներկարութիւնն ու քարտաշութիւնը, բրուտագործութիւնը, թամբագործութիւնը եւայլն :ԺԲ. – ԺԹ. դարերուն Անիի, ինչպէս նաեւ Հայաստանի այդ ժամանակուան միւս մեծ քաղաքներուն մէջ , արհեստաւորները համաձայն իրենց արհեստի տեսակին համախմբուած էին արհեստակցական «եղբայրակցութիւններու » (համքարութիւններու) մէջ :

ԺԱ. դարու առաջին օրերէն իսկ Անիի մէջ հաստատուած էր քաղաքային ինքնավարութեան դրութիւնը, որու գլուխը կը գտնուէր քաղաքի աւագներու խորհուրդը՝ «երիցանին»: Կառավարման գործին կը մասնակցէին ազնուականներն ու քաղաքին եպիսկոպոսը : Քաղաքապետը Բագրատունիներու չրջանին կը նչանակուէր թագաւորին կողմէ, իսկ Զաքարեաններու իշխանութեան չրջանին՝ Զաքարեան իշխաններու կողմէ :

Անիի բնակչութեան թիւը ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն հասած է մօտ հարիւր հազարի, թերեւս նաեւ աւելի : Քաղաքական վտանգաւոր պահերու հոն կ'ապաստանէին չրջանի տասնեակ հազարաւոր դիւղացիները :

Անիի քաղաքական պատմութիւնը չատ անկայուն է : Բագրատունիներու թագաւորութեան անկումէն ետք (1045) քանի մը տարուան ընթացքին Անին կը դառնայ մեծ քաղաք մը: Այդ արագ զարգացումը պայմանաւորուած էր կարգ մը հանգամանքներով՝ Հայաստանի ընդհանուր տնտեսական վերելքով , քաղաքական նպաստաւոր պայմաններով եւ երկրին

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

« Au fil des songes »

Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ այս խոհրապով նոր սալ մը (տիսք) Վ.Օկ ընկերութեան կողմէ , որ կը պարունակէ Արա Պարթեւեանի վերջին նուագահանդէսին առթիւ նուագուած կտորները, մասնակի առթիւ նուագուած կտորները, մասնաւորաբար Ֆօնտէ Քօնտը Քօլօնի նուագախումբին եւ մենակատար նոյն արուեստագէտին :

նրը տիրապետութեան չրջանին Անին կը կորնցնէ իր արժէքը, բնակչութիւնը կը բռնէ արտագաղթի ճամբան: 1319ի երկրաչարժը, որ փլատակներու կը վերածէ քաղաքին հիասքանչ կառոյցները, չատ ծանր հետեւանքներու դուռ կը բանայ : Արդարեւ, քաղաքը կը դառնայ անշուք բնակավայր մը :

Անին ծանօթ է իր ճարտարապետական յուչարձաններով: Հոն մշակուած է հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան մէկ ինքնուրոյն ոճը, որ իր պղպեղութիւնը թողած է դանազան երկիրներու ճարտարապետութեան վրայ : Անիի կառուցուած արքունական հոյակապ պալատը, կաթողիկէ կամ Մայր եկեղեցին , Գագկաշէն տաճարը, Հովիւի եւ Գրիգոր Լուսաւորիչի եկեղեցիները, պանդոկներ եւայլն :

Շիրակի մէջ կը գտնուէին նաեւ երազդաւորս դիւղաքաղաքը եւ Կումայրի դիւղը: Առաջինը կոչուած է նաեւ Շիրակաւան : Բագրատունի Սմբատ Ա.ի (890 – 914) եւ Աչոտ երկաթի (914–928) օրով երազդաւորսը Հայաստանի մայրաքաղաքն էր :

Կումայրին, որ աղաւաղուելով դարձած է Գիւմրի, դարեր չարունակ մնացած է սովորական դիւղ մը: ԺԹ. դարուն է, որ ստացած է իր ծանօթ անունը՝ Ալէքսանդրապոլ (այժմ՝ Լենինական) եւ դարձած է արհեստագործական կարեւոր կեդրոն մը : Ներկայիս Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքն է :

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ագնուութիւնը հաւատքէն աւելի նախամեծար է :

×

Նամակին միջուկը՝ հասցէէն յայտնի է :

×

Համբերութիւնը արքայութեան բանալին է :

×

Ամօթ չհասկցողը երէկ կռնակէդ էր, որքան խենթենայ՝ ուրախացիր :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Դեկտեմբեր 8ի մրցումը, մեր դաշտին վրայ ընդդէմ Նոժանին խումբին չտուաւ մեր ակնկալած արդիւնքը: Զարաբախտ օր մըն ալ պիտի ըլլար մեր խումբին համար :

Խաղին սկիզբէն հակառակորդը արագ եւ յարաչարժ խաղով մը չփոթութեան մատնեց մեր խումբը : Հետեւանքը պիտի ըլլար որ 10րդ վայրկեանին պիտի յաջողէր արձանագրել առաջին կէտ մը ի նը – պատ իրեն : Քանի մը վայրկեան ետք դլխու ուժգին հարուածով երկրորդ կէտ մըն ալ : Ապա երրորդ մը :

Մեր տղաքը պիտի սթափէին եւ իրենց բուռն ճնշումին պիտի ենթարկէին հակառակորդին պաշտպանողական դիծը : Մեր աչ ծայրը պիտի յաջողեր մտնել փենալթիին չրջագծէն ներս : Հակառակորդ յետապահը վայրագ հարուածով մը պիտի դլեհներ մեր մարզիկը զատուորին անտարբեր աչքին առջեւ : Պիտի փոխադրուէր հիւանդանոց : Աւա՛ղ ոտքն էր կտրած :

Երկրորդ կիսախաղին մեր խումբը ա – նարդել պիտի տիրապետէր խաղին : Հակառակ իրաւարարին անարդար ու միա – կողմանի զատումներուն , Ալֆորվիլը կարողացաւ երկու կէտ արձանագրել :

Նորէն զատաւորն էր որ պիտի սայթաքէր, իր մէկ որոշման անատով մեր լա – ւագոյն խաղցողներէն Սիմոնեան պիտի վտարուէր դաշտէն : Հակառակ մեր խումբի թուին նուազումին, մենք է որ վտանգաւոր յարձակումներ գործեցինք : Բայց ժամանակը չուտ կը սահէր եւ վերջնական սուլոցը դադրեցուց խաղը : Պարտուած էինք 2–3ով :

Այս կիրակի Քորպէյի խումբը այցելութեան պիտի գայ մեզի ախոյեանութեան առիթով :

×

Յարհ. Միութեան Ա. կարգի ախոյեանական մրցումները վերջացան անցած կիրակի :

Ընդհանուր դասաւորման մէջ երեւանի « Արարատ»ը 16րդ տեղը գրաւեց : Այսպէս կը մնան նոյն կարգին մէջ , մինչ իրմէ ետք եկող չորս վերջին խումբերը մէկ դասակարգ ցած մրցաշարքին մէջ կ'իյնան :

Զ. Մ.

ԼՈՒՅՍ ԵՒ ՍՈՒՐԲ

Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Այրի Տիկին Հայկուհի Քէօսէեան, Պ. Մարտիրոս Քէօսէեան, Պ. Ռիշար Քէօսէեան, Օր. Սոֆի Քէօսէեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 11ին, Չորեքշաբթի առաւօտ, 67 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 13, ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ պատրիարքի մահուան յիսնամեակին առթիւ, այս Կիրակի Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն: Օրուան պատարագիչն է Նարեկ քհնյ. Վարդանեան, որ մասնաւոր քարոզով պիտի անդրադառնայ անոր բազմավաստակ գործունէութեան եւ հոգեւորականի պայծառ անձնաւորութեան :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կ'ողբայ Ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ կսկծալի կորուստը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ Այրիին եւ զաւակներուն :

×

Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շրջանի Շրջ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Պետրոս Պետիկեանին եւ ընտանեկան իր պարագաներուն, իրենց զաւկին, Նոր Սերնդական ՎՐՈՅՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» շաբաթաթերթին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր շատ սիրելի ընկերոջ ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ անսպասելի մահը, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Շահանիկի եւ բոլոր պարագաներուն :

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գալիքեանի իրենց եղբօր մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նշանուհի Աշճեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Երուանդ Աշճեանի մահուան Ե. տարելիցին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն .— 10 Ֆրանք «Յառաջ»ի, տասը Ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, քսան Շ. Նարդունիի գործերուն Ֆոնտին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ Լիոնի եւ շրջաններու Հայութեան թէ, այս Կիրակի եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյս մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան :

Յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կ. Պոլսոյ երջանկայիշատակ Պատր. ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ հոգւոյն ի հանդիստ, անոր վախճանման յիսնամեակին առթիւ: Ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս կնքահօր Փարիզաբնակ Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեանի ծընողքներու հոգիներուն ի հանդիստ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնին առիթով՝ Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պիտի կատարու Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ :

Պատարագը կը մատուցանէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ս. պատարագի աւարտին, պատարագիչ սրբազան հայրը պիտի ընդունի ներկաներու շնորհաւորութիւնները իր անուան տօնին առիթով : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 9·45, քարոզ 11, հոգեհանգիստ 11·45:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE — PRIX DES PLACES 5 F.

Օր. ԳՈՀԱՐԻԿ-ՔԼԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ
եւ
Պ. ԱՐԱՄ – ԱՐՄԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Հէլվաճեանի:

Փարիզ, 2 Դեկտեմբեր 1968

ԷՐԵԲՈՒՆԻ 2750

ԵՐԵԿՈՅԹ
Շաբաթ, 14 Դեկտեմբեր, 1968
Ժամը 18էն սկսեալ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ Հայ Ուսանողական Տան մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ երեկոյթ մը :

Ցուցահանդէս, զրոյց, պար, երգ, խոհանոց հայկական աղանդերներով :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

EREPOUNI 2750

GRAND GALA

Le 14 Décembre Samedi à partir de 18 h. à l'occasion du 2750ème anniversaire d'Erévan.

Conférences — Projections — Expositions Représentation artistique — Stand de Dégustation etc...

dans les salons de la Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan, Paris (14e).

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյս մէջ –հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ մահուան յիսնամեակին առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս դիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի դրասենեակը, հեռ. 20–26–74:

Պարոզներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղի ԿԱՆԱՆՑ Օժանդակ Մարմինի կողմէ :

14 Դեկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մասնակցութեամբ՝ ՓԻԷՐ ԺԻԻԼԻԱՆՕ նուագախումբին եւ ՄԱՐՍԷԼ ԶԱՆԻՆԻԻ
Ինչպէս նաեւ « ՍԱՍՈՒՆ» հայկական նուագախումբին

ԱԹՐԱՔՍԻՕՆ — ՊԻՒՖԷ — ՔՕԹԻՅԵՕՆ

Տոմսակները ապահովել անդամ – անդամուհիներու մօտ, ինչպէս նաեւ գրասենեակէն, 7 Բիւ Բաբէր. հեռաձայն 54·16·50:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հերոս Մուրատի մահուան յիսնամեակի առթիւ : Ս. Թիրեաքեան տասը Ֆրանք, Չէրչեան, Հ. Սամուէլ 20ական, Ա. Կարապետեան, Ոմն տասնական, Կ. Յակոբեան 20, Ոմն 50, Թիւյսիւզեան տասը, Ա. Միքայէլեան 20, Տոքթ. Ա. Պօղոսեան քսան, Թաչճեան 10, Ա. Գարայեան, Կ. Թօփալեան, Զատէեան տասնական, Հ. Դարբինեան 60, Իսիի Կապ. Խաչը քսան, Գ. Ալեքսանեան յիսուն, Կ. Գատէքճեան քսան, Ոմն, Ե. Գրիգորեան, Ս. Չրաքեան տասնական :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 11րդ տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի հանդիսաւոր կերպով :

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագը կը մատուցանէ նորընծայ ՆՈՐՎԱՆ ԱԲԵՂԱՅ : Երգեցողութեանց կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները:

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վերաշինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց յիշատակին : Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ
ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կը ցուցադրէ մինչեւ Դեկտ. 17

GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts
— PARIS - 6e —

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին, ընկ. Մարտիրոս Աւետիսեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

LA FOURCHETTE

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՓՐԱ – ԼՈՒ

Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին :

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ : Օգտուեցէք :

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ–ԼՈՒ 81

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառհանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
14
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
14 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11388

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.388

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱԼԱԹԱ-ՍԷՐԱՅԻ ԼԻՍԷՆ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Բ.

Գալով խալամներուն, անոնք սկիզբի օ – րերուն հաշտ աչքով չէին դիտեր այս հիմնարկութիւնը, որ « կեռավուր »ներու դրօշը կը կրէր : Մանաւանդ կը խախտէր ձրի կրթութեան սկզբունքը, որ չատոնց ընդունուած էր կառավարական դպրոցներու համար :

Սուլթանը կայսերական Իրատէով թուրք փոխ – անօրէն մը նշանակած էր լիսէին համար : Կրթական նախարարը արդիլեց անոր պաշտօնավարութիւնը :

Մեր ձեռքին տակ է Մէհթէպը Սուլթանիի հայատառ թուրքերէն ծրագիրը, բաղկացած տասը յօդուածներէ :

Առաջին յօդուածին համաձայն, Օսմ. կայսրութեան բոլոր հպատակները առանց խտրութեան պիտի ընդունուին այդ վարժարանը, որ կը հաւասարի եւրոպական երկրորդական դպրոցներու աստիճանին : Ընդհանուրները պետական ամէն կարգի պաշտօններու պիտի կրնան կոչուիլ : Աշակերտները մտից քննութիւն պէտք է անցընեն : Դպրոցի չրջանը հինգ տարի է : Բաւարար չափով ուսում չունեցողները նախապէս երեք տարի Իտատիի դասըն – թացքներուն պիտի հետեւին :

Դպրոցին մէջ պիտի աւանդուին թուր – քերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները, քիչ մըն ալ՝ լատիներէն ու յունարէն, օսմանեան եւ ընդհանուր պատմութիւն, աշ – խարհարութիւն, ուստութիւն, տիեզերա – պիտութիւն, բնագիտութիւն, տարրարա – նութիւն, իրաւաբանութիւն, հաշուակա – լութիւն, գծագրութիւն, բնական դիտու – թիւններ, ճարտասանութիւն, դրակա – նութիւն, մարզանք (յատուկ մարզարա – նով) եւն., եւն.:

Ցունարէն եւ հայերէն լեզուները ընդ – հանուր ծրագրին մաս չեն կազմեր սա – կայն. եթէ յոյն եւ հայ աշակերտներու ծնողքները պահանջ եւ խնդրանք ներկա – յացնեն, այդ լեզուներն ալ պիտի կրնան ուսուցուիլ (Յօդ. 4):

Իւրաքանչիւր աշակերտներ իրենց կրօնական պարտականութիւնը պիտի կատարեն դպ – րոցի յատուկ մզկիթին մէջ : Ոչ – խալամ – ները պիտի կրնան իրենց եկեղեցիները յաճախել, համաձայն իրենց կրօնապետ – ներու եւ ծնողաց հրահանգներուն :

Դպրոցը պիտի ունենայ վեց հարիւր ա – շակերտ, կէս առ կէս խալամ եւ ոչ – խա – լամ (Յօդ. 6): Աշակերտները պիտի բաժ – նուին երկու մասի՝ դիշերօթիկ եւ գերեկ – կայ : Դիշերօթիկները մուտքի համար միանուագ պիտի վճարեն 15 օսմ. ոսկի եւ իւրաքանչիւր տարուան համար 45 ոսկի : Ցերեկեաններէն անոնք, որ կէսօ – րէն եւ իրիկունը դպրոցը պիտի ճաշեն, պիտի վճարեն տարեկան 25 ոսկի: Միայն դասերուն հետեւողները՝ վեց ոսկի :

Վարժարանը կարեւոր յաջողութիւն ար – ձանագրեց : Արդէն իսկ երկրորդ տարի – շրջանին՝ 1869 Դեկտ.ին, հրատարակ – ուած վիճակագրութեան մը համաձայն, աշակերտներու թիւն էր 622: Ու եթէ յարմարութիւններ ըլլային, թիւը չատ աւելի պիտի ըլլար :

Այս 622 աշակերտները կը բաժնուէին հետեւեալ ձեւով,— 277 խալամ, 91 հայ լուսաւորչական եւ 28 հայ կաթոլիկ, 85 յոյն, 65 լատին կաթոլիկ, 29 հրեայ, 40 պուլկար եւ 7 բողոքական: Իսկ եւ իսկ Բաբէլոնի աշտարակ, որուն մէջ տարբեր ցեղի, կրօնքի եւ դասակարգի պատկանող

ՂԱՐԱՒԱՂՃԻ ՄԸ ԿԸ ԽՕՍԻ...

1967 Սեպտեմբեր 1ին, այս էջին վրայ կը հրատարակէինք կոչ – նամակ մը, զոր ստորագրած էր Ղարապաղի որբացած Հայուքիւրը եւ որ ուղղուած էր «Հայաստանի ժողովրդին, կառավարութեանը, կուսակցութեան կենտկոմին եւ հասարակական կազմակերպութիւններին »: Նամակին առիթը, կամ առիթները սրտի ճմլումով կրնանք յիշել միայն : Անոնց կարգին էր «եղբայրական» Ադրբէյջանի մէջ fստմնելի ոճիրը զոր ուսուցիչ մը գործած էր իննամեայ մանուկի մը վրայ : Այդ մանուկին հայրն է, Բենիկ Մովսիսեան, որ ստորագրած է այս նամակը : Ամբողջ ողբերգութիւն մըն է ամէն մէկ տող: Ողբերգութիւնը հօր մը, ողբեր – գութիւնը հայրենազուրկ Ղարապաղցիին, ողբերգութիւնը վերջապէս ամբողջ ժողո – վուրդի մը, որ իր տեղը կը պահանջէ ա – բեւուն ներքեւ, ընդդէմ բոլոր թալէաք – ներուն, ենվէրներուն, Սթալիններուն, Բերիաներուն եւ Ախունտովներու :

ԽՄԲ.

ՑԱՐԳԵԼԻ ԸՆԿ. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ

Ցանկարծակիի չղաք : Ձեզ է դիմում ձեր կենդանի դիակ՝ հարեւանի որդի, յօշոտուած զաւակի հայր, այժմ բանտի բնակիչ Բենիկ Մովսիսեանը: Աչխարհը պատրաստւում է Մեծ Հոկտեմբերի յիս – նամեակին, իսկ մենք՝ նորանոր դժբախ – տութիւնների : Հոկտեմբերի յիսնամեա – կի նախօրեակին հաւաքեցինք անմեղ, 10 երիտասարդները նոյն կարդապահական վարչաճեւի տակ կ'ապրէին համերաչխ, ենթակայ հաւասար վերաբերումի :

Այս հրաչքը դլուխ հաներ էին օտար – ներ, մասնաւորաբար Ֆրանսայի կրթա – կան մչակներ :

Ղալաթա – Սէրայի Մէջթէպը Սուլթա – նին 1868ին կարելի եղաւ բանալ Պոլսոյ մէջ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի Կիւլհանէի խաթթը Շէրիֆէն (3 Նոյ. 1839) 29 եւ խաթթը Հիւմայունէն (18 Փետր. 1851) 12 տարի վերջ միայն: Երկու խաթթերու բարենորոգումներու չրջանկը կը կոչուի Թանզիմաթի չրջան :

Ցիչեալ երկու պատմական հրովար – տակները ամէն կարդի բարենորոգումներ կը խոստանային օսմանեան կայսրութեան բոլոր չրջաններուն համար : Արդարու – թեան եւ հաւասարութեան իրաւունքներ կուտային խալամ եւ ոչ – խալամ բոլոր տարրերուն : Ոչ – խալամները պիտի կըր – նային ամէն կարդի պետական պաշտօն – ներու կոչուիլ առանց խտրութեան :

Թաւալդլոր դէպի անդունդ գահավիժող օսմանեան կայսրութիւնը փրկելու ահ – մանուած փորձեր էին ասոնք, մեծ պե – տութեանց ճնշումով : Գեղեցիկ խօսքերն ու հմայիչ խոստումները մնացին թուղթի վրայ :

Թուրքը մնաց նոյն մոլեռանդ եւ քրիս – տոնեաներու հանդէպ ատելութեամբ լե – ցուն ցեղը, իր չարդարար քաղաքակա – նութեամբ արատաւորեց նոյնիսկ մահմե – տական կրօնքը : Կայսերական խաթթը Շէրիֆներն ու խաթթը Հիւմայուններն մնացին թուղթի վրայ: Անոնք կոչուած էին փոչի փչելու մեծ պետութեանց աչ – քին : Ու յաջողեցան իրենց այդ նպատա – կին մէջ :

Ղալաթա – Սէրայի լիսէն պիտի ծառա – յէր երեւոյթները փրկելու : Եւրոպային ցոյց տալու թէ Օսմ. կայսրութիւնը մը – տած է քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ ... :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

տարին դեռ չրոլորած դպրոցական տղա – յին մուսալաթիսաի կողմից կտրտուած, յօշոտուած դիակի պատառները, լցրե – ցինք փայտեայ դաղաղին մէջ եւ հողին յանձնեցինք : Երեխայիս յօշոտուղը մու – սալաթիսաի որդի՝ ՍՄԿԿի անդամ, դպր – րոցի դերեկտոր, ձեղ քաջ յայտնի Աբչաղ Մամեդովն էր: Նա էր, որ դրանից մէկ տարի առաջ սպանեց Քրիչա Սողոմոնեա – նին՝ նրա ծերուկ հօրն ու երեք մանուկ – ներին, երիտասարդ կնոջը թողնելով սպի ու սեւի մէջ: Քրիչայի հօր՝ Լեւոն քեռու աղեկտուր լայ ու կոծի արձա – գանդները դեռ ղօղանջում էին չաեբիս ականջում, երբ նոյն դանակի զոհը դար – ձաւ նաեւ որդիս, անմեղ դառնուկս : Ինչ լաւ է, որ դուք թուրքի կողմից մորթը – ուած զաւակի հայր չէք: Դուք այդ մասին մեզ պատմել էիք դրքերից, իսկես տեսայ նաեւ իրականում : Գիտէ՞ք ինչքան ծանր է այդ : Քնել չի լինում, հանդստանալ չի լինում. ուզում եմ բնել՝ երեխայիս աև – կողինն եմ յիշում, փորձում եմ ուտել՝ որդուս մարմնից կտրտուած մսի կտոր – ներն եմ յիշում, աներնդհատ զաւակս է կանչում՝ «Հայրիկ, վրէ՛ժ...»:

Սակայն քո տուած խրատները դարձեալ չէի մոռանում : Ցիշո՞ւմ էք, թէ ինչպէս էիք պատմում սովետական կարգերի ա – ռաւելութիւնների, ժողովուրդների բա – րեկամութեան, ինտերնացիոնալիզմի, սո – վետական օրէնսդրականութեան արդա – րացիութեան մասին : Մենք ձեզ լսում է – ինք ու հաւատում :

Ձեր ասածներին ես հաւատացել եմ մինչեւ այս տարի, մինչեւ երեխայիս դա – հիճների վերաբերեալ դատավճռի ընթեր – ցումը: Հաւատալով ձեր ասածներին՝ սո – վետական օրէնսդրութեան ուժին ու ար – դարացիութեանը, դիմել եմ նախ չրջա – նային, ապա մարզային, այնուհետեւ հանրապետական ու միութենական դրե – թէ բոլոր կուսակցական, սովետական, արհմիութենական, կոմերիտական, դա – տական ու դատաքննչական օրգաններին ու խնդրել օրէնքով պատժել գազանիս դահճին : Դիմեցի եւ սպասեցի : Սպասե – ցի եւ դիմեցի : Այդպէս մի ամբողջ տա – րի : Աղրբեջանական հանրապետական կառավարութիւնը մի քանի ամիս զործը Մարտունու չրջանի դատական – դատա – քննչական օրգաններում նեխացնելուց յե – տոյ, յանձնեց «ինքնավար » մարդի (ինք – նավարը չակերտներում) դատական–դա – տաքննչական օրգաններին : Նորից ամիս – ներ անցան, համարեա կասկած չէր մը – նում, որ իրօք մարդասպանը պատիժ կը ստանայ : Ըստ երեւոյթին այդ բանը հասկացան նաեւ Բաքւում : Բաքուի ղեկավարները սկսեցին անհան – դրստանալ՝ մի հայ երեխայի համար գլուխ՞ պրոֆէսիոնալ հայասպանից : Ձաւակիս մորթողների դատական գործը խլուեց Հայերից: Ինքնավար մարզում, նրա հինգ շրջաններում մարդասպան դա – տող հայ չգտնուեց : Հայկական դատը յանձնուեց թուրքի : Մարդասպան Թուր – քին պէտք է դատէր ինքը՝ Թուրքը : Եւ ի՞նչ: Մինչեւ դատավճիռը կը յայտնը – էր, փաստօրէն կենդանի չէին նաեւ բա – լիկիս գոյգ տատիկներն ու պապիկները, կենդանի դիակ էր դարձել կինս, բայց դեռ բոլորս էլ շնչում էինք :

Իսկ երբ կաշառուած դատաւորը ազդա – րարեց «Աբչաղ Մամեդովին 10 տարուայ բանտարկութիւն», աչքերս մթնուեցին, դլուխս պատռուեց, լսեցի երեխայիս ճայնը՝ «Հայրի՛կ, խաբուած ես, բալիկդ Է կանչում, բաւակա՛ն է ինչքան ապրել ես, վրէ՛ժ...», ուրիշ ոչինչ չեմ յիշում :

ԲԵՆԻԿ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆՈՐ ԴԱՒԼԻՃԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Փ. ՆԵՆՆԻ

Մաոիանօ Ռումոռ կրցաւ ի վերջոյ կազ – մել նոր դահլիճը, որու դլխաւոր նորու – թիւնն այն է որ հին ընկերվարական՝ Փիէթրօ Նեննի կը դառնայ Արտաքին նախարար : Դահլիճը կեդրոն – ձախ դա – հլիճ մըն է ուր 15 դեմօ–քրիսթիանի կայ, տասնեակ մը ընկերվարական եւ մէկ հան – րապետական : Հանրապետականներու պայմանը եղած է որ իրենց տրուի երկրա – տական նախարարութիւնը : Այսպէս վար – չապետ Ռումոր ունի նախ ընկերվարական փոխ – վարչապետ մը՝ Մարթինօ եւ ըն – կերվարական նախարարներ՝ Արտաքին, պիւտճէ եւ ճարտարարուեստ ու առեւ – տուր :

Կը թուի թէ այս նոր կառավարութիւնը հակառակ անոր որ նախկինին նման Ձէն – թրօ – Սինիսթրա (կեդրոն – ձախ) է, նոյն հոսանքին չի պատկաներ : Այս տպա – ւորութիւնը կը թողու դոնէ Նեննի պէս մէկուն ներկայութիւնը, 78 տարեկան ըն – կերվարական հին չարքայլին մը, եւ մա – նաւանդ փոխ – վարչապետ Մարթինոյի, որ պարագլուխն է այն ընկերվարական – ներուն, որոնք ամէնէն նպաստաւորն են հաւանական ժողովրդական ճակատի մը :

ՁԵՒ ՏԱԳՆԱՊԸ ՁԷ ՎԵՐՋԱՅԱԾ

Վարչապետ Ձերնիք յայտարարած է կեդրոնական կոմիտէին առջեւ թէ երկրին կացութիւնը չատ լուրջ է :

Ներքին ճակատի վրայ չորս կէտեր ցոյց կուտան թէ ի՞նչ է տիրող մթնոլոր – տը :

Ա.) Բուռն հերքում մը այն չշուկին, ըստ որուն Տիւպչէքի հրաժարումը նախա – տեսուած է :

Բ) Զմրկովսկիի յայտարարութիւնը ըստ որուն ամէն ինչ պիտի ընէ ընդդիմանալու համար «Քապլինէի քաղաքականութեան դոր կ'ատէ »:

Գ) Աղդարարութիւնը դոր Փրակայի սենոիքայական խորհուրդի կեդր. կոմի – տէն ըրած է, որ մօտենալով ուսանող – ներու բանաձեւած տասը կէտերուն, իր որոշումը կը հաղորդէ տեղի չտալու դոր – ծունէութեան ծրագրին ամբողջական դործադրութեան :

Դ) Հոլմանի խմբագրականը Ռիփորթը – րի մէջ, ուր կ'ըսէ թէ «ենթարկուելու քաղաքականութիւնը չի վայելեր ներքին օժանդակութիւն, բացի անկարողներու խմբակի մը, որոնք իրենց աչխատանքը եւ դիրքը կորսնցուցած էին Ցունուարէն ետք »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԵՌԻ մէջ ուսանողական խլբա – տումները կը չարունակուին : Ուսանող – ները դործադուլի հրահանգ տուած են : Կը պահանջեն որ ընջուելի իրենց ընկեր – ներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները, երբ արդելափակեցին լսարանին տեսուչն ու դասախօսը :

ՍՒՐԻՆԹԸՆ յայտարարեց թէ «Նիքսըն» խաղաղութեան ծրագիր մը չկայ Միջին Արեւելքի համար :

ՌՈՆՕ կը մերժէ վերստին բանակցիլ սենոիքաներուն հետ փոխադարձ կարգա – դրութեանց համար : Միակողմանի ձեւով որոշած է այս տարի ալ գործադրել նա – խորդ տարուան Ռեժի – բանուոր պայմա – նագրութիւնը, առանց կրկին խօսելու ա – տոր չուրջ :

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԸ

1861ին Կ. Պոլսոյ մէջ սկսաւ հրատարակուիլ «Քնար հայկական» երաժշտական պարբերականը: Ասիկա երաժշտական հարցերով զբաղող մեր անդրանիկ մասնագիտական հանդէսն էր, որ նպատակ ունէր հայկական միջավայրին մէջ հետեւողական կերպով եւ պարբերաբար սերմանել երաժշտական ուսումը, ինչպէս նաեւ ժողովրդականացնել նոր երգերը (որոնք կը ճշդէին հայ երաժշտութեան նոր ուղղութիւնը): Ասիկա շրջան մըն էր, երբ միաձայն երգը կը վերածուէր սենեկայինի՝ նուագարաններու ընկերակցութեամբ:

Յետագային, երաժշտական կրթութիւնը աւելի եւս տարածելու համար, այդ հանդէսին հիման վրայ ստեղծուեցաւ երաժշտական ընկերութիւն մը, որուն մաս կազմեցին Կ. Պոլսոյ հայ մտաւորականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչները:

Երաժշտական առումով «Քնար հայկական»ը տակաւին հեռու էր ազգային առանձնայատկութիւնը լիովին արտայայտելէ: Սակայն մասնագիտացման, սենեկային ոճի պատմութեան առումով հանդէսը մեծ նշանակութիւն ունի: Հոն վերջնապէս բիւրեղացան շրջանի ժողովրդականութիւն վայելող քայլերգներու, խնջոյքի եւ պարի երգերու, ռոմանսներու սեռերը: Նկատելի է խօսքի եւ երաժշտութեան կապը: Տակաւին կը բացակայի բանաստեղծական բնագրին նուրբ հոգեբանական արտայայտութիւնը, բայց ակնառու է աւելի մասնագիտական մօտեցումը այդ հարցին, ուշադրութիւնը բանաստեղծական կառուցուածքին, երաժշտութեան հանդէպ:

Այդ հանդէսին հետ կապուած է երգահան Գ. Երանեանի (1827 – 1862) ջանքն ու վաստակը: Այս վերջնոյն ռոմանսներն ու երգերը աչքի կը զարնեն իրենց մելամաղձոտ արեւելեան մեղեդիներով, որ մասամբ յօրինուած են եւրոպական երաժշտութեան ազդեցութեամբ: Ան առաջին երգահանն էր, որ փորձեց ռոմանսներ գրել՝ ի մի ձուլելով արեւելեան եւ եւրոպական երաժշտութիւնը, բան մը որուն մէջ ան յաջողեցաւ, քանի որ անոր «Կիլիկիան» հաճոյքով կը լսեն Եւրոպացիներն ու Արեւելքցիները:

Գ. Երանեանի երգերէն մնացած են միայն քանի մը հատ, որոնցմէ լաւագոյններն են «Հայաստանը» եւ «Կիլիկիան»: Երգահանը մեղեդի յօրինելու մեծ ձիրքով օժտուած էր: Իր ստեղծագործութեան մէջ ան հմտօրէն զուգորդած է ազգային գիծերը եւրոպական երաժշտութեան կանոններուն հետ: Յաւալի է որ չէ հասած փրոֆէսիոնալիզմի բարձունքներուն: Յաւալի է նաեւ, որ անժամանակ կտրուեցաւ երիտասարդ երաժիշտին կեանքի թելը: Անտարակոյս, եթէ ան ապրէր եւ երաժշտական կրթութիւն ստանար Եւրոպայի մէջ, յանձին անոր մենք կ'ունենայինք անուանի երաժիշտ մը:

«Քնար հայկական» հանդէսի առաջին հեղինակներէն էր Թաշճեանը՝ 1860–70ի երաժիշտ, տեսաբան եւայլն: Անոր երգերը ժամանակին լայնօրէն տարածուած էին: Անոնցմէ կարելի է յիշել հետեւեալները. «Թէ թեւ ունէի (Ս. Ֆէլէկեան), «Ո՛հ, զի չքնաղ զգացմանց ի վառ» (Վ. Մանկունի), «Հնչեսցէք լարք», «Ով հայկազունք», «Օտար ափունք ցըրուած ի սփիւռս», (Ե. Մուրատեան), «Հուր բարկութեան» (Սետեֆճեան), «Հանդիստ իմ անոյշ» (Ս. Շահազիզ) եւ «Քո ցուրտ շիրմիդ վրայ» (Մ. Պէշիկ-Թաշլեան):

Այս երգերուն եւ «Քնար հայկական» հանդէսի թիւերուն միջեւ սկզբունքի տարբերութիւն չկայ: Ասոնք միեւնոյն «Եւրոպականացածներն» են՝ ի յայտ եկած երաժշտական արտայայտչութեան առանձին բազադրիչներու մէջ: Միւս երգերէն հիմնական կերպով կը տարբերի «Հանդիստ իմ անոյշ» ռոմանսը: Ասիկա, ըստ երեւոյթին, գրուած է երգահանին Էջմիածին գտնուած ժամանակ, 1873 – 74ին: Օգտագործած է արեւելահայ բանաստեղծ Ս. Շահազիզի բնագիրը, իսկ մեղեդին ազգային գունաւորում ունի: Այսուհանդերձ, մեղեդիին մէջ կը զգացուի սեղմում մը, կաշկանդուած գիծ մը, որ կուգայ այն իրողութենէն, որ երգահանը ջանացած է իբրեւ հիմք առնուած ժողովրդական հնչիւնը զուգորդել եւրոպական կառուցուածքին եւ մելոտիք շարժման հնարքներուն հետ:

Այդ երգին օրինակը անգամ մը եւս կը վկայէ, որ Կ. Պոլսոյ երաժշտական հոսանքին տաղանդաւոր ներկայացուցիչները հայ երաժշտութեան շատ աւելին կըրնային տալ, եթէ կտրուած չըլլային հայկական երաժշտութեան վաղնջական հողէն:

Այդ կապակցութեամբ կ'արժէ անդրադառնալ յօդուածի մը, որ, մեր կարծիքով, չափազանց հետաքրքրական է իր ներկայացուցած խնդիրներով եւ անոնց մեկնաբանութեամբ: Խօսքը Ե. Տնտեսեանի «Ազգային երաժշտութիւն» ծաւալուն յօդուածին մասին է, որ տպուած է 1867ին «Սիոնի» մէջ:

Այդ յօդուածին մէջ կը կարդանք. «Շատ հաւանական է, որ մեր ազգն ալ իւր մասնաւոր եղանակներն ունէր, սակայն թէ մեր ազգի պատմութեան պատճառով, եւ թէ եկեղեցիէն դուրս հրապարակաւ հանդէսներ կամ բանասէրներ, մեղ յատուկ ժողովրդական բանաստեղծներ եւ երաժիշտներ չունենալնուս եւ շատ անգամ օտար լեզու, հետեւաբար եւ եղանակ գործածելնուս համար եկեղեցիէ դուրս մեր ազգային եղանակներն անհետ եղած են եւ այսօր ոչ տեղական եւ ոչ բառական նշանակութեամբ ազգային մասնաւոր եղանակ մը չենք կարող ցուցանել ... Քանի մը տարիէ ի վեր ազգային երգերն ամէնն ալ օտար եղանակներու վրայ երգուած են»:

Ե. Տնտեսեանի հետեւութիւնները սըխալ են: Յօդուածագրին ծանօթ չէին հայ աշուղները՝ իրենց արուեստի հարուստ աւանդներով, գեղջկական երաժշտութեան կարեւոր աւանդը: Յօդուածին մէջ կը հաւաստիացուի հայ եկեղեցական երաժշտութեան ինքնատիպութիւնը, որ երկար տարիներ Ե. Տնտեսեանէն ետքն ալ կը ժխտուէր եւ որ շատ աւելի ուշ հեղինակաւոր կերպով հաւաստեց Կոմիտաս իր յօդուածներուն մէջ:

Նուրբ լսողութեամբ օժտուած երաժիշտին ուշադրութիւնը գրաւեցին երաժշտական ազգային հնչեղութեան առանձնայատկութիւնները տարբեր ժողովուրդներու մօտ եւ անոնց կարեւորութիւնը երաժշտութեան ազգային ինքնատիպութիւնը հաստատելու առումով. «Երաժշտական ազգային հնչիւն, որով տարբեր ազգերի անձինք կ'որոշուին միեւնոյն երգն երգելու ատեն. զոր օրինակ, բոլոր արեւելցու ընտանի եւ շատ տեղ մայրենի օրօրներու յատկացած եւ արաբերէն «Հիճազ» կոչուած եղանակով երգ մը՝ երբ Յոյն մը կամ Հրեայ մը երգէ, իրեն ազգային արտասանութիւնը եւ կոկորդային կամ ռնգային եւ այլ երաժշտական հնչիւնը այնպէս կը հնչէ, թէեւ ոչ դիտմամբ, որ լսողը անմիջապէս կ'իմանայ իրեն ինչ ազգէ ըլլալը: Մեր ազգայիններէն տեղ – տեղ բնիկ Հայաստանցիներն քիչ շատ պահած են այս երաժշտական հնչիւնը, որոնց մէջ որչափ օտար ճաշակ ալ մտած ըլլայ՝ տակաւին ազգային նշանակութիւն ունի իրենց ազգային բերանացի հնչիւնը՝ բազդատութեամբ Պոլսոյ եւ շրջակայից, որտեղ ոչ միայն ակամայ մտած է օտար երաժշտական ճաշակ, այլ մանաւանդ մրցումն ալ կայ նաեւ դաստուաց մէջ, եթէ հնար է, բոլորովին օտար երաժշտութեան հետեւելու համար ...»:

Սակայն հայ երաժշտութեան ետ մնալու պատճառներու վերլուծութիւնը դեռ բաւական չէր այդ խնդրին հետ կապուած դժուարութիւնները յաղթահարելու համար: Անհրաժեշտ էր օգտագործել ազգային երաժշտական արուեստին հարուստ հնարաւորութիւնները եւ զանոնք ժողովրդականացնել:

Կ. Պոլսոյ երաժիշտները եւ արուեստագէտները կարեւոր գործ կատարեցին այս ուղղութեամբ: Աշխատանքը կը կատարուէր զանազան ձեւերով. կը ստեղծուէին երաժշտական գործեր, կը հրատարակուէին երաժշտական հանդէսներ, կը գրուէին երաժշտութեան հարցերուն նուիրուած յօդուածներ: Երգեր կը յօրինէին ոչ միայն մասնագէտ երաժիշտները, այլ նաեւ մտաւորականներ (Մ. Պէշիկ-Թաշլեան, Խ. Նար-Պէյ, Ս. Պալեան եւ ուրիշներ):

Հայկական երգի երկու հրատարակիչները՝ Տնտեսեանն ու Գավաֆեանը, արիւնարբու Ապտիւլ Համիտի հայահալած քաղաքականութեան առաջին զոհերը դարձան: Վերջինը յաջողեցաւ փախչիլ Կ. Պոլսէն, իսկ առաջինը, որ ձերբակալուած էր 1881 Յունուարին, երեք ամիս ետք մեռաւ բանտին մէջ:

Պահպանուած են Ե. Տնտեսեանի «Նուագք հայկական» հանդէսին քանի մը թիւերը: Մասնագիտական մակարդակով ետ կը մնայ «Քնար հայկական»էն, բայց նիւթերու եւ բնաբաններու առումով աւելի բազմազան է: Լայնօրէն ներկայացուած է արեւելահայ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւնը, ընդ որուն բանաստեղծութիւններու բազմաթիւ ծանօթագրութիւնները կը վկայեն հրատարակիչին ձգտումը՝ լուսաբանել երգին, անոր ստեղծուելուն պատմութիւնը:

Կ. Պոլսոյ երաժիշտներու շարքին ամէնէն մեծ դէմքը, որուն ստեղծագործութիւնը շատ կարեւոր նշանակութիւն ունի հայկական փրոֆէսիոնէլ նոր երաժշտութեան համար, Տիգրան Չուխաճեանն է: Ան, ըստ էութեան, մեր առաջին երաժիշտ – մասնագէտն է՝ ոչ տեղական, այլ եւրոպական չափանիշով: Չուխաճեանի դերը հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ մեծ է եւ նշանակալից: Անոր կը պատկանի հայկական անդրանիկ օփերայի եւ երաժշտական քոմէտիի ստեղծման պատիւը: Իբրեւ ձայնի մեծ վարպետ, յօրինած է շատ երգեր, որոնցմէ լաւագոյնները այսօր եւս կը հնչեն մեր բեմերէն:

Չուխաճեանի երգերէն կենդանի կը մընան այն գործերը, ուր վառ գոյներով ներկայացուած է ազգային երաժշտութեան նկարագիրը, ինչպէս, օրինակ, «Գարունը», «Զմեռն անցաւ», «Հերիք որդեակ», «Զէյթունցիներու քայլերգը»: Կ'ուզենք ասոնց վրայ աւելցնել նաեւ մոռցուած «Միա եւ Միրա» («Մի անգամ») ռոմանսը:

Տ. Չուխաճեանի երգերուն մէջ կը դերակշռեն սիրոյ եւ հայրենասիրութեան նիւթերը, այսինքն անոնք, որոնք իւրայատուկ էին ԺԹ. դարու այդ շրջանի մեր վիպապաշտութեան: Անոր երգերն ու ռոմանսները կը ներկայացնեն մեղի այդ տարիներու Կ. Պոլսոյ երաժշտական մթնոլորտին ուշադրաւ երեւոյթը:

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Ամփոփում)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչն է մեղրէն քաղցրը, — քացախը, եթէ ձրի է:

×

Քեզմէ չամչցողէն ամչցիր, զայն առանձին ձգէ եւ քաշուէ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Յանկարծ մարդերէն մին գոչեց.

— Այրած դիակ մը...:

Ամէնքը ծռեցան ցոյց տրուած տեղը: Արդարեւ կռնծած, բոլորովին ածխացած կոյտ մը կ'երեւար, որուն վրայ կը նըշմարուէր ոտքեր ու թեւեր եւ անճանաչելի դարձած գլուխ մը:

Իզզէթ փաշա յաղթական ակնարկ մը ուղղեց իր ընկերակիցներուն:

— Տեսա՞ք որ չէի սխալած, ըսաւ գոհունակութեամբ:

Յետոյ հրամայեց մարդոց որ սայլակին մէջ եղած սնտուկը բերեն ու ածխացած դիակը անոր մէջ փոխադրել տուաւ:

— Հիմա, ըսաւ, երբ այդ գործողութիւնը լմնցաւ, շարունակեցէք ձեր գործը:

Եօթը մարդիկը՝ անմրմունջ, սկսան այրած բեկորները մէկ կողմ առնել:

Քիչ մը ետքը նոյն ածխացած վիճակին մէջ երկրորդ դիակ մըն ալ գտնուեցաւ, զոր նոյնպէս սնտուկին մէջ փոխադրեցին:

— Երէկ գիշեր փաշային հիւր եկող եւ բոցերուն մէջ մնացող երկու անձերուն դիակներն են, մտածեց ինքնին Ահմէտ աղա, բայց ինչո՞ւ այդ անձերը չկրցան ինքզինքնին փրկել կրակէն, մինչ իրեն ընկերացող երկրորդ անձը կրցաւ ազատիլ... այս բանը, շիտակը, շատ տարօրինակ կ'երեւայ ինծի:

Իզզէթ փաշայի հաւատարիմ աղան այս մտածումներուն մէջ ընկղմած էր երբոր փնտռտուք կատարող անձերը երրորդ ածխացած դիակ մըն ալ երեւան հանեցին փլատակներուն մէջէն:

Ապտիւլ Համիտի սիրական քարտուղարը եւ երկու թիկնապահները մօտեցան այդ նոր դիակին, ուշի ուշով քննեցին զայն, յետոյ մէկ կողմ քաշուեցան:

— Այս ալ սնտուկը գրէք, հրամայեց Իզզէթ փաշա:

Ահմէտ աղա ափ ի բերան մնացած էր այդ երրորդ դիակին երեւան հանուելէն ... ի՞նչպէս կարելի է այդ, քանի որ բոցերուն մէջ մնացողները երկու հոգի էին միայն: Եւ սակայն իր տէրը որեւէ զարմանք չէր յայտնած, ընդհակառակն կարծես այդ երրորդ դիակին մէջտեղ ելլելուն կը սպասէր...:

Ահմէտ աղայի համար այս դէպքը այնքան անակնկալ բան մըն էր որ համարձակեցաւ մօտենալ իր տիրոջ եւ շփոթած երեւոյթով մը ըսաւ անոր.

— Փաշա էֆէնտի, կը կարծէի որ երկու հոգի միայն այրած էր ատոր մէջ, մինչդեռ հիմա երեք դիակ գտնուեցաւ...

— Լռէ՛, սաստեց Իզզէթ փաշա խոժոռ կերպարանքով մը:

Յետոյ, պահ մը ետքը, խիստ ձեւով մը ըսաւ.

— Ցնդե՞ր ես դուն, երեք դիակները ո՞ւր տեսար:

— Բայց, կմկմաց Ահմէտ, սնտուկի մէջ երեք դիակ դրին ու տարին...:

— Կո՞յր ես թէ ապուշ, պոռաց կրկին Իզզէթ փաշա բարկութեամբ, կ'երեւայ թէ գիշերը անքուն մնալով՝ աչքերդ խոշոր կը տեսնեն... երկու դիակ միայն գտանք, հասկցա՞ր, միայն երկու դիակ:

Ահմէտ սարսափահար՝ չպատասխանեց, թէեւ վստահ էր իր աչքերուն վրայ: Փաշան իր խօսքը շարունակեց բարկաճայթ շեշտով.

— Ուրիշներուն ալ այդ տեսակ խենթ ու խելար խօսքեր չընես... երեք դիակ չկայ, աչքիդ երեւցեր է... միայն երկու այրած մարմին գտանք, երէկ գիշեր մեզի հիւր եկող երեք անձերէն երկուքին մարմինները զորս իրենց ընտանիքին պիտի յանձնենք, հասկցա՞ր...:

— Այո, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց խեղճ Ահմէտ աղա որ հազար անգամ զըղջացած էր իր քրած դիտողութեան համար:

— Բայց նոյնիսկ այս երկու դիակներուն խօսքն ալ ընելու պէտք չունիս, շարունակեց պալատական քարտուղարը դաժան նայուածք մը ուղղելով իր սպասաւորին... չեմ ուզեր որ կարգ մը անհիմն լուրեր մէջտեղ ելլեն:

— Բայց, փաշա էֆէնտի, տանը բոլոր մարդիկն ալ դիտեն որ ձեր հիւրերէն երկուքը բոցերու մէջ այրեցան,, կմկմաց Ահմէտ աղա:

— Լաւ, դժբախտութիւն մըն է որ պատահեցաւ. հարկ չկայ այս եղածը ամէնուն պատմելու... եթէ լսեմ որ այդ մասին խօսեր էք, ամէնքդ ալ չարաչար կը պատժեմ:

Իզզէթ փաշա այս սպառնալիքը արտասանելէ ետք իր ծառային քովէն հեռացաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(6 – Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ

ՅԱՌԱՋ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Գ. ՍԱՍՆԱ

ՈՎՀԱՆՆ

ԲՐԻՈՆԻ ԳԼԽԱՎԱՐ

Հետևյալ վիպակում ես ձգտել եմ իբրև տիպ ներկայացնել մի հայ գյուղացու, որ ամբողջ կյանքում ոչ մի ուրիշ բանի չի հավատացել, բացի իր ձեռքի աշխատանքից։ Ես ձգտել եմ ցույց տալ, թե ինչպես այդ մարդը, որ ոչ մի ուրիշ բանի չի հավատում, ոչ մի ուրիշ բանից չի վախենում, ոչ մի ուրիշ բանից չի հուսահատվում, ոչ մի ուրիշ բանից չի զարհուրում, ինչպես նա ամբողջ կյանքում ոչ մի ուրիշ բանի չի հավատում, բացի իր ձեռքի աշխատանքից, ինչպես նա ամբողջ կյանքում

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀԻՋԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ ԿԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒՋԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (Լրդ), Փլովտիվի եւ Փարիզի երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Պուռնուքեանի

PROJECTION COMMENTÉE

PRIX DES PLACES 5 F.

ԷՐԵՒՈՒՆԻ 2750

ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, 14 Դեկտեմբեր, 1968
ժամը 18էն սկսեալ

Երեւանի 2750ամեակի առթիւ Հայ Ուսանողական Տան մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ երեկոյթ մը :

Ցուցահանդէս, զրոյց, պար, երգ, խոհանոց հայկական աղանդերներով :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

EREPOUNI 2750

GRAND GALA

Le 14 Décembre Samedi à partir de 18 h. à l'occasion du 2750ème anniversaire d'Erévan.

Conférences — Projections — Expositions Représentation artistique — Stand de Dégustation etc...

dans les salons de la Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan, Paris (14e).

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական չքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի դեղեցիկ սրահներուն մէջ :

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի դրասենեակը, հեռ. 20-26-74 :

Պարողներուն՝ Օրֆէսքրը Ռաֆայէլ Սէռաֆօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ զեղարուեստական բաժին :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

"ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿԸ"

Որ կը պարունակէ Ազատ օրմնադրութեան (մասոնական) երեք աստիճաններըը, բովանդակ կերպով :

Գինն 5 ֆրանք

Համբարձումեան
C. C. P. Paris 8861.82
14, Albert Sarraut, 95 Goussainville

ՍԱՄՈՒԷԼ
ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կը ցուցադրէ մինչեւ Դեկտ. 17

GALERIE 9
9, Rue des Beaux-Arts
— PARIS - 6e —

Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի եկեղեցւոյ մէջ –հոգեհան– դստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆի մահուան յիսնամեակին առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանէյի եւ Ըլնաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երջանկայիշատակ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ պատրիարքի մահուան յիսնամեակին առթիւ, այս կիրակի Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հոգեհանդստեան պաշտօն :

Օրեան պատարագիչն է Նարեկ քհնյ. Վարդանեան, որ մասնաւոր քարոզով պիտի անդրադառնայ անոր բազմավաստակ գործունէութեան եւ հոգեւորականի պայծառ անձնաւորութեան :

ՆՈՒԷՐ

Իննէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքները կը նուիրեն հարիւր ֆրանք Շաւարչ Նարդունիի գործերու ֆոնտին, Տիկին Նուրիճա Մալայի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ ՏՕՆԻՆ ԱՒԹԻԻ

Պուրլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ Մատաղի օրհնութիւն :

Կը պատարագէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյն վերաշինութեան եւ օծման 11րդ տարեդարձը կը տօնուի, այս կիրակի հանդիսաւոր կերպով :

Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԻ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագը կը մատուցանէ նորընծայ ՆՈՐՎԱՆ ԱԲԵՂԱՑ : Երգեցողութեանց կը մասնակցին Մայր եկեղեցւոյ դպիրները :

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի վերաշինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցեալ յիշատակին : Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՒՆՈՒՎԻԼ

15 Դեկտեմբեր, կիրակի Աւնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանդստեան մասնաւոր պատարագ կը մատուցուի երջանկայիշատակ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Պատրիարքի վախճանման յիսնամեակին առթիւ :

Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ :

×

Աւնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները կեդր. Ջեռուցման պարտքի համար : Նախկին գումար 14·430 ֆր : Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պարսիկեան 500, Պ. Ղազար Ներկարարեան իր հնոյ Լուսարերի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ ութսուն, Տիկին Մարգարիտ Շմաւոնեան յիսուն ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Հէլվաճեանի (Հայաստան մահացած), Տիկին Մարի Պետրոսեան յիսուն, Հոխիսիմէ Սարաֆեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : Ընդհ. գումար 15·110 ֆր :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 15ին, կիրակի կէսօրէ ետք :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

LA FOURCHETTE

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՓՐԱ-ԼՈՒ

Առատ ճիւնի եւ *սքիի* հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ :

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին :

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ : Օգտուեցէք :

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

1/2 GROS — DETAIL

LYON

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, Rue Villeroy — LYON (3e)

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՓԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, Rue Vendome — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՓՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՋ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻԻՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիլէօ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ, մահիէպ, սալեպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, բատայիֆ, եւայլն :

ԱՑՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր ճուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՑՑԵԼԵՑԷ՛Ք

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՁՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
15
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
15 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11389 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.389

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՎԻՃԱԿ ՊՐԱԶԻԼԻ ՄԷՋ

Բաւական բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է Պրազիլի մէջ: Բոլորովին անսպասելի կերպով, Քոսթա է Սիլվա յանկարծ կախակայած է խորհրդարանը, վեց ամսուան համար: Միեւնոյն ատեն գրաքննութիւն հաստատուած է եւ թերթերու հակակշիռը թոյլ չի տար որ կարելի ըլլայ յստակ գաղափար մը կազմել կացութեան մասին:

Եթէ այս կացութեան բուն պատճառը փնտռուի, որոշ զարմանք կընայ պատճառել, բայց ի վերջոյ շատ բան բացատրել:

Այսպէս ամիսներ առաջ, ընդդիմադիր երեսփոխան մը՝ Մարսիօ Մօրէյրա Ալվէս ելոյթ մը ունեցած էր բանակի կամ ընդհանուր ձեւով զինուորականներու դէմ, «չարչարողներու բոյն» ալ որակած էր, ինչ որ նախատինք մը նկատուեցաւ թէեւ ճառը հրապարակային չէր, այլ խօսուած էր խորհրդարանէն ներս:

Կառավարութիւնը բանակին պահանջին վրայ, անմիջապէս կը յայտնէր թէ պէտք է որ երեսփոխանական ժողովը վերցնէ ենթակայ երեսփոխանին խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ զայն դատել:

Հոս է որ կը պատահէր բոլորովին չը նախատեսուած բան մը՝ երեսփոխանները 141ի դէմ 216 ձայնով կը մերժէին վերցնել Ալվէսի անձեռնմխելիութիւնը:

Նման պարտութիւն մը անըդունելի էր կառավարութեան համար, մանաւանդ որ երեսփոխանական ժողովի այս որոշումին հետ, մամուլը, բացի կառավարական բանբերէն, չէր ծամեր բառերը եւ դէպքին արձագանգը կը հանդիսանար հետեւեալ խորագիրներով.— «Խորհրդարանը ո՛չ կ՛ըսէ, Ժողովը Ալվէսի կողքին է», «Արդարութիւնը ո՛չ կ՛ըսէ, Գերագոյն Ատեանը Հապէաս Քորփուս կուտայ ձերբակալուած երիտասարդին» եւն. եւն.:

Դէտերու կարծիքով, չորս տարի է որ Պրազիլ նման վտանգաւոր կացութեան մէջ չէր գտնուած: Ոմանք չեն վարանիր ըսելէ թէ արկածախնդրութեան դուռը կը գտնուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՔՐԷՆԹԸՆ, Նիքսընի յատուկ ներկայացուցիչը, որ նոր վերադարձաւ Միջին Արեւելք կատարած իր քննական շրջապտոյտէն, յայտարարած է թէ կարեւոր է որ Միացեալ Նահանգները պահեն իրենց բարեկամները հարիւր միլիոն Արաբներու մէջ»: Կ՛ուզէ որ Ամերիկա «աւելի հաւասարակշռուած» քաղաքականութիւն մը վարէ Միջին Արեւելքի մէջ: Սքրէնթըն շեշտած է չորս կէտեր.— Ա) Սխալ է կարծել թէ արաբական աշխարհի ամբողջութեան խելքն ու միտքը Իսրայէլը մէջ տեղէն վերցնել է, շատ են այն Արաբները որոնք կը գոյակցին ոչ-ծաւալապաշտ Իսրայէլի մը հետ: Բ) Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւնը կ՛ուզեն արգելք հանդիսանալ ուղղակի բախումի մը Միջին Արեւելքի մէջ, եւ իրենց ազդեցութիւնը Իսրայէլի վրայ առաջինին համար, կամ Արաբ Մ. Հանրապետութեան վրայ երկրորդին վրայ շատ չափազանցուած է: Գ) Արդար հաւասարակշռութիւն մը պէտք է պահուի զէնքի առուծախին մէջ: Արաբները իրար անցած էին ընտրապայքարի ատեն երբ Նիքսըն յայտարարած է որ կշիռքը պէտք է ի նպաստ Իսրայէլի ծռի եթէ այս երկիրը ուղղակի սպառնալիքի տակ է: Դ) Եթէ խաղաղ կարգադրութեամբ չըլլայ, կացութիւնը պիտի վատթարանայ:

ՌՈՊԵՐԹ ՔԵՆԸՏԻԻ այրին աղջիկ մը ունեցաւ առջի օր: Տարաբախտ ծերակուտականին, որ սպաննուեցաւ Մայիսին, երբ ընտրապայքարի մէջ էր, իբրեւ նախագահական թեկնածու, 11րդ զաւակն է:

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը Չորեքշաբթի օր հաւանաբար արգիլէ ծայրայեղ աջ՝ ԷՆ ՓԷ ՏԷ կուսակցութիւնը:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութեան զրկած զէնքերը Նիժերիոյ, Ալժերիայէն կ՛անցնին:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կացութիւնը միշտ լաւ չէ: Կրկին կը խօսուի ոչ միայն Տիւպչէքի, այլեւ ամբողջ խմբակին հրաժարման մասին, գարունէն առաջ, որու փոխարէն Խորհ. զօրքը պիտի հեռանայ:

ՆԱՆԹԷՌԻ համալսարանի ուսանողներու գործադուլը կը շարունակուի, ինչպէս նաեւ ուսանողներու սպառնալիքները:

ՓԱՐԻԶԻ ժողովը միշտ կը ձգձգուի, տակաւին ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով սեղաններու ձեւին շուրջ: Վիէթքոնկի պատուիրակութեան պետը՝ Տիկ. Պինհ յայտարարեց թէ Ամերիկացիք եւ Սայկոնի մարդիկը դիտակցաբար կը խափանեն ժողովին բացումը, յանուն ամերիկեան պատուիրակութեան, Վէնս առաջարկած է յաջորդաբար՝ երկու անջատ կէս-հաւկթաձեւ սեղան, երկու անջատ կէս-կլոր, երկու կէս-կլոր զատուած երկու քառանկիւն սեղաններու միջոցաւ: Հիւսիսային Վիէթնամը առաջարկած է՝ մէկ սեղան օղակի ձեւով եւն:

ՂԱՐԱԲԱՂՑԻ ՄԸ ԿԸ ԽՕՍԻ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վիրաւորուելս չզգացի, չիմացայ ինչպէս ձերբակալուեցի, միայն մի բան եմ յիշում, որ բանտ նետուեցի: Երբ իմացայ, որ Արշադն այլեւս կենդանի չէ, 24 ժամ քնից չարթընցայ: Մի տարի չէի քընել: Զաւակիս թաղելուց յետոյ այդ առաջին անգամն էր, որ հանգիստ քնեցի, թէկուզ եւ բանտում՝ իբրեւ մարդասպան: Բայց մի՞թէ ես իրօք մարդասպան եմ: Չէ՞ որ ես մարդ չեմ սպանել, ամբոխը բանդիտ է սատկացրել, վրէժ է լուծել՝ զաւակիս վրէժը. արեան վրէժը: Ես փոխարինել եմ սովետական օրէնքին, ես փրկել եմ սովետական օրէնքի պատիւը, եթէ նոյնիսկ մենակ ինքս արած լինեմ, մի՞թէ ես մարդասպան եմ: Մի՞թէ թշնամուն ոչնչացընելը մարդասպանութիւն է համարւում: Այն դէպքում սովետական բոլոր մարդիկ բանտարկեալներ են: Չէ՞ որ նրանք ոչնչացրել են գերմանական մարդասպաններին, սպանողներին մենք շնորհել ենք հերոսի կոչում, պարգեւատրել ու փառաբանել, իսկ ես՝ ոճրագործին սպանելուն մասնակցելուս համար ձերբակալուել ու բանտ եմ նետուել:

Դուք յիշում էք, ընկեր Սողոմոնեան, երբ շրջկոմի քարտուղար էիք եկաք դիւղ: Ես ու եղբօրդ տղան՝ Վահանը դասերը թողած վազեցինք եկանք ձեզ մօտ: Դուք ձեր տանը մինակ էիք ու տխուր, 1952 թ. աշնան էր: Դուք մեզ քէֆ ու հալ հարցրիք: Մենք ասացինք որ լաւ ենք: Յիշո՞ւմ էք, ինչ պատասխանեցիք դուք ինձ, երբ հարցրի, ընկ. Սողոմոնեան, ինչո՞ւ են մեզանից բուրդ ուզում, բուրդը ո՞րտեղից տանք: Դուք պատասխանեցիք.

— Ոչինչ, ուզում են, տուէք: Բագիրովին դեռ չեն խուզել, երբ կը խուզեն, էլ ոչ ոքից բուրդ չեն ուզի:

Մենք չհասկացանք ձեզ: Ձեր պատասխանը համարեցինք սովորական կատակ, ծիծաղեցինք եւ ուզում էինք դնալ, դուք ասացիք.

— Տղերք, իմ ասածը ոչ ոքի չասէք: Մեր հարցին՝ ինչո՞ւ, դուք պատասխանեցիք.— Որ իմանան ես այդպիսի բան եմ ասել, ինձ կը սպանեն: Յիշո՞ւմ էք այս բոլորը: Դժուար թէ մոռացած լինէք: Մեր այն հարցին, թէ ո՞վ կարող է ձեզ սպանել, չէ՞ որ դուք շրջկոմի քարտուղար էք, այն էլ հեղինակաւոր, դուք դրեթէ չպատասխանեցիք: Միայն ասացիք՝ «Ես կը փրկուեմ միայն Հայաստանում»:

Ու մենք դնացինք, չհասկանալով ինչումն է բանը, մենք երեխայ էինք, դուք ամէն ինչ մեզ ասել չէիք կարող: Շատ չանցած մենք լսեցինք, որ դուք արդէն մեկնել էք Հայաստան: Այդ ժամանակուանից անցել է շուրջ 15 տարի: 15 տարի է ես ձեզ չեմ տեսնում, բայց անչափ շնորհակալ եմ ձեզանից: Ինձ հաղորդել են, որ դուք ձեր մայրիկի մահուան առթիւ լինելով դիւղում, այցի էք դնացել իմ բալիկի սուրբ դերեզմանին եւ գլխիկոր աղեկտուր արտասուք թափել: Ինձ ասել են նաեւ, որ դուք եղել էք մեր տանը եւ ծնողքներիս ներշնչել համբերութիւն: Դուք նրանց ասել էք, որ սովետական օրէնքը արդար կը դատէ: Իսկ ձեր խօսքը մինչեւ հիմա հեղինակութիւն է ծնողներիս համար: Նրանք հաւատացել են ձեզ եւ սկսել հանգստանալ: Ես այն կարծիքին չեմ ի հարկէ, որ դուք համոզուած էք ասել այդ, բայց դարձեալ շնորհակալ եմ, չէ՞ որ ձեր հեղինակաւոր խօսքի շնորհիւ մինչեւ դատավճռի յայտարարումը ծնողքներս համեմատաբար հանդիստ էին: Ճիշդ է, դուք խաղացել էք ձեր խօսքի հեղինակութեան հետ, բայց ոչինչ, այն ժամանակաւոր հանդիստ է բերել ծնողներիս: Եւ երբ մանկամորթի պաշտպան, զաւակամորթի պաշտպան, ամենատնմեղամորթի պաշտպան, բաքուեցի կաշառուած սրիկան ազդարարեց դատավճիռը՝ ծնողներս դառացին՝ «Միքայէլ, դու էլ խաբեցիր մեզ»: Այդ պահին էր, որ աչքերս մթնուեցին, այդ ձայնն էր, որ շփոթեցի մանկանս ձայնի հետ:

Հիմա ես բանտարկեալ եմ, յանցագործ: Հայասպանութիւնը յանցագործութիւն չէ, մուսավաթասպանութիւնը՝ յանցագործութիւն, զաւակապաշտպանութիւնը՝ յանցագործութիւն, մարդասպանին ձեռք չտալը՝ օրէնքի պահանջ:

Դուք ասացիք, որ Բագիրովին կը խուզեն: Ճիշդ դուրս եկաք Մեր Զաւարը խուզուեց: Բայց ի՞նչը փոխուեց: Փոխուեց միայն այն, որ այժմ մեզանից բուրդ չեն ուզում, Ղարաբաղ են ուզում ... Մի՞թէ բուրդն աւելի կարեւոր է քան զաւակը, քան հայրենիքը ... Բագիրովի ժամանակ մեր դիւղում ոչ մի ադրբեջանցի չէր ապրում, իսկ այժմ կայ ադրբեջանական 70 տնտեսութիւն: Ասում են, որ այդ ինտերնացիոնալիզմ է, ժողովրդների բարեկամութիւն: Իսկ ինչո՞ւ է հայ եւ ադրբեջանական ժողովուրդների բարեկամութիւնը ամրապնդելու փորձ է կատարւում հայկական հողերն ու գիւղերը Ադրբեջանին տրուելու միջոցով: Եթէ խակապէս տերիտորիալ զիջումներ օգնում են հայ եւ ադրբեջանական ժողովուրդների բարեկամութեան ամրապնդմանը, ապա թող մեր դիւղացիներն էլ հող ու տուն ստանան հարեւան Մարզիլու, Գիչափլու, Սուզանլու, Ամիրանլար եւ միւս ադրբեջանեան դիւղերից, թող Ղարաբաղը, Նախիջեւանը, Կիրովաբաղը եւ միւս տերիտորիաներն էլ տրուեն Հայաստանին: Այդ ի՞նչ ինտերնացինոլիզմ է, որ պահանջւում է միայն Հայերից՝ ինչ որ բան ադրբեջանցիներինտալու միջոցով: Գուցէ դա նոր տեսակի ինտերնացիոնալիզմ է, որը դեռ չենք հասկացել: Բայց կարծեմ այդ տեղ անհասկանալի ոչինչ չկայ: Անտէր ենք ու անպաշտպան: Հաւատարիմ ենք ու անբախտ: Ազատ Հայաստանը ինքնուրոյն պետութիւն է: Բայց չէ՞ որ պետութիւնը առանց բանակի աներեւակայելի է: Իսկ ո՞ւր է հայկական բանակը: Ի՞նչ կարող է անել Հայաստանի Կենտկոմի քարտուղարը,— խնդրել Մոսկուային: Ես էլ եմ խնդրել: Մոսկուան աւելի շուտ լսում է մահմետական աշխարհին, քան իր երկրի զաւակամեռ որդիներին:

Ընկ. Սողոմոնեան, դուք ինձ չմեղադրէք, ես ձեզանից ոչինչ չեմ խնդրում, դուք ինձ ոչնչով օգնել չէք կարող, միայն նամակս չպատռէք, չթաքցրէք, այլ կը մասսայականացնէք: Թող Հայերն իմանան, թէ ինչ վիճակում է Արցախի Հայը ...: Հայաստանի քանի-քանի մանուկների կեանք եափրկել դու, Թուրքերի, Պարսիկների, Թաթարների եւ ուրիշ հրոսակախմբերի քանի-քանի արշաւանքներ ես մղել դու, իսկ այժմ քո մանուկներին կուսակցական տոմսով մարդասպաններից պաշտպանել չես կարողանում:

Լենինի չքանչանակիր Արցախ, քո հողի վրայ, բոլոր Հայերի աչքի առաջ սպանում են քո մանուկներին միայն նրա համար, որ նրանք հայ են քո թրքացած հայ ղեկավարների մասնակցութեամբ թուրք մոլլաները թաղում են Հայաստանին, թաղում, որին մասնակցում է նաեւ Հանրապետութեան կոմունիստ, մինիստրների սովետի նախագահը: Արցախ, քո կենտրոնում Հանրապետութեան կուսակցութեան Կենտկոմի առաջին քարտուղարը, Թուրքը՝ յայտարարում է, որ «դու եղել ես, կաս ու կը մնաս Ադրբեջանի անբաժան ու անձեռնմխելի մասը», իսկ քո «հայ» կառավարիչները ծափահարում են: Արցախ, ո՞ւր ես փախցնում քո իսկական ղեկավարներին ու ո՞ւմ ես պահում դու:

Ո՞վքեր են քո ղեկավարները: Մելքոնեանը, Հայկ Սարգսեանը, Սերոժա Աբրահամեանը, Շամիր Մկրտչեանը ... իմ զաւակից թանկ Արցախ, իմ զաւակի դերեզման Արցախ, Հայութեան միջնաբերդ Արցախ, քո զաւակները քո բանտերից անդամ բաժին չեն ստանում, մեզ տարել են Բաքուի բանտերը, որպէսզի Ֆիզիքապէս ոչընչացնելը աւելի հեշտ լինի: Հայ ժողովուրդ, դու մի սպասիր հերթով մորթուելուն: Ես այս չեմ ասում ինձ փրկելու համար: Ինձ այլեւս փրկութիւն չկայ, իմ զաւակին, ոչ մի ազդ վերակենդանացնել չի կարող, իմ բալիկի մօր սիրտը այլեւս ոչնչով չի մխիթարուի, ես մտածում եմ միւս Հայերի մասին, մտածում եմ նրանց զաւակների կեանքի մասին, հայ մանուկների ու նրանց ծնողների մասին:

Հերթով որդեղրկուելու ու բանտ նետուելու տրամադրութիւնը ազդակործան է, ներկայ դէպքում՝ հայակործան:

Արցախը Հայաստանի համար մորթուած զաւակ չէ, մորթուելու վտանգի տակ է ... Իմ զաւակիս մորթելուց առաջ ինձ ոչ ոք չի նախազգուշացրել, իսկ քանի-քանի տեղերից, քանի-քանի անդամ ձեզ զգուշացնում եմ Սովետական Հայաստան, հայայոյս Երեւան:

Ձեզ միշտ յարգող, Մեծ Հոկտեմբերի զաւակ, մուսավաթների ձեռքով մորթուած զաւակի հայր, թուրքացած Հայի մատնութեամբ մուսավաթական զնդան նետուած, Հոկտեմբերի 50ամեակի օրերին ալլահին մատաղցու, Լեռնային Ղարաբաղցի (Արցախցի)՝

ԲԵՆԻԿ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ

ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԳՐԱԳԷՏ

Ա.

Մշակոյթի մը համար, մարդոց մահը աղէտ մը չէ որովհետեւ ոչ ոք անփոխարինելի է՝ որքան ատեն որ ժողովուրդը մը պահած է իր կենսունակութիւնը : Ինչ որ սակայն կրնայ աղէտ ըլլալ՝ այդ ալ կաղապարին անհետանալն է, մարդուն՝ որու մէջ կը դրսեւորուին, կը միանան՝ մշակոյթ մը յատկանշող հիմնական տիպարը կամ տիպարները : Այս իմաստով Շաւարշ Նարդունի վերջին ներկայացուցիչն է զուտ հայկական զգայնութեան ու գործելակերպի քանի մը ցայտուն նկարագիրներու :

Մեր վերջին 15 դարերու գրական մշակոյթը կամքի ու խանդի գործ եղած է, աւելի քան զուտ իմացական ճիգի : Համեստ ու արտակարգ մարդիկ, իրենց ցեղին պատկերով : Նարդունիի մեծագոյն արժանիքը այդ մէկ քանի տիպարներու բիւրեղացումը, համադրումը ըլլալն է, դարերու կարկինով նետուած :

Նարդունի 5րդ դարու մտաւորականի թիփն է, կրօնական հաւատքէն անդին հասած, լեզուի խորունկ ապրումին, վայելքին մէջ, ինչպէս եւ զուտ ձեւական կատարելութեան մէջ գտնելով թէ արուեստի իմացական նուաճումը եւ թէ ազգային զգացումի հրայրքը :

Նարդունին՝ նաեւ Միջին դարերու արուեստագէտ, միսթիք ճգնաւորը ու, աւելի ուշ Մխիթարեան վանականը, ոգեկան արժէքներու սիրոյն ոչ թէ զոհած կեանքի պղտոր հմայքը՝ այլ զայն նուաճած, դերմարդկային աշխատանքի յամառ ճիգով :

Նարդունի տակաւին, կաղապարովը մեր վերջին երեք դարերու մշակոյթը շալկած այդ մեծդի, զարտուղի մարդերուն, հսկայական ծրագիրներու անկարելի իրագործումին մէջ նետուած, ինքնաբաւ ու կատաղի, կամքի հոյակապ հերոսներ, ինչպիսին եղան Ոսկան Երեւանցին, Նորայր Բիւզանդացին, Տէրոյենցը, Մեսրոպ Թաղիադեանցը, Ստեփան Ոսկանը, Գէորգ Պալատեցին, Մխիթար Սեփաստացին եւ դեռ շատեր : Կաղապարին մէկ տարբերակը երեւան բերաւ մեր նշանաւոր Ֆէտայիները :

Վերջապէս, Նարդունի կը շարունակէ շառաւիղը քանի մը բացառիկ մարդերու (Մրմրեան, Եղիա, Զրաքեան ու մասամբ Կոստան Զարեան) որոնք փորձեցին հայ տառապանքէն ու արուեստէն անդին, մարդկային իմացականութենէն ալ անդին յայտնատեսական ճշմարտութեան մը հասնիլ, ասիական մեծ ժողովուրդներու իմաստութեան ճամբով :

Շատ տեսնելու չէ այսքան կաղապար մէկ անձի մէջ խտացած որովհետեւ տիպարները չեն բարդուիր իրար վրայ այլ զիրար կ՝ամբողջացնեն : Ու աւելի յստակութիւն բերելու համար Նարդունիի դրական դիմագծին մէջ, պէտք է զայն դնենք վերջին դարու թրքահայ գրականութեան բէրսբէքթիվին մէջ :

Նախ՝ կը հակադրուի թրքահայ միջին դրագէտի տիպարին : Մօտաւորապէս հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ պոլսական դրագէտ – մտաւորականը — ինքնուս եւ ուրեմն ամաթէօր, խորապէս ենթակայական, գրացական՝ եւ ուրեմն կանուխէն սպառած իր ըսելիքէն ու աւիշէն, մանաւանդ որ սահմանափակուած է, կամայ ու ակամայ՝ զուտ ազգային յեղձուցիչ պարունակին մէջ, առ հասարակ Ֆըրանսական մշակոյթին ու նորաձեւութեան հետեւորդ, օգտաշատ, բարոյախօսական, իր կեանքն ու ստեղծագործութիւնը յանձնած պատահականութեան քըմայքին : Իզմիրցի մտաւորականը աւելի բարձրորակ անհատ մըն է ու կը մօտենայ Նարդունիի թիփին :

Այսինքն՝ Նարդունիի առաջին մեծ առաւելութիւնը այս մարդոց վրայ իր մարմնի ու մտքի կեանքը տիսիբլինի մը, ծրագրի մը հպատակեցնելն է : Քսան տարեկանէն արդէն ձեռք առած էր կեանքին ղեկը : Ինքն իր օրէնքը ունեցաւ, իր « ժամացոյցը» ինչպէս կ՝ըսէր, որպէսզի կարենար իրագործել իր ծրագիրը : Մտքի ու կամքի այս բացառիկ ուժը կը յատկանշէ մեր մշակոյթի մեծ դէմքերը — Կոմիտաս, Շանթ, Օշական, Աճառեան, յիշելու համար մեզի մօտ քանի մը անուն :

Ասոր վրայ կ՝աւելնայ երկրորդը — համալսարանական իր պատրաստութիւնը, այսինքն իմացական տիսիբլինի մը, առնուազն լրջութեան մը նպաստը, արժանիք՝ որու շնորհիւ մասնագէտի մը հեղինակութեամբ պարտադրեց իր դատումը այն բոլոր կալուածներուն մէջ ուր որոշեց իրագործել իր մտքի կեանքը, մնալով սակայն մէկ ինքնութեան մը մարդը — հայ դրագէտը :

Գրագէտ՝ կը նշանակէ իր սահմանումով, մտաւորական, այսինքն՝ բարոյական, ընկերային սկզբունքներու եւ իմացական կարողութիւններու համադրումը ներկայացնող անհատը, արուեստագէտ – յեղափոխականը եւ որու առաջին տարտամ օրինակին կը հանդիպինք 60ական թուականներուն, Գրիգոր Օտեանի ու Յարութիւն Սվաճեանի մէջ : Աւելի ուշ, Արփիարեան, Եսայեան, Ահարոնեան, Զօպանեան, Շաւարշ Միսաքեան որոշ յստակութիւն մը բերեն տարազին մէջ, սակայն յղացքը՛ իր եւրոպական լրիւ սահմանումը կը գտնէ Նարդունիով միայն : Արդարեւ, Շաւարշ Նարդունի ոչ միայն հմտութեան ու պատրաստութեան առաւելութիւնը ունեցաւ միւսներուն վրայ, ոչ միայն առնուազն անոնց չափ բարձրորակ է իր մէջ արուեստագէտի զգայարանքը, այլեւ ունեցաւ առաքինութիւնը, այնքան հազուագիւտ՝ աշխարհահայեացքի ու դատումի անկախութիւնը գերադասելու քաղաքական կուսակցութիւններէ դալիք նպաստին : Նկարագրի այս գիծը երեւան կուգայ նաեւ իր գրական ըմբռնումներուն մէջ :

Եւ վերաջպէս, Նարդունին այն անձը եղաւ որ Եւրոպական մշակոյթի շքեղանքին, թլացքին ամբողջովին բացուելէ ետք կրցաւ զայն մերժել, մերժել ոչ թէ անոր թերութիւնները, ինքնապաշտպանութեան կոյր բնազդի մը հպատակ՝ այլ բուն իսկ հզօրագոյն արժանիքը, անոր իմացականութեան փառքը : Ու այս՝ գիտակցաբար, եւ որ հաւանաբար միակ մեծ շեղումն էր իր սկզբնական ծրագրէն : Բայց հոս արդէն կը հասնինք իր ողբերգութեան, որ իր սերունդին հոսանքին մէջ կը դնէ զինքը :

×

Նարդունիի ամբողջ գրական գործը իր մասին է, իր կեանքը զսպանակող, իմաստաւորող տռամին մասին է :

Յետպատերազմեան սերունդը մէկ կեդրոնական տագնապ ունեցաւ, իր կեանքէն բխող եւ որ գունաւորեց իր իմացական իրագործումը — ինքնութեան պակասէն ծնող նուաստ, անկռուան մարդերու տագնապը : Ազգային հպարտութեան տագնապ : Եւ որ երկու տարբեր եղանակներով արտայայտութիւն գտաւ մեր արուեստին մէջ : Առաջինը՝ ողբի ու երազանքի լալկան գրականութիւնը. Հէլսինքիէն մինչեւ Եդիպտոս ու Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Միջին Արեւելք, պարտուած մարդերու տհաս քնարերգութիւնը : Միւսը՝ Ֆրանսայի յատուկ, հեշտանքի, նարսիսիզմի, հում զգայնութիւններու կեղծ իրապաշտ գրականութիւնը, որուն մէջ մխրճուեցան գրեթէ բոլորն ալ — Զարդարեան, Մերուժան Պարսամեան, Շահնուր, Շուշանեան, Կաքաւեան եւայլն : Ասոնցմէ կը զատուին Սարաֆեան եւ Նարդունի :

Նարդունիի բերած լուծումը այդ տագնապին բոլորովին ինքնատիպ էր : Կամքի մարդը, ստոյիկը՝ լռեցուց զգացումներու ձայնը : Ինքնասպանութեան պէս բան մը, յանուն մտածումի եւ զգայարանքներու ազատութեան : Մերժեց փառքն ալ եւ ընկերութենէն դալիք համբաւը, առանց սակայն ուրանալու իր ժողովուրդը : Գրագի պէս բան մըն էր, ահաւոր ռիսք մը, նման արեւելեան միսթիքներուն ու հաւանաբար անոնց հետեւողութեամբ : Այսպէս, յուզումէն ազատուած իմացականութիւնը, անկաշկանդ, պիտի նետուէր գերագոյն նուաճումին — ճշմարտութեան : Ու արուեստը պիտի ըլլար կերպարանքը այդ ճշմարտութեան : Միտքն ու զգայարանքները պիտի համադրուէին ու հասնէին արուեստէն իսկ անդին, հասնէին լռութեան, յաւիտենականութեան :

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՐԱՖՖԻԻ ԱՆՅԱՅՏԱՑԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ ԵՒ ՉԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ա.

Բաֆֆի մեծ մտածող մըն էր և իր գործերուն մէջ շօշափած է բազմազան հարցեր : Միեւնոյն ատեն ունեցած է աշխատանքի բացառիկ կորով : Այսուհանդերձ, քաղաքական անբարենպաստ հանգամանքներու եւ հալածանքներու, ինչպէս նաեւ գրաքննական ծայրայեղ խստութիւններու հետեւանքով հնարաւորութիւն չունեցաւ հայ ընթերցողին սեղանին վրայ դնելու իր բոլոր մտածած եւ յղացած գործերը : Վերոյիշեալ պատճառներէն զատ նիւթական մտահոգութիւնները եւս անդրադարձած են իր գրական վաստակին վրայ : Վերջապէս, մեռած է յիսուն տարեկանին, երբ դեռ կրնար շատ կարեւոր գործեր արտադրել :

Հետաքրքրական է դիտնալ, թէ մեծ գրողը ինչ ծրագիրներ ունեցած է, որոնց իրականացման պարագային աւելի եւս արժէքաւոր պիտի դառնար հայ ժողովուրդին պարգեւած անոր թանկագին ժառանգութիւնը :

Բայց այս հարցին անդրադառնալէ առաջ, տեսնենք, թէ գրագէտը ի՞նչ գանձեր իրեն հետ գերեզման տարաւ, պարզենք, թէ անոր ո՞ր գործերուն ճակատագիրը անծանօթ մնացած է մեզի մինչեւ այսօր :

Սալբի վէպին առաջին հատորը, որ լոյս տեսաւ Վիէննայի մէջ 1911ին, կը պարունակէ ցանկը Բաֆֆիի այն գործերուն, որոնք լոյս պիտի տեսնէին յետագային : Ասոնց շարքին յիշուած են նաեւ Սալբիի առաջին եւ երկրորդ հատորները : Սակայն մեզի մատչելի բոլոր նիւթերէն կը պարզուի, որ մինչեւ հիմա ասոնք լոյս չեն տեսած :

Սալբիի երկրորդ եւ երրորդ հատորները կը գտնուէին Աննա Բաֆֆիի եւ անոր զաւակներուն քով : Գրագէտին կնոջ եւ անոր Արամ զաւկին մահէն ետք գիրքերուն տէր դարձած է Արշակ Բաֆֆի : Այս վերջինին մահէն (1946 Լոնտոն) ետք, յայտնի չէ, թէ ինչ եղան այս գիրքերը :

Այրի Աննա Բաֆֆիի նախաձեռնութեամբ Վիէննայի մէջ լոյս տեսած՝ Բաֆֆիի երկերու վերջաւորութեան զետեղուած յայտարարութիւններէն, որոնք կը վերաբերին հեղինակին՝ յետագային հրատարակուելիք գործերուն, յիշատակուած են նաեւ Ազգային համառօտ պատմութիւն Հայկից մինչեւ Լեւոն Զ. եւ Ընդհանուր պատմութիւն, պատմագիտական աշխատութիւնները : Այդ գործերուն

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԿԵՂԾ ՀՕՃԱՆ

Եւ սակայն Ահմէտ աղա իրաւունք ունէր. այրած փլատակներուն մէջէն երեք դիակներ գտնուած էին :

Երկուքը նախորդ դիշեր եկող պալատական հիւրերն էին, իսկ երրո՞րդը ... :

Ի զո՛ւր Ահմէտ աղա իր միտքը կը չարչարէր, այս առեղծուածը լուծելու համար :

Եւ զուցէ մինչեւ այսօր խեղճ մարդը, եթէ տակաւին կ՝ապրի, չէ կրցած բացատրել՝ ինքն իրեն, այդ մութ կէտը :

Ճշմարտութիւնը այն է որ հրդեհը ծագած պահուն, քսան ժամէ ի վեր մարդ մը կը գտնուէր վերնայարկին մէջ, կամ աւելի ճիշդը խօսելու համար բանտարկեալ մը :

Ո՞վ էր այդ բանտարկեալը որուն բանտապահ ըլլալ յանձն կ՝առնէր պալատական բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը, եւ ի՞նչ պարագաներու մէջ այդ մարդը բերուած էր ծածկաբար Իզզէթ փաշայի ապարանքը :

Ինչպէս ըսինք, հրդեհը ծագում առած էր Յունուար 5ի շաբաթ դիշեր : Արդ, նախորդ օրը, այսինքն Ուրբաթ, կարեւոր ու ծանրակշիռ դէպք մը տեղի ունեցած էր Պոլսոյ կողմը, Սիւլէյմանիէ մզկիթը, ցերեկուան աղօթքէն ետքը :

Երկու շաբաթէ ի վեր սպիտակ մօրուքով երկայնահասակ հօճա մը, որ Պուրսայէն եկած էր, ամէն օր կը տեսնուէր այդ աղօթատեղին : Համակրելի, պերճախօս, դիւրահաղորդ եւ զարգացած մարդ մըն էր հօճան, որ կրցած էր առաջին օրէն ամէնուն սիրտը գրաւել իր խոնարհ ու միանգամայն պատկառելի երեւոյթով եւ մանաւանդ իր լեզուին հմայքով :

Կրօնական խնդիրներու քաջ տեղեակ եւ միանգամայն հմուտ օսմանեան պատմութեան, այդ նորեկ հօճան ժամերով իր շուրջը կը հաւաքէր հետաքրքիրներու խումբ մը եւ անոնց տեսակ մը բացօթեայ դասախօսութիւն կ՝ընէր պատմական մըզկիթին ընդարձակ զաւիթին մէջ :

Ոչ ոք հետաքրքրուած էր իմանալու իր անունը եւ կը զոհանային միայն «Պրուսացի Հօճա էֆէնտին» անուանելով զինքը : Ինքն ալ զգուշացած էր իր անձին վրայ խօսելէ :

Իր խօսակցութիւնները նախ կը դառնային զուտ կրօնական հարցերու շուրջ, բայց քանի մը օրէն ետքը, երբ Հօճան իրեն համար ունկնդիրներու յատուկ շրջանակ մը կազմեց, սկսաւ խօսիլ պատմական նիւթերու վրայ, յետոյ կամաց կամաց, իր տեսութիւնները սկսան քաղաքական գոյն մը առնել, օրուան խնդիրները շօշափել : Բայց այս անցումը այնքան բնական ու աննշմարելի կերպով կատարուեցաւ որ իր ունկնդիրները գրեթէ չզգացին : Հօճան յաճախ կը նկարագրէր Օսմանեան Պետութեան փայլուն շրջանները, երբ յաղթական փատիշահներ իրենց անպարտելի բանակներուն գլուխը անցած, կ՝արշաւէին Ասիայէն դէպի Եւրոպա եւ ամբողջ պետութիւններ իրենց իշխանութեան տակ կ՝առնէին : Օսմաններ, Ֆաթիհներ, Սիւլէմաններ, Մուրատներ որոնք հետզհետէ կ՝ընդարձակէին իրենց ժառանգութիւնը, երկիրը կը բարգաւաճէին եւ ժողովուրդին բարօրութիւնը կ՝ապահովէին : Եւ Հօճան այդ պանծալի անցեալը կը բաղդատէր ներկային հետ... Ի՞նչ էր մնացած այդ փառաւորութիւններէն, այդ յաղթանակներէն. ոչինչ : Երեսուն տարիէ ի վեր այնքա՛ն զոհողութիւններով, այնքա՛ն արիութիւններով, այնքա՛ն ջանքերով կազմուած ու ամրացած հայրենիքը դէպի կորստեան անդունդը կ՝երթայ : Օսմանցիի անունը, որ դարերով երկիւղ ու պատկառանք ազդած էր բովանդակ Եւրոպայի, այժմ կը նախատուէր, ոտնակոխ կ՝ըլլար, երկիրը մաս առ մաս կը բաժնուէր, բանակը կը տկարանար, բարքերը կ՝ապականէին... ո՛վ էր այս աղէտներուն պատասխանատուն : Հօճան չէր վարաներ յայտնելու թէ միակ պատասխանատուն ներկայ կառավարութիւնն էր որ կը մարմնանար Սուլթան Համիտի անձին վրայ :

Ուրբաթ, կէսօրէն ետքը, Հօճան կրկին իր գլուխը ժողված էր ամէն օրուան ունկնդիրները, զորոնք գրեթէ ալ իր աշակերտները կը համարէր : Գաւիթին մէջ առանձին էին եւ կրօնաւորը աւելի համարձակութիւն առնելով, բուռն լեզուով մը կը քննադատէր Ապտիւլ Համիտի եւ իր շուրջը գտնուող հարստահարիչներն ու լրտեսները :

Խօսքը լմնցնելէ ետք, իր շուրջինները խոր տպաւորութեան մը տակ մէկիկ մէկիկ մեկնեցան, իսկ Հօճան սիկարէթ մը պլորելէ ետք, ինքն ալ առանձին դուրս ելաւ մզկիթին բակէն, դէպի Պահչէ դարու երթալու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(7 – Շար.)

ՀՅԱԳՈՒՄՈՎՈՑ

Գ. ՍՍՍՌ

ՍՈՎՈՐ

—*—

ԲԱՆԱՀՅԱ

Ընդունելով հրավերը Հայաստանի գրողների միության, մեզ հյուր եկավ Սովետական Միության ժողովուրդների բարեկամության ընկերության նախագահության անդամ, գրականագետ ընկեր Ա. Ա. Ֆադեևը։

Ընկեր Ֆադեևը մեզ հետ մի շաբաթ անցկացրեց Երևանում, այցելեց Սևանա լճի շրջանը, Էջմիածին, Արտաշատ, Գառնի, Գեղարդ, Ամբերդ, Հոռոմ, Ախուրյան, Մարմաշեն, Կումայրի, Ալավերդի, Դիլիջան, Ծաղկաձոր, Կիրովական, Ղազանչի, Ղարաքիլիսա, Ղափան, Մեղրի, Գորիս, Սիսիան, Ջերմուկ, Արտաշավան, Արարատ, Վաղարշապատ։

Ընկեր Ֆադեևը հանդիպումներ ունեցավ գրողների, արվեստագետների, գիտնականների, ուսանողների, կոլտնտեսականների, բանվորների հետ։ Նա ծանոթացավ մեր գրական կյանքին, մեր գրողների ստեղծագործական աշխատանքին, մեր գրականության հաջողություններին ու թերություններին։

Ընկեր Ֆադեևը մեզ հետ քննարկեց մեր գրականության հրատարակության, գրողների ստեղծագործական աշխատանքի կազմակերպման, գրականության մասին մեր մամուլի աշխատանքի հարցերը։

Ընկեր Ֆադեևը մեզ հետ զրուցեց նաև մեր գրականության ներկա վիճակի, մեր գրողների առջև ծառացած խնդիրների մասին

Զաւակները, թոռները, եղբայրը, հարսը, եղբօր զաւակները, ընտանեկան պարագաներն ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԲԱՐՍԵՂ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 12ին, 78 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երկուշաբթի (Դեկտ. 16) առաւօտ, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

26 Բիւ Լրսաժ, Փարիզ 20րդ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Անահիտ Ուզունեանի, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ուզունեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ համայն Անտոնեան ընտանիքին, Յովհաննէս Անտոնեանի արկածալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Թորոսեան ընտանիքը (Սէն Ժերմէն ան Լէյ) յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան»ի եւ տասը Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի Վրոյր Պետիկեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկ. Լութֆիկ Քէչիշեան խորապէս ազդուած Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան ենթակոմիտէի, Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան վերաբերումէն Երուանդ Ատանալեանի մահուան եւ յուղարկաւորութեան ատեն, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Քսան Ֆր. Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Ենթակոմիտէին, քսան Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, քսան Նարդունիի գործերու Ֆոնտին, քսան Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ֆր. Յառաջի բարգաւաճման :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

15 Դեկտեմբեր, Կիրակի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պատարագ կը մատուցուի երջանկայիշատակ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Պատրիարքի վախճանման յիսնամեակին առթիւ :

Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45ին, Պանեէօյի քաղաքապետարանի նորակառոյց Սալ տէ Ֆէթի մէջ, Բիւ Ռառլ Միշէլ :

Կը ներկայացուի՝

"ԿԱՐԻՆԷ"

Գեղարուեստական գունար Ֆիլմը, առնուած Տիգրան Զուխաճեանի համբաւաւոր «Լէպլէպիճի Հօր Հօր Աղա» օփերէթէն :

Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք՝ 5 ֆրանք :

LA FOURCHETTE

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓՐԱ-ԼՈՒ

Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ :

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին :

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ : Օգտուեցէք :

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, դեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE

PRIX DES PLACES 5 F.

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական չքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ :

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74 :

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կը ցուցադրէ մինչեւ Դեկտ. 17

GALERIE 9

9, Rue des Beaux-Arts

— PARIS - 6e —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի երեկոյ, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին :

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 22, Տօնածառի հանդէսը : Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND

Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube

ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS

Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.

17 Rue Bleue

ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ

Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս :

Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ

Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբըը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ :

POUR TOUS

VOYAGES

Par

VOIE FERROVIAIRE

VOIE MARITIME

VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian

AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière

MARSEILLE (1er)

Téléphone :

62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS

Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ,

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 Ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins

13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՀԱՅԱՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
17 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11390 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.390

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Ա.

Յիսնամեակներու տարի է 1968ը :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը կը վերջանար 1918ին, երբ բազմաթիւ պատմական դէպքեր պատահեցան երկրագունտին վրայ : Կայսրութիւններ տապալեցան, վարդապետութիւններ անանկացան, զարաւոր տարուբեան ենթակայ ազգեր անկախութեան տիրացան, եւն. :

Յիսուն տարի առաջ տեղի ունեցած այդ պատմական իրազարձութենէ տարբեր դարձները ուսումնասիրելը :

1918ին վախճանեցաւ նաեւ Մաղաքիա Արքեպս. Օրմանեան, Պոլսոյ նախկին պատրիարքը, որուն մահուան յիշատակը պիտի նշուէր յաջորդ Սեպտեմբեր եկեղեցւոյ մէջ, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հրահանգով :

Շատ քիչ եկեղեցականներ իրենց վրայ խօսեցնել տուած են այնքան, որքան հանգուցեալ Օրմանեան պատրիարք, որ իրրեւ աստուածաբան, ուսուցիչ, առաջնորդ, քարոզիչ, քննիչ, պատրիարք, լիազօր պատուիրակ, հեղինակ եւայլն բեղուն եւ արդիւնաւէտ երկարաւոր կեանք մըն է ունեցած :

Իր ինքնակենսագրութիւնը ամփոփուած է Խոհք եւ Խօսք խորագիրը կրող 503 էջնոց հատորի մը մէջ, որ իր մահէն տարիներ եաք, 1929ին լոյս տեսաւ Երուսա-ղէմի Սրբոց Յակոբեանց ապարանէն :

1915 Փետրուար 12–25ին Երուսաղէմի մէջ սկսած եւ կիսատ ձգած պատմութիւնը չարունակած է Դամասկոսի մէջ 1917 Դեկտեմբեր հինգէն մինչեւ 1918 Մայիս 20 :

Հարեղէպ դուգադիպութեամբ մը 1917 Դեկտեմբերին ամբողջ երեք չաբաթ Դամասկոսի մէջ միասին ապրելու եւ հաստատ միեւնոյն չրջանի իր գործունէութեան դրուագները անձամբ իր բերնէն լսելու պատեհութիւնն ենք ունեցած, ճիշդ այն օրերուն, երբ դրի կ'առնէր իր կեանքի պատմութիւնը :

Շատ քարդ եւ փոթորկալից է եղած իր կեանքը, որ կը բաժնուի երկու չրջանի : Ա) Հռոմէադաւանի չրջան, որ կը սկսի Պոլսոյ մէջ իր ծնունդէն (11 – 23 Փետր. 1841) մինչեւ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ ծոցը վերադառնալու թը-ւականը, (28 Հոկտ. – 9 Նոյ. 1879) : Բ) 1879 Նոյ.էն մինչեւ իր մահը Պոլիս՝ 1918ին :

Զաւակն էր Հռոմէադաւան Անտոն Օրմանեանի : Քանի մը տարի անոնց վարպետ տուտուներու մօտ յաճախելէ եաք՝ 1848ին, 7 տարեկանին մտած է Սաքըզ Ագաճի Վենետիկեան Մխիթարեան վարժարանը, յետոյ Հ. Աթանասի գպրոցը : Տասը տարեկանին՝ 1851 Մայիս 13–25ին ղրկուած է Հռոմ Անտոնեանց վանքը : 1855 Դեկտ. 25 – 6 Յունուար 1856ին նորընծայ օրհնուած է՝ երբ դեռ 15 տարեկան չէր, կրօնաւորի օծում կը ստանայ 18 տարեկանին, 1858 Յունուար 12–24ին :

Հռոմի Անտոնեան մխիթարեան ուխտադիր կրօնաւոր դառնալէ եաք սկսած է հետեւիլ լատին եկեղեցական վարժարաններու : Աւարտած է Ս. Ապողինարի կամ Հռոմէական դպրանոցի համալսարանական ուսմանց ընթացքը : երկու տարի իմաստասիրութեան, չորս տարի աստուածբանութեան եւ երեք տարի կանոնական դասերը աւարտած եւ երեք ճիւղերու մէջ գատ գատ մագիստրոսութեան (Դոկտորա) ատենաճաններ ստացած է :

Պոլսոյ հայ հռոմէական համայնքը փոթորկայոյզ օրեր կ'անցընէր այդ չրջանին : կարդինալ Հասուն պատրիարքը երկփեղկումի կուգար առաջ բերած էր : Հասունեան եւ հակահասունեան պայքարը իր գագաթնակէտին կը հասնէր : Օրմանեան իրրեւ ազատամիտ երիտասարդ կրօնաւոր՝ հասունեան ճակատին վրայ պայքարի պիտի անցնէր :

Ուսանողութեան տարիներէն իսկ սկը-սեր է եղեր բուռն առարկութիւններ ընել հռոմէական վարդապետութիւններու դէմ : 15 տարի (1851էն 1866) Հռոմ անցընելէ եաք Պոլիս կը վերադառնայ, ճամբան այցելութիւն մը տալով Վենետիկ, Ս. Ղազարի վանքին : 1866ին Պոլսոյ մէջ տեսուչ եւ ուսուցիչ կը կարգուի Թաքսիմի Անտոնեանց վարժարանին : Մխիթարեան մեծ գործով, մանաւանդ զբօսնելով Հռոմի հետ մաքառելու ասպարէզին կը հետեւի եւ ընդդիմադիր լաւ գործիչ մը կը դառնայ :

1869ին իրրեւ աստուածաբան Վատիկանի տիեզերական ժողովին մասնակցելու համար Հռոմ կ'երթայ : Սակայն այնտեղ պապական հալածանքի ենթարկուելով, 1870 Ապրիլ 19–1 Մայիս պիէերանց դաղտագողի Հռոմէն կը փախչի Սուքիաս Արքեպս. Գազանճեանի եւ Դաւիթ վրդ. Զրաճեանի հետ :

Տարի մը եաք կը վերադառնայ Հռոմ, ուր զանազան պաշտօններ կը վարէ հինգ տարի, չարունակելով իր հակասունեան պայքարը : Այնտեղ կը հրատարակէ Փը-բանոցէն դիրք մը «Վանիկան եւ Հայերը » անունով :

1876 Մայիսին Պոլիս կը դառնայ եւ իր ծննդեան 37րդ տարեդարձին օրը (1877 Փետրուար 11 – 23ին) Վարժապետեան Ներսէս Պատրիարքին ներկայանալով կը խնդրէ ընդունիլ Հայոց պատրիարքական իրաւասութեան ներքեւ : Պատրիարքը կինքը կը նշանակէ տեսուչ Ազգ. Մատենադարանի, անդամ Վիճակաղրական Ճանճաժողովի եւ գործակից Հայկական Խնդրին :

Վերջապէս 1879 Հոկտեմբեր 28 – 9 Նոյեմբերին Գիւտ Խաչի կիրակին Գում Գափուի Մայր եկեղեցւոյն մէջ ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճան կը ստանայ Վարժապետեան պատրիարքէն : երկու օր եաք քարոզիչ կը կարգուի Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ :

« Հռոմէադաւանութենէ հեռանալու միտքը իմ վրայ ո՛չ կիրճի մը վայրկեանական որոշում եւ ո՛չ շահադիտութեան կեղծիք էր, այլ երկար ատեն խորհուած եւ կշռուած, եւ խոհական ճայլերով յառաջացած գործ մը եղած է», կը գրէ Օրմանեան (Խոհ եւ Խօսք, էջ 6) :

Այսպէս կը վերջանայ իր կեանքի առաջին չրջանը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊՐԱԶԻԼԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գրաքննութիւնը թոյլ չի տար որ արտասահմանը յատակ դաղափար մը ունենայ Պրազիլի մէջ տիրող կացութեան մասին : Արդարեւ ոչ մէկ լուր կարելի է ուենենալ, միայն պարզ է որ երկիրը չատ ծանր կացութեան մէջ է եւ արդէն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են : Աստոյ կարգին կը յիշուի նախկին նախագահներ Քուպիչէք եւ Քուատրոս եւ մանաւանդ Ռիոյի ծանօթ նախկին կառավարիչ՝ Լասերտա, որու ցարդ, ոչ մէկը կը համարձակէր դպչիլ :

Այդ ձերբակալուածներու կարգին են նաեւ բազմաթիւ լրագրողներ եւ թերթերու անօրէններ, ինչպէս Քամառա, որ նոյնիսկ Պրազիլի մնայուն ներկայացուցիչ եղած է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մօտ : Ձերբակալուած է նաեւ ուրիչ թերթի մը խմբագրապետը՝ Փիրալվա :

Բոլոր խմբագրատուներուն մէջ արդէն պրաքննիչ–սպաներ տեղաւորուած են, բանակը չէ վարանած նոյնիսկ ատրճանակով կոտրելու ընդդիմադիր մեծ պաշտօնաթերթին խմբագրատան դուռները :

Բողոքելու համար պրաքննութեան դէմ, երկու թերթերը՝ խորնալ Տօ Պրազիլ եւ Քորէյօ տէ Մանհա լոյս չտեսան կէսրակի օր : Բայց հակառակ ծանրակչիռ կացութեան հումուրը չէ անհետացած, այսպէս վերոյիշեալ թերթերէն առաջինը, յաջորդած է, Շաբաթ օր, պրաքննութեան ոչ ենթակայ սիւնակներուն մէջ անցընել հետեւեալ օդերեւութաբանական հաղորդագրութիւնը, հակառակ անոր որ փառաւոր օդ մը կար .— « Այսօր, մռայլ երկինք : Հեղձուցիչ եղանակ : Օդը ան-չընչելի է : Երկիրը կատպի հովերու ենթակայ է : Պրազիլիայի մէջ 38 աստիճան : Նուազագոյն ջերմութիւն՝ հինգ աստիճան նախագահական պալատին մէջ» :

Ներկայիս ոչ մէկ թերթ կայ որ անօրէն կամ խմբագիր չունենայ բանտը : Քաղաքական չրջանակներու մէջ, ձերբակալութիւնները հասած են երեսփոխան-ներու եւ նոյնիսկ անոնք որոնք մեծամասնութեան կը պատկանին :

Ընդհանուր կերպով ժողովուրդը կրաւորական դիրք կը բռնէ եւ անտարբեր է :

Միացեալ – Նահանգներու մէջ, նախագահ Քուպիչէքի ձերբակալութիւնը մեծ զարմանք պատճառած է, մանաւանդ այն բարեկամական չրջանակին մէջ զոր Քուպիչէք — Պրազիլիայի հիմնադիրը — կը վայելէ Նիւ Եորքի մէջ : Ամերիկեան կառավարութիւնը նաեւ մեծ ուշադրու-թեամբ կը հետեւի Պրազիլի քաղաքական կացութեան :

ՀԻՒՍԷՅՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Յորդանանի թագաւորը պատրաստ է հրաժարելու Այսօրյորդանանէն (ներկայիս դրաւուած իսրայէլեան ուժերու կողմէ) պայմանաւ որ ան պաղեստինեան անկախ պետութեան մը վերածուի : Հիւսէյն այս յայտարարութիւնը ըրած է բրիտանական Օպզերվըր չաբաթաթերթին, որու աչխատակիցը կ'ըսէ .— «Տեսակցութեան ընթացքին հարցուցի թագաւորին թէ ըսել կ'ուզէ՞ որ արեւմտեան ափը, բնակուած պաղեստինցի Արաբներու կողմէ եւ գրաւուած Իսրայէլցիներու կողմէ նո՞ր պետութիւն մը պիտի ըլլայ Պաղեստին կոչուած : Պատասխանեց .— « Այո՛, եթէ այդ է ղոր ժողովուրդը կ'ուզէ » :

Քանիցս նոր պետութեան մը ստեղծումը, որ յարաթիւն տայ «Պաղեստին» անունին եւ անկատ ըլլայ Անդրյորդանանէն, նէն, նախատեսուած էր, բայց ոչ մէկ ատեն դեկավար զայն ընդունած էր : Օպզերվըրի աչխատակիցը կը չեշտէ թէ Հիւսէյնի յայտարարութեան խմաւոր պէտք է նկատի առնուի զանազան առաջարկները կարելի է ներկայացնել հետեւեալ ամփոփումով .—

Ա) Յորդանանի արեւմտեան ափը պիտի պարպուի իսրայէլեան ուժերուն կողմէ :

Բ) Երուսաղէմի արեւելքը դեղրանը պիտի ըլլայ պաղեստինեան ինքնավար պետութեան մը, որ առանձնաչնորհեալ յարաբերութիւններ ունենայ Յորդանանի հետ :

Գ) Պաղեստինեան այս պետութիւնը մուտք պիտի ունենայ դէպի Մէյերկրական, Հայֆա եւ Կազա :

Դ) Շրջանին ամբողջութիւնը պիտի ապառինուի :

Օպզերվըրի յօդուածը մեծ իրարանցում առեղծած է Ամմանի մէջ եւ ճշդումի մըն ալ առիթ տուած է արքայական պալատին կողմէ : Ըստ այդ ճշդումին, թագաւորը պատասխանած է բրիտանական թերթին թղթակիցին .— « Որ զանազան ծրագիրներ եւ կարծիքներ ունէը ինչ կը վերաբերի Յորդանանի վարչակարգին, պրաւ-եալ՝ ափի ազատագրումէն եաք, ինչպէս ուելի մեծ ազակեդրոնացում մը Յորդանանի արդիական պետութեան մը վերաբերութիւններ ունենալ Արեւմտեան Ափի հետ :

Գ) Պաղեստինեան այս պետութիւնը մուտք պիտի ունենայ դէպի Միջերկրական, Հայֆա եւ Կազա :

Դ) Շրջանին ամբողջութիւնը պիտի ապառինուի :

Օպզերվըրի յօդուածը մեծ իրարանցում առեղծած է Ամմանի մէջ եւ ճշդումի մըն ալ առիթ տուած է արքայական պալատին կողմէ : Ըստ այդ ճշդումին, թագաւորը պատասխանած է բրիտանական թերթին թղթակիցին .— « Որ զանազան ծրագիրներ եւ կարծիքներ ունէը ինչ կը վերաբերի Յորդանանի վարչակարգին, պրաւ-եալ՝ ափի ազատագրումէն եաք, ինչպէս ուելի մեծ ազակեդրոնացում մը Յորդանանի արդիական պետութեան մը վերաբերութիւններ ունենալ Արեւմտեան Ափի հետ :

Ծրագրին համաձայն Պաղեստինեան ինքնավար պետութեան մը, որ առանձնաչնորհեալ յարաբերութիւններ ունենայ Յորդանան

ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԳՐԱԳԷՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Երիտասարդ, խօսեցաւ կովը բանալով իր մեծ աչքերը : Կը տեսնե՞ս աչքերուս մէջ քու պատկերդ : Երկու պատկերներ են, բայց ես մէկ կը տեսնեմ քեզ : Կեանքն ալ երկուքի դումար մըն է : Երկու աղեղներ, զգայական ու իմացական, իրարու զօդուելով կը կազմեն մեծ շրջանակ մը իւրաքանչիւր աղեղ, առանձին մղում մը ունի, երբ կը միանան իրարու մղումը կը դադրի : Շրջանակը պատկերն իսկ է լռութեան եւ յաւիտենականութեան : Աղեղը անկատար է, շրջանակը կատարեալ : Թող քու հոգւոյդ մէջ զգայութիւններդ ու մտածումներդ շրջանակ մը գծեն : Թաթխէ այդ անկատար աղեղներդ լռութեան մէջ ու անոնք պիտի գտնեն իրար : Լռութիւն մը, որ կենդանինները միայն ունին : Լռութիւնը կը հասունցնէ ամէն բան եւ պաշտամունքի կը կանչէ» : (Մեղեդիներ, էջ 115) :

Յաջողեցա՞ւ Նարդունիի այդ աննախընթաց, սոսկալի արկածախնդրութիւնը ... :

Ո՞վ գիտէ : Այդ է իր տռամը ... :

« Իմ ամենամեծ դժբախտութիւնս այն է որ ուղեղիս մէկ կիսագունդը (զգացումները — Վ. Օ.) պատերազմէն առաջ զարգացաւ, միւս կիսագունդը (իմացականութիւն — Վ. Օ.) պատերազմէն ետք : Եթէ կարենայի կտրել ու նետել իմ էութենէս ինչ որ կուգայ նախապատերազմեան շրջանէն, թերեւս երջանիկ ըլլայի : ... Բայց ուշ է արդէն : ... Ուրեմն աւարտա՞ծ է մարդը որ ես եմ : Ուրեմն մարդկային կարելիութիւններուն սահմանը այսքան է միայն : Ուրեմն ես դատապարտուած եմ անցեալի կեղեւիս մէջ բանտարկուա՞ծ մնալու ... : ... Մտածումն էր որ զիս բերաւ մինչեւ այստեղ : Եւ մտածումը, դէպի գիտակցութիւն իմ վազքս, գիտեմ, պիտի քանդէ հաւատքի ամէն պալատ եւ հանդրուան ...» : (Բաներ ... էջ 169) :

Կեանքի կէսին այս բանաձեւը կը մատնէ Նարդունիի մեծ յուսախաբութիւնը կեանքէն : Մտքին պայծառութեան համար ամէն բան զոհելէ ետք, ահաւասիկ միտքն էր, սկեպտիքն էր որ կը սպաննէր հաւատքը իմացականութեան վրայ : Ի՞նչ կը մնար — Եւրոպայէն յուսախաբ, առանց Հայութեան ու հոգի ... Ի՞նչ կը մնար :

« Կը ձանձրանամ, որովհետեւ դանկիս մէջ պարապ կը դառնայ մեքենան : Անոր կապուած չեն բազմաթիւ անիւներ, մեծ ու փոքր : Աշխատեցայ, գիտութիւն հաւաքեցի, օգտակար ու անօգուտ բաներ սորվեցայ, մտքիս մեքենան շտկեցի : Ու հիմա, երբ կատաղութեամբ եւ ուժգնութեամբ կ'աշխատի մեքենաս, արտ չունիմ հերկելու, ցորեն չունիմ աղալու, ժողովուրդ չունիմ մրցակցութեան տանելու ուրիշ ժողովուրդներու դէմ :

« Կը ձանձրանամ, վասնզի մեքենաս կը դառնայ եւ ես չեմ կրնար կեցնել զայն : «Երբ երկանքի քարերուն մէջ ցորեն չկենայ, քարերը կ'աւրին» կ'ըսէր մամիկս : Երբ միտքս կ'աշխատի այսպէս, պարապ, ինքն իրեն, ապահովաբար կ'աւրի : Կը ձանձրանամ, որովհետեւ ուժերս պարպելու տեղ չունիմ : Որո՞ւ համար ամբարեցինք այսքան ուժ, եթէ պիտի չգործածէինք : Կը խեղդէ զիս երիտասարդական անսովոր եռանդը, որ կը յորդի » ... (Մեղեդիներ, էջ 212) :

Մնաց արուեստը — բայց ան ալ չհասաւ ժամադրութեան : Նարդունիի մէջ տիրական զգայնութիւնը քնարերգականն է : Հեռու է արձակէն (հակառակ որ վէպ մըն ալ սկսած է) ու կը խորշի իրապաշտութենէն, մանաւանդ անարուեստ ու անճիդ այն արձակէն որ կը յատկանշէ Փարիզեան սերունդի գործը այս մարզին մէջ : Դասական է իր ճաշակը, անուանականութեան դրոշմով մը՝ զոր այնքան կը գնահատէր Թէքէեանի մէջ : Պերճ երեւակայութիւն, զգայարանքներու նրբութիւն, լեզուական ճոխութիւն, ապրումի հարազատութիւն, մտածումի յստակութիւն — այս բոլորը սակայն, չեն բաւեր Նարդունիի : Կը պակսի, իրեն համար, հիմնական տարր մը — հոգը, ցեղը, բաներ՝ որոնք Թումանեան մը, Օշական մը այնքան կը բարձրացնեն իր գնահատութեան մէջ : «Ցեղային յոյզը կը կազմէ հանգանակը ազատ գրականութեանց ներքին քաղաքականութեան ... արուեստը միշտ հետն է ժողովուրդին ու դաւաճաններ են այն բանաստեղծները որոնք ժողովուրդը կը ծախեն աթոռակալներուն ... մեր արուեստը իր հոգին ու ցեղին կապուած է ու կը խամրի կը տեղափոխուի ... ան իր ուժը պիտի առնէ մեր երկրին երազէն ու մեր պատմութենէն» :

Եթէ չկայ ցեղը, կայ սակայն ցեղին լեզուն, կայ մանաւանդ պզտիկ Արմաշը ու իր պատանութիւնը, կայ հայկական անցեալը իր աւանդավէպերով : Այսինքն՝ մշուշի մէջ կորսուած իրականութիւն մը, բանաստեղծական ու յայտնատեսական, հէքեաթը, որու կերպարանքով արդէն յայտնաբերուած է, Ասիական ժողովուրդներու մօտ, ճշմարտութեան կիսադէմը, վերջին վարագոյրը՝ որմէ անդին Նարդունի կը յուսար տեսնել, դեղեցկութեան ու ճշմարտութեան նոյնացումով, այսինքն արուեստի ու մտքի համադրումով՝ կը յուսար տեսնել իմաստութեան կերպարանքը ու դեռ ատկէ անդին, բացարձակ իրականութիւնը՝ լռութիւնը ... :

Այսպէս էր որ Նարդունի կ'ինյայ հէքեաթի մոգական ուժին տակ : Ու այդ կաղապարին մէջ կը թափէ իմացական իր բարդ խնդիրները ու կը փորձէ հաշտեցնել զինք կրծող հակասութիւնները — հմտութիւն ու արուեստ, Եւրոպա ու Հայութիւն, քաղաք ու գիւղ, ես ու հաւաքականութիւն : Այս է իր երակը, իր դեղեցկագոյն ու լաւագոյն յաջողուածքը : Նոյնիսկ հոն ուր թարգմանած է այլ ժողովուրդներու հէքեաթները, անոնց տըւած է դրոշմ մը որ Նարդեան է ու հայկական նոյն ատեն : Այդպէս տրտում՝ կեանքի ու փտէալի կարօտով, բարի՝ մինչեւ սահմանը միամտութեան, իրմէ իսկ թաքուն գերագոյն իմաստութեան մը եւ ուժի մը հնազանդող, իր առանձնութեան մէջ անյայտ ու վատնուած :

Նարդունիի գրականութեան մեծ թէմաները սակայն կը յորդին հէքեաթի պարունակէն ու կը լեցնեն իր մօտ տասը հատոր զուտ գրական երկը — ճշմարտութեան բնոյթը, դեղեցկութեան եւ ուժի յարաբերութիւնը, իտէալի եւ իրականութեան հակադրութիւնը, կեանքի ու արուեստի յարաբերութիւնը, մեր հոգեկան միջնաբերդի՝ հայ լեզուի պաշտպանութիւնը, հայ մշակոյթի փրկութիւնը, արտասահմանի ապագան : Վերջին երեք թեմաները (լեզու, մշակոյթ ու արտասահման) մեզ կը թուին հեռացնել զուտ գրական սահմանումէն, այնքան միախառնուած են, Նարդունիի մօտ, մտածումն ու արուեստը մտաւորականի տիպարին մէջ զոր ինք կը բնորոշէ, տեղ մը, որպէս «անհատը որ իր իմացականութեան ծաղկումին մէջ կ'աշխատի դնել ցեղին մտաւորական կարողութեանց բոլոր կարելիութիւնները» (Կանանչ Բաժակով, էջ 20) : Բայց իրականութեան մէջ չենք հեռացած, որովհետեւ նոյնիսկ մը տածումի այն դաւառներուն մէջ որոնք հեռու կը նկատուին զուտ գրականէն — Աստուածաշունչի գիտութիւն, պատմագիտութիւն, լեզուագիտութիւն, իմաստասիրութիւն, քննադատութիւն, հոգեբնախօսութիւն, դասական գրականութիւն, հայ մատենագրութիւն, հոգեբանութիւն եւայլն, եւայլն՝ Նարդունի կը պահէ, գիտունի մտային կառոյցին մէջն իսկ, գրագէտի իր առոյգ, ճոխ ոճը, բանաստեղծի իր տաքութիւնը : Պարզապէս շշմեցուցիչ է լեռնակուտակ հմտութեան ու անզսպելի զգացումին հակադիր այս եզրերու համադրումը, զոր ինք կուտայ հետեւեալ պատկերով — « Ո՞ւր է մտածման ազբիւրը ... երազն է անոր ճամբան, հէքեաթն է անոր ճարտարապետութիւնը» : Ու մարդ ի վերջոյ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ որ, որքան ալ հոյակապ էր իրագործումը իբր քանակ ու որակ՝ մտաւորականը, Հայը, արուեստագէտը ու գիտունը արդիլած են որ բարձրագոյն իմաստութեան ուխտաւորը հասնի իր նպատակին :

Այդ ալ իր գաղտնիքն է — հասա՞ւ լռութեան : Հէքեաթներու փիլիսոփայական հարցերն ալ չեն կրնար լուսաբանել — լուծուելու համար չէ որ կը դրուին այդ հարցերը : Ճակատագի՞րն էր որ ուղեց օգնել, զարնելով աչքերուն՝ որ ըստիպուէր ներս նայիլ այլեւս ... :

Ինչ որ ըլլայ, կը մնայ Նարդունի արուեստագէտը, բառերու կախարդը, զգայնութիւններու վարպետը, կարօտի իր հսկայ շտեմարանով : Ինչ վայելք է Նարդունիի գրականութիւնը — լեզուի իր միսթիք պաշտամունքը («բառերը կը նետեմ միջոցին մէջ եւ տիեղերքը կը յաղենայ անուշահոտութեամբ մը»), իր կատաղի, հեթանոս բայց դիտակից հրայրքը հայ քաղաքակրթութեան, անոր մշակներուն, Հայութեան, հոգին : Վայելքը՝ բնութեան ոգեղինացումին, կենդանիներու մարդկայնացումին, վայելքը մանաւանդ իր հէքեաթներուն՝ թաթխուած իրեն յատուկ քնարերգական էռօթիզմի մը մէջ : Զգայական այս գինովութեան ու ճշմարտութեան տուած ուժին վերադրելու է իր թերութիւնները — պատահական հռետորութիւնը, ծայրայեղութիւնները, շռայլութիւնը : Բայց ոչ՝ ամբարտաւանութեան նմանող այն անդիջող ինքնավստահութիւնը՝ որ բնական հակազդեցութիւնն է բարձրորակ միտքերուն որոնք անզօր կատաղութեամբ կը նետուին մեր ազգային նեղմիտ, գոց, նախապաշարեալ հոգեբանութեան, կը ձգտին միջազգային որորտներու՝ բայց կառչած կը մնան կըրկին ազգայինին : Նարդունին, գրագէտ, պատիւ պիտի բերէր որեւէ ազգի :

Գրագէտ, մտաւորական, հրապարակագիր, բժշկագէտ, բանասէր, հանրային դէմք — ասոնցմէ որեւէ մէկը պիտի կրնար լման կեանք մը արժէւորել : Սփիւռքի բարձրագոյն իմացականութիւնը, ամէնէն կատարեալ մտաւորականը, մեծ գրագէտ ու մանաւանդ Հայ մշակոյթի բնազգային զսպանակներէն մէկ քանիին ձեւակերպումը — ինչ փոյթ թէ հաւանաբար վրիպեցաւ իր բուն նպատակին մէջ :

Հայ ժողովուրդը մէթամօրֆօզի շրջան մը կ'անցընէ ու իր կենսապաշտ ուժերը նոր կաղապարներով երեւան պիտի դան : Ու ինք առաջինը՝ կը հաւատար թէ նորը կը շինուի ցեղին խորհրդաւոր, անմահ կարողականութեան խորերը :

Լաւագոյն մեծարանքը Նարդունիին՝ պիտի ըլլայ այդ հաւատքը, մեր ներսի լռութեան մէջ, սրբութեան մը պէս, հէքեաթի մը պէս, ընդունիլ ու պահել :

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ՐԱՖՖԻԻ ԱՆՅԱՅՏԱՅԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ ԵՒ ՉԻՐԱԿԱՆԱՅԱԾ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Բ.

Բաֆիի համար բացառիկ արժէք ունէր «Պաշտելի տղամարդ» Միքայէլ Նալբանդեանի կենսագրութեան պատրաստութիւնը : Իր մահէն մէկ տարի առաջ՝ 1887ին, ան մտադիր էր գրել Նալբանդեանի կենսագրութիւնը : Այս հարցին կապակցութեամբ ուշադրաւ է Կ. Մարտիրոսեանի՝ 1887 Մարտ 25ին, Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի ուսուցիչ Խաչատուր Յովհաննիսեանի (Քուչուկ) գրած անտիպ նամակը : Այդ նամակին մէջ Կ. Մարտիրոսեան կը գրէ . «... Որովհետեւ Նալբանդեանի երկասիրութեանց հրատարակելու պատճառով զանազան խոչընդոտներ են պատահում, ժառանգների կողմից ամենայն քայլում, ուստի մեզ մնում է հրատարկելու մեր ձեռքին գտնուածները : Առաջին հատորի սկզբում գրուելիք կենսա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հօճան այնքա՛ն մտազբաղ էր այդ օրը որ չնշմարեց թէ բակին մէջ, պատի մը տակ կծկուած կոյր մուրացկան մը, որ իրենցմէ քիչ մը անդին կը գտնուէր եւ որուն բնաւ երբեք ուշադրութիւն չէին դարձուցած, յանկարծ ոտքի ելած էր եւ սկսած էր զինքը հետապնդել :

Զմոռնանք ըսելու որ կոյրին աչքերը հրաշքով բացուած էին նոյն վայրկեանին եւ մզկիթին բակէն դուրս ելած միջոցին, հոն թողած էր իր պատառատուն վերարկուն ու գլխու փաթթոցը եւ արագ շարժումով մը ֆէս մը անցուցած էր գլուխը :

Հազիւ թէ փողոց ելած՝ այդ կեղծ մուրացիկը հոն սպասող երկու անձերու գաղտնի նշան ըրած էր եւ երեքը միասին սկսած էին հետեւիլ Հօճային :

Հօճան Պահչէ Գարու հասնելով դէպի կամուրջ ուղղուեցաւ, բայց երբ կամուրջի պահականոցին առջեւէն կ'անցնէր, ոստիկան մը յանկարծ կեցուց զինքը :

— Հօճա էֆէնտի, քիչ մը ներս հրամմեցէք, ըսաւ քաղաքավար ձեւով մը :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց կրօնաւորը առանց շփոթելու եւ գրեթէ անտարբեր կերպով :

— Քոմիսէր էֆէնտին կ'ուզէ ձեզ տեսնել :

— Ես ոստիկանութեան հետ գործ չունիմ :

— Կ'աղաչեմ որ ներս հրամմէք վայրկեան մը, պատասխանեց ոստիկանը, այս անգամ ձայնը քիչ մը խստացնելով :

Հօճան տեսաւ որ ընդդիմութիւնը անօգուտ էր եւ համակերպեցաւ :

Պահականոցը զինքը պզտիկ խուց մը առաջնորդեցին եւ պատուիրեցին որ քիչ մը սպասէ, մինչեւ որ քոմիսէրը զինքը իր քով կանչէ :

Այս սպասումը երկար չտեւեց եւ տասը վայրկեան ետքը Հօճան քոմիսէրին քով կը տարուէր :

Այս վերջինը անոր պատկառելի կերպարանքէն ու սպիտակափառ մօրուքէն ակնածելով, յարգանքով ոտքի ելաւ եւ հրաւիրեց որ աթոռի մը վրայ նստի :

— Ինձ տեսնել ուզեր էք, ըսաւ Հօճան նախ ինք խօսիլ սկսելով, արդեօք ի՞նչ բանի համար է :

— Հօճա էֆէնտի, նախ հաճեցէք ձեր անունը յայտնել :

— Հօճա Մուսթաֆա :

— Ո՞ւր տեղացի էք :

— Էսկի Շէհիրէն :

— Ուրեմն ինչո՞ւ Պուրսացի Հօճա կը դոչեն ձեզ :

— Որովհետեւ վերջին անդամ Պուրսա կը գտնուէի եւ անկէ եկայ ուղղակի Պոլիս :

— Ինչո՞վ կը զբաղիք հոս :

— Ոչ մէկ բանով, մայրաքաղաքը պտըտելու եկած եմ եւ զբաղում մը չունիմ :

— Ուրեմն բաւական դրամ ունիք ապրելու համար :

— Փառք Աստուծոյ, մարդու կորօտ չեմ :

— Հոս ո՞ւր կը նստիք :

— Սկիւտար կը նստիմ եւ ճիշդ Սկիւտարի շոգենաւը երթալու համար էր որ կամուրջէն պիտի անցնէի, երբ զիս ներս կանչեցին :

— Ցերեկները միշտ Սիւլէյմանիէի մզկի՞թը կը գտնուիք :

— Այո, յաճախ կ'երթամ հոն :

— Ինչո՞ւ համար :

— Հայրենակիցներ տեսնելու :

— Շատ աղէկ :

Հոս լմնցաւ հարցաքննութիւնը : Քոմիսէրը թերթ մը թուղթ առնելով սկսաւ գրել : Յետոյ, երբ աւարտեց գրութիւնը, սեղանին վրայ գտնուած փոքրիկ զանգակը հնչեցուց եւ ոստիկան մը ներս մտաւ :

— Այս թուղթը առ, հրամայեց իր ստորադասեալին, եւ Հօճա էֆէնտիին հետ Զապթիէն գացէք :

— Ի՞նչ, դոչեց Հօճան ոտքի ելլելով, ես ի՞նչ գործ ունիմ Զապթիէն, թողէք որ տեղս վերադառնամ :

— Դեռ շատ շոգենաւներ կան Սկիւտարի համար, պատասխանեց քոմիսէրը ժպտուն դէմքով մը, եւ ժամանակը տակաւին կանուխ է. կրնաք մինչեւ Զապթիէ երթալ եւ վերադառնալ, չեմ կարծեր որ ձեզ երկար ատեն վար դնեն հոն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(8 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԲԱՆՎՈՐ

—*—

Գ. ՄԱՍՈ

ՄԱՀՎԱՆ ՕՐԸ

—*—

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Թողնում էին ամբողջ գիշեր ու ցերեկ։ Ամեն ինչ պատրաստ էր։ Ամեն ինչ կարգի էր բերված։ Ամեն ինչ ինքնին գնում էր։ Ոչ ոք չէր կարող ասել, թե ինչ է պատրաստվում։ Ոչ ոք չէր կարող ասել, թե ինչ է լինելու։ Ամեն ինչ կարծես ինքնին էր կատարվում։ Ամեն ինչ կարծես ինքնին էր կազմակերպվում։ Ամեն ինչ կարծես ինքնին էր ընթանում։

Իր մասին էլ նա չէր մտածում։ Իր մասին էլ նա չէր հոգում։ Իր մասին էլ նա չէր խորհում։ Իր մասին էլ նա չէր մտածում։ Իր մասին էլ նա չէր հոգում։ Իր մասին էլ նա չէր խորհում։

Ամեն ինչ կարծես ինքնին էր կատարվում։ Ամեն ինչ կարծես ինքնին էր կազմակերպվում։ Ամեն ինչ կարծես ինքնին էր ընթան

Պ. Երուանդ Ճանկէօզեան, Պ. Հրայր Ճանկէօզեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Տէր – Անդրէասեան, Պ. Հրաչեայ Տէր – Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տէր – Անդրէասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան եւ Տոքթ. Սեդա Թիրեաքեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թիրեաքեան, Տէր եւ Տիկին Ֆաքիրեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Տըրէզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Էլիզ Գույումճեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԶՈՒԱՐԹ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տէր – Անդրէասեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ սրտի կարճատեւ հիւանդութեան հետեւանքով Դեկտ. 13ին, Ուրբաթ ժամը 18ին, 69 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Դեկտ. 19) առաւօտ, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Կիւլիանի Յարութիւնեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 13ին, 58 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Դեկտ. 18) առաւօտ ժամը 10·30ին Քլամառի Սէն – Փիէր է Փօլ եկեղեցին (քաղաքապետարանին մօտ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամառի Էնթէրքոմիւնալ գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աւագեան ընտանիքը (Կրընոպլը), Մինասեան եւ Գարաօղեան ընտանիքները (Շարվիյէօ) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագիրներով եւ ծաղկեպսակներով մասնակցեցան իրենց սուգին

Այրի Տիկին ԹԱԴԷՈՍ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ այս տխուր առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն .— Կրընոպլի Ազգ. Միութեան քսան ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման յիսուն, Նարդունիի գործերուն ֆոնտին երեսուն ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Միհրան Գավէզեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Հմայեակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE — PRIX DES PLACES 5 F.

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 19ին Փլաս տէ փրթի Փօն էն, 19·15ին Փլաս Քառնոյէն, 19·30 Փլաս տը լա Մէրի :
Մայիսի տօնակատարութեան համար ծախուած տոմսերը ի զօրու են :

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեան երեսուն ֆր. կը նուիրեն Նարդունիի գործերու ֆոնտին եւ երեսուն «Յառաջ»ի Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին :

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Յ. Չերչիեան երեսուն ֆր. կը նուիրեն Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ երեսուն ֆր. «Յառաջ»ի Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ
Ժամը 16·30ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 22 Դեկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին վարժարանին մէջ :

1, Պուլվար Տիւ Նօր, Լը Բէնսի :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն .—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ.— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Ծերիկեան :

ՊՕՄՈՆ.— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր – Վարդանեան :

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յովհ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Մերկեր Սուքիասեան :

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Խորէն Ուլուսեան, Սիմոն Աւտօյեան :

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան :

ԼԱՓՈՄ.— Նշան Նագաշեան :

ՎԱԼՊԱՐԵԼ.— Պ. Կէտիկեան :

ՆԻՍ.—Ս. Ալեքսնեան, Գ. Խոսրովեան :

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Թ. Մատոյեան :

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ.— Վ. Կամպէրեան :

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդական – ներուն մօտ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND
Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube
ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS
Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.
17 Rue Bleue

ՅԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ
Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս :
Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ
Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք :

1/2 GROS — **LYON** — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ԱՅՑԵԼԵՑԷ'Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ — Գին 10 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 18 DECEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11391 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.391

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Բ.

Իր կեանքի առաջին շրջանը տեւած էր 38 տարի, ծնունդէն (1841) մինչեւ հռոմէադաւանութենէ հրաժարելով Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ ծոցը վերադառնալը (1879 Հոկտ. 28):

Երկրորդ շրջանը, աւելի փոթորկալից ու բեղնաւոր, պիտի տեւէր քառասուն տարի (1879 Նոյեմբերէն 1919 Նոյեմբեր):

Վերադարձէն անմիջապէս ետք քարոզիչ կը կարգուիՂալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն: Ու վեց ամիս ետք, 1880 Ապրիլ 2 – 14ին Կարնոյ առաջնորդ կ'ընտրուի: «Պատուոյ խնդիր ըրի ըսել չտալ թէ Վոսփորի ափանց վայելմամբ դաւառներ երթալէ կը փախչի», կը գրէ Խոհք եւ Խօսքի մէջ (էջ 15):

Կարին կը հասնի 1880 Մայիս 29ին: 1881 Հոկտեմբեր 7–19ին: Սանասարեան վարժարանը կը բացուի եւ Օրմանեան կ'ընտրուի տեսչական մարմնի նախագահ: 1882 Օգոստոս 13 – 25ին Կարինէն կ'երթայ Մուշ, իբրեւ քննիչ, Ազգ. Պատրիարքարանի կողմէ: Նոյն օրերուն Կարնոյ մէջ կը սկսին յեղափոխական առաջին կայծերը: Նոյեմբեր 26–8 Դեկտեմբերին ծայր կուտայ Կարնոյ տագնապը: Բազմաթիւ Հայեր կը բանտարկուին եւ Օրմանեան ալ կասկածելի կը դառնայ իբրեւ մեղսակից շարժումին: Առաջնորդութիւնը պահելով հանդերձ, 1883 Մարտ 24ին Կարինէն կը վերադառնայ Պոլիս, ուր կը յաջողի ազատել տալ Էրզրումի 35 բանտարկեալ Հայերը, 1884 Յունիս 22–4 Յուլիսին:

Մէկուկէս տարի բացակայութենէ ետք 1884 Հոկտեմբեր 9 – 21ին կրկին Կարին երթալով կը շարունակէ առաջնորդութեան պաշտօնը, մինչեւ 1887 Յուլիս երբ Մակար Կաթողիկոս Էջմիածին կը հրաւիրէ զինքը՝ իբրեւ աստուածաբանութեան ուսուցիչ Գէորգեան ճեմարանի: (1886 Յունիս ութին եպիսկոպոս ձեռնադրուած էր Մակար Կաթողիկոսէ, Գարեգին Սըրուանձտեանցի եւ այլոց հետ):

Մէկ տարի միայն կը պաշտօնավարէ ճեմարանին մէջ: 1888 Յուլիսին կը ըստիպուի հեռանալ Էջմիածնէն՝ տեղի տալով կառավարական ճնշումի եւ կը վերադառնայ Պոլիս:

Արմաշի վանահայր Խորէն եպիսկ. Աշըքեան, Քէրէմէթցի, 1888 Սեպտ. 29–11 Հոկտեմբերին, Պոլսոյ պատրիարք կ'ընտրուի եւ կը ծրագրէ «եկեղեցական վարժարան» մը բանալ Արմաշի մէջ:

Ծրագիրը կ'իրագործուի յաջորդ տարին: Ու Արմաշի դպրեվանքը կը բացուի 1889 Սեպտեմբեր 18ին: Օրմանեան կը կարգուի վանահայր եւ տեսուչ: Եղիշէ Ծ. Վրդ. Դուրեանն ալ՝ ուսուցիչ: Դպրեվանքի Գ. տարուան սկիզբը Դուրեան կը նշանակուի ներքին տեսուչ:

Զոյգ ներհուն եկեղեցականներու շունչին տակ կը պատրաստուին զարգացեալ կրօնաւորներ, որոնք մեր ազգային կեանքին մէջ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէին իբրեւ առաջնորդ դաւառական քաղաքներու, քարոզիչ եւ ուսուցիչ: Երեք արմաշականներ ալ պիտի դրաւէին Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը, – Զաւէն Արք. Տէր – Եղիաեան, Մեսրոպ Արք. Նաբոյեան եւ Գարեգին Արք. Խաչատուրեան:

Արմաշի դպրեվանքը իր առաջին հունձքը կուտայ 1895 Յունիս 18ին: Օրմանեան կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրէ եօթը շրջանաւարտներ: Յաջորդ տարին Սեպտեմբեր 13–25ին կը ձեռնադրէ չորս հոգի եւս, — երկրորդ հունձքը: Յետագային երեք ձեռնադրութիւն ալ կը կատարէ, որով իր ձեռնադրած վարդապետներու թիւը կը հասնի 14ի:

Խռովայոյզ տարիներ էին: 1894ին Աշըգեան պատրիարքին յաջորդած էր Մատթէոս Արք. Իզմիրլեան, որ Ապտիւլ Համիտի բռնակալութեան եւ հայկական ջարդերուն դէմ բռնած իր առնական կեցուածքին պատճառով «Երկաթէ Պատրիարք» տիտղոսին պիտի արժանանար: Ու 1896 Յուլիս 22 – 3 Օգոստոսին պիտի ստիպուէր աթոռէն հրաժարելով մէկուսանալ Երուսաղէմի վանքը՝ իբրեւ աքսորական, Խրիմեան Հայրիկին պէս:

Իզմիրլեանի հրաժարումով թափուր կը մնար Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը: Տեղապահ կը կարգուէր Բարթողիմէոս Արք. Զամիչեան: Օրմանեան Արմաշէն Պոլիս կը վերադառնայ 1896 Հոկտեմբեր 14ին եւ պատրիարք կ'ընտրուի Նոյեմբեր վեցին, Ազգ. Ընդհ. Ժողովի մէջ, ներկայ 62 երեսփոխաններու 48ին քուէով:

Այդ դժխեմ օրերուն, երբ ամբողջ Թըրկահայաստանը, Պոլիսն ու Կիլիկիան արեան մէջ կը խեղդուէին, դիւրին չէր հանդարտ սրտով բազմիլ պատրիարքական աթոռին վրայ: Օրմանեան կը գրէ թէ «Պատրիարքութիւնը այն դժնդակ պարագայից մէջ պատիւ չէր, պատիժ էր»: Կարելի չէր հրաժարիլ պատիժէն, ուստի իբրեւ պարտաճանաչ կրօնաւոր՝ ընդուներ է պատրիարքութիւնը եւ տասներկու տարի պահեր է զայն «նուիրական պարտք համարելով ազգը ընտրողական պայքարի չմատնել, եւ կամ անտէրունչ մնալու վիճակին չենթարկել» (էջ 18):

Բազմաթիւ քննադատութեանց առարկայ դարձած է Օրմանեանի դիրքը հանդէպ օսմանեան կառավարութեան՝ Ապտիւլ Համիտի բռնակալական վարչաձեւի ամենավատթար օրերուն: Մեղադրանքի արժանի կէտերու կողքին, իր գործունէութիւնը ունեցած է նաեւ որոշ դրական կողմեր:

Հազիւ պատրիարքական աթոռին վրայ բազմած, 1896 Նոյեմբեր 28ին Կարմիր Սուլթանէն ներում կը խնդրէ աւելի քան 1200 հայ «քաղաքական» բանտարկեալներու եւ պատիժի թեթեւացում երեսուն մահապարտներու համար: Ու զոհացում կը ստանայ:

Կը գրէ թէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները արտասահմանէն ճնշում կը բանեցնէին իր վրայ՝ պահանջելով կամ իրենց գաղափարներուն համակերպիլ ու ձեռնարկները քաջալերել եւ կամ պատրիարքութենէ հրաժարիլ: Յեղափոխականները զինքը բռնադատելու համար երեսունի չափ սպառնական նամակներ զրկեր են:

Իսկ ամէնէն կարեւորը, 1906 Յունուար վեցին Հայկ. Ծնունդին օրը, Գում Գափուի Մայր եկեղեցիին մէջ իբրեւ պատարագիչ թափօրով յառաջացած պահուն Կարնեցի երիտասարդ մը՝ Յակոբ Խաչիկեան (Փաշա), ատրճանակով երեք դնդակ կ'արձակէ իր վրայ, ուսէն վիրաւորելով զինքը թեթեւ կերպով:

1899 Սեպտեմբեր 27ին պատճառաբանեալ դրաւոր հրաժարական կը ներկայացընէ Օսմ. կառավարութեան, «մասնաւորապէս Հայոց դէմ ի գործ դրուած խստութեանց առթիւ»: 1900 Մարտ 8–21ին եւ 1906 Յունիս 16–29ին կրկին կը հրաժարի, սակայն իր պահանջներուն զոհացում ստանալով ետ կ'առնէ հրաժարականը:

1895 – 96ի համիտեան համատարած հայկական կոտորածները վերջացած էին, երբ Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը բազմեցաւ Օրմանեան: Կը յուսացուէր, որ իր օրով ջարդերը պիտի չկրկնուէին: Սակայն 1897 Մարտ 7–19ին տեղի կ'ունենայ Եւդոկիոյ (Թոքատ) կոտորածը — որուն զոհ կ'երթան շուրջ հարիւր Հայեր — եւ ընդհանուր ձերբակալութիւններ կը կատարուին: Պատրիարքը կը յաջողի ջարդարարներէն 72 հոգի պատժել տալ (Ազգապատում, Գ. հատոր, էջ ՄԺԷ – ՄԺԸ):

1905ին պատահեցաւ Երլտըզի ծանօթ մահափորձը Ապտիւլ Համիտի դէմ: Այս անգամ Կարմիր Սուլթանը ջարդով չպատասխանեց: Իր կարծիքով պալատական Նէճիպ Մէլհամէն կազմակերպած էր այս եղեռնափորձը Պելճիքայի Ժորիսի մեղսակցութեամբ: Սուլթանը տեղեակ էր ձեռնարկէն եւ այդ պատճառով ալ մըզկիթէն ելլելէ ետք մասնաւորապէս խօսքի բռնուեր է Շէյխիւլ Իսլամին հետ, սպասելով որ ռումբը պայթի իրմէ հեռու ...?

Օրմանեան պաշտօնի վրայ մնաց մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հրաչակեւմը (1908 Յուլիս 11–24), երբ բռնադատուեցաւ հրաժարիլ՝ շատ անախորժ պայմաններու մէջ, Յուլիս 16–29ին Ղալաթիոյ խորհրդարանին մէջ:

Այսպէս փակուեցաւ իր կեանքի երկրորդ շրջանին առաջին մասը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Քուվ տը Միւրվիլ վստահ է որ կացութիւնը այնքան ալ դէշ չէ եւ համոզուած է որ 1969ին բոլոր ճիգերը ի մի հաւաքելով, կարելի կը դառնայ լաւատեսութեամբ դիմաւորել ապագան:

Այս ոգիով արտայայտուեցաւ Նախարարապետը հեռատեսիլէն, Երկուշաբթի իրիկուն: Անդադրառնալով Ազգ. Կրթութեան, որ օրուան հրատապ հարցերէն մէկը կը մնայ, Քուվ տը Միւրվիլ շեշտեց.— «Ինչ կը վերաբերի Լուսաւորութեան Յուլիսին, երկու ամիս էր որ դըպրոցները, լիսէները, լսարանները փակ էին: Ոչ մէկ հեռանկար կար, որ քննութիւնները կարելի ըլլայ անցընել ամառէն առաջ: Գիտէք նաեւ թէ ինչ պատահեցաւ Մայիսին եւ Յունիսին: Այն ատեն ուրեմն հարցը այն էր ինչ պիտի ըլլար աշնան: Քննութիւնները տեղի պիտի ունենային եւ ուսանողները պիտի կարենային տարի մը չկորսնցել: Ուրիշ խօսքով, եղած խառակութիւնները արդեօք պիտի չվերսկսէին: Ինչ եղաւ: Քննութիւնները տեղի ունեցան քիչ մը աղէկ, քիչ մը դէշ եւ վերամուտը կատարուեցաւ նախ նախակրթարաններու մէջ, ապա լիսէներու եւ հիմա կը վերջանայ լսարաններու (Ֆաքիւլթէ) մէջ: Անշուշտ ամէն ինչ կատարեալ չէ եւ մեծ դժուարութիւններ ունինք: Տակաւին, մանաւանդ այս օրերս, խռովութիւններ կան որ կը դայթակղեցընեն կարծիքը, եւ կ'աւելցնեմ ուսանողներու մեծ մասը, որու միակ մտահոգութիւնն է աշխատիլ եւ քննութիւն պատրաստել: Ինչ են 1969ի համար հեռանկարները: Կ'ըսեմ թէ երկու բան պէտք է, առաջինը՝ որ գործադրուի համալսարանի բարեփոխումը, այն ուղղութեամբ զոր խորհրդարանի քուէարկած օրէնքը կը տրամադրէ: Այս կը նշանակէ շինարար եւ ազատական ոգիով՝ կազմակերպել վարչակարգ մը որ հիմնուած ըլլայ մասնակցութեան վրայ: Մասնակցութիւն, այսինքն հաւաքական աշխատանքը բոլոր շահակիցներուն, ուսուցանող եւ ուսանող եւ այս առթիւ պէտք է հասկցուի թէ մասնակցութիւն չի նշանակեր ժխտում, նոյնիսկ հակառակն է եւ ուրեմն վերջ պէտք է տրուի ժխտումին»:

Ապա նախարարը կը շեշտէ թէ քաղաքականութիւնը տեղ չունի լիսէներու մէջ, այս կը նշանակէ որ համալսարանին մէջ որեւէ տեսակի որեւէ զբաղում հանդուրժելի պիտի չըլլայ այլեւս:

Աշխատանքի մարդին մէջ, նախարարապետը կ'ըսէ որ անդործութիւնը կը պակսի: Համաձայն չէ վիճակագրութիւններուն, որոնք մռայլ պատկեր մը կը ներկայացնեն:

Վերջապէս, Քուվ տը Միւրվիլ կ'եզրակացնէ լաւատես ձեւով.— «Յաճախ կ'ըսուի թէ ներկայիս Ֆրանսան մելամաղձոտ է, որ Ֆրանսացիք տխուր են եւ մտահոգ անմիջական ապաային եւ նոյնիսկ աւելի հեռուն: Ո՞վ կրնայ զարմանալ երբ այսպէս տարի մը անցուցինք: Այս տարին որ դժուար եղաւ, 1968ը, որ անշուշտ Պատմութեան պիտի չանցնի իբրեւ խրախճանքներու տարի մը: Բայց ձեզի կ'ըսեմ, շատ պարզ կերպով, ինչպէս կը մտածեմ, եւ կը խորհիմ թէ սկսաք զիս ճանչնալ այս փոքր պաստառին վրայ, մեծ խօսքերու վարժութիւնը չունիմ, ճարտասանութիւն չեմ գործածեր, շատ պարզ կերպով կ'ըսեմ ձեզի որ, ինչ կը վերաբերի ինծի, Ֆրանսայի կացութեան եւ անոր ապագային մէջ, ոչ մէկ պատճառ կը տեսնեմ յոռետեսութեան: Ընդհակառակըն: Համոզուած եմ որ մեր կացութիւնը, ամէն տեսակէտով, առողջ է, եւ պիտի չըսէի եթէ համոզուած չըլլայի: Բան մըն ալ աւելցնեմ, այս ըլլալով հանդերձ, իմ կարծիքս կացութեան մասին, կառավարութիւնը եւ ես, վճռական կամքն ունինք ընելու ինչ որ պէտք է, ոչ մէկ ճիգ խնայելու, հասնելու համար այն արդիւնքին զոր կը հետապնդենք եւ որ է՝ Ֆրանսական կացութեան վերջնական վերականգնումը 1969ին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ մայրաքաղաքներու մէջ, հարց կը տրուի թէ ինչ նպատակ կը հետապնդէր Հիւսէյն թագաւոր անկախ Պաղեստինի մը գաղափարը մէջտեղ դնելով: Գահիրէի մէջ, Տոքթ. Զայաթ, Նասրի բանբերը, յայտարարած է թէ «Միջին Արեւելքի տագնապին քաղաքական ոչ մէկ լուծում կրնայ փոխարինել 1967 Նոյեմբեր 22ի Ապահովութեան խորհուրդին բանաձեւը: Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը կ'ընդունի այդ բանաձեւը, Իսրայէլ զայն մերժեց, որովհետեւ այլեւս վերջակէտը կը դնէր իր ծաւալապաշտ նպատակներուն»:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ կացութիւնը յստակ չէ, մանաւանդ որ լուրերու աղբիւր չկայ բացի զրականութեան ենթակայ մամուլի պրազիլական գործակալութենէն: Ամէն պարագայի մէջ, ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Սան Փաւլոյի մէջ, խուճապ ստեղծուած է յանկարծ երբ երեսուն հազար հոգի կը սպասէին հեռատեսիլի յայտագրի մը: Իվերջոյ կորսնցուցած են իրենց համբերութիւնը եւ յայտագրի պատասխանատուներն ալ իրենց վախէն ոստիկաններ կանչած են, որ արտասուաբեր ռումբերով փորձած են բազմութիւնը ցրուել: Այդ խուճապին մէջ, մարդիկ ճզմուած են, ի վերջոյ վեց հոգի մեռած է եւ 70 հոգի՝ վիրաւորուած:

ՎԻԷՆԹՔՈՆԿԻ պատուիրակութեան պետն ալ Փարիզ եկաւ, բայց բան չի փոխեր կացութենէն: Միշտ սեղան կը փընտրուի:

ՇՈՍՏԱԿՈՎԻՉ յայտարարած է «մեր երաժշտութիւնը զէնք մըն է երկու գաղափարութեանց՝ ընկերվարութիւն եւ դրամատիրութիւն, բախումին մէջ, որ կ'ազդէ պատմութեան ընթացքին վրայ»: Երաժիշտին համար Խորհ. Միութեան մէջ արուեստագէտները չեն կրնար դէտեր ըլլալ, անտարբեր գաղափարաբանական պայքարին որ կը ցնցէ աշխարհը»:

"ՀԱՊԸ"

Ընթերցողները գիտեն, թէ Տիկին Մաքրուհի անուն դրացուհի մը ունիմ Ան երբեմն ինծի կուգայ՝ տէրտլէշմիշ ըլլալու եւ խորհուրդ հարցնելու : Զիս իմաստուն մարդու տեղ դրած է : Առջի օր, նորէն եկաւ : Զինքը տեսնելուս՝ հասկցայ, որ դէշ բան մը պատահած է : Տասը օր առաջ, երբ վերջին անգամ տեսայ զինքը, ուղիղ ողնայարով, առոյգ կին մըն էր : Հիմա իր կուզը դուրս էր ելած ու ինք երկուքի ծալուած : Չկրցայ հասկնալ կամ դուշակել, թէ ի՞նչ էր այս կերպարանափոխութեան պատճառը՝ մինչեւ որ կողմնակի կերպով հասկցուց թէ նշանաւոր « հապն» էր իր դժբախտութեան պատճառը ...

Այն հապը՝ որ ժամանակէ մը ի վեր Հռոմի Ս. Պապէն սկսած մինչեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան քարտուղարն ու Հնդկաստանի վարչապետը զբաղած կը պահէ : Կարծես արաբհրէական տագնապն ու Վիէթնամի թընճուկը բաւարար գլխացաւ չըլլային ...

Պիտի ըսէք թէ դրացիդ, տիկին Մաքրուհին ի՞նչ գործ կրնայ ունեցած ըլլալ ծնունդները հակակշռելու կոչուած այդ դեղահատին հետ : Ինք գործ չունի, իրաւ է, բայց երիտասարդ աղջիկ ունի, ու այդ աղջիկը նշանուած է ու գոլեճական : Հիմա ազատութեան հովեր են սկսած փչել գոլեճներէն ու կրթական ամէն հաստատութենէ ներս : Հիմա աշակերտներն են, որ կ'ուզեն վարել վարժարանները, կը գրաւեն զանոնք՝ ու կը վտարեն տնօրէնները ... Հիմա բարոյական հին ըմբռնումները փոխուած են, բարոյական բառը նոր հոմանիշ ունի, նախապաշարում ... Առաջ ծնողքներն էին, որ հոտ հոդ կը տանէին զաւակներուն, հիմա զաւակներն են, որ հոդ կը տանին իրենց ծնողքներուն, որովհետեւ իրենք շատ գիտեն, անոնք՝ քիչ :

— Պարոն Արամ, — գանգատեցաւ Տիկին Մաքրուհին լալով— : Ինչ օրերու մընացինք ... Առջի օր լուացարարս լուացքի ծրարը բերաւ, պիլը (հաշուեցոյցը) չորս տոլար հասնըհինգ սէնթ էր : Չորս տոլար ունէի, բայց պայուսակիս մէջ մանրուք չկար, աղջկանս՝ Աննային պայուսակը ճաշարանի սեղանին վրայ էր : Ըսի հաւանաբար հոն կը գտնուի ու՝ տասնըհինգ սէնթը անկէ առնելու համար բացի : Պարոն Արա՛մս, թող Աստուած հոգիս առնէ՛ էկէր սուտ կը խօսիմ նէ, աղջկանս պայուսակը քննելու համար չէր որ բացի, բացած չըլլայի ... ձեռքս կոտրէր՝ չբանայի ... Տասնըհինգ սէնթ առի՝ ու մարդուն տալով ճամբեցի, բայց մարդ ես, աչք ունիս, պայուսակին մէջ՝ ճերմակ հապով լեցուն շիշէ մը զարկաւ աչքիս, «աս ի՞նչ է, հիւա՞նդ է աղջիկս, ինձմէ դաղտնի դե՞ղ կ'առնէ », խորհեցայ, բարի զաւակ է, ինծի հոդ չպատճառելու համար ինծի բան մը չէ ըսած, խորհեցայ ...

Լռեց, լացաւ, քիթը սրբեց ու վերըսկըսաւ .

— Երբ քունէն ելաւ աղջիկս, երբ լսեցի, թէ անկողնին մէջ կը շարժի, քովը դացի ու մահճակալին եղերքը նստեցայ, գուրգուրանքով նայեցայ դէմքին, աչքերուն մէջ՝ ու հարցուցի .

— Ի՞նչ ունիս, աղջիկս, հիւա՞նդ ես :

— Ի՞նչ բան քեզի խորհիլ կուտայ, թէ հիւանդ եմ, — ըսաւ :

— Ի՞նչ գիտնամ, պայուսակիդ մէջ դեղ կար ,ինչ ինչ ըլլալը , ինչու համար ըլլալը չգիտեմ, կարծեցի թէ հիւանդ ես ու ինծի բան չես ըսեր :

— Այս որ ըսի՝ կատղեցաւ. «Ի՞նչ իրաւունքով քիթդ պայուսակիս մէջ կը կոխես» , պոռաց երեսիս : Բացատրեցի, թէ ի՞նչ պարագաներու մէջ «քիթս իր պայուսակը կոխեցի »...

Ու տուինք առինք ...

Գիտե՞ս , պարոն Արամս , ի՞նչ հապ է եղեր պայուսակին մէջինը ...

Գիտէի, դուշակած էի , բայց գլուխս ժխտականօրէն շարժեցի :

—Չորնալիք բերանս վրայ չերթար որ ըսեմ,— շարունակեց սրտաբեկ մայրը , ու, ձայնը ցածցուցած , վրաս ծռած , փսփսաց .

— Ատ հապերը կլլես նէ, ալ չօճուխ չես ունենար եղեր ... «Մամա, ուրախ չե՞ս , որ ես ինծի հոդ տանիլ գիտեմ », ըսաւ աղջիկս... Տունը գլխուս փլաւ ... Ուրախ պիտի ըլլամ եղեր, որ աղջիկս ինքզինքին հոդ տանիլ գիտէ եղեր... Տեսնըւա՞ծ, լսուա՞ծ բան է.. պարոն Արամս : Ատ բանը որ ըսաւ, տունը փլաւ գլխուս , ես ալ կը կարծէի , թէ լերան ձիւնին պէս մաքուր է աղջիկս...նամուսով ըռզով զաւակ էր մեծցուցածս... Ամէն անգամ խօսք բացուելուն՝ «իմ շաքարիս ջուր չէ դպած» կ'ըսէի գլուխս վեր բըռնած, ալ ասկէ ետք ինտո՞ր պի նայիմ դըրացիներուս երեսը ...

— Անոնք բան մը գիտնալու պէտք չունին , — ըսի :

— Բայց ես գիտեմ , չէ՞... Անոնց գիտնալ չգիտնալը ի՞նչ տարբերութիւն կ'ընէ : Աւելին կայ ... Քիչ մըն ալ որ լացս երկարեցի, աղջիկս պոռաց երեսիս թէ՝ « ես յետամնաց եմ, աշխարհի բաներէն պէխապէր , անտեղեակ » : Ըսաւ, թէ ինք չէ գնած այդ դեղը :

—Ինքնիրե՞նը եկաւ պայուսակդ մտաւ, — ըսի :

— Ինքնիրենը չեկաւ, նշանածիս մայրը տուաւ ... « Առ, գործածէ» ըսեր է, ինչ կ'ըլլայ՝ ինչ չըլլար, չեմ ուզեր որ խորան գացած ատենդ փորով ըլլաս ... Մեծ սրտութիւնը կը տեսնե՞ս, պարոն Արամըս, ի՞նչ ընեմ, դանակ մը առնելով փո՞րըս կոխեմ, թէ ոչ՝ երթամ դեռը նետուիմ... Ոտքերնիս կոտրէր՝ չդայինք այս երկիրը, երկիր չէ, Սոդոմ Գոմոր է ... Թուրքը կարծուածէն շատ աւելի մեծ վընաս հասցուց մեզի, ահա աւելի քան կէս դար է, ու դեռ կը քաշենք ...

Կրցածիս չափ հանգստացուցի այդ խեղճ կինը ու ճամբու դրի : Ներողութիւն խնդրեց զիս անհանգստացնելուն համար ու, ընկճուած, երկուքի ծալուած , կուզը դուրս ձգած , ելաւ գնաց :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԴՐԱՄԸ ԵՒ ՈՍԿԻՆ

Օ. Սփենկլըր դրամը անուանեց «մտածումի ձեւ մը»: Թոլսթոյ զայն դատապարտեց ըսելով , թէ «դերութեան նոր ձեւ մըն է»: Մինչ Թօրօ «որքան շատ դրամ, այնքան նուազ առաքինութիւն» բանաձեւը հրապարակ հանեց, Շօփէնհաուըր , անդին, հակաճառեց ըսելով թէ՝ « դրամը ինքնին բացարձակապէս լաւ բան մըն է »: Նոր Կտակարանին համաձայն դրամասիրութիւնը բոլոր չարիքներուն արմատն է, սակայն Մարք Թուէն շրջելով այս բանաձեւը, գրեց՝ « Դրամի պակասն է բոլոր չարիքներուն արմատը»: Սոկրատ ըսաւ .— «Առաքինութիւնը դրամէն չի դար, բայց առաքինութենէն կուգայ դրամը »:

Այս եւ ասոնց նման ակներեւ ճշմարտութիւններ կամ կէս – ճշմարտութիւններ անմիջապէս կը յիշուին ու կը յիշատակուին, երբ տնտեսական լուրջ տագնապ մը երեւան կուգայ երկրի մը մէջ: Այսուհանդերձ , դրամը շատ պարզ, հասարակ բան մըն է: Վստահելի միջոց մը անձի, ընկերութեան կամ երկրի մը բարդաւաճումին համար : Նաեւ միջոց մը բազմաթիւ ծրագիրներ իրագործելու, երազներ իրականութիւն դարձնելու : Միեւնոյն ատեն, դրամի գործածութեան եղանակէն ի յայտ կուգայ անձին, ընկերութեան կամ ազգին նկարագիրը :

Իրականութեան մէջ դրամը ճշմարտութիւնը երեւան հանող հայելի մըն է :

Դրամը շատ բան կ'ըսէ ազգի մը նկարագրին մասին, որովհետեւ սերտ կերպով շաղախուած , կապուած է պետութեան մը պատմութեան եւ ճակատագրին հետ : Արդարեւ, քարեդարեան մարդէն սկսեալ, որ կենդանիներու մորթով կը կատարէր իր փոխանակութիւնները, հին լիւդացիներէն սկսեալ, որոնք մետաղեայ դրամը հրապարակ հանեցին , գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքակրթութիւնները մեծ ուժի տէր դարձած են դրամի միջոցով : Եթէ դրամը միշտ չէ որ երջանկութիւն բերած է , յամենայն դէպս դարմանած է տգիտութիւնն ու հիւանդութիւնը , զօրավիդ կեցած է արուեստներուն եւ հաստատած մշակոյթներ, եւ զանոնք տարածած է :

Նոյնիսկ հին Յունաստանը իր փառքին կարեւոր մասը կը պարտի դրամին : Երբ Սողոն արժեզրկեց տրախմը Ք. Ա. 594ին, այս վերջինը դարձաւ առեւտուրի առանցքը ամբողջ Միջերկրականի մէջ, եւ յունական ապրանքներն ու մշակոյթը փոխադրեց մինչեւ Ասիա : Կայ նաեւ մետալին միւս երեսը : Հռոմի անկումը մասամբ նաեւ արդիւնք էր իր դրամին՝ տինարի արժեզրկումին, որ անխուսափելի կերպով կատարուեցաւ, երբ ժողովուրդը անհաշիւ փոխառութիւններ կատարեց , որու հետեւանքով ստեղծուեցաւ դրամի անկայունութիւն : Անկէ ետք Կ. Պոլիս հնարաւորութիւն ունեցաւ զեկավարելու աշխարհը դարեր շարունակ, շնորհիւ իր հաստատուն եւ անկաշառ դրամին: ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Սպանիա վայելեց «ոսկեդար» մը, որովհետեւ իր հետախոյզները ոսկի եւ արծաթ բերին Նոր Աշխարհի դաղութներէն :Այս դանձով Սպանիա կարողացաւ տնտեսապէս օգնել մշակութային ձեռնարկներու : Եւ, հաստատեց մշակոյթ մը Սերվանդէսի, Էլ Կրեքոյի եւ Վելասքեզի նման մեծ դէմքերու միջոցով:

Գրեթէ զուրկ բնական հարստութիւններէ՝ Փիւնիկէն մինչեւ Զուիցերիոյ նման երկիրներ բարդաւաճեցան , որովհետեւ անոնց ժողովուրդները գիտցան լաւ ձեւով առեւտուր ընել , դրամատուներ հաստատել եւ գործածել դրամը : Որեւէ երկրէ աւելի, Մեծն Բրիտանիան է, որ առաւելաբար առեւտուրի եւ տնտեսական գործառնութիւններու միջոցաւ դարձաւ մեծ պետութիւն մը : Տնտեսագէտ Ռ. Հայլպրսնըր հաշիւ ըրած է, թէ « Սըր Ֆրէնսիս Տրէյքի «Կոլտըն Հայնտ»ի կատարած ճամբորդութենէն իրեն շահաբաժին ինկած գումարով, Էլիզապէթ թագուհին վճարեց Անդլիոյ արտաքին բոլոր պարտքերը, հաւասարակշռեց իր պիւտճէն եւ մեծ գումարներ շահագործման յանձնեց օտար երկիրներու մէջ, որոնց շահաբաժիններուն ընդհանուր գումարը կը հաւասարէր Բրիտանիոյ 1930ի արտաքին հարստութեան»: Անդլիա, հոդալու համար երկու համաշխարհային պատերազմներու իր ծախքերը , հարկադրուեցաւ ծախել ասոնց գրեթէ մեծ մասը , եւ անկէ ի վեր դժուարութիւններու մէջ կ. գտնուի : Անդլիա պիտի յաջողէր, ապահովաբար, դիմագրաւել, եթէ իր ժողովուրդը, որ վտանդի շրջաններուն գիտէ այնքան մեծ կորով եւ զոհաբերութիւն ցոյց տալ, խաղաղութեան երկարամեայ շրջանի մը համար եւս տրամադիր ըլլար զոհաբերութիւն կատարելու : Երկրի մը մէջ, ուր բանուորական ընկերակցութիւնները հին մտայնութիւններով կ'առաջնորդուին եւ թէյի հանգիստի ժամերը յաճախակի են, սթերլինը այլեւս չի կրնար ոսկիին նման կայուն եւ հաստատուն դիմադիծ մը ներկայացնել : Սթերլինը կրնայ վերստին կայուն դառնալ եթէ կառավարութիւնը խնայողութիւններ ընէ ընկերային ծրագիրներու մէջ եւայլն :

Գերմանիոյ յետ – պատերազմեան տընտեսական բարդաւաճումը ծայր տուաւ երբ 1948ին, վարկաբեկուած եւ անվըստահութիւն ներշնչող Ռայխմարքը փոխարինուեցաւ նոր, կայուն Տէօչմարքով: Այդ թուականէն ասդին Գերմանացիները

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց ինչո՞ւ անպատճառ կ'ուզէք զիս հոն զրկել :

— Նազըր փաշան կը փափաքի ձեզ տեսնել... անձնական գործի մը համար :

— Լաւ ուրեմն, երթանք, ըսաւ Հօճան, հառաչանք մը արձակելով :

— Հօճա էֆէնտին կառքով տար մինչեւ Զապթիէ, հրամայեց քոմիսէրը ոստիկանին :

Իր պատուէրը խսկոյն կատարուեցաւ եւ քսան վայրկեան ետքը Հօճան Զապթիէի դուռը կը հասնէր իրեն ընկերացող ոստիկանին հետ :

Ի զուր կառքին մէջ ծերունի քարոզիչը փորձած էր խօսեցնել իր պահապանը եւ իմանալ իր ձերբակալման պատճառը : Ոստիկանը «բան մը չեմ գիտեր» պատասխանած էր իր բոլոր հարցումներուն եւ շատ հաւանական էր ճշմարիտ կ'ըսէր :

Ոստիկանատան մէջ, համեմատաբար, հանդարտութիւն կը տիրէր : Ուրբաթ ըլլալով՝ շատ պաշտօնեաներ բացակայ էին ու գործի համար եկող գացողներ չկային : Բայց նախարարը Շէֆիք փաշա, իր պաշտօնին գլուխն էր եւ Հօճային գալուստը իրեն իմաց տրուելուն պէս հրամայեց որ խսկոյն իր քով բերեն :

— Դո՞ւն ես Պուրսացի Հօճան, ըսաւ խիստ ձեւով՝ զայն տեսնելուն պէս :

— Այս, պատասխանեց միւսը հաստատուն ձայնով մը :

— Քեզի դէմ ծանր ամբաստանութիւններ կան, շարունակեց նախարարը :

— Ի՞նչ ամբաստանութիւն կրնայ ըլլալ խեղճ ծերունի Հօճայի մը դէմ որ իր ժամանակը աղօթելով կ'անցընէ :

— Մզկիթին մէջ գլուխդ մարդիկ կը ժողվես ու անոնց վնասակար ճառեր կը խօսիս եղեր եւ նոյնիսկ համարձակեր ես մեր Վեհափառ Սուլթանին նուիրական անձը քննադատելու եւ շուրջիններուդ միտքերը գրգռելու :

— Քա՛ւ լիցի, փաշա էֆէնտի, երբեք այդպիսի յանցանք մը չեմ գործած, պատասխանեց Հօճան անայլայլ ձայնով :

— Նոյնիսկ այսօր ցերեկէն ետք, Սիւլէյմանիէի մզկիթին բակը, քու ամէն օրուան մարդիկդ գլուխդ ժողվելով, սովորականին պէս, զանոնք ապստամբութեան գրգռեր ես :

— Սխալ է, փաշա էֆէնտի :

— Վկաներ կան :

— Սուտ խօսած են...

Նախարարը պահ մը խօսքը դադրեցնելով, սկսաւ սեղանին վրայ իր առջեւ դրուած թուղթ մը աչքէ անցընել, յետոյ զանգակը հնչեցուց եւ երբ օտաճին ներս մտաւ, ըսաւ անոր.

— Հասան էֆէնտին հոս կանչէ :

Յետոյ, Հօճային դառնալով շարունակեց.

— Ուրանալը անօգուտ է, ամէն բան գիտենք, կը հասկնա՞ս... քու ամէն խօսածներդ մէկիկ մէկիկ տեղեկագրուած են մեզի : Նախ իրաւ է որ անվնաս բաներ էին ըսածներդ, բայց ետքը, կամաց կամաց, չափը անցուցիր, իսկ այսօրուան խօսածներդ բոլորովին աններելի են :

— Փաշա էֆէնտի, ես միշտ կրօնական նիւթերու, մեր սուրբ կրօնքին պատուիրանքներուն, նուիրական Գիրքին մեկնութեան վրայ միայն խօսած եմ :

— Սուտ կը խօսիս, գոչեց փաշան ձայնը բարձրացնելով :

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ մարդ մը ներս մտաւ :

— Հասան էֆէնտի, ըսաւ նախարարը նորեկին, կը ճանչնա՞ս այս Հօճան :

— Այս, պատասխանեց Հասան, վերջերս ամէն օր կը տեսնէի Սիւլէյմանիէ մզկիթը, ուր գլուխը կարդ մը մարդիկ ժողված անոնց քարոզ կուտար :

— Ո՞վ էին այդ մարդիկը :

— Ընդհանրապէս նոյն կողմերը բնակող խանութպաններ... միշտ միեւնոյն մարդիկն էին, տասը տասնեւերկու հոգիի չափ :

— Եւ ի՞նչ կը խօսէր Հօճան այդ մարդոց :

— Քաղաքականութեան վրայ կը խօսէր, կառավարութիւնը կը քննադատէր եւ նոյնիսկ կը համարձակէր մեր Վեհափառ Սուլթանին դէմ խօսիլ...:

— Կը լսե՞ս, Հօճա, գոչեց նախարարը :

Հօճան դարձաւ եւ ուշադրութեամբ զինքը ամբաստանողին երեսը նայեցաւ, ջանալով անոր դէմքը յիշել : Եւ սակայն երբեք իր ունկնդիրներուն մէջ չէր տեսած զայն : Իր զննութիւնը աւարտելէ ետք ըսաւ.

— Փաշա էֆէնտի, այս մարդը չեմ ճանչնար բնաւ եւ երբեք հանդիպած չեմ մզկիթին մէջ եւ հետեւաբար իմ խօսքերս լսած չի կրնար ըլլալ :

— Կը լսե՞ս Հօճան ի՛նչ կ'ըսէ, Հասան էֆէնտի, ըսաւ ոստիկանութեան նախարարը նուրբ ժպիտով մը :

— Հօճային աչքերը կ'երեւայ որ շատ զօրաւոր չեն, պատասխանեց Հասան, եթէ ոչ շա՛տ աղէկ պիտի կրնար ճանչնալ, մանաւանդ որ այսօր մզկիթին մէջ ինծի խօսք ալ ուղղեց :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(9 – Շար.)

ՊՅՈՒՏՎՈՒԾՔ

Գ. ՍՍՍ

ՍՎՎՈՒՍ

ԲԱՀԱՐՆ ՎԱՀԱԳՆ

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, տղայուս Սուրիս։

— Ոչինչ, պարզապես ուզում եմ իմանալ, թէ ինչո՞ւ ես այդքան տխուր։

— Ես... Ես... Ես... Ես... Ես... Ես...

— Ես... Ես... Ես... Ես... Ես... Ես...

— Ես... Ես... Ես... Ես... Ես... Ես...

Տէր եւ Տիկին Թադէոս Զօլաքեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Զօլաքեան, Պ. Քլօտ Զօլաքեան, Ան-Վալէռի Զօլաքեան և ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, տատիին

ՅՈՎՀ. ԶՕԼԱՔԵԱՆԻ
(Զէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 15ին, 92 տարեկանին, իր բնակարանը, Ալֆորվիլ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի Դեկտեմբեր 18, ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, Բիւ տէ Պռոշէ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Պ. Երուանդ Ճանկէօզեան, Պ. Հրայր Ճանկէօզեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Տէր-Անդրէասեան, Պ. Հրաչեայ Տէր-Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տէր-Անդրէասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան եւ Տոքթ. Սեդա Թիրեաքեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թիրեաքեան, Տէր եւ Տիկին Ֆաքիրեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Տըրէզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Էլիզ Գույումճեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԶՈՒԱՐԹ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տէր-Անդրէասեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ սրտի կարճատեւ հիւանդութեան հետեւանքով Դեկտ. 13ին, Ուրբաթ ժամը 18ին, 69 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Դեկտ. 19) առաւօտ, ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Երուանդ Ճանկէօզեանի եւ զաւկին իրենց կնոջ եւ մօր՝ Զուարթ Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Քէօսէեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, Հմայեակ Քէօսէեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ.Կ. Անտոնեանի, Այրի Տիկին Առաքելեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Անտոնեանի եւ զաւակին, Տէր եւ Տիկին Զ. Անտոնեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ս. Ռստիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Պէտիկեանի (Կարտան) եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ս. Ուզունեանի եւ զաւակներուն, Ողբ. Յովհաննէս Անտոնեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ :

Այս ցաւալի առիթով Ոմն փոխան ծաղկեպսակի միութեանս կը յանձնէ 20 Ֆրանք :

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ, պիտի երգէ «Կոմիտաս երգչախումբը» : Պատարագի աւարտին, տեղի պիտի ունենայ Նաւասարկաւագին Տօնին յատուկ մասնաւոր արարողութիւն : Ապա հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի եւ շրջաններու մէջ պաշտօնավարող հանգուցեալ եկեղեցականներու, Սարկաւագներու, Դպիրներու, Ազգ. վարչութեան անդամներու, Կրթ. Մշակներու եւ հոգիներու ի հանգիստ :

Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ ժամը 11·30ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ·ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, դեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE — PRIX DES PLACES 5 F.

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 19ին Փլաս տէ փըթի Փօն էն, 19·15ին Փլաս Քառնոյէն, 19·30 Փլաս տը լա Մէրի :

ԻՍԻԷՆ օթոքառ կը մեկնի, Իսիի գերեզմանատունին առջեւէն ժամը 20ին, Օփիթալ Փերսի 20·05ին եւ 190 թիւ օթօպիւսի բոլոր կայարանները, մինչեւ Մեռի տ'Իսի :

Մայիսի տօնակատարութեան համար ծախուած տոմսերը ի զօրու են :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

Ժամը 16·30ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 22 Դեկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30-ին վարժարանին մէջ :

1, Պուլվար Տիւ Նօր, Լը Բէնսի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

LA FOURCHETTE

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓՐԱ-ԼՈՒ
PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)

Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ :

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին :

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ : Օգտուեցէք :

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն :—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ.— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Ծերիկեան :

ՊՕՄՈՆ.— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր-Վարդանեան :

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յովհ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Մերկեր Սուքիասեան :

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Խորէն Ուլուսեան, Սիմոն Աւտօյեան :

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան :

ԼԱՓՈՄ.— Նշան Նագաշեան :

ՎԱԼՊԱՐԵԼ.— Պ. Կէտիկեան :

ՆԻՍ.— Ս. Ալեքսնեան, Գ. Խոսրովեան :

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Թ. Մատոյեան :

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ.— Վ. Կամպէրեան :

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդականներուն մօտ :

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND
Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube
ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS
Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.
17 Rue Bleue

ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ
Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս :
Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ
Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"AU FIL DES SONGES"

ՎՕԿ ընկերութեան նոր երգապնակը, թիւ 312

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լարային նուագախումբի հեղինակութիւններուն

1. Variations sur chants populaires, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջան, 2. Կարօտի երգ, 3. Հովը, 4. Իրիկնամուտ, 5. Գիշերային թիթեռնիկներ, 6. Պօէմա, 7. Մայր Արաքսի, 8. Մանոցի երգը, (նոր դաշնաւորում) :

CONCERT COLONNE ի նուագախումբին կատարմամբ,

որուն կը մասնակցին
Maximilien Roques (1er violon de l'orchestre l'O. R. T. F.)
Jacques Castagner (flûte), Michel Marchesini (violoncelle) et Raphaël Beaufort (piano, de l'Opéra)

33 tours — Prix 30 francs

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
14, Rue Petit, Paris — Tél. : BOT. 99-22

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ — Գին 10 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՐԱՏ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 19 DECEMBRE 1968

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11392 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.392

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Գ.

Օսմանեան Սահմանադրութեան շնորհած ազատութիւնը իր զանազան արտայայտութիւններն ունեցաւ ազգային կեանքին մէջ :

Օրմանեան տասներկու տարի պատրիարքական աթոռին վրայ մնացած էր, Ապտիւլհամիտի շնորհները վայելած, բազմաթիւ պատուանշաններ ստացած եւ արքունիքի վարիչ դէմքերուն հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակած էր :

Երբ Եըլտըզի «Կամարիլլա»ն մէկ օրէն միւսը շնորհազրկուեցաւ եւ մամուլի ու հանրային կարծիքի անարգանքին ու ամբաստանութեանց նշաւակ դարձաւ, Օրմանեան անմասն պիտի չմնար հին ռէժիմի շրջանին պատասխանատու շարժումէն : Պաշտօններ վարող ամէն ազգի անձնաւորութեանց, մասնաւորաբար պալատական եւ ոստիկանական պաշտօնեաներու եւ խաֆիէ կոչուած լրտեսներու դէմ ժողովրդական խաւերու մէջ առաջ եկած ընդվզումի ընդհանուր շարժումէն :

Ստեղծուած էր գրեթէ անիշխանական վիճակ մը եւ մարդիկ ազատ թռիչք էին տուած իրենց զգացումներուն, կը գործէին սանձարձակ : Ջնջուած էր գրաքընութիւնը, քանդուած էին ազատ մտածողութիւնը կաշկանդող կապանքները :

Բանտերէն, աքսորավայրերէն ու արտասահմանէն Պոլիս հասած չէին տակաւին յեղափոխական եւ մտաւորական դէմքեր : Պատրիարքէն դժգոհ տարրեր սկըսան աղմկալի ցոյցեր կատարել Օրմանեանի դէմ, որ Յուլիս 16 – 29ին բռնի հրաժարեցուեցաւ պատրիարքութենէ եւ Եղիշէ Եպս. Դուրեան ընտրուեցաւ տեղապահ :

Յուլիս 25 – 7 Օգոստոսին ամբոխը խռնուեցաւ Օրմանեանի Բերա՝ Ըթըր փողոցի բնակարանին առջեւ եւ պարտադրեց զայն Գում Գափուի պատրիարքարանը երթալ՝ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, ամբողջ ճամբու ընթացքին անլուր անարգանքի ենթարկելով զայն, զինքը փոխադրող կառքին վրայ քանիցս յարձակելով հակառակ իրեն ընկերացող ոստիկաններու պաշտպանութեան :

Ազգ. Երեսփ. Ժողովն ալ, որ իրեն դէմ զանազան ամբաստանութիւններ ունէր, 1908 Նոյեմբեր 7 – 20ին որոշեց Քննիչ Յանձնաժողովի մը կողմէ մանրամասն քննութեան ենթարկել ամբաստանագիրները :

Օրմանեան կ՝ամբաստանուէր, որ լիապէս չէր գործադրած Ազգ. Սահմանադրութիւնը, իւրովի մասնաւոր կարգադրութիւններ ըրած էր, վարչական ժողովները չէր նորոգած, Նպաստից դրամէն իւրացուցած էր 30–40·000 ոսկի, հեռագիր զրկած էր Լահէի խաղաղութեան խորհրդաժողովին՝ բողոքելով Պուլկարահայոց մասնակցութեան դէմ, դրդած էր ռուսական կառավարութիւնը, որ հալածանքի ենթարկէ Դաշնակցականները, եւայլն եւայլն :

Այս բոլորի մասին Օրմանեան գրած է Ազգապատումի Գ. հատորին, Խոհք եւ Խօսքի եւ Յիշատակագիրք երկոտասանամեայ պատրիարքութեանի մէջ : Այս վերջինը 1910ին տպուած, բայց հրապարակ չէր հանուած :

Քննիչ Յանձնաժողովը չորսուկէս տարի ձգձգելէ ետք 1913 Յունուար 5ին (Ն. Տ.) Ազգ. Ժողովին ներկայացուց իր վճիռը, որով բոլոր ամբաստանութիւնները կը մերժուէին եւ նախկին պատրիարքը անպարտ կ՝արձակուէր, վերստանալով իր բոլոր իրաւունքները :

Շատ չանցած, Օրմանեան կրօնական ժողովի եւ Ազգ. Ժողովի անդամ կ՝ընտրուի :

Երուսաղէմի (Ղեւոնդ Վրդ. Մաքսուտեանի հաշիւներու) խնդիրը մեծ աղմուկ յարուցած էր : Նախապէս զրկուած քննիչները լուծում մը չէին գտած : Ազգ. Ժողովը կ՝որոշէ Օրմանեանը զրկել Երուսաղէմ իբրեւ լիազօր պատուիրակ, իրեն ընկերացնելով Ազգ. երեսփոխան Վահան Թէքէեանը : Պատուիրակները Երուսաղէմ կը հասնին 1914 Մայիս 6ին : Քանի մը ամիս ետք կը ծագի ընդհ. պատերազմը : Թէքէեան Եգիպտոս կը մեկնի : Օրմանեան մինչեւ 1916 Օգոստոս 6 Ս. Յակոբեանց վանքի քննչութեան եւ վարչութեան պաշտօնը կը վարէ, միաժամանակ դասաւանդելով ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ :

Թուրք կառավարութիւնը 1916 Յուլիս 19 – 1 Օգոստոսին հրատարակեց նոր օրէնք մը, որով կը ջնջէր Ազգ. Սահմանադրութիւնը : Թրքահայութիւնը կը բաժնէր էջմիածինէն : Կիլիկիոյ եւ Աղթամարի կաթողիկոսութիւններն ու Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքութիւնները կը միացուէին, Սահակ Բ. Խապայեան, որ Երուսաղէմ աքսորուած էր, կը դառնար կաթողիկոս – պատրիարք :

Օրմանեանի պաշտօնը վերջ կը գտնէր : Ամէն իշխանութիւն կը կեդրոնացուէր Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ձեռքը : Սահակ Բ. բարեկամութիւն հաստատած էր Ճէմալ փաշայի հետ, երբ Ատանայի կուսակալ էր անիկա : Այժմ Ճէմալ իբրեւ Դ. զօրաբանակի հրամանատար փոխարքայի լիազօրութեամբ կը կառավարէր Օսմ. կայսրութեան արաբախօս հողամասերը :

Սահակ Կաթողիկոս իր կողքին կազմեց Սինոտ մը՝ ծանօթ եկեղեցականներէ, որոնք Երուսաղէմի վանքը կ՝ապրէին : Իր պաշտօնավարութիւնը տեւեց 15 ամիս, 1916 Օգոստոս 6 – 19էն մինչեւ 1917 Նոյեմբեր 6–19, երբ Սինոտին հետ ստիպուեցաւ հեռանալ Երուսաղէմէն, որ վրտանգուած էր անգլ. բանակին մօտենալուն պատճառաւ :

Կաթողիկոս, եպիսկոպոս, վարդապետ, Օրմանեանն ալ մէջը, ապաստանեցան Դամասկոս, ուր մնացին մինչեւ պատերազմին վախճանը : Օրմանեան սրբազան 1918 Մայիսին յաջողած էր վերադառնալ Պոլիս, ուր երկար չապրեցաւ : Վախճանեցաւ Նոյեմբեր 6–19ին Գատըգիւղ, ազգային երեսփոխան եւ որբերու հայրիկ անունով ծանօթ ողբացեալ Ներսէս Օհանեանի բնակարանը, ուր հիւրասրուած էր :

×

Շատ երկար կանգ առինք իր կեանքին վրայ : Մահուընէն յիսուն տարի ետք ալ անթառամ մնացած է իր յիշատակը : Բացառիկ դէմք մըն էր Օրմանեան, օժտուած բազմակողմանի շնորհներով : Գիտնական, աստուածաբան, պատմագէտ, հռետոր, լեզուագէտ ու վարչագէտ : Ապտիւլհամիտի օրով ալ եղած էր «գաղանազուսպ» :

Հարուստ է նաեւ իր գրական վաստակը : Հռոմի մէջ հրատարակած է «Վատիկան եւ Հայերը» (Ֆրանսերէն), Հայ արեւելեան Կաթողիկեայք (իտալերէն), պապական Ռէվէրսուրուս կոնդակի եւ յարակից պաշտօնագիրներու թարգմանութիւնը (Ֆրանսերէն եւ իտալերէն) :

Իր կեանքի երկրորդ շրջանին հրատարակեց Հայոց եկեղեցին՝ Ֆրանսերէն, տպուած Փարիզ 1912ին : Յետոյ զայն թարգմանեց հայերէնի : Այս գործը լոյս տեսաւ նաեւ անգլերէն եւ ռուսերէն թարգմանութեամբ : Համապատումը չորս աւետարաններու համադրութիւն մըն է : Իր գլխաւոր երկասիրութիւնն է Ազգապատումը, երեք ստուար հատորներ, որոնց մէջ մեր ժամանակակից ազգային եւ եկեղեցական պատմութեան զանազան շրջանները մանրամասնօրէն կը նկարագրէ՝ աղբիւրներու յիշատակութեամբ :

Իր անունը արձանագրուած է հայ ազգի տարեգրութեանց մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՂՈՎԸ ՈՐ ՉԷ ՍԿՍԱԾ

Բոլորն ալ Փարիզ են, ամերիկացի, վիէթնամցի եւ վիէթքոնկ, բայց տակաւին չեն կրցած համաձայնիլ թէ ի՞նչ սեղաններու շուրջ եւ ի՞նչ ձեւով պիտի նըստին :

Անշուշտ նման պատմութիւններ կրնային կատակերգութիւն նկատուիլ եթէ ողբերգութիւն չըլլային : Հառիմըն երկար խօսած է առջի օր հարաւային Վիէթնամի պատասխանատու՝ Զօր. Քիի հետ, ի ներկայութեան Փարիզի հարաւային Վիէթնամի դեսպանին :

Ծանօթ է Ամերիկեան Պաշտպանութեան նախարարին յայտարարութիւնը, առջի օր, ըստ որուն Սայկոն է որ չուզեր ժողովին սկսիլը : Դեսպանը տեսակցութիւն մը տալով Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան, կը յիշեցնէր որ Նոյեմբեր 27ի ամերիկեան եւ հարաւային Վիէթնամի միացեալ զեկոյցը պէտք է իբր «Ուխտ» նկատել : Հոն կը շեշտուի թէ խօսակցութիւնները կը կատարուին «երկու կողմերու» միջեւ եւ ոչ – չորս : «Ատիկա արդէն զիջում մըն էր մեր կողմէ : Աւելի հեռու չենք կրնար երթալ : Չորսերով ժողով մը պահանջել, կը նշանակէ անկարելին պահանջել» կ՝աւելցնէ հարաւային Վիէթնամի Փարիզի դեսպանը :

Վերոյիշեալ հանդիպումէն ետք, Հառիմըն ալ կ՝ընդունէր որ գլխաւոր հարցը այլեւս «Միացեալ ճակատ մը» կազմելու շուրջ է : Ճիշդ է որ ներկայիս գլխաւոր կէտն է նախ համաձայնիլ իրարու միջեւ (հարաւային Վիէթնամ եւ ամերիկացի) ապա, դիմացինին հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Լուսաւորութեան նախարարը ստիպուեցաւ այլեւս խիստ միջոցներու դիմել եւ առաջին առթիւ փակեց Շափթալ լիսէն : Նախարարը զեկոյցով մը կը յայտնէր .— « Իբրեւ հետեւանք այն խառնակութեանց որ կատարուած են լիսէ Շափթալի մէջ եւ արգելք հանդիսացած են որ դասընթացքները կանոնաւորաբար կատարուին, Լուսաւորութեան նախարարը որոշեց փակել լիսէն մինչեւ Յունուարի սկիզբը » :

Զեկոյցը կ՝աւելցնէ թէ նախապատրաստական դասարաններու եւ Բ. շրջանի դասարաններու աշակերտները պիտի կարենան ընդունուիլ միայն երբ յանձնառութիւն առնեն որ պիտի աշխատին եւ որեւէ մասնակցութիւն պիտի չբերեն որեւէ գործունէութեան, որ կրնայ խանգարել ուսուցումը :

Յետագային պիտի հաղորդուին նոր արձանագրութեանց թուականները : Ամէն պարագայի մէջ առաջին շրջանի աշակերտները պիտի ընդունուին առանց նոր արձանագրութեան կամ որեւէ ձեւակերպութեան :

Միւս կողմէ Նանթէռի մէջ ալ ոստիկանները կը քննեն բոլոր ուսանողները մուտքի ատեն եւ իրենց քառթերը :

ՀԱՅՐԵՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱ ԺԱՄԱՆԵՑԻՆ

Երկուշաբթի օր Փարիզ ժամանեցին եւ անմիջապէս դաւառ մեկնեցան Տիկիններ Աղաւնի եւ Անահիտ Սահինեան, ինչպէս նաեւ Պարոյր Սեւակ, Սարմէն, Ստեփան Ալաջաջեան, Մկրտիչ Սարգսեան, Խաժակ Գիւլնազարեան, Լեւոն Միրիջանեան, Վարդգէս Պետրոսեան եւ Մամուլի կոմիտէի նախագահ Հ. Ութմաղեան :

Փարիզ կը վերադառնան Ուրբաթ օր :

Հայրենի մտաւորականներու այս խումբը մաս կը կազմէ խորհրդային զբօսաշրջիկներու խումբի մը եւ դժբախտաբար շատ կարճ ժամանակով Փարիզ պիտի մնայ (հազիւ 3–4 օր) : Գէորգ Էմին մաս չի կազմեր այս խումբին : Հաւանական է որ Փարիզ գայ Յունուարի կիսուն :

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20ին, ճատրակի ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան եւ երկու խորհրդային խաղացողներ՝ Բորիս Սպասկի եւ Վիքտոր Կորնչօյ կը մըրցէին միաժամանակ 25 խաղացողներու դէմ, Հիլթընի պանդոկի հիւրասրահը, 18 Ավընիւ տը Սիւֆրէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆԻ դահլիճին ելմտական նախարարը՝ Տէյվիտ Քենըտի (որ ոչ մէկ կապ ունի ծանօթ ընտանիքին հետ) մամուլի ասուլիս մը տուաւ, բայց մերժեց որեւէ ապահովութիւն տալ տոլարի կայունութեան մասին ոսկիի նկատմամբ : Ներկայիս ոսկիի մէկ ոնսը 35 տոլար է : Ուրեմն անկարելի չէ որ նոր նախագահին օրով, տոլարը արժեզրկուի :

ԱԹԷՆՔԻ էլէֆթերոս Կոսմոս թերթը կը քննադատէ վարչապետը ըսելով .— «Փափատոփուլոս միտք չունի պատերազմական օրէնքը վերցնել եւ ընտրութիւն ալ պիտի չըլլայ » :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդուժը մօտ տասը վայրկեան տեւող թռիչք մը կատարած է յորդանանեան հողամասին վրայ : Զոհ չկայ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր նախագահին յատուկ բանագնացը՝ Սըքրէնթըն, որ տասը օրուան շրջապտոյտ մը կատարեց Միջին Արեւելք, ուսումնասիրելու համար կացութիւնը եւ խաղաղ կարգադրութեան մը կարելիութիւնները, տեսնուած է Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի հետ :

ՊՈՒԼԿԱՐ կառավարութեան եւ կուսակցութեան զեկավարը՝ Ժիվկով Մոսկուա հասած է, ուր պիտի տեսնուի Կոսիգինի եւ Բրեժնեւի հետ : Վարչապետը վերջին անդամ Մոսկուա գացած էր Սեպտեմբեր 17ին եւ իր ամբողջական համաձայնութիւնը յայտնած Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային միջամտութեան :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարած է իր բանբերին միջոցաւ, որ բուռն կերպով պիտի պայքարի նորընտիր վարչապետին նորակազմ դահլիճին դէմ : Ռումոր, նոր վարչապետը յայտնած էր սակայն իր ծրագրին մէջ, որ գոհացում պիտի տրուի բանուոր դասակարգին եւ նոյնիսկ հրաւիրած էր համայնավար կուսակցութիւնը որ իր «առարկայական օժանդակութիւնը» բերէ կառավարութեան :

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ, քաղաքական դատավարութիւն մը սկսած է : Կը դատուին փաստաբան մը եւ ճարտարագէտներ, որոնք ձերբակալուած էին Օգոստոս մէկին, որովհետեւ նամակով մը քննադատածէին խորհրդային քաղաքականութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ :

ԹԱՏՐՈՆԸ

ՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի ժողովրդական թատրոնի՝ թատերական կեանքի զոյութեան ինքնատիպ մէկ արտայայտութիւնը պէտք է համարիլ այն տառամաթիճ քերթուածը, որ գրուած է ԺԹ. դարու կէսերուն Տէր-Տէր Գրիչ Երեւանցիի կողմէ։ Քերթուածը, որ գրուած է աշխարհիկ լեզուով, դինիի գովասանքն է։

Քերթուածին մէջ կան գործող անձեր՝ « Աստ խաղողն», «Աստ խմաստասէրն » , « Աստ դինին» եւայլն։ Քերթուածը ըսկսած է բեմականացուելու նպատակով ։

Տէրտէր գրիչ ողորմելի ···
Որ զգինուս գովիս գրեցի ,
Ինչ որ կարդէմ ի մարդամիջի ···
կամ թէ՝
Խաղ արէր զինիս ամէնի,
Պատմել ի մէջ հրապարակի ···

« Կարդէք ի մարդամիջի» եւ «Պատմել ի մէջ հրապարակի» արտայայտութիւն – ները պէտք է համարիլ այդ առենուան տարաղներ, որոնք մինչեւյն առեն հասած վկայութիւններ են մինչնաղարեան Երեւանի հրապարակային թատրոններու առեւտրական գործունէութեան մասին ։

Երեւանի թատերական կեանքի հին շրջանի մասին, դժբախտաբար , աւելի բան չենք գիտեր ։ Իսկական թատերական կեանքը սկսած է ԺԹ. դարու 20ական թուականներէն ետք, երբ վերջ գտած է ռուս – պարսկական պատերազմը եւ Հայաստանի արեւելեան մասը գրաւուած է Ռուսիոյ կողմէ։ Առաջին ուշադրաւ ձեռ – նարկը՝ Ա. Գրիբոյեդովի « Խելքից պատուհասի» բեմադրութիւնն է հեղինակին ներկայութեամբ , զոր իրագործած են Երեւանի բերդը գրաւած ռուս սպաները 1827ի վերջերը, Սարտարի հայելապատ դահլիճին մէջ ։

Երեւանի թատերական կեանքի պատկերացման տեսակէտէն հետաքրքրական է դիտել տալ, թէ Գալուստ Շերմազեան, անցեալ դարու 40ական թուականներուն , գրած է կենցաղային բնոյթով կատակերգութիւն մը ։

Յաջորդ երեւոյթը՝ Կ. Պոլսոյ «Արամեան թատրոնի» մինչախաղակրկէսային ներկայացումներն են Երեւանի Յակոբապարակին մէջ, որոնք տեղի ունեցած են 1850ին, երբ խումբը Թիֆլիսէն երեւան եւ Հին Նախիջեւան կ'ուղղուէր ։

Այսօրուան առումով իսկական թատերական կեանքը Երեւանի մէջ սկսած է մասնագիտական թատրոնով մը ։ Թիֆլիսի հայ թատրոնի երեք մեծ ներկայացուցիչներ՝ Գ. Զմչկեան, Մ. Ամբիկեան եւ Ս. Մանդինեան 1865ի ամառը Շուշիի եւ Ալեքսանդրապոլի մէջ ներկայացումներ տալէ ետք, աշնան ներկայացումներ տուած են նաեւ Երեւանի մէջ ։ Տեղւոյն հոգեւոր իշխանութեան համաձայնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ , թեմական դպրոցին մէջ ներկայացուցած են « Շուրջոցին մէջ ներկայացուցած են « Շուշանիկ », « Վարդան Մամիկոնեան» , « Կոռնակ » ողբերգութիւնները, «Դալալ Ղազը», «Պիպուի սիճուռը», «Շկոլի վարժապետ» վոտրվիլները եւ այլ գործեր ։

1866 – 1868ին տեղական թատերասէր – ներէ կազմուած խումբը իր թոյլ, բայց ինքնուրոյն ուժերով կազմակերպած է տարեկան մէկական ներկայացում ։ Ներկայացումներու գեղարուեստական ճեւաւորումին համար իր օժանդակութիւնը բերած է Թիֆլիս լուսանկարչութիւն սորված Նորքեցի Յովհ. Վարդանեան , որ նկարած է դասական խաղացանկին համապատասխան չորս պատկերներ՝ պատ – կառ, սիւնազարդ դահլիճ, անտառ եւ բանտ ։

Այսպէս , սկիզբէն իսկ, Երեւանի թատրոնը ընթացած է մասնագիտական հունով ։ 1869ին արդէն հրապարակ եկած է կազմակերպուած թատերախումբ մը՝ ղեկավարութեամբ Սողոմոն Աբամելիքեանի ։

Այդ կազմակերպուած գործունէութեան արդիւնքը եղած է այն, որ 1869ին տըրուած է ութ ներկայացում ։

1870 – 1880ին բեմադրուած են զանազան սեռի թատերգութիւններ, որոնց չարքին՝ « Մխրդատ», « Սանդուխտ » , « Արշակ Բ.», « Սեւ հողեր», «Արտաշէս եւ Սաթենիկ», «Անի քաղաքի աւերումն», « Ոճրագործի ընտանիքը», «Թարթիւֆ », «Բռնի ամուսնութիւն», «Երկու քաղցածներ» եւայլն ։

Երեւանի թատրոնի խաղացանկին մէջ , առաջին օրէն իսկ, հասատատուն տեղ գրաւած է Սունդուկեանի թատերգութիւնը ։ Նախ բեմադրուած է «Գիշերուան տարբը խեր է » (1868), այնուհետեւ՝ « Խաթաբալա» (1875 – 76), «Պէպօ» (1878), «Էլի մէկ ղոհ » (1879), «Քանդած օջախ» (1880) ։

Թեմական դպրոցի թատերասրահը այլեւս փոքր եկած էներկայացումներու համար ,որով հարկ եղած է երկրորդ մը շինել՝ 150 հանդիսատեսի տրահով ։ Նորակառոյց այդ բեմին վրայ առաջին ներկայացումը եղած է Պ. Դուրեանի «Սեւ հողերը» (1878 Սեպտեմբեր 24)։ Հրապարակ եկած է թատերասէրներու երկրորդ խումբը ։

Թատերական կեանքի աշխուժացումով, մէջտեղ եկած են տեղացի թատերագիրներ ։ Ասոնցմէ պէտք է յիշատակել դերասան – թատերագիրները Էմին Տէր – Գրիգորեանը, Վասակ Մաղաքեանը , Սիրական Տէր Մարտիրոսեանը, Փառնակէս – Մակար Տէր – Սարգիսեանը ։

Կարելի եղած է նոյնպէս դուրսէն դերասաններ հրաւիրել ։ 1884ին Երեւան գացած են Ս. եւ Ա. Սաֆրազեանները , այնուհետեւ՝ Ա. Վրոյրը, Զապէլը, Պ. Փասուլաճեանը, Գ. Աբրահամեանը եւ ուրիշներ ։ 1887ին Ալեքսանդրապոլէն Երեւան գացած ու հոն թատերական դրութիւն ունեցած են ծանօթ կատա – կերգակ Մակար Տէր – Սարգիսեան եւ դերասանուհի Աչխէն Տէր – Սարգիսեան ։

Թատերական գործը աւելի լայն հունի մէջ մտած է , երբ 1891էն եւք ներկայացումներ տրուած են քաղաքի ակումբի դահլիճին մէջ։ 1906ին այս սրահը էմին Տէր – Գրիգորեանի ջանքերով վերակա – ոուցուած է եւ դարձած յայտնի Զամ – փոլատեանի Թատրոնը ։ Մեծ բեմը հնա – րաւորութիւն ստեղծած է մեծ ներկայացումներու։ Առաջին կազմակերպուած թատերախումբը եղած է Գ. Պետրոսեանի ղեկավարած խումբը, որուն մէջ մտած են Արշակ Յարութիւնեան, Վարդուհի Մե – լիքեան եւ ուրիշներ ։ 1895 Ապրիլին ա – նոնք ներկայացուցած են «Ջոհի փոխարէն ղոհ», «Քաղաքացիական մահ», «Քին» թատերգութիւնները եւ առաջին անգամ՝ Է. Տէր – Գրիգորեանի «Բարեգործու – թեան դիմակի տակ » առամը ։

Այնուհետեւ, տարբեր տարիներու ե – րեւան գացած են Վարդիթեր եւ Մարի – Հրանուշ Ֆելէկեան քոյրերը , Յ. Աբել – եանի խումբը, որ դերասան – դերասա – նուհիներ Փառանձեմի, Ե. Ախաչեանի , Յ. Սաեփանեանի, Ի. Ալիխանեանի եւ ուրիշներու մասնակցութեամբ տուած է կարգ մը ներկայացումներ — « Անմեղ մեղաւորներ», «Խանում», «Անապնիւ չէն ծնուած» «Քանդած օջախ»,«Ասլան Բալասի » եւայլն ։

Այսպէս ուրեմն մինչեւ 900ական թուականները հայ թատրոնի դրեթէ բոլոր լաւագոյն ուժերը իրենց ակնառու դերերով հանդէս եկած են Երեւանի թատերասէր հասարակութեան առջեւ ։

Երեւան ունէր նաեւ ռուս եւ ազգ բնակիչներ որոնք բնականաբար պիտի ստեղծէին իրենց թատերական կեանքը ։ Ռուսերէն առաջին ներկայացումը՝ Գոգոլի մէկ թատերախաղը ներկայացուած է 1878 Փետրուար 16ին, իսկ ազգպէյճանական առաջին ներկայացումը՝ Մ. Ախունտովի « Մշեփեփ ժորատան», 1886ին ։

Հակառակ այն իրողութեան ,որ Թիֆլիսէն եւ Պաքուէն եկող դերասաններու եւ թատերախումբերու ներկայացումները եղած են յաճախակի , այնուամենայնիւ , թատերական կեանքը Երեւանի մէջ զարգացման իր հոլովոյթն է ունեցած ։ Դարավերջին եւ դարասկիզբին քաղաքի թատերական կեանքին մէջ ակնառու դեր կատարած են սիրող դերասաններ Յ. Կարինեանը, Է. եւ Գ. Հասան – Զալալեանները, Ա. Մելիքեանը, Համազասպ եւ Հեղինէ Խուդալպաշեանները եւ ուրիշներ ։

1901ի ամառը առաջին անգամ Երեւան գացած է Սիրանոյշը, Գ. Պետրոսեանի, Ա. Վրոյրի, Մ. Ազայեանի եւ ուրիշներու հետ ։ « Սաֆոյի » թատերախաղէն ետք , Սիրանոյշ Երեւանի մէջ ներկայացուցած է «Թոսքա» , «Անմեղ մեղաւորներ» , « Համլէթ », «Ապահը», «Ապահարզան », « Մոննա Վահնա » (1903) , « Խարդաւանք եւ սէր», «կեանք», «Աշտանակ» (1904), « Դաւաճանութիւն » (1907) եւայլն ։

Շէյքսփիրեան գործերուն Երեւանցիները ծանօթացած են 1902ին, երբ Կ. Գալֆայեան ներկայացուցած է «Համլէթ»ն ու «Օթէլլօ»ն ։ 70ական թուականներուն փառահեղ կերպով յիշատակուած է մեծ թատերապրին մահուան 300ամեակը՝ մասնակցութեամբ Սիրանոյշի եւ Աբելեանի ։ 10ական թուականներուն Երեւանի մէջ գործած է «Օգտակար գիտելիքներ տարածող ընկերութիւնը», որուն մասնաճիւղերէն մէկը եղած է թատերականը՝ իր երեք ենթաճիւղերով , հայկական , ռուսական եւ ազգբնչանենական խումբերով ։

Գեղարուեստական , մասնաւորապէս թատերական կեանքը ընդհատուած է համաշխարհային Ա. պատերազմի պատճառով ։

Երեւանի երկրորդ մեծ թատրոնը եղած է Երեւանցի Արամ Բունիաթեանի կառուցածը, որ 1919ին վերածուած է Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի ։ Հակառակ համաշխարհային պատերազմի ծանր պայմաններուն , անոր յաջորդած տարիներու անտանելի դրոյվճակին, այնուամենայնիւ, թատերական կեանքը յարատեւած է Երեւանի մէջ, թէեւ տակաւ մակարդակով ։

1919ի վերջը Վ. Միրզոյեան Երեւանի մէջ կը հիմնէ թատերական արուեստանոց մը ։ Անոր առաջին ուսանողներէն եղած են Ա. Հայ – Աբրահանը, Նայիրի Զարեանը, Վերգինէ Վարդանեանը, Օ. Բունիաթեանը, Գրիգոր Նալբանդեանը, Ենովք Միրզախանեանը եւ ուրիշներ ։ Ինքը՝ Միրզոյեան դասաւանդած է բեմական արուեստ եւ խօսք եւայլն ։ Թատերական – կրթական գործը բարձր հմայքու վրայ դնելու համար այդ աշխատանքին նուիրուած են Դ. Դեմիրճեան (նոր ըրականութիւն), Մ. Աբեղեան (յունական թատրոն եւ դրականութիւն), Ա. Շաւարշեան (հոգեբանութիւն) եւ ուրիշներ ։

1920 Օգոստոսին Յ. Զարիֆեան կը կազմէ խումբ մը, որուն մաս կը կազմեն Յ. Աբելեան, Օ. Մայսուրեան, Յ. եւ Մ. Բերոյեաններ, Ա. Ռշտունի , Ն. Մանուչարեան , Կաւրօչ, Տ. Աւալեան, Գ. Թաւրիզեան, Արաքս, Ս. Գարագաշ, Ա. Բաբեան, Լ. Ազաբաբեան եւ ուրիշներ ։

Բ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ · ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ե՞ս, քեզի հետ խօսեցա՛յ, գոչեց ծերունին զարմացկոտ դէմքով մը ։

— Ոչ միայն խօսեցար, այլ նոյնիսկ ոգորմութիւն մըն ալ տուիր ։

— Իրաւ որ, գոչեց Հօճան, այս խօսքերէն բնաւ բան չեմ կրնար հասկնալ ։

— Այո, չարունակեց միւսը հեղնական դէմքով մը, կուրութիւնս չնորհաւորեցիր, ըսելով որ բարեբախտութիւն մըն է այս ժամանակի մէջ կոյր ըլլալը ու մեր չուրջը անցածներէն բան մը չտեսնելը եւ յետոյ մէկ գրուշ ողորմութիւն ալ տուիր , որպէսզի աղքին փրկութեան համար աղօթեմ ··· ։

— Վա՛յ, մկկիթին կոյր մուրացիկն ես դուն, գոչեց Հօճան զառնացած չեչտով ։

Աստիկանութեան նախարարը քահ քահ խնդալ սկսաւ ։

— Վերջապէս իրար ճանչցաք, ըսաւ Հօճային ։

Ծերունին չանթահարիչ նայուածք մը ուղղեց Հասանի, բայց մէկէն ինքզինքը ժողվեց եւ իր հանդարտութիւնը վերստին գտնելով՝ պատասխանեց ·

— Իրաւունէ ձեզի չնորհաւորեցի կոյր ըլլալնուդ համար, հիմա կ'տիսոսամ որ կոյր եւ միանգամայն խուլ չէք եղեր ։

Ասիկա պարզապէս խոստովանութիւն մըն էր ։

— Հիմա ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ս, հարցուց նախարարը ։

— Ոչ, պատասխանեց Հօճան կարուկ կերպով ։

— Քու պարագադ այնքան ծանրակչիռ է որ հարկ է մանրամասն քննութիւն մը բանամ քու մասիդ, չարունակեց փաչան, առ այժմ մեզի հիւր պիտի մնաս ու վաղը քեզի հետ կը տեսնուինք ինչպէս որ պէտք է ։

Այս խօսքերը արտասանելէ ետք, նախարարը կրկին զանգակը հնչեցուց եւ իր օտաճին հրամայեց բանտապետը կանչել ։ Երբ այս վերջինը երեւցաւ, Հօճան անոր ցոյց տալով ըսաւ ·

— Այս մարդը խցիկի մը մէջ բանտարկէ եւ դուրսի հետ ամէն յարաբերութենէ զրկէ, չըլլայ որ մէկու մը հետ խօսք փոխանակէ ··· ։

— Գլխուս վրայ, փաչա էֆէնտի, պատասխանեց բանտապետը ակնածանքով ։

Յետոյ ծերունիին դառնալով ըսաւ ·

— Եկուր հետս տեսնեմ ։

Երբ նախարարին քովէն դուրս ելան, բանտապետը Հօճային թեւէն ուժով մը բռնեց եւ երկուքը միասին ուղղուեցան այն սանդուխը որ դէպի Զապթիէի ընդարձակ բակը կ'առաջնորդէր ։ Այդ բակին աջ կողմը կը գտնուէր բանտը ։

Ինչպէս ըսինք, Ուրբաթ ըլլալուն պատճառաւ ոստիկանատունը հանդարտութիւն կը տիրէր եւ գրեթէ ամայի էր ։

Երբ բակը իջան, Հօճան նայուածք մը նետեց իր չուրջը ու տեսաւ որ բակին մէջ հազիւ մէկ քանի ոստիկաններ կային եւ ելքի դրան քովն ալ միակ պահակ մը կեցած էր ։ Այն միջոցին ուր բակին մէջտեղը հասած էին եւ բանտապետը դէպի աջ դառնալու վրայ էր, որպէսզի Հօճան բանտ մտցնէ, այս վերջինը ուժով մը հրեց բանտապետը եւ իր թեւը ազատեց անոր թեւէն ու յետոյ ծունկովը զօրաւոր հարուած մը տալով մէջքին, զայն գետին տապալեց ։

Այս գործողութիւնը հազիւ րոպէ մը տեւած էր ։

Հօճան, ինքզինքը ազատ զգալուն պէս, խելայեղ վազքով մը սկսաւ դէպի ելքի դուռը արշաւել, ուրկէ հազիւ երեսուն քայլ հեռու կը գտնուէր ։

Բայց բանտապետը չուտով ինքզինքը դատ եւ սկսաւ փախստականը հալածել, բարձրաձայն աղաղակ մը արձակելով ։ Ինչպէս ըսինք, Զապթիէի բակին մէջ մէկ քանի ոստիկաններ կը գտնուէին, որոնք լսելով ձայնը, իրենք ալ օգնութեան վազեցին ։

Դրան առջեւ պահակ զինուոր մը կեցած էր որ ուզեց Հօճային ճամբան կտրել, բայց այս վերջինը յուսահատ ճիգով մը զայն մէկդի հրեց եւ ինքզինք փողոց նետեց ։

Նոյն միջոցին փողոցին ծայրը կառք մը երեւցաւ որ սրարշաւ դէպի Զապթիէ կուգար ։

Դրան քով պահակ կեցող զինուորը որ սկսած էր ինքն ալ Հօճան հալածել, գոչեց կառապանին ·

— Հօճային ճամբան կտրէ, բանտէն փախաւ ···

Յեղճ փախստականը ճիշդ այդ րոպէին կառքին քովէն կ'անցնէր, կառապանը իւղոյն մտրակը բարձրացուց եւ ուժգին հարուած մը իջեցուց Հօճային երեսին, որ պահ մը իր կրած ցաւին սաստկութենէն սահմռկած մնաց ։ Կառապանը անոր չփոթութենէն օգուտ քաղելով, իսկոյն պահաւորակէն վար ցատկեց եւ յաջողցաւ փաթթոցաւորին վերակուէն բռնել ։ Կատաղի կռիւ մը սկսաւ այս երկուքին միջեւ եւ դուցէ Հօճան յաջողէր իր օձիքը կրկին ազատել, բայց ափսո՛ս որ բանտապետը եւ պահակ զինուորը արդէն հասած էին կառապանին օգնութեան եւ ուրիշ ոստիկաններ ալ վազելով կուգային ։ Ասոնցմէ զատ կառքին դռնակը բացուած ու անկէ դեղին պեխերով երկայնահասակ զինուորական մը վար իջած էր ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(10 – Շար ·)

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ակադ. Ի. Փաւլովի համաձայն մարդու բնական կեանքի տեւողութիւնը հարիւր տարի է, իսկ Ակադ. Ա. Պոկոմոլեցի հաւաստիացումով՝ 150 տարի : Կարգ մը գիտնականներ, նոյնիսկ, այս սահմանը կը բարձրացնեն երկու հարիւրի, սակայն հարիւրը պէտք է ընդունիլ իբրեւ իրականութեան համապատասխան :

Հայաստանի մէջ 80էն բարձր տարիք ունեցողներու թիւը ներկայիս կը հասնի մօտ քսան հազարի, իսկ հարիւր եւ աւելի տարիք ունեցողներունը՝ հինգ հարիւրի : Վիճակագրական տուեալները ցոյց կուտան, որ երկարակեացներու ամէնէն բարձր տոկոսը կը գտնուի Բասար – Գեչարի (բնակչութեան 1·6 տոկոսը), Շամշադինի, Աշտարակի (1·5), Ստեփանաւանի, Թալինի շրջաններուն մէջ (1·3 – 1·4 տոկոսը) :

Մարդուն երկարակեցութեան համար պէտք է ուշադիր ըլլալ մանուկ հասակէն : Դպրոցական տարիքին իսկ պէտք է երախան արժանանայ յատուկ ուշադրութեան՝ անոր օրկանիզմը կոփելով, շրջապատի անբարենպաստ գործօններուն հանդէպ դիմադրողականութիւնը զարգացնելով եւ աշխատունակութիւնը մեծցնելով :

Երկարամեայ առողջ կեանքի համար մեծ կարեւորութիւն ունին առողջապահական կանոնները, որոնք պէտք է դասաւանսուին նոյնիսկ դպրոցներու մէջորպէսզի անջնջելի մնայ մարդոց յիշողութեան մէջ : Երկարակեցութեան կարեւոր պայմաններէն է ճիշդ ապրելակերպը, չափաւորութիւնը՝ ամէն հարցի մէջ (սընունդը, սեռական կեանքը եւայլն), առանց նկատի ունենալու տարիքը : Պէտք է խուսափիլ ծխելէ եւ ալքոլի խմիչքներու չարաչար գործածութենէն : Ամէն տարիքի մէջ ուժերու ներած չափով պէտք է Ֆիզիքական վարժութիւններ կատարել. մաքուր օդը շատ օգտակար է :

Հանգիստ եւ ուրախ տրամադրութիւնը կ'ապահովէ մարդուն հաւասարակշռութիւնը, այսինքն՝ զերծ կը պահէ ջղայնութենէ : Ծանօթ Ֆրանսացի վիրաբոյժ Ա. Փարէ ըսած է. «Ուրախ մարդիկ աւելի արագ կը կազդուրուին, աւելի երկար կ'ապրին » :

Լաւատեսութիւնը եւս կեանքի երկարացման ազդակ է : Հետաքրքրական, օգտակար աշխատանքը կ'երկարացնէ կեանքը : Մարդը որքան ուշ հրաժարի աշխատելէ, այնքան երկար կրնայ ապրիլ : Արդարեւ, վիճակագրական ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ բոլոր երկարակեացները եղած են աշխատասէր : Աշխատանքը կ'աշխուժացնէ մարդը, կը բարձրացնէ անոր բնախօսական ունակութիւնները :

Պատմութենէն ծանօթ է, որ մեծ գիտնականները, արուեստագէտները զառամեալ հասակի մէջ իսկ ունեցած են պայծառ միտք, ստեղծագործած են : Այսպէս, Սոփոկլէս իր Էդիպ արքան գրած է հարիւր տարեկանին : Նոյն տարիքին մեծ նկարիչ Թիցիանօ երկնած է իր յայտնի կտաւները : Տաղանդաւոր Կէօթէն իր Ֆաուսթը աւարտեց, երբ ութսուն տարեկան էր :

Քառասուն տարեկանէն ետք, երբ մարդուն օրկանիզմին մէջ կը նուազին նիւթափոխանակութեան հոլովոյթները, համեմատաբար պէտք է պակսեցնել սննդամթերքին քանակը :

Անվիճելի է մարմնամարզութեան դերը առողջապահութեան եւ երկարակեցութեան համար : Մարզանքով պէտք է ըզբաղին ամէն տարիքի մարդիկ : Շատ կարեւոր է աշխատանքի եւ հանգիստի ճիշդ յաջորդականութիւնը :

Փափաքելի է, որ հանգիստը ըլլայ գործունեայ, ըսել կ'ուզենք, աշխատանքէ յոգնած մարդուն համար հանգստանալ չի նշանակեր դալ տուն, մտնել անկողին, թէեւ կարճատեւ քունն ալ ունի իր օգուտը : Օգտակար է կէս ժամուան զբօսանքը քնանալէ առաջ :

Աշխատանքէն ետք պէտք է ընտրել այնպիսի զբաղում մը, որու ընթացքին հանգըստանան օրուան մէջ ամէնէն շատ բանած, յոգնած մկանախումբերը, իսկ աշխատին՝ համեմատաբար անգործ մնացածները :

Տարիքաւոր մարդը պէտք է քնանայ օրական մօտ 7, միջին տարիք ունեցողը եւ երիտասարդը՝ 8, բարձր տարիքի դպրոցականները՝ 9, միջին եւ ցած դասարաններու դպրոցականները՝ 10, նախադըպրոցականները՝ 11–12 ժամ :

Երկարակեցութեան գործօններէն են՝ աշխատանքի պայմաններու բարելաւումը, փոշեզերծումը, աղմկազերծումը եւայլն : Սնունդի գոլը (քալորի) պէտք է համապատասխանէ աշխատանքի ընթացքին ծախսուած ուժին (էներժի) : Չափաւոր, բազմատեսակ պէտք է ըլլայ անիկա եւ պարունակէ բաւարար քանակութեամբ սպիտակուցներ, ճարպեր, ածխաջուրեր, վիթամիններ, հանքային աղեր եւ համապատասխանէ մարդուն տարիքին, անոր առողջական վիճակին : Չափահաս մարդուն սնունդին մէջ մսեղէնը եւ ձկնեղէնը պէտք չէ գլխաւոր տեղը բռնեն : Անհրաժեշտ է զանոնք գործածել սահմանափակ քանակութեամբ եւ յաճախ փոխարինել կաթնա – բանջարեղային սննդամթերքներով :

Պատշաճ սնունդը, յարմար աշխատանքը, մարզանքը ամէնէն կարեւոր միջոցներն են ծերութիւնը յետաձգելու, երկարակեցութեան համար :

Զ. ՇԱԽՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան հռչակման յիսնամեակը արժանավայել հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Լիոնի Մոլիէր սըրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7ին, Շաբաթ երեկոյ :

Հանդիսութեան նախաձեռնութիւնը ըստանձնած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէները, իսկ ձեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Կապոյտ Խաչն ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը :

Հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամանդամուհիներու կողմէ երգուած «Յառաջ նահատակ»ով :

Ապա օրուան խօսնակը՝ ընկեր Ժ. Մարտիրոսեան բեմ հրաւիրեց նախագահը՝ ընկեր Աշոտ Իսահակեան :

Նախագահը ընդհանուր ակնարկով մը ներկայացուց այն գոյավիճակը, որ ըստեղծուած էր մեծ արհաւիրքին յաջորդող տարիներուն, երբ ռուսական յեղափոխութեան հետեւանքով Հայաստանի ռուսական բանակը լքեց իր դիրքերը եւ մեկնեցաւ «դէպի տուն» : Յիշեց Բրեստ-Լիթովըսկիի չարաշուք դաշնագիրը, որով Թուրքիոյ կը վերադարձուէր հայկական հողերուն զգալի մասը եւ, վերջապէս, մատնանշեց օրուան կարեւոր իրադարձութիւնները — կենաց մահու պայքար բուռ մը Հայութեան եւ արիւնարբու թուրք բանակներու միջեւ : Հայութիւնը, հակառակ աննպաստ պայմաններու, յաջողեցաւ նախ կասեցնել թրքական արշաւը դէպի արեւելահայաստանի խորերը, ապա, 1918 Մայիս 28ին, հռչակել իր անկախ պետականութիւնը :

Նախագահը ցաւ յայտնելէ ետք, թէ տասնամեակներու ուրացումներէ ետք, այժմ, դէպքերն ու դէմքերը կը ներկայացուին խեղաթիւրումներու ճամբով, յոյս եւ վստահութիւն յայտնեց, թէ ապագայ պատմաբանը անաչառ գրչով պիտի ներկայացնէ 1918 – 1920ի հայրենի իրականութիւնը :

Օր. Լուիզ Նալճեանի երգէն եւ ընկեր Գեղամ Կանանեանի արտասանութենէն ետք, լուսարձակով պաստառի վրայ ներկայացուեցան հայ մտքի, գրչի եւ բազուկի ականաւոր ներկայացուցիչներու դիմանկարները : Այսպիսով ներկաները համապատկերի մը ձեւով իրենց աչքին առջեւ ունեցան Հայաստանի անկախութիւնը երազած, քարոզած եւ ի խնդիր այդ անկախութեան պայքարած նուիրական դէմքերու հոյլը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը ներկայացուց մեր ժողովրդական պարերէն մէկ քանին :

Հուսկ ուրեմն բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Յովիկ Եղիազարեան, որ հայերէն եւ Ֆրանսերէն արտասանուած զոյգ ճառերով բնորոշեց մեր ժամանակակից պատմութեան մեծ աքթին իմաստն ու արժէքը :

Ազատութեան ձգտումը անբաժան մասը կազմած է հայ ժողովուրդին հոգեկան աշխարհին : Այս իրողութիւնը կը հաստատուի Հայոց դարաւոր պատմութեամբ, — յայտարարեց նախ բանախօսը, ապա, անդրադառնալով մասնաւորապէս Հայ Դատին, դիտել տուաւ, թէ մենք, ազգովին, հողային պահանջներ ունինք եւ, ոչ ոք իրաւունք ունի մեր անունով կամ ի հեճուկըս մեզի յայտարարելու, թէ «հողային պահանջ գոյութիւն չունի Թուրքիայէն» :

Մենք պիտի պայքարինք նման բանաձեւումներու դէմ, որովհետեւ չենք ուզեր եւ չենք կրնար հրաժարիլ մեր արդար իրաւունքներէն :

Բանախօսը իր ճառին շարունակութեան մէջ խօսքը ուղղեց երիտասարդութեան, թելադրեց, որ իրենց հոգիներուն մէջ վառ ու կենդանի պահեն ազգային ապրումները եւ իրենց աշխատանքով ձգտին օգտակար հանդիսանալ հայրենիքին եւ հայ ժողովուրդին : Մանաւանդ պայքարին ի խնդիր Հայ Դատի լուծման :

« Սիրենք հայ ժողովուրդը, սիրենք մայր հայրենիքը եւ ուխտենք մնալ հաւատարիմ մեր պապերու մեծ երազին՝ Միացեալ, Անկախ, ազատ Հայաստանին» :

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Galerie Ror Volmar
58, Rue de Bourgogne

Այս Ուրբաթ օր բացումը կը կատարուի ցուցահանդէսի մը, չորս նկարիչներու մասնակցութեամբ, որոնց կարգին՝

ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Յունուար վեց :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օր. Պէաթրիս Շիրինեան (թաւջութակ) Դեկտեմբեր 11ին յաջողած է պետական քոնսէռվաթուառի մուտքի քննութիւնը, առաջնութիւն ալ շահելով եւ ընդունուած Պ. Միշըլէնի դասարանը :

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (367)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Բայց իմ անունս սրբուեցաւ, շարունակեց Տը Մօ :

— Չեմ հասկնար թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ Մարիուս :

Լէկլը կրկնեց.

— Ահա եղելութիւնը : Պատասխանելու համար՝ բեմին, իսկ կծիկը դնելու համար՝ դրան քովն էի : Վարժապետը կերպով մը աչքերը վրաս տնկելով ինձ կը նայէր : Յանկարծ Պլոնտօ որ Պուալոյի դիրքին մէջ յիշուած չարամիտ քիթն է թերեւս, Լ տառով սկսող անունները յիշել կը սկսի : Լ դիրը իմ անունիս սկզբնատառն է : Ես Մօ քաղաքէն եմ եւ անունս է Լէկլը :

— Լ'Էկլը, ընդմիջեց Մարիուս կարծելով թէ կայսերական արծիւ կը նշանակէ անունը, ի՛նչ գեղեցիկ անուն :

— Պարոն, Պլոնտօ երբ այդ գեղեցիկ անունին հասաւ, «Լ'Էկլը» պոռաց. «ներկայ» պատասխանեցի : Այն ատեն Պլոնտօ վագրի մը անուշութեամբ ինձ նայեցաւ, եւ ժպտելով ըսաւ.— Եթէ Փոնմէրսին դու ես, ապա ուրեմն Լէկլը չես : Խօսք մը որ կարծես քեզի համար դառն տրամադրութիւն մը կը պարունակէ եւ սակայն ինծի համար սոսկալի խօսք մըն էր : Պլոնտօ զայս ըսելէ ետք անունս սրբեց :

Մարիուս աղաղակեց.

— Ամօթահար եմ ձեր առջեւ, պարոն :

— Նախ եւ առաջ, ընդմիջեց Լէկլը, կ'ուզեմ լաւ կերպով քանի մը դովեստներ տալ եւ անոնց մէջ զմռսել Պլոնտօն : Մեռած կ'ենթադրեմ զայն : Անոր նիհարութեան, տժգունութեան, ցրտութեան, խստութեան եւ հոտին մասին փոփոխութեան արժանի մեծ բան մը չկայ : Եւ կ'ըսեմ.

Erudimini qui judicatis terram

(Լատիներէն՝ «Իմացէք, դո՛ւք որ երկիրը կը դատէք») : Հոս կը հանդչի Պլոնտօն : Քիթ Պլոնտօն, հրահանդին կովը, պահնորդական պատուէրին ահագին շունը, անուանակոչումի հրեշտակը, որ ուղիղ քառակուսի, ճիշդ, անաչառ, պարկեշտ եւ սոսկալի մարդ մըն էր : Ինչպէսան իմ անունս ջնջեց, Աստուած ալ զինքը ջնջեց :

— Շատ կը ցաւիմ...:

— Թող ասիկա դաս մը ըլլայ, պատանիդ դու, ըսաւ Լէկլը տը Մօ : Այսուհետեւ նայէ որ չբացակայիս :

— Հազար անգամ ներողութիւն կը խնդրեմ քեզմէ :

— Նայէ որ դարձեալ ընկերոջ մը անունը սրբել տալու վտանդին չենթարկուիս :

— Իրապէս շատ կը ցաւիմ...

Լէկլը քահ քահ խնդաց :

— Մինչ ես շատ ուրախ եմ : Փաստաբան ըլլալու վտանդին մէջ էի : Հիմա անունիս սրբումով այդ վտանդէն ազատեցայ : Փաստաբանական պաշտօնի յաղթանակներէն կը հրաժարիմ : Ոչ այրի կիները պիտի պաշտպանեմ եւ ոչ ալ որբերու դէմ դատ պիտի վարեմ : Ոչ փաստաբանի զգեստը պիտի հագնիմ, ոչ ալ դատարաններու մէջ պիտի սպասեմ : Անունս ահա սրբուեցաւ փաստաբանցուներու ցանկէն : Պարոն Փոնմէրսի, քեզի պատմելով այս ազատագրումը, կ'ուզեմ շնորհակալութեան այցելութիւն մը տալ քեզ հանդիսաւորապէս : Ո՞ւր կը բնակիս :

— Այս կառքին մէջ, ըսաւ Մարիուս :

— Հարստութեան նշան, կրկնեց Լէկլը հանդարտութեամբ : Կը շնորհաւորեմ քեզ. վասնզի տարին ինը հազար ֆրանք բերող կալուած մըն է ատիկա :

Նոյն պահուն Քուրֆէյրաք սրճարանէն դուրս կ'ելլէր :

Մարիուս տրտմապէս ժպտելով.

— Երկու ժամ կայ որ այս կալուածին մէջ կը գտնուիմ եւ կը փափաքիմ դուրս ելլել, բայց բան մը պատահեցաւ եւ չեմ դիտեր թէ ո՛ւր երթամ :

— Պարոն, ըսաւ Քուրֆէյրաք, իմ տունս եկէք :

— Լաւ պիտի ըլլար, որ իմ տունս գար, բայց տուն չունիմ, ըսաւ Լէկլը :

— Դուն լռէ, Պոսիւէ, կրկնեց Քուրֆէյրաք :

— Պոսիւէ՞, բայց կարծեմ թէ անունդ Լէկլը էր :

— Լէկլը տը Մօ, այլաբանութեամբ՝ Պոսիւէ, պատասխանեց Լէկլը :

Քուրֆէյրաք կառքը մտնելով.

— Կառապան, Փորթ-Սէն-Ժաքի պանդոկը պիտի երթանք, ըսաւ :

Այդ դիշեր իսկ Մարիուս Փորթ-Սէն-Ժաքի պանդոկին սենեակներուն մէջ տեղաւորուած էր Քուրֆէյրաքի հետ քով քովի :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Առաքելեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ կեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, արձանագործ ՅԱԿՈԲ ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ մահուան քսանամեակին առթիւ :

Ի դիտութիւն մեծանուն արուեստագէտին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տէր-Անդրէասեանի, ինչպէս նաեւ Ճանկէօզեան եւ Տէր-Անդրէասեան ընտանիքներուն, ողբացեալ Զուարթ Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի եւ ընկեր Պ. Զը-պուքճեանի իրենց մօրաքրոջ Փառանձեմ Բամպուկեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Թագուհի Փուրթոյեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԲԵԹ ՓՈՒՐԹՈՅԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան սրահին, 25 Ֆր. «Հայաստանի» եւ 25 Ֆր. Աղքատախնամի հանգստեան տուներուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Պուա Քոլոմպէն Պ. Յակոբ Նիկողոսեան իր թոռնիկին Բաֆֆի Սամուէլեանի ծընընդեան առթիւ հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Ալթուն Մուրատեան իր ամուսնոյն Կարապետ Մուրատեանի մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան Ֆոնտին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան եւ զաւակը՝ Իզապէլ, Այրի Տիկին Շեխիկեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Պետիկեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին, եղբօր, թոռան, քրո(եւ եղբօր զաւկին՝

ՎՐՈՅՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ կորուստին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆր. Տիկին Ովսաննա Պետրոսեանէ Հը-մայեակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ եւ Փարիզահայ երկսեռ երգչախումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1968ի ընթացքին հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Զատիկ Խանզատեան հարիւր Ֆրանք, Պ. Նուպար Ակոբոֆ հարիւր, Պ. Հայկազ Սինանեան յիսուն, Տիկ. Նուարդ Պարթեւեան յիսուն, Միսակ Երանեան 50, Պ. Պերճ Զաքըճեան երեսուն : Անոնք որոնք կ'ուզեն նուէրներ ընել կրնան զրկել երգչախումբի անուամբ եկեղեցւոյ դիւանատունը 15 Բիւ Ժան Կուժօն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տարեց կնոջ մը համար, որ առոյգ է, կը փնտռուի վարձու սենեակ մը հայ առանձին կնոջ մը բնակարանը, խոհանոցի կարելիութեամբ : Գրել Տիկին Յակոբեանի,

9, Ave. de Bouvine — Paris (11e)

Կարելի է նաեւ հեռաձայնել երեկոները միայն 344-61-83 :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE PRIX DES PLACES 5 F.

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 19ին Փլաս տէ փըթի Փօն էն, 19·15ին Փլաս Քառնոյէն, 19·30 Փլաս տը լա Մէրի :

ԻՍԻԷՆ օթոքառ կը մեկնի, Իսիի դերեզմանատունին առջեւէն ժամը 20ին, Օփիթալ Փերսի 20·05ին եւ 190 թիւ օթօպիւսի բոլոր կայարանները, մինչեւ Մեռի տ'Իսի :

ՇԱՒԻԼԷՆ Փուէն տը Շաւիլէն ժամը 20ին : Կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայանները :

Մայիսի տօնակատարութեան համար ծախուած տոմսերը ի զօրու են :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ

Ժամը 16·30ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 22 Դեկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30-ին վարժարանին մէջ :

1, Պուլվար Տիւ Նօր, Լը Բէնսի :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Նկատի ունենալով ժողովին խիստ կարեւորութիւնը, պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

LA FOURCHETTE

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓՐԱ-ԼՈՒ

PRA-LOUP 04

(Basses-Alpes)

Առատ ձիւնի եւ սքիի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ :

Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին :

Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ : Օգտուեցէք :

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

ԼԻՈՆ.— Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ, պիտի երգէ «Կոմիտաս երգչախումբը» : Պատարագի աւարտին, տեղի պիտի ունենայ Նաւասարկաւագին Տօնին յատուկ մասնաւոր արարողութիւն : Ապա հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի եւ շրջաններու մէջ պաշտօնավարող հանգուցեալ եկեղեցականներու, Սարկաւագներու, Դպիրներու, Ազգ. վարչութեան անդամներու, Կրթ. Մշակներու եւ հոգիներու ի հանգիստ :

Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ ժամը 11·30ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :

ԱՅՑԵԼԵՑԷ'Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր

տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ,

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 Ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
20
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
20 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11393 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.393

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Յիսուն տարի առաջ, մահուան դուռը հասած Հայութիւնը անհաւատալի հերոսամարտ մը գործեց Արարատեան դաշտին մէջ:

Հինգուկէս դարու ստրկութենէն ետք, ազատ պետականութիւն կերտեց մեր հայրենի հողերու մէկ մասին վրայ:

Աշխարհի բարեէսէն խլեց ափ մը հող եւ վրան արձանագրեց ՀԱՅԱՍՏԱՆ պանծալի անունը:

Ստեղծեց Անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Հայոց դարաւոր պատմութեան ոսկեմատեանին մէջ արձանագրեց փառաւոր ու յաղթապանծ թուական մը՝

1918 ՄԱՅԻՍ 28 :

Արիւնարբու դահիճը, կարմիր Սուլթանի օրով, 1894էն 1896, Հայկական Նահանգներուն մէջ երեք հարիւր հազար, Օսմ. Սահմանադրութեան վաղորդայնին՝ 1909ին՝ Կիլիկիոյ մէջ երեսուն հազար Հայեր անպատիժ կոտորելէ ետք, 1915ին սարքած էր Մեծ Եղեռնը, արմատախիլ ընելով եւ դաւադրօրէն ու վայրենաբար ջարդելով մէկուկէս միլիոն անմեղներ՝ տարագրութեան ճամբաներուն վրայ եւ աքաքական անապատներուն մէջ:

Օգտուելով բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ընծայած բացառիկ առիթէն, աճարգ ցեղասպանը ուզեց բնաջնջել նաեւ Կովկասահայ մեր եղբայրները, միանգամ ընդմիշտ ձերբազատուելու համար Հայկական Հարցէն եւ ձեռք երկարելու՝ Թուրքանի իր ցեղակիցներուն, համաթրքական մեծ կայսրութեան մը երազներով շլմորուն:

Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի ճակատներուն վրայ առիւծի պէս կռուող մեր զինուորներուն ու կամաւորներուն, ամէն տարիքի ու դաւանանքի մեր հայրերուն, տղոց, եղբայրներուն, կանանց ու աղջիկներու բազուկներուն մէջ խտացած էր հայագեցած վրէժը արիւնռուշտ Ապտիւլ Համիտի եւ Երէշայինի հրթիռատի երկու միլիոն զոհերուն:

Ապրելու, տեւելու անվորտակելի կամքն էր զրահած հոգիները եւ զինած ձեռքերը: Իսկ եւ իսկ դիւցազնամարտի էր վերածուած գոյութեան կռիւը: Փառապանծ յաղթանակ հանդիսացած՝ գոյամարտը:

1965ին, Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ, համայն Հայութիւնը հայրենիքի մէջ եւ ի սփիւռս աշխարհի մէկ սիրտ մէկ հոգի վայելուչ արժանաւորութեամբ ոգեկոչեց անմահ յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն հարազատներուն, որոնք զոհ էին գացած աշխարհի առաջին ցեղասպան ազգի դիւային ծրագրին:

Այժմ 1918 ՄԱՅԻՍ 28ի Հայաստանի անկախութեան հռչակման Յիսնամեակն է, որ կը տօնուի ամէն տեղ, ուր կ'ապրին հայկական հաւաքականութիւններ, միասնականութեան եւ համերաշխութեան նոյն նախանձելի օրինակով:

Հայրենիքին ալ, որ 1965ին հանդիսաւորապէս ոգեկոչած է Ապրիլեան Սպանդի Յիսնամեակը եւ վերջերս հոյակապ կոթող մը կառուցած՝ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վրայ, նահատակներուն ի պատիւ, այսօր իր մասնակցութիւնը կը բերէ Անկախութեան Յիսնամեակին, խորհրդանշական մեծ Յուշարձան մը կանգնելով Սարդարապատի մէջ, պանծացնելու եւ յաւերժացնելու համար յիշատակը 1918 Մայիսի այն պատմական դիւցազնամարտին, որ յանգեցաւ Հայաստանի անկախութեան հռչակման:

Սարդարապատի մէջ բարձրացող կոթողը կը հանդիսանայ անխզելի կապ մը, որ 1918ին ստեղծուած Հայաստանը կը միացնէ այսօրուան Հայաստանին եւ Հայրենի

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

Հայկակ Կոսոյեանի մահով, որ պատահեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 24ին, Թէհրանի մէջ, մեր յեղափոխական սերունդի ակնառու դէմքերէն մէկն է, որ աւ՛ղ անդարձ կը մեկնի մեր իրականութենէն :

Ողբացեալ ընկերը, արդարեւ, կը պատկանէր այն սերունդին, որուն վի – ճակուեցաւ մէկ կողմէ ականջալուր եւ ականատես ըլլալ հայրենիքին եւ հայ ժողովուրդին քաժին ինկած անլուր ցաւե – րուն եւ, միւս կողմէ, այդ ցաւերը ամո – քելու, հայրենիքի ապագան կայուն հի – մերու վրայ դնելու հատատակամ մտա – դրութեամբ մը յեղափոխական չարժու – մին մէջ կարեւոր եւ պատուաբեր դեր մը ստանձնելու պարտաւորութիւնը :

Եւ այդ պարտաւորութիւնը՝ ինքնակամ եւ յօժարակամ ստանձնուած , դիրենք մղեց անհուն զոհաբերութեան, դիտակից մարտիրոսութեան եւ անձնազոհ պայքա – րի :

Եւ այսպէս է, որ մեր ժամանակակից պատմութիւնը ունեցաւ իր «Անճինք Նը – իրեաններու » փաղանգը, այնքա՛ն չքեղ եւ անմոռանալի դէմքերու երեւումով :

Այդ եզակի դէմքերէն էր մեր ողբացեալ երէց ընկերը, որ իր ծննդավայրէն , — Վան, — մինչեւ Արեւելահայաստան, ա – պա մինչեւ Իրան՝ հայ յեղափոխականի վայել համեստութեամբ, այլ սակայն , օրինակելի նուիրումով մը, ծառայեց իր ժողովուրդին եւ անոր նուիրական Դա – տին :

Վասպուրականը եւս այդ օրերուն դար – ձած էր ազգային առողջ եւ կենսունակ արամադրութիւններ դարբնող հնոց մը , որու մէջ թրծուեցաւ ապագայ մեծ յեղա – փոխականը՝ Հայկակ Կոսոյեան :

Յեղափոխական չարժումներու օրե – րուն, Վասպուրականի հայահոծ չրջանը դարձած էր ամուր կայան մը հայրենի հողին վրայ : Դարձած էր անչէջ վառա – րան մը՝ չնորհիւ արմենական, ապա հըն – չակեան եւ հուսկ ուրեմն դաշնակցական գործիչներու գործունէութեան : Մաս – նաւորապէս Դաշնակցութիւնը, որ իր հիմնադրութենէն քանի մը տարի ետք իսկ արդէն եղած էր կեդրոնական ուժը հայ ազատագրական չարժումին, յաղողած էր Վասպուրականի մէջ եւս հաստատել ա – մուր ցանցը իր կուռ կազմակերպութեան :

Քարոզչական, մարզական եւ, նոյնիսկ, մշակութային եռուն աշխատանքի մը չը – նորհիւ, ընդհանրապէս չրջանի Հայու – թիւնը եւ յատկապէս այդ Հայութեան երիտասարդ տարրը, խանդավառուած էր համահայկական զաղափարներով, կ՛ա – ռաջնորդուէր համազգային խոհակով :

Եւ այդ սերունդին որուն մաս կը կազմէր նաեւ Հայկակ Կոսոյեան, օրուան նչանախօսքը զարձաւ մերժել ազատ կամ – քի բռնութիւնը, եւ կռուիլ այն համոզու – մով, թէ «միայն ղէնքով կայ Հայոց փըր – կութիւն »:

Կարճ՝ ազատութիւն կամ մահ :

Հայկակ Կոսոյեան, որ յետագային մաս պիտի կազմէր Վասպուրականի հերոս զաւակներու հոյլին, իր հայեցի ուսումը կը ստանայ Գէորգեան ճեմարանի մէջ, էջմիածին, որ Երիմեանի չունչին չնոր – հիւ, իր կարգին , այդ թուականներուն , վերածուած էր յեղափոխական եւ ազա – տական տրամադրութիւններով սնանող օ – ճախի մը :

Վերադառնալով իր ծննդավայրը, կը լծուի յեղափոխական, հանրային եւ, մասնաւորապէս, կրթական աշխատանք – ներու՝ Վանի եւ, մանաւանդ, Աղթամարի մէջ :

1902ին ուսուցչական պաշտօնի կը կոչ – ուի Քաղաքամէջի նախակրթարանին մէջ, իսկ երկու տարի ետք, 1904ին, կը նչա – նակուի տեսուչ Աղթամարի կրթարանին : Հուսկ ուրեմն, կրթական բեղուն գործու – նէութիւն մը կ՛ունենայ Գաւաչի եւ Կարճ – կանի չրջաններուն մէջ :

Մասնաւորապէս արդիւնաւէտ կ՛ըլլայ իր ուսուցչական գործը, որու մասին սըր – տաչոյզ տողերով հետեւեալը կ՛արձանա – գրէ իր աչակերտներէն Մ. Մարութեան . — « Կարճահասակ ու վարիտ էր մեր ու – սուցիչը, բայց բոլորս էր ակնածում էինք նրանից : Մի հայեացք, մի լուռ նայ – ուածք բաւական էր որպէսզի ամբողջ դա – սարանը քարանար , հանրանար : Մի կախարդական ուժով նա պիտէր զսպել դասարանի ամէնից ըմբոստ ու չարաճճի աչակերտին :

« Երբ նա դասաւանդում էր մեզ Հայոց Պատմութիւնը, այդ փոքրիկ, այդ վտիտ մարդը, մեր աչքին մեծանում էր, մեծա – նում ու զառնում մի Գողիաթ, մի Տորք Անզեղ ու մենք էլ նրա հետ միասին մե – ծանում էինք, զառնում Հայկ, Արա Գե – ղեցիկ, Վարդան Մամիկոնեան եւ Դաւիթ Բէկ...: Նա իր պերճախօս լեզուով մաղնիսացնում էր մեզ եւ մեր մանուկ հոգիներում սերմանում էր ազգային, յե – ղափոխական վսեմ զաղափարներ » :

Այս եւ ասոր նման հաստատումներ , կատարուած իր երբեմնի աչակերտներուն եւ զործակիցներուն կողմէ, ցայսուն կը զարձնեն այն ակնարէտ զերն ու աչխա – տանքը, զոր ողբ. ընկերը ունեցած է Վասպուրականի կրթական կեանքին մէջ՝ 1902էն մինչեւ զրեթէ համաչխարհային Ա. պատերազմ :

Կրթական , կուսակցական աչխատանք – ներու առընթեր, Հայկակ Կոսոյեան ու – նեցած է նաեւ հրապարակագրական գոր – ծունէութիւն մը : Հերթականէն Մ. Մարութեան հրատարակած Հայրենիքի Հաչակումէն եօթ տարի ետք, 1908 Յուլիս, Աղթա – մարի մէջ լոյս կ՛ընծայէ երկշաբաթեայ մը «Կոտոչ» անունով : Ապա, 1909ին, կը սոսկալի «Աչխատանք» չաբաթաթերթի (Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրգան) խմբա – գրութիւնը, զոր կը վարէ ձեռնհասու – թեամբ :

Այսուհանդերձ, իր կեանքին եւ գոր – ծունէութեան դաչինագործակը պիտի կազմէ Վան Քաղաքամէջի այլազգի հերոսական դիմադրութեան դեկավարութիւնը : Ա – պրիլ 1915ի եղերական օրերուն , երբ բախտորոչ որոշումով մը Վասպուրական – ցին կը դիմէ ինքնապաչտպանութեան , փոխանակ հաւատք ընծայելու բորենի Ջեւտէթներու քնարեր հաւատիացում – ներուն, Հայկակ Կոսոյեանի կը վիճակուի դառնալու անվեհեր դեկավարը Քաղաք – մէջի հերոսամարտին :

Քաջասիրտ տարողութեամբ եւ հերոսա – կան չքեղ էջերու արձանագրութեամբ ա – նասելի զուգար մը եղաւ Քաղաքամէջի աւելի քան մէկ ամսուան օրհասական դի – մադրութիւնը՝ Վանի պատմական բերդի սառորտին ծուարած փոքրաթիւ Հայու – թեան համար :

Թրքական բանակը ,— տասը հազար զինուոր , — իր սուինները ուղղեց դէպի Քաղաքամէջ, իսկ 18 թնդանօթներ իրենց կրակէ երախը բացած աւեր սերմանեցին հայկական թաղի տուներուն, փողոցնե – րուն եւ պատնէչներուն վրայ, ուր երկու հարիւր հայ մարտիկները, աւելի քան մէկ ամիս, ամուր կառչած իրենց դիրքերուն, անչարժութեան մատնեցին թուրք վհա – մակը :

Աւելին՝ չարդարարը պարտուեցաւ եւ դիմեց փախուստի... եւ Շամիրամի պատմական բերդին վրայ, ուր վեց դար ծածանած էր կարմիր Մահիկը, պարզը – ւեցաւ ազատութեան դրօշը :

Պարգելու պատիւը վիճակուեցաւ Հայ – կակ Կոսոյեանի :

Այս փաստը ակնարէս կը դարձնէ այն բախտորոչ դերը, զոր ունեցած է Հայկակ Կոսոյեան Քաղաքամէջի դիմադրութեան կազմակերպման եւ, հուսկ ուրեմն, դեկա – վարութեան գործին մէջ :

Արդարեւ, եղաւ ինքնապաչտպանու – թեան անուրանալի եւ եղակի դեկավարը :

Պատմական ճչմարտութիւն է, որ Քա – ղաքամէջի Հայութիւնը փրկուեցաւ չար – դէ , չնորհիւ իր կորովի եւ հեռատես ա – ռաջնորդին՝ Հայկակ Կոսոյեանի :

Անոման մարտիկը իր ժողովուրդին հետ է նաեւ նահանջի եւ, մասնաւորաբար , 1918ի մայիսեան բախտորոչ օրերուն, երբ իբրեւ Արեւմտահայ Խորհուրդի ներկա – յացուցիչ, Զինուորական Մարմնի ան – դամ, Սրտմկի հետ կը կազմակերպէր Վա – նի Հայկական դունդերը, զանոնք եւս մասնակից դարձնելու համար Ալաթաս – կան դաչտի հերոսամարտերուն :

Հայաստանի Անկախութեան հռչակու – մէն տարի մը ետք, 1919 Մայիս 28ին, Ե – րեւանի մէջ պաշտօնապէս կը նուիրագոր – ծուէր Մխիթար Հայաստանի աքթը : Հայկակ Կոսոյեան, որ Արեւմտահայ 12 պատգամաւորներու մաս կը կազմէր, եւ, միեւնոյն ատեն, անդամ էր Հայաստանի Խորհրդարանին, այդ աքթը նուիրագոր – ծողներէն մէկը կ՛ըլլայ :

Խորհրդարանական կեանքի զուգահեռ , մեր վէթերան ընկերը, Հայաստանի հան – րապետութեան օրերուն, իր գործօն մաս – նակցութիւնը կը բերէ երկրին միասնա – կանութեան ամրապնդման ճիգերուն : Այսպէս է, որ իր դեկավարութեան տակ գործող ժողովրդական կամաւոր գունդը կը զսպէ Զանգիբասարի թուրք ապըս – տամբութիւնը եւ չրջանը կը մաքրագործէ օտարածին տարրերէ :

Փետրուարեան ապստամբութեան օրե – րուն կը կազմակերպէ Երեւանի բանտին ինքնապաչտպանութիւնը՝ ստոյգ մահէ փրկելով կարմիր գնդապետներու կրակին ենթարկուած հարիւրաւոր մտաւորական – ներ, հանրային գործիչներ եւ մարտիկ – ներ :

Իր կեանքին երկրորդ մասը կ՛անցընէ Պարսկաստան, ուր նոյն հաստատակամ հաւատքով եւ օրինակելի ջանասիրու – թեամբ կը չարունակէ ծառայել իր ժո – ղովուրդին :

Այս ժամանակաչրջանին է, որ ան զրի կ՛առնէ եւ լոյս կ՛ընծայէ «Վան բերդա – քաղաքի դիւցազնամարտ»ը հատորը, որ դեղեցիկ յիչատակարան մըն է համանուն դիւցազնամարտի պատմութեան :

Մասնաւոր սէր ունեցած է իր ծննդա – վայրի բարքերուն, կենցաղին, աւանդու – թիւններուն հանդէպ : Տարիներու ըն – թացքին հաւաքած եւ հրապարակած է դաղարիկ ուսումնասիրութիւններ Վանի անցեալի մասին, մասնաւորապէս չրջանի ազգագրական նիւթերու վերաբերեալ : Առանձին հատորներէ զատ, իր մաքին եւ դրչին արդասիքը հանդիսացող հրապա – րակագրական եւ ազգագրական նիւթերը երեւցած են «Ալիք»ի, «Ցառաջ»ի, «Վա – րդ»ի եւ այլ թերթերու եւ պարբերա – թերթերու մէջ :

Կրթական մշակ, հրապարակագիր, հանրային գործիչ, եղակի մարտիկ ու դեկավար , պետական դէմք եւ ազգա – դրապէտ — ահա՛ Հայկակ Կոսոյեանի յատկանիչները իբրեւ մարդ, իբրեւ հայ եւ իբրեւ Դաշնակցական :

Այսքա՛ն մեծ եղաւ Հայկակ Կոսոյեանի անունին տակ ճանչցուած մեր վէթերան ընկերը :

Հանգիստ իր խոնջած ոսկորներուն :

Ֆ. Մ.

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 14ին երեկոյեան, Համալսարանական Միջազգային Ոստանի Հայ Ուսանողական Տան մէջ հանդիսաւո – րապէս տօնուեցաւ Երեւանի 2750ամեակը հայ եւ օտար ընտիր բազմութեան մը ներկայութեան :

Երեկոյթը սկսաւ ժամը 18·30ին : Հը – րաւիրեալները նախ դիտեցին Երեւանը ներկայացնող լուսանկարներու ճոխ ցու – ցահանդէսը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի ար – տադրութիւններէն քանի մը տաւնեակ նը – մոյշներ, մինչ նուագախումբը կը բերէ երկրին միասնա – կանութեան ամրապնդման ճիգերուն : Այսպէս է, որ իր դեկավարութեան տակ գործող ժողովրդական կամաւոր գունդը կը զսպէ Զանգիբասարի թուրք ապըս – տամբութիւնը եւ չրջանը կը մաքրագործէ օտարածին տարրերէ :

Փետրուարեան ապստամբութեան օրե – րուն կը կազմակերպէ Երեւանի բանտին ինքնապաչտպանութիւնը՝ ստոյգ մահէ փրկելով կարմիր գնդապետներու կրակին ենթարկուած հարիւրաւոր մտաւորական – ներ, հանրային գործիչներ եւ մարտիկ – ներ :

Իր կեանքին երկրորդ մասը կ՛անցընէ Պարսկաստան, ուր նոյն հաստատակամ հաւատքով եւ օրինակելի ջանասիրու – թեամբ կը չարունակէ ծառայել իր ժո – ղովուրդին :

Այս ժամանակաչրջանին է, որ ան զրի կ՛առնէ եւ լոյս կ՛ընծայէ «Վան բերդա – քաղաքի դիւցազնամարտ»ը հատորը, որ դեղեցիկ յիչատակարան մըն է համանուն դիւցազնամարտի պատմութեան :

Մասնաւոր սէր ունեցած է իր ծննդա – վայրի բարքերուն, կենցաղին, աւանդու – թիւններուն հանդէպ : Տարիներու ըն – թացքին հաւաքած եւ հրապարակած է դաղարիկ ուսումնասիրութիւններ Վանի անցեալի մասին, մասնաւորապէս չրջանի ազգագրական նիւթերու վերաբերեալ : Առանձին հատորներէ զատ, իր մաքին եւ դրչին արդասիքը հանդիսացող հրապա – րակագրական եւ ազգագրական նիւթերը երեւցած են «Ալիք»ի, «Ցառաջ»ի, «Վա – րդ»ի եւ այլ թերթերու եւ պարբերա – թերթերու մէջ :

Կրթական մշակ, հրապարակագիր, հանրային գործիչ, եղակի մարտիկ ու դեկավար , պետական դէմք եւ ազգա – դրապէտ — ահա՛ Հայկակ Կոսոյեանի յատկանիչները իբրեւ մարդ, իբրեւ հայ եւ իբրեւ Դաշնակցական :

Այսքա՛ն մեծ եղաւ Հայկակ Կոսոյեանի անունին տակ ճանչցուած մեր վէթերան ընկերը :

Հանգիստ իր խոնջած ոսկորներուն :

Ֆ. Մ.

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Այս դինուորականը պալատական թիկ – նապահ մըն էր :

Հօճան, հակառակ իր յուսահատ կա – գութեան, չէր ուղեր անձնատուր ըլլալ եւ կատաղութեամբ կը կռուէր իր հալա – ծիչներուն դէմ : Առանց իր պաղարիւնու – թիւնը կորսնցնելու, առանց բերնէն խօսք մը հանելու, կռուիլի սոսկալի հարուած – ներ կ՛իջեցնէր աջ ու ձախ, մինչ պահակ դինուորը անոր մէջքին փաթթուած, կը ջանար զայն անչարժութեան դատապար – տել :

— Այս կրօնաւորը կարծես կռիւամար – տութեան մասնաւոր դաս առած է, մտա – ծեց ինքնիրեն թիկնապահը, որ այս ան – հաւասար պայքարը կը դիտէր հետա – քրքրութեամբ :

Եւ սակայն յայտնի էր որ Հօճան ի վեր – ջոյ պիտի ընկճուէր : Ոտիկանները, բան – տապետ ու կառապանը իրենց ընդունած հարուածներուն սաստկութենէն կատղած, սոսկալի հայհոյանքներով սկսան իրենք ալ կռուիլներ տեղալ Հօճային դլխուն, ո – րուն փաթթոցը արդէն դետին ինկած էր :

Կռիւի տաք միջոցին՝ բանտապետը Հօ – ճային երկար մօրուքէն բռնեց եւ ուժով մը քաչեց...

Հօճան սոսկալի աղաղակ մը արձակեց, ոչ թէ ցաւի այլ յուսահատութեան աղա – ղակ մը : Բանտապետը ինքն ալ զարմա – ցական ճիչով մը ձեռքը եա քաչեց... Հօճային մօրուքը իր ձեռքը մնացած էր :

— Վա՛յ, իր մօրուքը կեղծ է եղեր, դոչեց չուարած կերպարանքով մը :

Այս յայտնութիւնը կարծես ջլատած էր Հօճային կորովը· իր կատաղութիւնը յանկարծ տեղի տուաւ հանդարտ համա – կերպութեան մը :

— Ալ օդուտ չունի, մրմռաց, ազատում չկայ, բանտ վերադառնանք :

Երկու ոստիկանները ուժով մը Հօճա – յին թեւերէն բռնած, դինքը առաջնորդե – ցին դէպի Զապթիէ, մինչ պալատականը անոնց կը հետեւէր, քիթին տակէն սա բառերը արտասանելով՝ ինքն իրեն խօ – սելու պէս :

— Բնաւ տարակոյս չկայ· բուն իսկ անիկա է...:

Քանի մը վայրկեան ետքը բանտին ե – կեղեցւոյ դուռը կը զոցուէր Հօճայէ վրայ :

Թիկնապահը անոր արդելափակման աչ – քովը հանդիստաւես ըլլալէ ետք, ուղղուե – ցաւ վերնայարկը եւ իսկոյն ոստիկանու – թեան նախաբարին քով դնաց :

— Վեհափառ Սուլթանը կը փափաքի ձեզ տեսնել, ըսաւ Շէֆիք փաչային, եւ կ՛ուղէ որ միասին բերէք այն դինուորա – կաններուն ցուցակը որոնց մասին հետա – պնդումներ պիտի կատարուին :

— Անմիջապէս պատրաստ եմ պալատ երթալու, պատասխանեց փաչան, ոտքի ելլելու չարժում մը ընելով :

— Ոչ, կրնաք ձեր զործերը աւարտել եւ այնպէս զալ :

— Հոս զործ մը չունիմ :

— Գիտէ՞ք որ այս միջոցիս բանտար – կեալ մը փախչելու փորձ ըրաւ, բայց բա – րեբախտաբար իմ կառապանիս չնորհիւ չկրցաւ յաջողիլ :

— Ի՞նչ բանտարկեալ, դոչեց նախարա – րը որ անցած զարմածէն տեղեկութիւն չունէր :

— Հօճա մըն էր կարծեմ :

— Այո, հասկցայ, պատասխանեց Շէ – ֆիք փաչա, Սուլէյմանիէ մզկիթին մէջ խռովարարական քարոզներ խօսող Պրու – սացի Հօճան :

— Վստա՞հ էք որ այդ մարդը իրաւցնէ հօճա է :

— Այնպէս կը կարծեմ, կամ դոնէ այդ – պէս ցոյց կուտան իր մասին եղած ժուռ – նալները :

— Հիմա եթէ դինքը տեսնէք կրկին, վստահ եմ որ ձեր կարծիքը բոլորովին պիտի փոխէք :

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց փաչան զարմացական դէմքով մը :

— Բացատրեմ եւ տեսէք : Ինչպէս ըսի, այդ հօճան յաջողած էր իր բանտապետին ձեռքէն փախչիլ եւ ինքզինքը փողոց նե – տել եւ դուցէ հոնկէ ալ յաջողէր փախ – չիլ, եթէ մենք վրայ չհասնէինք : Ինչ որ է, այդ հօճան կ՛երեւայ որ չատ զօրաւոր ջիղեր ունի, որովհետեւ կրցաւ չորս հինգ հոգիի դիմադրել եւ ամէնուն ալ պատ – ուական ծեծ մը քաչել :

— Իո՞նչ կ՛ըսէք :

— Տեսածս կը պատմեմ, փաչա էֆէն – տի : Այդ կատաղի կռիւի միջոցին էր որ ձեր բանտապետը հօճային մօրուքէն բըռ – նեց եւ դիտէ՞ք ինչ պատահեցաւ :

— Ի՞նչ...:

— Մօրուքը բանտապետին ձեռքը մնաց :

— Զարմանալի՛ բան :

— Ընդհակառակն, եղածը չատ բնական էր, քանի որ հօճային մօրուքը կեղծ էր :

— Կեղծ մօրուքով հօճա՛ մը, դոչեց փաչան, ուրեմն ինդիրը կը ծանրանայ եւ պէտք է որ խիստ քննութեան մը ձեռնար – կենք եւ այդ խորհրդաւոր հօճային ինք – նութիւնը հասկնանք :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(11 - Շար.)

ՅԱՌԱՋ

Ո Վ Ա Ծ Ո Ւ Ի

Ժ Ա Մ Ա Կ Ա Կ Ի Ց

Ե Ր Ե Ք Շ Ա Բ Թ Ի

Գ Ի Ն Ը 2 Դ Ր Ո Շ

Խմբագրատուն՝ Ալեքսանդրապոլ, Ս. Նազարբեկյան փող. № 2, հեռ. 2-30։

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ԵՎ ՀՈՎԻՎԸ

Վարդավառը հայ ժողովրդի ամենասիրելի տոներից մեկն է։ Ամեն տարի այդ օրը ամբողջ ժողովուրդը դուրս է գալիս քաղաքի այգիները, ուր ծաղկում են վարդերը։ Ամենուրեք լսվում են երգ ու նվագ, ամենուրեք տիրում է ուրախություն։

Վարդավառի տոնը հնագույն ժամանակներից է սկիզբ առնում։ Հին հեթանոսական ժամանակներում այդ տոնը նշանակում էր ամառվա կեսը։ Հետագայում, երբ քրիստոնեությունը տարածվեց հայերի մեջ, Վարդավառը դարձավ Քրիստոսի Պայծառակերպության տոնը։ Ավետարանական պատմության համաձայն, Քրիստոս իր աշակերտներից Պետրոսին, Հակոբոսին և Հովհաննեսին տարավ Թաբոր լեռը, որտեղ նրանց առաջ նա փոխակերպվեց։ Նրա դեմքը փայլեց արևի պես, իսկ հագուստները դարձան ձյունի պես սպիտակ։ Այդ օրը Քրիստոսը նրանց հրամայեց ոչ ոքի չպատմել տեսածի մասին, մինչև որ նա հարություն առնի մեռելներից։

Վարդավառի տոնը հայ ժողովրդի մեջ ունի նաև ուրիշ անուններ։ Ոմանք այդ տոնը կոչում են Ջրօրհնեք, որովհետև այդ օրը ջուրը օրհնում են։ Ոմանք էլ կոչում են Ամանորհնեք, որովհետև այդ օրը նոր ամանները օրհնում են։

Վարդավառի տոնը նշվում է հուլիսի 13-ին։ Այդ օրը ամեն տեղ հավաքվում են ժողովուրդը, ուրախանում, զվարճանում։ Ամենուրեք հնչում են երգ ու նվագ։ Ամենուրեք տիրում է ուրախություն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պարդեւ Ղուկասեան, Այրի Տիկին Էլմաս Կօզմանեան եւ զաւակ – ները, Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Ծերուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ· Մարզար Ծերուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զա – ւակները, ընտանիքները եւ բոլոր պա – րագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան– դիստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս· Մկրտիչ Ցովհ· եկեղեցին, 15 Րիւ ժան կուժօն, իրենց զաւկին, քրոջ որդիին, եւ տագրոջ որդիին, մօրեղբօր եւ սանուկին

ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

յաւալի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Աշչատուր Մովսէսեան, Տիկին Շուշանիկ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Մովսէսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց քրոջ, հօ– րաքրոջ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄԱՏՈՑԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մովսէսեան)
(մահացած Ամերիկա)

մահուան քառասունքին առթիւ : Այս կի– րակի, Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ ժան կուժօն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Քէօսէեան, Պ· Պ· Մարտիրոս Քէօսէեան, Պ· Ռիչար Քէօ– սէեան, Օր· Սոֆի Քէօսէեան չնորհակա – լութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նը– ւէրներով, անձամբ կամ ղրաւոր ցաւակ– ցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՀՄԱՅԵԱԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Վիէն — Մեծ հայրը՝ Կար· Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Անտոնեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Զ· Անտոնեան եւ զաւակները, մեծ մայրը՝ Այրի Տիկին Ե· Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Բ· Առաքել – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ց· Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Ս· Ռատիկ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փ· Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի– կին Ս· Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկ· Անտոնեան եւ զաւակները, եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագանե – րով, խորին չնորհակալութիւն կը յայտ – նեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռա – գրերով, մամուլով, նամակով եւ այն մի– ութեանց ու կազմակերպութեանց ծաղկե– պսակներով իրենց ցաւակցութիւնը յայտ– նեցին եւ մասնակից եղան իրենց սուգին, կրենց սիրասուն Թոռան, զաւկին, եղբօր զաւկին, քրոջ զաւկին, եղբօր, եղբօր Թո– ռան, որբացեալ Ցովհաննէս Անտոնեանի, 19 տարեկան, կսկծալի եւ արկածալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Քանկէն Տիկին Զ· Նշանեան քսան ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին, փոխան ծաղիկի Հմայեակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէն — Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէն չը – նորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Մ· Անտոնեանէ եւ զաւակէն 100 ֆրանք իրենց սիրասուն զաւկին, որբաց – եալ Ցովհաննէս Անտոնեանի արկածալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ· Հրանդ Պալեան (Վերսայլ) Նոր Տարւոյ առթիւ կ'ընէ հետեւեալ նուիրա – տուութիւնները՝ Ազգասախնամին 200 ֆրանք, Կապոյտ Աշէին 200, Մուրատ – եան վարժարանին 200, Նարդունիի դոր– ծերուն 200 ֆրանք: (Տեսնել « Ցա – ռաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Աշխիկեան Վալանէն, քսան ֆրանք կը նուիրեն Կ· Աշէի կայա– նին իրենց Թոռնիկին ԿԱՐԱՊԵՏ ԼՕՌԱՆԻ ծննդեան առթիւ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)
ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՕՐ· ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (երգ), Փլովտիվի եւ Փարիզի երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր· Պուռնուքեանի

PROJECTION COMMENTÉE — PRIX DES PLACES 5 F.

Ալֆորվիլլէն օթօֆառը կը մեկնի ժամը 19ին Փլաս տէ փէքի Փօն էն, 19·15ին Փլաս Քառնոյէն, 19·30 Փլաս տը լա Մէրի :

ԻՍԻԷն օթոքառ կը մեկնի, Իսիի զերեզմանատունին առջեւէն ժամը 20ին, Օփիթալ Փերսի 20·05ին եւ 190 Թիւ օթօպիւսի բոլոր կայարանները, մինչեւ Մեռի տ'Իսի :

ՇԱՒԻԼԼԷն Փուէն տը Շաւիլլէն ժամը 20ին : կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայանները :

Մայիսի տօնակատարութեան համար ծախսուած տոմսերը ի գործու են :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Ն· Սապունճեան եւ զաւակ– ները կը նուիրեն հարիւր Ֆր· ի նպաստ Հայ Կարմիր Աչէի Օդափ· կայանի ծովա– հայեաց նոր չէնքին գնումին, իրենց ողբ· ամուսնոյն եւ հօր մահուան Գ· տարելի – ցին առթիւ :

Այրի Տիկին Ս· Կ· Արսլանեան եւ զա – ւանները (Պուլոնը Սիւր Մէր) կը նուիրեն յիսուն ի նպաստ Հայ Կարմիր Աչէի Օդ· կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին գնու – մին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբ· Կի – րակոս Արսլանեանի մահուան տարեդար – ձին առթիւ :

Պ· Մ· Երանեան (Պուա Քոլոմպ) կը նը– ւիրէ յիսուն, ի նպաստ Հայ Կարմիր Աչէի բարեզպատակ ձեռնարկներուն, Նոր Տարուան առթիւ :

Այրի Տիկ· Վ· Մեսրոպեան կը նուիրէ 200 Ֆր· ի նպաստ Հայ Կարմիր Աչէի ծո– վահայեաց նոր չէնքին գնումին, իր ողբ· ամուսնոյն մահուան տարեդարձին առ – թիւ : Պ· Ս· Դաւիթեան, Բ· անդամ ըլ – լալով, կը նուիրէ յիսուն, ի նպաստ Հայ Կարմիր Աչէի ծովահայեաց նոր չէնքին գնումին, ողբ· Փառանձեմ Դաւիթեանի մահուան Դ· տարելիցին առթիւ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի տօ – նածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 22 Դեկտ· կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30– ին վարժարանին մէջ :

1, Պուլվար Տիւ Նօր, Լը Բէնսի :

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուի – րատուութիւնները, եկեղեցւոյն վերաչի – նութեան եւ օծման 11րդ տարելիցին առ – թիւ : Պ· Պ· Ժ· Չիլինկիրեան 250 ֆր·, Ց· Գասուքճեան 200, Պ· Զաղըճեան 200, Յ· Զուլհակեան, Վ· Եսայեան, Տիկին Մառի Մատոիկեան 100ական, Հ· Պալ – եան հարիւր, Մ· Մուրատեան 60, Կէվ– րէկեան 40, Օր· Ե· Օհաննեան 50, Տիկ· Շ· Փափազեան քսան, Պ· Փափազեան 10, Ցովհ· Պատասդճեան տասը ֆրանք :

Պ· Պ· Գնէզ Կօչկարեան 25, Ց· Տա – տուրեան տասը, ողբացեալ Յարութիւն Հաճի Դաւիթեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ԼԻՈՆ — Ս· ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ Ազգ· վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Ս· Սահակի տօնին առթիւ, պիտի երգէ «Կոմիտաս երգչախումբը» : Պատարագէ ետքերին, տեղի պիտի ու– նենայ Նաւասարկաւագին Տօնին յատուկ մասնաւոր արարողութիւն : Ապա հոգե – հանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կա– տարուի Լիոնի եւ շրջաններու մէջ պաշ – տօնավարող հանգուցեալ եկեղեցականնե – րու, Սարկաւագներու, Դպիրներու, Ազգ· վարչութեան անդամներու, Կրթ· Մշակ– ներու եւ հոգիներու ի հանգիստ :

Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ ժամը 11·30ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ
ժամը 16·30ին

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Երեքշաբթի (24 Դեկտ·) Ձրագալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին :

Չորեքշաբթի Ծնունդ, Հայրապետական ճաչնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կիրակի, 12 Ցունուար, հանդիսաւո – րութիւն, Ցայտնութեան եւ Մկրտու – թեան: Հայրապետական ճաչնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս· Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սիփան – կոմիտաս երգ– չախումբը հրապարակ հանած է չնորհա– ւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կո – միտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւ – րամեակի առթիւ (1869 – 1969) :

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի : Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, չնորհաւորելու համար տօնա– կան օրերը իրենց հայ Թէ օտար բարե – կամներուն, ազգականներուն, կրնան դի– մել հետեւեալ հասցէներուն :

Երզչախումբի անդամներուն,
17 Րիւ Պլէօ
Հրանդ–Սամուէլ դրատուն :
51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ — Հ· Ց· Դ· Զաւարեան ենթա– կոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ· անդամական ժողո– վը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 20·30ին
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — Paris

Ասոք կ'առնեն մամուլի կոմիտէի նա – խագահ՝ Հ· ՈՒՐՄԱԶԵԱՆ եւ խումբին մաս կազմող բանաստեղծներ եւ արուես – տագէտներ :

Մուտքը ազատ է :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Գրողներու Մի – ութեան կողմէ այս երկուշաբթի իրիկուն ճաչարան Լա Նասիոն (մեթրօ Նասիոն) ժամը 20ին :

Ճաչագինը՝ 25 Ֆրանք, նախապէս ապա– հովել տեղերը դիմելով Պ· Հ· Տարօնեա – նի՝ 878–64–57 կամ 824–63–46:

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND
Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube
ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS
Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.
17 Rue Bleue

ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ
Դեկտ· 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս :
Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Փատէ
Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէս– օրէ ետք :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՑԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՑ **1969**

Հրատարակութիւն Հ· Ց· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ — Գին 10 Ֆր·

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՀԱՅՐԱՔԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
21
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
21 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11394 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.394

ԿՈՉ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Երեք տարի առաջ էր՝ որ հայ ժողովուրդը, ազգային հաւաբական զգացումի անխորտակելի ալիքէ մը մղուած, ամբողջ աշխարհի մէջ կ'ոգեկոչէր յիսնամեայ յիշատակը Ապրիլեան Եղեռնի իր մեկուկէս միլիոն նահատակներուն:

Բայց այսօր, արդէն, յիսնամեայ այլ տարեդարձ մըն է՝ որ անխուսափ հպարտանքով եւ ազգային գիտակցութեան մշտանորոգ շունչով մը կը լեցնէ սրտերը բոլոր Հայերուն: Այսօր յիսնամեակն է դարերու ստրկութենէն ետք Անկախ Հայաստանի վերակերտումին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման:

Խորհրդանշելով միաժամանակ ե՛ւ Մայիսեան համաժողովրդական դիւցազնամարտը, ե՛ւ արեան գնով ձեռք բերուած ազգային անկախութիւնն ու գերիշխան պետականութիւնը, մարմնաւորելով իր մէջ կրկնակ խորհուրդը Հայութեան մնացորդացի փրկութեան եւ վերածնունդին, հայ ազգի տեւականացման եւ հայեցի արժէքներու վերածաղկումին, պարփակելով բաղաքական բազմակողմանի եւ հիմնական իմաստները՝ Հայաստան անունին իրաւական ճանաչման, Հայկական Հարցի նոր դիմագծութեան՝ իբրեւ ազգային սեփական Դատ՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի բաղաքական ծրագրով, Մայիս 28ը կը ներկայանայ որպէս անգերազանցելի կարեւորութեամբ օժտուած եւ հիմնական անկիւնադարձ կազմող թուական՝ Հայոց բովանդակ Պատմութեան մէջ:

Երեք տարիներ միայն կը բաժնեն 1918ը՝ 1915էն, Հրաշափառ Յարութիւնը՝ ցեղասպանութեան եւ աճառրի մռայլ օրերէն: Պատմութիւնը արձանագրած է այս իրողութիւնը՝ իբրեւ մէկը այն դժուար բացատրելի երեւոյթներէն, որոնք պատմական հրաշքներ կրնան նկատուիլ: Պատմական հրաշք մը, որու գաղտնիքը հայ ժողովուրդին միայն ծանօթ է: կեանքին ու լոյսին ձգտող, կեանքին ու լոյսին համար կռուիլ եւ մեռնիլ գիտցող այս ժողովուրդին:

1918ի Մայիսեան հրաշքը հասարակաց բշնամիին դիմաց հայ ժողովուրդի մէկ մարդու նման ծառանգնալուն մէջ կը կայանայ· հայ ժողովուրդի միասնականութեան, ազգային գոյատեւման հաւաբական կամքի միահամուռ արտայայտութեան մէջ է անոր գաղտնիքը: Գերագոյն վտանգի ամբողջական գիտակցութիւնն էր, որ մարտի դաշտ իջեցուց Հայութիւնը՝ իր ամբողջութեան մէջ, որ օրհասական գուպարի մէջ նետեց բոլորը անխտիր՝ արեւմտահայ թէ արեւելահայ, գիւղացի թէ քաղաքացի, երիտասարդ թէ ծերունի, կին թէ երախայ: կեանքի ու մահուան օրհասական գուպար՝ որ սակայն, Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի դիւցազնադաշտերուն վրայ, գերբնական հերոսամարտի մը վերածուեցաւ, կասեցնելով բշնամի կազմակերպուած բանակներուն յառաջխաղացքը, եւ ապրելու պարտութեան մատնելով զանոնք:

Բայց Մայիս 28ի խորհուրդը դարս կուգայ հերոսամարտի մը եւ յաղթանակի մը ընթացիկ ոգեկոչումէն: կը նոյնանայ ան Հայոց Պատմութեան ազատամղեայ շղթային հետ, որմէ դարերու հոսքին հետ՝ ազատ ու անկախ ապրելու սրբազան գիտակցութիւնը կ'արտացոլայ, իբրեւ ամենաշքեղ օղակներէն մէկը անոր:

Ազատութեան եւ անկախութեան տօն է Մայիս 28ը: Ազատութիւն եւ անկախութիւն, որոնք դարբնուեցան Սարդարաբադով, Բաշ-Ապարանով ու Ղարաքիլիսէով, ծնունդ առին Հայոց Ազգային Խորհուրդի յայտարարութեամբ եւ մարմին ստացան Հայաստանի Հանրապետութեամբ: Դարերու գերութենէն ետք, հայ ժողովուրդը, անսակարկ կերպով թափուած իր արեան գնով, վերստին ձեռք կը բերէր իր կորսնցուցած սեփական հայրենիքին ու բաղաքական անկախութիւնը:

Ազատ ու անկախ ապրելու հայ ժողովուրդի բնածին ձգտումի արտայայտութեան տօնն է Մայիս 28: Տօն է ան հերոսական մարտնչումի եւ գիտակցական ճակատագրի տօնն է Մայիս 28: Տօն է ան հերոսական մարտնչումի եւ գիտակցական նաթեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ա.

1918 – 1968

Ոչ ի կարծ ընդոստուցեալ եւ ոչ ի լուր զարթուցեալ, այլ անդ ի տեղւոջ տեսի զելս իրաց :

ԵՂԻՇԷ

Առաջին Յիսնամեակ ...

Որքա՞ն բովանդակալից եւ ինչքա՞ն քաղցր է բոլորուող յիսուն տարիների այս շղթան : Յառաջացեալ տարիքիս մէջ անդամ, մտացս սլացքով ինքզինքս փոխադրուած կը տեսնեմ Մասիսների շուքի տակ տարածուող Արարատեան Միջնաշխարհը, ուր այն օրերին ասպնջականութիւն էին գտել երեք հարիւր հազարի մօտ Արեւմտահայ գաղթական համրանքներ : Արիւնի հարազատութիւնը զօդել էր միմիանց հետ տեղական եւ գաղթական դարձած եղբայրներին : Կարօտանքով կը շրջիմ այն օրերի Երեւանը, Սարդարապատի դաշտը, Ղամարլուի ճակատը եւ այլ վայրերը :

Երեւանի նահանգում չկայ բոլշեւիկացած ռուսի ստուերը :

Նրանք, ամիսներ առաջ, խելայեղ թափով չուել էին իրենց ստեպները, լքելով կովկասեան ամբողջ ճակատը : Նրա հետ նաեւ Էրզրում, Երզնկա, Տարօն ու Վանը :

Երեւանից բացակայ էր նաեւ հայ մտաւորականութեան ընտրանին : Հեռու էին քաղաքական կուսակցութեանց վարիչ հեղինակութիւնները եւ ուրիշ կարկառուն դէմքերը : Նրանք, այն օրերին թէեւ հեռու, բայց հաղորդակից էին սպառնացող վտանդին :

Երեւանը գտնւում էր մեկուսացած կացութեան մէջ : Տապակւում էր ինքն իր մէջ :

Այնտեղ տենդագին աշխատանքի լծուած էին Երեւանի ազգային խորհուրդը՝ գործակցաբար Արեւմտահայոց Ապահովութեան խորհրդի հետ :

Անձնուրաց հեղինակութիւնն էր Վանի Արամը, որ նախագահն էր երկու Խորհուրդների : Միաժամանակ անդադրում թափով լծուած էր դիմադրական ճակատները ամրացնելու ներքին աշխատանքներին :

Այս մարզում Արամի ցուցաբերած գործօն զեկավարութիւնը ու հեղինակութիւնը գերագնահատանքից բարձր էր, զօրավիգ ունենալով Երեւանի Ազգային խորհրդի եւ Արեւմտահայոց Ապահովութեան մարմնի բարոյական ու Ֆիզիքական օժանդակութիւնը :

Իրերի այս կացութեան մէջ, 1918 Փետրուարին փրթաւ Թրքական փոթորկամարտը ուժգին թափով :

Վեհիպ փաշան, հրամանատար Թրքական ճակատի, սկսեց արշաւանքը : Նախախտելով Երզնկայում կնքուած զինադադարը, յայտարարեց թէ իր բանակները պիտի սկսեն յառաջխաղացքի, մինչեւ որ հանդիպեն ռուսական զինուորների : Այլ խօսքով նուաճման պիտի ենթարկէր ամբողջ Կովկասը :

Թրքական ուժերը աստիճանաբար գրաւեցին Երզնկա, Կարին, Տարօն ու Վանը : Անցնելով 1914 թուի ռուս – Թրքական սահմանը, Մայիսի սկզբին յղփացած ու գոռոզ՝ կանգ առին Արփաչայ – Արաքս գետերի ափին, այնտեղից գորշ գայլի ժանիքները կը կափկափէին յօշոտելու Արեւելեան հայ հատուածին ու նրա գիրկն ապաստանած Արեւմտահայ ժողովրդի բեկորներին :

Մայիս ամսու կէսին Թրքական բանակը եւ հրետանին իրենց կրունկների տակ առել էին Սարդարապատի դաշտը : Թաթարական հրոսակները, տաճիկ սպաների զեկավարութեամբ, յարձակման թիրախ էին դարձրել Ղամարլուի հայկական պաշտպանութեան գծերը, որոնց պաշտպանութիւնը ստանձնած էր Տիգրան Բաղդասարեանը իւր Վանեան գնդերով :

Իսկ Հայաստանի հիւսիսային մարզում՝ կանգնած էր հայկական Սպարապետ Նազարէդեանը, որ արդելակում էր Ղարաքիլիսայի ձորձորներում մխրճուած Նուրի փաշային, նրա բանակներին, որոնք շտապում էին օր առաջ մտնել Գանձակ, այնտեղից արշաւելու Բագու՝ տիրանալու նրա հարուստ նաւթահանքերին : Այս ճակատի վրայ հայկական ուժերի եւ ժողովրդական զինեալ վաշտերի դիմադրականութիւնը թէ հերոսական էին եւ թէ արիւնալի, յետ մղելով Թրքական բանակների յառաջխաղացքը դէպի Կովկասի նաւթաշխարհը :

Ոչ պակաս հերոսական էր Բաշ – Ապարանի ճակատը, ուր Դրօն արիւնալի հարուածներ էր տալիս Թուրք բանակին, որ ռազմական ծրագիր ունէր թափանցել Դարաչեչակը (Ծաղկաձորը), սեղմել Երեւանի պաշարողական օղակը, որից յետոյ Երեւանի անկումով կը դիւրանար ողջ Հայութեան բնաջնջման սեւ գործը, ի կատար ածելով Հայոց ցեղասպանութեան իթթիհատեան պլանը, Կովկասի մէջ :

Ահաւոր էին այս բոլորի չարաշուք հեռանկարները :

Հայ ժողովուրդը մին մինակ էր ...

Յուսատու ո՛չ մէկ օգնութիւն Արեւմուտքից եւ Հիւսիսից, կարմիր ապարօշ կապած Ռուսաստանից :

Միակ ապաւէնը հայ ժողովրդի անսասան կամքն էր, իւր զինեալ զաւակների բազուկը եւ կամաւոր գիւղացիութեան գործօն մասնակցութիւնը կռիւների ճակատի վրայ :

Ո՞վ կարող է մոռանալ Կոտայքից իջնող գիւղացիների կամաւորական խումբը՝ առաջնորդութեամբ Թազագիւղցի Զաքար քահանայի : Տարիքաւոր գիւղացիները ուսած իրենց սեփական հրացանները, տասը օրուան պաշար սայլերին բարձած՝ մտան Երեւան եւ անցան Սարդարապատի ճակատը ...

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ(*)

(Մնացեալը յաջորդով)

Թեհրան

(*) Մեր վեթերան եւ այժմ ողբացեալ ընկերը այս յօդուածը դրկած էր մեզի անցեալ Մայիսին, բայց հանդիսութեան յետաձգումը պատճառ եղաւ նաեւ որ յետաձգուի անոր հրատարակութիւնը :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ա.

Մեր կազմակերպութիւնը 1968ը հռչաչակած է Անկախութեան յիսնամեակի տարի, երկու հիմնական մտահոգութիւններով :—

Ա) Խոկալու եւ խանդավառուելու համար, Ազգային միակամութեամբ, այն բոլոր երեւոյթներուն շուրջ՝ որոնք գոյութիւն ունէին 1918ի Մայիս 28ի աքթէն առաջ եւ այդ աքթով յառաջացած պատկերներու դիմաց :

Բ) Վերլուծելու եւ շեշտելու համար անկախութեան գաղափարին ու անոր բարիքներուն կարեւորութիւնը, դարձեալ ազգային միակամութեամբ, առանց գաղափարական ու դաւանական խտրականութեան :

Ուրեմն, հայ մտաւորականը, կուսակցական եւ ոչ – կուսակցական գաղափարապաշտ անհատը, կուսակցական կամ ոչ կուսակցական որեւէ համեստ ազգային, պարտաւոր են պահ մը մտամփոփուելու, Անկախութեան գաղափարը սեւեռելու, դատելու եւ եզրակացութիւններու յանդելու : Կարող են յանդիլ եզրակացութիւններու՝ որոնք տարբեր ըլլան ըստ ձեւի, բայց չի կրնար գտնուիլ մէկ հատիկ հայ, իրաւապէս եւ իրողապէս հայ, որ ըստ Էութեան տարբեր առաջադրութիւն ներկայացնէ :

Պիտի գտնուին անշուշտ մարդիկ, ինչպէս գտնուած են անցեալին, որ փորձեն մայիսեան անկախութեան աքթը ներկայացնել կանխահաս, քաղաքական մթնոլորտը աննպաստ՝ ըստ բաւականին : Պիտի գտնուին մարդիկ, որոնց կողմէ պիտի մատնանշուին թերիներ, սխալներ՝ անկախութեան երազի իրականացման ճամբուն վրայ :

Այդ մարդոց իրաւունքն է այս մէկը : Որովհետեւ, ոչ ոք, Դաշնակցական ոչ մէկ մարդ ժխտած է նման թերիներու եւ սխալներու գոյութիւնը, առանց ընդունելու սակայն, վճռապէս մերժելով ամէն կարգի գիտակցուած, նախամտածուած սխալներու մեղադրանքը : Բարձրաճակատ եւ խղճի ամենայն հանդարտութեամբ յայտարարած ենք .— Սխալները մարդկային են. կը սխալին բոլոր գործողները : Բայց գիտակից սխալանքը՝ Դաշնակցական գործելակերպի մաս չի կազմեր, քանի որ գիտակից սխալը որակելու համար մէկ բառ ունի միայն Դաշնակցութիւնը, բառերուն ամէնէն ծանր եւ ամէնէն խարանիչը՝ դաւաճանութիւն :

Այս ուղղութեամբ վկայած են հայ թէ միջազգային հանրային կարծիքը, նոյնիսկ պետական սպասարկութիւններ : Կը մէջբերեմ ցարական Ռուսաստանի վարչապետներէն մէկուն խօսքերը, ի հաստատութիւն այս յայտարարութեան .— « Ռուսական ընդարձակածաւալ կայսրութեան սահմաններէն ներս գործող ամէն կազմակերպութեան մէջ կառավարութիւնը ունեցաւ իր գործակալները : Ի պատիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, պարտաւոր ենք ըսելու որ մեր բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան՝ այդ կուսակցութիւնը կաշառելու կամ անոր մէջէն լրտեսներ ճարելու գործին մէջ» :

Այսօր, անկախ գոյավիճակ ունեցող երկիրներ ու ժողովուրդներ, կը նշեն վարչաձեւի իսկ փոփոխութեան տարեդարձները : Նոյնիսկ կը տօնախմբեն իշխանութեան վրայ եղող դէմքերու ընտրութեանց տարեդարձները :

Մեր պարագային, Բագրատունեաց հարըստութեան անկման շրջանին, 1045էն մինչեւ 1918 երկարող շուրջ ինը դարու ստրկային գերութեան, բազմապիսի տիրապետութեանց այդ խաւարէն՝ դէպի ազատութիւն եւ անկախութիւն հրաշափառ ոստումի տարեդարձը, այլապէս շահեկան եւ թելադրական ըլլալու տուեալներ ունի : Մանաւանդ երբ այդ ոստումը կը կատարուէր եղեռնով կոտորակուած, զեկավարութիւնն ու իր թիւին մէկ երրորդը կորսնցուցած ազգի մը կողմէ :

Վասնզի, Մայիս 28ը այն օրն է, երբ Հայութիւնը իր հայրենի հողին վրայ, դարերու քունէն ու թմբիրէն արթննալով, Ղազարոսի մը նման պատռեց իր երկաթեայ պատանքը ու դուրս եկաւ գերեզմանէն՝ պատասխանելով հսկաներու կոչին : Հսկաներ, որոնք կոչուեցան Արամ, Ահարոնեան, Նազարբէկեան, Սիլիկեան, Դրօ, Ռուբէն եւ որոնք կը խտացնէին իրենց կանչին մէջ Հայոց պատմութեան բոլոր մեծերուն, խոնարհներուն ու հայրենասէրներուն ձայնը : Հսկաներ, որոնք անմահութիւնն եւ անկախ պետականութեան գաղափարը պարգեւեցին իրենց ժողովուրդին ու հայրենիքին : Փայտէ եւ թուղթէ չէրէփներու փոխարէն՝ երկաթէ շերէփ ի ձեռին, անոնք խառնեցին հայրենի աշխարհին ընդերքները, արտաբերեցին ոսկի եւ ադամանդ հոգիներ, որոնց ընդհարելով փշրուեցան սուրերը գազանաբարոյ ամբոխներուն :

Վասնզի, Մայիս 28ը այն օրն է, երբ մանկահասակ Սասունցի Դաւիթը ահաւոր գօտեմարտի էր ելած բոլոր ժամանակներու ամենասարսափազդու Մելիքներուն դէմ եւ իր աշխարհագրորդ գուրշի հարուածներով սասանեցուցած էր՝ արեան ու զուլումի վրայ հիմնուած կայսրութիւն մը, անոր պարտադրելով ճանչնալ՝ մեռնիլ չգիտցող ժողովուրդի մը ազատ ու անկախ ապրելու կամքը :

Վասնզի, Մայիս 28ի աքթով ունեցանք

Ազատ եւ անկախ Հայաստան

Ազատ, անկախ եւ հայացուած Հայաստան,

Պետական կառուցուածք,

Դիւանագիտական գործունէութիւն,

Հայկական դրօշ ու զինանշան,

Հայկական դատարան, հայկական ոստիկանութիւն ու բանակ,

Հայկական համալսարան,

Եւ ամբողջական Հայութեամբ ամբողջական հայրենիք կերտելու աննահանջ ոգի :

Վասնզի, ինը հարիւր տարիներէ ի վեր իր բնիկ դիմագծէն զրկուած, քաղաքական ու ազգային իր գոյութենէ պարպուած, աշխարհի բոլոր տեսակի քարտէսներէն ջնջուած ու մոռացուած Հայաստանը կը վերածնէր, կը հայանար ու կը հրաշագործէր Մայիս 28ով :

Մեր պատմութեան ամենասքանչելի սխրագործութիւնը պէտք է նկատել Մայիս 28ը կանխող եւ Մայիս 28ով ամբողջացած հերոսամարտերը, դէպքերը եւ յայտարարութիւնները :

×

Սովորութիւն է եղած Հայաստանի հանրապետութեան ստեղծման նախօրեակի հերոսամարտերը նմանցնել Վարդանանց գոյամարտին :

Արարատեան դաշտին վրայ, Տղմուտի ափերուն, ճիշդ է որ Հայութիւնը կը ճակատէր իրմէ անհամեմատօրէն զօրաւոր ուժի մը դէմ : Ունէր սակայն փորձուած զօրավարներ, կազմակերպուած բանակ եւ պետական հասկացողութիւն :

Մինչեւ 1918ին, Սարտարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ, Հայութիւնը կը պայքարէր զինուորական ու պետական սաղմնային վիճակի մէջ, գըլխաւորուած իր ամենահամեստ խաւերէն դուրս եկած զաւակներով :

Տակաւին, Տղմուտի ափունքը ներկուեցաւ մեր նախահայրերու արիւնով, ու բարոյական յաղթանակ մը միայն ապահովեցինք Վարդանանց գոյամարտով :

Մինչ Սարտարապատը, Բաշ Ապարանն ու Ղարաքիլիսէն անհամար թշնամիներու գերեզմանը դարձաւ ու մեզի պարգեւեցին նաեւ Ֆիզիքական 'յաղթանակ :

Ու այսպէս կարենալ իրագործելու համար այս հրաշքը, Հայութիւնը իր բոլոր հատուածներով՝ գործակցեցաւ, Սարտարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի մարտի դաշտերուն վրայ ներկայ գտնուելով : Պետական կեանք, անկախ վարչաձեւ ստեղծելու իր ճիգին մէջ՝ եղբայրացաւ : Մշակութային եւ տնտեսական բարեփոխութիւններ առաջացնելու համար՝ սրտակցեցաւ : Միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ ինքզինք պարտադրելու համար՝ հրաշափոխուեցաւ : Նորաստեղծ անկախութիւնը կարենալ պահելու համար ամէն տեսակի սադրանքներուն դէմ՝ արիւնակցեցաւ :

Մենք այսպէս կը մտածենք, այսպէս կը զգանք, այսպէս կ'արտայայտուինք : Դաւանական ու քաղաքական որքան ալ հակադրուած ճակատներու վրայ գտնուեցաւ Դաշնակցութիւնը, ոչ ոք ուզեցինք զրկել այդ հրաշքի իրագործման իր արդար իրաւունքէն :

Այս իմացումով, այս վերաբերումով տօնեցինք մենք ամէն տարի անկախութեան տարեդարձը, ջերմօրէն խնդրելով, պաղատելով, որ բոլոր Հայերը իրենց սեփականութիւնը նկատեն Մայիս 28ը, որովհետեւ ան կերտուեցաւ բոլորի անսակարկ զոհաբերութեամբ :

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԳՆ՝ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Անաղարտ պահել իր տոհմային դիմագիծը ու ազգային յատկանիշները, երբեք չդաւաճանել անոնց :

Թռիչք տալ իր ժողովուրդի բնածին տաղանդին եւ ստեղծագործ ոգիին՝ չթոյլատրել որ աղաւաղեն զանոնք :

Յեղաշրջուող աշխարհի մը մէջ, զարգացնել իր ինքնուրոյն քաղաքակրթութիւնը՝ ինքնատիպ նպաստ մը բերելով մարդկային ընկերութեան բարօրութեան եւ անոր յառաջդիմութեան :

Պարգեւել իր հրաշակերտ մտքի եւ չինարար բազուկի ծաղիկները, համամարդկային մշակոյթի ծաղկաստաններուն :

Ամբողջական սրտով փարիլ այն հողամասին, ուր Աստուծոյ կամքով ջրհեղեղէ ետք, կեանքը սկսաւ կրկին ծլիլ ազատօրէն, շուրջն Ազատ Մասիսին :

Նախանձախնդիր՝ ճգնիլ, պահպանել,

հետապնդել մեր հայրենիքի ինքնավարութիւնը ինչպէս եւ արիւնով, արցունքով ու ճակտի արդար քրտինքով, Հայաստան մկրտուած հողամասին վրայ, ազատ կեանքի ծաղկումը:

Այս եղաւ հողարամեակներ անընդհատ, այս է այսօր ու պիտի մնայ վաղը, Հայուն կոչումը:

Ու չդաւեց Հայը իր բնածին եւ պատմութեան ընթացքին բիւրեղացած կոչումին: Սիրեց ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր խաղաղութիւնը, եւ սակայն առիւծի նման կռուեցաւ, զոհաբերուեցաւ յանուն իր Անկախութեան եւ յանուն իր Ազատութեան:

Գիտակից, որ իր ազատ սարերու սէգ զագաթէն միայն, իր միտքն ու հանճարը կրնային իրենց անկաշկանդ թռիչքն առնել դէպի ջինջ ու կապուտակ բարձունքները, Հայը անվարան կուրծք տուաւ այն բոլոր հսկաներուն որոնք կը սպառնային իր բնաշխարհի անկախութեան: Իր կոչումին դիտակցութիւնն է որ ամրապնդեց Հայուն կամքը, կորովը ու դիմադրողական ոգին:

Այս յատկութիւններով զրահուած, կուրծք տուինք բնաջնջող փոթորիկներուն, եւ մենք միշտ կանք ու կը մնանք, մինչ մեր ազատութեան եւ անկախութեան սպառնացող հսկաներէն շատերը փոշիացած, անյայտացած են պատմութեան թատերաբեմէն:

Մեր իտէալներով զօտեպնդուած՝ ծառացած ենք հազարամեակներ անընդհատ, բոլոր բռնակալներուն եւ ամէն ձեւի բռնակալութիւններու դէմ, երբեմն զէնք ի ձեռին, եւ երբեմն կրաւորական դիմադրութեամբ:

Երբ լուծը եղած է անտանելի, մեր ազատութեան երգը բիւրեղացուցած ենք թանկագին ձեռագրի մը կամ մանրանը-կարչութեան նրբերանդ զոհարի մը մէջ յաւերժական:

Երբ նոյնիսկ կղպած են մեր բերանները ու մեզ լռութեան դատապարտած, յաջողած չեն խափանել մեր ազատութեան երգը որ այս պարագային իր թռիչքն առած է, համաշխարհային ճարտարապետութեան պարծանք փլատակներու վրայ եւ փլատակներով կերտուած բարձրասլաց զմբէթէ մը, որ կը մխուէր երկնքի մէջ իբրեւ բողոք: Նոյնիսկ կաշկանդուած, շղթայուած, Հայը չերկրպագեց խորթ աստուածներու եւ կուռքերու առջեւ, մերժեց անհարազատ ըմբռնումները եւ օտար վարդապետութիւնները. միշտ հաւատարիմ իր նախնեաց զուլալ ոգիին, երբ զէնքն իսկ պարտադրուեցաւ ձեռքէ ձգել, ան հոգեպէս զինաթափ չեղաւ յանուն ինքնիշխանութեան մղած իր մնայուն, մշտատեւ պայքարի ընթացքին:

Երկարատեւ օսմանեան՝ այլասերող, մեր էութիւնն իսկ քայքայող լուծի շրջանին, ադամանդի մը նման, որ չի կորսընցներ իր փայլը եթէ նոյնիսկ երկար ժամանակ մնայ աղբակոյտի մը մէջ, Հայութեան անշէջ կայծը, պահեց իր հրեղեայ անարատութիւնը եւ յաջողեցաւ հրդեհել, արգելափակման կայանի մը վերածուած երկիրն Հայոց, շղթայակապ մեր հողերը բոցավառելով վերածնունդի արշալոյսով:

Վերածնունդի այդ երգն ու երազն է, որ Թուրքն ուզեց ոչնչացնել Ապրիլեան եղեռնով:

Այդ երգն է որ պիտի հնչէր յաղթական, տիրական երեք տարիներ հաղիւ անցած, Մայիս 28ի օր մը, դժոխքէն փախած, յուսալքման, սովի եւ համաճարակներուն ճիրանն ինկած ժողովուրդի մը մնացորդացին բերնէն:

Մեր պատմութեան այդ ճգնաժամային օրերուն է որ, իր բախտին լքուած Հայը, ապաստանած իր վերջին կռուանին, կուրծք պիտի տար Վէհիփ փաշայի լաւագոյն զօրաբաժիններուն, կռուելով միաժամանակ թիկունքէն հարուածող մահմետական խուժանին եւ վոհմակներուն դէմ, եւ շնորհիւ իր պողպատեայ կամքին, պիտի գործէր երրեակ հրաշքը՝ Սարդարապատ, Բաշ Աբարան, Ղարաքիլիսէ, պարտադրելով թշնամիին եւ ամէն տեսակի «բարեկամներուն»՝ անկախ Հայաստանի կորիզը:

Ու հիմնեց քառսի մը մէջ եւ քառսէն, իր սեփական հողերէն ափ մը հողի վրայ, Մայիս 28ի պատմական Անկախութեան յայտարարութենէն ետք, ինքնիշխան պետութիւն ու պետականութիւն:

Սեւ Ապրիլով, ցեղասպանութեամբ, Թուրքը ուզած էր Հայու ճառագայթող միտքն ու շինարար բազուկը չքացնել, 19րդ դարու բարգաւաճ վերածնունդը հրով ու սրով փճացնել, ժողովուրդը մը ամբողջ ոչնչացնել:

Մայիսեան յոյսի ոսկեզօծ բերքերու խոստումովը հարուստ 28ը, եկաւ յիշեցնելու ճիւաղին, որ կ'ապրին, կը գոյատեւեն զաւակներն ու եղբայրները անոնց, որոնք զոհ գացին մարդկային պատմութեան ամէնէն բարբարոս արարքին, յիշեցնելու ճիւաղին որ եաթաղանէն փախածներու սերունդը եւ սերունդներու սերունդները պիտի չդադրին արդարութիւն ինչպէս եւ ոճրագործին պատիժը պահանջելէ:

Մայիս 28ով թռիչք առաւ վերստին Հայուն ինքնուրոյն միտքն ու հանճարը, յառաջապահ դիրքեր դրաւելով վերստին դիտութեան, արուեստի, գրականութեան եւ կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ եւ բոլոր հորիզոններու տակ, նուաճելով նոյնիսկ անջրպետին գաղտնիքները:

Մայիս 28ով ստեղծուած կորիզն է որ այսօր եւս կը կոչուի Հայաստան. ինչ որ ալ ըլլայ վարչաձեւը, հայաբնակ այդ հողամասին վրայ, անոր դաշտերուն, քաղաքներուն, փողոցներուն մէջ եւ սարերն ի վեր կը տիրապետէ, միշտ տիրական պիտի մնայ ոգին Հայկազեան:

Ժամանակաւոր են կեանքի պայմանները եւ վարչաձեւերը որոնք պարտադրուած են ու անհարազատ. յաւերժական է Հայուն միտքն ու տաղանդը, յաւերժական է միայն հանճարն ու ոգին Հայկազեան, ինչպէս եւ Հայուն ինքնիշխան ապրելու աննկուն կամքը. յաւերժական է միայն Հայաստանը որ կուգայ դարերէն եւ դարեր պիտի դիմաւորէ:

Մայիս 28ով ստեղծուած կորիզը անձկութեամբ աչքերը սեւեռած է իր շուրջ շղթայ կապած շղթայակապ մեր հողերուն, ըլլան անոնք ցեղասպան Թուրքի լուծին, ըլլան անոնք «եղբայրական Ռեսբուպլիքաներու» «եղբայրական խնամատարութեան լքուած»:

Մոռացկոտները թող յիշեն Ապրիլը սեւ, որմէ ետք բոլոր կանաչ ապրիլները մեզի համար դարձան սեւ, թող յիշեն ողբի եւ բողոքի նամակը, որ հայաբնակ Ղարաբաղի բնակիչները ուղղած էին համայն Հայութեան: Թող յիշեն, որպէսզի միշտ անկաշկանդ, ազատութեան երգը սաւառնի. այն երգը որ Փեշտաները չկրցան արեան մէջ խեղդել, այն երգը որ Փրականերու մայթերը թնդացնող հրասայլերու աղմուկը չկրցաւ ծածկել, ազատութեան այն երգը, որ յաճախ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը ուզեց անգիտանալ, իր խղճի հանգստութեան համար, կամ երբեմն սուտ խուլ ձեւացաւ՝ երկու դահեկանի փոխարէն:

Թող յիշեն մոռացկոտները:

Գալով հայ երիտասարդութեան, ան հաւատարիմ կը մնայ իր պապերէն ժառանգած ոգիին ի սփիւռս աշխարհի, հաւատարիմ Մայիս 28երու ոգիին՝ Երեւանէն մինչեւ երկրագունդի ծայրամասերը:

Այդ ոգին չէ՞ր, որ կը պոռթկար երեք տարիներ առաջ, երբ ծովածաւալ երիտասարդութիւնը Հայոց, կ'ողողէր Երեւանի փողոցներն ու հրապարակները, պոռալով, գոռալով «Մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը...»:

Այդ ոգին չէ՞, որ կը բոցավառէ սփիւռքի երիտասարդութեան սիրտն ու հոգին եւ կը մղէ զայն հետապնդելու առանց ընկրկումի, առանց յուսալքման, մեր ժողովուրդի արդար պահանջներն ու դատը, որքան ալ աննպաստ ըլլայ քաղաքական ներկայ կացութիւնը, հակառակ այն ջլատիչ երեւոյթին որ բոլոր մեծ պետութիւնները, անխտիր, կը սիրաբանին Թուրքիոյ հետ:

Կը բաւէ որ հայ երիտասարդութիւնը միշտ զինուած մնայ իր կոչումին դիտակցութեամբ, եւ կը ներկայանայ ուշ կամ կանուխ մեր արդար դատի լուծման նպաստաւոր բոպէն, համաշխարհային քաղաքականութեան այն դասաւորումը ուր մեր նուիրական պահանջները նկատի կ'առնուին:

Այս դիտակցութեամբ պէտք է միշտ ներկայ ըլլանք ամէն տեղ եւ ամէն վայրկեան, աշխատինք որպէսզի Հայութիւնը անոր աննման քաղաքակրթութիւնը եւ արդար պահանջները ծանօթացնենք բոլորին եւ բոլոր երկիրներու մէջ, որպէսզի նպաստաւոր վայրկեանին, մեզի նպաստաւոր ըլլայ հանրային կարծիքը: Ոչ ոք իրաւունք ունի յուսալքուելու որքան ալ խանդավառիչ չըլլան անմիջական հեռանկարները: Վա՛յ մեզի եթէ վճռական վայրկեանին, մեր անփութութեան պատճառով մեր դատը «մեծ բացական» ըլլայ դիւանագիտական կրկէսէն:

Յաւերժական ոգին Հայկազեան, Մայիս 28ի ոգին մեզ առաջնորդ՝ պրկենք մեր ջիղերը, լարենք մեր ջանքերը, ամրապնդենք մեր կամքը, միակամ աշխատինք ու կը յաղթենք մեր ճանապարհին ցցուող բոլոր խոչընդոտներուն, պայմանով որ ըլլանք միշտ իրատես, հրաժարինք ժառանգական մեր ռոմանթիզմէն, առանց մոռնալու սակայն Հայուն մնայուն հաւատամքը, հրաժարինք վառ երազներով օրօրուելու արեւելեան մեր սովորութենէն, երազներ որոնք յաճախ յանգած են դառն յուսախաբութիւններու, առանց երբեք դաւաճանելու սակայն մեր իտէալներուն ու քալենք մեր պատմութեան գծած ճամբայէն, առանց ընկրկումի ու յուսալքման:

Ճիշդ է, պիտի մնանք յաճախ մինակ, հալածուած թշնամիէն եւ լքուած «բարեկամներէ»: Մինակ չէի՞նք, երբ մահուան դուռը հասած, Հայուն աննկուն կամքը պարտադրեց թշնամիին ու «բարեկամներուն» Մայիս 28ի հրաշքը:

Ի վերջոյ մեր արդար դատը կը յանգի անպայման իր արդար լուծումին. խաղաղութեան ծարաւի Աշխարհը չի կրնար իր վերջնական անդորրութիւնը գտնել քանի կը բարձրանան անարդարութեան զոհերու բողոքները, քանի անտեսուած են կարգ մը փոքր ազգերու իրաւունքներն ու պահանջները:

Մնանք միակամ, կորովի եւ արդարութեան արշալոյսը կը լուսաւորէ անպայման օր մը, ամբողջացած մեր այսօրուան ափ մը հողը, ազատ, ինքնիշխան զոր ամբողջական Հայութիւնը աւելի եւս կը ծաղկեցնէ:

Եւ տիրական՝ կ'ողողէ երկիր ու երկինք, Հայութեան յաւերժական երգը. երգն որ կը դայլայլէ «Բլբուլն Աւարայրի», երգը զոր կ'աւետեն Սարտարապատի ծիծեռնակները:

Երգն՝ Ազատութեան:

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Une date inoubliable: Le 28 Mai 1918

Les Arméniens ne doivent pas être les seuls à célébrer l'anniversaire du 28 Mai 1918. Après des siècles de persécution et de souffrances, dont les massacres d'AbdulHamid, en 1894-96 et le génocide de Talaat Pacha en 1915 sont les plus connus, l'héroïque nation arménienne a recouvert son indépendance en ce jour mémorable. Tous les hommes et toutes les femmes dignes de ce nom, lorsqu'ils connaissent l'histoire tragique et glorieuse de l'Arménie et les apports plusieurs fois millénaires de ce pays au patrimoine commun de l'humanité dans les domaines de l'art, de la pensée et des sciences, pensent que cette date peut être marquée d'une pierre blanche.

Plus exactement, elle le devrait, si trop d'incompréhension, de lâchetés et d'égoïsme de la part des grandes nations n'avaient détruit rapidement les immenses et légitimes espérances de l'Arménie. Un million d'Arméniens étaient morts pour qu'un million et demi de leurs frères puissent vivre libres. La famine (les premiers convois de blé américain ne devaient parvenir qu'au printemps de 1919), le typhus, l'arrivée massive au Caucase de réfugiés (et dans quel état !), créèrent au gouvernement dirigé par le parti daschnag, né en 1890 à Tiflis et membre de l'Internationale Socialiste depuis le congrès de Stuttgart en 1907, des difficultés dont on se fait difficilement une idée. L'Arménie ne récupérait qu'une partie de ses terres. Beaucoup d'Arméniens, même dans la région du Caucase, restaient en dehors de la République arménienne. Du moins, les hommes qui avaient dirigé la lutte clandestine pendant une trentaine d'années et appuyé de nombreux mouvements d'émancipation (y compris, celui des jeunes Turcs, qui, hélas, devaient battre les tristes records du « Sultan rouge » et se comporter en précurseurs d'Hitler) allaient-ils entreprendre avec une foi admirable leur tâche de reconstruction.

Le 4 Juin 1918, par le traité de Batoum, le gouvernement turc dut reconnaître le nouvel état arménien. Pour le premier anniversaire de l'indépendance, le 28 Mai 1919, le gouvernement arménien, conformément à des résolutions du parlement et du congrès des Arméniens de Turquie, proclama la réunion de l'Arménie turque à la République arménienne. Non sans difficultés, grâce surtout au Président Wilson, qui se heurtait à l'opposition du Sénat américain, les alliés reconnurent de facto, en Avril 1920, la République arménienne, en même temps que les deux autres Républiques du Caucase (Georgie et Azerbeïdjan). Le 10 Juillet 1920, par le traité de Sèvres, signé par les alliés vainqueurs de la guerre, la Turquie reconnut l'Arménie comme un Etat libre et indépendant et accepta l'arbitrage du Président Wilson pour déterminer les frontières dans les villayets d'Erzeroum, de Trébizonde, de Van et de Bitlis. Le 22 Novembre 1920, la sentence arbitrale attribua à l'Arménie la plus grande partie des villayets d'Erzeroum, de Van et de Bitlis et une partie du villayet de Trébizonde permettant l'accès à la mer Noire.

Pour leur plus grande honte, les alliés n'ont pas exigé l'application du traité de Sèvres et de la sentence wilsonienne. Ils ont pensé davantage au pétrole de Moussoul ou à des concessions de mines ou de chemin de fer, qu'à la vaillante Arménie et aux droits des peuples à disposer d'eux-mêmes, solenellement proclamés pendant la guerre. Winston Churchill a pu faire observer que, dans le traité de Lausanne, annulant, en Novembre 1922, celui de Sèvres, le nom de l'Arménie même n'était pas prononcé. La Turquie reprenait l'Arménie occidentale y compris les régions de Kars et d'Ardahan.

Dès le 2 Décembre 1920, la République arménienne ainsi amputée, ne disposant plus que de 30.000 k2 (1/7 de son territoire) était devenue une des Républiques soviétiques. Elle subit d'effroyables purges staliniennes en 1937 et en 1947.

Le patriotisme arménien n'a jamais faibli. Les Arméniens de la diaspora, du Moyen-Orient, de France (où ils sont environ 150.000), des Etats-Unis, d'Argentine, d'Uruguay et du Brésil, commémoreront une fois de plus dans une même ferveur le 28 Mai. Les souvenirs de 1918 renforceront encore leur volonté inébranlable, en restant fidèles à leur passé, de regarder avec confiance vers l'avenir. Ils sont créanciers de toutes les nations qui ont manqué à leur devoir vis à vis d'eux. Une telle créance est imprescriptible.

Ayant trouvé le chemin du socialisme, avant d'avoir atteint ma 20ème année, grâce à la lecture de Jaurès et d'Anatole France, grands amis de l'Arménie, ayant milité pendant de longues années dans l'intimité de Jean Longuet, qui fut secrétaire de rédaction de la revue « Pro Armenia » dirigée par Quillard, j'ai trouvé dans le magnifique patrimoine qui m'a été légué, une tradition philarménienne telle que je considère un peu le 28 Mai comme une des grandes dates de l'histoire du socialisme international. C'est en allant vers la mer, a dit Jaurès, qu'un fleuve reste fidèle à sa source. C'est en se rajeunissant et en se modernisant que le socialisme s'inspire utilement de la grande leçon que lui ont enseignée les pionniers. C'est en étant animés du même esprit que les Arméniens travailleront efficacement pour leur patrie, toujours bien vivante dans nos cœurs et dans nos esprits et pour l'humanité qui a besoin d'une Arménie maîtresse de sa destinée.

EDOUARD DEPREUX

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԾՆՈՒՆԴ

Պ. Բիլան եւ Տիկինը (ծնեալ Շաքէ Յովհաննէսեան) ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝
ՍԱՀԱԿ, ԺԱՆ – ՓԻԷՌԻ
ծնունդը, 9 Դեկտ. 1968, Փարիզ:

ՆՈՒԷՐ

Տոքթ. Գր. Տուտի – Փափազեանի բարի յիշատակին, մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ (մեռած Ալժերիոյ մէջ), Աննա Շահլամեան երեսուն Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տիգրանուհի Նորոյեանի ու զաւակներուն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն ու հօր Տիգրան Նորոյեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ե. Ճանկէօզեանի եւ իր զաւկին, իրենց կնոջ եւ մօր անակնկալ մահուան տխուր առթիւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ
SALLE PLEYEL — 252, Rue du Fbg. St-Honoré — Métro Ternes

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ Կ'ԱՌՆԵՆ

EDOUARD DEPREUX (ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
մասնակցութեամբ ՕՐ. ԼՈՒԶԱ ՆԱԼՃԵԱՆԻ (*երգ*), Փլովտիվի եւ Փարիզի Երաժշտանոցներէն — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Պուռնութեանի

PROJECTION COMMENTÉE — PRIX DES PLACES 5 F.

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 19ին Փլաս տէ փըթի Փօն էն, 19·15ին Փլաս Քառնոյէն, 19·30 Փլաս տը լա Մէրի :
ԻՍԻԷՆ օթոքառ կը մեկնի, Իսիի դերեզմանատունին առջեւէն ժամը 20ին, Օփիթալ Փերսի 20·05ին եւ 190 թիւ օթօպիւսի բոլոր կայարանները, մինչեւ Մեռի տ'Իսի:
ՇԱՒԻԼԷՆ Փուէն տը Շաւիլէն ժամը 20ին: Կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայանները :
Մայիսի տօնակատարութեան համար ծախուած տոմսերը ի զօրու են :

ԿՈՉ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

(Շար. Ա. էջէն)

տէալ միայն կը փայփայէ, — Միացեալ ու Անկախ Հայաստանը՝ Սեւր–Ուիլսընեան սահմաններով:

Հասկնալի է, որ Հայութեան կարեւոր մէկ զանգուածը, զրկուած քաղաքական մտածողութեան անկախ արտայայտութենէ, չկարենայ ըսել այն, ինչ որ մենք կ'ըսենք: Չենք մեղադրեր ոչ ոք: Լիովին համոզուած ենք սակայն, որ չի կրնար գտնուիլ մէկ հատիկ իսկական Հայ, որուն ազգային – քաղաքական երազը էապէս տարբեր ըլլայ Մայիս 28ի խորհուրդին հիմնական թելադրանքներէն:

Այդ խորհուրդը համահայկական է, ազգային հպարտանքի եւ իրաւունքներու գիտակցութեան ուժականութեամբը լեցուն, Հայոց Պատմութեան աւանդը կազմող ազատութեան եւ անկախութեան շքեղ տեսլականովը պարուրուած:

Այսօր, ուրախութեամբ է որ կ'ողջունենք յիշատակի կոթողներու բարձրացումը Հայաստանի մէջ, Սարդարապատի դաշտին իսկ վրայ: Կ'ողջունենք այն հաստատ համոզումով, որ Մայիս 28ի խորհուրդը իր ամբողջական արտայայտութիւնը վաղը պիտի գտնէ նաեւ այնտեղ, ուր 1918ի պայծառ առաւօտ մը, Հայոց ազատութիւնը վերածնաւ եւ Հայաստանի անկախութիւնը դարբնուեցաւ:

Հայաստանի Անկախութեան Յիսնամեակի այս տօնական օրերուն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը հանդիսաւորապէս կը վերանորոգէ իր ուխտը՝ մնալու միշտ հայ ազատագրական պայքարի եւ Հայ Դատի հետապնդման գծին վրայ: Այդ Դատի լուծման ճամբուն վրայ, մեր վերջնական նպատակը կը մնայ միշտ՝ գերագոյն տեսլականն ու քաղաքական հաստատ եւ անփոփոխելի ծրագիրը ազատատենչ Հայութեան՝ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի ստեղծումը:

Մեր բռնագրաւուած հողերու եւ հարստութիւններու ազատագրումին, ոտնակոխուած իրաւունքներու վերահաստատման, եւ ընդհանրապէս՝ հայ ժողովուրդի արդար եւ անկապտելի Դատի հետապնդման ի նպաստ՝ մենք պատրաստ ենք գործակցելու ռեւէ հոսանքի եւ հաւաքականութեան հետ:

Ու կը հաւատանք, որ 20րդ դարու այս երկրորդ կիսուն, երբ համայն աշխարհը համակուած է վերջապէս ժողովուրդներու քաղաքական ինքնորոշման եւ անկախութեան սկզբունքներով, երբ արդարութիւն է եղած ու կ'ըլլայ ամէն օր՝ իրենց անկախութեան ձգտող մեծ ու փոքր ազգերուն, Հայութիւնն ու անոր արդար Դատը չեն կրնար երկար ժամանակ անտեսուած մնալ:

Հայ ժողովուրդ, գիտենք՝ թէ ո'ւր ալ որ գտնուիս, Հայաստանի մէջ թէ արտասահմանի տարածքին վրայ, տարբեր չեն կրնար ըլլալ ազգային երազներդ եւ քաղաքական ծրագիրներուդ գէթ վերջնական հանգրուանը: Հպա'րտ եղիր ազգագային արժէքներովդ, լեցուէ' մօտիկ անցեալի փառահեղ իրագործումներուդ գիտակից ոգեկոչումով, ամէնօրեայ ապրում դարձուր քեզի համար՝ Մայիս 28ի խորհուրդը եւ անաղարտ կերպով զայն փոխանցէ սերունդէ սերունդ: Միակամ ու միասիրտ, եւ քու գտնուած երկրիդ պայմաններուն ներած չափովը, սատարէ' հայ ազգային իտէալներու իրականացման, Միացեալ, Ազատ ու Անկախ Հայաստանի դարբնումին:

Եւ վստա'հ եղիր, որ մեր ազգային իրաւունքներու վերահաստատման եւ քաղաքական ծրագրի իրականացման ճամբուն վրայ, իր կազմակերպական բոլոր ուժերովը, իր անցեալի լայն փորձառութեամբն ու ներկայի հնարաւորութիւններու ամբողջական ներզօրութեամբը՝ արթուն պահակի նման միշտ կանգնած է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը: Հպարտօրէն զօրացած քու լիակատար վստահութեամբդ, յաճախ արտայայտուող բայց երբեմն լուռ համակրանքովդ ու քաջալերանքովդ, ան պիտի չճանչնայ ընկրկում եւ պիտի չունենայ դադար՝ մինչեւ արդարութեան վերջնական եւ ամբողջական վերահաստատումը, մինչեւ լրիւ իրականացումը Հայաստանի Հանրապետութենէն աւանդ մնացած՝ հայ ազգի քաղաքական իրաւունքներուն: Պիտի բախէ ամէն դուռ, պիտի օգտուի ամէն հնարաւորութենէ՝ լսելի դարձնելու համար Հայութեան արդար պահանջները: Պիտի պահանջէ: Պիտի աշխատի: Պիտի պայքարի:

Եւ եթէ հայ իրաւունքներու պաշտպանութեան, Հայաստանի ամբողջացման եւ ազատութեան համար անհրաժեշտութիւնը կրկին ներկայանայ, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, միշտ միեւնոյն անխառն եւ անսակարկ նուիրումով, կրկին պիտի զոհաբերէ լաւագոյնները իր զաւակներուն, որպէսզի ապրի Յաւերժական Հայաստանը՝ իր բոլոր տարածքին ու բոլո'ր զաւակներուն ամբողջական ազատութեամբ, որպէսզի կեցցէ, ընդմի'շտ կեցցէ, քու, մեր, բոլորիս երազը գերագոյն եւ քաղաքական իրաւունքը անխորտակելի՝ ՄԻԱՑԵԱԼ, ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Երեքշաբթի (24 Դեկտ.) Ճրագալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին :

Չորեքշաբթի Ծնունդ, Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտութեան: Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի, ժամը 10ին պիտի մատուցուի բազմաճայն Ս. պատարագ, Ս. Ստեփանոսի տօնին առթիւ :

Յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ, հոգաբարձութեան կողմէ կազմակերպուած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ դպրաց դասու՝ Սրբազան Հօր նախագահութեան տակ :

LA FOURCHETTE

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՓՐԱ–ԼՈՒ
PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)

Առատ ձիւնի եւ *սքիի* հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:
Լաւագոյն պայմաններ, արեւելեան համեղ ճաշեր, մատչելի գին :
Թարմանալու, նորոգուելու, կայտառանալու դրախտանման տեղ՝ ջինջ օդի մէջ, ծիծաղկոտ արեւի տակ : Օգտուեցէք :

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ–ԼՈՒ 81

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

GALERIE ROR VOLMAR
58, Rue de Bourgogne
Métro Varenne
ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ
Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ
կը ցուցադրէ իր գործերը
ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
Բաց է ամէն օր ժամը 11էն 12·30 եւ 15էն 19 (բացի՝ Կիրակի եւ Երշաբթի առտու) :

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 20·30ին
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — Paris

Խօսք կ'առնեն մամուլի կոմիտէի նախագահ՝ Հ. ՈՒԹՄԱԶԵԱՆ եւ խումբին մաս կազմող բանաստեղծներ եւ արուեստագէտներ :

Մուտքը ազատ է :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ այս Երկուշաբթի իրիկուն ճաշարան Լա Նասիոն (մեթրօ Նասիոն) ժամը 20ին, 278, Պուլվ. Վոլթէռ :

Ճաշագին՝ 25 Ֆրանք, նախապէս ապահովել տեղերը դիմելով Պ. Հ. Տարօնեանի՝ 878–64–57 կամ 824–63–46:

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156
42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
22
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
22 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11395 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.395

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՑՈՐՁԱՓ ԱՅՍ ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ուրեմն, նոր անգամ մը, առիթը կ'ունենանք ողջունելու հայրենի կռունկներ, որոնք միշտնոր շունչ և ոգեւորութիւն կը բերեն տարագիր բազմութեանց :

Ա'յս թերթը, մանաւանդ, աւելի քան տասնեակ տարիներ շեշտած է կարեւորութիւնը նման այցելութիւններու, սերտ յարաբերութիւններու, հայրենիքի եւ արտասահմանի միջեւ, վասնզի մէկը միւսով պիտի շնչէ :

Եւ եթէ Հայրենիքը անհրաժեշտ արեւն է նոր ջերմութիւն տալու համար, վերջալոյսի վախով ապրող գաղութներու, թող թոյլ տրուի մեզի ըսելու նաեւ, որ արտասահմանը արհամարհելի տուեալ մը պէտք չէ ըլլայ, անոնց համար, որոնք տասնեակ տարիներով, նոյնիսկ Արարատի շուքին տակ, անծանօթ մնացած են արտասահմանի տագնապներուն եւ յոյսերով, ու առիթը կրնան ունենալ ճանչնալու եւ, ի հարկին, գնահատելու անհայրենիք Հայութեան մը ճիգն ու աշխատանքը : Պայմանաւ անշուշտ, որ բան մըն ալ փոխուի հո'ս եւ Հայաստանի պատգամաւորները դադրին վերջապէս, մենաշնորհեալ ապրանքն ըլլալէ նոյն մարդոց, ու կարենան տեսնել ուրիշ դէմքեր ու լսել ուրիշ խօսքեր :

Խումբը մեծ է այս անգամ, լեցուն սիրելի անուններով, որոնք տարիներէ ի վեր ծանօթ են մեր ընթերցողներուն : Հրէի եւ հեթանոսի հարց չէ եղած երբեք այս սիւնակներուն մէջ, պանծացնելու համար հայ գրողը, Երեւանէն մինչև Փարիզ : Եթէ նոյնը չէ հայրենի մամուլին մէջ, մեղաւոր չէ, անշուշտ, Մայր հողին վրայ հասակ նետած սերունդը : Ու օրը կուգայ, ուշ կամ կանուխ, երբ մենաշնորհեալներու անունները չեն միայն, որ կը լեցնեն Հայաստանեան մամուլի էջերը, եւ հայրենիքը կ'իմանայ, որ վաստակներ կան հեռու Արաքսէն, որ կը կոչուէին Ահարոնեան, Միսաքեան կամ Նարդունի, որ կը կոչուին Վրացեան, Սարաֆեան կամ Հայկազ : Մաղթենք սակայն, որ այդ օրը շատ չուշանայ, ու բոլոր անունները գրուած չըլլան միայն կորսուած շիրիմներու, պաղ քարերուն վրայ :

Մենք, որ հայրենիք ունինք մեր սրտերուն մէջ, կարօտով կը դիմաւորենք անոնք, որոնք հայրենիք ունին իրենց ոտքին տակ :

Կ'ուզենք, որ անոնք ալ առիթն ունենան դիտնալու, թէ եթէ մեզի պատեհութիւնը զլացուած է «հայրենիք կառուցանելու», արտասահմանն ալ, իր բոլոր կազմակերպութիւններով, կուսակցութիւններով ու եկեղեցիներով, մանաւա'նդ իր մամուլով եւ դպրոցներով, ու Մխիթարեաններու վաստակով, աչքի լոյս քամած է, քրտինք թափած է, պարզապէս տեւելու, պարզապէս տոկալու համար :

Ու շնորհիւ այդ աշխատանքին է, որ այսօր երբ Հայրենիքէն կուգան, կրնան գտնել բազմութիւններ, որ դեռ կ'ապրին անոյշ Հայաստանի երազով, Արարատ մը իրենց սրտին մէջ, ու Կոմիտասի երգը՝ շրթունքին :

Կ'ապրին կարօտովն հայրենի կռունկներու եւ կը խանդավառուին անլռելի զանգակատուներով, թէկուզ իրենց սիրտը մնայ «նման էն փլած տներ» :

Ու ոչ մէկ լոյս կը մարի, ցորչափ այս կարօտը կը մնայ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՉՍԿՍԻԼ

Մինչ Զօր. Ֆի Սայկոն վերադարձաւ եւ ամերիկեան պատուիրակութեան բանագնացն ալ (Սայրըս Վէնս) Ուոշինկթըն, Սայկոնի մէջ սկսած են երեւիլ Ազգ. Ազատ Ճակատի դրօշակները : Ասիկա անշուշտ շատ ծանր է տրուած ըլլալով որ Ամերիկացիներու որոշումը յստակ է՝ եթէ որեւէ յարձակում ըլլայ Սայկոնի վրայ Վիէթքոնկի կողմէ, խօսակցութիւնները կը դադրին սկսելէ առաջ ... :

Հաւանական կը նկատուի որ Ուոշինկթըն ընդունի Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատի առաջարկը երեք ամերիկացի գերիներու վերաբերեալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՆ ՍԹԷՅՆՊԷՔ ամէնէն յատկանշական դէմքերէն մին ամերիկեան արդի գրականութեան մեռաւ առջի գիշեր : Նոպէլեան մրցանակ ստացած 1962ին, Սթէյնպէք իբրեւ գրագէտ եւ թատերագիր իր դրոշմը դրած է սերունդի մը վրայ :

ՇՐԱՅՎԸՐ Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպան պիտի մնայ : ՄԱԿի մօտ ամերիկեան մշտական պատուիրակը պիտի ըլլայ հանգստեան կոչուած դիւանագէտ մը՝ Եոսթ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ, անակնկալօրէն Գահիրէ մեկնեցաւ : «Թաս» կ'ըսէ թէ բարեկամական սովորական այցելութիւն մըն է :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ նախարարական կարեւոր փոփոխութիւններ եղած են : Արտաքին նախարար՝ Ռափացքիի տեղը դրաւած է Եարիշովսկի : Այս փոփոխութիւնը անակնկալ մը չէ քանի Ռափացքի արդէն որեւէ պաշտօն չունէր այլեւս կուսակցութեան մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մոսկուայի նոր դեսպանը՝ Սէյտու ընդունուեցաւ Կոսիգինի կողմէ :

ՖՐԱՆՔՕ Սպանիայէն արտաքսած է իշխան Հիւկ տը Պուրպոն – Փարմ, որ Սպանիոյ գահին Գառլիստ թեկնածուն է : Այս որոշումը զարմացուց շատեր տրուած ըլլալով որ բազմաթիւ գառլիստներ կան Մատրիտի կառավարական եւ պետական շրջանակներու մէջ, որոնք կարեւոր պաշտօններ ալ ունին : Այս կրնայ նշանակել նաեւ թէ Ֆրանքօ կրնայ ի վերջոյ Խուան Գարլոսը նշանակել իբրեւ գահաժառանգ : Իշխան Պուրպոն – Փարմը վերջերս շատ խիստ կերպով քննադատած էր Ֆրանքօն յայտարարելով .— « Մեր կառավարութիւնը սուրը ձեռին կը խօսի : Միապետութիւն մը պիտի հաստատէ որ կոմիտէի մը կողմէ նշանակուած է» :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ոչ մէկ բան փոխուած է խորհրդային գիրքին մէջ Միջին Արեւելքի տագնապին նկատմամբ : Գալով Պաղեստինցի ահաբեկիչներուն կը յայտարարեն թէ հեղինակներ են եղեռնափորձի մը, Մոշէ Տայեանի դէմ, բայց ռումբը շուտ պայթած ըլլալով, ուրիշ կառք մըն է որ օդը ելած է Զորեքշաբթի օր :

ՆԻԺԵՐԻԱ որոշեց, Անգլիոյ դիմումին վրայ, 48 ժամուան դադար մը յարգել Ծնունդի առթիւ :

ՍԱՐՄԷՆ

ՍՐՏԻ ԽՈՐՔԻՑ

Քարե՛ր, քարե՛ր Հայաստանի ,
Չլինէիք եթէ դուք ,
Ո՞վ կը պահէր հանճարը մեր
Այսպէս վառ ու լուսաշուք .
Մեր հայրենի վարպետների
Արարչագործ ձեռքի տակ
Դուք դարձել էք Գառնի, Գեղարդ ,
Զուարթնոց ու Երերուք :

×

Հեռո՛ւ , հեռո՛ւ, ինձնից հեռո՛ւ ,
Յուշեր ե՛ւ դառն եւ՛ դաժան ,
Ինչո՞ւ էք դուք վճիտ սիրտըս
Ալեկոծում ամէն ժամ .
Մի՛ պղտորէք երգիս լիճը ,
Թողէք ծփայ ցնծագին ,
Հին օրերի սարսուռներով
Մի խարանէք իմ հոգին :

Փոքրիկ ես դու, երկի՛ր իմ ,
Բայց հոգով մեծ ես, հզօր,
Չարին գլուխ չես թեքել ,
Ծնուած օրից մինչ այսօր.
Թէկուզ բազում փառաւոր
Երկիրներ կան աշխարհում ,
Բայց ես հպարտ եմ, հպարտ ,
Որ զաւակն եմ քեզ պէս մօր :

×

Կանգնած եմ այս պեղուած վայրում ,
Սիրով նայում է վրաս,
Երեք հազար տարի տեսած
Հսկայական մի կարաս.
Թըւում է, թէ իմ հեռաւոր ,
Քանքարաւոր պապերից
Մի սրտալի, կարօտալի
Բարեւ է նա բերել ինձ :

×

Շատ եմ սիրում խարոյկները,
Խարոյկները խաւարում ,
Երբ հօտերը մակաղել են
Ծաղկունքի մէջ դալարուն ,
Երբ սարից սար հովիւները
Զայն են տալիս իրարու ,
Եւ շըւին է, հովուի շըւին
Ննջող գիշերն օրօրում :

×

Հիմա հեռու սարերում
Աղբիւրներն են կարկաչում ,
Առուի ափին երազկոտ
Ուռիներն են կանաչում ,
Գինարբուկներ, նարգիզներ
Գգւում – սիրում են իրար ,
Եւ բոլորը, բոլորը ,
Կարօտով ինձ են կանչում :

×

Կանգնած էր մի ծերունի՝
Աչքը յառած Մասիսին ,
Փսփսում էր ... Չգիտեմ
Շրթունքները ինչ ասին ,
Բայց երբ արցունքը հոսեց
Նրա յոգնած աչքերից ,
Տեսայ, որ ե՛ս եմ այրւում
Ծերուկի հետ միասին :

ՄՕՐՍ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Վանայ ծովի չքնաղ ափին ,
Աղթամարի յանդիման ,
Գիւղակը մեր տանող ճամբին
Կայ մի անշուք գերեզման :

Ո՞վ է հանգչում այդ հողի տակ ,
Յաւերժական խաւարում .
Ո՞վ է այսպէս անյիշատակ ,
Անշիրմաքար, անանուն :

Այդ իմ մայրն է, լըսո՞ւմ էք դուք ,
Իմ կենսատուն , իմ հոգին ,
Անհոգ էի, թիթեռ –մանուկ՝
Թառած իմ մօր լոյս – կրծքին :

Երբ թշնամու թուրը դժնեայ
Ինձ բաժանեց իմ մօրից ,
Լսո՞ւմ էք դուք, նա է հիմա
Հեօո՛ւ – հեռուից կանչում ինձ :

Պ. ՍԵՒԱԿ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Դու մի մեծ երթի գաւազանակիր
Եւ մեր պատմութեան մեծագո՛յն դիւան,
Մեր ազնուութեան գովասանագիր ,
մեր մտքի պահեստ, հոգու օթեւան :
Անցեալին պարզուած դու մեր լսափող
Եւ մեր խօսափող՝ գալիքին ուղղուած :
Դու մեր սրբութիւն՝ կնքուած Մեսրոպով,
Նարեկացիով օծուած ու յուզուած :

Դաժան դարերի ամէ՛ն մի ժամին
Շա՛տ բան է խլել մեզնից թշնամին ,
Բարդելով վէրքին վէրք ու անարգանք,
Հեծութեան վրայ մի նոր հեծութիւն՝
Խլել է մեզնից հանգիստ ու յարգանք ,
Խլել է մեզնից փառք ու մեծութիւն,
Խլել կեանքը մեր եւ... կեանքի՛ց է թանկ
Մեր հո՛ղը , հո՛ղը ,
Մեր սուրբ հայրենի՛ն :

Շա՛տ բանից է մեզ զրկել վայրենին:
Մեր կերած հացին քսել է նա ժանգ,
Բայց եւ... դարաւոր բնիկ վայրենի
Կորըստի լեղի կարօ՛տն է քսել ,
Մեր խումին խառնել մեր սուրբ մայրերի
Արցո՛ւնքը, սակայն ...եւ արի՛ւնը սեւ,
Բայց մենք չենք զրկուել..մեր բերնի
համից,
—Քաղցրացել ենք մենք...մեր քաղցր
բառով ,
Մեր հայրենահամ անուշ բարբառով :

Շատ բանից է մեզ զրկել թշնամին :
Իր ձեռքով նա մեր ձեռքերն է հատել,
հատել է ականջ ու ոտնաթաթեր,
Աչքեր է հանել դաշոյնով իր սուր,
Կտրել է նաեւ արմատից լեզուն ,
Եւ սակայն... ի զո՛ւր ,
Չի՛ հատուել լեզուն ,
Մնացել է նա հատուելո՛վ անգամ ...

Չկարողացան քեզ մեզնից խլել :
Եւ պարզ է հիմա, յստակ ու որոշ ,
Որ չե՛ն էլ կարող քեզ մեզնից խլել ,
Ինչպէս չեն կարող խլել մի դրօշ ,
Որ հազարամեայ դաժան մարտերում
Փողփողացել է միշտ էլ... սրտերո՛ւմ :

Ո՛չ, քեզ ո՛չ մէկը կուլ տալ չի՛ կարող.
Ագահ կոկորդում դու խոր ես խրւում :
Ո՛չ, քեզ ո՛չ մէկը փուլ տալ չի՛ կարող,
Ինչպէս երկինքը երբեք չի փլւում :
Չե՛ս խլուի երբե՛ք ,
Չե՛ս փլուի երբե՛ք ,
Ինչպէս արիւնից գոյնը չի խլւում ...

Եւ ի՛նչ խաչագող դեռ պիտի հասնի,
Որ քեզ կամենայ գողանալ մեզնից
(Մի ասա «մեզնից», «աշխարհի՛ց» ասա)
Չէ՞ որ դու հիմա ո՛չ միայն լեզու ,
Այլեւ մասո՛ւնք ես ,
Մասո՛ւնք ես մի սուրբ ,
Անկողոպտելի մասո՛ւնք սրբազան՝
Դարերի խորքից դարերին հասած :

Մասո՞ւնք ...
Ի՞նչպէս թէ մասունք :Մասունքը ո՛րն է:
Մասունքի տեղը տուփն է կամ հորն է:
Իսկ դու՝ դարաւոր, բայց եւ առոյգ ես
Գիսաւոր ծուխ ես, բայց եւ խարոյկ ես,
Ինչքան պարզ՝ նոյնքան ասպետական ես,
Շատերի մէջ ես, բայց պետական ես,
Եւ դրանով իսկ դու պէտքական ես
Այն պետութեանը, որ վաղը պիտի
Լուսնից ու Մարսից ինքն իրեն դիտի ...

Կը գամ, մայր իմ, մեր դաշտերից
Վառ ծաղիկներ կը բերեմ ,
Քո տարաբախտ, տրտմաթախիծ
Գերեզմանը զարդարեմ :

Որ դու յաւէտ հանգիստ նիրհես
Հայոց ծովի եզերքին ,
Ծաղկի աչքով ուրախ նայես
Քո նոր, ազատ թոռնիկին :

ՀԱՅՐՍ ԵՒ ՄԱՅՐՍ

Կարմրաթուշ աղջիկ է եղել մայրս, — տատս է ասում : Բայց նա նաեւ կարմրաթուշ մայր է, այդ էլ ես եմ ասում : Սիրահարուել է հօրս հետ, երբ վերջինս, 1921 թուականին, 11րդ բանակի մի փոքրիկ զօրախմբի կազմում մտել է Ջաւախք : Նա վաշտի քաղաքական ղեկավար է եղել : Բակուրեանի լեռնանցքով Ջաւախք մտնող վաշտի ետեւից, իր տունն ու օջախն է դարձել նաեւ դաւառի ամբողջ գաղթական Հայութիւնը :

Տատս պատմում :

— Թուրքերը սրանց պոպոզները (սրածայր գլխարկները) տեսան թէ չէ, «Ալլահ – Բիլլահ» կանչելով թողին փախան :

Փախել են Թուրքերը, ուրեմն հնարաւոր է կեանք ստեղծել ու ապրել :

Ահա այստեղ, պոպոզաւոր հայրս հանդիպել է կարմրաթուշ մօրս եւ սիրահարուել : Այս մասին ես չունեմ ոչ համապատասխան տեղեկութիւն, ոչ էլ փաստաթղթեր : Իսկ իմ հարցասիրութիւնից՝ աւելի կարմրաթուշ է դառնում մայրս եւ լռում : Իմ կարծիքով, այդ հանդիպումը պէտք է տեղի ունենար միտինգում. հայրըս պէտք է ճառ արտասանէր, ողջունելով համագաւառացիներին, մայրս էլ պէտք է յուզմունքից աւելի կարմրած լինէր : Յետոյ հայրս պէտք է իջնէր ամբիոնից եւ անպայման նկատէր մօրս :

— Ի՞նչ կարմրաթուշ աղջիկ ես, — իր սովորութեան համաձայն, թեթեւ, բերանի անկիւնով պէտք է ժպտար նա, ո՞ւմ աղջիկս ես ...

Մայրս աւելի կարմրելով պէտք է տար իր հօր անունը :

— Ձեր տունը ո՞րտեղ է, պէտք է առաջանար հայրս :

— Աղջի, հերի՛ք է, — աղջկայ թեւը պէտք է կսմթէր տատս. ի՞նչ ես օտար տղամարդու հետ չանա ծեծում, տուն ջհանդամուի՛...

Իսկ մայրս պէտք է մեխուէր տեղում :

— Մօ՞տ է ձեր տունը, — պէտք է ժպտար հայրս :

— Տուն ջհանդամուի, — պէտք է հրամայէր տատս :

— Պստի ձորի գլխին, — չլսելով մօրը, պէտք է շշնջար մայրս :

— Գտնելը հե՞շտ է, — պէտք է շարունակէր քննութիւնը հայրս :

— Տուն ջհանդամուի, — պէտք է երրորդէր հրամանը տատս :

— Անկիւնի տունն է, մեծ պարտէզի մէջ, — բոլոր նշաններով տուն կը հրաւիրէր մայրս :

— Շնորհակալ եմ, անունդ կը բաշխե՞ս ...

— Աղջի, գրողի տարած, տուն ջհանդամուի՛...

— Շուշիկ է, — կ՚ասէր մայրս եւ տուն կը ջհանդամուէր, համոզուած որ Թուրքերի դիմադրութիւնը կոտրող պոպոզաւորը հեշտութեամբ կը կոտրի նաեւ իր ծնողների դիմադրութիւնը : Եւ տանը, կուշտ ծեծուելուց յետոյ, կարմրած այտերով եւ աչքերով, կ՚երազէր պոպոզաւորին : Իսկ վերջինս չէր ուշանայ : Եւ չէր էլ ուշացել : Ամուսնացել էին : Երկու տարեկան չդարձած մահացել էր առաջին տղան : Անհամբեր սպասել էին երկրորդին ...

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այստեղ պէտք է յիշատակել նաեւ այն փաստը, երբ զօրավար Սիլիկեան եւ Արամը գնացին Էջմիածին՝ վշտալի Գէորգ Ե. Հայրապետին յայտնեցին, որ ճակատը 50 – 60 քիլոմեթրի վրայ գտնուելով Էջմիածնից, առ ի զգուշութիւն պատահելիք ռազմական անակնկալների, իմաստութիւն է, որ Հայոց հայրապետը եւ միաբանական կազմը ժամանակաւորապէս հեռանան Սեւան կղզին առ ի ապահովութիւն, սպասելով յարձակողական ճակատամարտի վախճանին :

Հայոց հայրապետը լռեց ...

Մէկ պահ մռայլուեց, բայց չընդառաջեց եղած առաջարկին : Հաստատակամութեամբ աւելացուց, որ ո՛չ մէկ դէպքում, ոչ մէկ ձախող պարագայի տակ, չի թողնելու Էջմիածինը : Իրեն մնում է ըմպել դառնութեան բաժակը, բաժնեկից լինել ժողովրդի դառն ճակատագրին, եթէ այդ է բարձրեալ Արարչի կամքը ...

Դարձեալ ո՞վ կարող է մոռանալ Ի. դարու խաչակիր Գարեգին Եպս. Յովսէփեանին, որ իր ընկերակիցների հետ անցաւ ճակատը, լծուեց կենդանի քարոզչութեան զինուորների մէջ :

Համաժողովրդային շարժումը իր հունից դուրս ելեր էր արդէն :

Բարձր զինուորականութիւնը, հայկական զօրագնդերը, ժողովրդական վաշտերի մասնակցութիւնը, հոգեւոր դասի խրախուսանքներն, բոլորը ի մի զօդուած ստեղծեցին հոգեբանական այն մըթնոլորտը, ուր դարբնուեց ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ :

— Մենք պէտք է յաղթենք, դէպի ճակատ ...

Ահա վճռական որոշումը, անսասան կամքը, որ կենդանի գործի վերածուեցին եւ մղեցին բոլորին դէպի մարտի դաշտ, առանց վարանման կամ երկմտութեան :

Այո՛, հոգեբանօրէն պատրաստ էին ամէնքը ...

Յաղթանակը իր հիմքի մէջ ապահովուած էր :

Հայ ժողովուրդը իւր բոլոր դասերով, հայ զօրքն ու զինուորականութիւնը ըստեղծեցին Ի. դարու Վարդանանքը :

Հայկական դիւցազնամարտի էջեր արձանագրուեցին Մայիս 22, 23, 24 Սարտարապատի տակ մղուած ճակատամարտերում :

Նոյնքան արիւնալի գոյամարտեր տեղի ունեցան 25, 26, 27ին Բաշ Ապարանում ու Ղարաքիլիսայի ձորձորներում, ուր երկուստեք մեծ նախճիրներ գործուեցին :

Օրը օրին սպարապետութեան շտաբը եւ երեք ճակատների հրամանատարները իրենց աւետաբեր զեկոյցներով հաղորդում էին յաղթանակներ գազազած թշնամու դէմ, որ գլուխը կորցրած նահանջում էր յետ ...

Սարդարապատի ու Բաշ Ապարանի հայկական զօաթեւերը միացեալ գրոհի թափը հասցրին Ալեքսանդրապոլի դռների առջեւ :

Զօրավար Սիլիկեանի վերջին գրաւոր կոչը մարմնացումն էր այս հաւատի : Մի վերջին գրոհ եւ Ալեքսանդրապոլը հայկական բանակի դրօշի տակն է լինելու :

Ռազմական յառաջխաղացքի այս կրիտիկ պահուն թրքական ճակատի սպայակոյտը՝ Յունիս 5 թուականով հաղորդում էր մեր ճակատի հրամանատարութեան, թէ Բաթումի մէջ Յունիս 4ին հաշտութիւն եւ համաձայնութիւն է գոյացել հայ բանակցների հետ, ըստ որում Հայաստանի հանրապետութեան անկախութեան փաստականութիւնը իրողութիւն է :

Ահա այսպիսի դաժան երկունքով հայ ժողովուրդը ունեցաւ անկախ պետականութեան կորիզը, որ յանգեց նոր ընդարձակման 1914 սահմանների մէջ :

Այդ կորիզին պիտի դային միանալու Արեւմտեան Հայաստանի նահանգները, ըստ Սեւրի դաշնադրութեան, եթէ երկու ոսոխների մերձեցում – դաւը չլինէր :

Սակայն թուրք – խորհրդային գործակցութիւնը դարձաւ քաղաքական մի տապանաքար միջազգային այդ ակտի համար :

Լենինեան Ռուսիոյ համամտութեամբ Քեմալական Տաճկաստանը սկսեց պատերազմական գործողութիւնների հանրապետական Հայաստանի դէմ : Այս միջոցներին էր, որ խորհրդային բանակները՝ հայ կարմրածների առաջնորդութեամբ, խորհրդայնացման լուծի տակ առին Հայաստանը 1920 թ. Նոյեմբեր 29ին :

Լենինի Ռուսաստանը, Մոսկուայի դաշնադրով քեմալականների նուէր թողեց Կարսն ու Իգտիրը իրենց յարակից շրջաններով : Միաժամանակ մկրատուած սահմաններով բաժին հանեց Վրաստանի ու Արդբեջանին :

Այս է ներկայի տխուր փաստականութիւնը, որ բռնօրէն փաթաթուած է հայ ժողովրդի վզին, 48 տարիէ ի վեր :

Սակայն անընկճելի կորովով այսօր ողջունում ենք ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ Հայաստանի ժողովրդային անկախ հանրապետութեան :

Հայ ժողովրդի յառաջադէմ եւ հայրենասէր զանգուածները, Հայաստանում եւ Սփիւռքում, ուխտի նոր ամրապնդումով իրաւատիրոջ իրաւունքներով, անսակարկելիօրէն պահանջում են Հայաստանի լրիւ ամբողջականութիւնը, թէ բռնագրաւեալ Թուրքիայից եւ թէ ժողովրդների անկախութեան ոսոխ Խորհրդային Ռուսիայից :

Ողջո՛յն Յիսնամեակին.

Պատի՛ւ հայ ժողովրդին :

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ

Թեհրան

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զուզեցինք Մայիս 28ի կերտումին մասնակցող հարիւրաւոր ղեկավարներու եւ բազմահազար հայ մարդոց կուսակցական պատկանելիութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնել :

Զուզեցինք Մայիս 28ի ոգեշնչող ու վարարող թափէն, խիզախումէն, փայլատակումէն զրկել որեւէ հայ մարդ :

Ուզեցինք զայն բաժնել բոլոր հայ մարդոց հետ, անոր ջրառատ ստուէրներուն տակ մեր յոգնաբէկ ոսկորները հանդչեցնելու եւ մեր յաւիտենական ի-տէալները միասնաբար զգուելու համար՝ մեծատունի առատաձեռնութեամբ :

Ու երբ Մայիս 28ով թանձրացեալ իրականութիւն դարձած մեր հարազատ հայրենիքը կորուստի մատնուելու վտանդին էր ենթարկուած, Աստուածաշնչական մօր հարազատ զգացումներով, չուզեցինք որ զաւակը կիսուէր, զիջեցանք որ ան յանձնուէր անհարազատ ու խորթ մօրը : Բաւական էր որ ապրէր զաւակը : Հարց չէր

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կարծես պէտք չկայ այդպիսի քննութեան մը, որովհետեւ հազիւ թէ մօրուքը դէմքէն վար առնուեցաւ, իսկոյն կրցայ զինքը ճանչնալ :

— Ճանչցա՞ք զինքը, ուրեմն ըսէք տեսնեմ իր անունը :

— Այդ կեղծ հօճան պարզապէս Հաղդը պէյն է, ըսաւ պալատական թիկնապահը վճռաբար :

Ոստիկանութեան նախարարը զսպանակէ մը մղուածի պէս մէկէն ի մէկ վեր ցատկեց նստած տեղէն :

— Ի՛նչ, Հաղդը պէ՞յը, գոչեց, յեղափոխական ծածուկ քոմիթէին պե՞տը...:

— Այո, բուն իսկ ինքը :

— Բայց, պէյ էֆէնտի, սխալած չըլլաք :

— Վստահ եմ ըսածիս վրայ, շարուկեց թիկնապահը, բայց եթէ կ՚ուզէք դուք ալ կրնաք անձամբ ստուգել, զինքը կրկին ձեր ներկայութեան բերելով :

— Բնականաբար այդպէս պիտի ընեմ, պատասխանեց Շէֆիք փաշա սեղանին վրայ դրուած զանգակը հնչեցնելով :

Եւ երբ օտաճին ներս եկաւ իր տիրոջ հրամանը ընդունելու, իսկոյն պատուիրեց որ Պուրսացի հօճան կրկին իր քովը բերեն :

Հաղդը պէյ թանկագին որս մըն էր որ ձեռք կ՚իյնար որուն ձերբակալումը մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէր Ապտիւլ Համիտին : Ինչպէս նախարարը կ՚ըսէր, իրաւամբ այս կեղծ հօճան մէկ քանի տարիէ ի վեր մութին մէջ գործող գաղտնի քոմիթէին ամէնէն կարեւոր պետերէն մին էր եւ անոր հիմնադիրը միանգամայն : Նախկին բարձրաստիճան զինուորական մըն էր որ իր ծառայութիւնը թողելով՝ իր կեանքը նուիրած էր բռնաւորին դէմ պայքարելու համար : Զինքը այդ վտանգաւոր ճամբուն մէջ մղող դերագոյն ազդակն եղած էր վրէժխնդրութեան զգացումը : Տարիներ առաջ, Ապտիւլ Համիտ, ուրիշ շատ մը զինուորական վարժարանի աշակերտներուն հետ, Մարմարայի մէջ ծովամոյն ընել տուած էր Հաղդը պէյի միակ զաւակը, որ այդ վարժարանը կը յաճախէր եւ իբրեւ կասկածելի ամբաստանուած էր : Այս անլուր եւ վայրագ արարքը ահռելիօրէն արիւնած էր զինուորականին հայրական սիրտը եւ անհաշտ ատելութեամբ մը լեցուցած իր հոգին : Այդ օրէն ուխտած էր արիւնարբու բռնաւորին կորուստը եւ մութին մէջ, հաւատարիմ ընկերներով, յամառ ու յանդուգն պայքար մը սկսած էր Ապտիւլ Համիտի դէմ : Անդամ մը, մեր այս պատմած դէպքերէն երեք տարի առաջ, թէեւ ձերբակալուած ու բանտարկուած էր Պէյքոզ, կայսերական ծովեզերեայ քէօշկին մէջ, բայց շնորհիւ իր ընկերներուն օժանդակութեան, յաջողած էր փախչիլ եւ ազատիլ բռնաւորին ճիրաններէն ու շարունակել այն գործը որուն երդուընցած էր նուիրուիլ հոգեւին :

Երբ ոստիկանութեան նախարարն ու պալատական թիկնապահը առանձին մնացին, այս վերջինը Հաղդը պէյի առաջին փախուստին ակնարկելով, անշուշտ, ըսաւ.

— Յուսանք որ այս անդամ զինքը դարձեալ Պէյքոզի պէս հեռաւոր տեղ մը չենք բանտարկեր, որպէսզի իր ընկերները դան զինքը փախցնելու :

— Այս անդամ դիտեմ թէ ի՛նչ կերպով պիտի վարուիմ իրեն հետ, պատասխանեց նախարարը չարաշուք դէմքով մը :

Քիչ ետք դուռը բացուեցաւ եւ կեղծ հօճան ներս մտաւ բանտապետին եւ երկու ոստիկաններու ընկերակցութեամբ : Իր փախուստի փորձէն ի վեր սկսած էին լաւ զգուշութիւն ընել :

Երբ Շէֆիք փաշա տեսաւ զայն կրկին գլուխը բաց եւ առանց մօրուքի, պէտք չունեցաւ երկար քննութեան եւ իսկոյն հասկցաւ որ թիկնապահը բնաւ չէր սխալած :

— Այս ի՞նչ կը նշանակէ, գոչեց կեղծ բարկութեան շեշտով մը խօսքը բանտարկեալին ուղղելով, միթէ մեր քիթի՞ն կը խնդաս...

— Ի՞նչ է եղածը, հարցուց հօճան հանդարտութեամբ :

— Ի՞նչպէս կը համարձակիս արդարութիւնը խաբել այդպէս ծպտուելով...

Բանտարկեալը չպատասխանեց եւ արհամարհոտ դէմքով մը երեսը անդին դարձուց :

— Միթէ նախկին զինուորականի մը կը վայելէ՞ այս տեսակ խաբեբայութիւններու դիմել եւ դաւաճանել իր վեհապետին դէմ հաւատարմութիւն ուխտած մէկու մը, շարունակեց Շէֆիք փաշա :

Այս բառերուն վրայ կեղծ հօճան իր լռութիւնը խզեց եւ ձայնը բարձրացնելով գոչեց.

— Կ՚արդիլեմ քեզի արժանապատուութեան խօսք ընել եւ իմ արարքներուս դատաւոր կանգնիլ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(12 – Շար.)

ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՐԴԻԿ

Գ. ՄՈՒՍ

—*—

ՈՎՎՈՒՆ

ԺՈՎՈ ՎԱՅՍԻՆՅ

—*—

Ես Ալիսի հետ ամուսնացած էի արդեն երեք տարի, երբ ինձ հանդիպեցավ Ռոբերտ Ուիլսոնը։ Ես ամուսնացած էի, ինչպես ասացի, և ոչ միայն ամուսնացած էի, այլև սիրահարված էի իմ ամուսնուն։ Ալիսը ինձ համար ամենագեղեցիկ կինն էր աշխարհում։ Ես նրան պաշտում էի։ Ես նրա համար ամեն ինչ կանեի։ Ես նրա համար կարող էի մեռնել։ Ես նրա համար կարող էի սպանել։

Ռոբերտ Ուիլսոնը ինձ հանդիպեցավ Ալեքսանդրիայում, ուր ես գնացել էի գործերով։ Ես ծանոթացա նրա հետ, և մենք միասին ճաշեցինք։ Ճաշի ժամանակ նա ինձ պատմեց, որ ինքը Ամերիկայից է եկել, որ ինքը հարուստ մարդ է, որ ինքը ճանապարհորդում է հաճույքի համար, և որ ինքը ուզում է Եգիպտոսի հետաքրքրական տեղերը տեսնել։ Ես ասացի նրան, որ ես էլ ուզում եմ Եգիպտոսի հետաքրքրական տեղերը տեսնել, և որ ես պատրաստ եմ նրա ուղեկիցը լինել։ Նա ասաց, որ շատ ուրախ կլինի, եթե ես նրա ուղեկիցը լինեմ։ Ես ասացի, որ ես շատ ուրախ կլինեմ, եթե նա ինձ ուղեկից ընդունի։

Ռոբերտ Ուիլսոնը շատ հարուստ մարդ էր։ Նա ուզում էր Եգիպտոսի հետաքրքրական տեղերը տեսնել, և ես ուզում էի նրա հետ ճանապարհորդել, որովհետև ես էլ ուզում էի Եգիպտոսի հետաքրքրական տեղերը տեսնել։ Ես ուզում էի նրա հետ ճանապարհորդել, որովհետև ես ուզում էի նրա հետ ճանապարհորդելով ինձ համար գումար շահել։ Ես ուզում էի նրա հետ ճանապարհորդելով ինձ համար գումար շահել, որովհետև ես ուզում էի Ալիսի համար ամեն ինչ անել։ Ես ուզում էի Ալիսի համար ամեն ինչ անել, որովհետև ես սիրում էի Ալիսին։

Ես սիրում էի Ալիսին, և Ալիսը ինձ էր սիրում։ Ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում, և Ալիսը գիտեր, որ ես նրան եմ սիրում։ Ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում։ Ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում։ Ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում։

Ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում։ Ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում։ Ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում։ Ես գիտեի, որ ես Ալիսին եմ սիրում, որովհետև ես գիտեի, որ Ալիսը ինձ է

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20–26–74:

Պարոզներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Յովհ. Պանտիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ: Խորէն Նազարէթեան 15 Ֆրանք «Յառաջ»ին, 15 «Հայաստան»ին, տասը եկեղեցւոյ, Պ. Նշան Քեհրեան տասը Նարդունիի Ֆոնտին, տասը «Յառաջ»ին:

Հայրապետեան հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Մարկոսեան տասը Պօմոնի աղքատաց, հայրապետեան ընտանիք տասը աղքատաց, տասը Կապ. Խաչին, Ժիրայր Տէր – Վարդանեան, տասը Կապ. Խաչին:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս. Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քառթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 – 1969):

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի:

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քառթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

Երգչախումբի անդամներուն,

17 Բիւ Պլէօ

Հրանդ–Սամուէլ գրատուն:

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ.— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Ծերիկեան:

ՊՕՄՈՆ.— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր – Վարդանեան:

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յովհ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Մերկեր Սուքիասեան:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Խորէն Ուլուսեան, Սիմոն Աւտօյեան:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան:

ԼԱՓՈՄ.— Նշան Նազաշեան:

ՎԱԼՊԱՐԵԼ.— Պ. Կէտիկեան:

ՆԻՍ.—Ս. Ալեքսնեան, Գ. Խոսրովեան:

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Թ. Մատոյեան:

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ.— Վ. Կամպէրեան:

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդականներուն մօտ:

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 20·30ին

HOTEL LUTETIA

43, Bld. Raspail — Paris

Խօսք կ'առնեն մամուլի կոմիտէի նախագահ՝ Հ. ՈՒԹՄԱՋԵԱՆ եւ խումբին մաս կազմող բանաստեղծներ եւ արուեստագէտներ:

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՇ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒԱՆ

ՃԱՇԸ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՉՈՒՆԵՆԱՅ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սըրահը, Բիւ ժէ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ տեղի պիտի ունենան խմբերգ, արտասանութիւն, պար եւ հաճելի անակնկալներ:

Ղեկավարութեամբ Օր. Հելլէն Սապունճեանի ջուսուցչուհի):

Ճոխ պիւֆէ:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան:

Յունուար 12ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին: Յունուար 5ին:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ: խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի երեկոյ, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ:

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տարեց կնոջ մը համար, որ առոյգ է, կը փնտռուի վարձու սենեակ մը հայ առանձին կնոջ մը բնակարանը, խոհանոցի կարելիութեամբ: Գրել Տիկին Յակոբեանի,

9, Ave. de Bouvine — Paris (11e)

Կարելի է նաեւ հեռաձայնել երեկոները միայն 344–61–83:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Զորեքշաբթի, (Ծընունդի առթիւ) Ս. պատարագ, եւ մասնաւոր հոգեհանդիստ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ յիշատակին, Հայոց մատրան մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մաթոսեան եւ Գըզըլեան ընտանիքները 50 Ֆրանք կը նուիրեն Նարդունիի Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի Երուանդ Ատանալեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Երեքշաբթի (24 Դեկտ.) Ճրագալոյց: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին:

Զորեքշաբթի Ծնունդ, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND

Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube

ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS

Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.

17 Rue Bleue

ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ

Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս:

Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ

Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբըը Զորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք:

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION

SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

ԵՒ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած:

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք: Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի գաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի:

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ,

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ **1969**

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 Ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins

13 — MARSEILLE (10e)

C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 24 DECEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11396 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.396

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած Մայիսեան դէպքերու հետեւանքով, Հայաստանի անկախութեան հռչակման յիսնամեակը — 1918 Մայիս 28 — կ'ոգեկոչուէր, Շաբաթ գիշեր Փլէյէլի սրահին մէջ:

Հսկայ բեմին ճակատը կը զարդարէին Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները, կեդրոնն ունենալով, անկախութեան ռահվիրայ՝ Արամի խորհրնշական նկարը:

Հանդիսութիւնը սկսաւ ճիշդ ժամուն եւ բացումը կատարեց օրուան նախագահ Պ. Հրանտ – Սամուէլ:

Պ. Հրանտ – Սամուէլ նախ հայերէն, ապա Ֆրանսերէն, հակիրճ գիծերու մէջ ոգեկոչեց 1918 Մայիսեան ճակատագրական օրերը, երբ Հայութիւնը, լքուած Ռուսերէն որ «դէպի տուն» կը վերադառնային, իրենք զիրենք առանձին կը գտնէին, թրքական կանոնաւոր բանակի մը դէմ, բայց որակը կը յաղթէր քանակին, հայկական բանակը կը փակէր Պաքուի ճամբան Թուրքին, եւ անոր դաշնակից՝ Գերմանացիին առջեւ, ու Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսէի եւ վերջապէս Սարդարապատի յաղթանակներով ծնունդ կու տար Հայաստանի անկախ հանրապետութեան, որ դժբախտաբար պիտի տեւէր միայն երեսուն ամիսներ:

Նախագահը շեշտեց թէ հայ ժողովուրդը միշտ պահանջատէր կը մնայ իր դատին, արդարութեան կը սպասէ, որպէսզի ամբողջանայ Հայաստանը իր հողերով եւ վերադտնէ իր ազատութիւնը:

Պ. Հրանտ – Սամուէլ կարդաց նաեւ քանի մը նամակներ, Ֆրանսացի բարեկամներէ, որոնք ներողութիւն կը խնդրէին իրենց ակամայ բացակայութեան համար, ինչպէս Օֆփրայի տնօրէն՝ Պ. Պուֆանէ, Տանիէլ Մէյէր, Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ, պատմաբան Ժաք Մատօլ, որ քաջ ծանօթ հայկական պատմութեան իր համակրանքը կը յայտնէր, եւ երեսփոխան Քասփէրէ:

Օրուան առաջին բանախօսը, Պ. Ժիրայր Դատաւորեան նախ խորհրդանշական գտաւ, որ յիսնամեակը ոգեկոչուի Փարիզի մէջ, այն քաղաքին ուր առաջին երիտասարդութիւն մը ծնունդ տուած է ազատութեան դաղափարներուն:

Պ. Դատաւորեան շեշտեց թէ 1965ին կ'ոգեկոչուէր Ապրիլեան ջարդերու յիսնամեակը, բայց այդ յիսնամեակով չէ որ կը վերջանար ամէն բան եւ անհրաժեշտ էր շարունակութիւն մը՝ այսօրուան յիսնամեակը, որպէսզի հայ ժողովուրդը չյիշուէր միայն իր ողբերգական ճակատագրով: Մայիս 28ը շարունակութիւն մըն էր եւ քիչ առաջ հրաշք որակուեցաւ ինչ որ կատարուեցաւ 1918ին, — «Հրաշքը, դիտէք, զօրաբաժիններն էին, որոնք հաւատարմութեամբ կռուած էին դաշնակիցներու կողքին, հրա'շքը, ամբողջ ժողովուրդ մըն էր, որ կրկին ոտքի կ'ելլէր, հրաշքը՝ հայ մայրերն էին, հրաշքը՝ հայ տղաքն էին»:

Ու բանախօսը յիշեց. թէ այս հրաշքը չկատարուեցաւ դեսպանատուներու կամ դիւանագիտութեան նրբանցքներուն մէջ, այլ կռուի դաշտին վրայ, շնորհիւ հայ բազուկին: Եթէ, կ'ըսէ, Ժիրայր Դատաւորեան, այս տարեդարձը կը դրուի պահանջի նշանաբանին ներքեւ, այդ երբեք յարձակողական ոգի չունի: Խաղաղութեամբ է որ հայ ժողովուրդը, խաղաղութեան եւ ազատութեան ծարաւի, կը սպասէ որ արդարութեան իր բաժինը ըստանայ: Ցնորք չէ, երբ Սփիւռքի Հայութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր իտէալին ու Ժ. Դատաւորեան կ'եզրակացնէ. — «Եթէ նոյնիսկ օր մը մէկ Հայ մնայ, այդ Հայը միշտ պիտի պաշտպանէ ազատ ու անկախ Հայաստանի դատը»:

Այս ճառին յաջորդեց լուսարձակում մը, որ կը ներկայացնէր Հայոց Մայիսեան յաղթանակին գլխաւոր դէմքերը, ինչպէս նաեւ անկէ առաջ մտաւորականները, որ զոհ գացին թուրք եաթաղանին, կամ անոնք որ իրենց գրիչով պանծացուցին հայ միտքը: Շատ յաջող էր, մանաւանդ այս նկարներուն ընկերացող մեկնաբանութիւնը, զոր կատարեց Պ. Արա Գրիգորեան:

Յաջորդ խօսողն էր՝ նախկին նախարար Էտուար Տէփրէօ, որ շեշտեց թէ Հայաստանի անկախութեան թուականը փառքի թուական մը չէ միայն Հայոց պատմութեան համար այլեւ փառաւոր թուական մը՝ մարդկութեան պատմութեան համար:

Էտուար Տէփրէօ երկարօրէն ծանրացաւ Հայոց պատմութեան վրայ հինէն սկըսեալ:

Անդրադառնալով նախագահ տը Կոլի Թուրքիա ճամբորդութեան եւ այցին՝ Քէմալի շիրիմին, Տէփրէօ յիշեց թէ Աղեքսանտր Բ. Կայսեր Փարիզ այցելութեան ժամանակ, երիտասարդ փաստաբան մը, որ յետագային Հանրապետութեան նախագահ պիտի ըլլար, այդ օրերուն, կայսրութեան ժամանակ, պոռացած էր՝ «կեցցէ' Լեհաստանը, պարոն», աւելցնելու համար, որ արդեօք նախագահ տը Կոլ, այն պահուն երբ կեցած էր Աթաթիւրքի շիրիմին առջեւ, մտքով չըսաւ. «կեցցէ' Հայաստանը, պարո'ն»:

Քաջ բարեկամ Հայկական Դատին, նախկին նախարարը չվարանեցաւ դատապարտելէ մեծ պետութիւնները, որոնք քաջութիւնը չունեցան պարտադրելու Ուիլսընի որոշումները:

Էտուար Տէփրէօ եզրակացուց թէ ցորչափ մէկ ազատ մարդ մնայ, մէկ ընկերվարական արժանի այդ անունին, պիտի կարենայ միշտ վկայել ի նպաստ Հայութեան, որպէսզի Հայաստանը հայ ըլլայ ու ազատ:

Վերջին խօսողն էր՝ Մէթր Յովիկ Եղիազարեան որ յայտնեց թէ այս տօնակատարութիւնը առիթ մըն է հաղորդուելու մեր մօտաւոր անցեալին հետ:

Ժողովուրդ մը նուիրուեցաւ իր ազատութեան համար ու այսօր եկած ենք վերարծարծելու համար մեր ազգ. դատը եւ վերանորոգելու մեր ուխտը գոյատեւելու յարատեւելու, ազատ ու անկախ ապրելու:

Յովիկ Եղիազարեան շեշտեց այն աշխատանքը զոր կը տանի Հ. Հ. պատուիրակութիւնը արտասահմանի մէջ, միշտ արծարծելով Հայկական Դատը օտարներու մօտ, դեսպանատուներու մօտ, միջազգային ատեաններու մօտ: Բանախօսը շեշտեց թէ աւելի քան երբեք պահանջատէր կը մնանք: Միջազգային օրէնքը ժամանցման օրէնք չի ճանչնար: «Պատրաստ ենք հաւատալու Խորհ. Միութեան բարեկամութեան եթէ ան մեզի վերադարձընէ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը եւ պահանջէ մեր պապենական հողերը Տաճիկէն: Աւարայրէն Մայիս 28, Ազատութեան համար պայքարող ժողովուրդ մը, չի կրնար հանդուրժել օտար լուծի, ըլլայ ան տաճկական թէ խորհրդային»:

Բանախօսը վերջացուց իր ճառը յայտնելով թէ այս իրիկուն պէտք է կրկնենք մեր ուխտը եւ ուխտենք նաեւ գալիք սերունդներուն փոխանցել պատգամը՝ հաւատարմութիւն ազատ եւ ամբողջացած հայրենիքի եւ եռագոյնին:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինով, որու կը մասնակցէին երգչուհի Օր. Նալճեան եւ «Նայիրի» պարախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Պուրնութեանի, վերջ գտաւ այս տօնակատարութիւնը:

Խօսնակի դերը կատարեց Պ. Գ. Ամիրայեան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

ԵՐԵՔ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ նոյնիսկ մարդիկ շարունակեն սովէ մեռնիլ Պիաֆրայի մէջ կամ այլուր, օրուան գլխաւոր լուրը կը մնայ երեք ամերիկացի այերանաւորդներու ճամբորդութիւնը դէպի լուսին այնպէս ինչպէս նկարագրած էր Ժիւլ Վեռն:

Կասկած չկայ թէ յաջողի կամ ձախողի մարդկային մեծագոյն արկածախնդրութիւնն է, որ կը կատարուի այս միջոցին:

Քափ Քենըտիէն Ափոլլօ Ը արձակուեցաւ Շաբաթ ցերեկ, Ֆրանսական ժամով, եւ անկէ ի վեր կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը: Երկուշաբթի առաւօտ այերանաւը արդէն կը գտնուէր երկրէն 280 հազար քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Կիրակի օր փոքր վախ մը կար որովհետեւ այերանաւորդներէն մէկը՝ Պոռման հիւանդացած էր, բայց Երկուշաբթի աւելի լաւ էր: Նազայի բժիշկը կրցած էր նոյիսկ սրտի ելեկտրոքարտիոկրամ մը ընել երկրէն երկինք:

Մինչեւ Երկուշաբթի ցերեկ ամէն ինչ կանոնաւոր էր, բայց անշուշտ վտանգը կը մնայ եւ գալիք օրերը միայն ցոյց կըրնան տալ թէ Պոռման, Վովէլ եւ Անտերս լուսին պիտի հասնի՞ն:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ

Փիւթոյի արտակարգ համագումարին ընթացքին, 1664 ձայնով, 367ի դէմ եւ 836 ձեռնպահութիւն, որոշուեցաւ հիմը դնել նոր կուսակցութեան մը՝ «ընկերվարական կուսակցութիւն» լուծելով ներկայ կուսակցութիւնը՝ ԷՍ ԷՖ Ի Օ (Բանուորական Միջազգայինի Ֆրանսական Ճիւղ):

Քուէարկութիւնն իսկ սակայն ցոյց կու տայ թէ կուսակցութիւնը ծանր տագնապ մը կ'ապրի եւ հաւանաբար նոր կուսակցութիւն մը շատ տարբեր չըլլայ հինէն, բացի անունէն եւ Կի Մոլէի մեկնումէն, 22 տարիներու քարտուղարութենէ մը ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ – ԿՐՈՄԻՔՕ հինգ ժամ գլուխ գլխի տեսակցութիւն ունեցած են: Այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Խորհրդային Միութեան Արտաքին նախարարը կարեւոր ըսելիք ունէր Նասրի: Կ'ըսուի թէ նոր ծրագիր մը ներկայացուցած է Ռայսին: Մոսկուա նաեւ ուզած է մօտէն հասկնալ թէ ի՞նչ եղած է Եգիպտոսի տըպաւորութիւնը, Խորհրդային Միութեան եւ Իսրայէլի խօսակցութիւններէն ետք: Գալով խորհրդային նոր ծրագրին Միջին Արեւելքի տագնապին առընչութեամբ, կը կարծուի թէ ան վճռական կը մնայ իսրայելեան զօրքերուն գրաւած հողերը պարպելու տեսակէտէն, բայց նորութիւններ կան ինչ կը վերաբերի Սուէզի ջրանցքին վերաբացման:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ կացութիւնըլաւ չէ եւ կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Տիւպչէք շատ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է, շեշտելով. — «Եթէ խառնակութիւնը շարունակուի, ստիպուած կ'ըլլանք միջոցներ ձեռք առնել»: Արդարեւ չեխ մետաղագործներու սենտիքան որ 900 հազար անդամ ունի դիմումնագիր մը ներկայացուցած է կառավարութեան պահանջելով խորհրդային զօրքերուն անմիջական քաշուիլը:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ, հասած լուրերու համաձայն, Թաս գործակալութիւնը դիմում կատարած է որպէսզի գրասենեակ մը բանայ սպանական մայրաքաղաքին մէջ: Լուրը, թէեւ հաստատուած չէ պաշտօնապէս, բայց կը կարծուի թէ օրէ օր զարգացող սպանական և խորհրդային յարաբերութիւնները, գլխաւորաբար առեւտրական ճիւղին մէջ, կրնան դիւրացնել նման արտօնութիւն մը, եթէ անշուշտ Մոսկուա ըրած է այդ դիմումը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ կոչ մը ըրած է պատերազմիկ կողմերուն, Պիաֆրայի մէջ, որպէսզի երկարաձգեն Ծնունդի իրենց դադարը եւ «քաջութիւնն ունենան խաղաղութիւն կնքելու»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիայէն արեւելեան Գերմանիա անցաւ երրորդ դիտուն մը: Տոքթ. Մօէպիուս, նախկին դիւանապետ եղած է Լիւքսանպուրկի Եւրատոմի տեղեկատուութեան սպասարկութեան: Հեռատեսիլէն բացատրած է իր դիրքը յայտնելով թէ հետեւանք էր «մարդասիրական դիտութեան հանդէպ պատասխանատուութեան»:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ զինուորական խստութիւնը միշտ կը տեւէ թէեւ դրաքննութիւնը վերցած է գոնէ դէպի արտասահման լուրերու վրայ: Լասերտա ազատ արձակուած է:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Քորէա ազատ արձակեց Փուէպլոյի 82 ծովայինները, զորս դերի կը պահէր տասնեւմէկ ամիսէ ի վեր:

ԶՕՐ. ՔԻ որ Փարիզէն մեկնեցաւ դէպի Սայկոն Ծննդեան առթիւ, օդանաւի խանգարում ունեցաւ ճամբան եւ Պանքոկ մընաց: Տարօրինակ լուրեր ալ կը շրջին: Կ'ըսուի թէ Քի յայտարարութիւն մը ըրած է ըստ որուն ուղղակի շփումներ կը նախատեսէ Վիէթքոնկի հետ:

ՄԻԱՑԵԱԼ Ազգերու աշնան նստաշրջանը վերջ գտաւ:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ազգաժողովը 17ի դէմ (որոնց մէջ՝ Ամերիկա, Անգլիա եւ Պելժիա) 81 ձայնով եւ 24 ձեռնպահութեամբ բանաձեւ մը քուէարկեց ռուսերէնն ալ ընդունելու համար իբրեւ աշխատանքի լեզու, ազգաժողովին:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի գիշեր Լիւթէսիայի մէջ շահեկան երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին յաջորդաբար խօսք առին հայրենիքէն եկած մտաւորականներ: Մամուլի կոմիտէի նախագահ Հ. Ութմազեանէ ետք, խօսեցան՝ Պարոյր Սեւակ, Տիկիններ Աղաւնի եւ Անահիտ Սահինեան, «Գարուն» պարբերաթերթի խմբագիր Վարդգէս Պետրոսեան, Ստեփան Ալաջաջեան: Արտասանեց՝ Սարմէն:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Հայոց աւանդական լեռնաշխարհից հազարաւոր քիլոմէթր հեռու, կապոյտ Ադրիական ափին, մերձ վենետիկեան կըղզիակում երկու հարիւր չիսուն տարի է ինչ, մի փարոս է վառւում՝ լուսարձակն ուղղած արեւելեան կողմն աշխարհի ...

Երկու հարիւր չիսուն տարի է՝ վանականներ են չըլում երբեմնի ամայի այդ կղզիակում, որ այժմ Իտալացիները կոչում են Հայոց կղզի, մտախոհ ու թախծոտ հայեացքով դիտում լազուր անհուն նաւթիւնները, հոդու ուժով թափանցում հեռաւոր հեռուները, որպէս տեսիլք տեսնում ալեփառ բիբլիական լեռն ու նրա հովանու տակ ապրող հարազատ ժողովրդին, որի մի անբաժան բեկորն են ղըտում իրենց ...

Կամովին աշխարհիկ կեանքից հեռացած ու իրենց կղզիացման դատապարտած այս մարդիկ երկուս եւ կէս դար է արդէն միաբանութիւն են կազմել, իրենց կեանքի իմաստն են դարձրել դիտութիւն, դըպրակնութիւն ու լոյս առաքել՝ խաւարի դէմ մարտնչող իրենց հայրենակիցներին ... Դրա համար էլ այդ հեռաւոր կղզին կոչուել է հայկական լոյսի հանրապետութիւն ...

Միաբանութեան հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացին, երկաթէ կամքով եւ իմացական արտակարգ ձիրքով օժտուած մի անձնաւորութիւն, 1692 թուականին հայրենի քաղաքից էջմիածին է մեկնում սովորելու, լուսաւորուելու տենչով, երբ տակաւին 16ամեայ պատանի էր: Բայց յուսախաբ է լինում : Էջմիածնի խաւարից դժգոհ՝ նա գնում է Խորվիրապ, Ապա՝ Սեւանի վանքը՝ այնտեղ գտնելու համար որոնած լոյսը : Յուսախաբութիւնը խորանում է: 1693ին Մխիթարը հարկադրուած վերադառնում է տուն եւ Ս. Նշանի վանքում նուիրւում ինքնազարգացման տարիներ անց՝ 1701ին, Պոլսում հիմնում է միաբանութիւն :

Հալածանք է սկսւում երիտասարդ, յանդուգն վանականի դէմ: Գոր ծունէութեան ասպարէզ չգտնելով Պոլսի յետամնաց պայմաններում, նա մեկնում է Մոռէայ, Մեթոն բերդաքաղաքում հիմնում վանք, որտեղ 12 տարի զբաղւում է կրօնական – մատենագիտական աշխատանքներով, ստեղծելով նաեւ իր միաբանութեան առաջին կորիզը : Այդ ժամանակները Իտալիայի եւ Թուրքիայի միջեւ բռնկած պատերազմից աւերւում է Մեթոնը: Մխիթարը մեկնում է Վենետիկ՝ միաբանութեան համար խաղաղ անկիւն որոնելու :

Վենետիկի ծերակոյտը որոշում է կայացնում Ս. Ղազար կղզին յատկացնել հայ միաբանութեանը :

Կաթոլիկ եկեղեցու պատերին զրած դիմումի մէջ Մխիթարը յայտնում է, որ իրենց միաբանութիւնը թէեւ յարում է կաթոլիկութեան , բայց պէտք է ունենայ հայկական ծիսակատարութիւն, տպրի հայկական աւանդութիւններով եւ օդ – տագործի Հայոց լեզուն :

Հռոմէական եկեղեցու երկրպագու լինելու հանգամանքը նշելով հանդերձ՝ մի ուրիշ առիթով, Մխիթարը գրում է. «բայց դրանով իմ սէրը եւ աշխատանքիս ջանքը իմ ազգի օգտին երբեք չի թուլանայ ...»:

Մեծ Սեբաստացին մինչեւ կեանքի վերջը հաւատարիմ մնաց իր այս զաւանքին. կրօնական սքեմի տակ հայրենասէրի սիրտ տրոփեց: Իր այդ սիրտը նա կտակեց իր յաջորդներին, որոնք մենաստանում ապրեցրեցին հայկական ոգին ու աւանդութիւնները պահպանեցին մեծ տառապանքով ու Հայոց հոգեւոր չատ դանճեր կորստից փրկելով՝ իրենց գործունէութիւնը կռւան դարձրին :

1717ի Սեպտեմբերի 8ին Մխիթարն իր աշակերտներով ոտք է դնում Ադրիականի ջրերով չրջապատուած այն փոքրիկ հողամասը , որը յետագայում , որպէս մըշակութային հայ կենդրոն, պիտի հրաշակերտէր ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում :

Ս. Ղազար կղզում հաստատուած Մխիթարեան ուխտը կրօնական միաբանութիւն էր, բայց էապէս տարբերւում էր այդ դարաշրջանում ամէն տեղ բուսած կաթոլիկ վանքերից , որոնց մոլեռանդ վանականները միայն աղօթքներով էին մխնեցնում իրենց օրերն ու հաւատաց – եալների հոգիները, վարելով անօգուտ ու անաշխատ կեանք :

Այլ էր վիճակը Մխիթարեան Միաբանութիւնում, որտեղ վանական դիտանքները տիւ եւ դիչեր զբաղուած էին դրական աշխատանքներով, հայագիտական, մանկավարժական, հրատարակչական գործունէութեամբ : Բայց էին արել դպրոց եւ կազմակերպել տպարան : Լուսաւորչական այդ գործունէութիւնը բարձրը էին դնահատում նոյնիսկ օտարները: Դրա մի արտայայտութիւնն էր այն, որ հարաւ արշաւող Նափոլէոն կայսրը, որ առհասարակ վանականներին հալածում էր ու փակում վանքերը, յատուկ հրաման արձակեց՝ ձեռք չտալ Մխիթարեաններին, նշելով, որ Ս. Ղազար կղզին արեւելեան մի հնագոյն ժողովրդի դիտական օջախն է, ակադեմիան ...

Իր հիմնադրման առաջին իսկ օրից միաբանութիւնը մի վայրկեան Արուեստակ էր Հայոց մեռած երկնակամարի վրայ: Ս. Ղազարում լոյս ընծայուած գրքերը հասնում էին հայկական բոլոր դաղթօջախները : Ճիշդ է, Մխիթարեաններից առաջ էլ հայ իրականութեան մէջ հրատարակւում էին գրքեր, սակայն գրանք հատուկենտ էին եւ կրօնական բնոյթ էին կրում («Աստուածաչունչ», «Սաղմոս», « Վանք սրբոց», « Պատարագամատոյց» եւայլն): Մինչդեռ Մխիթարեանները հրատարակում էին ոչ միայն կրօնա–բարոյական , այլեւ լեզուաբանական, հնախօսական , հայագիտական, դեղարուեստական գրքեր, հին աշխարհի դասական գրականութեան աշխարհահռչակ երկերը, հակառակ Էոլէեական կաթոլիկների , որոնք Հռոմում կրօնամոլ դասախարակութիւն ստացած լինելով , պահանջում էին, որ միաբանութիւնն իր գործունէութիւնը սահմանափակի լոկ կրօնական նեղ ու մոլեռանդ չրջապատում :

Մխիթար Սեբաստացու իսկական երախայրիքը Հայկազեան բառարանն էր, որի մէջ ընդգրկուած էին մինչեւ 1742 թուականը հայ մատենագրութեանը ծանօթ ձեռագրերի եւ Աստուածաչնչի բառերը : Սա հայրենի առաջին բառարանն էր, գործարին ձեռնարկ , որ ժամանակի մատենագիտական ամենամեծ երեւոյթն էր եւ մեր բառարանագիտութեան հիմնաքարը դարձաւ : Լէօն այդ բառարանը համարեց ԺԸ. դարի հայ լեզուաբանութեան մեծագոյն յաղթանակը : Այդ բառարանով էր, որ օտար ափերում հիմք դրուեց հայագիտութեան :

Մինչ այդ՝ 1727 թուականին Մխիթարը հրատարակել էր արեւմտահայ աշխարհաբարի առաջին քերականութիւնը , աշխարհաբար լեզուի հիմնական կանոնները («Դուռն քերականութեան աշխարհաբար լեզուին Հայոց»):

Մխիթար Սեբաստացու ծրագիրն էր մըշակութային չարժումը դառայեցնել պետականութիւնը կորցրած եւ սարկային խաւարում ապրող իր ժողովրդին, վերանորոգել ազգը, հոգեկան վերածննդի հնարաւորութիւններ ստեղծել՝ դոյատեւելու, պատմական յառաջընթացի ճանապարհը չարունակելու համար :

Մխիթարին յաջորդեցին արժանաւոր աշակերտները, որոնք անձնազոհ աշխատանքով յառաջ տարան նրա սկսած գրականութիւնը – մշակութային գործը՝ Ս. Ղազար կղզին դարձնելով հայագիտական մի անստուգիտ ակադեմիա, փոքրիկ ու ապահով մի Հայաստան :

Կարճ ժամանակամիջոցում Ս. Ղազարը դարձաւ Հայոց լոյսի կղզի: Եւ երբ իտալական հանրապետութեան երբեմնի նախագահ Էյնաուտին առաջին անգամ ոտք էր դնում Ս. Ղազար կղզին, մի պահ կանգ առաւ իրեն դիմաւորող Աբբահօր եւ երկիւղածութեամբ հարցրեց.

— Թուղչ կարի՞ք կայ անցագիրս ցոյց տալու, քանզի այստեղ մի ուրիշ սահման է սկսւում՝ Հայաստանի սահմանը ...

Եւ Ադրիական ղեղեցկուհի Հայոց կղզու 33 մետր բարձրութիւն ունեցող հինգ զանգակատներից 250 տարի է ամէն օր ղօղանջում են զանգակները՝ հին քաղաքրթութեան օրրան Հայաստանի ձայնը սփռելով Ադրիականի ու ամբողջ Եւրոպայի վրայ ...

Մատենագիտութեան, լեզուաքննական հետազօտութիւնների, դասական գրականութեան թարգմանութեան գործում իրենց արժէքաւոր ներդրումը կատարեցին Հ. Միքայէլ Ասնանեանը, որ Սեբաստացու աջ բազուկն էր Հայկազեան բառարանը երկնելու ծանր աշխատանքներում, Հ. Վրթանէս Ակներեանը, որ իր վճիռ հայերէնով թարգմանեց Անտոն Կովոլընի «Փիլիսոփայութիւնը», Թովմաս Գեմբացիի «Ցաղագս նմանութեան Քրիստոսի» գրքը, Ռոլէնի՝ «Պատմութիւն հռոմէացւոց» վէց մեծահատոր աշխատասիրութիւնը :Քերականութեան գրքեր հրատարակեցին Հ. Միքայէլ Չամչեանը, Հ. Գաբրիէլ Ալեպիքեանը եւ Հ. Արսէն Բագրատունին, որ համաբուում էր գրաբարի աստուածը: Այդ բոլորը մեծապէս նպաստեցին Հայոց լեզուի զարգացմանը, ժողովրդի գեղարուեստական ճաշակի բարձրացմանը :

Այս ժամանակաշրջանում ստեղծուեց Հայկազեան լեզուի նոր բառապիրքը , որին իրենց կեանքի կէս դարը նուիրեցին երեք վանականներ՝ Հ. Գ. Ալեպիքեանը, Հ. Մ. Ալէրեանը եւ Հ. Ա. Միւրմելեանը: Կոթողային այդ բառարանը, որ իր մէջ ամփոփում է Դ. դարից սկսած մինչեւ 1836 թուականը յայտնի բոլոր հեղինակների օգտագործած բառերը , Հրաչեայ Աճառեանը դնահատել է որպէս « Հայ լեզուի ամէնէն կատարեալ բառարանը»: Հայկազեան այս բառապիրքի բոլորտի ու կատարուած ծանրածանր աշխատանքի մասին կարծիք կազմելու համար պիտի չիշատակել, որ իւրաքանչիւր բառի ճիշդ իմաստը բացայայտելու նպատակով բառարանում ցոյց են տրուած գտնուած բնագիրներում նրանց գործածութեան ձեւերը , համեմատական քննութիւններով պարզուել են միեւնոյն բառերի տարբեր երանգաւորումները, իսկ թարգմանութիւնները համեմատուած են բնագրերի հետ: Նշուած է նաեւ իւրաքանչիւր բառի օգտագործման ժամանակը – ջանը եւ այդ բառերի մեծ մասի համապատասխան լատիներէնն ու յունարէնը : Պէտք է յիշատակել , որ այս մեծածաւալ աշխատասիրութեան մի զգալի մասը քեֆիճէ պատճառներով հարկադրուած են ձեռնարկել կրճատել: Եռահատոր այս բառարանի համառօտագրութիւնը յետագայում հրատարակեց Հ. Մ. Ալէրեանը, որը բառնասիրութեանը ծանօթ է «Առաձեռն բառարան »անունով :

Հայկազեան նոր բառարանը մեծապէս օժանդակել է Ակադ. Հրաչեայ Աճառեանին՝ «Արմատական բառարանը» երկինլիս :

Մխիթարեանների անգնահատելի ծառայութիւններից մէկն էլ մեր հին մատենագիրների ձեռագրերը կորստից փրկելն ու տպագրելն էր :

Գրիչների կողմից յաճախ աղաւաղուած ձեռագրերը համեմատելու եւ վրիպակներն ուղղելու աքնայեան աշխատանքից յետոյ՝ Մխիթարեանները առաջինը ճանաչեցին, առաջինը ուսումնասիրեցին, գարաւոր փոշիներից առաջինը հանեցին ու հետզհետէ հրատարակեցին Եւթիկ Կոստանդ, Կորիւնի, Ագաթանգեղոսի, Փ. Բուզանդի, Եղիշէի, Ղազար Փարպեցու, Մ. Խորենացու, Դաւիթ Անյաղթի, Կիրակոս Գանձակեցու, Ստեփանոս Օրբելեան, Ստեփանոս Տարօնեցի Ասողիկ, Մատթէոս Ուռհայեցի, Գրիգոր Մագիստրոս, Սամուէլ Անեցի, Վարդան Արեւելցի, Ստեփանոս Ասողիկ, Ղեւոնդ Երէց, Ստեփանոս Տարօնեցի, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Թովմա Մետսոբեցի, Մատթէոս Էդեսացի

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐ ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀՆԵՐ

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Պոլսոյ զանազան թաղերու մէջ ցրուած տղաք, որոնք ֆութպոլն ու մարզախաղերը կը կիրարկէին լոկ իրենց թաղային նեղ շրջանակին մէջ, հետզհետէ շփում ու կապ հաստատեցին նաեւ, արուարձաններու միւս պատանի ու երիտասարդ մարզիկներու հետ ալ, շնորհիւ հայկ. Ողիմպիականներու, տարուէ տարի անոնք իրարու մօտ կուգային, իբր հայ մկանի ուժին ներկայացուցիչները, խաղաղ ու ընկերական գետնի վրայ իրարու դէմ ճակատելու եւ դափնիներ խլելու :

Հոն է որ առաջին անգամ ծանօթացանք մեր մարզական կեանքի ընտրանի ուժերուն, որոնց կարեւոր մէկ մասը կուգար ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէ : Այս վերջիններուն կրթական ծրագրին մէջ այդ շարժումը ի պատուի եղած է միշտ : Ռոպըրթ Քոլէճը, Պարտիզակի Ամերիկեան վարժարանը, Սկիւտարի Պէրպէրեանը եւ Ղալաթիոյ Կեդրոնականը, յառաջապահները եղան այդ շարժումին եւ անոնք էին որ պիտի հայթայթէին առաջին աչքառու ատաղձը այդ մրցահանդէսներուն : Այդպէս է որ հոն պիտի գտնէինք ֆիզիքական առաւելութիւններուն հետ մտքի պաշարով ալ հասուն, պատուաբեր ներկայացուցիչներ : Անոնք շատ բնական կերպով, հաշտեցուցած էին մարմնակրթանքը մտաւոր զարգացման հետ : Այս հոյլին մէջ շողացին Բիւզանդ Կէօղիւպէօյիւքեանը, Մարտիրոս Գույումճեանը, Վարագ Փողարեանը, Սարգիս Մկրեանը, Վահրամ Փափազեանը, Հայկ Սէմէրճեանը, Հայկ Ճօլօլեանը, Մենավար Զամանեանը եւ դեռ այնքան ուրիշներ :

Այդ օրերուն, մեր պատանի հոգիներուն վրայ, մասնաւորաբար հաճելի զգայնութիւն մը թողած էր, արտաքինով համակրելի ուրիշ երիտասարդ մարզիկ մը՝ Մատթէոս Զարիֆեանը, որ նոր կը յայտնուէր մեզի, տարբեր թաղեցիներուս, 1912ի Հայկ. Ընդհ. Ողիմպիականներուն առթիւ : Մինչ այդ, յաղթանակներ շահած էր ան, իբրեւ օրուան ախոյեան, Սկիւտարի Բաֆֆի Յառաջդիմական Միութեան մարզական մրցահանդէսի ընթացքին ու ապա գործած էր իբր հաշտարար դատաւոր, յետագայ մարզական մրցումներու ընթացքին :

Բարեդէպ զուգադիպութիւնը այնպէս տնօրիներ էր որ ինք եւ ես, նոյն այդ միեւնոյն տարին՝ 1912ին, Հայկ. Ընդհ. Ողիմպիականի կրկէսին վրայ երեւացինք միաժամանակ, ինք մեծերու բաժնին եւ ես փոքրերու դասակարգին մէջ մեր մուտքը պիտի գործէինք, յաջող սկըզբնաւորութեամբ մը :

Եթէ ես, փոքրերու սահմանուած, հարիւր եարտա վազքի միակ մրցման մէջ երկրորդ կը հանդիսանայի, Զարիֆեանը յաջողութիւններ արձանագրեց բազմաթիւ ճիւղերու մէջ, շահելով առաջնութիւնը երեք քայլ ցատկելու, երկրորդ մրցանակը երկաթ նետելու եւ երրորդը սկաւառակի, նիզակի եւ կեցած երկայնութիւն ցատկելու, ինչ որ ցոյց կուտար բազմակողմանի մարզիկ մը ըլլալու իր արժանիքը :

Ու անկէ անդին, Մատթէոս Զարիֆեանը նոյնացաւ իտէալ մարզիկի մը նախատիպին հետ, ինչպէս եղած էր Բիւզանդ Կէօղիւպէօյիւքեանը նախորդ տարի :

Ինչպէս մեր միւս արժէքաւոր մարզիկները, Մատթէոսն ալ իր մարզական յաջողութիւնները կը պարտի ամերիկեան կրթական հաստատութիւններուն, Պարտիզակի ամերիկեան վարժարանին ու Ռոպըրթ Քոլէճին, զորս յաջորդաբար յաճախեց պահ մը, Պէրպէրեան վերադառնալէ եւ զայն 1913ին աւարտելէ առաջ :

Մատթէոսը, չբաւականացաւ սակայն միայն մարզական կեանքի մէջ իր ձեռք բերած անհատական յաջողութիւններով, այլեւ չվարանեցաւ, իբրեւ ազգային պարտականութիւն, ծառայել այդ շարժումին եւ անոր բարիքները տարածել նաեւ իր ցեղին նորահաս սերունդին : Գնաց մինչեւ Ատանա իբր մարզանքի ուսուցիչ եւ նուիրուեցաւ պահ մը իր ժողովուրդին ֆիզիքական կրթութեան նուիրական գործին :

Բայց մանաւանդ, Մատթէոսի հմայքը աւելի մեծցաւ մեր աչքին ու երեւակայութեան, երբ ինք՝ ուժի կրկէսէն վերջ նետուեցաւ մտքի տաճարէն ներս, ու այս անգամ, սկաւառակ կամ նիզակ արձակելու փոխարէն, գրիչը ամուր բռնեց իր մատներուն մէջ, անով թուղթին յանձնելու համար իր հոգեկան յուզումները եւ ապրումները, արտադրելով բանաստեղծական գոհարներ, որոնք կենդանի վկաները պիտի ըլլան պատմելու համար ապագայ մարզիկ սերունդներուն թէ հայ բանաստեղծութիւնը, իրենց շարքերէն, փայլուն նպաստ ստացաւ : Հայ մտաւորական աշխարհին հետ հայ մարմնակրթական աշխարհն ալ հպարտ է իր մէջ համրելով Մատթէոս Զարիֆեանի նման քնքուշ ու զգայուն բանաստեղծ մը :

Միտքով պայծառ, մարմնով առողջ այս զմայլելի տղան, անզօր եղաւ սակայն արդարացնելու այն նշանաբանը որ կը դաւանի թէ առողջ միտքն ու առողջ մարմինը զուգընթաց կ՚երթան : Ախտը որ բոյն դրած էր իր կուրծքին տակ եւ որ կրծեց յամրաբար իր մարմինը, յաղթանակեց անոր ապրելու կամքն ու հայ գրականութիւնը կանխահասօրէն զրկուեցաւ նորափթիթ ու բուրումնաւէտ ծաղիկէ մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս եղած էր ճակատագիրը՝ Պետրոս Դուրեանի, Միսաք Մեծարենցի :

Հէք Մատթէոսը որքան պիտի հրճուէր սակայն եթէ դիտնար թէ Զարիֆեաններու դրական թռիչքը լուսաւորող ջահը յաւէտ չէ մարած ու ան փոխանցուած է իր կրտսեր քրոջ՝ Սիրան Սեզայի որ ուրիշ կալուածի մը մէջ կը շարունակէ տարբեր տեսակի առաքելութիւն մը :

Հայ մարմնակրթական շարժման յիսնամեակի եւ նաեւ վաթսունամեակի (եթէ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջի վերազարթնումի շրջանն ալ նկատի առնենք) այս հանդիսաւոր տարիին, յարգանքով խոնարհինք Մատթէոս Զարիֆեանի յիշատակին առջեւ ու թող այս քանի մը սրտաբուխ խօսքերը փունջ մը ծաղիկ կազմեն իր անմեռ յիշատակին :

ԳՐ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

կոս Գանձակեցու, Զենոբ Գլակի, Յովհ. Մանդակունու, Գրիգոր Տղայի, Յովհ. Մամիկոնեանի, Արիստակէս Լաստիվերտցու, Խոսրով Անձեւացու, Հեթում Պատմիչի, Վարդան պատմիչի եւ ուրիշ մատենագիրների երկերը («Սոփերք հայկականի» ընդհ. հատորի մէջ), որոնք մեծապէս նպաստեցին հայագիտութեան զարգացմանը հայ իրականութեան մէջ ու Եւրոպայում եւ հայ ժողովրդի պատմութեան բազմաթիւ մութ հարցերի լուսաբանմանը :

(1 Շար.)

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ

Օդանաւային ճամբորդութեան արագութեան եւ հանգստաւէտութեան բազդատմամբ երկաթուղիի ճամբորդութիւնները, վերջին տարիներուն կը թուին կորսընցուցած ըլլալ մրցարշաւը, կորսնցնելով նաեւ իրենց ճամբորդները : Արդարեւ, բազմաթիւ զարգացած երկիրներու մէջ, երկաթուղիները տարիէ տարի աւելի մեծ բացով կը կատարեն իրենց հաշուեփակը : Թեքնիքի զարգացումը վերջերս նոր հեռանկարներ բացաւ, սակայն, երկաթուղիին առջեւ : Ճափոնի, Խորհ. Միութեան, Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունին արդէն ճեպընթացներ, որոնք կը սուրան ժամը 200 – 220 քլմ. արագութեամբ, զգալի կերպով մօտեցնելով հեռաւոր քաղաքները : Մանաւանդ, երբ ճամբորդութիւնը տեղի կ՚ունենայ դիշերուան ընթացքին, նկատի առնելով քնանալու կարելիութիւնը, կը ստեղծուին պայմաններ, որպէսզի բաւական հեռու գտնուող վայրերը միանան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին : Գիշերը պառկիլ մահճակալներով ճեպընթացի մը մէջ եւ առաւօտուն արթննալ 1500 – 1800 քլմ. հեռու քաղաքի մը մէջ... Անշուշտ նմանօրինակ հեռանկարները կը խանդավառեն ճամբորդները :

Ներկայիս Անգլիոյ մէջ ծրագրուած է օգտագործել կազիթուրպինով վայրաշարժեր, որոնք պիտի սուրան ժամը 240 քլմ. արագութեամբ : Նախագիծը պատրաստող ճարտարագէտները կը հաւաստիացնեն, թէ նմանօրինակ ճեպընթացներով 1974ին կարելի պիտի ըլլայ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին Լոնտոնը միացնել Պրիսթըլի, Քարտիֆի, Նիւքասըլի եւ ուրիշ քաղաքներու հետ : Թուրպինով ճեպընթացը պիտի ունենայ օդանաւի մը արտաքին տեսքը, իսկ ներքին մասը պիտի ըլլայ չափազանց հանգստաւէտ : Մ. Նահանգներու մէջ եւս, հրապուրելու համար օդանաւային ընկերութիւններուն յաճախորդները, երկաթուղին մեծ ջանք կը թափէ ստեղծելու, արագութեան բարձրացման համընթաց, ճամբորդութեան դերազանց պայմաններ — ընդարձակ ու ճոխ սալոն – վակոններ, լայն պատուհաններով զբօսաշրջական վակոններ, ճաշարաններով, պառերով, շարժանկարներու ցուցադրութիւն ճամբորդութիւններու ընթացքին եւայլն :

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վազգէն Ա.ի կոնդակին համաձայն, Կիրակի, Դեկտեմբեր մէկին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցաւ Կ. Պոլսոյ երբեմնի Հայոց պատրիարք Օրմանեան Արք.ի ի յիշատակ, անոր վախճանման յիսնամեակին առթիւ :

Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան ներկայացուց հանգուցեալ Օրմանեան Արք.ը իբրեւ կարող հոգեւորական եւ քաղաքագէտ պատրիարք :

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ աւանդական ճաշը ի ներկայութեան հոծ բազմութեան :

Գեղարուեստական բաժինը՝ երգեր, պարեր, արտասանութիւններ ստանձնած էին Կապոյտ Խաչի դպրոցի պատանիներն ու պարմանուհիները :

Այս տարի եւս դպրոց կը յաճախեն 60 պատանիներ եւ պարմանուհիներ, որոնք Հինդշաբթի օրուան դասընթացքներէն զատ, Կիրակի օրերը կանոնաւոր կերպով կը յաճախեն եկեղեցի, ուրախութիւն պատճառելով իրենց ծնողքին :

Ամանորի առթիւ նոյն սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը :

Թաղիս մէջ թաղականութիւնն ու Կապ. Խաչի վարչութիւնը լծուած են օրինակելի աշխատանքի :

Յ. Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (370)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Զրօն՝ չուզելով բոլորովին մերկ մնալ, ունայնութեամբ հագուեցաւ :

Ո՛, ունայնութիւն, դու ամէն բանի կարկտանն ես մեծ մեծ բառերով, խոհատուն, գործանոց. պարողը՝ վարժապետ. ձեռնածուն՝ մարմնավարժ, կըռփամարտը՝ ըմբիշ. դեղագործը՝ տարրալոյծ. հերագործը՝ ճարտարագէտ, կաւկիր բանուորը՝ ճարտարապետ. կառավար ծառան՝ քաջավարժ որսորդ. նեպուկը՝ փթէրիժիպրանշ (տեսակ մը կենդանի կը սեպուի) : Ունայնութիւնը կռնակ մը եւ երես մը ունի, երեսը ապուշ է, սեւամորթն է ան՝ իր հնոտիներով : Մէկուն վրայ կուլամ, միւսին վրայ կը խնդամ : Ինչ որ շուք եւ աւադութիւն կ՚անուանուի, պատիւն եւ արժանապատուութիւնն անգամ ընդհանրապէս քրիշոքալ կը սեպուին : Թագաւորները մարդկային հպարտութիւնը խաղալիկ կ՚ընեն : Կալիգուլա հիւպատոս կ՚ընէր երիվար մը : Շառլ Բ. ասպետութեան աստիճան տուաւ կովի կռնակի մը : Հիմա հագուեցէք, շքուեցէք ուրեմն Ինչիթաթիւսի (ձի մը) հիւպատոսութեան եւ Ռոսպիֆի (խորոված) պարոնութեան մէջ : Իսկ մարդկանց սեփական արժէքին ակնարկելով կ՚ըսեմ թէ այն եւս աւելի յարգ մը չունի : Մտիկ ըրէք դրացին իր դրացիին վրայ տուած գովեստը : Ճերմակը ճերմակին դէմ վայրագ է. եթէ շուշանը խօսէր, արդեօք որքա՛ն նախատինք պիտի թափէր աղաւնիին վրայ : Սուտ կրօնաւորուհի մը որ ջերմեռանդ կնոջ մը վրայ կը շաղակրատէ, աւելի թունաւոր է քան թէ իժն ու կապոյտ պոնկարը : Մե՛զք որ տգէտ եմ, թէ ոչ շատ բաներ պիտի յիշէի ձեզի, բայց բան մը չեմ գիտեր :

«Օրինակի համար, միշտ խելք ունեցած եմ, երբ Կրոյի քով աշկերտ էի. փոխանակ մանր մունր պատկերներ մրագծելու, ժամանակս խնձոր թոցնելով կ՚անցընէի, յափշտակիչը յափշտակութեան արուն է : Ահա իմ մասիս պէտք եղածը ըսի. իսկ դուք, ձեր արժէքն ալ կշռեմ :

«Կը ծիծաղիմ ձեր կատարելութեանց, պատուականութեանց եւ յատկութեանց վրայ : Ամէն յատկութիւն պակասութեան մը կը յանգի. խնայասէրը ագահին կը մօտենայ, առատաձեռնը՝ զեղխին կը մերձաւորի, քաջը պարծենկոտին քովէն կ՚երթայ, ով որ խիստ բարեպաշտ կ՚ըսուի, փոքր ինչ կեղծ բարեպաշտ է. Դիոգինէսի վերարկուին ծակերուն չափ մոլութիւններ կան առաքինութեան մէջ : Որո՞ւ վրայ կը սքանչանաք, սպաննուողի՞ն թէ սպաննողին կողմը կը բռնուի :

«Ապրի՛ Փրուտոս, վասնզի սպաննեց : Ահա այս է առաքինութիւնը :

«Առաքինութիւն, կ՚ըսէք, լաւ, բայց նաեւ յիմարութիւն է ան :

«Այս երեւելի մարդիկը այլանդակ արատներ ունին : Փրուտոս որ Կեսարը ըսպաննեց, պզտիկ տղու մը անդրիին սիրահար էր :

«Այս անդրին չինողն էր Սթրոնժիլիոն անուն յոյն անդրագործը. քանդակած է նաեւ Գեղեցիկ Սրունք անուն ամազոնին այն պատկերը, զոր Ներոն հետը կը տանէր երբ կը ճամբորդէր : Այս Սթրոնժիլիոնը միայն երկու անդրի ձգած է, որով համաձայնեցան Փրուտոս եւ Ներոն :

«Փրուտոս մէկուն սիրահարեցաւ : Ներոն ալ միւսին : Ամբողջ պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կրկնաբանութիւն մը :

Մէկ դարը միւս դարին բանաքաղն է : Մարէնկոյի պատերազմը Փիանոյի պատերազմը կ՚օրինակէ. Քլովիսի Թոլպիաքը եւ Նափոլէոնի Օսթերլիցը համանման են երկու կաթիլ արիւնի պէս : Մեծ կարեւորութիւն մը չեմ տար յաղթութեան :

«Ամէնէն մեծ ապուշութիւնն է յաղթելը, ճշմարիտ փառքի համոզումն է :

«Հրամմեցէք, աշխատեցէք բան մը հաստատել, եթէ կրնաք, զոհ կ՚ըլլաք երբ կը յաջողիք, — ի՛նչ միջակութիւն, — եւ երբ կը նուաճէք, — ի՛նչ թշուառութիւն, — Աւա՛ղ, ունայնութիւն եւ վատութիւն ամէն տեղ :

«Յաջողութեան կը հնազանդի ամէն բան, նաեւ քերականութիւնը սի վելէ իւզիւս, կ՚ըսէ Հօրաս : Հետեւաբար կ՚արհամարհեմ մարդկային սեռը : Բոլորին մասին խօսի՞նք, կ՚ուզէ՞ք որ սքանչանալ սկսիմ ժողովուրդներու վրայ. խնդրեմ, միթէ՞ Յունաստանի վրայ, Աթենացիք հին ժամանակի այս Փարիզեանները Ֆոսիոնը կը սպաննէին՝ ինչպէս Ֆրանսացիք սպաննեցին, Պոլինէին, եւ այնքան կը փաղաքշէին բռնաւորները որ Անասէֆէօր Պիսիսթրաթին համար կ՚ըսէր որ անոր մէզը մեղուները կը հրապուրէ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Զաւակներն ու ընտանեկան պարագա-ները կը ծանուցանեն

ԷՕԺԷՆԻ ՍԱԼԸՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ռէյիզեան)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, 69 Բիւ տը Սթրազպուրկ, 67 տարեկա-նին, (Վէնսէն):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Դեկտ. 26, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Թաղումը՝ ժամը 11·15ին, Վէնսէնի գե-րեզմանատունը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Չորեքշաբթի, (Ծը-նունդի առթիւ) Ս. պատարագ, եւ մաս-նաւոր հոգեհանդիստ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ յիշատակին, Հայոց մատ-րան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վանլեան, զա-ւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ատէշ-եան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԵՍԹԵՐ ՎԱՆԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փափազեան)

մահուան առթիւ:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՅԱՌԱՋ

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Անտրէ Տէփոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ»կը նուիրէ իր հօրը՝ Կարապետ Տէփոյեանի (Միրիպէլ):

×

Պուք Պէլ Էռէն, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Տէր եւ Տիկին Ղամպէրեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ. Կղէմէս Գօղեանի (Սէն Ժեռոմ):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ետիքարտաշեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շ. Միսաք-եան սրահին, փոխան ծաղկեպսակի, ար-կածահար Յովհաննէս Անտոնեանի կըս-կըծալի մահուան առթիւ: (Վիէն):

×

Պ. Վահան Հովիւեան տասը Ֆր. կը նը-ւիրէ «Յառաջ»ին Զուարթ Ճանկէօզեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Պ. Հաճի Նօտարեան եղբարք (Կը-րեսլէ) յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն «Յա-ռաջ»ի, Ժիրայր Միսաքեանի յիշատակին:

×

Տոքթ. Նոտարեան յիսուն Ֆր. կը նուի-րէ Նարդունիի Ֆոնտին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 29ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին, Հայկ. հարս-նիք մը:

GALERIE ROR VOLMAR
58, Rue de Bourgogne
Métro Varenne

ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ
կը ցուցադրէ իր գործերը
ՄԻՆՉԵԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6

Բաց է ամէն օր ժամը 11էն 12·30 եւ 15էն 19 (բացի՝ Կիրակի եւ Եր-շաբթի առտու):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սը-րահը, Բիւ ԺԷ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ տեղի պիտի ունենան խմբերգ, արտասանու-թիւն, պար եւ հաճելի անակնկալներ:

Ղեկավարութեամբ Օր. Հելլէն Սա-պունճեանի ջուսուցչուհի):

Ճոխ պիւֆէ:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան:

Յունուար 12ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմո-նի մասնաճիւղին: Յունուար 5ին:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մա-նուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէս-օրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բա-ժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ: խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Երեքշաբթի (24 Դեկտ.) Ճրագալոյց: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին:

Չորեքշաբթի Ծնունդ, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւո-րութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտու-թեան: Հայրապետական ձայնաւոր պա-տարագ ժամը 10·30ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի երեկոյ, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնու-թեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տա-րեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ:

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միու-թեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպա-սատէօրին մէջ:

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վար-չութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յուն-ուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինգ քի-լոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը: Տեղե-րը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմե-լով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Բիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Չորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Բիւ տէ Քովալէսան:

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ամանօրեան Յայդօնք, Դեկտ. 31ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Նուագ, ճոխ կերուխում: Մանրամասնու-թեանց համար դիմել եկեղեցւոյ գրասեն-եակը:

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներ-կայացնէ «ՀՆԱՐՔԸ» կատակերգու-թիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առ-նուվիրի մասնաճիւղին:

×

Հայ Արիներու Միութեան
Տարեկան հանդէսը

Կիրակի, 2 Մարտ 1969, կէսօրէ ետք ժա-մը 14·30ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND
Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube
ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS
Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.
17 Rue Bleue

ՑԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ
Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս:
Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ
Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէս-օրէ ետք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուական-ները,

1969.— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներ-կայացում:

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ.— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Ծերիկեան:

ՊՕՄՈՆ.— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր – Վարդանեան:

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յովհ. Արզուման-եան, Հայկ Սարգիսեան:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ. — Մերկեր Սու-քիասեան:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Խորէն Ուլուսեան, Սի-մոն Աւտօյեան:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան:

ԼԱՓՈՄ.— Նշան Նագաչեան:

ՎԱԼՊԱՐԵԼ.— Պ. Կէտիկեան:

ՆԻՍ.—Ս. Ալեքսնեան, Գ. Խոսրովեան:

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Թ. Մատոյեան:

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ.— Վ. Կամպէրեան:

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդական-ներուն մօտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդ-եան աւանդական շքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարո-յի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղան-ները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրո-նատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20-26-74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած:

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուես-տական բաժին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տարեց կնոջ մը համար, որ առոյգ է, կը փնտռուի վարձու սենեակ մը հայ ա-ռանձին կնոջ մը բնակարանը, խոհանոցի կարելիութեամբ: Գրել Տիկին Յակոբեա-նի,

9, Ave. de Bouvine — Paris (11e)

Կարելի է նաեւ հեռաձայնել երեկոները միայն 344-61-83:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ, ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 ֆր.
Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
25 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11397 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.397

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Աւանդութիւն է դարձած :

Ամէն Ծնունդ անխուսափելիօրէն իրեն հետ կը բերէ Պատգամներ, ստորագրուած աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած քաղաքական պատասխանատու դէմքերու, ինչպէս նաեւ քրիստոնեայ մեծ ընտանիքի մը բազմամիլիոն հաւատացեալներու հոգիին վրայ տիրող քահանայապետի մը կողմէ :

Բոլոր Պատգամներն ալ շեշտը կը դնեն խաղաղութեան վրայ, հետեւելով օրինակին երկնային այն հրեշտակներուն, որոնք Յիսուսի խորհրդաւոր Ծննդեան դիշերը, Բեթղեհէմի մօտակայ արօտավայրերուն մէջ, իրենց ոչխարները բացօթեայ պահող հովիւներուն հետ միասին կ'երգէին, աւետիս տալով աշխարհի .

Փա՛ռք ի բարձունս Աստուծոյ ,
Եւ յերկիր խաղաղութիւն ,
Ի մարդիկ հաճութիւն :

Ի սփիւռս աշխարհի քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիները, — որոնց շարքին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին, — իրենց հանապազօրեայ արարողութեանց անբաժանելի մասն են դարձուցած «Փառք ի բարձունս»ով սկսող շարականը :

Եւրոպացի մեծ երգահաններ միաձայն ու բազմաձայն սքանչելի եղանակներ են յօրինած անոր վրայ՝ երգչախումբերու համար, ընկերակցութեամբ նուագախումբի :

Հայաստ. եկեղեցին պատարագէն առաջ, առաւօտեան ժամերգութեան ընթացքին, անպայման կ'երգէ «Փառք ի բարձունս»ը : Երկրի մէջ ժողովուրդը , երկու ձեռքերը միացուցած՝ ինչպէս «Հաւատամք»ի ատեն՝ երկիւղածութեամբ կը ձայնակցէր դպիրներուն, սրտանց փառաբանելով զԱստուած եւ անկէ աղերսելով «յերկիր խաղաղութիւն եւ ի մարդիկ հաճութիւն» :

Իսկ պատարագի ընթացքին
Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն
աղերսին կ'ընկերացնէր ուրիշ խնդրանք մը՝

Ազգիս Հայոց ազատութիւն :

Դարերով մեր եկեղեցիներու կամարները թնդացուցինք խաղաղութիւն եւ ազատութիւն աղերսելով ո՛չ միայն , Աստուծմնէ, այլեւ ամենասուրբ Երրորդութենէն :

Մեր աղօթքները անլսելի դարձան յաճախ , նոյնիսկ բարեխօսութեամբ ամէնազգի սուրբերու :

Խաղաղութիւնը խաչուեցաւ միշտ : Ազատութիւնն ալ ասուպի նման եկաւ ու անցաւ :

Սակայն Հայ ենք ծնած : Յուսահատութիւնը մաս չի կազմեր մեր բառարանին :

Մեր դարաւոր պատմութեան ամէնէն չարաբաստիկ ու դժխեմ օրերուն չենք կտրած մեր յոյսը, ապաւինելով յաճախ խաչին, երբեմն ալ «խաչապաշտ»ին :

Այսօր նոյն հաստատ յոյսով եւ անսասան հաւատքով դօտեպնդուած կ'ողջունենք Յիսուսի Ծնունդը, վստահ՝ թէ խաղաղութիւնն ու ազատութիւնը օր մը անպայման պիտի այցելեն հայ բազմաչարչար ազգին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Զօր. Քի զիջում մը ըրած էր , ընդունելով որ Ազատագրութեան Ազգ. ճակատը իրականութիւն մըն է եւ տրամադրութիւն կը յայտնէր ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնելու, բայց նոյն կարծիքը չունի սակայն Վիէթքոնկը, որ «լիազօր խօսակից» չընդունիր Սայկոնի իշխանութիւնները : Վիէթքոնկի համար նորութիւն չէ որ Սայկոն չի ներկայացներ հարաւային – Վիէթնամի ժողովուրդը : Այս առընչութեամբ հիւսիսային Վիէթնամի Փարիզի պատուիրակութեան պետը տեսակցութիւն մը տուած է մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան եւ վճռապէս մերժած երկկողմանի որեւէ տեսակցութիւն «Սայկոնի կառավարութեան հետ » : «Այդ մարդիկը , շեշտած է Թրան Պու Քիէմ, չեն ներկայացներ ժողովուրդը » :

«Ֆիկառօ» տեսակցութիւն մը ունեցած է հարաւային Վիէթնամի պատուիրակութեան պետ՝ Ֆամ Տանկ Լամի հետ, որ յայտնած է թէ յետ պատերազմեան շրջանին համար, Սայկոն կ'ընդունի համայնավար հիւսիսային Վիէթնամ մը եւ թէ հարաւի համար, դէմ չըլլար քաղաքական պայքարի մը, եթէ որեւէ խլրդային աշխատանք չտարուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփոխանական ժողովը 247ի դէմ 351 ձայնով վստահութիւն յայտնեց Ռումորի կազմած դահլիճին :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ տեղեկատուութեան նախկին ընդհ. տնօրէն Ժորփ Գանունիտիս ազատ արձակուած է : Քանի մը ամիսէ աքսորուած էր յունական կըղզի մը :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն սլովաք կուսակցութեան առաջին քարտուղարը դիմում կատարած է կուսակցութեան Ազգ. ղեկավարութեան, որ ասկէ ետք Ազգ. Ժողովի նախագահի պաշտօնը Սլովաք մը ստանձնէ : Հուզաքի այս առաջարկը այնպիսի պահու մը երբ Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Զմրկովսկի արդէն իսկ վտանգուած է (Զեխ է) բաւական բարդ կացութիւն մը կրնայ ստեղծել : Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական չի նըկատուիր որ գոհացում տրուի Հուզաքի դիմումին :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ ձերբակալուած է Խորնալ Տօ Պրազիլ մեծ օրաթերթին խմբագրապետը, որ քննադատած էր կառավարութեան քաղաքականութիւնը :

ՍԿԻՒՊԷՆ կը հաղորդեն թէ Ալպանացիներ ցոյց ըրած են Մակեդոնիոյ մէջ , վարչակարգին դէմ ալ սլոկաններ պոռալով : Առաջին անգամն է որ Մակեդոնիա ապրող Ալպանացիներ խռովութիւն ստեղծած են երկրին մէջ :

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ ճամբորդութիւնը իր ամէնէն ճակատագրական պահուն հասած էր երբ թերթը կը յանձնէին մամուլին (Չորեքշաբթի առտու ժամը 11ին) : Արդարեւ այդ պահուն այերանաւը կը հասնէր ամէնէն մօտը լուսնին այսինքն 120 քիլոմեթր եւ քառորդ ժամուան համար յարաբերութիւնը կը կտրուէր երկրի հետ, այերանաւը գտնուելով լուսնին ետեւը : Քառորդ ժամը ետք սակայն, հաղորդակցութիւնը կրկին կը վերահաստատուէր : Ամէն ինչ յաջող անցած էր : Ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը հետեւէր այս պատմական արկածախնդրութեան մինչ Փեքին եւ Հանօյ կ'անգիտանային նոյնիսկԱփոլլօ Ըի գոյութիւնը :

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ, Էնվէր Հոճա, ալպանական աշխատանքի կուսակցութեան պետը, յայտարարած է որ Խորհրդային Միութիւնը կ'ուզէ համաշխարհային կայսրութիւն մը հիմնել : Ռուսերը, Հոճայի համար «կը դիմեն սուտերու, շանթաժներու, ամբոխավարութեան եւ դրամատիրական բնոյթ ունեցող շահագործումներու » :

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը շատ ծանր կը գտնէ Միջին Արեւելքի տագնապը :

ՊԱՊԸ յայտնեց թէ արտակարգ սինոդ մը պիտի գումարուի 1969 Հոկտեմբեր 11-ին : Պօղոս Զ. շեշտած է — « Որոշեցինք եպիսկոպոսներու սինոդի արտակարգ ժողով մը գումարել որ կը սկսի Հոկտեմբեր 11ին եւ որու նպատակը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել համապատասխան ձեւերը որ կարենան լաւագոյն գործակցութիւն մը ապահովել եւ արդիւնաւոր շփում ստեղծել եպիսկոպոսական ժողովներու եւ Ս. Աթոռի միջեւ : Կարեւորութիւնը զոր կ'ընծայենք փոխադարձ օժանդակութեան մը կարելիութեան համար , հաւաքական գործակցութեան սկզբունքին վրայ, մեզ մղեց այս որոշումը տալու, եւ կը յուսանք որ Աստուծոյ օգնութեամբ յաջորդ Սինոդը եկեղեցւոյ համար մեծ օգտակարութիւններով պսակուի :

«ՊՐԱՒԴԱՅԻ» Անդարայի թղթակիցը երկար յօդուած մը նուիրած է Թուրքիոյ տնտեսական խնդիրներուն եւ շեշտած ի մէջ այլոց — « Եթէ այս երկիրը մէկ միլիառ ոսկիի բաց ունի, պատճառն այն է որ հոգն ունի մեծ բանակի մը, որ ստեղծուած է ծառայելու համար Օթանի աշխարհակալ շահերուն :

Բեթղեհէմի Աստղը

★

Բեթղեհէմի աստղը պայծառ
Ալ չի շողար
Երկինքն ի վար՝
Սուրբ մսուրին վրայ խոնարհ :

Բեթղեհէմի աստղը անհուն
Ո՞ր ամպին տակ
Բազմակուտակ
Այսպէս անհետ մտաւ ի քուն :

Բեթղեհէմի աստղին տեղ հին
Ամէն ժամ նոր
Արիւնածոր
Աստղեր կուգան ու կը մարին ...

Բեթղեհէմի աստղը սակայն
Միշտ կը մնայ
Հոգեհրմայ
Միակ ժպիտն աստուածութեան :

Բեթղեհէմի աստղը պայծառ՝
Աչքը մարդուն
Քուն թէ արթուն
Դեռ կ'որոնէ ցնորահար ...

×

Բեթղեհէմի աստղը վառող
Ո՛վ անհուն Լոյս ,
Ուղեկորոյս
Մարդոց դարձեալ տո՛ւր յոյսի շող :

Բեթղեհէմի աստղը թաքուն
Կախէ՛ նորէն
Մեր երկինքէն
Եւ տո՛ւր յերկիր խաղաղութիւն ...

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՖՐԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Զօրավար տը Կոլի որոշումը ծանր կըշռեց եւ անխախտ պահեց Ֆրանքին դիրքը, պայքարին առաջին մասը շահեցաւ, բայց արժեզրկումի մասին վիճաբանութիւնները կը շարունակուին կառավարութեան մէջ : Ստուար մեծամասնութեան մը համոզումը այն է՝ որ ամէնէն ուշ մինչեւ գարուն, Ֆրանքը պիտի արժեզրկուի հարիւրին քսանըհինգ համեմատութեամբ : Ազգանշանը տուած է արդէն զօրավարին նախկին վարչապետը , այժմու ելեւմտական նախարար Միշէլ Տըպրէ, որ այժմէն արտակարգ կարգադրութիւններ կը պահանջէ պետութենէն՝ ազգային դրամին անհրաժեշտ չափանիշը տալու համար : Տըպրէ կը ծանուցանէ, թէ Փետրուարին կամ Մարտին, արժեզրկումը անխուսափելիօրէն պիտի պատահի, եւ կառավարութիւնը պէտք է յօժարի այս երեւոյթին : Տըպրէ նախագահ տը Կոլի ամէնէն վստահելի մարդն է եւ իր խմբակցութիւնն ալ կը ձայնակցի իրեն :

Նախարարը կը պահանջէ , որ արժեզրկումի ծրագիրը այժմէն պատրաստուի, Ամերիկայի նոր վարիչներուն ընթացքը եւ դիրքը լրջօրէն ուսումնասիրուին եւ վերաքննուին կառավարութեան եւ սենտիքաներու փոխյարաբերութիւնները, որոնք կը կնճռոտին յաճախ : Պէտք չէ մոռնալ, որ դեռ անցեալ շաբթու, նախագահ տը Կոլի ոխերիմ մէկ հակառակորդը, աջակողմեան Վինեանքուր, յայտարարեց թէ ուշ կամ կանուխ արժեզրկումը պիտի պատահի եւ անկարելի է թումբ կանգնիլ դէպքերու հարկադրանքին :

Մնաց որ, անձկութիւնը փարատած չէ երկրին մէջ, վարժարաններու, համալսարաններու կամ գործարաններու մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին , եւ կառավարութիւնը ստիպուած է խնայողական նոր զօրաշարժի մը լծուիլ, ուրիշ խօսքով «շղթաները սեղմել » : Բանուորները նոր գործադուլներ կը ծրագրեն եւ համալսարաններու առջեւ ուսանողութիւնը բախումներ կ'ունենայ նորէն ոստիկանութեան հետ : Քարթիէ Լաթէն բանակատեղին է այժմ ոստիկանական եւ զինուորական կարեւոր ուժի մը, որ կազմ ու պատրաստ կը սպասէ՝ հաւանական որեւէ խառնակութիւն զսպելու համար : Կառավարութիւնը կրնայ քօղարկել արտաքին երեւոյթները , բայց չի կրնար սպիացընել կոտտացող վէրքը :

Սենտիքաները յարձակողականէն աւելի պաշտպանողականը կը նախընտրեն, օգտագործելով մանաւանդ անդործներու պարագան : Սենտիքաներու վարիչները մտահոգ են անով՝ որ կառավարութիւնը կ'անտեսէ բանուորներու հանդէպ ըստանձնած յանձնառութիւնները, եւ օրուան խնայողական քաղաքականութիւնն ալ նոր հարուած մը կուտայ իրենց շահերուն եւ պահանջներուն :

Միւս կողմէ, օտար դրամատէրեր մօտէն կը շահագրգռուին Ֆրանքին կացութիւնով, մասնաւորաբար Ամերիկացիք , որոնք Ֆրանսական դրամին կայունացումը կը բաղձան եւ կը խորհին, թէ նոր արժեզրկում մը կրնայ ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցութիւն գործել տոլարին վրայ :

« ՕՊԶԵՐՎԸՐ »

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ Դեկտեմբեր 17 :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ...

Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահին ընտրութեան, երեսփոխանական ժողովը տասնըհինգ տարիէ ի վեր, ամէն հինգ տարին անգամ մը, կը գումարուէր Արեւմտեան Պերլինի մէջ: Այս տարի այս ընկալեալ սովորութեան դէմ խիստ վերաբերում կը ցուցնեն Խորհրդային Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ պաշտօնական ներկայացուցիչները : Դաշնակցային Գերմանիոյ երեսփոխանական ժողովին նախագահը լսած է նաեւ «արեւմըտեան դաշնակից » երկրի մը կողմէ խոհեմութեան հրաւիրող արտայայտութիւններ թէ՝ Պերլինի մէջ երեսփոխանական ժողովի գումարման պարագային կրնան անախորժ դէպքեր պատահիլ, որոնց համար պատասխանատուութիւնը կը մնայ Գերմանացիներուն վրայ : «Դաշնակից» կողմին անունը չէ հրապարակուած :

Հարկ է պարզել այս երեւոյթին ներքին ծալքերը :

Խորհրդային Միութեան տեսակէտը այն է որ Պերլինի արեւմտեան մասը բացառիկ երկրամաս մըն է, բայց գտնուելով Արեւելեան Գերմանիոյ պետական սահմաններուն մէջ , չի կրնար Արեւմտեան Դաշն. հանրապետութեան կառավարական գործօն մարմիններու տրամադրուիլ : Նոյն տեսակէտը կը կրկնեն Արեւելեան Գերմանիոյ պետական անձնաւորութիւնները եւ մամուլը :

Արեւմտեան Գերմանիոյ ցարդ գործադրած քաղաքականութիւնը թէ՝ Պոն ժամանակաւոր մայրաքաղաք է, ամբողջ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը Պերլինն է, բոլորովին կը ժխտուի, եւ աւելի սահմանափակումներու սպառնալիքներ կը տեղան Արեւմտեան Պերլինի վարչութեան գլխուն :

Տեղի՞ տալ թէ պնդել ընկալեալ սովորութեան եւ տեղական ազատութեան իրաւունքին վրայ : Այստեղ կը ծագի անհամաձայնութիւնը նաեւ Արեւմուտքի քաղաքական շրջանակներուն միջեւ , քանի որ հեռաւոր ծրագիր մը կայ Խորհրդային Միութեան հետ հաշտ երթալու եւ լեզու գտնելու : Այս կերպով կը յուսացուի վերամիացման ձեւ մը յաջողցնել : Այս ուղղութեամբ պէտք է բացատրել նաեւ վերջին օրերուն Պոնի կառավարութեան կողմէ խոստացուած 120 միլիոն մարքի վճարումը Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան ընդունելով շատոնց դրուած պահանջ մը : Ասկէ զատ Արեւմըտեան Գերմանիոյ մէջ այս աշնան արտօնուեցաւ համայնավարական կուսակցութեան մը կազմութիւնը, որ նախապէս արգիլուած էր եւ վարիչը արտաքսուած : Այժմ այդ անձը իրաւունք ստացած է վերադառնալու Արեւմտեան Գերմանիա եւ սկսած է գործակցիլ նորանուն համայնավար կուսակցութեան հետ՝ կեդրոն ունենալով Համպուրկ քաղաքը :

Բայց ի՞նչ է այս հակամարտութեան բուն պատճառը : Կը թուի թէ Արեւմըտեան Գերմանիա համակեցութեան գաղափարին հետ հաշտուած է եւ տնտեսական վերելքին հետեւանքով համայնավարական մեծամասնութեան մը կազմութեան հոգը չունի : Միայն չի ճանչնար Արեւելեան Գերմանիան իբր պետութիւն՝ որովհետեւ ազատ քուէով կազմուած չէ եւ անոր կնքած կողմնակի դաշինքները վերջնական չի համարիր, հետեւաբար վերամիացումէ վեր(ընդհ. խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու կը ձգտի բոլոր համաձայնականներու եւ Գերմանիոյ դէմ պատերազմող պետութիւններու ներկայութեան : Եւ այդ դաշինքը պէտք է համագերմանական Ազգային ժողովի մը հաւանութեան ենթարկուի :

Դժուարինս խնդրեցիր ... որովհետեւ մեծ պետութիւնները իրարու մէջ համաձայնած չեն ամբողջ Գերմանիոյ ճակատագրին մասին : Իսկ Դաշն. Գերմանիա որքան ալ ճարտարարուեստի մէջ առաջնակարգ դիրք ունենայ եւ լաւ կազմակերպուած՝ մօտ կէս միլիոնոց զինուորական ուժ կամ նաեւ անդամ ըլլայ Ատլանտեան Ուխտին, դարձեալ իր անզօրութեան մէջ ենթակայ է յաղթական երկիրներու կամքին :

Գերմ. Դաշն. Հանրապետութեան նախագահին պաշտօնին ժամանակը պիտի լրանայ 1969 Յուլիսին, բայց այդ թուականէն առաջ քաշուելու փափաք յայտնեց նախագահ Հայնրիխ Լիւպքը , որպէսզի Սեպտեմբերին տեղի ունենալիք երեսփոխանական (Պունտէսթակի) ընտրութիւններուն համար ժամանակը կարճ չըլլայ: Ուրեմն կը կարծուի թէ Մարտ ամսուն պիտի կատարուի նոր նախագահին ընտրութիւնը՝ որովհետեւ մէկ անդամէն աւելի վերընտրութիւն մը օրէնքի բերումով անկարելի է :

Բոլոր կուսակցութիւնները համակարծիք գտնուած են վերջին պահուն, տօնական օրերէն առաջ, յայտարարելու որ նախագահական ընտրութեան ժողովը տեղի պիտի ունենայ առաջուան պէս Պերլինի մէջ Մարտ 5ին, բայց ոչ նախկին Ռայխսթակի շէնքին մէջ որովհետեւ մեծ սրահին վերաշինութիւնը լրացած չի կըրնար ըլլալ մինչեւ այդ թուականը, այլ , 1964ին պէս, ձայնասփիւռի աշտարակին տակ գտնուող սրահներէն մէկուն մէջ : Ռայխսթակին շինարարութիւնը հսկայական ծախքերով առաջ կը տարուէր, բայց այս անդամ ուրիշ նկատումներով ալ միջին ճամբայ մը գտնել խորհուրդ ըլլալ կը թուի՝ նկատի առնելով որ նախկին Ռայխսթակի շէնքը քաղաքի բաժանումի պատէն հաղիւ յիսուն մեթր ասդին կը գտնուի, եւ հաւանական յարձակումի մը, առնուազն խանդարելու համար, շատ դիւրութիւններ կ՚ընծայէ :

Արեւելեան Պերլինի վարչութիւնը ունի նաեւ անմիջական դժգոհութիւն մը Ազգայնական – Ռամկավար կուսակցութեան պատկանողներու վերաբերմամբ : Այս կուսակցութեան անդամատետրը ունեցող սեւ անձ ցամաքի ճամբով չի կրնար Արեւմտեան Պերլին մտնել, բայց կան նաեւ 22 երեսփոխաններ այս կուսակցութեան պատկանող , որոնք համայնական եւ դաշնակցային երկիրներու երեսփ. ժողովներէն պիտի դան Պերլին նախագահի ընտրութեան մասնակցելու համար (օդային ճամբով անշուշտ): Ասոնք Պունտէսթակի անդամ չեն, բայց նախագահի ընտրութեան ժողովին իրաւունք ունին իրենց «լանտ»երուն կողմէ ներկայ ըլլալու եւ քուէ տալու : Այսպէս այդ ժողովին պիտի քուէ տան հազարէ աւելի երեսփոխաններ, մինչդեռ բուն Պունտէսթակի երեսփոխաններու թիւը 519 է :

Երկու մեծ կուսակցութիւնները իրենց ընտրելիները նշանակած են : Պատերազմական նախարար Շրէօտմէր թեկնածու է Քրիստոնէական Միութեան կողմէ, իսկ արդարադատական նախարար Հայնէման թեկնածու է Սոցիալ – Դեմոկրատներու կողմէ: Եթէ Ազատականներն ու Ազգայնականները Հայրնէմանին քուէ չտան , շատ հաւանական կ՚ըլլայ Շրէօտմէրի նախագահ ընտրուիլը :

Ազգայնական Ռամկավարները Հայնէմանի մասին բաւական դժկամակութեամբ արտայայտուեցան արդէն եւ յոյս ունին որ Շրէօտըր իրենց ծրագիրներուն աւելի մօտիկ ըլլայ քան Հայնէման, որ ընկերվարական հակումներով անձ մըն է եւ խորհրդատու գտնուած է նորակազմ գերմանական համայնավար կուսակցութեան: Ազգայնական կուսակցութիւնը հաղիւ երեսուն հազար անդամ ունի, բայց այս պարագային իր 22 քուէները կրնան նժարին վրայ մեծապէս ազդել: Ուրեմն Պերլինի մէջ կատարուելիք նախագահական ընտրութիւնները յղի են անակնկալներով :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Բ.

Մխիթարեանները նախաձեռնեցին նաեւ միջնադարեան Հայաստանի գրական-գեղարուեստական կոթողների հրատարակութեանը : 1827 եւ 1840 թուականներին տպագրեցին Գրիգոր Նարեկացու երկերը, 1790 եւ 1842 թուականներին՝ Մխիթար Գօշի առակները եւ Ներսէս Շնորհալու «Գիրք որ կոչի ընդհանրական»ը :

Մխիթարեանները տպագրեցին նաեւ Սպարապետ Սմբատ Գունդստապլի «Անսիսքը», որ Կիլիկիան Հայաստանի օրէնքների ժողովածու էր:

1832 թուականին Վենետիկում լոյս տեսաւ ԺԲ. դարի հայ բժշկագիտութեան ականաւոր դէմքերից մէկի՝ Մխիթար Հերացու «Ջերմանց Մխիթարութիւնը »: Դա կարեւոր եւ օգտակար երեւոյթ էր բժշկագիտութեան բնագաւառում :

Գրական – մշակութային գործունէութեան հէնց սկզբից Մխիթարեանները մեծ աշխատանք կատարեցին ոչ միայն Հայոց լեզուի բառարաններ ստեղծելու համար , այլեւ կազմեցին ու հրատարակեցին օտար լեզուների բառարաններ: Հ. Յարութիւն Աւգերեանը լոյս ընծայեց Ֆրանսերէն – հայերէն, անգլերէն – հայերէն եւ հայերէն – անգլերէն բառարանները (որոնց աջակցեց նաեւ Պայրընը), Հ. Մանուէլ Ջախջախեանը՝ հայերէն – իտալերէն եւ իտալերէն – հայերէն ընդարձակ բառագրքերը , Հ. Ա. Աղարեանը՝ յունարէն – իտալերէն , հայերէն, տաճկերէն բառարանները :

Ս. Ղազարի վանականները մեթոտիկ կերպով թարգմանում էին հին աշխարհի եւ եւրոպական դասական գրականութեան աչքի ընկնող շատ երկեր՝ Հոմերոսի, Եւրիպիդէսի, Սոփոկլէսի, Դեմոսթենէսի, Արիստոտէլի, Քսենոֆոնի , Պլուտարքոսի, Վիրգիլիոսի, Հորացիոսի, Սալուստիոսի, Կիկերոնի, Յուլիոս Կեսարի, Տակիտոսի, Սենեկայի, Կուրտիոսի, Նեպոսի եւ ուրիշների՝ հին աշխարհի այդ մեծագոյն մտածողների երկերը, Միլթընի, Քեսների, Ֆենելոնի, Տանդէի, Ռասինի, Շէյքսփիրի, Քորնէի, Փոսկոլոյի, Մոնթիի, Ալֆիերիի, Պայրընի եւ գեղարուեստական գրականութեան շատ ուրիշ դասական դէմքերի արձակ եւ չափածոյ ստեղծագործութիւնները :

Մխիթարեան ուխտի ամենակարկառուն դէմքերից էր Հ. Միքայէլ Զամչեանը (1738 – 1829), որ մեծ ազդեցութիւն թողեց ոչ միայն Մխիթարեան միաբանութեան մշակութային գործունէութեան , այլեւ ամբողջ հայ ժողովրդի մտաւոր մշակոյթի ու հայրենասիրական ոգու զարգացման վրայ : Դարագլուխ կազմող աշխատութիւնն էր նրա եռահատոր Հայոց պատմութիւնը, որն ստեղծելու համար նա, փոշիների միջից հանելով, ուսումնասիրել եւ օգտագործել է 22 հայ մատենագիրների, որոնց թւում Մ. Խորենացու, Փ. Բուզանդի, Ագաթանգեղոսի, Կորիւնի, Եղիշէի, Ղ. Փարպեցու եւ ուրիշների ձեռագրեր, մօտ եօթանասուն օտար պատմիչների պատմական երկասիրութիւններ՝ ընթերցելով բնագրերից : Նա լրիւ տիրապետել է յունարէն, լատինե-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Կէս դիշերէն ետք միայն եկան սենեակին դուռը բանալու, երբ արդէն Հագդը պէյ թիկնաթոռի մը մէջ ընկողմանած կը ննջէր:

Սենեակին դրան բացուիլը լսելուն պէս աչքերը բացաւ եւ ոտքի կանգնեցաւ: Ներս մտնողներէն մին յառաջացաւ դէպի իրեն, մինչ միւսները դրան մօտ կը սպասէին:

Սուլթանին անձնական քարտուղար Իզզէթ փաշան էր:

— Մեր Վեհափառ Տէրը, ըսաւ խօսքը Հագդը պէյի ուղղելով, հրամայեց որ այս դիշեր իմ բնակարանս հիւր ըլլաք:

Ձերբակալեալը զարմացած դէմքով մը փաշային երեսը նայեցաւ, կարծես չհասկընալով անոր ըսածները:

— Ի՞նչպէս, կակազեց, ձեր տունը հի՞ւր ըլլամ: Բանտարկուիմ ըսել կ՚ուզէք անշուշտ:

— Իմ տունս բանտ չէ եւ ոչ ալ ես բանտապահ բը, պատասխանեց Իզզէթ հպարտօրէն. իբրեւ հիւր պիտի ընդունիմ ձեզ եւ Վեհափառ Սուլթանն ալ այսպէս կը փափաքի:

— Ուրեմն շնորհակալ եմ ձեր հիւրասիրութենէն:

Այս խօսքերուն վրայ, նախկին զինուորականը, որ տակաւին հօճայի վերարկուն կը կրէր, քայլ մը առաւ դէպի դուռը:

— Պիտի խնդրէի որ ձեր հագուստը փոխէիք, եթէ կարելի է, ըսաւ Իզզէթ փաշա, որպէսզի պարապ տեղը ուշադրութիւն չհրաւիրէք ձեր վրայ:

— Ի՞նչպէս կարելի է ատիկա, պատասխանեց Հագդը պէյ թեթեւ ժպիտով մը:

— Շատ դիւրաւ, քանի որ պէտք եղածը միասին բերած ենք:

Եւ ետին դառնալով իրեն ընկերացող անձերէն մէկուն ըսաւ.

— Ձեր ծրարը հոս բերէք:

Արդարեւ ամբողջ ձեռք մը հագուստ եւ նոր Ֆէս մը, շապիկ եւ վզնոց միասին բերած էին:

Վայրկեանի մը մէջ կեղծ հօճան հագուստները նետեց վրայէն եւ ծրարին մէջինները հագաւ:

Հագուստներու այս փոփոխութեան միջոցին կեղծ հօճան ձեռքի արագաշարժութեամբ մը, յաջողեցաւ թուղթի կտոր մը որ իր վերարկուին մէկ ծածուկ գրպանը դրած էր, հանել եւ նոր հագած բաճկոնին գրպանը տեղաւորել: Այս գործողութիւնը այնքա՛ն ճարտարութեամբ կատարեց, որ հոն գտնուողներէն ոչ ոք կրցաւ նշմարել, ի բաց առեալ Իզզէթ փաշայէ, որ կարծես այդպիսի գործողութեան մը կը սպասէր եւ մութին մէջ ծածկուած՝ իր նայուածքը յառած էր, մինչեւ ետքը, Հագդը պէյի վրայ:

— Այդ թուղթը պէտք է ձեռք անցընել վարպետութեամբ, մտածեց ինքնիրեն:

— Պատրաստ եմ, կրնանք մեկնիլ, ըսաւ նախկին զինուորականը դէպի դուրս յառաջանալով:

— Միւս հագուստները կ՚ուզէ՞ք որ միասին առնենք, հարցուց պալատական քարտուղարը հեգնական ձեւով մը:

— Ոչ, անոնք իբրեւ յիշատակ Ապտիւլ Համիտին կը թողում, պատասխանեց նախկին զինուորականը ամենայն լրջութեամբ:

Իզզէթ փաշա չպատասխանեց այս անպատկառ խօսքերուն, սակայն զզջաց իր ըրած դիտողութեան:

Իզզէթ փաշա ուրիշ չորս պալատականներու ընկերակցութեամբ իր «հիւրը» առաջնորդեց մինչեւ Եըլտըզի պարտէզին մեծ դրան առջեւ, ուր երկու կառքեր կը սպասէին, թէեւ իրենց երթալիք տեղը շատ մօտ էր պալատին:

Երբ ապարանք հասան, ամէնքը կը ննջէին, միայն դրան պահապանը կը հըսկէր ու կը սպասէր իր տիրոջ վերադարձին:

Հազիւ թէ դուռը բացուած՝ Իզզէթ փաշա իր մարդոց եւ Հագդը պէյի հետ ներս խուժեց եւ արագ քայլերով ամէնքը մէկէն դէպի մեծ սանդուխն ուղղուեցան, որ կանթեղի մը աղօտ լոյսով միայն լուսաւորուած էր:

— Մի քնանար, որպէսզի պէյերուն դուռը բանաս երբ՞ վար իջնեն, հրամայեց Իզզէթ փաշա իր դռնապանին, սանդուխին գլխէն:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՏՌԱՄԸ

Ընթերցողները չեն մոռցած անշուշտ որ մեր նախորդ գլխուն մէջ պատմած դէպքերը տեղի կ՚ունենային Իզզէթ փաշայի ապարանքին այրելուն նախորդ օրը: Այսպէս ուրեմն, Ապտիւլ Համիտի սիրական քարտուղարը, իր պալատական չորս ընկերակիցները եւ Հագդը պէյ, Ուրբաթ, կէս դիշերէն քիչ ետք մտան այն շէնքին մէջ, ուր քսանեւչորս ժամ ետքը զոհ պիտի երթային հրդեհին, տարօրինակ արկածի մը հետեւանքով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(14 – Շար.)

րչն, Ֆրանսերչն, Իտալերչն ու անդլե – րչն լեզուներին :

Ջամչեանի Հայոց պատմութիւնը իր վաւերագրական կողմով ու աւելի չատ ա– ւանդութիւններով իւրայատուկ մի հան– րագիտարան էր, որ տասնեակ տարիների աքնաչան աշխատանքով ու մատենագի – տական հմտութեամբ կարելի էր լոյս աշ– խարհ բերել : Հայոց Պատմութեան անց – եալ ողեկոչումով , մեծ ու բազմավաս – տակ վանականը նպատակադրել էր առաջ բերել ազգային զարթօնք , հրահրել ազ– գային ինքնագիտակցութիւն ու հայրենա– սիրական զգացումներ՝ ժողովրդին զա – րաւոր թմբերից դուրս բերելու համար :

Պատմաբան Լէօն Ջամչեանի «Պատմու – թիւն Հայոց»ը իրաւացիօրէն անուանել է «ԺԸ. դարի գրական կոթող» :

Մխիթարեան ուխտի մեծարժէք դէմքե– րից էր Հ. Ղուկաս Ինճիճեանը (1758 – 1833), որպէս աշխարհաբար լեզուով հայ լրագրութեան եւ հնախօսութեան հիմնա– դիր : 1799 – 1802 թուականներուն նա լոյս ընծայեց «Տարեգրութիւն»ը, ապա՝ 1800– 1820 թուականներին «Եղանակ Բիւզանդ – եանը», որն իր բովանդակութեամբ զգ – զալիօրէն տարբերւում էր «Տարեգրու – թիւն»ից : «Եղանակ Բիւզանդեան»ը բաղ– մակողմանի տարեգիրք էր, իր էջերում տպագրում էր աշխարհագրական, քնա – գիտական , տարբեր երկրների անտեսա– կան, քաղաքական, մշակութային կեան – քին վերաբերեալ հետաքրքիր տեղեկու – թիւններ , լինքնուրոյն եւ թարգմանական գեղարուեստական ստեղծագործութիւն – ներ, բարոյական – կենցաղային առակ – ներ, ազգագրական նիւթեր, գիտական նորութիւններ, որոնք մեծապէս ընդլայ – նում էին ընթերցողի մտահորիզոնը, հե – տաքրքրութիւնների չրջանակը , թէեւ չատ հարցերի վրայ իչխում էր կրօնաւոր խմբագրի պահպանողական հայեացքը :

Ինճիճեանը տակաւին 1791 թուականին հրատարակել է «Տետրակ համառօտ հին եւ նոր աշխարհագրութեան » մեծա– ծաւալ հատորը, որ գրուած էր արեւմտա – հայ աշխարհաբարով եւ մատչելի էր բո– լորին :

Իր ժամանակաչրջանում մեծարժէք աշ– խատութիւններ էին Ինճիճեանի «Ստորա– գրութիւն հին Հայաստանեայց» (1822) եւ «Հնախօսութիւն Հայաստանեայց աչ – խարհի» (1835) հատորները, որոնք եր – կարամեայ մատենագրական անխոնջ պըր– պտումների արդիւնքն էին :

« Հնախօսութիւն»ը բաղկացած էր երեք մեծածաւալ հատորներից , որոնց մէջ մեծ ճչգրտութեամբ նկարագրուած էին հայ – կական լեռնաչխարհի բնութիւնը , բնակ– չութեան կենցաղը, ազգային առանձնա – յատկութիւնները, հեթանոսական ու քր – իստոնէական տաճարներն ու այլ հնու – թիւններ, լեզուն ու արուեստը : Այս պատկառելի աշխատութիւնը գրելիս հե – ղինակը բծախնդրօրէն օգտագործել է ոչ միայն հայ մատենագիրների տպագիր ու ձեռագիր աշխատութիւնները, այլեւս չատ ու չատ օտար աղբիւրների նկարագրու – թիւններ : Գրել է նաեւ «Հայաստան» հա– տորը :

Հ. Ղ. Ինճիճեանի երկարատեւ աչխա – տանքի արդիւնքն էր ութ հատորների մէջ ամփոփուած «Դարապատում»ը, որ եւրոպական պետութիւնների անտեսա – կան, քաղաքական ու զիտական կեանքի պատմութիւնն էր : Դրանց ընթերցումը հայ մարդուն հանում էր ազգային խիստ սահմանափակ մտածողութիւնից , ընթեր– ցողին մասնակից դարձնում միջազգային հարցերի : Գրել է նաեւ Սեբէոսի Գինձեր Ազոնցի նախաձեռնած աչխարհագրու – թեան չարքի երեք հատորները, որոնք ներկայացնում են Հայաստանը, եւրոպա– կան Թուրքիան եւ Կ. Պոլիսը :

Մխիթարեան Միաբանութեան բազմա – բեղուն ղեկավարից էր Հ. Միքայէլ Աւգերեանը (1762 – 1854) որ ե՛ւ բառա – րանագէտ էր, ե՛ւ հայկաբան, ե՛ւ ակա– նատուր թարգմանիչ, որի աչխատութիւն – ները մի քանի դրադարան կարող են լըց – նել : Նա մեծ հմտութեամբ հայագիտա – կան բոլորովին չմշակուած հարցեր է յա– ռաջ քաչել ու լուծել :

Աւգերեանի մեծագոյն ծառայութիւննե– րից մէկն դայն է , որ կամուրջ է դրել եւրոպական բանասիրութեան եւ հայա – գիտութեան միջեւ՝ լատիներէնի եւ իտա– լերէնի թարգմանելով հայ մատենագիր – ների երկասիրութիւնները : Զորս մեծա – դիր հատոր է հրատարակել «Պիպլիոթէ – քա Փաթրիում Արմենօրում» ընդհ. խորա– գրի տակ՝ Եւրոպայի գիտնականների սե– փականութիւնը դարձնելով Յովհան Օձ – նեցու, Լամբրոնացու եւ ուրիչների մա – տենագրութիւնները : Տասներկու հատոր թարգմանել է լատին մատենագիրների գործերից : Դասական հեղինակներից թարգմանել է Կիլիկեցին, Սեւեկայի, Նե– պոսի երկերը :

Մ. Աւգերեանը յատկապէս հռչակուեց Եւրոպայում, երբ հայերէնից լատիներէ – նի թարգմանեց մի քանի երկեր, որոնց բնագրերը կորել էին անհետ եւ մնացել էին միայն հայերէն հնագոյն թարգմա – նութիւնները : Այդպիսի երկերից են Եւ– սեբիոս Կեսարացու « Քրոնիկոն»ը, որ երկու մեծածաւալ հատորներով եւ հմտալից ծանօթագրութիւններով լոյս ընծայեց 1818ին, Փիլոն Եփրայեցու «Ճառերը» եւ «Մեկնութիւններ»ը (1826), Սեբերիանո – սի « Ճառեր»ը (1827), Ս. Եփրեմի «Հա– մարբերաս»ը (1876) :

Այսպիսով, Աւգերեանը Հայոց լուսան մուծեց միջազգային մշակոյթի դանձա – րանը : Այդ նոյն աչխատանքը այժմ չա – րունակում է Հ. Վահան Յովհաննիսեա – նը :

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՕՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 8ին, Պուրճ Համուտ «Գերմանիկ» սրահին մէջ, փառա – հեղ հանդիսութեամբ տօնակատարուեցաւ Հ. Ց. Դաչնակցութեան հիմնադրութեան 78րդ տարեդարձը :

Հանդէսը սկսաւ Պուրճ Համուտի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու նուագախումբին հնչեցուցած լիբանանեան քայլերգով եւ «Մշակ բանուոր »ով : Ունկնդրուեցան յա– ջորդաբար Հայաստան յա– ջընկալ :

Հ. Ց. Դ. Կեդր. Կոմիտէին կողմէ ընկ. Յակոբ Գարագոլանեան հանդէսը բացուած յայտարարելէ ետք, բեմ հրաւիրեց օր – ուան նախագահ ընկ. Կարօ Սասունին :

Ընկեր Սասունի իր խօսքին մէջ ըսաւ , թէ 78 տարին վերջացուցած Դաչնակցու – թիւնը իր 79ին մտած է : Հաղիւ թէ 2 – 3 հոգիներ կան, որ անոր հետ ծնան կամ անկէ քանի մը տարի առաջ, իրրեւ վկա– ներ այն մեծ ազատագրական հեղեղին, որ ազատագրեց Հայոց աչխարհը :

Հիմնական դաղափարներ ունենալով հանդերձ իրրեւ կուսակցութիւն, Հ. Ց. Դաչնակցութիւնը միայն կուսակցութիւն չէ, այլեւ հայ ժողովուրդն է, հայ ժողո– վուրդի բազմանքներուն, ներքին , հոգե– կան առաւպանքներուն, համբերութեան, լինելութեան հաւաքականութիւնն է :

Մենք կրնանք թերութիւններ ունենալ : Բայց ձեղի կ'ըսեմ, որ Հ .Ց. Դաչնակ – ցութիւնը հայ ժողովուրդի հաւաքական դգացման, հաւաքական ճիգի, հաւաքա – կան հերոսութեան մտածումն է : Մենք կրնանք երթալ. եւ ով չգնաց հսկաներէն, սկսեալ հիմնադիր երրորդութենէն. եւ սակայն, անոնց մէջէն կը ծլի, պիտի ծլի կամքը հայ ժողովուրդին : Նոր անդամ – ներով Դաչնակցութիւնը պիտի չարունա – կէ իր առաքելութիւնը :

Օրուան առաջին բանախօս ընկեր Եդ – ուարդ Իլոյեան, դրական ինքնուրոյն ո – ճով ներկայացուց Հ. Ց. Դաչնակցութեան առաջին 30ամեայ կեանքին պատմութիւ – նը :

Օրուան երկրորդ բանախօս ընկեր Յա– կոբ Խակէնտէրեան տպաւորիչ պերճախո – սութեամբ պատմեց Հ. Ց. Դաչնակցու – թեան ողիսականը երկրէն դուրս :

Ընկեր Կարօ Սասունի իր փակման խօս– քին մէջ ըսաւ. հոգեկան արտայայտու – թիւնները որ եղան այստեղ այսօր Հ. Ց. Դաչնակցութեան 78ամեակին առիթով, նաեւ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծման 50ամեակին առիթով, կրնամ ըսել որ Հայութիւնը կը դտնուի քաղա – քական մեկ հոլովոյթի վրայ, աւելի մեծ յոյսով կրնայ նայիլ ապագային :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՍԵԴՐԱԿ ՓԱՐԵԱՆԻ

Ինչպէս դրած էինք Յուլիսին , Ամե – նայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Գրիգոր – Լուսաւորչի Ա. կարգի չքանչանով վար – ձատրած էր, Փարիզի եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան առենապետը՝ Պ. Սեդ– րակ Փարեան : Եթէ չքանչանը յանձնուած էր ժամանակին, Կաթողիկոսին կողմէ , նոր հասած էր սակայն համապատասխան կոնդակը եւ այդ առթիւ եկեղեցւոյ Ըն – կերակցութիւնը ընդունելութիւն մը կազ– մակերպած էր առաջնորդարանի սրահին մէջ, Զորեքչաբթի օր :

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. յիչե– լէ ետք Պ. Փարեանի ազգանուէրը եւ եկե – ղեցանուէր գործունէութիւնը վերջին յիս– նամեակին , պաչտօնապէս յանձնեց հայ– րապետական կոնդակը , որ ունկնդրուած էր յոտնկայս :

Ցաջորդաբար խօսք առին հոգաբարձու– թեան նախագահ Պ. Ալեքսան Օհանեան , եւ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կող– մէ Օր. Ե. Օհանեան :

Վերջին խօսողն էր, Պ. Սեդրակ Փար – եան , որ յայտնապէս յուզուած, դպրո – ցական դեղեցիկ յիչատակի մը օրինակը բերաւ ,եղրակացնելու համար թէ դնահա– տանքը արժէք ունի միայն երբ վերջէն կու– դայ եւ այդ պարագային՝ կը նչանակէ խրատ ու թելադրանք :

Հիւրասիրութիւնով մը վերջ դտաւ այս մտերիմ ընդունելութիւնը :

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Դեկտեմբեր 16ին, Լիոնի մէջ թագե – ցինք պատուական Հայ մը՝ Տիգրան Նո – յեան :

Կը պատկանէր Ապրիլեան տառաբախտ սերունդին . լինք եւս ճչակած էր սեւ օ– րերու դառնութիւնը 1915ին եւ, իր ծնող– դավայր Զարսանճագի Փէրի դիւղէն, փո– խադրուած էր Յունաստան :

Համաչխարհային Բ. պատերազմին իբ– րեւ Ֆրանսական բանակի զինուոր կը կռուի եւ չատերու հետ դերի կ'իյնայ :

Համեստ այլ հաւատաւոր Հայ մըն էր, հայրենասիրական դգացումներով տոչոր – ուած :

Կ. Յ.

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԱՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

«Յիսուն տարի չարունակ Ցունաստանի ամէնէն երեւելի մարդը սեպուած է այն Ֆելթաս անուն քերականը, որ չատ փոքր եւ չատ մանր ըլլալուն համար ոտիկատուած էր իր մուճակները կապարել որպէսզի հովը չառնէ չառնի զինքը :

«Քրինթի մեծ հրապարակին վրայ ան – դրի մը կար զոր Սիլանիոն չինած էր եւ զոր Փլին կը յիչատակէ երեւելի անդրի– ներու հետ. այս անդրին Էֆիսթաթի պատկերն է :

«Ի՞նչ ըրած է Էֆիսթաթ. — Ոտք թա– թելու արհեստը գտած է :

«Այս արհեստին մէջ կ'ամփոփուին Ցու– նասանը եւ փառքը :

«Անցնինք ուրիչներու. կ'ուզէ՞ք որ Անդ– լիոյ վրայ սքանչանամ, Ֆրանսայի վրայ սքանչանամ : Ֆրանսայի վրայ եւ լինչո՞ւ. վասնզի Փարի՞զը ունի, բայց արդէն Ա– թէնքի վրայ ըսի կարծիքս : Անգլիո՞յ վը– րայ. եւ լինչո՞ւ. մինչ Լոնտոնի հա – մար. բայց ես կ'ատեմ այդ քաղաքը որ լոկ առուտուրի դերի է, որ գարթած մըն է :

Մանաւանդ թէ Լոնտոն որ չոայլու – թեան մայրաքաղաքն է, կեղտոնավայրն է թչուառութեան : Միայն Զերին–Քրոս թաղին մէջ, տարին հարիւր հոգի կը մեռ– նի անօթութենէ :

«Այս է ահա Ալպիոն : Հիմա ուրիչ բան մըն ալ ըսեմ որ իւղ կապէք : Անգլուհի մը տեսայ որ վարդեայ պսակ եւ կապոյտ ակնոցներ ունէր որ կը պարէր :

«Ուրեմն չուտիկը տեսնէ երեսը :

«Եթէ չեմ սքանչանար ձոն Պուլին (անգլիացի) վրայ, ի՞նչպէս սքանչանամ Ցոնաթանին (ամերիկացի) վրայ :

«Ոչ այնքան կ'ախորժիմ այս եղբայր – ներէն որ զերիներ ունի :

«Վերցուր ժամանակը, որ ստակ է, ի՞նչ կը մնայ Անգլիացին :

«Վերցուր համպակը որ թագաւոր է, ի՞նչ կը մնայ Ամերիկացին :

«Գերմանիան աւիշ է, Իտալիան մաղձ է : Հիանանք միթէ Ռուսիո՞յ վրայ :

«Վոլթէր կը սքանչանար : Բայց Զինաս– տանի վրայ ալ կը սքանչանար :

«Կ'ընդունիմ թէ Ռուսիա մասնաւոր դե– ղեցկութիւններ ունի, որոնց մէկն է բըռ– նամոլութիւնը, բայց կը ցաւիմ բռնամոլ– ներու վրայ, վասնզի փափուկ է անոնց առողջութիւնը :

«Ալեքսիս մը դվխաուած, Պետրոս մը դաչունահարուած, Պօղոս մը խեղդուած, ուրիչ Պօղոս մըն ալ կօչիկի ներբանի տակ ճմլուած, զանազան Իվաններ՝ մորթուած, բազմաթիւ Նիքոլաներ եւ Վասիլներ թու– նաւորուած են, եւ այս ամէնը ցոյց կու– տան թէ Ռուսիոյ կայսրերու պալատին օդը յայտնապէս մահաւէտ ապականու – թիւն մը ունի :

«Ամէն քաղաքակրթեալ ժողովուրդ կը հրաւիրէ խորհողը որ հիանայ պարագայի մը, այսինքն պատերազմի վրայ. այդ պատերազմին, քաղաքակիրթ պատերազ – մին մէջ կը կազմուին եւ կ'ամփոփուին ա– ւազակութեան ամէն ձեւերը, ժաքսա լե– բան կիրճերուն հրացանակիրներուն աւա– զակութենէն սկսելով մինչեւ Ապ–Տու – թէօղի Քոմաչ Հնդիկներուն ասպատակու– թիւնը :

«Վա՛չ, Եւրոպան Ասիային աւելի կ'ար– ժէ սակայն, թերեւս ըսէք ինձ :

«Կ'ընդունիմ թէ Ասիան համ հոտ չու– նի, բայց լաւ չեմ դիտեր թէ ինչ պատ– ճառով կրնաք ծաղրել մեծ Լաման (Մոն– կոլներու քուրմը), դուք, արեւմուտքի ժողովուրդներ, դուք որ ձեր մոտաներու եւ վայելչութեանց հետ խառնեցիք վե – հափառութեամբ խառն բոլոր ազատեղու – թիւնները Իզապէլ Թագուհիին կեղտոտ չապիկէն սկսելով մինչեւ զահաժառանգ փչխանին միզանոցը :

«Պարոն մարդասէրներ, պարապ տեղը կ'ըսեմ ձեզ : Գարեջուրը ամէնէն աւելի պրիւսէլի, օղին՝ ամէնէն աւելի Սթոք – հոլմի, չոքոլան՝ ամէնէն աւելի Մատրի– տի, զարեջուրը՝ ամէնէնաւելի Ամբս – թերտամի, զինին՝ ամէնէն աւելի Լոն – տոնի, սուրճը՝ ամէնէն աւելի Պոլսոյ եւ ապահինդը՝ ամէնէն աւելի Փարիզի մէջ կը դործածուի. ահա ասոնք են բոլոր օդտակար զաղափարները :

«Փարիզ, վերջապէս, ամէնէն զերիվեր է : Փարիզի քուրջ հաւաքողներն անգամ Միպարիթներ (կնամոլ) են. թերեւս Դիո– դինէս որչա՛փ ուղած է քրջահաւաք ըլ – լալ Մոպէրի հրապարակը, քան թէ փիլի– սոփայ՝ Պերլինի մէջ :

«Սորվեցէք նաեւ թէ քուրջ հաւաքող – ներուն կապելները պիտի կ'անուան – ուին : Ամէնէն երեւելիներն են «Լա Քա – սըրօ» եւ «Լ'Ապաթուար» :

ՎԻՒԹՈՐ ՀՒԻԿՕ

(Շար.)

Պ. Թորոս Սալըրեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Սալըրեան, Տիկին Վիրժինի Սալըրեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԷՕԺԷՆԻ ՍԱԼԸՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ռէյիզեան)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, 69 Բիւ տը Սթրազպուրկ, 67 տարեկանին, (Վէնսէն):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Դեկտ. 26, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Թաղումը՝ ժամը 11·15ին, Վէնսէնի գերեզմանատունը:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օդափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան 500 Ֆրանք, Պ. Տ. Սէօքիւնեան 500, Յ. Յովհաննէսեան (Լիոն) 200, Տիկին Վ. Սուքիասեան երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Հացերեան (Արաքս) երկու հարիւր, Տ. Նշանեան (Մուլէն) 150, Ժ. Թէրզեան (Լիոն), Օր. Եազըճեան (Օպօն), Տիկին Տէօքմէճեան հարիւրական, Ա. Աչըքկէօզեան, Տիկ. Ր. Կարապետեան (Վիլֆրանշ) 50ական, Տիկ. Չիլինկիրեան (Վիլֆրանշ) 30, Ճիհանեան յիսուն, Զ. Պարթեւեան 50, Օ. Թարաքճեան (Քոլոմպ) քսան, Տէր եւ Տիկ. Գալէնտէրեան քսան, Ժ. Տիլան քսան, Աւետեան (Իսի) յիսուն, Թէրլէմէզեան 15, Վ. Մոսկոֆեան (Լը Վէզինէ) քսան, Քէօսէեան (Սէվրան) երեսուն, Գասըմեան (Վիրօֆլէ) յիսուն, Տիկին Ս. Արսլանեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ղազարոսեան (Վիլֆրանշ) 25, Այրի Տիկին Ատրինէ Ճիւհէրեան յիսուն, Բիէր Գաբրիէլեան (Քլէրմոն Ֆէրան) յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Թադէոսեան (Քոլոմպ) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Յակոբեան (Պանեէօ) յիսուն, Գ. Մելիքեան, Տիկին Ս. Ղազարեան 50-ական, Հ. Տիարեան քսան, Տոքթ. Տէր Դաւթեան, Տիկին Տոլմաճեան, Երէցեան քսանական, Տէր եւ Տիկին Սէտիֆ տասը, Տիկին Սրապեան (Մօնրուժ) 10, Տիկին Վ. Էլազեան (Վիլֆրանշ) 15, Տիկ. Գարաեան տասը, Լ. Փանոսեան (Անթօնի) տասը, Տիկ. Թագւորեան (Վիլֆրանց) տասը, Գըլըճեան տասը, Գասարճեան, Ա. Գալտըրըմճիօղլու (Էքս), Մ. Աչըքեան (Ժանթիյի), Տիկ. Տէմիրճեան (Արնաս) տասնական, Ա. Սարգիսեան քսան, Յակոբեան (Լվալուա) քսան, Տէվլէթեան տասը, Ղազէրեան քսան, Ժ. Ինճիճեան տասը, Տիկին Մ. Կարիպեան տասը, Տիկին Հ. Անուշեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ա. Աբգարեան (Ալպի) քսան, Հ. Թօքաթլեան տասը, Մալխասեանց տասը, Պ. Սահաթճեան (Պուա Քոլոմպ) տասը, Ժ. Պէնլեան 15, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան քսան, Պ. Փէհլիվանեան (Իսի) տասը Ֆր:

CROIX ROUGE ARMENIENNE
15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
C. C. P. Paris 1717-56

Կամ դրամատան միջոցով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աղասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սամէքար Աղասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սէլով Աղասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Խաշխաշեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Գրալեան, Այրի Տիկին Արաքսի Կէօպէքճեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Կէօպէքճեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Խորէն Կէօպէքճեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Ազնաւորեան (Նիւ Եորք), Տիկին Պերճուհի Աղասեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Արսէն Զագըրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբիկ Զագըրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովնաթան Աղասեան, Տէր եւ Տիկին Հռութ Մըսըրլըեան եւ զաւակները, Յարութիւն Աղասի, Յակոբ, Եւգինէ Կիւլէսէրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին, ազգականին

ՍՏԵՓԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 23, Մոնթռէօյի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Դեկտ. 27) ժամը 14ին, Մօնթրէօյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իձբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Կիւլեանի Յարութիւնեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Վիէնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Անտոնեան եւ զաւակը իրենց որդւոյն ողբ. Յովհաննէս Անտոնեանի մահուան առթիւ 100 Ֆրանք, Տիկին Անահիտ Ուզունեան (Փարիզ) փոխան ծաղկպսակի 50 Ֆրանք:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան:

Յունուար 12ին:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին: Յունուար 5ին:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ: խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լեւոն Անդրէասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին՝

ԼԵՒՈՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ: Եւ որու յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի օր Սէն – Ժիւլիէն, եւ կը խնդրեն որ ներողամիտ ըլլան եթէ տօնական օրերու բերմամբ կարելի չեղաւ ժամանակին հաղորդել մահազդը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ձեռամբ Պ. Զըզըրկանեանի 35 Ֆր. Զուարթ Ճանկէօզեանի մահուան տխուր առթիւ՝ հաւաքուած իր բարեկամուհիներէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 29ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին, Հայկ. հարսնիք մը:

REVEILLON

ORGANISÉ PAR LE CLUB DU NOR SEROUND
Le 24 Décembre de 21 heures à l'aube
ENTRÉE 25 F. REPAS COMPRIS
Réserver ses places à l'avances au Club le Mercredi soir et le Samedi après-midi.
17 Rue Bleue

ՅԱՅԳՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ակումբին կողմէ
Դեկտ. 24ին, ժամը 9էն մինչեւ արշալոյս:
Մշակոյթի տան մէջ՝ 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ
Մուտք՝ 25 ֆրանք ճաշով

Նախապէս ապահովել տեղերը, ակումբը Չորեքշաբթի իրիկուն եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք:

1/2 GROS — **LYON** — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland
Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաւան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած:

ԱՅՑԵԼԵՑԷ՛Ք

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք: Ինչ որ ձեր մտքէն կ՛անցնի, կը գտնէք:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբանաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի դաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ՛անցնի:

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"AU FIL DES SONGES"

ՎՕԿ ընկերութեան նոր երգապնակը, թիւ 714

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լարային նուագախումբի հեղինակութիւններուն

1. Variations sur chants populaires, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջան, 2. Կարօտի երգ, 3. Հովը, 4. Իրիկնամուտ, 5. Գիշերային թիթեռնիկներ, 6. Պօէմա, 7. Մայր Արաքսի, 8. Մանոցի երգը, (նոր դաշնաւորում):

CONCERT COLONNE ի նուագախումբին կատարմամբ,

որուն կը մասնակցին
Maximilien Roques (1er violon de l'orchestre l'O. R. T. F.)
Jacques Castagner (flûte), Michel Marchesini (violoncelle) et Raphaël Beaufort (piano, de l'Opéra)

33 tours — Prix 30 francs

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
14, Rue Petit, Paris — Tél.: BOT. 99-22

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 27 DECEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11398 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.398

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱՂԽՏ ՂԱՐԱԲԱՂ

Ա.

Հայ ազգի ազատագրական շարժումներու պատմութեան մէջ իր պատուաւոր տեղն ունի Ղարաբաղ, Մեծ Հայքի տասընեւհինգ նահանգներէն փոքրագոյնը, որ ծանօթ է Արցախ անունով :

Երբ կը յիշենք արեւմտեան Հայաստանի հերոսական քաղաքները կամ նահանգները, Զէյթունն ու Սասունը, Վասպուրականն ու Տարօնը եւ միւսները, անոնց անունին կը միացնենք անմիջապէս Ղարաբաղը, կտրիճ ու ազնուական մելիքները, որոնք իրենց հսկայ ու անառիկ լեռներուն ապաւինած՝ առիւծի նման կռուելով թշնամիներուն դէմ, պաշտպանած են հայրենի հողը եւ երկար ատեն ապահոված տեղական ինքնավարութիւն, բարձր պահելով Հայուն պատիւը :

Դաւիթ Բէկի, Մխիթար սպարապետի, Տէր Աւետիքի եւ անոնց անձնազոհ ու հերոս ընկերներու անունը ոսկի տառերով արձանագրուած է Հայոց պատմութեան մէջ:

Ղարաբաղցի էր նաեւ Իսրայէլ Օրի, Պռոշեանց տոհմէն, որ ԺԷ. դարուն վերջերը եւ ԺԸ.ի սկիզբները ծրագրած էր անկախ Հայաստան ստեղծել օտար պետութեան մը օժանդակութեամբ, ապաւինած Ղարաբաղի ազատատենչ ու ռազմունակ բնակչութեան վրայ :

Հերոսական Ղարաբաղը դժբախտ օրեր տեսաւ դարուս սկիզբը, 1905ի հայեւթաթարական կռիւներուն ատեն, իբրեւ հետեւանք ցարական կառավարութեան պառակտիչ քաղաքականութեան :

Առաջին օրերուն յանկարծակիի եկած Ղարաբաղցին արժանի դասը տուաւ դաւադիր հարեւաններուն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինուորական խմբապետներու ղեկավարութեամբ :

Մեծ պատերազմի բախտորոշ օրերուն առաջին դիծերուն վրայ էին Արցախի մեր անշնազոհ եղբայրները :

Յաղթանակէն ետք, երբ Հայաստանի սահմանները կը գծուէին, Լեռնային Ղարաբաղ բախտը չունեցաւ միանալու նորազատ հայրենիքին, հակառակ այն փաստին, որ բնակչութեան 70 առ հարիւրը (150,000 հոգի) Հայեր էին : Իսլամները 58,000 հոգի էին (27 առ հարիւր), զանազան ազգեր՝ հինգ հազար (3 առ հարիւր), համաձայն 1917ի տուեալներուն :

Յանուն դաշնակիցներուն Կովկասի ճակատագիրը տնօրինող Անգլիացիք նախընտրեցին ամբողջ Ղարաբաղը — Դաշտայինն ու Լեռնայինը — ենթարկել Ադրբեջանի կառավարութեան :

Անգլիացի զօրավար Թոմսըն 1919 Յունուար 15ին Ղարաբաղ – Զանգեզուրի ընդհանուր – նահանգապետ նշանակեց յայտնի ջարդարար Դոկտ. Խոսրով Բէգ Սուլթանովը, հակառակ Հայաստանի կառավարութեան եւ Ղարաբաղի Հայոց ժամանակաւոր խորհուրդի բուռն բողոքներուն:

Ադրբեջանի մայրաքաղաքը Բագուն էր, քարիւղի հարուստ հանքերու աշխարհահրոչակ ոստանը : Աշխարհակալ Անգլիացիին համար թանկագին սեւ հեղուկը աւելի բարձր արժէք ունէր քան ազգատ ու անպաշտպան Հայուն կարմիր արիւնը :

Անգլիացիներու մեղսակցութեամբ, 1919 Յունիսին թուրք եւ քիւրտ խուժանը Շուշիի մօտակայ Ղայբալիքենդ հայկական մեծ գիւղին վրայ յարձակելով անլուր բռնութիւններ գործեց անպաշտպան կիներու և երախաներու վրայ: Քանի մը հարիւր մարդիկ զոհ դացին թշնամի գընդակներու : Ուրիշ գիւղեր ալ նման դաւադիր յարձակումներու ենթարկուեցան, նահանգապետ Սուլթանովի կարգադրութեամբ :

Հայաստանի կառավարութիւնը երկրին վէրքերը դարմանելու անմիջական ու ըստիպողական հոգերով զբաղած՝ հնարաւորութիւն չունէր օգնութիւն հասցնելու Ղարաբաղի Հայութեան :

Ճարահատ՝ 7րդ համագումարի հայ լիազօր պատուիրակները Օգոստոս 22ին Շուշիի մէջ Սուլթանովի հետ ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով մինչեւ հաշտութեան վեհաժողովի վերջնական վճիռը՝ Ղարաբաղ ժամանակաւորապէս կը մտնէր Ադրբեջանի Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ :

Անգլիացիներու մեկնումէն ետք իսկական կռիւ ծագեցաւ Հայերու եւ Ազէրիներու միջեւ : Այս վերջինները ծանր կորուստներ կրեցին : Ադրբեջանի բանակի ընդհանուր հրամանատար Զօր. Մէհմանտարով Բագուի խորհրդարանին առջեւ խոստովանեցաւ, որ իր յիսուն հազարնոց բանակը շատ տկարացած էր Հայերու դէմ պատերազմելուն հետեւանքով եւ չէր կըրնար նուազագոյն դիմադրութիւն մը իսկ ցոյց տալ՝ եթէ ռուսական միակ զօրագունդ մը փորձէր յարձակիլ իր վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԻՆԸ ԳԵՂԵՑԻԿ ՉԷ

Ուրեմն բանաստեղծները երբեք պէտք չէ փորձուին լուսին երթալու եթէ կ'ուզեն շարունակել երգել Ալիշանի հետ՝

«Ա՛յ իմ լուսնակ գեղեցիկ,
Աստուածավառ դու լապտեր
Նոր առաջնորդ գիշերոյ դրաւ յերկինս
ինքըն տէր. եւն.

Վասնզի այլեւս դառն իրականութիւն է որ լուսինը գեղեցիկ չէ այլ ազատոտ գաճի կտորի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ : Այս է այն գլխաւոր տեղեկութիւնը զոր ամերիկացի այերանաւորդները հաղորդեցին առաջին առթիւ, հետը զրկելով նկարներ որոնք հաւանաբար միայն թաշիսթ նկարիչներ կարենան ներշնչել յետ այսօրիկ :

Վերադարձը կը սկսէր քիչ ետք արդէն, Երեքշաբթի օր, բայց Ուրբաթ առաւօտ է միայն որ կարելի կ'ըլլայ ապահովութիւն ունենալ թէ ամէն ինչ կատարեալ է, երբ այերանաւորդները մտնեն երկրային մթնոլորտի մէջ, ինչ որ բաւական փափուկ գործողութիւն մըն է: Ներկայիս շատ յոգնած են, ինչ որ բնական է եւ Անտէրս լուսնէն երկիր զրկած է իր շնորհաւորականը՝ բարի Ծնունդ ձեր բոլորին, անոյշ Հողին վրայ »:

Միւս կողմէ, Խորհ. Միութիւնը անշուշտ ձեռքերը ծալած չէ նստած ու առջի օր հաղորդուեցաւ թէ «կեղծ թռիչքի» մը փորձը ըրած են, որ տարի մը տեւած է, կոտրելով բոլոր մրցանիշները : Այսպէս երեք հոգի՝ մէկ բժիշկ, մէկ կենսաբան եւ մէկ թեքնիսիէն 1967 Նոյեմբեր 5էն 1968 Նոյեմբեր 5, ապրած են շատ փոքր չափերով ամրափակ սենեակի մը մէջ, ուր կար մանրանկար – ջերմանոց մը: Հոն կազամբ, կոտեմ, եւ վարունդ կը մըշակուէր: Այս բանջարեղէնները իբրեւ կենսանիւթ կը ծառայէին այն անջրդի սնունդին զոր երեք մարդիկը առած են 12 ամիս: Ասոնց օգտագործած ջուրին եւ թթուածինին մէկ մասը եկած է իրենց քրտինքին եւ մէզին վերանորոգումէն : Այս փորձը ցոյց կուտայ թէ մարդը, կըրնայ շատ երկար ժամանակ առանձին ապրիլ անջրպետին մէջ :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԲՈՒՌՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԳԾԱՅԻՆ ՄԵԾ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'առնենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները քաղաքական վերջին անցուդարձերու մասին :

Ազգային մեծ ժողովի պիւտճէի վիճաբանութիւններու ընթացքին երեսփոխան մը առաջարկեց Խորհրդարանին կից «աղօթատեղի» մը շինել տալ, իսկ ուրիշ մըն ալ պնդեց թէ Ազգային Մեծ Ժողովին նրբանցքները սրճարանի են վերածուած: Ուրիշ խորհրդարանականներ ալ իրենց կարգ մը ընկերները ամբաստանեցին քոմիսիոնիութեամբ, իսկ ոմանք ալ պնդեցին թէ կարգ մը երեսփոխաններ ու ծերակուտականներ դարմանումի համար իրենց զանձած տարեկան տասնըհինգքսան հազար ոսկին կը մսխեն հաճոյքի ու ժամանցի համար, փլաժներու մէջ :

Պիւտճէի Յանձնաժողովին առաջին խօսողը եղաւ Կիւվէն կուսակցութեան անդամներէն Սիւրէյեա Գոչ, որ իր կարգին պնդեց թէ կարգ մը խորհրդարանականներ եւ ի մասնաւորի ձախակողմեան մամուլը խորհրդարանին վարկը կը վիրաւորեն : Այս առթիւ Գոչ յայտարարեց թէ ազատութիւն ըսելը Խորհրդարանը հարուածել ըսել չէ : Մինչդեռ այդ մարդիկը կ'ուզեն Ազգային Մեծ Ժողովը ցոյց տալ իբրեւ վայր մը, ուր մարդիկ միայն կը կռուին իսկ խորհրդարանականները անձնական գործեր կը հետապնդեն, առեւտրական ձեռնարկներու հետամուտ են շարունակ :

Գոչ, աւելի ետք պնդեց որ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ տնավարիութիւն մը կը տիրէ: նրբանցքները սրճարանի վերածուած են, իսկ ամենալուրջ հարցերուն քննութեան ու վիճաբանութեան ատեն անդամ երեսփոխանները կը նախընտրեն դուրսը զրոյց ունենալ իրենց քանի մը ծանօտ կամ բարեկամներուն հետ :

Հալքեան Ալի Բիզա Ուզունէր զանգատեցաւ ըսելով, որ իր տուած բերանացի մէկ հարցապնդումին երեք տարիէ ի վեր պատասխան չէ տրուած ու յիշեցուց թէ ընկերներուն միջեւ առեւտրական ձեռնարկներով ու միջնորդութեամբ զբաղողներ անդամ կան: Այն ատեն ամէն կողմէ հարցումներ տեղալ սկսան, ո՞վ, ո՞վ ըսելով :

Աւելի ետք խօսեցաւ Սամսոնի երեսփոխան Քեամուրան Էվլիյաօղլու, որ կարգ մը վերագրումներ ըրաւ եւ բուռն վիճաբանութիւններու պատճառ դարձաւ : Ան պնդեց թէ կարգ մը խորհրդարանականներ տարեկան 15 – 20 հազար ոսկի դարմանումի դրամ կ'առնեն պետական գանձէն, նոյն իսկ դուրսէն հեռաձայնելով Ազգային Մեծ Ժողովի բժիշկին, դեղագրեր գրել կուտան անոր ոմանք փլաժի դարմանումի յանձնարարութիւն կը ըստանան այդ դեղագրերով ու պետութեան դրամով կը զուարճանան այսպէսով փլաժներու մէջ :

Բուռն վիճաբանութիւններ եղան այս առթիւ եւ շատեր բողոքեցին Էվլիյաօղլուի դէմ, իսկ Շատի Փէհլիվանօղլու ալ առաջարկեց յաւելում կատարել խորհրդարանականներու թոշակին վրայ, որովհետեւ վճարումը անբաւարար է եւ ապրուստը դժուար է ներկայ վճարումներով:

Փէհլիվանօղլու, խորհրդարանականներու յաճախակի բացակայութիւնը մեկնաբանեց թոշակներու անբաւարարութեամբ եւ ըսաւ որ պատճառը այդ է, որ զանոնք կը ստիպէ զբաղելու բացէն գործերով, կարենալ ապրուելու համար :

« Այնքան անձուկ պայմաններու մէջ կ'ապրինք որ, վերջացուց Փէհլիվանօղլու, ընտրողը կը ստիպուի յաճախ կերակուր ապսպրելու մեզի եւ եթէ այսպէս շարունակուի, պիտի ստիպուինք խորհրդարանական ընկերներով բողոքի գնացք մը կատարելու, ներկայ ընկերային անհաւասարութեան դէմ բողոքելու համար :

ԾՆՈՒՆԴԸ

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Պօղոս Զ. պողպատի գործատան մը մէջ է, Թառէնթէ, որ պատարագած է Ծնընդեան գիշերը, ինչ որ աննախընթաց է: Թառէնթէ, ըստ աւանդութեան Ս. Պետրոսի կողմէ աւետարանացած է :

Իր քարոզին մէջ, խօսքն ուղղելով բանուորներուն, Պօղոս Զ. շեշտած է.— «Քաղաքային եւ ընկերային արդարութեան պէտք ունիք: Այդ պահանջին համար ալ, եկեղեցին ձեզ կը հասկնայ եւ կ'օգնէ: Աւելին կայ, ուրիշ կարիքներ ունիք եւ ուրիշ իրաւունքներ, որոնց պաշտպանութեան համար եկեղեցին շատ յաճախ ձեր միակ փաստաբանը կը մնայ »:

Յաջորդ օր, Ծնունդի օրը, Ս. Պետրոսին է որ, ինչպէս ամէն տարի, Պապը տուաւ Ուռպի էթ օռպի օրհնութիւնը :

× Բեթհեղէմի մէջ, հազարաւոր ուխտաւորներ հաւաքուած են Ս. Կատարինէ եկեղեցին, ուր կը պատարագէր հռոմէադաւան պատրիարքը: Ոչ մէկ միջադէպ պատահած է հակառակ անոր որ Ալ Ֆաթ պաղեստինեան ահաբեկչական կազմակերպութիւնը սպառնացած էր :

× Խորհ. Միութեան մէջ ալ կաթողիկէները տօնած են Ծնունդը մինչ հաւատացեալ Ռուսերը կը սպասեն Յունուար 7ին :

× Պուլկարիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ծնունդը տօնուած Դեկտեմբեր 25ին, պուլկար օրթոտոքս եկեղեցին ալ, այս տարի, որոշած ըլլալով Գրիգորեան օրացոյցը ընտրել, բացի Զատկուան համար, զոր պիտի շարունակէ տօնել Յուլեան տօնացոյցի համաձայն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Չորեքշաբթի ցերեկ, ժամը 13ին, Պուրժէի օդակայանէն Երեւան վերադարձան Հայաստանի գրողներու խումբը, որ մօտ տասը օր, շրջապտոյտ մը կատարեց Ֆըրանսայի տեսարժան քանի մը վայրերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետը չէ ուզած ներման օրէնքը ստորագրել :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ վարչապետը Չերնիք յայտարարեց թէ «Զմրկովսկի տակաւին շատ ծառայութիւններ կրնայ ընել իր երկրին », ասիկա տեսակ մը պատասխան է այն ճնշումին որ կ'ըլլայ Ռուսերուն կողմէ — ըստ հանրային կարծիքին — չեխ ղեկավարներուն վրայ որպէսզի հեռացնեն ազգ. ժողովի նախագահը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ եւ Վիէթքոնկի բանագնացները աւելի քան երկու ժամ վիճելէ ետք եզրակացութեան չեկան, Թայ Նինհի պատմական պատերազմադաշտին վրայ, եւ երեք ամերիկացի գերիներն ալ ազատ չարձակուեցան : Կը թուի թէ գլխաւորաբար փրոթոքոլի հարցերու շուրջ է որ չեն համաձայնած: Ծնունդի զինադուլն ալ շատ չէ յարգուած :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Գ.

Մխիթարեան ուխտի ամենակարկառուն դէմքերից մէկն էր Հ. Արսէն Բագրատունին (1790 – 1866): Գրական հարուստ ժառանգութիւն է թողել նա, մեծ մասամբ թարգմանական, քերականական ու քերթողական: Յունարէնից թարգմանել է Հոմերոսի «Իլիական»ը, Սոփոկլէսի «Անտիգոնէ», «Իդիպոս թագաւոր», «Էլեկտրա» ողբերգութիւնները, լատիներէնից՝ Վիրգիլիոսի «Մշակականք»ը, Օրատիոսի «Արուեստ քերթողութեան»ը, Կիկերոնի «Ճառեր»ը, Ֆրանսերէնից՝ Ռասինի ու Վոլթէրի ողբերգութիւնները եւայլն, որոնք լոյս են տեսել «Ճաշակ հին եւ նոր ողբերգութեանց» ընդհանուր խորագրի տակ: Անգլերէնից թարգմանել է Միլտընի «Կորուստ դրախտին», իտալերէնից՝ Առաւէի «Արուեստ բանական»ը, Ալֆիերիի «Սաւուղ» ողբերգութիւնը եւայլն: Այսպիսով, Ա. Բագրատունին դասական դրականութեան ճաշակ է ներմուծել աղօթագրքերով լցուած հայ իրականութեան մէջ: Ճիշդ է, դրանք գրաբար թարգմանութիւններ էին եւ դժուարամատչելի շատերին, այնուամենայնիւ, հայ մտաւորականութեան որոշ մասը, որ դիտէր գրաբար (Էջմիածնականներից մինչեւ Ներսիսեանականները, Լազարեանականներն ու Կեդրոնականցիները, Դուրեանից, Արփիարեանից եւ Պարոնեանից մինչեւ Բաֆֆին ու Թումանեանը), համաշխարհային հռչակի այդ դասական դրականութեանը ծանօթացել է Բագրատունու եւ առհասարակ Մխիթարեանների թարգմանութիւնների շնորհիւ:

Աստուածաշնչի նոր հրատարակութեան համար քննական ու համեմատական մեծ աշխատանք կատարեց Բագրատունին, որպէս հմուտ յունարէնի եւ լատիներէնի՝ շատ բաներ ճշդեց յունական եւ լատինական բնագրերի հետ: «Գրաբարի աստուածը» աւելի կուռ ու արտայայտիչ դարձրեց հայկական թարգմանութեան լեզուն: 1860 թուականին լոյս տեսած այս նոր հրատարակութիւնը իրաւամբ կոչեցին «Բագրատունեան Աստուածաշունչ»:

Գրաբարն իր կատարելութեան գագաթնակէտին հասաւ Բագրատունու դրչի տակ: Դա յատկապէս երեւում է նրա «Հայկ դիւցազն» դասական պոէմից, ուր իր ամբողջ դեղեցկութեամբ շողշողում է մեր հին մատենագիրների լեզուն:

«Հայկ դիւցազնը», որ յունա-հռոմէական դասականների ազդեցութեան տակ է գրուած, անտարակոյս, եւ հայկական հին տաղաչափութեան տարերքով, ժամանակաշրջանի հայ դրականութեան մեծ երեւոյթներից մէկն էր: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանն այն համարել է «Ենէականին» համարժէք ստեղծագործութիւն: Այդ երկն իր ազդեցութիւնը տարածեց մինչեւ Խրիմեան Հայրիկը:

Ազգային այս դիւցազներգութիւնը գրելու համար Հ. Արսէն Բագրատունին օգտագործել է հայկական աւանդութիւնները, Հայկի եւ Բէլի կռիւը, Աստուածաշունչը, Խորենացուն, Սեբէոսին, ուրիշ հայ մատենագիրների եւ կարողացել է ստեղծել ժամանակի միջավայրն ու հոգեբանութիւնը: Քերթողահայրը գրաբար լեզուի ամբողջ ուժով ու հարստութեամբ նկարագրում է Հայոց նաւասարդեան տօները, զօրահանդէսները, վերակոչում հերոսական օրերը, ստեղծում ազատութեան եւ անկախութեան համար պայքարող հայկեանների դիւցազնական կերպարներ եւ հայրենասէր, առաքինի հայ կանանց (Հայկանուշ) տիպեր:

«Հայկ դիւցազն» վիպերգի շուրջ ծաւալուել է մեծ բանավէճ, քննադատներից ոմանք անկենդան, կեղծ-դասական ըստեղծագործութիւն են համարեր այն: Յատկապէս խիստ է եղել Յակոբ Օշականի մօտեցումը: Նրանք անտեսել են ժամակաշրջանը եւ հայ գրական իրականութիւնը, դասականութեան ուշանալը մեզանում, անտեսել են «Հայկ դիւցազնի» գրական ակնյայտ արժանիքները, որոնք անտարակոյս, գոյութիւն ունեն յատկապէս պոէմի առանձին հատուածներում, չնայած ձգձգուածութեանը:

Բագրատունու լեզուն կուռ է, մտածողութիւնը՝ պատկերաւոր, տեղ-տեղ հասնում է դէպքերի պատկերման եւ բնութեան նկարագրման մեծ ուժի, արտայայտչական բարձր Պաթոսի:

Հայ ազգութեան կազմաւորման ժամանակաշրջանին յատուկ հայրենասիրութեան, ինչպէս նաեւ Եւրոպայում ծաւալող ազգային-ազատագրական շարժումների իւրայատուկ արձագանգն էր «Հայկ դիւցազնը», որի մէջ հայրենասիրութիւնը ու կրօնասիրութիւնը թէև ձուլուել էին իրար, բայց գերիշխողն ու էականը օտարերկրեայ բռնակալների դէմ յաղթական պայքար մղելու զգացողութիւնն էր:

Մխիթարեանների մօտ ընդհանրապէս կրօնասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը մեդալի երկու անբաժան կողմերն էին:

«Հայկ դիւցազնը» բարձրացնում էր ստրկութեան դատապարտուած Հայութեան ազատագրական ոգին, հայրենասիրական տրամադրութիւն ներշնչում:

Աւելի քան 22 հազար տողից բաղկացած այս դիւցազներգութիւնը հայ գրականութեան պատմութեան մէջ կը մնայ որպէս հայկական նոր դասականութեան ամենամեծ կոթողը:

Դասական դպրոցի ականաւոր ներկայացուցիչ էր նաեւ Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզեանը (1799 – 1876), որ, որպէս թարգմանիչ մեծ երախտիք ունի: Թարգմանել է Վիրգիլիոսի «Ենէականը» եւ «Հովուականք»ը, Տակիտոսի «Տարեգիրք»ը, Փեդրոսի առակները, Մարկոս Աւրելիանոս կայսեր «Իմաստասիրական եւ խրատական թուղթերը» (աշխարհաբար):

Ֆրանսերէնից թարգմանել է Ռոլէնի «Հնախօսութիւն հին ազգաց» վեցհատորեայ աշխատասիրութիւնը, Ֆենելոնի «Տելեմաք»ը, Պարթելըմիի «Ուղեւորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա» վեց հատորները, Ռասինի «Փեդրա» ողբերգութիւնը եւ մի քանի ծաւալուն վէպեր ու ճառեր:

Թարգմանութիւններ է կատարել նաեւ իտալական դրականութիւնից:

Հիւրմիւզեանը հեղինակն է բազմաթիւ քերթուածների եւ «Առձեռն բանաստեղծութիւն», «Առձեռն դիւցաբանութիւն», «Առձեռն ճարտասանութիւն» երկերի: Նա դեղագիտական արուեստի տեսական հարցեր շօշափեց, որոնք շատ ուշագաւ էին իր ժամանակի համար: Դասական բանաստեղծութիւնը վերլուծելով՝ նա օրինակները բերեց հայ մատենագիրներից՝ Եղիշէից, Խորենացուց, Շնորհալուց:

Գեղագիտական տեսական հարցեր է քննարկել նաեւ մի ուրիշ ականաւոր Մխիթարեան՝ Հ. Ստեփանոս Ագոնցը իր հեղինակած «Ճարտասանութիւն» հինգ հատորների մէջ: Պիտի նկատի ունենալ, որ հնում ճարտասանութիւնը համարւում էր բանաստեղծութեան մի անբաժան մասը:

Ագոնցը գրականագիտական հարցեր քննարկելիս օրինակներ է բերել ե՛ւ եւրոպական դասականներից, ե՛ւ հայ մատենագիրներից: Գրել է նաեւ «Աշխարհագրութիւն չորսից մասանց աշխարհի» բազմահատոր աշխատասիրութիւնները, որոնք իրենց հետաքրքրութիւնը չեն կորցրել մինչեւ այսօր:

Ստեփանոս Ագոնցի աբբայութեան շրջանը Մխիթարեան Միաբանութեան բոլորից ծաղկեալ շրջաններից մէկը հանդիսացաւ:

Ս. Ղազարում գրական բեղնաւոր աշխատանք է կատարել Հ. Մանուէլ Զախջախեանը (1770 – 1835), որ հմուտ էր յունարէնին, լատիներէնին, իտալերէնին, դերմաներէնին, Ֆրանսերէնին եւ անգլերէնին, որոնցից կատարել է թարգմանութիւններ: Յատկապէս ուշագրաւ են նրա կազմած օտար լեզուի բառարանները, Ֆենելոնի «ԱրկածքՏելեմակայ» գրքի թարգմանութիւնը, Սիդրոնիոս Հոշիոս դերմանացի բանաստեղծի «Եղերերգութիւնք»ը:

Անուանի Մխիթարեան եւ լեզուաբան Հ. Շարութիւն Աւդերեանը (1774 – 1849) եւս զբաղուել է բառարանագրութեամբ եւ թարգմանութիւններով: Հայ գրականութեան մէջ առաջին անգամ թարգմանել է (արձակ) Միլտոնի «Դրախտ կորուսեալը»: Հեղինակն է «Բացատրութիւն չափուց եւ կշռոց նախնեաց» գրքին: Եղել է Պայրընի հայերէնի ուսուցիչը Ս. Ղազար կղզում:

Արժէ յիշատակել, որ անգլիացի աշխարհահռչակ բանաստեղծը Աւդերեանի օգնութեամբ երկու տարի ուսումնասիրել է Հայոց լեզուն, մօտիկից ծանօթացել միաբաններին եւ բարձր կարծիք է կազմել նրանց գիտական աշխատանքների եւ մարդկային առաքինութիւնների մասին: «... Կղերական հաստատութեան մէջ, — գրել է Պայրընը, — միաւորում է բոլոր առաւելութիւնները, առանց իւրացնելու դրա մոլորութիւններից որեւէ մէկը: Կացարանի մաքրութիւնը, հանգստաւէտութիւնը, աբեղաների ազնուութիւնը, բարեկրթութիւնը եւ եղբայրական առաքինութիւնները, անտարակոյս, պէտք է համողեն աշխարհիկ մարդուն, թէ «կայ մի ուրիշ եւ աւելի լաւ բան» նոյնիսկ այս կեանքի մէջ»

Մխիթարեանների մասին Պայրընեան այս ազնիւ գնահատականը հաստատել են կղզի այցելող ե՛ւ օտար ե՛ւ հայ շատ մարդիկ, գիտութեան ու գրականութեան շատ ականաւոր գործիչներ:

Միաբանութեան եռանդուն եւ արժէքաւոր անդամներից է եղել նաեւ Հ. Եղիա Թովմաճեանը (1777 – 1848): Նա առաջին անձն է, որ չափածոյ թարգմանել է Հոմերոսի «Եղիական»ը եւ «Ոդիսական»ը, Պլուտարքոսի «Զուքակշիռք»ը, Վիտայի «Քրիստոսական» դիւցազներգութիւնը:

Թարգմանութեան բնագաւառում արդասաւոր գործունէութիւն են ունեցել նաեւ Մխիթարեաններ Հ. Գէորգ Հիւրմիւզը (1797 – 1876), Հ. Աբրահամ Ճարեանը (1819–1892), Հ. Սամուէլ Գանթարեանը (1838 – 1908), Հ. Արսէն Սուքրեանը (1851 – 1882) եւ ուրիշներ: Առաջինը թարգմանել է Քոռնէի «Պողիկտոս հայկական վկայ» գիրքը, Ռասինի՝ «Գոթողիա»ն, Յուլիոս Կեսարի «Յիշատակարանք»ը եւ դասական դրականութեան ուրիշ ներկայացուցիչների գործեր: Երկրորդը թարգմանել է Պղատոնի «Փեդոն կամ յաղագս անմահութեան» տրամախօսութիւնը, Թուկիդիտէսի «Պատմութիւն պեղոպոնեսական մարտին», Տակիտոսի «Կենցաղ Ագրիկոլա», «Բարք Գերմանիոյ» եւ «Տրամախօսութիւն հրռետորաց» երկերը, Նափոլէոն Գ.ի «Պատմութիւն Յուլիոսի Կեսարու» ծաւալուն աշխատութիւնը:

Հ. Սամուէլ Գանթարեանը թարգմանել է Կլոպշտոքի «Միսիական»ը եւ Լամարթինի «Առաջին մտածութիւնք բանաստեղծականք»ը:

Պղատոնի «Տրամախօսութիւնք»ի, Եւրիպիդէսի «Աղերսաւորք»ի թարգմանութիւններով եւ «Բազմավէպ»ում բանասիրական հմուտ ուսումնասիրութիւններով հանդէս է եկել Հ. Արսէն Սուքրեանը որ դերազանց գիտէր յունարէն եւ լատին լեզուները:

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ըսինք որ ապարանքին դուռը բացուելէ ետք, դուրսը սպասողները աճապարանքով ներս մտած եւ արագ քայլերով սանդուխէն վեր ելած էին: Դռնապանը որ քունին մէջէն արթնցած ու դուռը բացած էր, իր կէս քուն կէս արթուն վիճակի մէջ չէր կրցած ճանչնալ ու որոշել ներս մտնողները, բայց իր տիրոջ ներկայութիւնը բաւ համարած էր ու պէտք չէր տեսած մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայելու ներս մտնողներուն: Նոյնիսկ այնքան արագօրէն անցեր էին իր առջեւէն, որ չէր կրցած նշմարել անոնց թիւը: Յաճախ կը պատահէր որ Իզզէթ փաշա, այսպէս ուշ ատեն, հիւրեր բերէր իր հետ կամ հիւրեր ընդունէր, ուստի եղելութիւնը բնաւ անսովոր չթուեցաւ դռնապանին որ հանդարտ իր խուցը մտաւ եւ երկնցաւ անկողնին վրայ, սպասելով որ հիւրերը վար իջնեն եւ զանոնք ճամբու դնէ:

Գալով Իզզէթ փաշայի՝ իր հիւրերուն հետ ուղղուեցաւ իր յատուկ յարկաբաժինը, զոր արդէն նկարագրեցինք մեր պատմութեան առաջին գլուխներուն մէջ եւ շիտակ գնաց իր գրասենեակը:

Երբ սենեակը լուսաւորուեցաւ եւ ամէնքը բազմեցան թաւշապատ թիկնաթոռներու վրայ եւ վառարանն ալ, որ նոյնպէս պատրաստուած էր, լուցկիով մը ճարճատիլ սկսաւ, Իզզէթ փաշա, իր հիւրերուն դառնալով, ամենայն քաղաքավարութեամբ ըսաւ.

— Կը ցաւիմ որ ձեզի այնպիսի ժամու մը կ՚ընդունիմ, որ անկարելի է պէտք եղածին պէս պատուասիրել. սպասաւորներուս ամէնքն ալ քնացած են այս ժամուս եւ անգթութիւն պիտի ըլլայ զիրենք արթնցնել որեւէ բան պատրաստել տալու համար, ոստի ձեր ներողամտութեան կ՚ապաւինիմ:

— Շնորհակալ ենք ձեր Վսեմութեան, բայց արդէն շատ պիտի չմնանք հոս, ուստի կը խնդրենք որ որեւէ ձանձրութիւն չկրէք, պատասխանեց պալատականներէն մին:

— Միակ բանը որ կրնամ ձեզ հրամցընել, եգիպտական սիկարէթներ են, ըսաւ Իզզէթ փաշա գրասեղանին աչքէն խոշոր տուփ մը հանելով ու հիւրերուն ներկայացնելով:

— Ասկէ աւելի լաւ չէիք կրնար մեզ հիւրասիրել, պատասխանեց բանտապահ մը սիկարէթը վառելով:

Իզզէթ փաշա փափկանկատութիւնը ունեցած էր առաջին անգամ Հագգը պէյի ներկայացնելու տուփը որ պարզ շնորհակալութիւն մը յայտնելով սիկարէթ մը առած էր մէջէն:

Քաղաքավարական այս արարողութիւնը կատարուելէ ետք, Իզզէթ փաշա ինքն ալ սիկարէթ մը վառեց եւ թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուելով ըսաւ.

— Հագգը պէյը բաւական զարմացած ըլլալու է այսօրուան իր գլուխը եկածներէն: Առտուն իբրեւ Պուրսացի հօճա մը կ՚երթայ Սիւլէյմանիէ մզկիթը իր սովորական յորդորները խօսելու զինքը մըտիկ ընող հաւատացեալներուն, կէսօրէն ետք կամուրջին գլուխը կը ձերբակալուի ու Զապթիէ կը փոխադրուի, հոն բանտ առաջնորդուած միջոցին կը փորձէ փախչիլ, բայց դժբախտաբար չի յաջողիր. կրկին կը ձերբակալուի կատաղի կռիւ մը մղելէ ետք, յետոյ ամենախիստ հսկողութեան մը տակ կրկին կը բանտարկուի, Ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշայի կողմէ խստութիւններու կ՚ենթարկուի, յետոյ Եըլտըզի պալատը կը փոխադրուի եւ ի վերջոյ իմ բնակարանս կուգայ հիւր ըլլալու... արդարեւ, ես իր տեղն ըլլայի, պիտի չկրնայի բացատրել ու մեկնել բոլոր այս եղածները:

— Ընդհակառակն, կարծեմ եղածը շատ պարզ է, պատասխանեց Հագգը պէյ չոր կերպով, միայն սա կայ որ մէկ օրուան մէջ երեք բանտապահ փոխեցի, նաեւ Շէֆիքը, յետոյ Ապտիւ Համիտը եւ այժմ ալ դուք... ինծի պէս բանտարկեալի մը համար ասիկա շատ տարօրինակ բան չէ:

— Կը խնդրեմ որ այդ խօսքը չկրկնէք, ըսաւ պալատական քարտուղարը մեծ քաղաքավարութեամբ. զիս խորապէս կը վիրաւորէք, երբեք չեմ կրնար հանդուրժել բանտապահի դերին, ինչպէս Եըլտըզի պալատին մէջ: Պարզապէս իմ հիւրս կը նկատեմ ձեզ եւ այս պայմանաւ հաւանեցայ միայն ձեզ իմ բնակարանիս մէջ ընդունելու:

— Բռնի հիւր մը որ հինգ հոգիի հըսկողութեան ներքեւ կը գտնուի, պատասխանեց նախկին զինուորականը հեգնական ժպիտով մը:

— Երբ զիս մտիկ ընէք, վստահ եմ որ ձեր կարծիքը բոլորովին պիտի փոխէք եւ պիտի համոզուիք որ ոչ թէ բանտարկեալ մը՝ այլ ճշմարիտ հիւր մըն էք թէ՛ մեր Վեհափառ Սուլթանին եւ թէ ինծի համար, ըսաւ Իզզէթ փաշա:

— Խօսեցէք ուրեմն, ձեզ մտիկ կ՚ընեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(15 – Շար.)

ՓՅՈՒՆԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ

Գ. ՄԱՍ

ՈՎՀՈՒՄ

—*—

ԺՎՎԵ ԿՅՍԺԻՁ

«Ուրեմն, ո՛չ մեկուկես, մեկուկես տարեկան, մեկ, մեկուկես, ութսունվեցերորդ, ինքնուսուցիչ, բնագետ, ռուսերեն ուսուցչուհի, քաղցկեղ, ֆիզիկա-մաթեմատիկական ֆակուլտետ, ավարտական կուրս, Ի.Պ.Պ.-ի անդամ, Ի.Պ.Պ.-ի ինչ-որ տեղական մասնաճյուղի քարտուղար, ամուսնացած, ամուսինը՝ ինչ-որ տեղ պատասխանատու աշխատող, ինչ-որ տեղ՝ ինչ-որ տեղ, ինչ-որ տեղ՝ ինչ-որ տեղ, ինչ-որ տեղ՝ ինչ-որ տեղ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Էլլէն – Բիւզանդ Քիւթիւկեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ իր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն, որոնք զինքը պատուեցին Փարիզ եղած ատեն եւ որոնց հնարաւորութիւն չունի առանձին – առանձին շնորհակալութիւն յայտնելու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, աթոռներու նորոգութեան եւ բարենպատակ ձեռնարկներու համար : Պ. Վ. Խմէրեան հարիւր Ֆրանք Աստուր Փափազեանի մահուան առթիւ, Հէքիմեան հարիւր, Տիկին Ճիմպաշեան (Վալանս) հարիւր, ի յիշատակ Արա Անդրէասեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Ա. Կիւմիւշեան յիսուն ի յիշատակ Գէորգ Կիւմիւշեանի, Գ. Տօնապետեան (Ռոմանէն) յիսուն Արա Անդրէասեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Այս Կիրակի, 29 Դեկտ., Տօնն է անուանակոչութեան, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ :

Այս առթիւ նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը

Կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի Հայութիւնը վայելելու եւ քաջալերելու հայ մանուկներու ԵՐԳՆ ՈՒ ՊԱՐԸ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ եւ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ պատրաստած հանդէսին, այս Շաբաթ դիշերը ժամը ճիշդ 8·45ին :

Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ըլլալ ճշդապահ քանզի մանուկներու յայտագիրը ճոխ ըլլալուն հանդէսը կը սկսի ճիշդ ու ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն, աճապարեցէք տեղերը ապահովելու :

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969·— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում :

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի վարչութիւնը, հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր այն հայրենակիցներուն, որոնք վրձինով թէ գրիչով, նուիրատուութեամբ կամ գործնական աշխատանքով եկան իրենց բաժինը բերելու մեծ վարպետին՝ Կոմիտասի հարիւրամեակի առթիւ երգչախումբիս կազմակերպած համերգին, սատարելով անոր յաջողութեան :

Ի դիմաց Սիփան–Կոմիտաս երգչախումբի Վարչութեան

Ա. ՆՇԱՆԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Յունուար 3, ժամը 20·45ին Օթանի նախկին չէնքին մէջ,

(Մեթրօ Փորթ Տօֆին)

Centre Universitaire Dauphine
Place du Ml. de Lattre de Tassigny
Amphithéâtre 6, 2ème étage

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՇԱԼՈՆԺ

(Փարիզի Աստղագիտարանէն)

Կը դասախօսէ Բիւրականի աստղագիտարանի տնօրէն Փրոֆ. Համբարձումեանի տեղակալ՝

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Գիտութիւնը Հայաստանի մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի երեկոյ, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինդ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Բիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Բիւ տէ Քովալէսան :

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ամանօրեան Յայդօնք, Դեկտ. 31ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Նուագ, ճոխ կերուխում: Մանրամասնութեանց համար դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը:

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆԱՐՔԸ » կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիրի մասնաճիւղին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Տարեկան հանդէսը

Կիրակի, 2 Մարտ 1969, կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտի Ա. Շաբաթ դիշերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա-

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 16-ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը, ի նպաստ Օդափ. կայանի ծովահայեաց նոր չէնքի դնումին: Մարտ 9ին, Ամպաստէօրի սրահին մէջ :

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գէորգ Մանկասարեանի մահուան առթիւ, Պ. Սերժ Փալամուտեան երեսուն Ֆր. կը նուիրէ Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 29ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին, Հայկ. հարսնիք մը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Կիւլեան յիսուն Ֆր. կը նուիրեն «Նարդունիի» Ֆոնտին ԶՈՒԱՐԹ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ մահուան տըխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Օր. Շաքէ Մկրտիչեան եւ Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Տէմիրճեան իրենց զարմիկին Վրոյր Պետիկեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն տոլար կը նուիրեն Հայաստան թերթին :

La Section des Jeunes de l'U.G.A.B.

INVITE TOUS LES JEUNES A LA SOIRÉE DANSANTE Q'ELLE ORGANISE

à l'occasion du

NOEL ARMENIEN

LE VENDREDI 3 JANVIER 1969

A la Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon, Paris, de 20 h. 30 à 24 h.

BUFFET GRATUIT — JEUX, CADEAUX et SURPRISES

ENTRÉE 15 F. et 10 F. pour les membres

Rens. : Union Générale de Bienfaisance Arménienne, 11 Square Alboni, Paris

Tél. : TRO. 03-18

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի դաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 28 DECEMBRE 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11399 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.399

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱ՛ԽՏ ՂԱՐԱԲԱՂ

Բ.

Հայաստանի Հանրապետութեան նախարարապետ Աղեքսանդր Խատիսեան 1920 Ապրիլ 30ին Խորհրդարանի 86րդ նիստին զեկուցում տալով քաղաքական ընդհանուր կացութեան մասին, անդրադարձեր է նաեւ Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի դէպքերուն : Այսպէս՝

« Հայ անպաշտպան գիւղացին, չունենալով ռազմամթերք եւ կանոնաւոր զօրք, դուրս է եկել օրհասական կռուի իր վրայ յարձակողների դէմ եւ, բնականօրէն, չի կարողացել դիմադրել մինչեւ վերջը, դրա հետեւանքը եղել է այն, որ Թաթարների կողմից այրուել են լքուած գիւղերը, Եւլախ – Շուշի նանապարհի երկու կողմէ ընկած հայկական գիւղերը մաքրուել են, Շուշու հայկական մասը աւերուել է հիմնովին · քաղաքում տեղի ունեցել է նաեւ ջարդ, որի ընթացքում Հայերը տուել են 400 – 500 զոհ» : (Ս. Վրացեան, «Հայաստանի Հանրապետութիւն», էջ 456) :

Այս զեկուցումէն երեք օր առաջ Ադրբեջան ռուսական 11րդ բանակի ճնշումին չկարենալով դիմադրել, խորհրդային վարչաձեւ էր ստացած : Ադրբեջանեան բանակի ուժերուն մեծագոյն մասը զբաղուած էր Ղարաբաղ, ուր «եղբայրասպան կռիւ կը մղէր Հայերուն դէմ : Նոյնիսկ եթէ բոլորն ալ հիւսիսային ճակատին վրայ կեդրոնացած ըլլային, արդիւնքը տարբեր պիտի չըլլար», կը գրէ Ֆիրուզ Քեազէմզատէ («Պայքար Անդրկովկասի համար, 1917 – 1921», Նիւ Եորք – Օքս – Ֆորտ, 1951, էջ 284) :

Հիւսիսային Կովկասի դրաւումէն ետք բոլշեւիկները զինուոր համախմբեր էին Վրաստանի, մանաւանդ Ադրբեջանի սահմաններուն վրայ : Մուսավաթի կառավարութիւնը«իր ամբողջ ուժերը՝ բաղկացած 10000 կանոնաւոր զօրքէ և 10·000 կամաւորներէ՝ ուղարկել էր Ղարաբաղ, որոնք եւ զբաղուած էին կոտորելով հայ խաղաղ ազգաբնակութիւնն ու աւերելով քաղաքներ ու գիւղեր, առանց ուշադրութեան առնելու հիւսիսային սահմանների վրայ երեւացող ուժը» (Զեկուցում արտաքին նախարար Համօ Օհանջանեանի, Խորհրդարանի 1920 Մայիս 3ի 87րդ արտակարգ նիստին մէջ, Ս. Վրացեան, էջ 458) :

Հայաստան խորհրդային վարչաձեւ ընդունելու պիտի պարտադրուէր 1920 Դեկտեմբեր 2ին : Սակայն մէկ օր առաջ, Դեկտեմբեր մէկին, Բագուի Սովետը արդէն հանդիսաւորապէս կը տօնէր... Հայաստանի խորհրդայնացումը :

Ադրբեջանի ժողովրդական գործավարներու խորհուրդի նախագահ Նարիման Նարիմանովիչ Նարիմանով պաշտօնապէս կը յայտարարէր թէ Ադրբեջան ի նպաստ Հայաստանի կը հրաժարի Զանգեզուրի, Նախիջեւանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի վիճելի շրջաններէն : Նարիմանովէն ետք խօսք կ'առնէր Օրջոնիկիցէ, կովկասեան ճակատի խորհրդային ռազմա – յեղափոխական խորհրդի նախագահը, եւ կը դրուատէր այս արարքը, որ վերջ կը դնէր հարեւան երկու երկիրներու երկարատեւ ու արիւնալի վէճին (անդ, էջ 292) :

Զարդարար Սուլթանով Անգլիացիներու օրհնութեամբ նահանդապետ նշանակուած ատեն, յանձնառու կ'ըլլար, որ Ղարաբաղի վերջնական բախտը տնօրինուի Հաշտութեան վեհաժողովին կողմէ :

Սուլթանովներու, Ջիւանշիրներու, Խանխոյսկիներու եւ հայատեաց Մուսավաթի ատաղը մարեցաւ, երբ իշխանութեան գլուխ եկան ազէրի համայնավարները :

Հաշտութեան վեհաժողովը ո՛չ մէկ տնօրինութիւն ըրաւ Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի համար : Իսկ Նարիմանովի եւ Օրջոնիկիցէի պարագայական հոգեշահ խոստումները ոչ միայն պղպջակի նման յօդս ցնդեցան, այլև խորհրդայնացումէն անմիջապէս ետք կարմիր Ադրբեջանի կառավարութիւնը վերջնագիր տուաւ Հայաստանի, պահանջելով, որ երեք օրէն հայկական զօրքերը քաշուին Ղարաբաղէն... :

Յաջորդ տարին, 1921ին Մոսկուայի (16 Մարտ) եւ Կարսի (21 Հոկտ.) զոյծ դաշնադիրներուն մէջ Խորհրդային Ռուսիա, հետեւելով Անգլիացիներու օրինակին, Հայաստանէն խլեց Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը եւ զանոնք ենթարկեց Ադրբեջանի իշխանութեան : Նախիջեւան «ինքնավար» կը դառնար հովանաւորութեան տակ Ադրբեջանի, որուն հետ սահմանակից չէր :

Այսպէս, դժբախտ Ղարաբաղ ազատելով Մուսավաթի յետադիմական կառավարութեան ճիրաններէն՝ կ'իյնար կարմիր բռնակալութեան լուծին տակ :

Վերջին տարիներու դէպքերը ցոյց տուին, որ խորհրդային վարչաձեւին տակ Լեռնային Ղարաբաղի մեր հայրենակիցները կը շարունակեն կրել խաչը, որ օր ըստ օրէ աւելի ծանր կը ճնշէ իրենց ուսերուն :

«Աշխարհի առաջին ընկերվարական կառավարութիւն»ը, որ ի լուր աշխարհի բարձրաղաղակ կը յայտարարէ թէ ջատագով է ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին, չուզեր լսել ողբագին ազերսանքը Արցախի մեր հերոս եղբայրներուն, որոնք մոլեռանդ Թաթարներու հալածանքին ու կեղեքումներուն տակ կը հեծեն տասնեակ տարիներէ ի վեր :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ

ՎՐԷԺ Կ'ՈՒՋԷ ԼՈՒԾԵԼ

ԱԹԷՆՔԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

Աննախընթաց է դէպքը : Աթէնքի օդակայանին մէջ երկու Պաղեստինցիներ զնդացիրներով եւ ձեռնառումբերով յարձակած են իսրայելեան օդանաւի մը վրայ : Մէկ ճամբորդ սպաննուած է եւ օթէսն ալ՝ վիրաւորուած : Պաղեստինցիները անմիջապէս ձերբակալուած են, բայց Ուրբաթ օր Աթէնք դեռ կը մերժէր Իսրայէլի յանձնել ահաբեկիչները, յայտնելով թէ ինք պիտի դատէ : Յայտնի չէ անշուշտ թէ ի՞նչ դատարան պիտի դատէ այդ ահաբեկիչները :

Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը շատ լարուած է Իսրայէլի մէջ, եւ ժողովուրդէն մինչեւ Լեւի Էշքոլ, մէկ բառ կայ բոլորին բերանը՝ վրէժ :

Կառավարութիւնը նիստ դումարած է որպէսզի որոշէ ձեռք առնելիք միջոցները, բայց վարչապետն իսկ յայտնած է թէ Իսրայէլ իր վրէժը կը լուծէ ու նաեւ ձեռք կը ձգէ այն երկու ահաբեկիչները, զորս Աթէնք չուզեր յանձնել :

Ծանօթ է որ հինդ ամիս առաջ ալ Պաղեստինցի ահաբեկիչներ պարտադրած էին Էլ Ալ իսրայելեան օդանաւային ընկերութեան մէկ օդանաւին որ Ալժէ իջնէ :

Աթէնքի եղեռնափորձը կատարուած է հազար հինդ հարիւր հոգիի առջեւ եւ ոչ ոք կրցած է միջամտել : Երբ յոյն ոստիկանները հասած են, ահաբեկիչները արդէն ռազմամթերք չունէին :

Կը թուի թէ երկու Պաղեստինցիները Պէյրութէն եկած էին : Ամէն պարագայի մէջ, Պաղեստինի ազատագրման ժողովրդական ճակատը յայտարարած է թէ ինք է եղեռնափորձին հեղինակը :

ԼՈՒՍԻՆԷՆ ՆԻԻ ԵՈՐՔ

Նիւ Եորքի ժողովուրդը այս անդամ շատ խանդավառ չէ ամերիկեան յաջողութենէն : Արդարեւ Նիւ Եորքի բնակիչներուն համար, իմաստէ զուրկ է աշխարհի ամէնէն զօրաւորն ըլլալ եթէ ի վիճակի չես նախ տունիդ հանդիստը ապահովել : Այսինքն մինչեւ երկու օր առաջ, մազութ յանձնողները գործադուլի մէջ էին եւ 2500 չէնք, առանց ջերմութեան մնացած էին, այնպիսի եղանակի մը երբ 0էն վար է քաղաքին պաղը : Աւելի քան երկու հարիւր հազար հոգի ալ ասիական դումէ վարակուած են եւ այդ պայմաններու հետեւանքէն արդէն իսկ եօթը հոգի մեռած էր : Թէեւ գործադուլը վերջացած է, բայց մազութի բանուորները մերժած են աշխատիլ Ծնունդի օրը եւ անկէ ետք ալ այնքան աշխատանք ունին որ դժուար թէ հասնին : Այս կացութենէն ամէնէն աւելի կը տառապին անշուշտ ծերերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄ եւ Վիէթքոնկը միացեալ զեկոյց մը հրատարակած են ուր կը շեշտեն թէ ցորչափ Տիէօ–Քի–Հուոնկ խմբակը իշխանութեան գլուխ մընայ Սայկոնի մէջ, ոչ մէկ արդիւնքի պէտք է սպասել : Միւս կողմէ, Փարիզի մէջ, ազատ. ճակատի արտաք. նախարարը ընդունուած է Միշէլ Տըպրէի կողմէ : Խօսակցութեան նիւթ եղած է ոչ միայն Փարիզի ժողովին հարցը, այլեւս Ֆրանսական մասնակցութիւնը վերաշինութեան : Առաջին անդամն է որ Վիէթքոնկի անդամ մը պաշտօնապէս կ'ընդունուի Ֆրանսական դահլիճի անդամի մը կողմէ :

ՏԻԿԻՆ ԱՆՏՐԷ – ՄՕՐՈՒԱ մեռաւ առջի օր, 75 տարեկանին, 14 ամիս ետք միայն իր ամուսնոյն մահէն : Իր մեծ մօր Տիկին Արման տը Քայավէի տան մէջ, իր մանկութեան օրերուն ճանչցած էր Անաթոլ Ֆրանս, ապա մօրը միջոցաւ՝ Մարսէլ Փրուսթ եւ ծանօթ էր Ա լա Ռը – շերշ տիւ Թան Փերտիւի բոլոր բանալիներուն : Շատ զարգացած եւ խելացի, նուրբ ու պարզ, հեղինակն է նաեւ կարգ մը յօդուածներու եւ գրքոյկներու, բայց այն տիտղոսը զոր կ'ուզէր ունենալ, աւելի քան որեւէ ուրիշ տիտղոս, Անտրէ Մօրուայի գործակիցն եղած ըլլալն է : Իր մահկանացուն կնքած է նաեւ գրագէտ Ժողէֆ Փերէ, 76 տարեկանին : Իր ամէնէն ծանօթ գործն է՝ լ'Էսքատրոն Պլան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ձիւն ու ողողում աղէտներու դուռ կը քանան լեռնային զանազան շրջաններու մէջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մասնաւոր ոչ մէկ հանդիսութիւն եղած է Մառ Յէ Թունկի 75ամեակին առթիւ :

ՔԱՐԱՇԻԻ մէջ ուր դումարուած է տնտեսական ժողով մը երեքներու միջեւ (Թուրքիա, Պարսկաստան, Փաքիստան), օրակարգի նիւթ եղած է նաեւ Կիպրոսի հարցը եւ վարչապետ Տէմիրէլ զեկուցում տուած է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իւնէֆի (Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Միութիւն) համագումարին մէջ Ժաք Սովաժօ կրցաւ դէմ դընել ընդդիմութեանց եւ նախագահ ընտրուիլ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ շատ բուռն խռովութիւններ ծագած են : Պատճառը ծանր տուրքերն են զորս իշխանութիւնները դրած են եւ մանաւանդ ելեկտրականութեան շատ բարձր սակը : Կ'ըսուի նաեւ թէ քաղաքական կուսակցութեանց փառամոլութիւնն ալ տուն տուած է այդ խառնակութեանց :

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ գիւղերը ջուրերու տակ մնացած են ողողումներու հետեւանքով : Նիւթական վնասներէն զատ, տասը մեռեալ կայ :

ՖՐԱՆՔՕ 24 ժամ պայմանաժամով, Սպանիայէն արտաքսեց տը Պուրպոն – Փարմ ընտանիքը, լրիւ կազմով : Ծանօթ է որ Հիւկ Կարլիստ թեկնածուն է իբրեւ դահաժառանգ :

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Գիր ու գրականութեան կապուած տըխուր լուրերուն հետ՝ յաճախադէպ են նոյնպէս ոգեւորութիւն առթող լուրերը : Այդ լուրերը ընդհանրապէս կուգան հեռաւոր գաղութներէն, Եւրոպայէն, Ամերիկայէն, ուր մեր ժողովուրդը անհաւասար պայքար մը կը մղէ այլասերող միջավայրին դէմ՝ իր գոյութեան անաղարտ պահպանումին ի խնդիր, արձանագրելով հազար ու մէկ սրտառուչ օրինակներ :

Նման աղուոր լուրի մը հանդիպեցանք « Հայրենիք » օրաթերթի Դեկտեմբեր ութի թիւին մէջ :

Մեծ հայր մը, հինդ տոլար ներփակելով, նամակ մը գրած է Արամ Հայկազին, խնդրելով գրագէտէն որ զրկէ իրեն վերջերս լոյս ընծայած «Պանդոկ» անուն հատորը : — «Գիրքը զրկեցէք ներփակ հասցէին : 11 տարեկան թոռնիկ մը ունիմ, որ ինծի նուէր պիտի տայ Ծնունդին : Ես պէտք չէ որ գիտնամ » :

Հայ գրագէտի մը գործը փնտռող ու գնահատող մեծ հայրիկին թոռնիկը գիտէ, թէ իր մեծ հայրիկը իր շրջապատի միւս մեծ հայրիկներուն չի նմանիր, կը պատկանի տարբեր մթնոլորտի մը եւ կրնայ հրճուիլ, սնանիլ տարբեր գիրերով գրուած մատեաններով միայն : Օտար միջավայրերու մէջ աճող մեր փոքրիկներուն կացութեան ծանօթ անձերը գիտեն, որ գիւրին չէ նոյնիսկ գիւրին կարծուած այդ վերաբերումին մշակումը : Բայց ծնողքին հետեւողական հետապընդումը նշանակութիւն մը ունի ի վերջոյ որդւոյն հոգեկան կազմութեան մէջ, ինչպէս կը հաստատուի ատիկա հայերէն գրուած գիրքով մը մեծ հայրիկը ուրացընելու ուրախութիւնը ապրող մանուկին մօտ :

Հոն՝ այդպէս է կեանքը :

Կրնայ վաղը տարբեր ըլլալ սակայն :

Ամերիկահայութիւնը գպրոցներ բանալու հսկայ տենդէ մը բռնուած է հիմա, որ չի կրնար ապարդիւն անցնիլ : Այդ սրտամօտ հեռանկարին կենսագործման հետ՝ հարկաւ պիտի փոխուի նաեւ կեանքը եւ այն ատեն միայն փոքրիկները հայերէն գիրքերով պիտի չշնորհաւորեն մեծ հայրիկներուն Ծնունդը, այլեւ մեծ հայրիկները լուսայորդ մեր մատեաններով պիտի ուրախացնեն իրենց թոռները Կաղանդին, Ծնունդին, այլ առիթներու :

Ամերիկայի մեր մեծ հայրիկները հայ գրագէտի մը գիրքով ուրախանալու եւ թոռները նոյն ուրախութեամբ վարակելու հրապուրիչ հնարամտութիւն մը կը կիրարկեն, որուն կրնանք մենք եւս հետեւիլ գիրքեր նուիրելով մեծ հայրիկներուն, գիրքեր՝ թոռներուն, Ամանորին, Ծնունդին, տարեդարձներուն, ամէն առիթի, ամէնուն հայերէն գիրքեր :

Պ. Ս.

«Ազդակ»

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԱՆԿԱԽ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Անկախ աշխատաւորներու կամ ոչ-թոշակաւորներու հիւանդութեան դէմ ապահովագրութեան օրէնքը, որ հրատարակուեցաւ 1966 Յուլիս 12ին, վերջապէս ձեւի մտաւ։ Այդ օրէնքին յատուկ կանոնադիրը պիտի սկսի կիրարկուիլ 1969 Յունուար 1էն սկսեալ։ Այսինքն անդամավճարներուն գանձումները պիտի սկսի 1969 Յունուարին, իսկ հատուցում՝ նոյնը՝ Ապրիլին։

Այժմ կարելի է լրացուցիչ եւ ճշդիւ տեղեկութիւններ եւ մանրամասնութիւններ տալ, մասնաւորապէս անդամավճարներուն եւ հատուցումներուն մասին։

Կը յիշեցնեմ թէ վերոյիշեալ օրէնքին պարտադրաբար ենթակայ են բոլոր անոնք, որոնք իրենց հաշուոյն կ'աշխատին կամ աշխատած եւ հանդստեան կոչուած են։ Բացի անկախ աշխատող հողագործներէն, որոնք ապահովագրական մասնաւոր օրէնքի մը ենթարկուած են։

Անկախ կամ անթոշակ աշխատաւորները, գործօն կամ հանդստեան կոչուած, երեք խումբերու բաժնուած են (*)։

— Ձարտարարուեստականներ եւ վաճառականներ,

— Արհեստաւորներ (առքիզան),

— Ազատ արուեստաւորներ (բժիշկ, փաստաբան, եւայլն)։

Այս խումբերուն մաս կազմող անձերը, իրենց արհեստին եւ աշխատանքի պայմաններուն մասին հարցարան մը առած, ներկայ տարուայ երկրորդ եռամսեայի ընթացքին, Շրջանային փոխադարձական անուանկներէն (Քէս Միւթիւէլ Ռեժիոնալ), որուն անդամագրուելու համար պատասխանել չհատուրքի քննիչին եւ դած յայտարարութեան։

Տարեկան անդամավճարի նուազագոյն դումարն է՝ 250 ֆրանք, անոնց համար որոնց եկամուտը 5000 ֆրանքէն պակաս է եւ չհատուրքի ենթակայ չեն։ Իսկ առաւելագոյնը՝ 1300 ֆրանք է, երբ ապահովագրեալները 30·000 ֆրանք եւ աւելի եկամուտ ունին։ Այս մասին տակացոյց մը կցուած է հարցարանին։

Ընտանիքին պետն է որ կը վճարէ, մեծ մէկ անդամավճար, իր եւ իր ընտանիքին համար, հաւանաբար եռամսեայ վճարումներով։ Անդամավճարին դումարը կարելի է դեղչել տարեվերջին յայտարարուած եկամուտի դումարէն։

Ի՞նչ համեմատութեամբ պիտի հատուցուին հիւանդութեան առթիւ եղած ծախքերը։

Ոչ մէկ բաղդատութիւն կարելի է ընել թոշակաւորներու ընկերային ապահովութեան հետ, որ կը հատուցանէ ոչ միայն ամէն տեսակ հիւանդութիւններու եւ արկածներու համար դարմանական ծախքերուն կարեւոր բաժին մը, այլեւ օրավարձի մէկ մասը։

Իսկ ակախ աշխատաւորներու ապահովագրութիւնը կը սահմանաւորէ թէ հատուցանելի հիւանդութիւնները եւ թէ հատուցումներու տոկոսը, մասնաւորաբար չափահաս նկատուած 15էն 65 տարեկան աշխատաւորներուն համար։

Այս տարիքի ապահովագրեալները, ընդունք մեծամասնութիւն կը կազմեն, սովորական եւ կարճատեւ հիւանդութիւններու (փըթի ռիսք) եւ ատամնաբուժական խնամքներու համար որեւէ հատուցում չպիտի ստանան։ Երկարատեւ եւ մեծ ծախս հիւանդութիւններու եւ կարգ մը վիրաբուժական գործողութիւններու համար միայն հատուցման իրաւունք պիտի ունենան, այն ալ պաշտօնական սակագնին վրայ, սահմանեալ տոկոսով։

Օրինակի համար, երբ 15էն 65 տարեկան ապահովագրեալ մը հիւանդանայ եւ խնամուի հանրային հիւանդանոցի մը կամ անհատական բուժարանի (փլինիք) մէջ, ծախքերու հատուցման տոկոսը համեմատական պիտի ըլլայ հիւանդութեան տեւողութեան կամ գործողութեան ծանրութեան հետ, միշտ պաշտօնական սակագնի հիման վրայ։

Այսպէս, ծախքերու 70 առ հարիւրը պիտի հատուցանուի մինչեւ 30 օր տեւող հիւանդութեան մը կամ վիրաբուժական բաղդատաբար փոքր գործողութեան մը համար (մինչեւ ₣ 50 որ կը համապատասխանէ օրկ· կցաղետապին, ափէնտիխիթիս, որ յաջորդ դասակարգին մէջ կը մտնէ։

— 80 առ հարիւր, 31էն 90 օր տեւող հիւանդութեան մը կամ ₣ 50էն – ₣ 150, այսինքն կցաղետապին մինչեւ փրոսթաթի գործողութիւններուն համար։

— 85 առ հարիւր աւելի երկարատեւ եւ շատ մեծածախս գործողութիւններու համար։

Երբ հիւանդանոցը անհրաժեշտ չէ եւ կարելի է հիւանդը տունը խնամել, այդ պարագային հատուցումները հետեւեալ համեմատութեամբ կ'ըլլան, միայն երկարատեւ եւ մեծածախս հիւանդութիւններու համար, որոնք յիշատակուած են նախապէս պատրաստուած ցանկի մը մէջ։

— Սովորական դեղերու համար, 60 առ հարիւրը,

— Անխոխաբինելի դեղերու համար, 80 առ հարիւր,

— Դեղերկ պատ, ուրիշ ծախքերու համար, 80 առ հարիւր,

Ջանց կ'առնեմ ուրիշ մանրամասնութիւններ։

Գալով 15 տարեկանէն վար եւ 65 տարեկանէն վեր ապահովագրեալներուն, անոնց ծախքերը պիտի հատուցուին, միշտ պաշտօնական սակագնին համաձայն, ոչ միայն վերոյիշեալ երկարատեւ հիւանդութիւններուն ու գործողութիւններուն, մինչեւ տոկոսով, այլ նաեւ արկածներուն եւ կարճատեւ ու սովորական հիւանդութիւններուն։ Եթէ իրենց տունը դարմանուին, բժշկական եւ դեղագրական ծախքերու 60 առ հարիւրը պիտի հատուցուին, իսկ դուրսը՝ (հիւանդանոց, բուժարան) 70 առ հարիւրը։

Տղայոց ատամնաբուժական խնամքները հատուցանելի են։ Նաեւ յղութեան եւ ծննդաբերութեան ծախքերը, պարագային համեմատ 60էն 100 առ հարիւր։

Կը տեսնուի որ գործօն անկախ աշխատաւորներու ապահովագրութիւնը կը վերաբերի միայն երկարատեւ եւ մեծածախս հիւանդութիւններու եւ գործողութիւններու եւ կարգ մը մասնաւոր պարագաներու որոնց մանրամասնութիւնները կցուած են հարցարանին։

Այսուհանդերձ անկախ աշխատաւորներու օրէնքին ենթակաները, կրնան միեւնոյն անդամագրող փոխադարձական ընկերակցութեան հետ պայմանագրութեամբ մը ամբողջական հատուցում ապահովել։

Ամէն պարագայի, իր ներկայ ձեւին մէջ իսկ, անկախ աշխատաւորներու ապահովագրական օրէնքը պակաս մը կը լրացնէ եւ կրնայ մեծագոյն օգտակար ըլլալ։ Ներկայիս շատեր չեն կրնար կամ կը դժուարանան իրենց քսակէն վճարել երկարատեւ եւ մեծածախս հիւանդութեան կամ գործողութեան մը ծախքերը։ Մանաւանդ որ յառաջիկայ Յունուարէն սկսեալ հիւանդանոցներու դիւները զգալի յաւելում մը պիտի կրեն եւ պիտի բարձրանան օրական 147 ֆր·ի բժշկական բաժնին, 206 ֆր·ի վիրաբուժական եւ 384 ֆր·ի մանկաբոյժական բաժիններուն համար։

Ի՞նչպէս կարելի է վճարել ներկայ մեծածախս, երբեմն միլիոններ արժող դարմանումներ, եթէ հիւանդութիւններու դէմ ապահովագրութիւն մը, որ ներկայիս բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է, նուիրատիպ մատչելի չդարձնէ զանոնք։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(*) Տես «Ցառաջ»ի 20 Յունուար 1967ի թիւը։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Դ.

Մխիթարեանները ոչ միայն զբաղուել են գրականութեան տեսութեան հարցերով, այլեւ գրել են հայ գրականութեան պատմութեան դասագրքեր, որոնք լայնօրէն օգտագործուել են դպրոցներում։ Այդ ուղղութեամբ յիշատակութեան արժանի աշխատանք են կատարել Զարբհանալեան – նից սկսած մինչեւ Մեսրոպ Ձանաչեանը։

Մխիթարեանների 250ամեայ պատմութեան մէջ իր համութեամբ, իր բեղնաւորութեամբ ու հայրենասիրութեամբ կը զգաթնանայ բացառիկ այն դէմքը, որ Ղեւոնդ Ալիշանն է (1820 – 1901)։

Իր վանական մենաստանում Ալիշանը յարդարել է վանայ ծովի ձեւն ունեցող մի ջրաւազան, որի չուրջ սիրում էր զբօսնել առաւօտ վաղ եւ մթնշաղին, օտար ափերից երազելով իր նուիրական հայրենիքը։

1848ին «Բազմավէպ»ում Ալիշանը դրում

առ հարիւրը պիտի հատուցուին, իսկ դուրսը՝ (հիւանդանոց, բուժարան) 70 առ հարիւրը։

Տղայոց ատամնաբուժական խնամքները հատուցանելի են։ Նաեւ յղութեան եւ ծննդաբերութեան ծախքերը, պարագային համեմատ 60էն 100 առ հարիւր։

Կը տեսնուի որ գործօն անկախ աշխատաւորներու ապահովագրութիւնը կը վերաբերի միայն երկարատեւ եւ մեծածախս հիւանդութիւններու եւ գործողութիւններու եւ կարգ մը մասնաւոր պարագաներու որոնց մանրամասնութիւնները կցուած են հարցարանին։

Այսուհանդերձ անկախ աշխատաւորներու օրէնքին ենթակաները, կրնան միեւնոյն անդամագրող փոխադարձական ընկերակցութեան հետ պայմանագրութեամբ մը ամբողջական հատուցում ապահովել։

Ամէն պարագայի, իր ներկայ ձեւին մէջ իսկ, անկախ աշխատաւորներու ապահովագրական օրէնքը պակաս մը կը լրացնէ եւ կրնայ մեծագոյն օգտակար ըլլալ։ Ներկայիս շատեր չեն կրնար կամ կը դժուարանան իրենց քսակէն վճարել երկարատեւ եւ մեծածախս հիւանդութեան կամ գործողութեան մը ծախքերը։ Մանաւանդ որ յառաջիկայ Յունուարէն սկսեալ հիւանդանոցներու դիւները զգալի յաւելում մը պիտի կրեն եւ պիտի բարձրանան օրական 147 ֆր·ի բժշկական բաժնին, 206 ֆր·ի վիրաբուժական եւ 384 ֆր·ի մանկաբոյժական բաժիններուն համար։

Ի՞նչպէս կարելի է վճարել ներկայ մեծածախս, երբեմն միլիոններ արժող դարմանումներ, եթէ հիւանդութիւններու դէմ ապահովագրութիւն մը, որ ներկայիս բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է, նուիրատիպ մատչելի չդարձնէ զանոնք։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Մեր ոստիկանութեան նախարարը, Շէֆիք փաշա, զուրկ տեղեակ չըլլալով մեր սիրոյ բուն տրամադրութիւններուն, պարտք համարած է հասարակ ու վտանգաւոր չարագործի մը պէս վարուիլ ձերդի հետ, մանաւանդ երբ երեւան ելած է թէ Պուրսացի ենթաղրեալ հօճային տակ դաղտնի քոմիթէին պահեր էն մին ծած – կուած է, պետ մը որ կրնանք ըսել թէ քոմիթէին ներշնչող ոգին է։

— Եթէ ձեր Սուլթանին տրամադրութիւններուն մասին բացատրութիւնները պիտի տաք, կարծեմ աւելորդ են, քանի որ զանոնք առիթ ունեցած եմ ծանչնալու ամէն երեք տարի առաջ, երբ մտանութեան մը չնորհիւ ձերբակալուելու դժբաղտութիւնն ունեցայ։

— Բայց երեք տարիէ ի վեր չատ բան փոխուած է, դոչեց Իզզէթ փաշա։

— Միշտ միեւնոյն Ապտիւլ Համիտն է որ կ'իշխէ, օրէ օր աւելի բռնութեամբ։

— Եթէ ինծի պէս դուք ալ առիթ ունեցած ըլլայիք ամէն ժամ մեր Վեհափառ Սուլթանին մօտ ապրելու, այդպէս պիտի չխօսէիք··· Սուլթան Համիտ երեք տարիէ ի վեր բոլորովին փոխած է իր դաղափարները, եւ ասիկա չեմ վարանիր ըսելու, մեծ մասամբ ձեր եւ ձեր ընկերներուն դործունէութեան չնորհիւն է։

— Եւ ի՞նչ է ձեր Սուլթանին դաղափարներուն նոր ուղղութիւնը։

— Ահա ինչ որ կ'ուզեմ ձեզ բացատրել։ Նախ՝ ինքն ալ ձեզի չափ համոզուած է, որ այլեւս Օսմանեան Պետութիւնը ներկայ ռեժիմով կարելի չէ կառավարել, թէ արմատական փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ է եւ թէ հարկ է Սահմանադրութիւնը վերահաստատել։

Իզզէթ փաշա այս ոճով սկսաւ երկար տեսութիւն մը ընել, իբր թէ Սուլթանին նոր դաղափարներուն վրայ, այնպէս ցոյց տալով որ Ապտիւլ Համիտ յեղափոխականներուն չափ եւ նոյնիսկ անոնցմէ աւելի, ազատական ոգիով մը տոգորուած էր, թէ պալատականներն ալ նոյն համոզումն ունէին, թէ ինք մասնաւորապէս բոլորովին համակարծիք էր իր վեհափառին եւ թէ տարիներէ ի վեր իր ջանքը եղած էր զայն այս ուղղութեան մէջ մըդգնել։

Միւս պալատականներն ալ, մերթ ընդ մերթ խօսքի խառնուելով, կը հաստատէին Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ քարտուղարին ըսածները, պնդելով թէ իրենց վեհափառ Տէրը չատ սխալ ճանչցուած էր, թէ իր մասին կազմուած կարծիքը ճշմարտութեան չէր համապատասխաներ եւ արդիւնք էր թշնամական յերիւրանքներու։

Հադդը պէյ կասկածոտ դէմքով մը լսեց բոլոր այս բացատրութիւնները, չկրնալով հասկնալ թէ ի՛նչ պիտի ըլլար անոնց եղրակացութիւնը։

Իզզէթ փաշա չուտով հատաւ այդ եղրակացութեան։

— Այս բացատրութիւնները տալով ձերդի, ըսաւ, նպատակս է ցոյց տալ թէ յանձին մեր Վեհափառ Սուլթանին ձեր դիմացը թշնամի մը չունիք, այլ դաղափարակից մը, դերեթէ դաչնակից մը։

— Ինչո՞ւ ուրեմն Շէֆիք փաշա դայն ալ ինծի հետ չի ձերբակալեր, պատասխանեց Հադդը պէյ հեղնարար։

Պալատական քարտուղարը այս դիտողութիւնը չլսելու զարկաւ եւ խօսքը չարունակեց։

— Սուլթանին այս բարի տրամադրութիւնները պարզելէ առք, որոնց անկեղծ ըլլալուն կ'երաշխաւորեմ, ըսեմ նաեւ որ մեր Վեհափառ Տէրը չափազանց ուրախացաւ ձեր ձերբակալումը լսելով, ոչ թէ անոր համար որ վտանգաւոր թըշնամի մը ձեռք կը ձգէր, ոչ թէ վրէժխնդրութեան ոգիով լեցուած, այլ որովհետեւ ասիկա բարեպատեհ առիթ մը պիտի ըլլար բանակցութեան մէջ մտնելու ձերդի քոմիթէին հետ, դիրար հասկնալու, դիրար ճանչնալու եւ դնահատելու եւ դուցէ մօտ ապագայի մը մէջ իրարու հետ դործակցելու պետութեան փրկութեանը համար։

Այս խօսքերը Իզզէթ փաշա այնքան բընական, այնքան անկեղծ չեչտով մը արտասանեց որ Հադդը պէյի դէմքին վրայէն հեղնական ժպիտը խոյս առաւ եւ անոր յաջորդեց լուրջ արտայայտութիւն մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(16 – Շար.)

ՓՈՔՐԻԿ ՊԱՐՈՆ ՊՈՂՈՍԻՆ

Գ. ՄԱՍ

ՊՈՂՈՍԸ

—*—

ԲՈՒԿՈՎԻ ԳԱՂԱՓ

Դիպվեցի մի անգամ ծով և ցամաք ընկած մարդու հետ, որ պատմեց ինձ հետևյալ պատմությունը։

— Մի անգամ ես և ընկերս պատահաբար ընկանք մի պատուհասավոր վիճակի մեջ։ Մենք ունեինք մի փոքրիկ առագաստանավակ, որ մեզ տարել էր մի նավահանգստից մյուսը։ Ընկերս ինձ ասաց, որ ինքը ծովագնացության մեջ շատ փորձված է, և ես հավատացի նրան։ Մենք ուրախ էինք, որ ամառվա տոթ օրերը անցել էին, և ցանկանում էինք ուրախ ժամանակ անցկացնել ծովի վրա։ Ընկերս ինձ ասաց, որ ինքը ծովագնացության մեջ շատ փորձված է, և ես հավատացի նրան։ Մենք ունեինք մի փոքրիկ առագաստանավակ, որ մեզ տարել էր մի նավահանգստից մյուսը

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Մելքոն Գասպարեան իր կնոջ մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Նարդունիի Ֆոնտին, Կապ. Խաչին եւ Մշակոյթի Տան յիսունական Ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է Նշան Աղաճան Դարբինեանի հոգեհանդիստին առթիւ ողբացեալին ընտանիքէն՝ Այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան 100 առաջնորդարանին, երեսուն Կապ. Խաչին, 20 Պօմոնի աղքատաց, Պ. Մկրտիչ Աթոյեան յիսուն եկեղեցւոյ եւ յիսուն Պօմոնի աղքատաց, Տիկին Զեփիւր Փափազեան տասը եկեղեցւոյ, Ժիրայր Տէր – Վարդանեան տասնական եկեղեցւոյ եւ Առաջնորդարանին Յովհ. Յակոբեան տասը Մշակոյթի Տան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան տասը եկեղեցւոյ :

×

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Մինաս Բակլոյեանի ցաւալի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի : Էժտահարեան ընտանիք (լիոնէն), Թուրիկեան Մարտիրոս, Թուրիկեան Պօղոս եւ Այրի Տիկին Ովսաննա Թուրիկեան յիսունական Ֆրանք, Յ. Մինասեան, Գ. Ահարոնեան, Այրի Տիկին Մ. Մըխալեան, Ա. Մըխալեան, Վ. Մըխալեան, Ղ. Օտապաշեան եւ Կ. Քաջեան 20-ական Ֆրանք, Յ. Զուրիկեան, Յ. Համալեան, Ն. Թումիքեան, Մ. Պօղոսեան, Յ. Սօլաքեան, Լ. Թունիկեան, Տ. Եկաւեան տասնական, կը նուիրեն թաղիս եկեղեցւոյ: Ն. Թումիքեան, Մ. Պօղոսեան, Մինաս Պօղոսեան, Ս. Աւետեան, Տ. Եկաւեան տասնական Ֆր. կը նուիրեն թաղիս դպրոցին : Ս. Արզումանեան 20 Առաջնորդարանին եւ Կ. Քաջեան տասը թաղիս աղքատներուն, Ա. Քաջեան 30 եկեղեցւոյ: Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալին պարագաներուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969.— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում :

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Կ Ո Ջ

Տարիներէ ի վեր հաստատած էինք արձակուրդի կայան մը, ուր տասնեակներով հայ երկսեռ մանուկներ երկու ամիս կ'անցընէին տոհմիկ, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, լաւագոյն պայմաններու տակ եւ կազդուրուած կը վերադառնային իրենց ընտանեկան յարկը :

Արձակուրդի այդ կայանը մօտ էր Փարիզի եւ ծովէ ալ հեռու, այլ մանաւանդ փոքր էր եւ բոլոր դիմումներուն հնարաւորութիւն չունէինք գոհացում տալու :

Ահա թէ ինչո'ւ համար դնած ենք շէնք մը բաւական ընդարձակ տարածութեամբ հողով մը միասին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած եւ ծովեզերքէն հազիւ 600 մեթր հեռու :

Այս պատճառով, պէտք կայ կարեւոր դումարի մը, որուն մէկ մասը պիտի կրնանք հայթայթել մեր միջոցներով, մընացածին համար կը դիմենք հանրութեան, խնդրելով որ իր աջակցութիւնով կարելի դարձնէ այս ազգօգուտ ձեռնարկին յաջողութիւնը :

Արդէն կարգ մը հայրենակիցներ մեզի զրկած են իրենց ինքնաբուխ նուէրները. որոնց ցանկը պիտի հրատարակենք մամուլի միջոցով :

Վստահ ենք թէ՝ ուրիշներ պիտի հետեւին այս բարեսիրական գեղեցիկ օրինակին, որուն համար կը յայտնենք մեր կանխայայտ շնորհակալութիւնները:

Նուէրները զրկել՝

Croix Rouge Arménienne
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
C. C. P. Paris 1717-56

կամ դրամատան միջոցով :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սըրահը, Բիւ ժէ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ տեղի պիտի ունենան խմբերգ, արտասանութիւն, պար եւ հաճելի անակնկալներ :

Ղեկավարութեամբ Օր. Հելլէն Սապունճեանի ջուսուցչուհի) :

Ճոխ պիւֆէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յուշի օր, նուիրուած Ազգ. հերոս ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին :

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, Կիրակի օր: Զուարթ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ :

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, Վօվընառկ, Էքսէն հինգ քիլոմեթր, գեղեցիկ ճաշարան մը : Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Բիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8-ին, 26 Բիւ տէ Քովալէսան :

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներկայացնէ « ՀՆԱՐՔԸ » կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիրի մասնաճիւղին :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս. Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քառթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս Վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 – 1969) :

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի:

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քառթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Երգչախումբի անդամներուն,
17 Բիւ Պլէօ
Հրանդ-Սամուէլ դրատուն :
51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Այս Կիրակի, 29 Դեկտ., Տօնն է անուանակոչութեան, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ :

Այս առթիւ նոյն եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը

Կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի Հայութիւնը վայելելու եւ քաջալերելու հայ մանուկներու ԵՐԳՆ ՈՒ ՊԱՐԸ Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ եւ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ պատրաստած հանդէսին, այս Շաբաթ գիշերը ժամը ճիշդ 8·45ին :

Վալանսի պետական թատրոնին մէջ :

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ըլլալ ճշդապահ քանզի մանուկներու յայտագիրը ճոխ ըլլալուն հանդէսը կը սկսի ճիշդ ու ճիշդ վերոյիշեալ ժամուն, աճապարեցէք տեղերը ապահովելու :

Մուտքը ազատ է

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Յունուար 3, ժամը 20·45ին Օթանի նախկին շէնքին մէջ,
(Մեթրօ Փորթ Տօֆին)
Centre Universitaire Dauphine
Place du Ml. de Lattre de Tassigny
Amphithéâtre 6, 2ème étage

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՇԱԼՈՆԺ
(Փարիզի Աստղադիտարանէն)

Կը դասախօսէ Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէն Փրոֆ. Համբարձումեանի տեղակալ՝

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Գիտութիւնը Հայաստանի մէջ :

GALERIE ROR VOLMAR
58, Rue de Bourgogne
Métro Varenne
ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ
Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ
կը ցուցադրէ իր գործերը
ՄԻՆՉԵԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
Բաց է ամէն օր ժամը 11էն 12·30 եւ 15էն 19 (բացի՝ Կիրակի եւ Երշաբթի առտու) :

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE AIF
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156
42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ եւ ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ լաւագոյնն է հայերէն գիրք եւ սալ (տիսք) նուիրել :

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

ԲԱՑ Է

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէն վերջերը ժամը 2·30էն 7 :

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով: Ունի արտասահմանեան եւ թէ Հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն :

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը .— Կ. Գէորգեանի 1697 – 68ի «Ամէնուն Տարեգիրքը», ճոխ բովանդակութեամբ, դին թղթակազմ 18 Ֆրանք, լաթակազմ 22 Ֆրանք: Կարլ Պրէֆին (թարգմ. Ե. Տէր – Անդրէասեան), «Քրիստոս ինքնակալ »675 էջ, կազմուած 15 Ֆրանք: Աղասսիի «Զէյթուն» տպ. Պէյրութ, 1968ին, 412 էջ, թղթակազմ 15 Ֆրանք : Գ. Յ. Սիմոնեանի «Յուշամատեան Պոնտական Ամասիոյ» մեծադիր ու շքեղ կազմ 1037 էջ

դին 75 Ֆրանք: «Հայկական Մանրանկարչութիւն » տպ. Երեւան, 1967, գունաւոր ու մեծադիր շքեղ կազմ, դին՝ 80 Ֆրանք :

Կան նաեւ զանազան Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին : Հոն պիտի գտնէք նաեւ հայկական ամէն տեսակ սալեր (տիսք) : Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի, (Ամերիկա շինուած), Պ. Լիսիցեանի, Շահ-Մուրատեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի սալերը, Հայաստանէն նոր ըստացուած են, Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Օ. Համբարձումեանի, Յ. Պատալեանի, Նար Յովհաննէսեանի, Զէքիճեանի, Թ. Ալթունեանի, ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները :

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները :

Օփերաներ.— Ս. Տիգրանեանի «Անուշը»:

« Դաւիթ Բէգ » եւ «Ալմաստ» օփերաները :

Կեդրոնացած են նաեւ հայկական եւ օտար Դրոշմաթուղթեր :

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունիլ ամէն վայրերէ :

Այցելեցէ՛ք եւ գոհ կը մնաք :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
28
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
28 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11400 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.400

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱՂԽՏ ՂԱՐԱԲԱՂ

Գ.

Ժամանակին հրատարակեցինք Ղարաբաղի մեր դժբախտ հայրենակիցներուն սրտակեղեք կոչը՝ ուղղուած համայն Հայութեան : Սփիւռքը ձայն բարձրացուց, արձագանգ դառնալով անոնց խնդրանքին :

Տարիներ առաջ Հայաստանէն ստացուած յուսադրիչ լուրերն ալ ի դերեւ ելան : Խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ Խրուշչեւ Երեւան այցելելով պաշտօնապէս պիտի յայտարարէր Հայաստանի ներքին սահմաններուն սրբագրութիւնը, մանաւանդ Լեռնային Ղարաբաղի կը-ցումը :

1961ի Մայիսին Հայաստան երթալով, Կրեմլինի թիւ մէկ պատասխանատուն ա՛յնքան սպասուած իր ճառով հիասթափ ըրաւ բոլորը : Ղարաբաղը, Լեռնային Գանձակը, Նախիջեւանը, ինչպէս նաեւ Վրաստանի հայաբնակ շրջանները մնացին եղբայրակա՛ն հարեւաններու տիրապետութեան տակ : Ջուրն ինկան յոյսերը, որոնցմով օրօրուած ենք բոլորս՝ հայրենիքէն սփիւռք :

Սիլվա Կապուտիկեաններն ու Յովհաննիսեանները իբրեւ հաւատաւոր համայնավարներ ընդվզեցան Հայութեան հանդէպ ցոյց տրուած անարդարութեանց եւ Մեծ Եղեռնի առթիւ Կրեմլինի բռնած թրքասիրական ուղղութեան դէմ : Անոնց սկտաճմլիկ գրութիւնները լայն արձագանգ դտան սփիւռքի մամուլին մէջ : Լեզուներն ու գրիչները կաշկանդող կապանքները կը քանդուէին վերջապէս :

Սակայն Մոսկուա խուլ ականջ ձեւացաւ ամէն կողմէ տեղացող բողոքներու դէմ : Բագուն անսպառ աղբիւր է խորհրդային ճարտարարուեստին եւ բանակին համար : Պէտք է դարպասել Թաթարներուն եւ չթշնամանալ անոնց հետ Հայոց սեւ աչքերուն համար :

1921ին Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագրերով ճշդուած են Կովկասի սահմանները՝ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ համաձայնութեամբ : Կրեմլին կը պնդէ, որ չի կըրնար ներկայ գոյավիճակին մէջ փոփոխութիւն մտցնել ... առանց Թուրքիոյ հաւանութեան :

Ո՞ր Թուրք կառավարութիւնն է, որ պիտի ուզէ կրճատել եղբայր Ադրբեջանի սահմանները, հողեր խլել անկէ եւ կցել մայր – հայրենիք Հայաստանի :

Անցեալ տարի քստմնելի ոճիր մը ցնցեր էր Արցախի մեր հայրենակիցներուն հետ նաեւ համայն Հայութիւնը ի սփիւռս աշխարհի : Մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք ժամանակին :

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը անցեալ Փետրուարին Ղարաբաղի Հայերու կացութեան մասին խորհրդային իշխանութեան ուշադրութիւնն էր հրաւիրած՝ վարչապետ Քոսիկինի ուղղուած յուշագրով մը :

Այժմ 1967ի այդ դէպքին առթիւ բանտարկուած Հայ մը, Թաթարներու կողմէ յօշոտուած ինը տարեկան տղեկի մը հայրը՝ Բենիկ Մովսիսեան Բագուի բանտէն սրտաճմլիկ նամակ մը կ՝ուղղէ համայնավար վարիչ Սողոմոնեանի (տե՛ս Յառաջ, 14 եւ 15 Դեկտեմբեր) :

Այդ նամակը կարդացինք խոր յուզումով : Նահատակուած անբախտ երախան ամէն վայրկեան արդարօրէն կը յաճախէ վրիժառու հօր երեւակայութիւնը :

«Քնել չի լինում, հանգստանալ չի լինում, ուզում եմ քնել՝ երեխայիս անկողինն եմ յիշում, փորձում եմ ուտել՝ որդուս մարմնից կտրտուած մսի կտորներն են յիշում, անընդհատ զաւակս է կանչում՝ « Հայրի՛կ, վրէ՛ժ ...» :

Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել նման անարդարութիւններ խորհրդային եղբայրակա՛ն երկրի մը մէջ հանդէպ նոյն ընկերվարական ընտանիքի անդամներուն :

« Ինչո՞ւ հայ եւ ադրբեջանական ժողովուրդների բարեկամութիւնը ամրապընդելու փորձ է կատարւում հայկական հողերն ու գիւղերը Ադրբեջանին տրուելու միջոցով» կը հարցնէ իրաւամբ համայնավարութեան հանդէպ տակաւին հաւատք ունեցող խե՛ղճ Բենիկ Մովսիսեանը :

Արդարութիւնը կը թուի թէ այս աշխարհի ապրանք չէ, քանի որ դրամատիրական ու աշխարհակալ վարչաձեւերէն տարբեր ըմբռնում չունի այդ մասին ճընշուած ու կեղեքուած ժողովուրդներու պաշտպանի յաւակնութիւնն ունեցող երկիրը, որ կը տիրապետէ երկրագունդի մէկ վեցերորդ մասին վրայ :

Դժբա՛խտ Ղարաբաղ : Անպաշտպան էիր երէկ : Լքուած կը մնաս այսօր :

Մօտալուտ նոր տարուան հետ կը մաղթենք քեզի քաջութիւն եւ յարատեւութիւն, վստահ՝ թէ տոկալով ու համբերութեամբ կարելի է յաղթահարել ամէն բանի : Հայու անխախտ հաւատքն ու անսասան կամքը քեզի օգտական ու պահապան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԻՆԷՆ ԵԿԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԹՌԻՉՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿՈՎ

Պորման, Լովէլ, Անտըրս նախատեսուած ժամուն, նախատեսուած վայրը, վերադարձան ողջ – առողջ պատմական աննախընթաց թռիչքէ մը ետք : Ոչ ոք կը ծածկէ իր հիացումը եւ մամուլի « Թաս » գործակալութիւնն ալ լուրը անմիջապէս հաղորդեց եւ Մոսկուայի հեռատեսիլն ալ նկարներ ցոյց տուաւ :

Ուրեմն երեք այերանաւորդները որ անցեալ Շաբաթ Փարիզի ժամով 13·51ին Ափոլլօ Ը. խցիկով դէպի լուսին ճամբայ ելած են, վերադարձան յաղթական Ուրբաթ օր, երթուդարձ մէկ միլիոն քիլոմեթր ընելէ ետք : Այս յաջողութենէն ետք հաւանական կը նկատուի որ լուսնին վրայ «ցամաքահանումը» կատարուի դարնան :

Թռիչքի ընթացքին, նախագահ Ճոնսըն գործածած է «կարմիր հեռաձայնը», ուղղակի տեղեկութիւններ հաղորդելու համար Մոսկուայի : Նախագահներ՝ Պոդգորնի, տը Կոլ, Պապը շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած են ինչպէս նաեւ խորհրդային այերանաւորդները :

Թռիչքի ընթացքին գլխաւոր դժուարութիւնը եղած է քունի պակասը :

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՊԻՏԻ ՏԱՅ

Աթէնքի մէջ, մթնոլորտը բաւական նեղացուցիչ է, տրուած ըլլալով որ կառավարութիւնը չի գիտեր ինչ դիրք բռնել արաբ ահաբեկիչներու նկատմամբ, որոնց հարցաքննութիւնը սկսած է առջի օր : Օրլի ալ արդէն ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է ,մանաւանդ Էլ Ալ, Օլէմփիք եւ փորթուկալեան փոխադրութեան ընկերութեանց օդանաւերու համար : Իսկ Երուսաղէմի մէջ, մամուլ եւ հանրային կարծիք անհամբեր կը սպասեն «դրական» գործունէութեան մը : Կը կարծուէր որ Շաբաթ կամ Կիրակի կը տրուէին կարեւոր որոշումներ : Իսրայէլեան մամուլը դժգոհութիւն կը յայտնէ նաեւ Լիբանանէն , որ վերջին ամիսները «օրէ օր աւելի զիջած է ահաբեկչական խումբերու ճնշումներուն : Երեւի Լիբանան կը փորձէ հիմա հետեւիլ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Յորդանանի տուած օրինակին՝ պաշտօնապէս յանձնառու մընալ զինադադարի համաձայնագրին, քաջալերելով հանդերձ Իսրայէլի դէմ ահաբեկչական գործունէութիւնը » :

Յիշենք նաեւ թէ Աթէնքի Պօյինկը այն Պօյինկն է որ քանի մը ամիս առաջ Ալժէ տարուեցաւ բռնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱ հասած է խորհրդային կարեւոր պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Կաթուչէւի եւ Կուզնեցովի : Օրէ օր աւելի կը սպասուի Զմրկովսկիի պաշտօնաղրկման : Ծանօթ չէ թէ ի՞նչ պատճառներով Փրակա եկած են խորհրդային ղեկավարները : Կը կարծուի թէ եկած են քննելու թէ ի՞նչ չափով Չեխոսլովաքիոյ կեանքը «բնականոն» կը դառնայ :

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն թէ համալսարանը փակուած է Ուրբաթ օր իշխանութեանց հրահանգով, խումբ մը ուսանողներ ցոյց կատարած էին եւ փորձած չէնքը գրաւել :

ՓԱՐԻԶԻ Սիթրոյէն գործատան մէջ հրդեհ մը ծագեցաւ առջի օր : Վնասները մեծ չեն , բայց պատճառները ծանօթ չեն :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ 5700 հանքագործներ գործադուլի մէջ են :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ընկերային ապահովութեան սահմանափակ սակը պիտի բարձրանայ Յունուար մէկէն սկսեալ, բայց չէ ճշդուած նոր սակը : Կը կարծուի թէ 13էն 15·80 առ հարիւրի մէջտեղ պիտի ըլլայ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ յառաջիկայ տարիէն սկսեալ Իսրայէլի պիտի յանձնուին , համաձայն նախապէս գոյացած համաձայնագրի մը, ամերիկեան 50 Ֆ – 4 ՃԷԹ Ֆանթոմ «դանաւեր, որոնք կը նկատուին ամէնէն արդիական ները ամերիկեան օդուժին :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Չինաստան վերջերս պայթեցուցած է հիւլէական ռումբ մը՝ փորձի համար : Այս պայթումի մասին լուռ կը մնայ Փեքին : Առ ի դիտութիւն արձանագրենք, թէ Չինաստան իր առաջին հիւլէական փորձը կատարեց 1964 Հոկտ. 16ին, այս փորձը ութերորդէ է :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւներու եւ բախումներու թիւը նուազած է վերջին օրերուն : Վիէթքոնկի ուժերը ընդհանրապէս կը խուսափին շփում ունենալէ հակառակորդ ուժերու հետ : Վիէթնամի փարիզեան բանակցութիւններու կապակցութեամբ Ճոնսըն յայտարարեց, թէ պատճառներ ունի յուսալու, որ Փարիզի բանակցութիւնները լուրջ բնոյթ մը կը ըստանան ի մօտոյ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ալժերիոյ նոր դեսպանը՝ Ժան Պաստըվան յայտարարեց , թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կրնան օրինակելի ըլլալ, եթէ երկուստեք նման տրամադրութիւն մը յայտնուի :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ասիական (Հոնք-Քոնկ) դումի համաճարակը կը շարունակէ աւեր գործել :

ԱՆՆԱ ԱՆՏԷՐՍԸՆ որ տասնեակ տարիներէ ի վեր դատերու մէջ է փաստելու համար թէ բոլոր Ռուսաստաններու վերջին ցարին աղջիկն է՝ մեծ – դքսուհի Անաստասեան, 69 տարեկանին ամուսնացաւ իրմէ քսան տարեկան փոքր Ամերիկացիի մը հետ : Ճոն Մանահան, որ պատմութեան դասախօս է Վիրճինիոյ համալսարանը, աշխարհ տակնուվրայ ըրած է որպէսզի փաստեր գտնէ ի նպաստ Տիկին Անտէրսընի, բայց անձնապէս միայն անցեալ Յուլիսին ծանօթացած էր : Նորապսակ ամոլը որոշած է Վիրճինիա հաստատուիլ, Աննա Անտէրսըն շատ ընկճուած է վերջին դատէն, զոր կորսնցուց Գերմանիոյ մէջ : Ցարին ժառանգութիւնը, «հսկայ» գումար մը, կը գտնուի միշտ Լոնտոնի դրամատան մը մէջ, բայց երբեք կարելի չէ եղած դիտնալ ճիշդ քանակը : Հաւանաբար երբեք կարելի պիտի չըլլայ նաեւ դիտնալ թէ Աննա Անտէրսըն իսկապէ՞ս Անաստասիան էր թէ պարզապէս արկածախնդրութիւն փնտռող կին մը :

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ ցուրտը սաստկացած է եւ ջերմաչափը 0էն վար 26ի իջած, 1875-էն ի վեր ամէնէն պաղ օդն է որ եղած է :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ «ՀՐԱՇՔ»Ը

Ամէն տարի հրաշք մը կը պատահի Նոր Տարուան նախօրեակին : Լայնատարած անտառ մը կը շարժի. իրականութեան մէջ հիւդ հարիւր հազար եղեւիներ են , որ իրենց ծննդավայր Մորվանէն կը փոխադրուին այլուր շոգեկառքերու, նաւերու եւ այլ միջոցներով : Արդարեւ, անոնք կ՝առաքուին ոչ միայն Գերմանիոյ նման մօտակայ երկիրներ, այլեւ, նոյնիսկ, մինչեւ Նոր Քալետոնի :

Եղեւիները, որոնք Կաղանդի եւ Նոր Տարուան օրերուն զարդարուած կ՝ըլլան պէսպիսուն զարդեղէններով եւ նուէրներով, խորհրդանիշն են այդ տօնական օրերուն : Ահա թէ ինչո՛ւ երկաթուղիները, ճամբաները, օդանաւերը եւ, նոյնիսկ , դետի մակոյկները , բաղդատմամբ բնականոն ամիսներուն , Դեկտեմբերին՝ ծանրաբեռնուած կ՝ըլլան եւ կը բանին կրկնապատիկ չափով : Իրականութեան մէջ այս եռուզեռը կը սկսի աւելի կանուխ՝ Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին , խաղալիքներուն, նուէրներուն, անուշեղէններուն եւ դինիներուն համար :

Կաղանդէ հինգ – վեց օր առաջ կը սկսի առաքումը ընտանեկան փոքրիկ ծրարներու : Փարի – Օսթերլիցի մէջ, օրինակի համար, փոքր ծրարներու թիւը Դեկտեմբերին կը հասնի 162·000ի, մինչեւ Հոկտեմբերին այդ թիւը կ՝ըլլայ 91 հազար :

Ճամբաներու վրայ երթեւեկը կ՝աւելնայ 15 – 20 առ հարիւր համեմատութեամբ : Նոր Տարուան եւ Կաղանդի երկու ցայգօնքներուն մեծ քանակութեամբ ոստրէ կը սպառի Ֆրանսայի : Կ՝ենթադրուի , թէ ամբողջ տարուան մը ընթացքին ճաշակուած ոստրէներուն մէկ քառորդը կը սպառի միայն երկու օրերուն :

Ծնունդի սպառումը , բաղդատմամբ Նոր Տարուան, կնկնապատիկն է :

Զգալի մասը յիսուն միլիոն շիշ գինիներուն եւ լիքէօռներուն, որոնք տարուան ընթացքին կը փոխադրուին շոգեկառքերու միջոցաւ, կը կատարուի Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին : Քոնեաքներու փոքրիկ ծրարներու թիւը Դեկտեմբերին կը բարձրանայ 125 հազարի (Յունիսին 80 հազար նուազ) :

Տարեվերջին օդային փոխադրութիւնները եւս մեծ ծաւալ կը ստանան : Արդարեւ, օդանաւերու միջոցով է, որ Ֆրանսացիին սեղանին վրայ կը զետեղուի այսպէս նկատուած պերճ արտադրութիւններ — անանաս, աւկատանձ (ավօքա), կարկիրոս (լանկուսթ), կարիդոս (քրըվէթ), ելակ, կեռաս, Չիլիի եւ Փերուի ծներիկ (ասփերժ), պարսկական ձկնկիթ (քավիառ), քանատական լոսդի (սոմոն) :

Բարի ճաշակում բոլորին ...

Ք.

ՄԵՆԴՈՒ ՀՈՒՀՈՒՄ

ՄՈՒԿ

ՆԱՌԴՈՎ

ՄԱՆՈՒԿ ԳՎԱՀՎԱԴՅԱ

ՎԵՊԸՆԿԱՀ ՂՈՒԿԱՊԱՓՈՆՑԻ · ՅՈՍ ԿՎՆ

Ձեռքերը դողդողում էին, երբ նամակը վերցրի։ Ինչ-որ բան ինձ ասում էր, որ այդ նամակը ինձ համար ոչ մի լավ բան չի պարունակում։ Ես ուզում էի նամակը չբացել, այլ պատռել ու նետել հեռու, բայց ինչ-որ ուժ ինձ ստիպում էր բացել նամակը։

— Ներողություն, տիկին, որ ձեզ անհանգստացնում եմ, — գրում էր նամակագիրը, — բայց ես ստիպված եմ ձեզ դիմել, որովհետև ուրիշ ելք չունեմ։ Ես ձեր ամուսնու ընկերն եմ եղել, և նա ինձ շատ լավ է ճանաչում։ Ես ձեզ հետ ծանոթ չեմ, բայց ձեր ամուսնուց շատ եմ լսել ձեր մասին, ուստի ինձ թույլ եմ տալիս դիմել ձեզ։ Ես ձեզ խնդրում եմ, որ ինձ հետ հանդիպեք։ Ես ձեզ հետ պետք է խոսեմ մի շատ կարևոր հարցի շուրջ։ Ես կսպասեմ ձեզ ամեն օր ժամը 5-ին Ալեքսանդրյան այգում, ծառերի տակ գտնվող նստարանի մոտ։ Ես ձեզ կսպասեմ մինչև ժամը 6-ը։ Եթե դուք չգաք, ես կհասկանամ, որ դուք չեք ուզում ինձ հետ հանդիպել, և այդ դեպքում ես ստիպված կլինեմ ձեզ գրել այն, ինչ ուզում էի ասել ձեզ բերանացի։

Ես կարդացի նամակը և ոչ մի բան չհասկացա։ Ինչ-որ մի անծանոթ մարդ ինձ հանդիպում է նշանակում։ Ինչ-որ մի անծանոթ մարդ ինձ ինչ-որ կարևոր բան է ուզում ասել

է յարակարգութիւնը նիւթին հետ հաշտ քալող գործողութիւններուն, դարաշրջանի մտածողութիւնը պայմանաւորող պատմա – ընկերային վիճակի բացայայտումը եւ երեւոյթները պարզաբանող արտաքին ու ներքին ազդակներու մատնանշումը: Այսպէս է, որ ըմբռնելի կը դառնայ վէպին պատմութիւնը, որ կը սկսի Տրդատի եւ Խոսրովիդուխտի արեւմուտք փախուստէն, Խոսրովի սպանութենէն ետք, եւ կը զարգանայ բնական ճամբով մը հետեւելով՝ արքայազունին կեանքին մինչեւ թագաւորութիւն, այսինքն ընդգրկելով 252էն մինչեւ 330 թուականը երկարող երկար ժամանակաշրջանը :

Ուրեմն, Հայոց պատմութեան էջերէն քաղուած փառաւոր անցեալի մը պատկերացումն է մեզի ներկայացուածը, նկարագրուած գրաւիչ ոճով, լեզուով եւ հոգեթով շունչով :

Վերոյիշեալ վէպը, որ գերմաներէն լոյս տեսած է Պաղէլի մէջ, Զուիցերիա, 1921-ին, թարգմանած է վաստակաշատ մտաւորական մը՝ Երուանդ Տէր – Անդրէասեան (Ետան) 1939ին :

Մուսա լերան քառասուն օրերը վէպին թարգմանութեան գտած ընդունելութենէն խանդավառ, Եր. Տէր – Անդրէասեան ձեռնարկած է նաեւ այս գործի թարգմանութեան, լաւապէս գիտակցելով, թէ Ֆրանց Վէրֆէլի շահեկան վէպին նման այս մէկն ալ պիտի արժանանայ հայ գրասէր հասարակութեան ջերմ ընդունելութեան :

Մանաւանդ որ այս ինքնատիպ վէպին նիւթը կը հայի Հայոց Պատմութեան մէկ բախտորոշ ժամանակաշրջանին եւ, հետեւաբար, կոչուած է իր բովանդակութեամբ ու վիպական արժէքով մնալու մընայուն գործ մը մեր գրականութեան մէջ, անշուշտ, թարգմանական գիծով :

Թարգմանիչը, որ մեր վերջին շրջանի հաղուագիւտ հայերէնագէտներէն մէկը եղած է եւ, միեւնոյն ատեն, լաւապէս տիրապետած է կարգ մը օտար լեզուներու (Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ մասամբ նաեւ անգլերէնի) յաջողած է վէպը թարգմանել նկարչագեղ լեզուով մը, ուր ամէնէն առաջ ի յայտ կուգայ հայերէնի հարուստ գանձը, որ հոս իր գոհարները շռայլօրէն կը բաշխէ աջ ու ահեակ: Թարգմանիչին լեզուն հատու եւ միաժամանակ յուռթի է, իսկ ոճը՝ այլապէս ինքնատիպ :

Լեզուին եւ ոճին մէջ տիրական է դասական շունչը, ոսկեդարեան մատեաններու մթնոլորտը, որ արդիւնք է թարգմանիչին լեզուի բացառիկ հմտութեան եւ հայերէնագիտական լայն պաշարին :

Բացառիկ արժէքով թարգմանական վէպ մըն է, որ հայ ընթերցասէր հասարակութեան կը հրամցուի, դեղեցիկ ընտրութեամբ մը, «Հայկ Սէրէնկիւլեան» գրական մրցանակի մարմնին կողմէ :

Շնորհաւորելի ձեռնարկ մը արդարեւ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ա.

Կիրակի իրիկուն, Լիւթէսիայի մէջ, առիթն ունեցանք քանի մը ժամ լսելու Երեւանէն ժամանած գրողներու խումբ մը, որոնց մէջ էին՝ Աղաւնի, Անահիտ Սահինեան, Սարմէն, Պարոյր Սեւակ, Ս. Ալաջաջեան, Խաժակ Գիւլնազարեան, Լ. Միրիջանեան, Մկրտիչ Սարգսեան, Վարդգէս Պետրոսեան, մամուլի կոմիտէի նախագահ՝ Հ. Ա. Ութմազեան: Առաջին առթիւ խօսք առաւ Պ. Ութմազեան, որ շահեկան տեղեկագիր մը ներկայացուց հայրենիքի գրական զարգացման եւ ընթերցասիրութեան շուրջ: Ինչպէս ծանօթ է արդէն «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, Հայաստանի գրական որեւէ գործի տպաքանակը Հայաստանի մէջ ցոյց կուտայ թէ հայ ժողովուրդը ընթերցասէր ժողովուրդ է եւ գիտէ յարգել ու գնահատել իր իրաւ մտաւորականը : Պ. Ութմազեան շեշտեց թէ Հայաստանի մէջ որեւէ գրքի նուազագոյն տպաքանակն է՝ երեք հազար, միջին տպաքանակն է՝ երեքէն տասը հազար, իսկ ծանօթ բանաստեղծներու գործերը կը սպառին մօտ յիսուն հազարով : Ներկայիս կը սպառի Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատան» Բ. հրատարակութիւնը .— « Եւ նրա պահանջը այնպիսին է Հայաստանում, աւելցուց Պ. Ութմազեան, ինչպիսին է օդի եւ ջրի պահանջը : Եթէ մենք այսօր հնարաւորութիւն ունենանք 150 հազար տպաքանակով հրատարակել զայն, նորից, երեք օր յետոյ, նրա պահանջը կը զգացուի »: Վերջերս հրատարակուած է Յովհ. Շիրազի «Մայրիկիս» խորագրով ժողովածուն, յիսուն հազար տպաքանակով որ սպառած է երկու օրուան ընթացքին :Նոյնն է պարագան արձակին, ,որու միջին տպաքանակն է՝ տասնէն յիսուն հազար : Շանթի երկերու հաւաքածոն, որու տպաքանակը եղած է քառասուն հազար, սպառած է քանի մը օրէն: Պ. Ութմազեան ցաւով կ՝անդրադառնայ սակայն որ ընթերցումի պահանջը նոյնը չէ գաղութներուն մէջ եւ ի մասնաւորի՝ Ֆրանսայի, բայց հարկ է շեշտել, ինչպէս կ՝ընէ բանախօսը որ « մեր ժողովուրդը յարատեւել ու գոյատեւել է, այդ յարատեւման կամ գոյատեւման ընթացքում իր պատմութիւնը գիտակցել է մեզ հասած գրքերով, մեր ձեռագրերով, մեր քարերով, քարը, ոչ միայն որպէս ճարտարապետութեան, մեր մտածելակերպի նիւթ, այլեւ քարը որպէս վիմագրութեան նիւթ: Քարը, նոյնպէս մեզ պատմութիւն է ասել եւ դժուարութիւնն այն է որ մենք մինչեւ հիմա այս կամ այն պատճառներով, ի հարկէ դժուարութիւնների հետեւանքով, չկարողացանք դեռ աշխարհին ներկայացընել մեր արժէքները»: Ու Պ. Ութմազեան կը ծանրանայ թարգմանական գրականութեան կարեւորութեան վրայ : Ասկէ անկախ Երեւան սկսած է աշխարհաբար հրատարակութիւններ ընել մեր պատմիչներէն, Խորենացիէն մինչեւ 17րդ դար :Արդէն հրատարակուած է երեք հատոր: Երկու տարիէն կը սկսի նաեւ հրատարակութիւնը ռուսերէն լեզուով: Հայաստանը ունի նաեւ Սփիւռքի Հայութեան մտահոգութիւնը : Այդ առընչութեամբ պէտք է հրատարակէ դասագիրքեր ու զրկէ արտասահմանի դպրոցները, միւս կողմէ հրատարակել Սփիւռքի գրողներու գործերը, ինչ որ կը կատարուի 1966էն ի վեր: Կարեւոր հարց մըն է նաեւ մեր գրականութիւնը թարգմանել : Նախ գրաբարէն աշխարհաբար, ինչ որ ներքին գործ է, ապա օտար լեզուներով, եւ այդ մարզին մէջ օգտակար կրնայ ըլլալ Սփիւռքը (անգլերէն, Ֆրանսերէն, գերմաներէն եւայլն):

Պ. Ութմազեանին կը յաջորդէ Պարոյր Սեւակ, որ ողջոյնը տալէ ետք Հայաստանի ժողովուրդին եւ մանաւանդ գրողներուն, կը խօսի իր մտահոգութիւններու մասին : Այսօր, կ՝ըսէ բանաստեղծը, մեր հայրենիքը ոչ միայն վտանգի մէջ չէ այլեւ կը բարգաւաճի օրէ օր: Պէտք չէ ուրանալ եւ յիմարութիւն կ՝ըլլար այդ, որ մինչեւ այդ բարգաւաճման հասնիլը, հայրենիքը ունեցած է շատ խոչընդոտներ, սխալներ, զրկանքներ : Բայց եթէ հայրենիքը վտանգի մէջ չէ, հայ ժողովուրդը վտանգի մէջ է, քանի իր երկու երրորդը կ՝ապրի իր սահմաններէն դուրս, Սփիւռքի մէջ, ահաւոր ու անթարգմանելի բառ մը, կը շեշտէ Սեւակ, ու հարց կուտայ «Ի՞նչ պէտք է անենք » : Սեւակի համար աւելորդ լաւատեսութիւնը որքան աւելորդ յոռետեսութիւնը հաւասար է ազգային դաւաճանութեան : Պէտք է իրատես ըլլալ : Սեւակ կը հաստատէ թէ հայրենիքը պաշտամունք ունի Սփիւռքի հանդէպ, Սփիւռքի ամէն մէկ Հայու հանդէպ, որ ապրելով աշխարհի որեւէ ծայրը պահած է ազգային ոգին ու լեզուն: Անշուշտ երազային կ՝ըլլար ամբողջական ներգաղթը, որ կարելի չէ ,բայց պէտք չէ քաջալերել արտագաղթը, մանաւանդ դէպի քաղաքակիրթ երկիրները : Ու Սեւակ կ՝անդրադառնայ մայրենի լեզուի կարեւորութեան.— « Ամէն ինչ պիտի անել մայրենի լեզուն պահելու համար, ազգի բնորոշումներ շատ կան, բայց ես կարծում են որ այդքան գիտականութեան մէջ մտնելու պէտք չունենք : Եւ եթէ Շահնուրի ասածով լեզուն նահանջում է, դա արդէն սարսափելի է: Ուրեմն ի՞նչ պիտի անել: Ծանօթ էք իմ գրականութեանը ու խնդրում եմ ինձ լաւ հասկանալ, ինձ ճիշդ հասկանալ: Իմ խօսքը բացարձակապէս վերաբերում է բոլորին : Մեզ համար, մի բուռ ժողովրդի համար, շռայլութիւն է կուսակցութիւնների, հոսանքների, ուղղութիւնների այն առատութիւնը, որ կայ : Սա վերաբերում է բոլորին : Նորից ես ներողութիւն եմ խնդրում, յոյս ունեմ ինձ ճիշդ կը հասկանաք: Նախ հա՛յ, ապա կուսակցական: ... Իմանում եմ որ Սփիւռքում կան շատ մեծահարուստներ որ շատ դրամներ են ծախսում եկեղեցիներ կառուցանելու համար, շատ գովելի է : Ես մէկն եմ այն Հայորդիներից որ շատ բարձր են գնահատում մեր եկեղեցին, նրա ծառայութիւնները դարերի պատմութեան մէջ, խնդրում եմ սա էլ ճիշդ հասկանաք, մեծ յարգանք ունեմ մեր եկեղեցւոյ պատմութեան հանդէպ, բայց այսօրուայ պայմաններում, աւելի կարեւոր է դըպրոց ունենալ քան եկեղեցի»: Այս հարցին վրայ ծանրանալով Պ. Սեւակ կը խորհի թէ սխալ է նաեւ ինչ որ կ՝ընէ ներկայիս Հայաստանը, իր դուռները բանալով բոլոր ուսանողներու առջեւ: Պէտք է ընդունիլ միայն այն ուսանողները որոնք պիտի հետեւին հայագիտութեան, Հայոց պատմութեան, պայմանաւ որ վերադառնան ու նուիրուեն ուսուցչական ասպարէզի : Ու բանաստեղծը իր եզրակացութեան մէջ, մաղթեց որ քանի ամբողջ չենք, գոնէ ողջ մնանք յառաջիկայ տասնամեակներուն :

Ա. Մ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յունուար 2ին, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·50ին Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանէն կը ներկայացուի Ժան – Ժաք Վարուժանի՝

«La Ville en haut de la Colline»

Կը մասնակցին՝ Ռընէ Ֆօռ, Սաշա Փիթոյէֆ, Հիւպէր Տէշան, Շառլ Տավիտ եւ Ֆրանսուազ Սիակալ :

×

Վերջերս, Փարիզի Փըթի Փալէի մէջ տեղի ունեցաւ բացումը, Պ. Անտրէ Մալրոյի նախագահութեամբ, Պօտլէռի նուիրուած կարեւոր ցուցահանդէսին՝ որ պիտի տեւէ մինչեւ յառաջիկայ Մարտին: Մօտաւորապէս ութ հարիւր ցուցադրուած կտորներու շարքին՝ կը գտնուին բանաստեղծին ինքնատիպ լուսանկարը Նատարի կողմէ (1860) եւ Պօտլէռի ձեռագիր նամակը գծագրութիւնով մը, Սարգիս Պօղոսեանի հաւաքածոյէն :

Ցուցադրուած է նաեւ Մանէի «Կեռասներով երեխան», Կիւլպէնկեանի հիմնարկութեան կողմէ տրամադրուած եւ որուն մասին Պօտլէռ գրած է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (374)

ԹՃՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Նախ թագաւոր չեմ ուզեր, չեմ ուզեր՝ դէթ խնայողութեան տեսակէտով, թագաւորները հացկատակներ են: Թագաւորները ձրի չեն թագաւորեր: Ինծի մտիկ ըրէք, եթէ կ՝ուզէք հասկնալ թագաւորներու սղութիւնը: Եթէ Ֆրանսուա Ա. մեռաւ, Ֆրանսայի մէջ տէրութեան ընդհանուր պարտքը երեսուն հազար լիտր եկամուտ էր. երբ Լուի ԺԴ. մեռաւ, այս պարտքը երկու հազար վեց հարիւր միլիոն լիտրի եղած է՝ յարկը քսանեւութ լիտր հաշուելով, ըսել է թէ 1760 Տէմարէի ըսածին նայելով, չորս հազար հինգ հարիւր միլիոն եւ այսօրուան հաշուով տասնեւերկու հազար միլիոն էր: Երկրորդ՝ Քոմպըֆէրէն ներողութիւն խնդրելով, կ՝ըսեմ թէ շնորհուած Սահմանադրութիւն մը քաղաքակրթութեան յոռի միջոց մըն է: Անցումը ազատել, անցքը մեղմել, ցնցումը նուազեցնել, ազգը անզգալապէս միապետութենէ հանրիշխանութեան անցընել սահմանադրական կեղծիքներու կիրառումով, ասոնց ամէնքն ալ զզուելի պատճառներ են: Ո՛չ, ո՛չ, ժողովուրդը բնաւ չլուսաւորենք կեղծ լոյսով: Սկզբունքները ձեր սահմանադրական դետնափորին մէջ կ՝ոսնին եւ կը տժգունին: Ոչ պիտակութիւն, ոչ իրաւարարութիւն պէտք է եւ ոչ ալ շնորհումներ թագաւորէն դէպի ժողովուրդը: Այդ բոլոր շնորհումներուն մէջ 14րդ յօդուած մը կայ: Պարգեւող ձեռքին քով ճիրան մը կայ որ ետ կ՝առնէ պարգեւը: Բացէ ի բաց կը մերժեմ ձեր սահմանադրութիւնը: Սահմանադրութիւնը դիմակ մըն է, սըտութիւնը վրան է: Ժողովուրդ մը երբ Սահմանադրութիւն մը կ՝ընդունի, կը հրաժարի իր իշխանութենէն: Իրաւունքը անթերի մնալով միայն իրաւունք է: Ոչ, սահմանադրութիւն չեմ ուզեր:

Եղանակը ձմեռ էր. բուխերիկին մէջ երկու փայտ կը վառէր ճայթիւնով: Հրապուրիչ էր այս կրակը, եւ Քուրֆէյրաք չկրցաւ դիմադրել: Ձեռքին մէջ ճմլեց խեղճ Շարթ Թուքէն եւ կրակը նետեց: Թուղթը վառեցաւ: Քոմպըֆէր Լուի ԺԷ.ին հրաշակերտին այրիլը դիտեց փիլիսոփայաբար, եւ բաւական համարեց ըսել.

— Սահմանադրութիւնը բոցի փոխուեցաւ:

Եւ ահա հեղնանքները, հանճարեղ խօսքերը, երկդիմի կատակները, Ֆրանսացիի յատուկ եռանդոտ զուարթութիւնը, Անգլիացիի յատուկ հաճոյքը, կիրթ եւ անկիրթ ճաշակը, լաւ եւ յոռի պատճառաբանութիւնները, տրամախօսութեան ամէն այլանդակ փամփուշտները սրահին ամէն կողմէն վեր ելլելով եւ ընդհարելով գլուխներու վերեւ, տեսակ մը զուարթագին ռմբակոծութիւն կ՝ընէին:

ԳԼՈՒԽ ՀԵ.

ՀՈՐԻԶՈՆԻՆ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒՄԸ

Երիտասարդական փոխադարձ ընդհարումները սքանչելի յատկութիւն մը ունին. այսինքն բնաւ չես կրնար այդ ընդհարումներուն ոչ կայծը նշմարել, ոչ ալ փայլակը դուշակել:

Քիչ ետք ի՞նչ պիտի ժայթքի, չես գիտեր:

Արդահատութեան միջոցին քրքիջը կը սկսի: Ծաղրաշարժ վայրկեանին ծանրութիւն մը կուգայ:

Դրդումները աննշան բառէ մը կախում ունին:

Իւրաքանչիւրին խանդը ինքնիշխան է:

Անակնկալի ասպարէզը բացուելու համար խեղկատակ խօսք մը կը բաւէ:

Այս խօսակցութիւնները յանկարծադէպ շրջումներ ունին, ուր հեռատեսիլը յանկարծ կը փոխուի: Դիպուածը այս խօսակցութեանց մեքենապետն է:

Դժուարամարս կարծիք մը՝ բառերու շառաչիւնէ մը տարօրէն ելլելով յանկարծ եկաւ անցաւ այն բանակռիւին մէջէն ուր խառնիխուռն կը պայքարէին Կրանթէր, Պահորէլ, Փրուվէր, Պոսիւէ, Քոմպըֆէր եւ Քուրֆէյրաք:

Տրամախօսութեան մէջ ի՞նչպէս կ՝ըլլայ որ անակնկալ խօսք մը կ՝արտաբերուի. ինչո՞ւ այդ խօսքը յանկարծ կը գրաւէ լսողներուն ուշադրութիւնը: Ինչպէս ըսինք քիչ առաջ, ոչ ոք գիտէ ասոր պատճառը:

Վլվլուկի միջոցին Պոսիւէ յանկարծ Քոմպըֆէրն չեմ գիտեր ի՛նչ խօսք ուղղեց եւ խօսքը վերջացուց յետագայ թուականը յիշատակելով.

— 18 Յունիս 1815. Վաթէրլօ:

Մարիուս, որ սեղանի մը վրայ ջուրի բաժակի մը քով կռթնած էր արմուկով, երբ լսեց Վաթերլօ անունը, դաստակը կզակին տակէն վերցուց եւ սկսաւ ունկընդիրներուն նայիլ ուղղակի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՅԱՌԱՋ

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեան վերջամսեայ «Յառաջ» կը նուիրեն.— Տիկին Սահակեանի (Վիէրզոն) եւ Տէր եւ Տիկին Սահակեանի (Իսուէյն)։

×

Պ. Յովհաննէս Վարդանեան լինչպէս ամէն տարի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Վ. Վարդանեանի (Մարսէյլ)։

×

Ալֆորվիլլէն ՈՄՆ մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Լէպլէպիճեանի (Ալֆորվիլ)։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Խաչիկ Պզտիկեան քսան ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութենէն 50 ֆրանք։

ՆՈՒԷՐ

Այրլի Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան, զաւակները եւ թոռնիկները՝ Սիլվիա Դաւիթեան, Վարուժան եւ Վազգէն Պայրամեան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ յիսուն նական ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Տիկնանց Որբ. Օգնութեան մարմնին, Կապոյտ Խաչին եւ կարմիր Խաչին Ծովահայեաց նոր չէնքին գնումին ի նպաստ։ (Տառնալ Յառաջէն)։

×

Տիկին Էօժէնի Սալըրեանի մահուան առթիւ (Ծննալ Բէյլզան), Տէր եւ Տիկ. Բաֆֆի Պզտիկեան, Տէր եւ Տիկին Պեր – նար Բէյլզան, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Տորման 150 ֆր. կը նուիրեն Մոնմորան – սիի հանդստեան տան։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Ս. Թիւրեաքեան Զուարթ Ճանկէօզեանի (Ծննալ Տէր – Անդրէաս – եան) ցաւալի մահուան առթիւ, փոխան Ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն ֆրանք Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին, յիսուն Նարդունիի գործերու հրատարակման ֆոնտին, յիսուն կապ. Խաչի Կայանին։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրլի Տիկին Շահանիկ Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Միչօ եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պատգամները շնորհակալութիւն կը յայտնեն «Զաւարեան» կոմիտէի, «Յառաջ»ի եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, Ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՏԱՆԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

Ց. Գ.— Երուանդ Առաքելեանի մահուան առթիւ փոխան Ծաղկեպսակի դրամացած գումարէն 270 ֆրանքը կը նուիրուի Հալէպի հայ Ծերանոցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է յիսուն ֆրանք Միքայէլ Պետրոսեանէ Հմայեակ Քէօսէեանի մահուան առիթով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան փոխան Ծաղկեպսակի, Երուանդ Առաքելեանի մահուան առթիւ։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Սրապեաններէ յիսուն ֆրանք իրենց մօրաքրոջ մահուան առթիւ։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գ. Շահինեաններէ երեսուն ֆրանք Յովակիմ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ, Մանուկներու Օրուան ոճին առթիւ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան։

Յունուար 12ին։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին։

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին։ Յունուար 5ին։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ – հանդէսով, Յունուար 5ին կիրակի կէս – օրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ։ խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սըբ – րահը, Բիւ ժէ։

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ տեղի պիտի ունենան խմբերգ, արտասանութիւն, պար եւ հաճելի անակնկալներ։

Ղեկավարութեամբ Օր. Հեղէն Սապունճեանի ջուսուցչուհիի)։

Ճոխ պիւֆէ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յունուար 26ին։

Ցաւով կը հաղորդենք Ազգ. հերոս ՄԻՍԱԷԼ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ, նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Յունուար 26ին։

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան տարեկան ցերեկոյթը՝ ՄԱՐՏ 23ԻՆ։

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մայիս 4, գեղարուեստական ցերեկոյթ։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Նախկին Աշակերտաց եւ Ծնողաց Միութեանց պարահանդէսը Փետրուար 2ին, կիրակի օր։ Զուարթ անակնկալներ։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին, Ամպասատէօրին մէջ։

×

Մարսէյլ քաղաքի, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է Յունուար 12ին, վօվընարկ, էքսէն հինգ քիլոմեթր, դեղեցիկ ճաշարան մը։ Տեղերը պէտք է նախապէս ապահովել, դիմելով Ֆօթօ Ռեքս, 2 Րիւ Պերնար տիւ Պուա, կամ Զորեքշաբթի իրիկունները 8–ին, 26 Րիւ տէ Ռովալէսաո։

×

12 Յունուարկիրակի ժամը 15ին

Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ «ՀՆԱՐՔԸ» կատակերգութիւնը, ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի Առնուվիքի մասնաճիւղին։

×

Հայ Արիներու Միութեան
Տարեկան հանդէսը
Կիրակի, 2 Մարտ 1969, կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին։
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St. Dominique, Paris (7e)

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի տարեկան պարահանդէսը Մարտի Ա. Շաբթի պիւերը Սփլանտիտի սրահներու մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագա –

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի տարեկան զեղարուեստական ցերեկոյթ – թէյասեղանը Փետրուար 16 – ին, Մեզոն տէ Սանթրօ, ժամը 15էն 20։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական չքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեղ ծանօթ Ֆարոյի դեղեցիկ սրահներուն մէջ։

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր տեղան – ները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպաճօ փողոց, Պ. Եավէրի դրասենեակը, հեռ. 20–26–74։

Պարզներուն՝ Օրէկսթրը Ռաֆայէլ Սէռաճօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած։

Հաճելի անակնկալներ եւ զեղարուեստական բաժին։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ.— Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Շերիկեան։

ՊՕՄՈՆ.— Ս. Սարգիսեան, Յովհ. Տէր – Վարդանեան։

ՊՈՒՒՎ. ՕՏՏՕ.— Յովհ. Արզուման – եան, Հայկ Սարգիսեան։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ. — Մերկեր Սու – քիասեան։

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Սերոբ Գինոսեան, Կարօ Յովսէփեան։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Խորէն Ուլուսեան, Սիմոն Աւետեան։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան։

ԼԱՓՈՄ.— Նչան Նազաչեան։

ՎԱԼՊԱՐԵԶ.— Պ. Կէօրկեան։

ՆԻՄ.—Ս. Ալեքսեան, Գ. Խոսրովեան։

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Թ. Մատոյեան։

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ.— Վ. Կամպէրեան։

Ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդական – ներուն մօտ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Յունուար 3, ժամը 20·45ին
Օթանի նախկին չէնքին մէջ,
(Մեթրօ Փորթ Տօֆին)
Centre Universitaire Dauphine
Place du Ml. de Lattre de Tassigny
Amphithéâtre 6, 2ème étage

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՇԱՒԼՒՃ
(Փարիզի Աստղագիտարանէն)

Կը դասախօսէ Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէն Փրոֆ. Համբարձումեանի տեղակալ՝

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Գիտութիւնը Հայաստանի մէջ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւոր – րութիւն, Յայտնութեան եւ Մկրտութեան։ Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները,

1969·— ՄԱՐՏ 2, թատերական ներկայացում։

Ապրիլ 24, Օր Նահատակաց։

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՐԹԵՐ

Նոր տարուան, Ս. Ծնունդի եւ այլ տօներու առթիւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը հրապարակ հանած է շնորհաւորական քարթեր, մեծ երաժշտին՝ Կոմիտաս վարդապետի, ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ (1869 – 1969)։

Կողքի նկարն է մեծ նկարիչ Գարզուի։

Անոնք որ կը փափաքին ունենալ այս քարթերը, շնորհաւորելու համար տօնական օրերը իրենց հայ թէ օտար բարեկամներուն, ազգականներուն, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն։

Երգչախումբի անդամներուն,
17 Րիւ Պլէօ
Հրանդ–Սամուէլ դրատուն։
51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ, ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ,
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ
1969 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1969
Հրատարակութիւն Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ Գին 10 ֆր·
Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՈՒՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒԻ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
31 DECEMBRE
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11401 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.401

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

Տարի մը եւս թաւալեցաւ: Արկածալից տարի մը, որ դնաց անհունին մէջ միանալու այն միլիոնաւոր տարիներուն, որոնք սահեցան անդարձ աշխարհի ստեղծագործութենէն ի վեր:

Ստեղծագործութի՛ւն:

Առեղծուած, որուն լուծումը գտած չէ տակաւին մարդկային միտքը:

Անջրպետին գաղտնիքները որոնելու ճիգերը իրենց գերագոյն աստիճանին հասան վերջացող տարուան ընթացքին:

Մեր երկրագունդը կառավարող հակամարտ երկու հսկայ ուժերը զինարշաւին հետ զուգահեռ իրարու հետ մրցումի են եւած՝ իրենց իշխանութիւնը տարածելու համար երկրէն ետք երկնքի վրայ եւս: Աշխարհ փոքր է այլեւս: Գիտութիւնը հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ: Մարդկային իմացականութիւնը այերին մէջ կը ճախրէ:

Եւ սակայն հակառակ բոլոր յառաջդիմութեանց ու նուաճումներուն, կարելի չէ եղած տակաւին քակել կծիկը եւ պարզել գաղտնիքները արեւին ու լուսնին, երկրագունդին ու աստղերուն, մոլորակներուն եւ արբանեակներուն, որոնք անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր կը թաւալին անհունին մէջ ու պիտի շարունակեն թաւալիլ յաւիտեանս յաւիտենից:

Ու անզօրութեան մատնուած մարդիկ կը կառչին դարձեալ հաւատքին, անծանօթ ու աներեւոյթ գերբնական ուժի մը վերագրելով ստեղծագործութիւնը երկրագունտին, որուն մէջ կ՛ապրինք:

Ու մինչ Դեկտեմբեր 24էն 25 լուսնալիք դիշերը երկրաբնակ մարդիկ եկեղեցիներու մէջ պատարագով, կամ հանրային վայրերու մէջ եւ ընտանեկան յարկերու տակ ցայգատօնով կ՛ողջունէին Յիսուսի ծնունդը, վերը՝ երկինքին մէջ, լուսինը նուաճելու նկրտող երրորդութեան մէկ անդամը, Պորման, ջերմեռանդ հաւատքով ու ամերիկացիի բարեպաշտութեամբ, ի լուր հանուր մարդկութեան, կը կարդար առաջին գլուխը Ծննդոց գրքին, որով կը սկսի Աստուածաշունչ Մատեանը (Հին Կտակարան): Այսպէս՝

«Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկին եւ զերկիր: Եւ երկիր էր աներեւոյթ եւ անպատրաստ, եւ խաւար ի վերայ անդնդոց, եւ հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ ջուրց: Եւ ասաց Աստուած, եղիցի՛ լոյս, եւ եղեւ լոյս: Եւ ետես Աստուած զլոյսն զի բարի է. եւ մեկնեաց Աստուած ի մէջ լուսոյն եւ ի մէջ խաւարին: Եւ կոչեաց Աստուած զլոյսն Տիւ եւ զխաւարն կոչեաց Գիշեր: Եւ եղեւ երեկոյ եւ եղեւ վաղորդայն, օր մը»:

Պորման կարդաց ստեղծագործութեան սուրբ գրական այս պատմութիւնը, որուն կը հաւատայ քրիստոնեայ մարդկութիւնը շուրջ քսան դարէ ի վեր: Ու պիտի շարունակէ հաւատալ եւ պաշտել այն աներեւոյթ ուժը, անսկիզբ եւ անվախճան, Աստուած կոչեցեալ մեր Հայրը, որ կ՛ապրի յերկինս եւ որուն կ՛աղօթեն մարդիկ ամէն օր եւ ամէն ժամ, անկէ խնդրելով հանապազօրեայ հացն ու մեղքերուն թողութիւնը, կ՛աղերսեն անոր, որ փորձութեան չտանի զիրենք, այլ չարէն փրկէ:

Հակառակ բոլոր տէրունական եւ այլ աղօթքներուն ու աղերսանքներուն, Աստուծոյ արքայութիւնը չի տիրեր տակաւին աշխարհի վրայ, որ երբեմն նոյնիսկ արցունքի հովիտ կը դառնայ որոշ ազգերու համար:

Մաղթե՛նք որ Նոր Տարին փնտռել չտայ Հինը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԻՍՐԱՅԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԲՈՂՈՔԸ

ՎՆԱՍ՝ 50 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԸՍՏ ՊԷՅՐՈՒԹԻ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Իսրայէլի կառավարութիւնը կը պատրաստուէր «դրական» որոշում մը տալու, ի պատասխան Աթէնքի օդակայանին մէջ էլ Ալի Պօյինկի դէմ եղած ահաբեկումին: Եւ այդ «դրական» որոշումն ալ չուշացաւ: Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·45 է, որ բոլորովին անակնկալ յարձակում մը պիտի ըլլար Պէյրութի միջազգային օդակայանին վրայ: Արդարեւ չորս իսրայելեան թռաններ կ՛իջնէին Խալտէ ծովէն գալով եւ խուսափելով օդակայանին ռատարներէն: Մօտ քառասուն հոգի, զինուած, սպիտակ հագուած դուրս կ՛ելլէին թռաններէն եւ կարճ ժամանակի մէջ կը քանդէին արաբական ընկերութեանց պատկանող բոլոր օդանաւերը: Այդ ժամուն մեկնումի կը պատրաստուէր Պօյինկ 707 մը, որ Միտըլ Իսթ Էոլայնզի կը պատկանէր: Իսրայելցիք նշան կ՛ընէին օդաչուին որ կեցնէ շարժիչները, յետոյ ներս մտնելով, պայթուցիկ ռումբեր կը զետեղէին ամէն կողմ: Յիշենք նաեւ թէ բոլորը սքանչելի արաբերէն կը խօսէին ինչ որ շփոթութիւն պատճառելու յաւելեալ առիթ մը եղած է: Այդ պահուն 1500 հոգի կը գտնուէին օդակայանը, որոնք անմիջական կերպով բան չեն հասկցած անցուդարձէն: Ոմանք նոյնիսկ կարծած են թէ սինեմա է:

Վնասները — միայն նիւթական — շատ ծանր են: Ամէնէն մեծ վնասը կրած է Լիբանանեան Միտըլ Իսթ Էոլայնզը, որու 13 օդանաւերը փոշիացած են: Ասոնց մէջ կային՝ երեք ֆոմէթ, երկու ֆառավէլ, մէկ Պօյինկ, մէկ Վիսֆաունթ: Երկրորդ վնասուող լիբանանեան ընկերութիւնն է՝ Լիպէնիզ Ինթերնէշընըլ Էռուէյզը՝ երկու Քորոնատօ եւ մէկ Տէ Սէ 7: Երրորդ ընկերութիւնը, որ միայն ապրանքի փոխադրութեամբ կը զբաղի (Թրանս Մետիթերանըն Էոլայնզ) երկու Տէ - Սէ 6 կորսնցուցած է:

Միտըլ Իսթ Էոլայնզը ապահովագրուած է անգլիական Լլօյտին կողմէ, բայց յայտնի չէ թէ ապահովագրութիւնը ի զօրու է՞ պատերազմական արարքներու պարագային եւ հաւանական է որ այս արարքը պատերազմական նկատուի: Լիբանանի հաշուով ընդհ. վնասն է՝ յիսուն միլիոն տոլար:

Կիրակի օր վաղ առաւօտեան երկու իսրայելեան օդանաւեր թռիչք մը կը կատարէին Պէյրութի օդակայանին վրայ, նկարելու համար վնասները:

Իսրայէլ կը փորձէ արդարացնել իր այս արարքը, շեշտելով թէ Լիբանանէն է, որ պատրաստուած է Աթէնքի իսրայելեան օդանաւին վրայ եղած յարձակումը: Լիբանան անշուշտ անմիջապէս, շատ բուռն բորոք մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին, ոչ միայն դատապարտութիւն մը պահանջելով Իսրայէլի համար, այլեւ պատիժ ու վնասուց հատուցում: Պէտք է ըսել թէ իսրայելեան այս արարքը միահամուռ վրդովումի մը պատճառ եղած է Լիբանանի մէջ: Աշխարհի ամէն կողմն ալ ընդվզումը նոյնն է: Ապահովութեան Խորհուրդի նիստէն առաջ իսկ, Միացեալ Նահանգները շատ խիստ ոճով, կը դատապարտէին Իսրայէլը: Ֆրանսա անդամ մը եւս կը շեշտէր Միջին Արեւելքի պայթուցիկ վիճակը եւ չորս մեծերու ժողովի առաջարկը կը կրկնէր: Անգլիան ալ կը յայտնէր իր դժգոհութիւնը, բայց վերապահ կը մնար Ֆրանսական առաջարկին նկատմամբ: Աւելի քան երբեք վրդոված է Խորհ. Միութիւնը: Մոսկուայի ձայնասփիւռին խօսնակը շեշտած է թէ իսրայելեան ռազմական ուժին նոր ամբարտաւան գրգռութիւնն է: Մանրամասն տեղեկագիր մը տալէ ետք յարձակման մասին, ձայնասփիւռը աւեցուցած է. — «Իսրայելցի ահաբեկիչներու յարձակումը Պէյրութի օդակայանին վրայ, վրդովման հսկայ ալիք մը բարձրացած է ոչ միայն արաբական երկիրներուն մէջ, այլեւ աշխարհի բազմաթիւ մայրաքաղաքներու, այն աստիճան որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը, ծանօթ Թէլ Ավիվի ծայրայեղներուն հանդէպ իր համակրութիւններուն համար, նոյնիսկ շատ բուռն բողոք մը բարձրացուցած է»:

Արաբական երկիրներու մէջ, վրդովումը անշուշտ ալ աւելի մեծ է: Լիբանան կը շեշտէ թէ «որևէ պարագայի չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ անհատական ձեռնարկի մը, զոր գործած են երկու Պաղեստինցիներ, որոնց օճախը բռնի գրաւած է Իսրայէլը»:

Գահիրէ վրդովումը գագաթնակէտի հասածէ եւ «Փիրլ Հարպըր» կ՛որակուի իսրայէլեան յարձակումը: սառավարութեան բանբերը շեշտած է թէ այս ձեւով Իսրայէլ խաղաղութիւն չի բերեր, այլ աւելի կը հրահրէ կացութիւնը:

Ապահովութեան Խորհուրդը առաջին նիստ մը գումարեց: Միաձայնութեամբ համաձայն են դատապարտելու համար Իսրայէլը, բայց բոլորն ալ համաձայն չեն պատիժ ալ տալու, ինչպէս կը պահանջէ Լիբանան: Այդ պատճառով 24 ժամ յետաձգեցին նիստը, որպէսզի բոլորէն ընդունելի բանաձեւ մը խմբագրուի: Մնաց որ Իսրայէլ բանաձեւերու շատ կարեւորութիւն տուող մէկը չէ իսկ Ապահովութեան Խորհուրդ ու ՄԱԿ ալ միայն բանաձեւ կրնան քուէարկել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կացութիւնը միշտ բարդ է: Ազատագրութեան Ազգ. ճակատը նոր հանդիպում մը առաջարկած է Ամերիկացիներու երեք ամերիկացի գերիները վերադարձնելու համար, բայց պէտք է Միացեալ Նահանգները երեք օրուան Ամանորի դադար մը պարտադրեն եւ չեն կրնար որովհետեւ հարաւային Վիէթնամը դէմ է:

ՉԻՆԱՅԻՔ փողոցէ փողոց, արտակարգ ոգեւորութեամբ տօնեցին հիւլէական նոր ռումբին պայթումը: «Մեր յաջողութիւնը, կ՛ըսէ Փեքին, քաջալերանք մըն է բոլոր յեղափոխական ժողովուրդներուն համար»:

ՏԱՐԱԴՐԱՄՆԵՐԸ կը շարունակեն Ֆրանսա վերադառնալ: Ամիսէ մը ի վեր արդէն 360 միլիոն տոլար մտած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Պրաւտա» կը գրէ թէ Ֆրանսական երիտասարդութեան մեծ մասը դէպի ընկերվարութիւն համակրութիւն ցոյց կուտայ:

ՓՐԱԿԱՅԷՆ եկած լուրերու համաձայն, մէկ միլիոն բանուորներ կը սպառնան գործադուլ ընել եթէ Զմրկովսկի հեռացուի: Ներկայ կացութիւնը բաւական բարդ է Չեխերուն համար: Խորհրդային պատուիրակութիւնը եկած կը հսկէ դաշնակցային նոր կազմակերպութեանց տեղաւորման: Իսկ Մոսկուայի «Պրաւդան» կը շարունակէ իր յարձակումները չեխ ազատականներու դէմ:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ, խորհրդային երեք մտաւորականներ դատապարտուած են մէկէն չորս տարի բանտարկութեան, որովհետեւ հակախորհրդային քարոզչութիւն ըրած էին:

ՍՈՖԻԱ ԼՈՐԷՆ, իտալուհի ծանօթ դերասանը առջի օր, Ժընեւի մէջ, մանչ զաւակ մը ունեցաւ: Երախան ալ մկրտուած է՝ Գառլօ, ինչպէս հայրը՝ Գառլօ Փոնթի:

ՅՈՒՐՏԸ աւեր կը գործէ Ֆրանսայի մէջ: Ճամբաներն ալ սառած են եւ Կիրակի օր, կառքի արկածէ 26 հոգի մեռաւ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ նոր յաւելումներ կը սկսին: Էսանսը, երկրորդ անգամ ըլլալով, հանքային ջուրերը եւն. եւն.:

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750 ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս-Իւրսի, Երեւանի 2750ամեակը պիտի ոգեկոչուի, Յունուար 15-16-17ին, Փարիզի մէջ, ԻՒՆԷՍՔՈՅԻ չէնքը, ինչպէս Շիմիի սրահը: Այս առթիւ Երեւանէն Փարիզ պիտի ժամանեն. — Երեւանի խորհուրդի տեղակալ՝ Արամ Արամեան, Հայրենիքի Ձայնի խմբագիր՝ Կամօ Վարդանեան, ժողովրդական դերասանուհի՝ Գոհար Գասպարեան, Արնօ Բաբաջանեան, Յովհ. Բաղալեան, Գէորգ Էմին, Սուրէն Քոչարեան, Անահիտ Ցիցիկեան (ջութակահարուհի), Հրաչուհի Ճինանեան (ասմունքող), ճարտարապետներու միութեան նախագահ՝ Վ. Յարութիւնեան, դաշնակահարուհի Էլէոնարա Ոսկանեան, Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետ՝ Էտուար Պապեան եւ Լուիզ Սամուէլեան (թաւջութակ):

Խումբը ներկայացումներ պիտի տայ նաեւ Լիոն, Վալանս եւ Մարսէյլ:

ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթ է՝ որ Նշան Փալանճեան Ճեմարանի Տնօրէն եւ Համազգայինի նախագահ Սիմոն Վրացեան, 1968 Ապրիլին իր անցուցած արկածէն ի վեր, հակառակ բժշկական տեւական հսկողութեան եւ խնամքին, չէ կրցած վերագտնել իր առողջութիւնը: Վերջերս, նոր տագնապի մը հետեւանքով վիճակը աւելի ծանրացած ըլլալով, ան փոխադրուեցաւ Պէյրութի Ամերիկեան հիւանդանոցը, ուր ենթակայ է անմիջական հսկողութեան եւ դարմանումի: Առողջական վիճակը, թէեւ մասամբ բարելաւուած, կը մնայ սակայն մտահոգիչ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎՐԻՊԱԿ. — Կիրակի օրուան թերթին թուականը պիտի ըլլար Դեկտ. 29 եւ ոչ 28ը, ինչպէս տպուած էր սխալմամբ:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

Հայ գրականութիւնը ծննդեան հարիւրամեակը կ'ոգեկոչէ այս տարի իր ամէնէն համակրելի վարպետներէն մէկուն : Լեւոն Բաշալեան, իրապէս մէկն է եղեր այն ընտիր հոյլէն, որ ճամբայ բացաւ արեւմտահայ գրականութեան վերելքին՝ երբ ան, հազիւ ընձիւղած, ուղի կ'որոնէր իրեն քայլ նետելու համար իր օրերու կեանքին հետ, եւ որ իրապաշտութիւնը խարիսխ դարձուց իր գործունէութեան, ոչ թէ գրական դպրոց մը ստեղծած ըլլալու սիրոյն, այլ անոր մէջ գտնելով հիմնական ոգին նոր կեանքին՝ որ կը բացուէր սերունդին առջեւ խարխափումներու դժնդակ պահու մը, բազմաթիւ մարզերու վրայ :

Այդ ընտիր հոյլը ասպարէզ եկաւ իսկապէս, յանձին երիտասարդ գրողներու այն փոքր խումբին, որ հաւաքուեր էր 1884ին «Արեւելք» թերթին շուրջ, իրենց գլուխն ունենալով Արփիար Արփիարեանը : Անոր շուրջն էր որ խմբուելու եկան Լեւոն Բաշալեան եւ Տիգրան Կամսարական, Գրիգոր Զօհրապ, Մելքոն Կիւրճեան եւ Հրանտ Ասատուր, կազմելով այսպէս տեսակ մը համաստեղութիւն, որուն հետզհետէ մաս կազմելու պիտի գային Երուանդ Օտեանն ու Թլկատեցին, Երուխանն ու Զօպանեանը, եւ որ իր տիրապետութեան տակ առնել պիտի գար տակաւ այն օրերու բովանդակ հայ գրականութիւնը :

Հայ իրապաշտներու անդրանիկ սերունդն էր ան, որ արեւմտահայ գրականութիւնը իր փառքին եւ հայ հրապարակագրութիւնը իր իսկական կոչումին տարաւ, գրականութիւնը մօտեցնելով զանգուածներուն եւ զանգուածները գրականութեան :

Առաջին վեցեակին մէջ որ Արեւելքի շուրջ խմբուեր էր՝ ամէնէն կրտսերն էր Լեւոն Բաշալեան, բայց զգալի ըրաւ իսկոյն իր դիրքը տաղանդաւոր այդ մարդոց մէջ, որոնք ասպարէզ իջած էին իրեն հետ մէկտեղ : Եթէ Արփիարեանի հեղինակութիւնը եւ պատկառանքը կը տիրէր բոլորին վրայ, անոնց միջեւ հոգեկան կապը Բաշալեանն եղաւ, տեսակ մը միջին եզր այն զանազան խառնուածքներուն միջեւ՝ որոնք տարբեր ձիրքերով հիմնական նպատակի մը կը ձգտէին, այն է ներկայացնել իրական կեանքը իր բոլոր խաւերով եւ տիպարներով, իր հոգերուն եւ վէրքերուն մէջ: Բաշալեան օրը օրին խօսեցաւ զանգուածներուն հետ, ներշնչուեցաւ անոնցմէ եւ յոյսի մէջ պահեց միշտ զանոնք : Եւ վերջապէս մէկը եղաւ այն գրողներէն, որոնք դայեակներն հանդիսացան արեւմտահայ նոր աշխարհաբարին :

Բաշալեան, ասկէ զատ, Արփիարին հետ մէկտեղ, առաջիններէն եղաւ որ փորձեցին կամուրջ ձգել Հայութեան զոյգ հատուածներուն միջեւ, ձգտելով, առաջին հերթին, անոնց փոխադարձ ճանաչման : Արեւմտահայ մտաւորականութեան մէջ ան առաջիններէն մէկն եղաւ նոյնպէս որ ռուս գրականութեան բացառիկ ուժը ճանչցաւ եւ անոր տիտանները ծանօթացուց թերթերուն մէջ, զորս վարելու կոչուած էր :

Քսան տարուան ընթացքին չորս բեմերէ անցաւ Բաշալեան: Սերունդը, որուն պատկանեցաւ ինք՝ իր առաջին մարզանքներն ըրաւ «Արեւելք»ի եւ անոր կողքին լոյս տեսնող «Մասիս»ին մէջ ութսունական թուականներուն, տարիներ՝ ուր հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ ազատագրութեան ծաւալը սկսած էր շարժման վերածուիլ: Նոյն այդ սերունդն էր, որ 1890ին «Հայրենիք»ն ստեղծեց եւ անոր անունով պատմութեան անցաւ, ճիշդ այն տարիներն էին երբ ձայնը հնչեր էր արդէն Հայոց լեռներէն եւ համակեր էր հայ երիտասարդութիւնը. սերունդը խառնուեցաւ ինքն ալ նոր յուզումներուն ու բաբախեց անոնց հետ: Վրայ հասաւ նոր յուսախաբութիւնը, Պոլիս անշնչելի դարձաւ ալ, ու ցիրուցան եղաւ սերունդը : Լեւոն Բաշալեան ինք եւս ձեռք առաւ տարագրի ցուպը՝ իր երազներէն դեռ բան մը պահած, եւ Արփիարեանի հետ նոր բեմ ստեղծեց տարագրութեան մէջ, եւ «Նոր Կեանք»ը, զայն լոյս ընծայելով Լոնտոն, ամբողջ երեք տարի 1898էն 1901:

Յետոյ հասաւ հիասթափութեան իր ալ վայրկեանը. թօթափեց իր պատրանքները, եւ սակայն լքեց նաեւ գրիչը, անոր փարած մնալէ ետք ամբողջ քսան տարի՝ ալեկոծութեանց բովանդակ շրջանին :

1922ի մեծ տարտղնումէն ետք Փարիզ եկաւ նաեւ Բաշալեան, արդէն շունչէ պարպուած : Վերջին ճիգ մը զայն խառնեց սակայն այն օրերու հայ հոգերուն, ու դեր յանձնեց անոր նախ Բարեգործականի, յետոյ Ազգ. Պատուիրակութեան եւ Գաղթականաց յանձնաժողովին մէջ պահ մը իր ներսը արծարծելով նաեւ փորձութեան կայծը : Բաշալեան փորձուեցաւ արդարեւ ձեռք առնել գրիչը եւ «Լը Ֆոյէ» թերթը հիմնեց, մասամբ հայերէն, մասամբ ֆրանսերէն, ուր հին օրերէն ան ուրիշ բան պահած չէր բայց եթէ իր ողջմտութիւնը եւ բիւրեղացած իր աշխարհաբարը :

×

Բազմազան էին սեռերը, որոնց մէջ թափառեցաւ Բաշալեանի գրիչը: Բացի իր հրապարակագրական էջերէն, որոնք ստուար թիւ մը կը կազմեն, ան իր գործունէութեան քսան տարիներու ընթացքին հրատարակեց պատմուածքներ, նորավէպեր, պատկերներ, ակնարկներ, դիմանկարներ, գրախօսականներ եւ քննադատականներ — էջեր, որոնցմէ շատեր կոչուած են ապրիլ հայ գրականութեան մէջ: Յիշենք ատոնցմէ Նոր զգեստը, Տէրտէրին ուխտը, Հոգեկան ուժը, Սիւզէնիի վարպետը, Ղալաթիոյ օեսթը, Յեղին ձայնը, Կրիան, Կաղանդը, Սիրոյ գիշերը, Խաչախչին, Պալըխճի Գէորգ, Սրբազանին սենեակը, հայրենի հողը եւայլն :

Իր սերունդին հետ տքնած այդ տարիներուն՝ լրագրութեան հեւ ի հեւ կեանքին մէջ սպառեց ան իր ուժերը, ատեն ատեն պատառիկներ միայն պարգեւելով հայ գրականութեան : Բայց այդ պատառիկներն իսկ բաւ են ապահովելու իրեն ալ տեղ մը այն մեծ սերունդին մէջ որ իրապաշտ շունչը բերաւ հայ գրականութեան :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Ե.

Մխիթարեանները մեծ աշխատանք կատարեցին նաեւ թատերագրութեան բնառաւառում : Գրեցին ու դպրոցական բեմերից բեմադրեցին դասական ոճով գրուած բազմաթիւ թատերագրութիւններ՝ հիմքը դնելով թատերական առաջին ներկայացումների : Պէտք է նշել, որ այս ժամանակաշրջում Ֆրանսայում, Իտալիայում և այլուր վանականները ներկայացումներ տալիս, մեծ մասամբ բեմ էին հանում երկնային բոլոր զօրութիւնները՝ հրեշտակներին, սուրբերին, Աստուածամօրը, Քրիստոսին, բեմադրում այնպիսի քերթուած – թատերգութիւն, ինչպիսին է «Յածմունք տիրամօր ի տառապանս» : Մինչդեռ Մխիթարեանները բացի կրօնական նիւթերից, իրենց թատերգրութիւնների նիւթ էին դարձնում հայ ժողովրդի պատմութեան հերոսական ու ողբերգական գրուագները, որոնք հայրենասիրական – ազատագրական ոգի էին ներշնչում օտար լծի տակ ստրկացման դատապարտուած հայ ժողովրդին :

Թատերգութեան մէջ ամէնից աչքի ընկնող դէմքերից էր Հ. Պետրոս Մինասեանը, որ ոգեկոչեց Հայոց պատմական անցեալի եղելութիւնները : Գրեց «Խոսրով մեծ», «Սմբատ Ա.» ողբերգութիւնները, որոնք մեր անցեալի նկատմամբ հետաքրքրութիւն էին յառաջացնում աշակերտների մէջ :

1776 թ. Ե. Էնտազեանը եւ Վ. Սահակեանը գրեցին «Խաչ Տիգրանայ» թատերախաղը, որի նիւթը վերցուած էր Խորենացուց :

1799ին Ս. Ղազարում բեմադրուեց Հ. Ղ. Ինճիճեանի «Փախուստ Մեծին Վարդանի» ողբերգութիւնը :

Սարգիս Վանանդեցեանը գրեց «Միհրդատ» ողբերգութիւնը, որի մէջ, առաջին անդամ լինելով, մտցրել էր կանացի դեր :

Ե. Թովմաճեանը գրեց «Հայկ դիւցազն» հերոսական տռամը, որ Ա. Բագրատունուն ներշնչեց յետագայում գրելու իր հերոսական պռէմը :

Բագրատունին գրեց Հայոց պատմութեան նիւթերով իր թատերախաղերը, Հ. Եփրեմ Սեթեանը՝ «Մեծն Ներսէս Պարգեւ» ողբերգութիւնը :

Վենետիկեան միաբան Հ. Մինաս Բժշկեանի նախաձեռնութեամբ 1810 թուականին Պոլսում առաջին անդամ բեմադրուեց «Արտաշէս» ողբերգութիւնը, որ գրել էր նոյն Բժշկեանը :

Մխիթարեանները, յատկապէս Մխիթարեան սան, բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, թատերական գործունէութիւն են ծաւալում Պոլսում, նախ աշակերտների, ապա հասարակութեան համար բեմադրում Հայոց պատմութեան նիւթերով թատերախաղեր : Ներկայացնում են Մ. Պէշիկթաշլեանի գրած «Կոռնակ», «Վահան», «Վահէ», «Արշակ Բ.» ողբերգութիւնները, որի մէջ Ներսէս Մեծի դերակատարը լինում է ինքը՝ Պէշիկթաշլեանը :

Պէշիկթաշլեանը գրեց նաեւ «Երից քաջաց» եւ «Աւազակաց» կատակերգութիւնները :

Դասական ոճով բազմաթիւ ողբերգութիւններ գրեց Սրապիոն Հէքիմեանը: Յիշենք «Արտաշէս եւ Սաթենիկ»ը կիլիկեան շրջանի իշխանական կեանքը պատկերող «Հարմակ »եւ «Աշխէն» գործերը, ռուս իշխանական կեանքը պատկերող «Յուլիանէ» տռամը եւայլն : :

Ողբերգութիւններ ու կատակերգութիւններ գրեցին շատ Մխիթարեաններ՝ նիւթ վերցնելով ոչ միայն Հայոց, այլեւ հռոմէական եւ յունական պատմութիւնից: Իսկ հայ կեանքից աշխարհաբար առաջին թատերախաղերը գրեց Հ. Սրապիոն Թղլեանը, որոնք բեմադրուեցին Պոլսում: Նրա շնչի տակ իր գրական առաջին փորձերն ու բեմական մարզանքները կատարեց Պետրոս Դուրեանը: Այստեղ պիտի նշել, որ մեր թատրոնի վարպետները Թրեանից մինչեւ Ադամեան ու մինչեւ Փափազեան իրենց առաջին փորձերը կատարեցին Մխիթարեան դպրոցի բեմերում :

Գրական, հայագիտական, մշակութային մեծ աշխատանք ծաւալուեցին նաեւ Վենետիկեան միաբանութիւնից անջատուած մի խումբ Մխիթարեաններ, որոնք Թրիէստից յետոյ վերջնականապէս հաստատուեցին Վիէննայում (1811 թ.):

Իրենց հայագիտական աշխատանքներով վիէննական միաբանութիւնում աչքի ընկան Հ. Հ. Գաթրճեանը, Հ. Մ. Գարագաշեանը, Հ. Հ. Տաշեանը, Արսէն Այտընեանը, Հ. Ղ. Յովնանեանը, Հ. Ն. Ակինեանը, Հ. Հ. Սանդալճեանը եւ ուրիշներ : 1887ին նրանք հիմնեցին «Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական ամսագիրը, որը լոյս է տեսնում մինչեւ այսօր: Այդ ամսագիրը յիսուն տարի խմբագրել է Հ. Ն. Ակինեանը, որը յաճախ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Շաբաթ իրիկուն, երբ մութը կոխեց, Հագգը պէյի համբերութիւնը սկսաւ ըսպառիլ, եւ երբ ուշ ատեն, օրուան մէջ չորրորդ անգամ ըլլալով, Իզզէթ փաշա իր քով եկաւ, բաւական խիստ ոճով մը հարցուց թէ արդեօք ժամանակը հասած չէ՞ր այս հիւրընկալութեան վերջ տալու եւ կամ զայն բացէ ի բաց բանտարկութեան վերածելու:

— Կը տեսնեմ որ ձեր կասկածները տակաւին բոլորովին չեն փարատած, պատասխանեց պալատականը ժպտուն դէմքով, բայց քիչ ետք պիտի համոզուիք թէ ինչ որ ձեզի խօսեցայ երէկուընէ ի վեր, ամէնքն ալ բացարձակ ճշմարտութիւն են:

— Ե՞րբ պիտի ներկայանամ Սուլթանին:

— Գուցէ ժամէ մը:

— Զեզի՞ հետ:

— Ոչ, հիմա երկու պալատականներ պիտի գան եւ ձեզ առնելով պիտի տանին Եըլտըզի պալատը, ուր՝ հաւանօրէն անմիջապէս պիտի ընդունուիք մեր Վեհափառ Տիրոջ կողմէ: Իցի՛ւ թէ ձեր տեսակցութիւնը փրկարար ազդեցութիւն մը ունենար այս երկրին ճակատագրին վրայ: Երբեք Սուլթանը, իր երկարամեայ իշխանութեան միջոցին, այս աստիճան բարի տրամադրութիւններով լեցուած չէր եւ ձեզի կը մնայ անոնցմէ օգտուիլ: Կը յուսամ որ կարող պիտի ըլլաք այդ գործը կատարել...:

— Բայց ինչո՞ւ ամբողջ օր մը զիս այստեղ սպասցուցիք, հարցուց նախկին զինուորականը որ կարծես շատ հաւատք չէր ընծայեր իր խօսակցին ըսածներուն:

— Բայց շատ պարզ է ատոր պատճառը, սիրելի պէյս, պատասխանեց պալատականը, ինչպէս բացատրեցի, Վեհափառ Սուլթանին փափաքն է որ ամէն ինչ ծածուկ կերպով կատարուի առ այժմ, գործին յաջողութեան համար, նոյնիսկ պէտք չէ որ գիտցուի թէ դուք իմ բնակարանիս մէջ մէկ երկու օր անցուցիք... ատոր համար կը սպասենք որ դիշերը վրայ հասնի, որպէսզի կարենանք ձեզ աննըշմարելի կերպով փոխադրել պալատ... կարծեմ այս մասին դուք ալ համամիտ գտնուեցաք երէկ դիշեր:

Հագգը պէյ չպատասխանեց թէեւ, բայց փաշային տուած բացատրութիւնները գոհացուցիչ թուեցան իրեն: Յետոյ հարցուց.

— Եւ եթէ այդ պալատականները չգան զիս փնտռելու:

— Անպատճառ պիտի գան:

— Եթէ մինչեւ ժամ մը երեւան չելլան, թոյլ պիտի տա՞ք որ ազատօրէն մեկնիմ այս տեղէն:

— Մեկնելու մասին միշտ ազատ էք. նոյնիսկ անոնց գալուն կամ չգալուն պէտք չունիք... եթէ հոս փակուած էք երէկ դիշերուընէ ի վեր, մի մոռնաք որ ձեր կամքովն է... այս վայրկեանիս իսկ կըրնաք թողուլ բնակարանս եւ երթալ ուր որ կ'ուզէք. միայն թէ այն ատեն պէտք է հրաժարիլ մեր բոլոր գեղեցիկ խորհուրդներէն: Քանի որ խնդիրը հայրենիքի փրկութեան վրայ է, պէտք է որ քիչ մը զոհողութիւն յանձն առնէք եւ նոյնիսկ եթէ կը կասկածիք որ այստեղ վտանդ մը կը սպառնայ ձեզի, դարձեալ պէտք չէ որ վախնաք, քանի որ կեանքը հայրենիքին նուիրել ուխտած էք:

Իր հայրենասիրութեանն ու քաջութեանը եղած այս կոչը իր ազդեցութիւնը ըրաւ: Հագգը պէյ հանդարտ ձայնով մը պատասխանեց.

— Լաւ, պիտի սպասեմ:

— Եւ կը կարծեմ թէ պիտի չստիպուիք երկար սպասելու, պատասխանեց Իզզէթ փաշա:

Պալատականը սուտ չէր խօսեր: Արդարեւ կէս ժամ ետք կրկին վերադարձաւ Հագգը պէյի քով, ընկերակցութեամբ երկու անձերու զորս ներկայացուց սա բառերով.

— Պատիւ ունիմ ձեզ ներկայացնելու կայսերական պալատի բարձր պաշտօնեաներէն Վսեմ. Էմին փաշա եւ Միրալայ Օսման պէյը, որոնք յատկապէս մեր տիրոջ կողմէ եկած են, ձեզի հետ տեսակցելու համար:

— Հագգը պէյ չոր խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Ես ձեզ առանձին կը թողում, որովհետեւ ստիպողական գործ ունիմ, շարունակեց պալատական քարտուղարը:

Երկու նորեկները նստեցան. Հագգը պէյ պահ մը ուշադրութեամբ դիտեց երկուքն ալ որոնք բոլորովին անծանօթ էին իրեն: Փաշան մարմնեղ, խոշոր մօրուքով եւ ալեխառն մարդ մըն էր որ յիսուն տարեկան կը թուէր, վիզը այնքան կարճ ու հաստ էր որ դժուարաւ կը շնչէր եւ կարծես վայրկեանէ վայրկեան խեղդուելու ենթարկուած էր: Միրալայը ընդհակառակն չոր երկայնահասակ զինուորական մըն էր, դաժան ու չար նայուածքով: Երկուքն ալ հակակրելի տպաւորութիւն մը գործեցին յեղափոխականին վրայ, որ առաջին վայրկեանէն ուզեց յարձակողական դիրք մը բռնել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(18 – Շար.)

ինքն է լցրել հայագիտականլուրջ ուսումնասիրութիւններով : Մօտ երեք հարիւր հատոր աշխատութիւն է գրել, որից հրատարակուել է հարիւր հատորը :

Վիէննայի Մխիթարեանները մեծ հըմտութեամբ զբաղուեցին բառարանագրութեամբ, լեզուաշինարարութեամբ, պատմագրութեամբ, գեղար. թարգմանութիւններում հայ մատենագիրների գործերի ուսումնասիրութեամբ : Աշխարհաբարի մասին հմտալից աշխատութիւն գրեց («Քննական քերականութիւն») Արսէն Այտընեանը: Հայագիտական շատ հարցերի մասին քննախոյզ ուսումնասիրութիւններ հրատարակեց Հ. Հ. Տաշեանը, որ Աճառեանի արտայայտութեամբ հայագիտական բանասիրութեան հիմնադիրն է : Գարագաշեանը գրեց «Քննական պատմութիւն Հայոց » ուսումնասիրութիւնը եւ այլն :

Մխիթարեան Միաբանութեան աչքի ընկնող անդամներից էին Հ. Արսէն Ղազիկեանը, որ գրեց «Հայկական նոր մատենագիտութիւն» կոթողային երկու հատորները, դասականներից կատարեց մօտ յիսուն հատոր թարգմանութիւն, Հ. Մանուէլ Քաջունին, որ գրեց գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ բազմաթիւ գրքեր եւ ստեղծեց «Բառագիրք արուեստից եւ գիտութեանց » քառասուն տարուայ աշխատանքի արդիւնք հատորը, Հ. Վարդան Հացունին, որ հեղինակեց բանասիրական լուրջ ուսումնասիրութիւններ, Հ. Սուքիաս Էփրիկեանը, որ մեծ տքնութեամբ լոյս աշխարհ հանեց իր «Բնաշխարհիկ բառարանը »:

Մենք չխօսեցինք «Բազմավէպ» հանդէսի մասին, որ արդէն 125 տարեկան է : Ամբողջ աշխարհում այդ տարիքի միայն չորս հանդէս գոյութիւն ունի այժմ: Մենք չխօսեցինք նաեւ «Հանդէս Ամսօրեայի» օգտաշատ դերի մասին հայագիտութեան զարգացման գործում :

Այժմ Հայոց կղզում ապրում են քսան միաբաններ, որոնք շարունակում են գրական, հայագիտական – ուսումնական աշխատանքները : Մխիթարեան ուխտի անդամների երեք քառորդը այժմ, աշխարհի տարբեր երկրներում զբաղուած է նոր սերնդի դաստիարակութեան գործով: Ս. Ղազարում այժմ հայագիտական, մշակութային մեծ աշխատանք են կատարում Հ. Հմ. Կետիկեանը, Հ. Վ. Յովհաննէսեանը, Հ. Ք. Զրաքեանը : Հ. Ղ. Տայանը(*), Հ. Մ. Ճանաշեանը, Հ. Ն. Ներսէսեանը, Հ. Ա. Անանեանը, Հ. Կ. Քիպարեանը, Հ. Մ. Յովհաննէսեանը , Հ. Լ. Զէքեանը եւ ուրիշներ : Յիշատակութեան է արժանի Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի պատմա – բանասիրական ծաւալուն ներածականով (հայերէն, Ֆրանսերէն , անգլերէն, իտալերէն) վերջերս լոյս տեսած « Հայկական մանրանկարչձութիւն – մեծարժէք հատորը :

Աշխարհի շատ ականաւոր մարդիկ եւ մօտ երեսուն հազար զբօսաշրջիկներ են ամէն տարի այցելում Հայոց կղզին, ծանօթանում մեր հնամենի ժողովրդի պատմութեանն ու մշակոյթին, եւ դոհունակութեան զգացումով բաժանւում դարերով ստեղծուած մշակոյթի այդ գանձարան – կղզուց :

Բազմազան ու բազմաբեղուն է Մխիթարեանների գրական , պատմագիտական, մշակութային գործունէութիւնը : Ինչպէս նշում է Լէօն՝ «Հայ գրականութեան վրայ դեռ ԺԸ. դարի երկրորդ կէսից իշխում էր Մխիթարեան դարը »:

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Այժմ վախճանած :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ խօսողն էր գրագիտուհի Ա. Զաւնի, որ շատ կարճ ելոյթով մը յայտնեց իր յուզումը , որ առաջին անդամ ըլլալով կը գտնուի Ֆրանսա ու հաւաքաբար կը տեսնէ այդքան շատ Հայեր : Շեշտեց թէ ինք, ինչպէս հայրենիքի բոլոր գրողները կը գրեն համայն հայ ժողովուրդին համար եւ ան ալ իբրեւ իրաւատէր պէտք է իր կարծիքը յայտնէ հայրենի գրողներու հանդէպ , ոչ թէ հիացում յայտնէ, այլ ըսէ թէ կը հաւնի՞ եւ գոհացում կը ստանա՞յ իրենց գրականութենէն :

Սարմէն յայտնելէ ետք իր ողջոյնը եւ մաղթանքները Ամանորի առթիւ, արտասանեց երկու կտոր իր հեղինակութիւններէն: Ապա խօսքը տրուեցաւ արձակագիր՝ Անահիտ Սահինեանի, որ իր կարդին շեշտեց Հայաստանի մտահոգութիւնը Սփիւռքի նկատմամբ, աւելցնելով թէ Երեւան ծանօթ չէ այնքան թէ ի՞նչ պէտք է ընել եւ արտասահմանն է նաեւ որ պէտք է ճամբաներ ցոյց տայ :

Խօսք առաւ նաեւ Պ. Լեւոն Միրիջանեան, որ տոգորուած նոյն մտահոգութիւններով, յայտնեց թէ անշուշտ՝ «բոլորս մէկ երազ ունենք, հաւաքուել մի կտուրի տակ, հայրենի կտուրի տակ, բայց, այդ բայցը երկար տարիների մը շուշ պիտի պարունակէ իր մէջ, ուստի կ՚ուզեմ վերջացնել իմ խօսքը այն յոյսը և հաւատքը յայտնելով, որ ուր էլ որ մընանք այնպէս անենք որ միմիանց հանդիպելիս աչքերի մէջ շիտակ նայենք»:

Ապա , Պ. Միրիջանեան արտասանեց Սփիւռքի Հայութեան նուիրուած քերթուած մը :

« Գարուն »ի խմբագիր Վարդգէս Պետրոսեան յաջորդեց Պ. Միրիջանեանի եւ խօսեցաւ զլխաւորաբար յանուն երիտասարդութեան : Պ. Պետրոսեան պաշտպանը հանդիսանալով Սփիւռքի եւ Ֆրանսայի երիտասարդութեան շեշտեց թէ հարկ է շփում ունենալ հայրենիքի հետ , տեսնել հայրենիքը .— «Ոչ մի երիտասարդ չի սիրահարի Ռաֆայէլի մի նկարի աղջկան, բայց կը սիրահարի, մի քիչ աւելի տգեղ, կոնկրետ աղջկան », նոյնն է պարագան հայրենիքի համար : Նոյնիսկ ամէնէն դեմոկրատ երկիրների մէջ, մարդ երկու բան չի կրնար ընտրել՝ մայրը եւ հայրենիքը : Եւ ամէն մարդ կը սիրէ իր մայրը, ոչ թէ անոր համար որ գեղեցիկ է, երկար մազեր ունի, շնորհալի է այլ պարզապէս անոր համար որ մայրն է, ու ուրիշ ելք չկայ : Նոյնն է պարագան հայրենիքի համար : Պ. Պետրոսեան ծանօթ է Սփիւռքին եւ անոր ցաւերուն : Եղած է Քանատա, Ս. Յակոբ եկեղեցին , կը հասկնայ արտասահմանի հայ երիտասարդութեան տագնապը եւ խորթ չի նայիր անոր որ ծնած Փարիզի պողոտաներու վրայ , արդարօրէն Ֆրանսան կը նըկատէ իր առաջին հայրենիքը : «Գարուն»ի խմբագիրը կը հաւատայ հայ երիտասարդութեան եւ կ՚ընդունի որ ոչ դիւրին է ոչ ալ դժուար հայ ըլլալ եւ կարեւորը այն է որ հայրենիքը ամէն ինչ ընէ , որպէսզի դիւրանայ հայ ըլլալը :

Խօսք առաւ նաեւ Խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Պ. Մ. Խարազեան :

Վերջին խօսողն էր Ստեփան Ալաջաջեան, ներգաղթած գրող: Վիպասանը բացատրեց այն տագնապը զոր կ՚ապրի ամէն հայ, որ զիրար կը փնտռէ: Բայց նաեւ հայրենիքը, որ կը փնտռէ իր բոլոր զաւակները : Հայրենիքը հողի եւ ժողովուրդի միասնութիւնն է : Եւ այն հայրենիքը որ ժողովուրդ չունի դատապարտուած է անապատ ըլլալու :

Բանախօսը շեշտեց թէ այսօր Սփիւռքի մէջ հայ ժողովուրդը ունի այն երեք կարեւոր տուեալները որոնց պէտք ունի՝ աշխատասիրութիւն, տոկունութիւն եւ գոյատեւելու իրաւունք :

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ ուշ ատեն, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

Ա. Մ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անզգայութիւնը մէկ դժբախտութիւն է, չափազանց զգայնութիւնը հազար դըժբախտութիւն :

×

Բարիք ըրէ՝ ծովը նետէ :

×

Ամէն ափսէ շարող անուշեղէն չինող չէ :

×

Ոչ – վարպետին հազար մուրճը մէկ , վարպետին մէկ մուրճը հազար կ՚արժէ:

Յանձնէ հացդ հացագործին, թէ որ կէսը գողնայ անդամ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Վիքթոր Հիւկոյի տղան՝ Շարլ, ատենօք սիրահարած էր շնորհալի դերասանուհի Օժիին եւ կէսօրները կ՚ուշանար ճաշի երթալու :

Հիւկօ, իր զաւկին այս տեւական բացակայութիւններուն համար զայրացաւ եւ ուզեց խիստ վարուիլ անոր հետ :

Հրամայեց՝ որ կէսօրին երբ ուշանայ ճաշի երթալու, անոր բաժինը չպահեն :

Շարլ նախընտրեց ճաշը կորսնցնել քան թէ իր պաշտելին :

Բաւական ժամանակ յետոյ, դրամատան մը տէրը կուտար հացկերոյթ մը, որուն հրաւիրուած էին դերասանուհին եւ հայր Հիւկոն ալ, որ չուշացաւ սիրահարելու աղուոր դերասանուհիին :

Բայց, զարմանքով տեսաւ, որ ան պաղ վերաբերում ցոյց կուտար իրեն հանդէպ, որ այդպիսի բանի վարժուած չէր :

Ուստի, որոշեց անպայման տիրանալ անոր :

Օր մը, անոր զրկեց երկտող մը, ուր գրեց. « Կը սիրեմ քեզ : Կը խենթենամ քեզի համար : Պահանջէ ինչ որ կ՚ուզես՝ ու պիտի տամ »:

Օժի պատասխանեց . «Կ՚ուզեմ որ Շարլին կէսօրուան ճաշերը տաս»:

Այս պատասխանը պատճառ եղաւ, որ բանաստեղծը տեղեկանայ երկու երիտասարդներու յարաբերութեանց :

Ու վեհոգի եւ ասպետական ըլլալով՝ ոչ միայն իր զաւկին իբրեւ մրցակից մէջտեղ չելաւ, այլ նաեւ հրամայեց՝ որ անցեալին պէս անոր ճաշը պահեն ուշանալու պարագային ...

ԾԻԾԱՂ

Տիկին մը կը հարցնէ իր բարեկամուհիին .

— Ամուսինդ ձիերէն բան մը կը հասկընա՞յ որ ամէն Կիրակի ձիարձակարան կ՚երթայ :

— Անշուշտ , կը պատասխանէ բարեկամուհին՝ հեղնական ժպիտով մը: Ամէն ձիարշաւէ առաջ՝ գիտէ թէ որ ձին պիտի շահի: Եւ ձիարշաւէն ետք՝ գիտէ թէ ինչո՞ւ չշահեցաւ :

×

Շատ ծանօթ բայց անտանելի բնաւորութեան տէր գրագէտի մը կինը, առանց որոշ նպատակի, զանազան բաներ կը հիւսէ օրն ի բուն :

Բարեկամուհի մը՝ հետաքրքրուելով կը հարցնէ անոր .

— Ինչո՞ւ առտուընէ մինչեւ իրիկուն անդադար կը հիւսես :

Գրագէտին կինը կը պատասխանէ.

— Որպէսզի ձեռքերս միշտ զբաղած ըլլան եւ չելլեմ ամուսինս խեղդեմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (375)

ԹՃՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Յիրաւի, աղաղակեց Քուրֆէյրաք, այդ 18 թուանշանը տարօրինակ թուանշան մըն է եւ զարմանք կը պատճառէ ինծի: Պոնափարթի աղէտալի թիւն է ան: Լուին առջեւը եւ Պրիւմէրը ետեւը դրէք եւ ահա ամբոջութեամբ կը նշմարէք Պոնափարթի ճակատագիրը, ինչպէս նաեւ յայտարար հանդամանք մը. այսինքն՝ այս ճակատագրին մէջ սկիզբը հետեւած է վերջաւորութեան:

Անժոլրա որ մինչեւ այն ատեն անմռունչ կը կենար, լռութիւնը խզեց եւ այս սա խօսքը ուղղեց Քուրֆէյրաքին.

— Ըսել կ՚ուզես թէ քաւութիւնը ոճիրին ետեւէն հասաւ:

Մարիուս ալ Վաթերլոյի յանկարծակի յիշուելէն յուզուած էր. չէր կրնար ընդունիլ այս «ոճիր» բառը, որ իր համբերութենէն վեր էր:

Ուստի ոտքի ելաւ, հանդարտօրէն դէպի Ֆրանսայի աշխարհագրական քարտէսը քալեց, որ պատին վրայ կախուած էր եւ որուն ներքեւ զատ խորշի մը մէջ պըզտիկ կղզի մը կը նշմարուէր. մատը այս խորշին վրայ դրաւ եւ ըսաւ.

— Քորսիքան: Պզտիկ կղզի մը, որ շատ մեծցուց Ֆրանսան:

Այս խօսքը սառնաշունչ հովի մը ազդեցութիւնը ունեցաւ:

Ամէնքն ալ դադրեցան խօսելէ: Զգացին թէ բան մը պիտի սկսէր:

Պահորէլ՝ Պոսիւէին պատասխանելով, հաշմուած արձանի մը դիրք առնելու վրայ էր, դիրք մը զոր կը սիրէր:

Բայց զանց ըրաւ՝ մտիկ ընելու համար:

Անժոլրա որ իր կապոյտ աչքը եւ ոչ մէկուն վրայ յառած էր, եւ կարծես դատարկութիւնը կը դիտէր, պատասխանեց առանց Մարիուսին նայելու.

— Ֆրանսա ամենեւին Քորսիքայի պէտք չունի մեծ ըլլալու համար: Ֆրանսան մեծ է, որովհետեւ Ֆրանսան...

Մարիուս ընկրկելու տրամադրութիւն չզգաց երբեք: Անժոլրային դարձաւ, եւ ձայնը հանեց այնպիսի ճօճումով որ իր աղիքներուն սարսուռէն կուգար:

— Աստուած չընէ որ Ֆրանսան պզտիկցընեմ, բայց Նափոլէոնը Ֆրանսայի հետ միաւորելը Ֆրանսան պզտիկցնել չէ երբեք: Ժամանակ է ուրեմն խօսելու: Ես ձեր մէջ նորեկ մըն եմ, բայց կը խոստովանիմ թէ կը զարմացնէք զիս : Ո՞ւր ենք, ո՞վ էք, ո՞վ եմ: Կայսեր վրայ մեր կարծիքը յայտնենք: Ինչպէս լսեցի, Պուօնափարթ կ՚ըսէք դուք, արքայականներուն պէս «ու»ն շեշտելով: Գիտնանք որ մեծ հայրս աւելի աղէկը կ՚ըսէ. Պուոնափարթէ կ՚ըսէ ան: Կը կարծէի թէ երիտասարդներ էք: Ո՞ւր է ձեր եռանդը. ի՞նչ բանի կը գործածէք զայն. որո՞ւ վրայ կը սքանչանաք. եթէ չէք սքանչանար կայսեր վրայ, անկէ աւելի ի՞նչ պէտք է ձեզ: Եթէ չէք ընդունիր այդ մեծ մարդը, հապա ո՞ր մեծ մարդերը կ՚ընդունիք: Նափոլէոն ամէն բան ունէր: Կատարեալ էր ան: Մարդկային կարողութեանց խորանարդը ունէր իր ուղեղին մէջ, Ժիւսթինիէնին պէս օրինագիրք կը շինէր, Կեսարի պէս խօսք կը թելադրէր, իր խօսակցութեան մէջ Փասքալին փայլակը, Թասիթի չանթին հետ կը խառնուէր, պատմութիւնը գործով կը շինէր ու նոյն ատեն կը գրէր, իր տեղեկագիրները եղիականներ են, Նիութընին թուանշանները Մարդարէին փոխաբերութիւններուհետկը միաւորէր, Արեւելքի մէջ բուրգերուն պէս մեծ խօսքեր կը թողուր իր ետեւ, Թիլսիթի մէջ վեհափառութիւն կ՚ուսուցանէր կայսրերու, դիտութեանց ճեմարանին մէջ Լափլասին պատասխան կուտար, Պետութեան ժողովին մէջ Մերլէնի կը դիմադրէր, հոգի մը կուտար ոմանց երկչափութեան եւ ոմանց ալ կցկցուն խօսքերուն. փաստաբաններու հետ օրէնսգէտ եւ աստղաբաշխներու հետ աստղագէտ էր. Քրոմվէլի պէս խնայողութեամբ երկու ճրագին մէկը մարելով՝ Թամբփլը կ՚երթար վարագոյրի ծոպի մը սակարկութիւնը ընելու համար. ամէն բան գիտէր, թէեւ այս պատճառաւ չէր արգիլուեր իր պզտիկ մանկան օրօրանին քով բարեմիտի մը պէս խնդալու եւ ահա յանկարծ Եւրոպան մտիկ կ՚ընէր ահաբեկ. բանակները կը սկսէին քալել, թնդանօթակիր սայլեր կը շարժէին, գետերուն վրայ նաւային կամուրջներ կ՚երկննային, ձիաւորներու երամները մրրիկին մէջ կ՚արշաւէին, աղաղակներ, փողարներ, ամենուրեք զահերու դղրդում, թագաւորութեանց սահմանագլուխները աշխարհագրական քարտէսին վրայ կը ճօճէին, պատեանէն ելլող գերմարդկային թուրի մը շառաչիւնը կը լըսուէր, կը տեսնուէր նաեւ այն, որ հորիզոնին վրայ կանգուն կը կենար ձեռքը փայլատակում մը եւ աչքերուն մէջ իր երկու թեւերը կը տարածէր, այսինքն մեծ բանակը եւ հին պահակները, եւ որ պատերազմի հրեշտակապետն էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տիկին Պերճ Պէյլէրեան, (Քալիֆորնիա) հարիւր տոլար: Պ. Հրանդ Պալեան 200 ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Գ. Քուրպէթեան հարիւր, Տիկ. Սրբուհի Միսքճեան յիսուն, Պ. Գէորգ-եան, (Փավիյօն սու Պուա) յիսուն, Բարեսէր ազգային մը արժէքաւոր միքրօ մը: Տիկին Վ. Զրբաշեան 25 քիլօ ընկոյզ, 17 քիլօ թուզ, 12 քիլօ արմաւ եւ վեց քիլօ չամիչ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան :

Յունուար 12ին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին՝ Յունուար 12ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին : Յունուար 5ին :

Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Բարձր հովանաւորութեամբ թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի :

Գեղարուեստական բաժին, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Հայր Գեղամի կողմէ, մասնակցութեամբ աշակերտութեան :

Ճոխ սեղան, նուէրներ փոքրիկներուն :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Տօնածառ-հանդէսով, Յունուար 5ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի չքեղ սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ : խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար եւ տրամախօսութիւն :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19ԻՆ

×

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, Յունուար 5ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Բիւ ԺԷ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ տեղի պիտի ունենան խմբերգ, արտասանութիւն, պար եւ հաճելի անակնկալներ :

Ղեկավարութեամբ Օր. Հելլէն Սապունճեանի ջուսուցչուհի):

Ճոխ պիւֆէ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 12 Յունուար, հանդիսաւորութիւն, Յայտնութեան եւ Մրկտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՅԱՌԱՋ

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Կրընոպլէն Պ. Մութաֆեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրեղբօր՝ Պ. Նազարէթեանի (Լը Վերսու) :

×

Ինչպէս ամէն տարի, Տիկին Պաղտասարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Քէշիշեանի (Մոն Ֆեռան) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն : Ուխտի մը առիթով՝ Խաղինէճեան ընտանիքէն յիսուն ֆրանք : Իւղադին՝ Խ. Համբարձումեանէ տասը, Տէր Պսակ քհնյ. Հայրապետեանի Գ. տարելիցի հոգեհանգստեան առիթով՝ իր երիցկինէն յիսուն, իր զաւակ Գարեգինէն յիսուն: Նիկողոս Քիրքոչեանի մահուան ու թաղման առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի իր աղջիկէն ու փեսայէն՝ Տէր եւ Տիկին Զատիկեաններէն հարիւր, Պ. Պ. Գ. Նաճարեանէ, Ա. Թունկուրեանէ եւ Յ. Հայոցեանէ քսանական, Նուրիցա Մալայեանի մահուան ու թաղման առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի Կ. Փանոսեան, Ժ. Թիւթիւնճեան, Պ. Գույումճեան, Ա. Փափազեան եւ Օ. Թահթալեան եւ զաւակները քսանական, եկեղեցիին, իսկ Բ. Զօրպաճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետիքեան, Կարապետեան ընտանիք, Տիկին Աղնաւուրեան, Տիկին Աճէմեան 10-ական Աղքատախնամին : Կատարինէ Հէլվաճեանի Բ. տարելիցին հոգեհանգստեան առիթով իր ամուսինէն՝ Յ. Հէլվաճեանէն Հ. Բ. Ը. Միութեան քսան :

ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ՇԱԲԱԹ, 4 Յունուար, Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին: Ճրագալոյց, Ընթերցուածք ժամը 16ին: Ս. պատարագ, ժամկը 16·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 8ին, Տօն Ծննդեան եւ Ս. պատարագ ժամը 10ին, Աստուածայայտնութեան կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Մեռելոց Ս. պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ Ս. պատարագ, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ «Ճրագալոյց», նաեւ պատարագ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ծնունդի հանդիսաւոր պատարագ, յիշատակ Մեռելոց եւ զկնի «Ջրօրհնէքի արարողութիւն» Խաչի կնքահարութիւն փափաքողները, բարեհաճին նախապէս իմացնել վարչութեան :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ 4 Յունուար, Ճրագալոյց, ժամը 15·30ին, Կիրակի 5 Ս. Ծննդեան պաշտամունք եւ Ս. պատարագ ժամը 8·30ին:

Յաւարտ Ս. պատարագի, Ջրօրհնէնքի արարողութիւն :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Հայկուհի Քէօսէեանի եւ զաւակներուն ողբ. Հմայեակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը յատկացնէ տեղւոյն կարիքաւորներուն :

Կ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեանի եւ պարագաներուն ողբ. Տիկին Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆր. կը յատկացնէ տեղւոյն կարիքաւորներուն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Յունուար 3, ժամը 20·45ին Օթանի նախկին չէնքին մէջ,
(Մեթրօ Փորթ Տօֆին)

Centre Universitaire Dauphine
Place du Ml. de Lattre de Tassigny
Amphithéâtre 6, 2ème étage

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՇԱԼՈՆԺ
(Փարիզի Աստղադիտարանէն)

Կը դասախօսէ Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէն Փրոֆ. Համբարձումեանի տեղակալ՝

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Գիտութիւնը Հայաստանի մէջ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վալանսէն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն, Կապ. Խաչը եւ Նոր Սերունդը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի եւ իր պարագաներուն Պ. Գէորգ Միքայէլեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Պատրաստուեցէք Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութեանս սարքած Ս. Ծնընդեան աւանդական չքեղ տօնածառին՝ որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ, 19 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր ձեզ ծանօթ Ֆարոյի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

71, Bd. Charles-Livon, Hôtel du Pharo

Աչքի, ականջի, քիմքի վայելքներով առլի՝ այս յիշատակելի տօնածառին, կը խնդրուի այժմէն ապահովել ձեր սեղանները, դիմելով ինչպէս միշտ, ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիզ, Թիւպանօ փողոց, Պ. Եավէրի գրասենեակը, հեռ. 20–26–74:

Պարողներուն՝ Օրքէսթրը Ռաֆայէլ Սէռանօ, մանուկներուն զուարթութիւնը ապահովուած :

Հաճելի անակնկալներ եւ գեղարուեստական բաժին :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

8, Rue Abraham Bloch, Gerland

Դիւրացնելու համար յաճախորդներու փարքինկը

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ ՇՔԵՂ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն եւ մանաւանդ՝ ապուխտ կեսարացի մասնագէտի մը կողմէ պատրաստուած :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

Անպայման, ձեր նուէրներուն համար ճոխ եւ ընտիր մթերք : Ինչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի, կը գտնէք :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ, ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ, ՀԱՆԴԷՍԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ համար յատուկ գիներ եւ դիւրամատչելի պայմաններ :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ ՄՍԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբանաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ նաեւ ձեր նուէրներուն համար նոր աւելցուած ճոխ մթերանոցի կալերին որ կը պարունակէ բոլոր խոհանոցի իւսթանսիլները, նոր ճաշակաւոր պիպլօները, արեւելեան սրճեփ, սուրճի դաւաթ, ափսէներու տեսակներ կարկանդակի համար նաեւ սուրճի ջաղացք, ինչեր ինչեր որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻԻՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷԶՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

